Lettere

6
9-f

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
8 A
24

47.g

~~6-43-C-57~~

6-9-f 38

Digitized by Google

S. Maria d Scala

PALÆSTRA ELOQVENTIÆ LIGATÆ;

Novam ac facilem tam concipiendi, quàm ſcribendi quovis Stylo poëtico methodum ac rationem complectitur, viamque ad ſolutam eloquentiam aperit.

PARTIS I. LIBER I.

Rationem univerſim poëticè concipiendi tradit, cum Artificio Homeri & imprimis Virgilii, eorumq; in concipiendo virtutibus ſimul ac vitiis expoſitis.

Cui acceſſit brevis veterum Mythologia in ordinem hiſtoricum redacta, & per indicem ad uſum ſcribentium directa.

LIBER II.

Rationem optimæ Elocutionis inveſtigat & exponit, traditque præcepta tam ornatè quàm copioſè in Poëſi loquendi.

LIBER III.

Artem proſodicam in quantitate vocum, & carminum cognitione poſitam, novâ & ſtricta methodo complectitur.

AUCTORE R.P. JACOBO MASENIO, SOCIETATIS JESU.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud HERMANNUM DEMEN,
ſub Monocerote, 1682.
Cum PRIVILEGIO CÆSAREO.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

EPISTOLA DEDICATORIA.

SERENISSIMO PRINCIPI PHILIPPO WILHELMO,

Comiti Palatino Rheni; Bavariæ, Juliæ, Cliviæ, Montium Duci; Comiti in Veldentz, Sponhaim, Marchia, Ravensberg. & Môrs, Domino in Raven-ſtein &c. Clem. D. S.

BIBLIOTECA N. ROMA VITTORIO EMANU

ACcipe, SERENISSIME PRINCEPS, CLEMENTISSIME DOMINE, Vellus aureum, non ex Indicis fodinis erutum, fabrorumq; laboratum manibus, quale nuper ab Hiſpanico orbe Seren. Veſtræ à *Philippo* ad *Philippum* tranſmiſſum eſt, ſed ex nobiliſſima antiquitate eruderatum, Muſarumq; concinnatum artificio, quod non quidem Regum Principumque humeris, ſed humanis animis ingeniisque ornandis repertum eſt. Etenim ſi à ſuis arceſſantur fontibus Velleris Aurei natales, ad Poeſin & Eloquentiam veterum ex fabulis juxta hiſtoriisque conflatam remigrare neceſſe eſt, atque ex illis fundamentis eruere laudatiſſimi ordinis originem. Jaſoni, ceterisque heroum, quos Argo navis complexa eſt, Phocis univerſa Phryxæi, ex auro, Velleris reperti gloriam

imputat. Neq; hæc ſine diſcrimine marium, bellorumq; , nec ſine egregio virtutis experimento, collata eſt, cum monſtris, hominibusq; , Marte ſimul atque arte pugnandum, vincendumque, ut poſteritati jam inde conſtaret; vellus hoc non eſſe ignaviæ tegumentum, ſed virtutum præmium, ſolis heroibus debitum.

Et hoc quidem tanto majori ad Veſtrā SERENITATEM gloria trāslatum eſt, quòd jure quodam hereditario ſanguinis à primo ejus Ordinis repertore *Philippo Bono* Burgundionum Duce hucuſq; per *Mariam* ejus ex *Carolo Audaci* fil. neptem *Maximiliani* Imperatoris cōjugem propagatum fuerit. Altera enim *Maria* illius proneptis *Ferdinandi I.* Imp. filia *VVilhelmo* Juliæ Duci thalamo ſociata Veſtram SERENITATEM, ut ſanguinis, ſic honoris quoque illius participem meritò poſtulat, præſertim, cum eis excultum pronepotem virtutibus habeat, qui non minus egregium adjicere Ordini, quàm accipere ab eodem ornamentū poſſit. Certè in ſolis *Philippis* admiranda quædam hujus Aurati Velleris dignitas acquieſcit, cùm, ſi *Carolos* duos interponas, Audacem Belgarum, & Quintum, Hiſpaniarum etiam Principem, præter ſolum *Maximilianum* Imper. non niſi Philippos hucuſque numeres; hoc eſt, Bonum, & ab eo quatuor Hiſp. Reges,

ejuſdem

ejuſdem, aut inventores, aut propagatores Societatis.

Perge Philipporum decus hoc augere Philippe,
Creſcat ab ornatu Vellus & Ordo tuo.

Sed & Poeticam hanc meam diſciplinam, ex qua Aurati Velleris natales eruuntur, ut perpetuum honoris in Veſtram SERENITATEM collati virtutumq; heroicarum monumentum eſſe cupio, ſic in favoris ac benevolentiæ Veſtræ ſinu colligi defendiq; impensè optavero. Neque, ut mea fert opinio, votis fallar; ſiquidem, ut magnorum eſt Principum, Virtutū decus cultumq; ſua obſervatione extollere; ita bonarum artium ſcientiarumque præſidia tueri, ſine quibus nulla diu Reſpublica antiquū ſplendorem poſſeſſionemque inviolatam obtinere poterit, illâ præſertim Latii ſermonis eloquentia, qua Romani Imperii corpus, tanquam linguâ ſibi propria, ad juris dignitatiſque ſuæ propugnationem hactenus feliciſſimè utitur; ut hâc ſemel excisâ, ceterorum brevi membrorum decus majeſtaſque interlapſura videatur.

Quantum verò ad liberalium harum artium incrementa, totiuſque per has Reip. Chriſtianæ defenſionem propagationemque conferat virorum Principum eximius favor, præſensque patrocinium, nemo niſi temporum hiſtoriæ-

que omnis rudis arbiter ignorare poterit ; cùm Academiæ pleræque omnes,per Europam univerſam,magno numero,ac frequentia longè ſupra omnes retrò ætates maxima celebres, Regũ Principumq; impenſo cum favore ærario, ad eã multitudinem magnitudinemq; excreverint;ut vix reperias illuſtria Principũ Palatia, quibus egregia Muſarum domicilia non ſocientur. Ut proinde illi ſint bonarũ quidam artium Mecœnates,ingenuarũ diſciplinarum nutritii,honeſtorum morum educatores, pietatis religionisque Chriſtianæ propagatores,verbo,patriæ ad omnẽ honeſtatẽ excolendæ patres. Quo in numero,cũ ego Veſtrã CELSITUDINEM venerer, SERENISSIME PRINCEPS, quæ ad hæc eadẽ aut re,aut voto,præſtanda connititur,elucubrationes illæ meæ ad hujuſce diſciplinæ emolumenta ſuſceptæ,à VESTRÆ SERENITATIS limine ad hoſpitiũ aliud divertere non poterant; cùm & à cliente natalium illi origine ſubjecto, & ejuſdem potiſſimum in ditionibus natæ, Dominum ac Patronum alterum neminem agnoſcerent,indignæ luce, ſi Veſtræ SERENITATIS lucem ſubterfugerent.

Quanquam neque alia,eaque haud paulò gravior,deſit ratio. Quòd illam, quam hic in liberalium diſciplinarum profeſſione atque excolen-

colen-

colendæ ad literas religionemq; juventuti Societas Jeſu navat operã, fructumq; ad patriæ emolumentũ colligit, hunc poſt SERENISS. Piæ mem. parentẽ Wolffgangum Wilhelmũ Veſtræ CELSITUDINI inprimis debeat; ut iccirco ſpicas haſce tenuioris Eloquentiæ, illius in agro, nutuq; collectas, Veſtræ manere, dedicariq; SERENITATI voluerim, tanquã æternas grati animi memoriæq; tabulas, quas ſi eo, quo dantur, animo acceperit, favebit juxtà, ac fovebit.

Antiquitatis nobile cimeliũ eſt Annulus Pyrrho Epirotarũ Regi oblatus, qui in Achatè gemmâ, naturæ ingenio ſupra omnẽ artis induſtriam elaborata, pulcherrimã exhibebat Apollinis inter novẽ Muſas (ſuis lineamentis ſcitè expreſſas) imaginem, qua tantò magis delectatus eſt, quod egregiũ ipſius erga literas animũ, hoc prodigioſo naturæ partũ Dii ipſi autores cõteſtari viderẽtur. Et ſanè, ut ceteræ virtutes heroi iſti defuiſſẽt, gemma hæc unica in theſauros Regis translata, ſatis erat ad æternitatem famæ ac nominis Pyrrho conciliandam. Equidem, SERENISSIME PRINCEPS, ejuſdem Veſtræ CELSITUDINI Apollinis Muſarumq; imaginem quandam defero, ſi non in Achate gemma, certè in libello non magno adumbratum, artis rudiori quodam penicillo, non naturæ beneficio ductam, atq; ex

veterum juxta recentiorumque ingenio concinnatum, quam niſi conſueto patrocinio indignam habeat, niſi à benevolentia ſummis infimisq; impendi ſolita excludat, dicatam ſuo nomini conſecratamque poſſidebit, cum voto; ut non libris ſolum, virtutum ſuarum præconibus, ſed & liberis, earundem vivis exemplaribus, ad æternam poſteritatis memoriam propagetur. Ita vivat & valeat. Duſſeldorpii, Anno ſalutis CHRISTI cIɔ Iɔ CLIV. 4. Iduum Auguſti.

Humillimus Veſtræ SEREN. *ſervus*

JACOBUS MASENIUS, S. J.

AD LECTOREM.

ACtū non egi, Amice Lector, ut, quod eruditè olim Scaliger, Donatus, Voſſius, aliique, id, tanquam recoctam ſæpius crambem apponerem. Si pauca dempſeris, quæ ordinis nexûſque gratia præterire non debui, alia comperies omnia, quæque ad ipſam Eloquentiæ exercitationem ducant proximè, cum arte præſidia. Multi per præcepta iter ad Eloquentiam longum putant, brevius per exempla. Ego utrumque ad perfectionem facere planè ſentio. Raros ad poeſin naſci, formari multos. Exempla cœco quodam ductu impellere, artem cautè regere: hanc cum illis rectiſſimè ſociari. Quocirca laborem hunc meum, inter ſcholaſticos potiſſimum natum pulveres, impenſumque per octennium formandæ ad Eloquentiam adoleſcentiæ, juris denique publici eſſe ſivi, ut ejus, ſiqua eſſet, utilitas manaret ad plures; nec, cum voce atque autore, bene de proximo merendi ratio intercideret. Porrò non ligatæ tantum, atque ad metrum adſtrictæ Eloquentiæ, hoc mei, quantulumcunque eſt, operis deſervire, facilè intelliges; cum animadverteris præcipuum ſolutæ orationis ſuccum, hac præſertim cultiſſima, & protriti ſermonis faſtidioſa ætate, ex Poetarum amœnis viridariis floribuſque decerptum deinde iiſdem naſci extolliq; liberam dictionem fontibus, quibus nos ligatæ vim dignitatemque deprompſimus. Obſervabis denique me non nunquam laudatiſſimos veteris famæ ætatiſque Poetas ad cenſuram vocaſſe liberius, præſertim altero de elocutione libro. Verùm cum in aliis hoc factum vix ſit, niſi quos lectu digniſſimos habui, intelliges non ſtudio obtrectandi, ſed uſum eorum commendandi, melioraque à deterioribus ſecernendi, id à me laboris ſumptum eſſe: ne juventus rudior, vitia quandoque pro virtutibus amplecteretur, ac dediſcenda diſceret. Neque enim laudare hos poſſum, qui priſcos quoſdam autores, vel univerſim damnant, vel ab omni errore abſolvunt. Ex multis floribus, ſedulæ apes optima quæque delibant, tranſmittunt cetera. Quod ſi quis alicubi mecum non ſenſerit, certiora ſtatuat principia, meamque illi ſententiam addico. Diſſentire à pauciſſimis cupio, prodeſſe quamplurimis.

Ceterùm, quia perdifficile longumque ſtudium illud, quod in diſcendis quantitatibus ponitur, huic nunc quoq; compendium facilitatemque aliquam conciliare conatus ſum. Tu tantùm bene feliciterq; utere, & meum abundè laborem penſaſti.

INDEX CAPITUM.

LIBER I.

De ratione, facilitate & copia Poeticorum conceptuum, Cum Virgilii, & fabularum methodica expoſitione.

CAput I. De nomine & officio Poëtæ. Pag. 2
Cap. II. De natura, & cauſis artis Poeticæ. 3
Cap. III. De inventione & concepti bus artis Poeticæ. 4
Cap IV. De fictione Poeticæ, ejusque natura. 6
Cap. V. De varietate, fictione, earumque diſtinctione 7
Cap. VI. de fictionum Poeticarum veriſimilitudine. 9
Cap VII De veterum recentiumque Poetarum in fingendo erroribus. 11
Cap. VIII. Prima ratio, ac via inveniendi, exornandique fictiones. 17
Cap. IX. Altera fingendi exornandique Poeſin ratio. 19
Cap. X. Modus varie ornatèque fictionem exponendi. 21
Cap. XI. Delectatio fictionibus concilianda, per raritatem. 25
Cap. XII. Delectatis fictionibus per varietatem conciliatur. 30
Cap. XIII. Delectatio fictionibus per amœnitatē conciliatur. 34
Cap XIV. Ratio Poetici conceptus formandi. 35
Cap. XV. Exemplo declaratur hæc concipiendi ratio. 38
Cap. XVI. Poetarum Principis exemplo concipiendi ratio magis exponitur, reſolutâ Æneide 47. & ſeq.
Cap. XVII. Poeſis rerum inanimatarum & irrationabiliũ, concipiendique in iiſdem ratio. 62
Cap. XVIII. Poeſis perſonarum rationabilium & concipiendi ratio in bonis præſertim internis externisque. 66
Cap XIX. Ratio concipiendi in rebus hominis indifferentibus ac neceſſariis. 71
Cap. XX. Particularium poematum varii conceptus: ubi de Genethliacis, Epithalamiis, Soteriis &c. 75. & ſeq.
Cap. XXI. Brevis totius Mythologiæ ad conceptus veterum intelligendos, novosque formandos complexio.
Cap. XXII. Cœli, ejusque progenies. 85
Cap. XXIII. De Saturno, Titane, Gigantibus, eorũq; poſteris. 90
Cap. XXIV. De Jove, Junone, eorumque poſteris. 95
Cap. XXV. De majorum Deorum ex Jove poſteritate. 103
Cap. XXVI. De Jovis fratribus ac ſororibus, eorumque poſteritate. 116
Cap. XXVII. De ſignis cœleſtib. fabulosè in Cœlo conſtitutis. 123

Cap.

Cap. XXVIII. De Tantali poſteritate in Græcia regnante, ſeu ſtirpe Pelopidarum. 126
Cap XXIX. De Hercule, ejusque poſteritate, ſeu ſtirpe Heraclidarum. 128
Cap. XXX. De ſtirpe Trojanorum, eorumque cum Græcis bello & heroibus in illo præſentibus 133
Cap. XXI. Thebanorum Principum linea & poſteritas 140
Cap. XXXII De Regibus Athenienſium, eorumq; poſteris. 143
Cap. XXXIII. De Theſſaliæ Regibus & Argonautarum expeditione. 144
Index, & Applicatio fabularum Poeticarum ad exempli vel ſimilitudinis poeticæ uſum Alphabetico ordine. 153. & ſeq.

LIBER II.

De Elocutione Poetica ratione, facilitate & copia. Cum veterum Poetarum cenſurâ, & delectu optimi.

Cap. I. De cultu ornatuque ſermonis, ejusque haud difficili ratione aſſequendi. 169
Cap. II. Quæ in ipſo vocum delectu ac compoſitione obſervanda ſint. 175
Cap. III. Facilis ad vocum delectum varietatemq; copia brevi carmine ſynonymorum congeſtorum aperitur. 177
Cap. IV. De ornatu vocum, illo præſertim, qui à Metaphora ducitur. 184
Cap. V. Cenſura veterum; ad rectum uſum Metaphoræ. 187
Cap. VI. Novi audacisque Poetæ in Metaphoris cenſura. 194
Cap. VII. In quo carmine tropi, & allegoriæ audaciores ſint. 197
Cap. VIII. De facili epithetorum copia & varietate. 200
Cap. IX. De ornatu & delectu epithetorum. 204
Cap. X. Fontes, unde rariora epitheta hauriuntur. 211. & ſeq.
Cap. XI. De ſententia ac phraſi poetica, quemadmodum hæc variari, extolli amplificarique variè poſſit 222
Cap. XII. De ſyntaxi phraſis poeticæ, ejusque copia. 228
Cap. XIII. De inventione, uſu & elegantia gnomatum. 234
Cap. XIV. De uſu & abuſu ſententiarum argutarum, cum veterum, ut Virgilii, Ovidii, Senecæ &c. cenſura. 241
Cap. XV. De Poeſios decore, ejusque ad res affectusque compoſitione. 252
Cap. XVI Figurarum in poeſi vis ac varietas. 255
Cap. XVII. Comparationis in poeſi vis atque ornatus. 259

Cap.XVIII. Comparationis à ſimili ſuppeditata varietas. 263
Cap.XIX. Comparationum ab exemplo ſuppeditata copia 271 & ſeq.
Cap.XX. De patronymicis, eorumque in exemplis uſu. 289
Cap.XXI. De ordine, compoſitione, ac numero ſententiarum, periodorum, & orationis totius poeticæ. 297
Cap.XXII. De licentiis Poëtarum, earumque recto ac perverſo uſu, cum adjuncta cenſura Virgilii. 306
Cap.XXIII. De ſtylo ſeu charactere ſcribendi triplici. 312
Cap.XXIV. Exemplis diſtinctio characteris triplicis magis illuſtratur. 317
Cap.XXV. Practica amplificandæ elevandæque phraſis poeticæ demonſtratio. 324
Cap.XXVI. De varia & optima bonos autores imitandi ratione 329

LIBER III.

De proſodia, ſeu quantitate ſyllabarum, ratione, & diverſitate carminum.

Cap.I. De figuris & licentiis Poetarum. 333
Cap.II. Regulæ generales de quantitate ſyllab. 336
Cap.III. Regulæ ſpeciales de quantitate primæ ſyllabæ. 346
Cap.IV. Regulæ ſpeciales de quantitate mediæ ſyllabæ. 349
Cap.V. Regulæ & obſervationes mixtæ de mediis ſyllabis univerſim ordine literario expoſitis. 356
Cap.VI. Regulæ ſpeciales de ſyllaba ultima 381
Cap.VII. De pedibus metricis, eorumque diverſitate. 387
Cap.VIII. & IX. De variis carminum generibus. 389. & 396
Cap.X. De carminum diverſorum conjunctione. 399
Cap.XI. De carmine rhythmico. 404

PARTIS PRIMÆ

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LIBER I.

De inventione & conceptibus artis Poeticæ.

ARtem, in qua plures ingenio ac laude ſingulari hactenus verſati ſunt, viâ ac ratione à ceteris aliquantum diverſâ, ſed, ut exiſtimo, facillimâ breviſſimâque aggredior, nec quicquam ferè ad illius perfectionem ab ipſis ducendam principiis intactum prætereo. Veterum ita preſſi veſtigia; ut ſi Romano ore loquendum ſit, id non aliis, quàm eorum verbis ſententiiſque uſitatis faciendum duxerim; ne fingendi novandique in his licentia à receptis hujus linguæ principiis temerè deficiamus. At illorum inſtituto invenire, fingere, diſponere omnia non præceperim, niſi cum ratione, noſtrâque vivendi diſciplinâ conveniant. In elocutione verborumque enuntiandorum formulis ceſſat ratio, ſolâque impoſitione primâ nominum acquieſcendum eſt, cetera ad æqui prudentiſque viri judicium, ad vitæ morumque præſentium regulas, expendenda erunt. Pauci huculque conceptuum fictionumque Poëticarum leges atque artem ſunt proſecuti: cum tamen hæc potiſſimum anima ſit, quâ ſpiret poeſis, atque à ſoluta eloquentia ſeparetur: ut proinde hunc mihi laborem aliquanto moleſtiorem ſumpſerim: veterumque etiam fabularum uſum ad imitationem, ſuâ tamen cautione munitam, exemplis traduxerim. Ita & in ipſa elocutionis ratione ab ipſis principiis, tam copiam quàm ornatum loquendi, neque pauca ſive conceptuum, ſive eloquentiæ, adjumenta rudioribus, in hac diſciplina vatibus ſuppeditavi. Scopulos etiam utriuſque facultatis, in quos veteres juxta ac recentes impingerent, nonnullos detexi. Quibus ſi rectè uſus fueris, neque doctior tantùm, ſed & melior evaſeris, meum abundè laborem penſaſti.

CAPUT I.

De nomine & officio Poetæ.

Conſtat Poëtas ἀπὸ τοῦ ποιεῖν, hoc eſt faciendo, vel fingendo dictos, Poëma, ipſum opus, quod conderent, ut Æneis, appellatur. Poëtica ars ſeu mentis facultas, qua poëmata conciperent, dirigerentque, quam multi ſcriptis libris expoſuerunt. Poëſis denique ipſa concipientis actio vocatur; quanquam & pro Poëmate, ſeu opere facto, promiſcuè uſurpetur. Hæc omnium ſententiâ facilè ſtatuuntur, verum acris inter Grammaticos contentio eſt, an potius à carmine faciendo, quam fabulis confingendis Poëta dicatur atque ab oratoribus hiſtoricisque differat?

Ariſtoteles ſanè, cujus ſumma apud omnes autoritas, in arte ſua, (a) *Hiſtoricus*, inquit, *& Poeta non quod eum metris, aut ſine metris dicant differunt. liceret enim Herodoti ſcripta metro componere & nihilominus hiſtoria quadam eſſet.* Et alibi (b) Empedoclem, carmine res naturales complexum, *Phyſiologum potius, quàm Poetam* dicendum aſſerit.

Et aſſentitur Horatius (c)

Primum ego me illorum dederim quibus eſſe Poetas,
Excerpam numero: neque enim concludere verſum
Dixeris eſſe ſatis &c. His ego quæ nunc,
Olim quæ ſcripſit Lucilius eripias ſi
Tempora certa, modoſque & quod prius ordine verbum eſt
Poſterius facias præponens ultima primis.
Non, ut ſi ſolvas: Poſtquam diſcordia terra
Belli ferratos poſtes, portaſque refregit;
Invenias etiam disjecti membra Poetæ.

Requirit uterque præter metrum præſtantius aliquod, quo Poëta ceteris excellat. Et ille quidem de fabula in poeſi dicit c. 6. quod ſit ἀρχὴ καὶ οἷον ψυχή, id eſt principium, ac velut anima. Hic de Poeta ait:

Ingenium cui ſit, cui mens divinior, atque os
Magna ſonaturum da nominis hujus honorem.

Nimirum & grandior elocutio, & divina fictione mens, quâ videlicet Deum ex nihilo aliquid formantem imitatur, Horatio placuit.

Verùm

(a) c. 7. Poetic. (b) cap. 1. (c) 1. Serm. Sat. 4.

Verùm pugnare cum hac doctrina videtur, recepta in vulgus ſententia, quâ Poetarum numero accenſentur, quotquot metro orationem illigarunt, quòd modulatam ad numeros, locutionem regerent, cantuque, extra oratorum hiſtoricorumve cenſum haberentur. Secus verò, qui ſoluta oratione fabulas complexi ſunt, quemadmodum *Heliodorus*, Apulejus, aut Achilles Tatius à Poëtarum tribu removentur; quod habitus ille orationis numeroſæ deſit.

Quocirca hanc litem ita abſolvendam cenſeo, ſi poëma homini ſimile eſſe ſtatuero, quod ſuo quodam corpore, atque etiam anima conſtet; quarum partium, licet anima nobilior ſit, vocis tamen appellatio potius corpori adhæreſcat, ut quod in ſenſus ſeſe primû infert. Mortuo corpori, hominis etiamnum vox tribuitur. Poëta qui ſine fabula tanquam ſine anima, condit Poëmata, nomen non amittit Ariſtoteles igitur atque Horatius abſolutum perfectumque poëma tanquam hominem in Poëta requirunt. vulgo ſufficit à ſigno obvio nuncupationem ſumere. Illi verò etiam de Epica Dramaticaque poeſi agunt potius (velut præcipuis artis poeticæ membris) quàm ut omnem univerſim Poëſin ſpectent, quæ in Epigrammaticis atque Elegiacis, tum Lyricis ſæpe & Heroicis ubi hymni, encomia, ſatyræ pangunrur, fictione deſtituitur, à nobilioribus igitur poëticæ partibus ac ſunctionibus Poëtæ appellationem ducunt pene ac pictor, ex ſuperiori hominis parte, illius figuram exhibet.

Ex his opinor, intelliges, tria potiſſimum ad Poetam abſolutiſſimum requiri. Metrum, orationem minimè vulgarem, & idoneam fictionem. Horum igitur nullum, in hac artis tractatione, nobis erit negligendum.

CAPUT II.

De natura & cauſſis artis Poeticæ.

NAturam Poeticæ ita rectè deſcripſeris. Eſt *facultas quæ oratione metrica, rem quamlibet veriſimiliter & accommodè ad delectationem atq; utilitatem audientium exponit.* Convenit hæc cū *Diomedis* definitione qui Poeſin appellat, *Ficta veræve narrationis, congruenti rhythmo, compoſitam ſtructuram metricā. ad utilitatem voluptatemque accommodatam. De metro* ad hanc artem neceſſario paucis diſſentientibus, qui ſolutæ orationis fabulas ad Poeticam admittunt, omnes conſentiunt: niſi quod

in Comœdia liberiori numero Poëtæ evagentur, nec multum à ſoluto oratore abſint.

Per *rem quamlibet*, intelligo honeſtam omnem, quæ finem poëtices, qui eſt *prodeſſe ſimul ac delectare*, non deſtruat. Unde tam divina quàm humana, & in his tam naturæ & artis opera, quàm actiones hominum, quibus formandis potiſſimùm hæc facultas deſervit univerſim admittuntur.

Veriſimiliter dico, quod Veritas hiſtorica in Poëtarum narratione non requiratur; ſed liceat Poëtæ ex ſuo ingenio rerum circumſtantias appoſitè ad veri ſimilitudinem effingere; ut illuſtriori imagine rem oculis ſubjiciat. De qua veriſimilitudine infra copioſius. Denique hinc naſcitur, quòd cum delectatione apta ſit monere aut inſtruere auditorem, per appoſitam explicatamque rerum exponendarum imaginem, vivis quodammodo coloribus hujus artis expreſſam. Horatij monitum eſt: (a)

Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci.

Lectorem delectando, pariterq́ monendo. Hic ſcopus Poëtæ eſt. Aberrant ſanè qui delectationem aliam, quàm honeſtam in rebus turpibus venantur. Quomodo enim hi finem ſuum aſſequentur, qui eſt prodeſſe ſimul & delectare? Planè homines profligatæ ſimul vitæ ac verecundiæ tales eſſe oportet, qui ſacram hanc gymnadem tanquam lupanar adeunt, in qua Laides pro Muſis colant, Cynthiaſque, nocte digni, venerantur. Enimvero hi lenones, nec in Epicuri quidem ſchola hoc nomine tolerati (b) everſores potius, quàm aſſertores poeſios habendi ſunt.

Ex his cum naturâ cauſas Poëticæ utcunque perſpicies. Materia enim ſunt res univerſæ, ſecluſis turpibus; forma, appoſita ad veriſimilitudinem rei expoſitio oratione metrica; efficiens, mens humana arte inſtructa; finis, utilitas cum delectatione honeſta conjuncta.

CAPUT III.

De inventione & conceptibus artis Poeticæ.

Difficilem atque obſcuram hactenus ſuiſque præceptionibus indiſtinctam Poëſios partem, quæ de Inventione eſt, paulò enucleatius tractandam ſumo. Perbrevis tamen, quantum licet futurus, atque ad ipſos ſolum conceptuum & Inventionis fontes avidum lectorem ducturus. Principem facilè locum in hac arte occupat Inventio: nihil enim eſt in quo perinde indoles felicitaſ-

(b) *Heraclides Ponticus.*

licitaſque Poëtæ eluceſcat. Ut à multis exiſtimatum fuerit, impetu hanc magis afflatuque quodam mentis divino, quàm arte at labore obtineri. & iccirco hujus artis Magiſtri præceptis ferè abſtinuerint, fortè nec certas repererint regulas, quibus Inventionis ſtudio ſuum in fictionibus ducerent. Verumtamen, ut multum ingenio naturæque quorundam tribuam, magnopere hanc ego artem præceptionibus juvandam firmandamque ſtatuo. Quocirca ad illud animum imprimis intendam, ut quemadmodum appoſita ad delectationem & perſuaſionem fictione uti Poëta queat id nunc univerſim inquiram, in ſingulis carminum generibus acturus ea de re ſpeciatim.

Multum diſcrepant Inventione & conceptibus ligata & ſoluta oratio. Dionyſius Halicarn. ſua in arte, inquit. *Non eadem eſt carminis & ſolutæ orationis tractatio; ſed uti metris, ita & conceptibus animi diſtinguuntur.*

Inventio autem vel totius eſt operis, ſive poematis, vel ſingularum ejus partium. Si totius ſit poematis, neque imperata ſit Poëtæ ſcribendi materia id curabit, ut ei quod cogitat carminum generi, idoneam reperiat, ne Proſerpinæ alicui, cum Claudiano, laborem ſuum ornatumque impendat. Vel ſi aliquid aſſumat humile, id tale ſit, ut appareat de induſtria ſumptum, quò eloquentia niteſcat, qualis illud Naſonis de Aranea, quod & nos imitatione ſecuti ſumus, aliaque id generis in Metamorphoſi uſurpata. Si vero imperatum poëma canat, meminerit ante, quo id carminis genere aptius exornari poſſit, ne leves amœnaſve res heroica tragicave gravitate obruat, & Hiſtrioni alicui cothurnos, aut vero etiam *Herculi* ſoccos inducat. Expendat.

——— Quid ferre recuſent,
Quid valeant humeri?

Minor ad tingendam Lyram tibiamque, quàm tubam inflandam labor eſt, hæc plus ſpirituum, & artis, & robuſtiora exigit latera, rem amplam magnificamque niſi heroicis numeris, rectè non optaverit. Deinde in ipſo poematis texendi decurſu, ne à propoſito evagetur longius, ſui argumentique aſſumpti immemor, quod proclive eſt, tabularum ornamentis deſcriptionibusq; intento. Digreſſiones ſi quæ occurrant (ut eſt illa apud Virgilium Dædali lib. 6. & Caci deſcriptio lib. 8.) breves ſint, infrequentes atque ex re natæ, ut offerre ſe potius, quam accerſiri ſtudioſe videantur.

Partes quæ membra quædam poetici ſunt corporis, quoad ſubſtantiam cum Inventione totius conjuncta ſunt; quoad ornatum verò opportunis etiam fictionibus, ſimilibus, exemplis, comparatis, contrarijs, rerum, locorum, temporum, perſonarumque graphicis deſcriptionibus diducuntur ſimul atque excoluntur. Cum autem conceptuum, ut totius, ita partium ratio potiſſima ex fictionum varietate ornatuque pendeat, de his ante omnia agendum eſt.

CAPUT IV.

De fictione Poetica eiuſque natura.

Fictionem animam eſſe poeſios, ſolâque hujus gratiâ abſolutum cenſeri Poetam; non modo Ariſtoteles & *Horatius* ſua in arte tradidit; ſed & Plato in Phædone ſtatuit. ποιεῖν μύθους, fabularum artificē eſſe. Docetq;, quod ante omnia hoc loco obſervandum ducimus, occupari illum, non circa res exiſtentes, ſed περὶ τὰ τῶν ὄντων εἴδωλα, circa rerū exiſtentiū ſymbola, vel ſimulacra. Quocirca & Poeticam alibi μιμητικὴν imitatricem rerū per fictionē; alibi εἰκονοποιὸν effectricē imaginum appellat. Unde & Poſſidonius apud Laertium in Zenone, eand. definit ποίησίς ἐστι σημαντικὸν ποίημα, μίμησιν περιέχον θείων, καὶ ἀνθρωπείων. Poeſis, eſt ſignificativū figmentū, imitationem complectens divinarum humanarumq; rerum. Quæ licet perfectiori tantùm poeſi competant; tamen quid de fictione ejuſque natura, ex Platonis & Poſſidonij ſententia, ſtatuendum ſit, minimè obſcurum relinquitur.

Quare cū eodem Platone ad fabulam, aut fictionem omnē requiro; ut, quemadmodum loquitur, εἰκαστικὴ καὶ μιμητικὴ ſit, hoc eſt ſimilis operis efformatrix ac imitatrix rerum, ſive, quæ imaginem, pictoris inſtar aut ſtatuarij ad res apta repræſentatione exhibendas fingat. Rectè enim Horatius. (*a*)

—— … — Vt pictura poeſis.

Unde & Poeſin alij paucis definiunt ex Ariſtotele eſſe *Imitationem rerum*. Quanquam homines (ut idem de arte loquitur) οὐχ ὡς τοὺς κατὰ μίμησιν ποιητὰς, ἀλλὰ κοινῇ κατὰ μέτρον προσαγορεύοντες, non quidem ſecundum imitationem Poetas, ſed communiter ſecundum metrum appellent.

(*a*) … *ad Piſones.*

Ex his manifeſtum eſt, fabulam fictionemve nullam erudito Poëtæ uſurpandam, quæ vel hiſtoriæ, aut rei cum laude geſtæ ſpeciem atque imaginem non habeat, vel figurata rerum ſimilitudine alterius veritatis occultæ ſignificativa non ſit. Hinc enim imitatio rei alterius, hinc ſimulacrum, hinc ſignificativum figmentum dicitur. Et verò ratio ipſa ſuffragatur: Quis enim ferat ab homine docto ac ſapiente, ad eruditionem aliorum, aniles ductaſque à colo fabulas obtrudi, quæ nihil ſolidæ veritatis, nihil ſucci ſanguiniſque, pro ſapientia, adferant? Hoc indoctæ nugaciſque plebeculæ, non purgati excultique cerebri commentum ſit.

Fundamenti igitur loco hæc nobis doctrina eſſe debet, quæ deinde ad vitandos proprios, alienoſque errores agnoſcendos ſufficiat laboremque noſtrum certa arte fulciat. Fingendæ omnino fabulæ erunt, tanquam illuſtres quædam rerum exponendarum imagines quæ novitate atque admiratione primùm lectoris animum rapiant, deinde ad latentem veritatem inveſtigandam excitent, quæ tantò altius inſideat, quantò attentius quæſita innotuit. *Fabulas*, inquit Albertus Magnus (a) *Poeta fingit, ut excitet homines ad admirandum admiratio excitat ad inquirendum, ut ſciatur cauſa eius de quo mirantur.*

CAPUT V.

De varietate fictionum earumque diſtinctione.

Duplex potiſſimum fictionis genus eſt; alterum per ſe, alterum per accidens fictum. Per ſe fictum eſt, cujus tota ſubſtantia fictitia eſſe cognoſcitur, eò quod veriſimilitudo deſit, ut Æneæ ad campos Elyſios tranſitus, & vivi cum mortuis ſermones. Et hæc nonnunquam totum poema complectitur; ut raptus Proſerpinæ apud Claudium. Medea apud Senecam: nonnunquam in parte adhibetur, ut quæ Elyſijs campis, quæ de Harpyjis, Circe, aliiſque, apud Virgilium, eſt fabula, nonnunquam denique per omnes partes ſpargitur; ut quæ de Iunone Æneam perſequente, de favente ipſi Venere, ac Iove, inter utramque partem media eſt, fictio per totam Æneidem diffunditur.

Per accidens ficta ſunt, quorum ſubſtantia veri ſimilis eſt; licet reipſa nunquam poſita fuerit, quod factibili per ſe rerum

(a) *In Metaphyſ tract. 2.*

natura evenire potuit. Sic epiſodia tempeſtatis, Carthaginis portus marini & prandij in lib. 1. Æneid. quæ vel hiſtoria, vel inſtar ſunt hiſtoriæ, talibus adjunctis deſcribuntur, quæ rem illuſtrent ſimul ac veriſimilem relinquant. Satis enim Poëtæ eſt quod credibile lectori faciat, rem hoc pacto evincere potuiſſe.

Dividitur 2. fabula in naturalem & moralem, idque tam ratione materiæ, quàm formæ. Ratione materiæ quidem illa naturalis dicitur, quæ ficta quædam ſubſtantia, aut accidens eſt. Et in hoc genere Poëta Deum utcunque imitatur; dum, ut ille creando, ita hic concipiendo aut fingendo, novas aliquas admirandaſque rerum eſſentias machinatur. Ita Pegaſus, Gorgones, Chimæra, Cerberus, &c. creaturæ quædam (ſic loquar) Poëtarum ſunt. Moralis fabula dicitur, quæ actiones rerum fingit: ut Æneæ Elyſios campos ſubeuntis introitus. Naturalis ſimul & moralis ratione materiæ eſt quæ utrumque complectitur, ut Charon animas Cymba ad Inferos tranſmittens. Hoc autem figmenti genus latius patet, quàm creatæ res univerſæ, imò verò etiam poſſibiles, ut infra de veriſimilitudine tradémus, quia Poëta & ſimilia illis quæ Deus fecit, fingere poterit, & his etiam plura, ac diſſimilia, imò & impoſſibilia, ut Chimæra habetur.

Ratione formæ, id eſt, repræſentationis veritatis à ſe diverſæ; vel naturalis eſt, cum rem naturalem fabula ſignificat: e. g. Iovis & Iunonis conjugium, ignis & aeris conjunctionem. Iunonis iræ, aeris tempeſtates deſignat: Et hæc potiſſimum intellectum cognitione rerum inſtruit. vel moralis, quæ actiones hominum ſignificatione exponit, quales pleræque ſunt fabulæ, ut quæ ad mores hominum formandos potiſſimum repertæ ſunt, & hujuſmodi fictiones affectus noſtros moderantur, ac recti exemplis dirigunt. Ut cum Æneas Anchiſen humeris Troja efferre fingitur, quò pietatem erga Parentes doceamur. Utraque hæc quæ ratione formæ eſt diviſio, & propriè naturalis, aut moralis fabula dicitur, tam ex illa materia, quæ rerum, quàm quæ morum eſt, ſumi poterit. Nam ut illa de Ænea parentem ferente, de moribus ad mores adumbrandos, ſumpta eſt: ita e. g. ficta Megæra, ſerpentibus crinita ad furioſum hominem exprimendum, & hydra ſeptieeps, aut Geryon tricorpor ad plurium capitum, aut regnorum conſpirationem indicandam ſpectat.

CAPUT

CAPUT VI.

De fictionum Poeticarum veriſimilitudine.

Fictio omnis, etiamſi rerum eſſet impoſſibilium, debet veriſimilis videri, ſive talis quæ eſſe, ac fieri poſſit; ex mente Philoſophi (a) προαιρεῖσθαί τε ἀδύνατα καὶ εἰκότα, μᾶλλον ἢ δυνατὰ ἀπίθανα. Eligere impoſſibilia & veriſimilia convenit potius quàm poſſibilia & incredibilia. Nam Poetis hoc inprimis propoſitum eſt; ut aptè imitentur rerum ſignificandarũ naturam quod fit per appoſitam imaginis fictionem; ut Plato (b) μίμησις ποίησίς τίς ἐςιν εἰδώλων. Imitatio effectio eſt imaginum. Quare non curat ſpectator ex quibus coloribus imago compoſita eſt, ſed quam aptè præſentet, uti Iris, licet ſine veris coloribus, imaginem tamen picti arcus exhibet.

Duplex autem veriſimilitudo diligenter hoc loco obſervanda eſt, quarum una hiſtorica, altera figurata dici poterit: illa eſt rerum geſtarum, quando ea ratione exponuntur, quâ geri potuerunt atque ita ſuis adjunctis ſingulatim narrantur omnia, ac ſi Poëta illa præſens ſpectaſſet; ſive revera acciderint, ſeu fuerint tantùm cogitata. Altera rerum eſt, quæ in ſe fictæ videntur, licet ad rei veræ ſimilitudinem; aliam tamen à ſe diverſam veritatem ſignificant, ſimulacro Alexandri ſimilia, quod licet humanum nihil in ſua natura habeat, ſignificatione tamen herois illius ſpeciem ſtaturamque exhibet. Et talis fabula magis propriè quam illa μίμησις ſive imitatio per fictionem, εἰκὼν imago, εἴδωλον ſimulacrũ, ποίημα figmentũ, σῆμα ſignum à veteribus appellatur quæ rurſum in propriam ac metaphoricam, ſive allegoricam dividitur, Propria, eſt ficta quædã imago rei quæ nunquam fuit eſſe tamen ejuſmodi ut fingitur, potuit talis Equus Trojanus ejuſque in urbem inductio: Metaphorica eſt, quæ rem à ſe diſſimilem translatè repræſentat: Talis fictio eſt, quod Pallas ex Iovis ſit nata capite, ſignificans Sapientiam in capite naſci. Eandem verò armatam adultamque prodire innuat arma non ſine maturo conſilio, & priuſquam bello idonea ſint, in lucem proferenda. Tales & Imagines Viciorum Virtutumque ac Regionum e.g Iuſtitiæ, quam tuo in Poeſi arbitratu fingere licebit. Veſti ſanguineæ candidam adjunges, quæ illius inter ſævitiam & remiſſionem deſignet me-

(a) Ariſto. c. 25. Poet. (b) In Sophi.

dioctitatem. Bilancem ſiniſtrâ, dextrâ gladium olivamque implexam ſuſtineat, quâ ex æquo pœnas & præmia tribuere cognoſcatur fronte cœcâ, ſed oculato pectore; quod ſine perſonarum reſpectu, deliberato tamen animo, quæque exequatur. Talis & aureus ille ex nemore ramus; quem a columba Ænea Poeta oblatum refert; & Cupido pro Aſcanio munera Didoni offerens, & Circe apud Homerū Vlyſſis ſocios in porcos vertēs.

Perfectiſſima tamen illa eſt fabula, quæ veriſimilitudinem non minus hiſtoricam, quam pure fictitiam complectitur, ſiquidem ad delectandum magis apta, tum ſuſpenſum lectorem detinet, atque inexſpectata & latente magis eruditione capit. Talis eſt fabula de Vlyſſe, quem, ut oſtenderent falli etiam poſſe prudentem, in rebus propriis cæcâ affectione progredientem: fingunt, ſimulatâ ſtultitiâ littus araſſe diverſi generis animalibus; ſed objecto ad aratrum per Diomedem filio, cum parceret, ſimulationis deprehenſum; quod ad propria commoda pauci cœcè diſſimulent. Illuſtris vero & illa *Homeri* fictio, quâ ad Sirenum cantus alligatus malo, obturatiſque auribus præterit Vlyſſes; & contra, quâ guſtantes in Africa lotum ſocii avelli, loco non potuere; quod illâ aptè voluptatem fugiens; hâc capti deliciis exhibeantur, ſimulque hiſtoriæ quædam veritatis ſimilitudo reperiatur.

Ariſtoteles, cùm in arte ſua Poeſin dividit, κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον, ſecundùm id, quod eſt veriſimile, vel quod eſt neceſſariū: oſtendere voluit, etiā in fictione Poetam ſæpe, quæ neceſſariò fiunt, vel facta ſunt exprimere. Unde ſi Chriſtianus Poeta hiſtoriam Jonæ carmine complecteretur, triduū, quo in piſcis ventre latuit, prætereundū non eſſet; etſi ethnico homini illa nec hiſtoricè, nec poeticè veriſimilis videretur. Eſt enim hæc ſecundum neceſſarium. Simili tamen fictione in diverſa hiſtoria, præſertim profana, utendum non cenſerem: ut ſi Carolum quintum tempeſtate in Algeriana expeditione jactatum, à ceto devoratum rejectumque Poeta fingeret, neque enim ſecundum neceſſarium, neque ſecundum veriſimile imitaretur. Non enim in quavis perſona, vel hiſtoricè, vel poeticè eſt veriſimile, quod aliquando reipſa factum eſt, & alibi figuræ vim ſignificationemque obtinuit: uti in Jona triduana Chriſti ſepultura adumbrata fuit. Et hæc ex ſententia Ariſtotelis, juxta ac ratione, ſtatuuntur, neque enim ſatis eſt poſſibilia eſſe, quæ dicun-

dicuntur; ſed eadem videri credibilia debent: δυνατὰ ἀπίθανα rejiciuntur. Horatij eſt de arte;

Ficta voluptatum cauſa, ſint proxima veris.
Nec quodcunque volet poſcat ſibi fabula credi

CAPUT VII.

De veterum recentiumque Poetarum in fingendo erroribus.

AD veterum recentiumque Poetarum in fictionibus errores deprehendendos, illud præter jam dicta obſervandum erit, quod aliter Veteribus Ethnicis aliter *Hebræis*, aliter Chriſtianis in Poeſi fingendum ſit. Cujus rei illa eſt ratio, quod diverſis diverſa veriſimilia videantur atque etiam veritate hiſtorica neceſſaria. De Saturno & ejus filijs, de Vulcani caſu, de Iovis cum Iunone nuptijs, de Pallade &c. quis alteri, quàm ethnico veri eſſe ſimilia ſuadebit? Contra, de Sampſonis capillis de maxilla aſini in tot hominum cædem adhibita de columnis cum domo ſubverſa de fonte ex dente elicito quis Ethnici hominis fidem merebitur? pro anilibus hæc ſane oblectamentis habiturus eſt.

Expendendum igitur ante omnia, Poetæ eſt, in qua ſcriptionis materia verſetur, cujus in perſona, & ad quos loquatur; ne impingat

Deinde obſervandum, poſſe aliquid, conſideratis ſolùm naturæ viribus ἀδύνατον aut incredibile videri, quod altioribus cauſis, Deo ſcilicet cœlitibuſque adhibitis veriſimile appareat, adeoque ad horum opem in rebus grandioribus confugiendum, ubi dignitas & ratio poſtulaverit.

Error omnis vel in ipſa fictionis ſubſtantia, vel in adjunctis, vel in utriſque ſimul reperitur, hujus exemplum apud Virgilium eſt. Amor Didonis & Æneæ qui adverſa extitiſſe ætate ab hiſtoricis memorantur. In adjunctis vero loci erratum turpius, dum ijdem canum more in ſpelunca ſociantur. Error Veterum Poetarum fuit ab ipſis etiam animadverſus damnatuſque, id temporis Sapientibus: tum quod res abjectas ac turpes ſæpe Deorum Dearumque appellatione dignati ſunt: tum quod Dijs etiam (ſuâ opinione certis) actiones moreſque, & ſocietatem ac officia parum apta tribuerent. Ratio autem dictat, ut quamcunque rei ſubſtantiam, ſeu veram, ſeu fictam, mente

complexus fueris.ei deinde convenientia attribuas, ne parum rapere,& imperitè fingere judiceris dum aptas

Humano capiti cervicem pictor equinam (a)

Neque illa,quæ in repræſentando fortaſſe eſt, ſimilitudo hanc ineptiam defendet Ciceronis judicio (b) *Vetus hæc*,inquit. *opinio Græciam opplevit exſectum Cælum a Saturno; vinctum autē Saturnum a filio Iove. Phyſica ratio incluſa eſt non inelegans; in impias fabulas*:ut quod cœlum ſine conjunctione omnia in terris gigneret.Saturnus,tempus indicat rebus inferioribus adſtrictum. Idem filios fingitur devoraſſe; quod tempus conſumat univerſa. Hæc tamen metaphorica veriſimilitudo; has fabulas tueri nequit,quin impiæ non à Cicerone modò,verum & æquâ ratione haberi debeant.Nam poſteaquam ſemel Poëta aut Cœlum,aut Saturnum in Diis collocarat: ſanè ea,aut agere, aut pati non debuerunt,quæ divinam naturam deſtruerent, non enim hæc licentia Poëtica,ſed puerilis heterologia eſt, & anilis nugacitas.

Accuſat & meritò Plato Homerum ac de ſua etiam Rep. jure Poëtas veteres proſcribit,quòd plerique honeſtè parum de Diis finxerint,ac cōfictis illorum ſceleribus, ceteris mortalibus ad ſcelera viam fecerint:dum hos minimè pudet Deorum impudentiam væcordiamque imitari.Iſocrates quoque in Buſiride,poſt caſtigatam illam Poetarum impietatem,meritas & Orpheum repertorem primum,& imitatorem, pœnas dediſſe temeritatis exiſtimat:dum ille quidem in ſacris Bacchi à Mœnadibus furioſis diſcerptus;hic,inflictâ cœcitate,ad mendicitatem redactus fuerit.

Abſurda igitur hæc univerſa in Veterum poëſi ſunt, quæ illos ſimiles ſceleratis hominibus faciunt, quæque indignas illis Metamorphoſes continent:ut Iovis in cuculum,Cygnum, aurum,bovem. Apollinis in gruem,Dianæ in felem &c. Abſurdi inter illos,& thalami & thalamorum violatio. Abſurda inter illos bella,cædes,fugæ,terrores,vulnera,etiam quod mireris, ab hominibus accepta;cum Martem Veneremque apud Homerum Diomedes ſauciet. Abſurdum Paridis judicio Deas ſubjici atque hominem unum,tantâ perturbatione,inter ſe Deos hominesque committere. Abſurdum Deos Deaſque hominibus connubiis miſceri; atque Achillem apud Homerum Thetidem, Æneam apud Virgilium matrem habere. Venerem, Herculem Iovis

(a) *Horatius*. (b) *Lib. 2. de nat. Deor.*

Iovis adulterio ex Alcmena natum. Et ſanè hæc origo illorum facta non illuſtrat, quod à Deorum filijs majora ad laudem exſpectari poſſint nobiliuſq; ſit mortalibus genitum paria Dijs præſtare, quàm cœlitus natum paria hominibus. Verbo quacunque in encomijs infra dignitatem cujuſque naturæ finguntur, à ſana Poëſi proſcribenda ſunt, quod principium quorundam Grammaticorum importuna pugnacitas, quibus omne veterum oletum ſapit, nunquam everter.

In humana tamen natura ceteriſque creatis, cum non modò ad laudem, ſed & reprehenſionem multa reperiuntur; cumque non ſuo tantū ingenio, verū & ſuperioris poteſtatis arbitrio reguntur, multa & quæ infra & quæ ſupra naturam ſunt locum reperiunt: verùm adhibendi in eam cœlites, Dæmonesve à Poëta erunt; ne veriſi militudine deſtituatur narratio, ubi illæ quandoque Ariſtotelis (a) in rebus admirandis valere regula ad excuſationem poterit εἰκὸς γὰρ καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς γίνεσθαι veriſimile eſt, præter veriſimile aliquid fieri, ut in Speculo noſtro Imaginum exemplo docui illius hominis Belgæ, qui ex femore vivum infantem peperit, & de Hollandica muliere annales referunt, tot infantes peperiſſe, quot annus dies complectitur; ſed utrumque, Numine importunum ludibrium vendicante, factum. Hoc titulo; & Niobe in ſaxum converſa, & aliæ quædam Metamorphoſes Ovidianæ. Caſtoris & Pollucis ex ovis prodeuntis nativitas, & ſexcenta ejuſmodi admitti poterunt, cum tamen, figmenta hæc eſſe, cuivis palam ſit, neque hiſtoricam, aut propriam rei ſignificandæ veriſimilitudinem præ ſe ferant: eam omnino quæ metaphorica eſt habere debent. Rectè ad hanc rem D. Auguſtinus: (b) *Quando id fingimus quod nihil ſignificat, tunc eſt mendacium: cum autem fictio noſtra refertur ad aliquam ſignificationem, non eſt mendacium; ſed aliqua figura veritatis.*

Error igitur hac in re cùm veterum, tum recentium Poetarum eſt, ea in Poëſi adhibere, quæ figmenta eſſe quamprimum lector animadvertat, nullo tamen ſatis argumento cognoſcat, cujus veritatis figura ſint. Siquid enim ejuſmodi, quod ænigmatis vim habeat ad hoc aperiendum cognoſcendumque lectori etiam mediocriter perito ſternendus eſt aditus; ne ſibi uni fabulatus Poeta videatur, aut anilia cudiſſe deliria, quæ ſine men-

(a) *De arte c. 25.* (b) *l. 1. quaſt. Evang. q. 52.*

te ac fructu ſapientiæ profuderit. Quidquid enim caſſæ nucis inſtar, ſub fabularum involucris nihil dignum ſapiente continet, quomodo finem Poeticæ aſſequetur, qui eſt, aut intellectũ cum delectatione erudire, aut movere affectum. Fictio condimenti ac mellis inſtar eſt quo crudior duriorque nonnunquam veritas perfuſa avidius excipiatur, quid vero condimentum abſque cibo faciat?

Ita Ovidianæ Metamorphoſes non paucæ figmenta mutila, nulloque ſapientiæ aut virtutis emolumento concepta, nihil magnis ingenijs dignum continent, ex metempſychoſi Pythagorica tantum profectæ. Cur enim ob luctum Phaethontis ſorores in arbores tranſmigrant, lacrymæ earum in electrum; cur Ocyroen futura præcinens in equam convertitur? cur Battus vaniloquus ab Apolline in ſaxum mutatur? Ego, ut ſimilem aliorum Poematum inanitatem taceam: Phaethontis ſorores in fontem perenni ſcaturigine tanquam lacrymis manantem; Ocyroen in Gallum; Battum in picam transformari maluiſſem; ita non defuiſſet ſignificandi vis & ratio fingendi, uti nonnunquam aptè factum, dum Paethontis audaci temeritate caſuque arrogantiam elatorumque hominum proclives lapſus; Terei, inceſti hominis, in upupam mutatione fœdam levitatem indicat, quin & Pulchritudinem Narciſſi ejus in florem tranſitus; & Arachnæ, filia ducentis texentiſque protervam ſolertiam, converſio in araneam haud ineptè adumbrat. Sed ad cœlum plures, ex his fabulationibus amandæ ſint.

Quid jam alia compluſa memorem in quibus, nec Oedipus quidem, umbram veritatis deprehendat? Communis ille trium Lamiarum ſenicularum in ciſta oculus, ille Heſperidum Draco, & ſati dentes, & Cadmeo in agro nata ex illis cohors, quam ſapientiæ laudem habent, ligneus ille Trojanorum, Homero Virgilioque celebratus equus, quid ingenii, artis, veritatis poſſidet. Hic ſanè cum ad hiſtoriæ ſimilitudinem compoſitus ſit, nihil à prudentibus viris alienum; complecti debuit. Vide Agatharchidæ (a) verbis autor: *qualis hec modo ſtultitia depingatur. & artificis, qui equum exſtruxit & procerum, qui hunc jubserunt, & civium qui in propriam illum urbem ſuſceperunt.* Nec vero per allegoriam facilè defenſurus es. Quid Paſiphae cum Tauro, aut Tyro fluvio ſociatur, quid Phryxus & Helle in ariete velleris aurei, & hoc ſuſpenſum Deo? quid Charon in cymba? an qui.

hæc

(a) *In libro de rubro mari, ex Græco.*

Digitized by Google

hæc ænigmata nobis ſatis evolvat, repertus eſt hactenus? carent igitur arte, etiamſi omnino non careant: & toto orbe celebrentur, admiratione magis, quam fructu. Quis laudet Homeri commentum, quo Vlyſſis navis in ſaxum, & quo apud Virgilium Æneæ in Nymphas convertuntur? an quia illa ad petram alliſa; hæ undis ſolutæ ſubſiderunt? nimis profectò frigida translatio. Quid aut venuſtatis, aut veritatis illo continetur quod apud Homerum Odyſſ. 10 Vlyſſis ventos ab Æolo utri incluſos acceperit, quem ſocii aurum rati, imprudentes laxarunt, mox in tempeſtatem abrepti? quid, quòd lib 12. Solis boves vitare juſſerit Vlyſſem Circe, quos illo deinde ſopito, ſocij, malo ſuo exitu, aggreſſi ſunt, an illa ventorum captivitas, & hæc præda boum vitanda, ſocios latere prudenter debuit? Si Ariſtoteles (a) non probat figmentum Homeri de Phœacibus, quod illum Alcinoi Regis, & ſua voluntate ſuſceptum, cum donis ad littus Ithacæ dormientem expoſuerint, contra omnem humanitatis ſpeciem: ſi diſplicet Ciceroni (b) quod Achillem in mortuum cadaver Hectoris ſævientem inducat, quantò illa graviorem cenſuram merentur?

Sunt tamen nonnulla, quæ prima fronte abſurditatem præ ſe ferunt, quibus occulta veritas gratiam conciliat. Ita quamvis ad Orphei, citharam tangentis, cantum, ſaxa ſilvaſque commotas eſſe, nimia videatur fingendi audacia; tamen ſi homines muris incluſos, feraſque ſaltibus hoc cantu delectatos eſſe intelligas; quid aliud, quàm pro contento continens Poeta uſurpavit? Palladem ex Iovis cerebro prodeuntem miraris; ſed tamen Dea ex Deo eſt, ingeniique fecunditas, & maturus partus divinum quid habent, neque illa, quæ latet, veritas inepta eſt. Has facile ex Speculo noſtro lib. 2. expoſitas, diſcernes.

Tragœdias etiam Comœdiaſque Poetatum ab omni nota non purgaveris, veterum inprimis, ubi honeſta parum imitantur vitia, aut figmenta veritatis inania concinnant; ut prodeſſe omnino nequeant, ſed de his lectorem ſeorſim conveniam.

Recentium Poetarum errores in eo plerique ſunt, quod veterum fabulas imperitè tractent, & ſine religionis Chriſtianæ cura, ſacris etiam rebus profana Ethnicorum Numina admiſceant, Apollinem Muſaſque invocent, Deorum cogant concilia, Iovem cœlo, Neptunum mari, Plutonem inferis, Hymenæum thalamis, Dianam venationi præficiant; non ſecus ac ſi cum

(a) de arte Poet. (b) 1. Tuſcul. quæſt.

cum antiquis delirarent, nec aliter niſi his figmentis Superum de mortalibus curam, rerumque noſtrarum moderationem liceret peritè exponere.

Ego verò tales Poëtarum nomine indignos cenſeo, qui aliorum figmenta recantare quam ſuo ipſi ingenio malunt procudere, certè ut aliquando Poeticè, Chriſtianè tamen loqui parum videntur. De hoc malo curando infra agendum prolixius. Illis facilè ignoſcam qui in Comœdiis Satyriſque inter jocos, irriſiones, ludos, & ludibria ejuſcemodi veterum delinamenta adhibent contumeliæ magis, quàm honoris gratia. Vt ſi Chriſtianus in Comœdia Polyecaſtor, mehercule, interſerat, ſi Dianam in venatione favere jubeat, per ſtygem juret, aliaque id generis ad ludificationem comparara uſurpet. Tum ſi pro aëre Jovem, pro mari Neptunum, pro literis Muſas Palladem aut Apollinem, pro vino Bacchum &c induxerit; quod jam uſus, hac in re magiſter, obtineat: neque ut Dij, ſed ut ficta quædam elementi perſona, uſurpentur.

Hi errores artem Poëticam tangunt. Admitti præter hos alij poſſunt ex aliarum ſcientiarum ignoratione, idque proclive omino in Poëta eſt, atque excuſationem meretur facilius, quàm in fictione (qui eſt proprius Poëtæ labor) aberratio, cum ad ornandam Poeſin in omnem ſeſe diſciplinam effundat, neque adeo turpe ſit, multa ſcientem aliqua ignorare quàm in ſuæ artis leges impingere. Sic Virgilius Æneam in ſua navigatione Gelam, Acragantem & Selinuntem deducit, quas urbes Thucydides lib. 6. multo poſt Trojana tempora memorat excitatas, quod idem de Megara Strabo tradit. Sic non tam ignorantiæ quàm ejuſdem quædam incuria eſt; quòd ex ſeptenario Regum Romanorum numero, quos futuros Anchiſes (a) Æneæ memorat, Servium Tullum, ordine ſextum, omiſerit. In quibus Virgilius non ut Poëta, quem profitetur, ſed ut hiſtoricus aberravit, ideoque facilius veniam prometetur.

Hæc de erroribus, etiam illorum, quos meritò tanquam Principes hujus artis veneramur. Sed quid mirum ſi in regia quandoque veſte macula: nemo eam ideirco cum ruſtica lacerna comparaverit. Quod dictum à Poëta eſt, de Poëtis etiam recte uſurpaveris.

—— Vitiis nemo ſine naſcitur optimus ille
Qui minimis urgetur.

(a) lib. 6. Æneid.

CAPUT

CAPUT VIII.

Prima ratio ac via inveniendi exornandique fictiones.

VT fictio ad voluptatem admirationemque conciliandam diſponatur,quæ aut præter aut ſupra exſpectationem legentium audientiumve ſunt, adducantur ,cujuſmodi *in arte noſtra Epigrammatica*, illa eſſe inprimis diximus, quæ aut contraria ſunt,aut aliena à rebus vulgaribus. Quare & factorum exempla,quæ illic adduximus,fictioni aptè formandæ ſervire poterunt

Generalis atque indubitata lex omnibus ſtatuenda eſt; quòd illa,quæ fingendo extollere,atque illuſtrare volueris, nobiliorum rerum appoſitione amplificanda ſint;quæ verò reprehendendo ſtatueris deprimere,hæc per humilium turpiumque rerum conjunctionem obſcuranda. Perinde enim,ut in comparatione,ſic in fictione res habet. Vis fortem in pugna,ex ſimili, docere? eum Leone aut Tauro pugnante comparas, qui viribus hominem ſuperas,licet ceteris illo ſit inferior; vis magis aſſurgere? cum gigante,aut pugnante etiam Angelo confers, quo nihil habes in viribus ſublimius. Vis idem præſtare fingendo? vel illum his oppones parem, ut ſi leonem aut gigantem aut Angelum luctando viciſſe contendas, qua ratione *Herculis* Davidis,& Iacobi fortitudo exponitur; vel horum perſonas induiſſe Cœlitum ope atque arte dices;ut ſi,Theandria , id eſt divina Fortitudo illum rore cœleſti perfuſum, gigantæâ corporis mole induerit,ſeu armaturam de cœlo ex ſua illi officina gladiumque Angeli olim manibus in paradiſo ventilatum fulminiſque in morem hoſtes perſtringentem,detulerit , aut certe vim oculis fulmineam inſeruerit, tinctum rore corpus adverſus inimicictus ſolidarit;vel habili agilitate perfuderit , quâ tela facilè declinaret, vel etiam obvelatum nubibus defenderit. Contra ſi crudelem in aliquo ferociam reprehendere lubeat ; ut illum cum Tigride,Leænâ,*Furia*,*Buſiride*,Dæmone comparare licet: ſic fictione paria imitari,ferarum lacte & conſortio enutritum dices,humano paſtum ſanguine & latrociniis oblectatum , denique magico carmine ſibi inferos ſociaſſe,ſtygio perfuſum flumine,aut Circæo hauſtu potum,nunc Lupi, nunc Leænæ ſumpſiſſe habitum,aut Furiis ſtipatum Acheronticis,aut Meduſæo armatum clypeo teliſque ignivomis, in adverſarios proruiſſe; excitaſſe ab inferis Buſiridem,qui nova in homines crudelitate

graſſa-

graſſaretur. Luciferi induiſſe, olim adverſus cœleſtes genios uſurpata, ac modò in terrigenas converſa, arma. Ita planè in quavis rei creatæ proprietate aut natura habet, quam ſi vel extollere laudibus, vel deprimere vituperio, vel narratione exponere volueris, ſimilia atque exempla, quæ vel ad ornamentum à rebus nobilioribus, vel ad dedecus ab ignobilioribus ducta faciant, collige, ad ſumma quæque infimaque, per creaturarum ordines, incedendo: & copioſa ſeſe offeret fingendi materies, diſcesque te neque ſine gratia ſymbolicæ venuſtatis, admiraberis. Et hæc fingendi ratio potiſſimum in rebus perſoniſque verſatur alienis, quæ præter exſpectationem, rei ornandæ aut vituperandæ tribuuntur.

A contrariis verò magnoperè hæ fictiones exornantur. Uti enim res quælibet ſeu turpis, ſeu honeſta ex appoſitione contrariorum, ita & fictio illuſtratur. Hæc autem oppoſitio, vel in eadem re, aut perſona, adhibetur: ut cùm Achilles primò inter imbelles mulieres in toga feminea, poſt inter armatos heroas proponitur, quo figmento illius fortitudo (eodem enim exemplo uti lubet) tanto redditur admiratione dignior, quanto rarius eſt, in effeminato corpore, tam ingentes animos viresque reperire, quæ cauſſa cur & eundem in Briſeide ſimul ac Patroclo mollem ac virilem amatorem Homerus finxerit. Vel diverſæ res inter ſe oppoſitione junguntur. Ita, ut fortiorem in ſuperandis voluptatibus Vlyſſem oſtenderet; ſocios, Circæo deformatos poculo, in porcos degeneraſſe commentus eſt, dum Vlyſſi forma decuſque conſtaret priſtinum. Ita & caſtitatem Penelopes magnopere extollit, dum inſana Procorum depingit ſtudia. In hac tamen oppoſitione, quò illuſtrius contrarium fuerit, quod denique ſua virtute deficiat, hoc major in partem alteram laus derivatur, cum Hector fortiſſimus, totque celebris victoriis heros, Achilli vincendus objicitur, quo nihil potuit ad fortitudinem Achillis extollendam fieri aut fingi præclarius. Ut proinde hoc fingendi artificium Poëtæ inprimis ſit obſervandum. Par fictionis ratio, qua imbellem adumbrare ſtatuiſti. Si enim in ipſo fortia præmiſeris facinora, ac denique victum aſſeras, majorem admirationem conciliabis, præſertim ſi mollem enervatumque illi adverſarium dederis.

CAPUT

CAPUT IX.

Altera fingendi exornandique Poeſin ratio.

Diverſa aliquantum fingendi ratione in ea imitatione verſamur. quã metaphoricã, ſive allegoricã, rectè dixeris, & rerum eſt veritatem figuratè ſignificantium, quæ, vel ut ſymbola; vel ut emblemata; vel ut hieroglyphica, aut etiam ænigmata inducuntur, de quibus cum alio tractatum ſit opere, hic paucis agi ſuffecerit. Ut compendio te ducam, rurſum ad comparata, animum adverte, nam imaginum diſciplina ex ſimilibus inprimis ducitur. Quemadmodũ verò ſimilia tam ad res phyſicas, quàm ethicas illuſtrandas adhibentur: ita & fictio Poetarum, quæ per mores fictos aliquando naturam rerum; & contra per naturam mores nonnunquam exponit, quanquam ſine diſcrimine, & moribus mores & per naturam natura explicari poſſit. Ita per Herculem, leonis pelle indutum, clavâque armatum, homo impugnando fortis; variæque ipſius virtutes per labores duodecim adumbrantur. Per eundem tamen ejusque labores, alij (ut Gyraldus in Hercule) Solem intelligunt, inter ſidera præcipuum, qui duodecim Zodiaci ſigna, tanquam cœleſtia monſtra, quotannis pervagando ſuperet. Eadem igitur res, & ad mores, & ad naturam referri poteſt. Hæc tamen relatio, in ſimilitudine, quam res ficta cum re ſignificata obtinet, fundatur: non illa quidem ſimilitudine, quæ eſt imaginis pictæ cum Alexandro v.g. Sed quæ in metaphoris reperitur: e. g. flore deciduo, cum moriente adoleſcente. Similitudinem hanc, vel in rebus creatis phyſicis ethicisve Poëta invenit; vel in ficta à ſe rerum ſubſtantia, aut actione conſtituit. Unde duplex fingendi ratio conſurgit.

Priori ratione fingendi eleganter Plato in diſputatione de Pulchro eſt uſus. Ubi, ut oſtenderet Deos ſine perturbatione affectuum adminiſtrare omnia; homines verò adverſus repugnantem appetitum, quamvis ratione ad virtutem ducatur, luctari: fingit Deos Animosque mortalium alatis curribus equisque quaqua verſum ferri Et Deos quidem ad nutum moderari currum ac facili volatu tranſire univerſa: ac tardius hominum bigas provehi, altero equorum (quem inferioris hominis appetitum interpretatus eſt) improbè frenis atque impulſibus aurigæ obluctante; quocirca ferrugineum illi colorem, hirſutas ſurdasque aures, rubicundos ſanguine oculos,

oculos, ſternacem, ſuccuſſorem ac calcitronem efficit, apta ad repugnantem hominis naturam exponendam imagine. In qua tota fictio rei veræ ſcilicet obluctantis habenis equi ingenio nititur quæ idoneam ad rebellem appetitionem involvit ſimilitudinem, tantum tam fictionis po. t ea fundamentum alæ celeritatis ſignum ſunt, adeoque non inſcitè adjicitur, ut velocitas rerum incorporearum exprimatur.

Alia fingendi ratio nec infrequens, nec inelegans eſt, cùm per fictas perſonas, res varias, præſertim affectus, vitia, virtuteſque animorum Poëta imitatur. Ita Virgilius Cupidinem adoleſcentem fingit in perſona Iuli munera *Didoni* offerentem; & Famam alatam auribus oculiſque plenam lib. 4. Quo in genere plura exempla continet noſtra Poëſis *Heroica*. Hic Fidem, Spem, Amorem: hic Invidiam, Iram, Gulam, Voluptatem, &c. deſcripta reperies, quæ iccirco humana ſpecie proponuntur, quod in corpore & moribus hominum tantùm à nobis obſervari poſſint. Cum igitur ſimilius nihil hiſce affectionibus, quàm externi corporis habitus quo oculis illæ animorum qualitates queant objici, liceat fingere: huic ſymbola quædam Vitiorum aut virtutum ſignificativa Poëtæ adjicere conſueverunt, ut varietate illa delectent ſimul atque erudiant. Ita in numis veterum Rom. variæ ſpectantur imagines, ut illa Conſtantiæ in numis Claudij Imper. Matrona ſtans militari induta ſago, ac paludamento in tergum rejecto, capite galeam, lævâ ſceptrum ſuſtinens, erecto intentoque in faciem dextræ manus digito. Ut ſi conſtantis ſit, in bello præſertim & adverſis, ſceptrum ac moderationem ſui rectam non deponere; ſed firmo pede, vigili oculo, intentâque manu occurrere omnibus, quæ fictio nulla rei naturalis, aut moralis hiſtoria nititur; uti illa Conſtantiæ quoque uſurpata imago, quâ adoleſcens nudis brachijs dextrâ coronam apprehendens, lævâ gladium, quam togo interritus ingerit. Hæc enim in Mutio Scævolæ hiſtoria fundatur. *Hac* fingendi libertate, non tantum affectiones animorum, ſed & Regiones, Reſp. Urbes, Fluvios, Tempora, Ætateſque (quæ alio ſchemate induci nequeunt) complectimur. Sic Roma in numis Veſpaſ. habitu Minervæ, Victoriam manu ſuſtinentis, aut ſeptem collibus inſidentis: vel etiam ſolius capitis armati (ut quæ caput orbis ſit) proponitur. Æternitas in numis Titi ſpectatur formâ Virginis, longo capillitio, ſed galeâ tecto, & prolixâ veſte, haſtæ innixa, alterâ manu cor-

nucopiæ

nucopiæ gerit. altero pede orbem calcat. Virginitas æternitatis incorruptionem; longus capillus, ſed rectus, ejus longitudinem nobis obſcuram; cornucopiæ felicitatem bonorum, ut haſta pœnam improborum indicat. Harum imaginum varietatem magnam lib. 2. in *noſtro Speculo* exhibui. Non tamen neceſſe, ut hic Poëta Veterum ſe legibus prorſus aptet, ſuo utatur ingenio. Quò tamen res quæque à natura remotior, minuſque vero eſt ſimilis, tantò & gratiæ minus poſſidere videtur. Ita cum Cæſar Ripa Prudentiam facit Puellam bifrontem, veſte affictis mori foliis inſignem, cum ſpeculo, & baculo ſerpentem implexum ſuſtinente: alteram frontem (licet admirationem conciliet) in Poëmate abeſſe cupiam: quamvis Ænigma pictum ornate cenſeatur, & rectè ſignificet prudentem, quaſi gemino aſpectu ex præteritis de futuris judicare. Malim igitur, quod veriſimile magis eſt, in ſpeculo lōgè ſepoſita, tanquam præſentia intueri. Ita & caput armatum, pro Roma, minus idoneum Poetæ, quam Ænigmatico futurum eſt. (niſi fortè in vexillo vel clypeo tanquam ſignum proponeretur) quia ad actiones vivæ imaginis (quas hæc Poëſis amat) parum eſt conveniens. Fundantur & hæ fictiones in rerum ſimilibus, quamvis ſæpe remotioribus: nam & Urbes, ac Patriæ quandam politici corporis habent ſpeciem, qua cum humano comparantur corpore, & fontes ac Tempora ſuum caput principiumque, ac veluti totum aliquod poſſident corpus, quo in remotam comparationem veniunt, ut nonnunquam ab Oratoribus etiam Patriæ, Ætateſque loquentes inducantur. In ceteris verò etiam rebus inanimatis, ut ſtellis plantis, aere & igne, quædam ad hominem ducta ſimilitudo pro fingendis perſonis idoneum Poëtis eſt fundamentum.

CAPUT X.

Modus variè ornateque fictionem exponendi.

MAgna quoque earum rerum varietas, per quas fictio, tanquam inſtrumenta cauſaſque introduci poteſt.

1. Per adductas parabolas Chriſtus Dominus poëticè etiam diſertus fuit. Quid enim præter eruditum figmentum eſt, illa de Operariis in vinea, de Seminante, Regalibus nuptiis, Prodigo, aliiſque diſſertatio? Menenius Agrippa, quàm ſcitè fabulatus eſt, humana inter ſe membra adverſus pigrum otioſumque ventrem conſpiraſſe, ne quem illi cibum ſuppeditarent, verùm

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

verùm ſuo malo,poſt diffluentes vires , ad officium reducta! perſuaſit ſanè plebi ſeditioſæ,ne adverſus nobilitatem contumaciter ſe objicerent. Nathan Propheta quàm appoſitè 2. *Reg.* c.12 David Berſabeæ raptum , per unicam pauperis hominis oviculam à divite ſurreptam exprobravit , ut Rex etiam adverſus ſeipſum pronuntiaret ſententiam? Quid verò Poetam id imitari narratione opportunæ fictionis vetet?

2. Per ſomnia eorumque novas imagines , rerum præſertim futurarum notitia eleganter objicitur. Illud Nabuchodonoſoris de ſtatua ſomnium, quam egregiam imaginem complectitur! quid illa Joſephi & Pharaonis ſomnia à Poetica libertate & arte alienum continent? Socrates. pridie quam Plato ejus diſciplinæ committeretur, viſus ſibi eſt candidum in ſinu cygnum accipere, qui ſuavi modulatione urbem reficeret. Hanc Cœlitum Poeſin optimè æmulaberis quocunque imaginum genere per ſomnum objecto Huc raptus atque ecſtaſes ſpectant, eâ ſolum differentia, quod in ſomniis res poeticæ ipſi vati exhibeantur præſentes: in raptu verò, ad res tales ſpectandas Vates adducatur. Ita in ecſtaſi D. Paulus per cœlos eorumque ſitum, ornatum, amœnitatemque duci poterit: ut non ignobilis hujus ævi Poeta Carolus VVeiſpæus D Ignatio Lojolæ in raptu Manreſano futuram erectæ ab illo Societatis propoſuit Imaginem, non ficta quidem rerum ſubſtantia, ſed modo.

3. Per exhibita vigilantibus ſpectacula, luſus, venationes, naumachias, prælia, theatralia Dramata, atq; id genus ſchemata, multa eleganter proponuntur, illa inprimis, quæ ſymbolicè occultam veritatem repræſentant. Exemplis ſingula monſtrare longũ ſit Illius ex ſpeculo noſtro meminiſſe lector poterit, quod Carolo V. Auguſtæ per Acatholicos objectum eſt, cum Doctor Capnio faſcẽ lignorum diſſolutè, tanquam ſententias varias in medium projiceret, quem cum Eraſmus fruſtra conatus eſſet componere, Lutherus igne ſubjecto inflammavit , Cæſar gladio diſcutiens magis ſuccẽdit. Põtifex, aquæ loco , oleo perfundens auxit. Ita per luſum induci mus cũ elephanto, Gallus cum Leone, Veſpertilio cum Ciconia decertans , aut etiam David cum Goliatho poſſet, ad ſignificandum; victoriam non moli exercituum, aut multitudini, ſed virtuti animorum , aut Dei occultis judicijs tribuendam, ex quibus minor etiam majores ſuperet. Sic in venatione leporum per canes, timidos à ſagacibus victos oſtendes; vulpis lupive, vinculis aut fovea capti, doloſi & rapacis

ris intercepta, artes demonſtrabis In Naumachia & nomina & formæ & vexilla, & Duces navium, ſigna eſſe ac ſymbola ſignificantia poterunt in prælijs obſervanda eadem. Dramata tam latè patent, quàm figuræ parabolæve, quæ ſub actionem tragicam comicamve cadunt. Virgilius tamen, quædam horum, ut luſus exequiales, venationeſque, propriè magis & hiſtorico more, quam figurato ſchemate adhibuit. At hanc quidem fictionem, ut minimè culpo, ſic magis illam probo. quæ & ſimilitudinem veri hiſtoricè, & occultæ veritatis imaginem metaphoricè exhibet.

4. Per arte facta varia, ut ſunt raræ novæque in tabulis parietibus, taperibus, telis, aut penicillo, aut acu elaboratæ picturæ. Quales artificum, mulierumque labores, paſſim apud Poetas reperiuntur. Quin & in vexillis clypeiſque militaribus, in numis, annulis, veſtibus alijſque rebus arte laboratis ejuſmodi figuræ non ſine venuſtate inſeruntur. Tale opus emblematicum eſt apud Statium lib. 1. Thebeid. aureus crater ex quo Dijs Rex Adraſtus libabat, in quo Meduſa reſecta cervice, tum aquila Ganymedem rapiens, canibus nequicquam latrantibus, expreſſa fuit. Tale & illud Proſerpinæ texentis opus, quod lib. 1. apud Claudianum mundi, elementorumque figuram complectebatur, infelici raptu terminatum cum ipſa Ditis ſacraria acu exornaret. Virgilius etiam picturas in templo Carthaginienſi Æneæ ſpectanti objecit lib. 1. Æneid. quæ Trojanum excidium proponerent. In Turnis clypeo apud eundem Virgilium Argum reperire eſt ut Ducis vigilantiam exponeret, ab Ænea tamen ſuperandam. Quod ſi plura ejuſdem generis deſideres, conſule lib. 5. *Speculi noſt i.*

CAPUT XI.

Delectatio fictionibus concilianda eſt, idque imprimis per raritatem.

TRia ſunt, quæ inprimis ad delectationem conciliandam fictioni nata videntur: ſerum confictarum raritas, varietas, amœnitas, quæ Poetæ, cujus officium eſt docendo delectare, obſervanda erunt ſeorſim igitur agemus de ſingulis, ac de raritate primò.

Alia in rebus quoad ſubſtantiam fictis, qualis de raptu Proſerpinæ, apud Claudianum, & de Aranea apud Ovidium, apud nos, in Poeſi Heroica, fabula eſt: alia in rebus, hiſtorico fundam ento

damento nixis, qualis Æneis apud Virgilium, apud Statium eſt Thebais, raritas eſt rerum ſpectanda: illic enim prodigia, monſtra, ac præter ſupraque naturæ ordinem concinnata ad novitatem figmenta tolerantur facilius; cùm non tam in iis hiſtorica, quam metaphorica ſimilitudo requiratur: at in his, quæ hiſtoricorum more contexuntur, ab illa ſimilitudine veri, quæ hiſtoriam deceat non facile eſt deflectendum: licet utraque in utriſque fictionibus ſimilitudo imprimis laudetur, quam ſi cum raritate conjungere poteris, maxime delectabis.

Res omnis quæ rara eſt, vel in natura, vel in moribus reperitur, per mores accipio rerum intelligentium actiones & opera Per naturam res ceteras creatas earumque operationes, ex neceſſitate non libertate profectas. In his diverſâ aliquantulum viâ quam illis inveſtiganda eſt raritas.

Vt in rebus naturalibus rara inducat Poëta, debet illas altioribus mentibus ſubjicere, quæ elementa, cælumque, creaturaſque omnes ſub arbitrato, flectere, mutare, atque ad raros effectus elevare poſſint, quod niſi fecerit, conſueto naturæ ordini alligatus erit, & ſu per hiſtorici facultatem nihil poterit. Id uſque adeò veteribus Poëtis *H*omero Virgilioque uſitatum: ut nec tempeſtatem, quò ratior admirabiliorque, tum nata, tum oppreſſa illa ſit, ſine Deorum interventu concitent. Verùm hic Chriſtiano Poëtæ non eadem relinqui facultas videtur, quum Ethnici ſuos quibuſque rebus Deos præfecerint, eoſque plerumque contrarios; ut rem quamque diverſis motibus, eventibuſque ad inſignem raritatem, varietatemque extollerent. Chriſtiani igitur ſaniora per fidem perſuaſi, cum illam Dei unius, ſecum pugnantis in rerum moderatione, diſſenſionem, oppoſitionemque inducere nequeant, ad inferiores ſe mentes, rebus tamen elementaribus ſuperiores, debent convertere, ut Angeli boni malique ſunt, ſententiis inter ſeſe, pugniſque graviſſimis diviſi. Quin & ipſas Dei Virtutes, fictis perſonis nominibuſque ad diverſa, atque etiam oppoſita munia licebit adhibere. Cum in rebus creatis alias aliaſque unius Dei operationes ſpectemus, Iuſtitiaque nunc ſæviat, ubi parcit Clementia, imò & Pronæa, ſeu Providentia, eadem nunc adverſis proſpera; nunc proſperis adverſa, magnâ rerum viciſſitudine, permiſceat: Theandria, ſeu potentia divina, poſſit omnia: ac proinde Chriſtiano, neque raritas, neque varietas deeſſe poſſit. Ut poſtea magis apparebit. Quo circa ad vana illa Deorum

rum vocabula, in rebus ſupra naturæ ordinem elevandis, aut mutandis implicandiſque eiſdem minimè eſt confugiendum. Hoc enim eſſet Ethnicorum vanitati adhæreſcere, neque unius in his Dei vim virtutemque obſervare. Accedit quod alienum à Poëtæ officio ſit, aliorum fictionibus tantùm inhæreſcere, hoc enim eſt rudis pictoris inſtar, alieni fictoris opus imitando exprimere, nec ſuo ingenio atque arte ſatis niti. De quibus meritò Horatius.

O imitatores ſervum pecus!

Res ipſas, non artem ac lineamenta alterius, tam fictor, quàm pictor bonus imitatur; iiſque quas præficit mentibus altioribus, ſive diverſis, etiam Dei unius operationibus, facilè nomina ex fontibus Græcorum ſuavius faciliuſque deprompta reperit e.g. Vis mutari tempora: ut diem vel noctem ultra conſuetum extendi? ratum hoc prorſus. Angelum tamen cœli motorem ad hunc effectum adhibere poteris, qui aut Polarchon, id eſt, cœli Princeps, aut *Proôrus* ſeu Archichronus, temporis præſes appelletur, cui & Aſtræa ſeu Vranie jungatur. Ita ſi femineum vocabulum mavis, pro Angelo ſeu Mente quæ aëri præeſt, dic Philæra, quæ pro Iunone tibi ſerviet, pro Iove, ne frater illi deſit, Philæther uſurpes, Pro Neptuno ſit Panthalus, & femineum Haloméda, vel Thalaſſus & Thalaſſa, pro Æolo Philaurus & Pnoëmpus, quorum ille placidos, hic acres ventos immittat; pro Veſta ac Cybele ſit Pangea: pro Vulcano Pyrarchus, pro Pluto Plutarchon. Loco Dianæ ſit Philagræa, vel Philothéra; Agelarchus loco Panis, loco Cereris Pancarpa vel Pancarpus. Volucribus Ornea, piſcibus Ichthyanaſſa, plantis Phytœa, ſepulcris pro Libitina Thanatæa, thalamis & nuptiis Horæa & Gameſis, Muſicæ Harmoſtes, Medicinæ Polychreſtus, vel Panacêus, carminibus Panodus, liberalibus artibus Pſychæa, mechanicis Chirónax præſit. Ita Hymenæus Apollo Muſæq; cedent. His omnibus Pantopater ſuprema majeſtate imperabit, cui pro aulicis ephebiſque, Ephori ſervient. Pro Mercurio erit *Pantophorus*, pro illis quæ ad hominum vitam ſpectant Archibius. Conſiliis Pronæa; Iuſtitiæ Themis, temperatæ vitæ Eucraſia, fortiter gerendis Andria, Paci Iréné præficietur, denique univerſim omnibus Noariſtus, ſupremus & optimus Angelicarum mentium præſidebit. His opponentur alii hoſtilibus odiis adverſarii, Antitheus pro Plutone, pro Marte Machétes, pro Baccho Philoënus aut Philogaſtor, vini ventriſque amans genius.

Sarcophile Cupidine ſtipata, pro Venere & Carna ſit. Coſmôtis Mundi Princeps habeatur. His accedat Melanurgus niger operarius, Noherpon mente ſerpentis, Pyraſter ſtella in igne, Hydraſpis ſerpens. Miatus ſceleſtus, Polymorphus pro Vertumno & Proteo omnes formas induens Furias ceteraque inferorum monſtra ſuis nominibus manere nil vetabit, tum & illa in ceteris fabulis nomina quæ Deorum honore culta non fuere. Ceterum virtutum vitiorumque, tum & aliarum rerum, ſub certis perſonis inductarum, vocabula, modò à Græcis, modò à Latinis, prout videbitur accommodatius licebit deſumere. Nos jam recenſita, inde potius, inflexa nonnunquam derivatione, hauſimus, ita tamen, ut fontes, viſque ſignificandi, penitum fugere non poſſent. In Sarcotide noſtra plerorumque uſus fuit. Sufficient hæc penè ad Angelorum officia in rebus creatis exprimenda, quæ modò in femmino genere, veterum imitatione, modò in maſculino extulimus; quod vel mens vel angelus ſubintelligi queat, neque certo generi hi ſpiritus adſtringantur. Quæ icc ircò non diſſero, ut exiſtimem veterum Deorum nomina prorſus à Chriſtiana poëſi ſeparanda; ſed tū quando majorem aliquam poteſtatem, quàm res creata ſit, indicant, nam ſæpe pro ipſa rerum ſpecie (ut Chloris pro florum natura) accipiuntur, quo ſenſu etiamnum uſurpare licebit; neque ad vim effectumque ullum naturæ vires excedentem erunt adhibenda, verùm illi, quos dixi, genii.

Age vis in rebus naturalibus rara & admiranda? ad hos te genios converte vis ſubitum abrumpere diem? ſi in pœnā terroremque malorum id cogitas, cœleſtem genium Polarchontem adhibe, qui vel Solis rotas præcipitet, vel Lunæ orbem Soli eclipſato objiciat aut Philæthera Solem ſuis arcere regionibus objectis nubium, vallis, jactiſque tonitruum retardare bombis, ac denſis grandinum fulminumque excuſſione avertere dictites. Quod ſi ad bonorum impedimentum hæc tempeſtas creetur, ut eſt Religioſorum Indiam petentium, Melanurgus ex Orco aliquis excitandus eſt, qui aperto terrarum mariumque hiatu terros exhalet ab Inferis fumos, quibus diem involvat, ignesque infauſtos deſpuat, fulmina procellaſque ac fluctus contra navigantes intorqueat, cui ad tranquillitatem denique ſeſe Panthalus, Philauruſque aut Philæra etiam, purgato nubibus aëre, opponat. Sic & patefactas Veſuvii ad ſulphurea flumina fauces claudere, & pendentes quaſſataſque ad terræ motus ur-

bes

bes ſuſtinere,adverſus ſævientes Inferorum genios, Pangea; & turbatos Cœli orbes rurſum componere Aſtræa poterit. His etiam uti ducibus ad rerum admirandarum cognitionem, licebit. Oſtendant e g. diverſas tibi cœlarum officinas, in quibus animæ mortalium,ſuis quæque per Galliam Germaniam Hiſpaniam,Indiam &c.affectionibus formentur diverſæ, Polarchonte & Noarito totum opus moderantibus: cum hæc ex diverſa potiſſimum Cœli operatione in his regionibus pendeant. aliis igitur plus ignei caloris,aliis plus frigoris tribuatur. Hic generoſi hominis animam ante nativitatem ſuis fingere dotibus licebit,cœleſtium Mentium virtutumque in hoc opus conſpiratione,munerumque collatione. Oſtendat aulas ſedeſque cœlituum,in quibus ex voto cujuslibet vivatur: ubi omnem ad lubitum induere formam homines, celeritate queant aves vincere,mole Gigantes,parvitate apes fortitudine leones: ubi ad nutum ſilvæ ad ſint;flumina fonteſque circumſtrepant, philomelæ ac polyglottæ modulentur; flores exurgant, cingant palatia ſatellites ſtipent, cœleſtes Orphei accinant, animi ſenſuumque omnium blandimenta cumulentur. Illic momento adſis,ubi deſiderio volueris. Felicius. promptiuſque, quàm Gygis annulo lateas ubi patére nolueris. Cœlum terramque ſolo nutu moveas. Æmulos,aut nullos habeas;aut ad votum proſternas. Fac potentiſſimum quemque Superum Regem eſſe,cui vaſtiſſimæ regiones ad poſſeſſionem obſequiumque dedit. Auro,gemmis,frondibus floribuſque omnia amœniſſimis imple, lacte ac melle ſtagnantes,mobileſque, atque ad numerum ſalientes ſilvas exhibe,quicquid hoc in genere finxeris, infra veritatem ſubſiſtes. Ad terras hæc penè rectius tranſtuleris, cum inferiora Superis videantur. Quod ſi penſiles in aëre ſilvas hortoſque omni rerum varietate exornâris, fortè illos Babylonios Semiramidis non ſuperabis. Si in natantes medio Oceano inſulas omnem felicitatem transferas; vincere forſitan Indicæ poterunt,certe Paradiſus inferior non eſt futurus. Si in montem unum,tanquam orbem parvum,annum ſimul univerſum congeſſeris,ut hinc vernos flores illinc æſtivales ſegetes; hinc glaciem & nives,illinc poma uvaſque proferat. parem fortè hiſtoriæ locum dabunt. Hæc itaque hiſtoricæ veritati propinqua, ſine ope Superûm à Poëta nonnunquam adduci poterunt,cum fides ac veriſimilitudo,his etiam Mentibus ſeclusis, concilietur.

Ad arte facta deinde ſi tranſire lubitum (quæ naturalibus hac loco accenſeo) cur non mobiles ſtatuas, miniſtroſque cum menſes, atque admoventes ſeſe ad ora accumbentium ſcyphos paterasque exhibeas? cur non ſpecula ſecretarum, longèque etiam ſemotarum rerum imagines repræſentantia? cur non tactos magnete diverſos è ferro indices, quibus in alphabetico circulo diſpoſitis ad abſentes amicos literas mentisque conſilia deſtinare poſſis; cùm eodem magnete alterius index factus, eadem lege atque ordine ſponte moveatur, quo tuum volens impellis? cur non vitia incendiaria Archimedis formes, quæ hoſtium cōſumant incendio claſſem? cur nō inſternas pontes foſſis ac mœnibus, atque etiam maria tuto calces pede ſuberibus firmato? cur non volantes vento agitante currus inſtras, & magnas in aëre ventorum ſubſidio machinas libres? Ejusmodi ſanè cum facta legamus, quis fieri poſſe negaverit? In his tamen cavendum, ne quid nimis: nam ſi D. Paulum v. g. imitatione Dædali alis ſumptis, de medio evaſiſſe naufragio dixeris, audacior quàm par in hac perſona futurus es, licet in Simone Mago hanc fictionē non culpaverim. Nihil tamen vetabit, quin, ut in D. Philippo evenit, Angeli ope, aut Philæræ auxilio, virum Apoſtolicum fixis ad humeros alis transferas.

In moribus atque actionibus creaturæ intelligentis diverſa aliquantum fingendi ratione Perſonæ humanarum Affectionum, tum virtutum, vitiorum ac malorum, quæ Orbem affligunt, ut Peſtis, Famis &c. Orbis partiū, ut Europæ, Africæ, Telluris, Aeris verbo cujuſvis rei creatæ ſeu corporeæ, ſeu ſpiritualis, Genii inducuntur, ſumptis rerum propriarum vocabulis, & quantum licet, habitu moribusque notis depinguntur, adjunctis quandoque ſignis ſymboliſve, quibus occultæ perſonarum dotes magis innoteſcant. Talis in heroicis noſtris Sarcothea eſt, quæ non ſolius Adam aut Evæ; ſed naturæ totius humanæ perſonam repræſentat: Talis Elpis & Agape virtutum, Philauti & Doli vitiorum, Mortis & Famis calamitatum nomina. Hæ perſonæ circa actiones animoſque noſtros regendos mutandosque occupantur. Hæ Dei ipſius provocare ſolent, atque etiam componere indignationem, benevolentiam mereri ac præmia. Cœlo etiam ad hominum conſortia ſocietatemque abſtrahere; contra aſtris cœliſque mortales inſerere, Orco tartareiſque carceribus mancipare, vim in homines admirandam exercere: modò in corvos, lupos, tigrideſque convertere; modò cœleſtibus

æquare genijs, & immortali corpore nihil mortale relinquere. Verbis pleræque antiquorum recentiumque Poëtarum fabulæ (cùm ad mores referantur) ex hac fingendi ratione profluxere: rudioribus denique in errorem abductis, qui perſonis figuratè conceptis aliquam divinitatem, in ſumma Dei unius ignorantia, tribuêre. Ita Pallas ad ſapientiæ, Venus ad libidinis, Bacchus ad guloſi ebriique, Mars ad bellicoſi hominis imaginem exprimendam primum confictus, divinitatis denique exiſtimationem meruit. Ita & Sphinx doloſi, Harpyja rapacis, Meduſa furioſæ aut procacis idea quædam poetica fuit, quæ lapſu temporis penè hiſtoriæ fidem meruère. Paria licebit fingere, ut ſi impurum Amorem leonino capite; ſeu draconis aut ſcorpii cauda adumbres: quòd ille principio ferox vehemensque ſit, ſed fine, multis funeſto, fœdat. Sic odium politicum, humano vultu, leonino pectore, ſcorpiique rurſum cauda depinges, quod humanitatis ſpecie abditam ferociam, virusque lethale occultet. Alias imagines raras perſonarum in Sarcotide reperies.

Huc & Mentium angelicarum affectiones, ſtudia, officiaque referuntur, conſultationes & concilia (apud Homerum inter Deos ad humanarum rerum curam expeditionesque frequentia) concertationes odiaque inter bonos malosq; genios exercita, denique & diverſarum partium tutelæ, mutâ bonorum oppoſitione ſuſceptæ, ſpectant; quæ ad raritatem ſimul ac varietatem fictioni conciliandam faciunt.

Concludam hoc caput, poſtquam monuero, raritatem fictionis ſæpe in ſymboli minus obvii elegantia conſiſtere, quo veritas ſignificata appoſitè velatur. Ita ætatis noſtræ curſus filo in fuſi orbem decurrente ſimilis (quod à colo denique abrumpitur, ut noſtra in morte vita) fabulam de Parcis nentibus veterum ævo raram peperit. Vis ſimile quippiam? expende v.g. mortalium vitam pomis ſimilem, quorum alia in flore, alia vixdum nata alia etiamnum cruda, alia matura, ſponte alia, alia violenter defluunt, quæ in hominum vita eveniunt paria. Ex hoc fundamento ita licebit fingere. Arborem vitæ necisque mortalium omnium in paradiſo etiamnum frondere, fructusque ſingulorum nominibus inſignes tollere, ſed aliis alia, ut diximus, ſorte ac tempore defluentibus, his præeſſe Melophilen, quæ & arborem curet, & fructus colligat, Philauro Pnoëpopode aſpirantibus, quorum ille placidè, hic vi multos decutiat: ſingulis hominibus in fata concedentibus, prout hi fructus ex

arbore deciderint. De floribus eâdem Poëſi, non minus eleganter luſeris, ſi hortum vitæ confeceris, in quo flores ſingulorum, tanquam vitam modò Sol & pluvia recreent, modò dejiciant. Zephyrus, Euller, Boreas diverſis aſpirent flatibus, denique cum floribus vita cujuſque intercidat. Verùm de his capaci ingenio ſatis, Bœotico nunquam ſatis.

CAPUT XII.

Delectatio fictionibus per varietatem conciliatur.

NUnc varietatem alteram fictionum in poëſi egregiarum dotem, expendamus. Hæc à raritate differt, quod ſingularum non poſſit eſſe partium ſed plurium unius poëmatis membrorum ex quorum diverſitate, oppoſitione, atque etiam implicatione (Græcis περιπέτεια dicitur) varietas naſcitur. Diverſitas atque oppoſitio præcipuè ſunt perſonarum, actionum ac locorum, implicatio actionum cum ſuſpenſione, eventus denique artificiosè explicandi.

Diverſitas atque oppoſitio perſonarum in eo conſiſtit; ut præter unam perſonam, ad quam ornandam poëſis ſpectat, ac princeps capurque Poëmatis eſt, aliæ perſonæ vel directrices, vel ſociæ atque adminiſtræ operum accedant. Directrices Mentes eſſe ſuperiores debent, quas aptè ſibi in longo poëmate oppones. Ita in Homeri Iliade,

Iupiter in Trojam pro Troja ſtabat Apollo:
Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.

Ita & imitator Homeri Virgilius pro ſuo, quem extollit, Ænea Venerem, contra Junonem habuit; Jove inter partes utraſque medio, qui nunc filiæ, nunc uxori faveret: modò ſuo conſilio rem ageret, quod ad rerum varietatem magnopere conducit; cum ex hac perſonarum oppoſitione, conſilia atque artes contrariæ res novæ, atque inopinatis ambagibus nexibuſque implexæ; aut inſperatis eventibus modò abruptæ, modò ſuſpenſæ mutatæve inducantur. Sed & pares perſonæ plures, non tamen multæ, eſſe debent, quæ egregiis facinoribus deputentur, cùm tam delectet varietas, quàm multitudo confundat. Quæ cauſſa, cur ad ſcenas veterum paucæ etiam præcipuarum perſonarum admiſſæ fuerint; quòd paucorum facinora, eorumque inter ſe concurſus & implicatio facilius obſerventur, quæ multitudine, confuſa atque incognita gratiam amitterent,

tent. Gregariæ tamen atque adminiſtiæ multiplicari ſine vitio poterunt. Modò illis actio ſingulariter obſervanda non committatur. Ita Homerus Achilli ſuo Agamemnonem in conſiliis, Hectorem in pugna objecit. Per quos & Græcorum, & Trojanorum res maximè turbatæ implicatæque hæſere. Addidit fortitudine ſuppares Achilli Ajacem, & *Diomedem*, tum Ulyſſem aſtu, inſidioſoque ingenio celebrem, quorum facinoribus Ilias tota variatur. Declaremus & nos exemplo non ignotæ hiſtoriæ ad imitationem poeticè concepto. Faciamus, te Carolum quintum bello Saxones ſubjugantem poetica imitatione velle exponere Perſonas ſuperiores, hinc accipe, Eccleſiæ & regnorum præſides Mentes. Noariſtum & Uraniam: inde Hæreſis & perverſæ libertatis defenſores, Melanurgum & Hydraſpida: illis Themis Eucraſia & Theandria, his Polymorphus & Philogaſtor faveant. Illi Carolum, hi adverſariam partem concitent animentque. Nemeſis verò & Machetes mediarum partium, modò his, modò illis adſint, aut adverſentur. His perſonæ vitiorum virtutumque ſociari poterunt, ut Elpis lacera, deſerta Arete, ad Caroli opem confugiens: contra triumphans inſultanſque *Hæreſis*: Socias perſonas ipſa hiſtoria ſuppeditabit, ſuppares Caroli Ferdinandus frater, & Dux Albanus erunt, tum Mauritus Saxo ingenio ſubdolo varioque. Objecti illi Heroes, Fridericus Saxo conſilio, Philippus Haſſus audacia celebris. Hi ſæpe tum ſe mutuò, tum Carolum diverſis viis artibuſque, per adverſam proſperamque fortunam, ad felicem deniquè exitum impellent.

Diverſitas atque oppoſitio actionum, ex illa perſonarum varietate, ut facilè apparet conſequitur. Cùm enim ſuæ cuilibet perſonæ in agendo partes tribuendæ ſit, ne otiosè, in quo cœpere hæreant principio, aut cœpta ineptè abrumpant: ſuum quivis finem agens ſpectabit, qui cum in tot perſonis varius ſit, actiones etiam variabit. v. g. Uranie Eccleſiæ bonum ſpectat. Hydraſpis illius everſionem. Ut igitur fines, ita & media diverſa futura ſunt. Illa pacis; hic belli conſilia ſuſcipiet. Illa pietatem, manſuetudinemque colet; hic ſacrilegus, feroxque ſæviet. Illa hujus: hic illius conſilia artes, conatus, impediet, ſubruet, evertet. In homines verò pareſque atque inferiores perſonas, major etiam cadit varietas: nam ut horum conſilia & voluntates, præſertim cum improbi ſunt, minus conſtant, ita & actiones mutantur, adeoque unius etiam perſonæ actionum perplexa

eſſe ratio poterit. Idem Achilles nunc bellum ſub femineo declinat habitu; nunc fortiter aggreditur, ac mox fortitudinis, fidei, patriæ, Reip. oblitus rurſum arma deponit, Briſeidis raptæ, amoriſque impatiens, iterum tamen Patrocli amiciſſimi hominis mors, ultionis cupiditate inflammatum, contra hoſtem excitat. Tu Carolum heroica magis varietate inducturus, ſi ex contemptu villium paucorumq; hominum, ſub Apoſtatæ unius auſpiciis tumultuantium, arma detrectaſſe aſſeras, deinde Fidei, Eccleſiæque provocatum diſcrimine, hoſti furenti armatum ſe objeciſſe, at poſtea ſubjectis rurſum parſiſſe armis depoſitis memores. Quid? quod & eadem perſona idem conſilium diverſis viis rectè proſequatur? ut ſuperiores etiam mentes poterunt: ſiquidem ita Pallas in Odyſſea ad Telemachum Ulyſſis filium in occurſum Patri educendum, Mentæ Regis perſonam induit; non ſecus, atque Angelus Tobiæ ductor. Et Vlyſſes mendici habitu inter procos domeſticos latuit, dum opportunè ad cædem invaderet. Nec tu male Carolum ficto habitu hoſtium conſilia vireſque ſpeculantem induxeris. Denique & ipſæ actiones per externas fortuitaſque ſæpe cauſſas mutari variarique ſolent. Ita à cœpto jam opere, auſpicia, prodigia, vatum oracula, ingruens morbus, exorta tempeſtas, improviſus rerum aut ſecundarum aut adverſarum nuntius avocare, atque in contrariam ſententiam impellere eſt viſus. Exemplis ſingula probare longum ſit, atque in re parum obſcura ſupervacaneum.

Diverſitas locorum porrò magnoperè eſt opportuna ad rerum quoque (quæ cum locis mutantur) varietatem inferendam. Unde in ſua Homerus Odyſſea, Virgilius in Æneide rerum copia varietateque inprimis delectant. Idemque in ſoluta poeſi ſtudioſe ſectati ſunt, olim Heliodorus in Æthiopicis, Apulejus in Aſino, & recentiùs Barclajus in Argenide, Bidermannus in Utopia. Et, ut Homeri exemplo utamur, huic in Africam tempeſtate ejecto, difficilè fuit ab eſu loti ſocios avellere: in Siciliam delatus ad Polyphemum, ſex illic ſociis devoratis, pellibus arietum involutus vix cum reliquis indemnis evaſit, inde Æoliam tranſiens, malè de ventis ſecundis cum Æolo pactus, ad Læſtrygonas, mox ad Circen pervenit, quæ ſocios exploratores in belluas tranſtulit, ipſe pharmaco Mercuriali tutus, ejus tamen conſuetudine malè illectus eſt. Ab hac ad luſtranda Inferorum loca tranſiit, ibique ex Anticlea matre, Elpénore & Tireſia vate de multis redditus certior ad Circen rediit, atque Elpenorem

penorem ſocium nuper in ebrietate de ſcalis præcipitem hono-rificis exequiis ſepelivit. Poſt hæc in inſulas Sirenum, ad Scyllam deinde ac Charybdin, ad Phaëtuſam Solis filiam patris boves paſcentem ac demum naufragio amiſſis ſociis, ob Solis boves violatos, ipſe vix in malo navis ſalvus, poſt novendialem in mari jactationem, ad Ogygiam inſulam emerſit, atque à Calypſo Nympha hoſpitio ac thalamo ſuſceptus eſt. *Hic* ſeptennio moratus Jovis per *M*ercurium mandato dimittitur, cumque Phœacenſium jam littus contueretur, Neptunus immiſſa tempeſtate navem disjecit ſed miſerta Leucothoe tabulam deſperato ſuſtecit, quâ ad Nauſicaam Alcinoi Phœacum Regis filiam, in portu delatus, hoſpitium paternâ in domo reperit, a quo navibus donisque auctus, cum his, dormiens in Ithacæ littus expoſitus eſt. Ubi excitatus à Pallade habitum mendici ad fallendos domeſticos induit, ita ad ſubulcos digreſſus, atque ab his domum incognitus perductus, Euriclea nutrice agnoſcente, ſumptis armis, cum filio Telemacho & ſubulcis Penelopis uxoris Procos trucidavit, atque illâ intactâ potitus eſt. En varietatem inſignem ex tot locorum permutatione natam, quæ uſque adeò Virgilio placuit, ut quidquid in ea rarum variumque, ſuâ ipſe in Æneide, ſecutus ſit.

Facit etiam ad varietatem ipſe exponendi modus, atque ordo: ut præſenti exemplo liquet. Tertiò *Homerus* Ulyſſem tempeſtati objicit, ſed alia atque alia illius deſcriptione. Deinde neglecto hiſtorico ordine, principium expoſitionis illic ſtatuit, ubi Ulyſſes à Calypſo detinetur, cetera herois facinora, periculaq; jam præterita, ipſe poſtea Ulyſſes, apud Hoſpitem Alcinoum, libris quatuor, tanquam hiſtorica narratione complexus eſt, quod idem Virgilio in ſua Æneide placuit, qui Æneæ, à Troja Italiam petentis, navigationem à Sicilia exorſus eſt, unde in Africam ad Didonem tempeſtate ejecto, occaſionem dedit Æneæ præterita apud illam hoſpitem exponendi. Eſtque hæc tam heroicæ, quàm *Dramaticæ* Poëſios natura, ut ad varietatem conciliandam, quædam velut præſentia exhibeantur; alia narratione, aut oratione percenſeantur.

Reliquum erat, ut de implicatione ac peripetiâ, ad varietatem ornandam inprimis idoneâ, diſſererem: hæc enim diverſa ita inter ſe connectit, ut illa conſequantur, quæ minimè ſunt exſpectata, qua re mirificè legentium animus capitur ac tenetur. Verùm, cum in Dramatibus illa præcipuè requiratur: ex-

poſitionem hujus doris fuſius pertractandæ ad hanc poëſin rejicimus.

CAPUT XIII.

Delectatio fictionibus per amœnitatem conciliatur.

AMœnitas fictionem quoque haud parum ornat, hæc partim in rebus, partim in verborum ſententiarumque cultu poſita eſt, de hac infra diſſeremus; hoc loco rerum conceptuumque amœnitatem ſpectamus.

Res amœnæ ſunt, quæ ſenſum animumque ſine horrore grata quadam oblectatione demulcent, uti oculos vernum tempus, jucundâ frondium florumque ſuavitate, occupat Cœli ſidera, florentes hominum vultus, cultusque, rara picturarum elegantia, aures muſicæ harmonia, guſtum epularum deliciæ. His igitur aliisque Poëta gaudet iisque pertractandis immoratur per epiſodia etiam digreſſionesque nonnunquam in uſum tractationemque opportune traducit, aſperioribus, quæque minus jucunda ſunt, parcè inhæret. Ita Claudianus in raptu Proſerpinæ parum amœno. Ætnæ florentis Dearumque cultarum deſcriptioni inſiſtit, inferni ſitum, utpote horridum, nuptiali in carmine, faſtidit.

Præter hanc amœnitatem alia magis poëtica eſt, rebusque univerſim omnibus convenire poteſt quæ in appoſita rei imitatione, & repræſentatione viva ejuſdem conſiſtit: picturæ, rem per lineamenta ſingula, & velut nativos colores exhibentis non ab ſimilis. Et hæc magnopere delectat, tam in rebus horridis quam lætis: cum etiam muſca aut rugoſa anus, ut in tabula, ſic in poëſi aptè repræſentata, ſimilitudine veri amœnitatem quandam inducat, ita tempeſtas lib. 1. Æneid. licet eam omnes averſentur, ſuam tamen ex appoſita deſcriptione gratiam obtinet.

Denique & alia quædam amœnitas eſt in ornamentis adſcititiis, inter quæ inprimis eminent aptæ ſimilitudines: quibus mira quædam in poëſi venuſtas ineſt, tales verò oportet eſſe, quæ à rebus ferè illuſtrioribus ducantur: ſimile enim, tanquam imago quædam, ejus rei, quam dicendo exornamus, proponitur; quæ imago, quantò erit nobilior, tantò repræſentata res major pulchriorque videbitur, contra, ubi rem quampiam premere ac contemnere oratione ſtatueris, ſimilia à rebus ignobilioribus

bilioribus petenda, vilem deſpiratamque reddent. Quæ doctrina oſcitanter accipienda non eſt. Nec tamen à remotis nimium ac cerienda ſimilia; ut ſi ad facem deſcribendam ſolis lucem adhibeas, vel contra facem Sol illuſtrando conferas: Neque immoderatè utendum, ut nonnunquam Statius. Virgiliana moderatio laudabilis eſt. Exemplorum uſus ſuis etiam in poematis gratiam obtinet: a fictionibus quidem heroicis dramaticiſque excluditur: in minoribus poematis locum habet, nimia tamen, ut in Ovidii quandoque diſtichis, & Claudiani heroicis veterum fabularum exemplorumque exaggeratio laudem non meretur. Magnopere hallucinantur, qui obſcura horum conſectatione in poetica lauream prenſant. Fingere non eſt, aliorum figmenta inutili, & affectata ſoleria acervare. Inſertæ præterea gravium perſonarum orationes, in quibus & animorum affectiones eluceſcunt, amor indignatioque dominatur, virtutum ſubjiciuntur ſtimuli, vitiorum horror ingeritur, amœnè variant, ornantque fictionem.

CAPUT XIV.

Ratio poetici conceptus formandi.

PRincipio de materia conſtituendum eſt, quæ velut fundamentum conceptus poetici deligetur, illi carminis generi, quod meditaris, idonea. Hæc aut vera, aut veriſimilis ſit oportet. Vera, vel hiſtorica eſt, ut in Æneide quòd Æneas Troja relicta in Italiam venerit, atque illic ſedem fixerit: & in Iliade occupata per Achillis potiſſimum virtutem Troja: vel naturalis, qualis, Arachna Naſonis, eſt aranea telam contexens, fabulæ totius fundamentum. Veriſimilis eſt, quæ vel hiſtoriæ in modum concipitur, ut *Medea* apud Senecam, Aulularia apud Plautum: vel ſi hiſtoriæ fidem ſuperet, allegoricè veritatem latentem ſub fictionis involucro ſignificet. & talis eſt Phaëthontis, apud Ovidium, paternos currus immaturo conſilio regentis labentiſque caſus, arrogantis hominis præcipitem lapſum repræſentans. Et hæc tropicè veriſimilis rectè dicitur, ut quæ illius quod repræſentat veri imaginem quandam poſſideat. Præter hæc ſi quid Poëta pro materia poëmatis, & velut baſi, ſumpſerit, vitio non carebit, Vt Claudiani Proſerpina. & Ovidianæ metamorphoſes non paucæ. His enim ſi eloquentiam, tanquam ligneo trunco ſplendidum detraxeris habitum, quid obſecro relicturus

lictatur es niſi figmentum colu ac nucibus dignum? Fine enim honeſtarum diſciplinarum prorſus excidunt; cum nihil in iis, quod vel intellectum erudiat, vel affectum impellat, reperiatur. Sit verò licet naturalem aliquam moralemve Poëta fabulæ veritatem involvat, ſi tamen è remotis nimium peregrinisque allegoriis ſumpta fuerit, qualis fit e.g ſi per Proſerpinam ſemen, per Plutonem raptorem terra ſeminis ad frugum procreationem, ſuſceptrix, intelligatur: obſcuritatis vitio lucem laudemque non meretur.

Veram aut veriſimilem materiam cum delectu etiam adhibeas, neceſſe eſt, illamque inprimis deligas ex hiſtoricis, quæ, neque ignota prorſus, neque vulgata nimium cognitione perſpecta ſit; aut talis denique, quæ religioſa fide veritatis tractanda videatur. Si enim ignota ſit, in rebus arduis par fabulis cenſebitur, adeoque, niſi ad mores inſtruendos, impellendumque affectum diſponatur, inutilis futura eſt, uti omnis materia hiſtoricè veriſimilis, fine ſuo excidit; niſi, cùm intellectum erudire nequeat, animum moresque inſtruat. Quæ cauſſa, cur plures ex Terentianis Plautinisque fabulis otioſi damnatique poematis cenſuram mereantur; cum nec intellectum veritate paſcant, nec honeſta animum affectione imbuant. Senecianis pleriſque tragœdiis danda venia; cùm, ut fabuloſæ ſint, vitia tamen ad horrorem fugamque potius, quàm imitationem proponant, certè ignotiores pleræque ſunt, quàm ut hiſtoricam fidem mereantur, atque iccirco inter res veriſimiles habentur, ſuntque illarum legibus regendæ. Nec planè cognitæ ſuis adjunctis materiæ laudem obtinent (quamvis in poematis fictionum vacuis admittantur) quod fingendi ad veriſimilitudinem hiſtoricam Poetæ facultatem adimant, quam intereſt, in Dramaticis præſertim, non amittere; quod hæc, ad variandas implicandasque inopinatis caſibus actiones, neceſſaria ſit: neque altera metaphorica veriſimilitudo id aptè poſſit: cùm nemo in apertè fictis erroribus tantopere aut admiretur, aut ad exitum ſolicitus anhelet. Par in iis hiſtoriis ratio, quas S. literæ enucleatius ſuis adjunctis exponunt; ut D. Petri negatio, Chriſti nativitas & paſſio. His enim multa fingendo vel addere vel detrahere meritò ſit religioni. At ubi paucis ſubſtantia rei geſtæ exponitur, adjunctis præteritis, quemadmodum in Joſepho vendito, atque in Ægyptum traducto, per vaticinia evecto, per continentiam fido, aliisq; hiſtoriis factum, nihil obſtat, quo minus

Poëſi

Poëſi ſerviant, quanquam cavendum diligentius, ne quâ fingendi licentiâ veritati exploratæ derogetur.

Alterum eſt, ut poſt fundamentum ex delecta materia poſitum, fingendo veluti ſuperſtruas. Age igitur, & materiam quam ſumpſeris ſuis adjunctis expende. Vis cum *Homero* proficiſcentem in patriam poetica imitatione exprimere? Primò univerſim cogita, quæ proficiſcentibus mari evenire ſoleant. Providendum de navibus & annona. In progreſſu magna diſcrimina, tempeſtatis, naufragii, annonæ deficientis hoſtium aut piratarum occurrentium. In portu hoſpitia, nunc bonorum fida: nunc infida perditorum. Blanda ſocietas, & illecebræ, vel perverſa gens, incultæ regiones; Patria denique aut deſerta & ingrata: aut culta & illuſtris. Ex his, tam in fictione rara atque eximia Homerus traxit, ut Virgilius æſtimator earum rerum prudentiſſimus iiſdem penè veſtigiis inhæſerit, judicii quidem laude Homero ſuperior, quod minus probata rejecerit, veroque ſimilius finxit, ſed ingenii inventioniſque honore inferior, quod jam repertis liberalius uſus ſit. Verum, quàm multa ſunt, quæ in proficiſcente vel Vlyſſe, vel Ænea prætermiſſa videmus ad poëſin opportuna? Et ut Homericum Vlyſſem, cujus ſupra exemplum ſtrictim dedi, expendas. Quoties hunc in tempeſtates navigantem conjicit? an non poterat varietatis gratia illum Trojanis aliquandò hoſtibus in mari pugnantem objicere? Modò felici, modò pari eventu, quem in tabula natans ſortitus eſt? an aggreſſores piratas, aut aſtu, aut fortitudine deludere, & prædatorias naves in prædam victoriæque fructum convertere? Cur fortem cetera hominem, & fidiſſimâ amantiſſimâque uxore fretum, tot amoribus, fædâque tot annorum legitimi thori oblivione implicat; ut vix portum, ſine hac mentis aberratione, prudentiſſimus Græcorum occupet? an tam inſanæ illic paſſim Reginæ, & Principum filiæ, ut ignotum nudumque hominem, ſuis quamprimum dignarentur nuptiis?

Et potuit id adeò placere Virgilio, ut eandem labem Heroi pio ſapientique affingeret? ſatius fuerat Vlyſſem illis nonnunquam illecebris cautè caſteque repugnantem inducere, & perire Didonem aliquam inſano amore nunquam potientem. Quid heroe dignius, rariuſque exemplo, quàm blanditiis libidineque æſtuantem mulierem negligere; & illæſis oculis, ac

magis animo, pereuntem intueri? cur non alibi ſimulata hoſpitii humanitate acceptum atque in ſervitutem redactum Vlyſſem, generoſa denique ſeſe & victrici prudentia in libertatem, repensâ ſervitute, vindicantem induxit? Cur Telemachum, quem tantâ Pallas curâ, ſed ad otioſum ſpectaculum Patri obviam eduxit non alicubi cum ignoto parente ad rem grandem implicatamque committit, dum inſperata notitia amoreque concilientur: Cur non alibi extrema rerum inopia, & nuditate conflictantem virtute ac ſolertia, per occupatas hoſtium opes ditatum inducit? Hæc ſanè aliaque complura in virum talem peregrè oberrantem caderent, quæ omnia Homero, finem modumque operibus ſtatuenti, proſequi nec libuit, nec licuit. Ceterum ad tanti viri prudentiam, fortitudinemque extollendam facere poterant. Par ratio ubi militem, mercatorem, religioſum, aut quamcunque perſonam ſimilem deſcribendam ſuſceperis. Inprimis certa aliqua ipſius actio tibi deſignanda eſt, (nam vagari per omnia, niſi forte in Panegyri fecunditas poetica neminem patitur) hanc ſi heroë dignam videris, heroicis illa verſibus tragiciſve fusè; aut ſtrictim Horatiano metro. Aſclepiadeis Phaleuciſque ornari poterit: in his fingendum ſobriè, magis in iſtis fictione luxuriandum eſt. Si actio heroica nō fuerit, inferiori & accommodo carminum genere eſt pertractanda. De quorum tam ad conceptum fictionemque, quam elocutionem natura ſingulatim agendum. Hic etiamnum conceptibus poeticis univerſim formandis inſiſtimus. Quæ de actionibus humanis, eadem de rebus, vel gravioribus, vel levioribus quibuſque, ſententia eſt: cum in utriſque, tam fictionum, quam carminum genera idonea adhibenda ſint.

Tertium eſt præcipua, ſive hiſtoriæ, ſive fictionis membra, exornare deſcriptionibus rerum ac locorum, orationibus ac comparationibus, quæ longum ſit ex Homeri Odyſſea adducere.

CAPUT XV.

Exemplo declaratur hæc concipiendi ratio.

AD facilitatem majorem imitantium faciet, ſi in graviori primum Poeſi concipiendi fingendique rationem exemplo à principiis ducto tradamus; tum ad inferioris poeſios conceptus tranſeamus.

Sit

Sit nobis pro exemplo Alexius Romanus Adoleſcens Euphemiano & Aglaide parentibus primæ nobilitatis natus. Deligatur heroica illa actio, qua Deo placendi ſtudio, & caſtitatis paupertatisque amore parentes & ſponſam ipſo nuptiarum feſto deſtituens, noctu ad portum digreſſus Laodiceam, ac mox, cum Ageſonibus, Edeſſam Meſopotamiæ urbē pervenit; ubi ſuis in pauperes effuſis, vili centone ante Deiparæ ædes ſtipem emendicabat, quam à parentis etiam famulis ad inquirendum ſubmiſſis, ignotus ſuſtulit, quod ſuperabat ex ſtipe, aliis impertiebatur. Sed Deiparæ oraculo proditus, cum inclareſceret, Tarſum Ciliciæ nave cogitans Romam appellitur: ubi ipſi parenti obvius, in angulo ad domus veſtibulum precariò locum ſortitus, ludibrium famulorum, tenuibus paternæ menſæ reliquiis vixit, dum jam morti proximum Pontifex & Imperator, inter ſacrificium monitus, inviſit atque in defuncti manibus deprehenſa charta eſt, quæ facti ſeriem Euphemiano & ſponſæ attonitis expoſuit. Hæc veritatis hiſtoricæ ſeries pro fundamento erit, ſufficietque ad Alexiadem integram, Iliadi aut Æneidi magnitudine æquandam; modò, ut par eſt fictionibus poëticis exornetur. Humiliorem aliquantò materiam pro exemplo accepi, ut animadverteres, qua hæc arte per fictiones ad dignitatem extolli poſſet. Ceterùm aut Rudolpho Auſtriaco rara fortuna ad imperium elato; aut etiam Carolo quinto rariori illud virtute deſerenti locus erat.

Fictionem duplici ratione ſuperius declaratam inſtitues. Primò hiſtoriam novis rariſque adjunctis, proximè ad veriſimilitudinem, extollendo. Quid hic facturus es? De perſonis cogitandum, quæ ad hanc actionem concurrant. Superi atque Inferi, pro Alexio, adverſuſque illum, impellentes ad opus tam arduum; contraque hunc conatum retardantes non deerunt. Noariſtus, Theandria, Uranie, Eucraſia favebunt. Antitheus, Gameſis, Sarcophile, Coſmotis &c. obſtabunt. Mediæ perſonæ erunt Thalaſſus, Philautus, Pancarpa, Archibius. Omnibus Panropater ſummo imperio præerit. Verùm in perſonis humanis Alexio ad hanc actionem ſociandis gravis eſt difficultas: quia res, quam aggreditur, & humilis eſt, & ſolitaria, inops & nudus vagatur, iſque vel ſolus, vel inter mendicabula, proindenec actiones, nec perſonæ heroico aut tragico dignæ poëmate occurrunt, ut iccirco hæc ſimileſque materiæ, non facilè ad graviorem poëſin ſint adhibendæ. Nos tamen, in heroica, licet privata

magis animo, pereuntem intueri? cur non alibi ſimulata hoſpitii humanitate acceptum atque in ſervitutem redactum Vlyſſem, generoſa denique ſeſe & victrici prudentia in libertatem, repensâ ſervitute, vindicantem induxit? Cur Telemachum, quem tantâ Pallas curâ, ſed ad otioſum ſpectaculum, Patri obviam eduxit non alicubi cum ignoto parente ad rem grandem implicatamque committit, dum inſperata notitia amoreque concilientur? Cur non alibi extrema rerum inopia, & nuditate conflictantem virtute ac ſolertia, per occupatas hoſtium opes ditatum inducit? Hæc ſanè aliaque complura in virum talem peregrè oberrantem caderent, quæ omnia Homero, finem modumque operibus ſtatuenti, proſequi nec libuit, nec licuit. Ceterum ad tanti viri prudentiam fortitudinemque extollendam facere poterant. Par ratio ubi militem, mercatorem, religioſum, aut quamcunque perſonam ſimilem deſcribendam ſuſceperis. Inprimis certa aliqua ipſius actio tibi deſignanda eſt, (nam vagari per omnia, niſi forte in Panegyri fecunditas poetica neminem patitur) hanc ſi heroë dignam videris, heroicis illa verſibus tragicisve fusè; aut ſtrictim Horatiano metro. Aſclepiadeis Phaleuciiſque ornari poterit: in his fingendum ſobriè, magis in iſtis fictione luxuriandum eſt. Si actio heroica nō fuerit, inferiori & accommodo carminum genere eſt pertractanda. De quorum tam ad conceptum fictionemque, quam elocutionem natura ſingulatim agendum. Hic etiamnum conceptibus poeticis univerſim formandis inſiſtimus. Quæ de actionibus humanis, eadem de rebus, vel gravioribus, vel levioribus quibuſque, ſententia eſt: cum in utriſque, tam fictionum, quam carminum genera idonea adhibenda ſint.

Tertium eſt præcipua, ſive hiſtoriæ, ſive fictionis membra, exornare deſcriptionibus rerum ac locorum, orationibus ac comparationibus, quæ longum ſit ex Homeri Odyſſea adducere.

CAPUT XV.

Exemplo declaratur hæc concipiendi ratio.

AD facilitatem majorem imitantium faciet, ſi in graviori primum Poeſi concipiendi fingendique rationem exemplo à principiis ducto tradamus; tum ad inferioris poeſios conceptus tranſeamus.

Sit

Sit nobis pro exemplo Alexius Romanus Adoleſcens Euphemiano & Aglaide parentibus primæ nobilitatis natus. Deligatur heroica illa actio, qua Deo placendi ſtudio, & caſtitatis paupertatiſque amore parentes & ſponſam ipſo nuptiarum feſto deſtituens, noctu ad portum digreſſus Laodiceam, ac mox, cum Ageſonibus, Edeſſam Meſopotamiæ urbē pervenit; ubi ſuis in pauperes effuſis, vili centone ante Deiparæ ædes ſtipem emendicabat, quam à parentis etiam famulis ad inquirendum ſubmiſſis, ignotus ſuſtulit, quod ſuperabat ex ſtipe, aliis impertiebatur. Sed Deiparæ oraculo proditus, cum inclareſceret, Tarſum Ciliciæ nave cogitans Romam appellitur: ubi ipſi parenti obvius, in angulo ad domus veſtibulum precariò locum ſortitus, ludibrium famulorum, tenuibus paternæ menſæ reliquiis vixit, dum jam morti proximum Pontifex & Imperator, inter ſacrificium monitus, inviſit atque in defuncti manibus deprehenſa charta eſt, quæ facti ſeriem Euphemiano & ſponſæ attonitis expoſuit. Hæc veritatis hiſtoricæ ſeries pro fundamento erit, ſufficietque ad Alexiadem integram, Iliadi aut Æneidi magnitudine æquandam; modò, ut par eſt fictionibus poëticis exornetur. Humiliorem aliquantò materiam pro exemplo accepi, ut animadverteres, qua hæc arte per fictiones ad dignitatem extolli poſſet. Ceterùm, aut Rudolpho Auſtriaco rara fortuna ad imperium elato; aut etiam Carolo quinto ratiori illud virtute deſerenti locus erat.

Fictionem duplici ratione ſuperius declarata inſtitues. Primò hiſtoriam novis rariſque adjunctis, proximè ad veriſimilitudinem, extollendo. Quid hic facturus es? De perſonis cogitandum, quæ ad hanc actionem concurrant. Superi atque Inferi, pro Alexio, adverſuſque illum, impellentes ad opus tam arduum; contraque hunc conatum retardantes non deerunt. Noariſtus, Theandria, Uranie, Eucraſia favebunt. Antitheus, Gameſis, Sarcophile, Coſmotis &c. obſtabunt. Mediæ perſonæ erunt Thalaſſius, Philautus, Pancarpa, Archibius. Omnibus Pantopater ſummo imperio præerit. Verùm in perſonis humanis Alexio ad hanc actionem ſociandis gravis eſt difficultas: quia res, quam aggreditur, & humilis eſt, & ſolitaria, inops & nudus vagatur, iſque vel ſolus, vel inter mendicabula, proinde nec actiones, nec perſonæ heroico aut tragico dignæ poëmate occurrunt, ut iccirco hæc ſimileſque materiæ, non facilè ad graviorem poëſin ſint adhibendæ. Nos tamen, in heroica, licet privata

vata & ſordida actione,illas tantum partes delibabimus, quæ gravium perſonarum ſocietatem admittunt. Inprimis nuptiæ celebres illuſtresque viris Principibus exornentur. Euphemiano atque Aglaide parentibus,& Eudocia ſponſa, Imperatore Honorio,Claudio,& Trivultio Proceribus. Aliæ deinde perſonæ graves illi Laodiceæ,ac poſtea Edeſſæ jungantur, quæ poſt acceptum Deiparæ oraculum,ejus vitæ rationem poſcant, uti rurſus Romam ad parentem appulſo,in agone luctanti, vitæque obſcuræ ſeriem detegenti. Poterit & in navigatione ac tempeſtate,cum aliis varia fortuna conjungi.

His partibus heroicæ actionis per fictionem opportunam conſtitutis,diſtributionem poëmatis antè inſtitues, quàm ſcriptionem aggrediaris. Si dramaticam poëſin cogitas, & totam,ut hiſtoricè expoſui,actionem cupias imitari. Ultimam tantùm in paternam domum receptionem,cum morte & agnitione inſperata licebit per actus ſcenasque explicare: nam hæc ſolum ita à tempore poteſt abſtrahi,ut ſimul facta exponi queat. Cetera de nuptiis deſertis ab Euphemiano; de iis, quæ in via Edeſſæ evenerunt,inſpergi narrando opportunè ab Alexio, aut peregrino aliquo homine factorum recte poterunt, quibus perplexum Euphemianum de filio ſuſtineat. Poterunt etiam ſplendidè inſtitutæ ac deſertæ denique ab Alexio nuptiæ integro Dramati ſufficere:nam hæ conjungi in unius diei ſcena, unà cum morte nequeunt:ob temporis locorumque intervenientium diſcrimina, & Alexij ex juventute in ſenium tranſitum, quæ ingens requirunt intervallum. Si heroicum poëma molitis,ut pars rerum geſtarum narratione perſtringatur. Poterit à portu Laodiceno auſpicari,atque inde Edeſſam,hinc rurſum ejectum Romam Poëta deducere. Ita enim de nuptiis, fuga, navigatione,quæque inter hæc rata evenere, Edeſſæ partim apud Præſules,partim Romæ morituro apud Pontificem & Imperatorem licebit exponere. Nos,primo fictionis genere, hiſtoriam veriſimiliter exornemus.

1. Deprehendit nave exiens in portu Romanos juvenes, qui agnitum, ad urbis Laodiceæ Principem hoſpitii gratia deducunt. Ubi diſſimulator propoſiti magna humanitate cultus, inſanis filiæ amoribus nequicquam ambitur, atque iccirco diſceſſum molitus, cum inſequens filia in mare ante ipſius conſpectum ſeſe ageret præcipitem,à parente, tanquam filiæ per ſtuprum dementator, interfectorque, attinetur carceribus.

bus, ſuique purgandi gratia publico ſpectaculo, fruſtra ſociis intercedentibus, cum urſo ac deinde leone pugnando cõmittitur, quorum utrumque poſtquam magna arte, viribuſque ſuperaſſet, innocens pronunciatus eſt, magnoque honore cultus. Hæc pars duos inſignes actus totidem libris exponet, primus convivalem hoſpitis menſam lætitiamque, tum amorem filiæ fortiter caſteque rejectum continebit. Deſcriptiones loci amœni epulique illic exhibiti, tum inſanè amantis Phyllidis ejuſque formæ, ac fortiter repugnantis Alexii. Amor ſcintillæ, à qua, non ſubitò ejecta, ingens exiſtat flamma, & gangrænæ, vicina, niſi reſcindatur, depaſcenti comparabitur. Conſtans & tentata caſtitas, vel Salamandræ, vel adamanti inter ignes &c. at, ne ſim nimius, hæc ornamenta in ceteris omittam, hic ſignaſſe ſuffecerit. Sed & illud obſervatu dignum, quod ſymbolicus ſit hic amor Phyllidis per quam carnem repugnantem intelligo, uti in parte altera (quam libro ſecundo deputo) urſus & leo ab Alexio victus, concupiſcibilem iraſcibilemque in homine appetentiam debellatam ſignat. Illa etenim divinam vitam meditanti pugna ſubeunda eſt. Quare & hoſpes Princeps Coſinius, tanquam Mundi genius, appellari poterit. Et ſociorum alter Eubulus alter Automatus, quaſi boni conſilii & voluntatis propriæ miniſter, quod conſilio & voluntate res magnæ gerantur. Hæc verò, ne ſine Numine geri videantur, Antitheus cum regalibus donis, veſtibuſque ac philtro Gameſin ſubornet; ſed dolo per Noariſtum aperto, Idem pugnaturo Empuſæ terriculamentum objiciat, per Theandriam in beſtiarum ora verſo &c. verum de his infra ſeorſim rectius.

2. Ab hoſpite Laodiceno diſcedenti Alexio adhærent conjurati ſocii terræ ſanctæ inviſendæ gratiâ, ſed Agaſones, quibus ſarcinas per viam commiſêre, media peregrinos in ſilva ſpe prædæ aggrediuntur: dum ancipiti in prælio denique Agaſones quinque (uno ſociorum fuga vitam tuente) à tribus proſternuntur, Alexio ex vulnere ſaucio, Automato ſuccumbente, & ſocius Eubulus poſito ſplendido habitu ut inſidias vitent, Agaſonum cultu aſinos cum ſarcinis ante ſe Edeſſam agunt, verùm à prædatoria cohorte obvia ſarcinis ſpoliati, verberibuſque inclementer tractati, Aſinos ad urbem piſtrinumque ſequuntur: ubi tanquam alieni poſſeſſores, interfectoreſque Agaſonum detinentur, jamque ad ſupplicium damnati,

ab

ab Agaſone per fugam reliquo ex tali habitu non agniti abſolvuntur de crimine. Alexius vilem Lacernulam cum ſocio quodque ex pecunia relictum, in pauperes effundit, ſeque mendicabulis ad Deiparæ ædem ſocium adjungit. Hæc rurſum ſymbolica: cum Agaſones quinque totidem ſint noſtri ſenſus, qui corpus tanquam aſinum brutali affectu impellunt, oneratum rerum temporalium ſarcinis; ſed hi à religioſo *Dei* cultore ob rebellem impetum frangendi ſunt, quamvis ſenſus aliquis ad vitam tuendam neceſſarius maneat. Automatus occumbens & ſub arbore palma relictus, eſt voluntas propria per victoriam ſuperata & relicta. Antitheus hic quoque ſuperioris pugnæ, & armorum inſtructor adſit

3. Peſtis tota urbe Edeſſena magnis cladibus ſævit, humaniſque remediis deſperatis ad divinam opem confugiunt. Quando, ſublato jam urbis Epiſcopo, Præſul Eunomius per ſomnium monitus, deſpicatiſſimum urbis incolam ſubſidio fore; poſt multam inquiſitionem Deiparæ oraculo Alexium eſſe cognoſcit. Ad quem in veſtibulo templi hærentem tota urbs confluit, opemque, ut quiſque hunc attigit, ſentit. Ad Iudices Eccleſiaſticos poſtulatus vitæ anteactæ ſeriem, deſertos parentes, ſponſam, fugam ejuſque diſcrimina exponit, ſocio Eubulo eas virtutes, quas per modeſtiam declinabat, interpolata narratione exponente. Ergo omnium votis ſuffragiiſque in Epiſcopi defuncti locum Poſtulatur, Alexius multis rationibus contra obniſus; denique, ceu victus precibus, accepturum ſe ſimulans, clam abitum machinatur.

4. Nave cum Eubulo ſocio occultè acceptus, ingens tempeſtas, à Tarſo inſula, quo curſum dirigebant, ad Italiam avertit: jamque naufragio imminente primum ejectæ merces, poſt ex hominibus peregrini ante reliquos exturbati, in quibus ſuaviter concinens Alexius, Delphini exceptus dorſo expoſitus eſt ad Italiæ littora. Ubi in propinquum templum ad orationem digreſſus, ab Uranie in cœlum raptus illic beatorum ſedes, ingentemque ſibi olim inſtructam aulam eſt contemplatus, Avum etiam fratreſque reperit, à quibus de futuris cognoſcit, ſeque in patris amplexibus Pontificiſque atque Imperatoris præſentia moriturum intelligit. Hinc ad infernum ductus, iſtic damnatorum tormenta, & Automatum ſocium, quem nuper amiſerat, vidit, tum recens in tempeſtate merſos à Dæmonibus abripi conſpexit. Inde reſtitutus ſuo eſt templo, ac littori, quo non

multo

multò poſt, claſſe naufraga in vaſe Eubulus adnavit. Hic malus genius Polymorphus, ſpecie Ephori adoleſcentis occurrit, & Tarſum hanc eſſe inſulam mentitus, Romanæ urbi ignorantem inducit, atque in media urbe agnoſcentes patriam deſtituit.

5. Alexius rerum novitate perculſus, & maligni ſpiritus fraudem obſervans, ipſum mox videt magno Satellitum comitatu parentem obvium, fraudem igitur fraude ultus, ad ipſius ſe pedes abjicit, illamque cum ſocio gratiam exorat, ut in veſtibulo domus ſub gradibus locum habeat, tenueſque menſæ reliquias mereatur, at famulis tam ſordidum hominem averſantibus, ludibrio & probo fuit. Interea ſponſa Eudocia in ſomno de ſponſo reduce per Sarcophilen admonita, ex conclavi obviam provolat; ſed ad hoc hominis ſpectrum conterrita receſſit.

6. Natum Romæ incendium aliquot urbis abſumpſit baſilicas ædeſque, Euphemiani ædibus inter medias flammas intactis cujus cauſſa reliquiis SS. Apoſtolorum præſentibus tributa. Sed Pontifex admonitus ſanctitati hominum illic viventium deberi, Euphemianum magno honore coluit, atque iccirco urbis præfecturam addicit, quam aditurus Euphemianus gravi ad terram caſu, ac ſubinde lethali morbo affligitur, cujus vim oblatus parenti in ſomno, priſtinâ notâque ſpecie, Alexius abſterſit, ſimulque monuit periculoſa dignitate abſtinendum.

7. Euphemianus beneficio ac deſiderio filii inflammatus, à domeſticis atque ipſo etiam Alexio, tum urbe Roma, preces flagitat publicas, ut quid ſuo factum filio quo is fato, locoque functus: (ita enim ob viſum nocturnum ratus) ſuperis revelantibus intelligat, tum funebrem inſtruit pompam perquamque honorificam, qua, ubicunque tandem mortuum, proſequatur. Interea Alexius de ſua morte cœlitus edoctus, Euphemianum tranſeuntem admonet bono eſſet animo, propediem fore, ut filium præſentem agnoſceret.

8. Euphemianum inter ſpem metumque anxiè fluctuantem Eudocia magis etiam terret aſſerens ſibi per noctem Alexium cadaveroſa & tetra oblatum ſpecie, ex accepto à ſe annulo cognitum. Pontifex quoque atque Imperator in D. Petri baſilica inter ſacrificium de viro Dei apud Euphemianum quærendo admoniti reperiunt Alexium jam cum morte luctantem, ſed ignotum. Hunc igitur, cum famuli nō pauca ſanctitatis argumenta dediſſe memorarent, jam vitâ functum, in locum illuſtriorem

traus-

transferunt, atque incluſam manibus ſchedam explicantes, Alexium eſſe, ipſo per ſcriptum teſte, & facinora omnia, latendique cauſas manifeſtante, comperiunt, quo facto, & parentes & ſponſa à tam charo pignore, amore atq; admiratione defixi, totaque adeò civitas ſtupore plena, avelli vix potuit, ſurdis, mutis, obſeſſis à Dæmone, leproſis vel aſpexiſſe funus ſaluti fuit, tota urbe nullo, niſi cœlitum, impellente, æs campanum, applau ſit. Imperator arcâ marmoreâ, Smaragdis pretioſè excultâ, corpus condidit, quod ſeptendiali exequiarum ſolennitate, triumphantium ritu in Vaticanum elatum eſt. En hiſtoriam poeticis fictionibus ad veriſimilitudinem ita exculta̅m, ut veritate integra quibuſdam tantùm adjunctis ſit exornata. In quibus plura etiã ſymbolica: ut Edeſſena peſtis, quæ vitiorum ab Alexio profligatorum imago eſt; ut ſecuta tempeſtas, concupiſcentiæ fluctus deſignat, & incendium Romanum, urbis ambitionem libidinemque notat. Paucos ex ampliſſimo campo legi manipulos, qui tamen Æneidos molem æquare poſſint.

Nunc altero fictionis genere quod metaphorica veriſimilitudine acquieſcit, eandem hiſtoriam magis etiam exornemus. In hoc ſiſo Poeta, diverſum ab oratore, per ſymbola, emblemata, atque ænigmata effundit, audaciuſque per figuras, & monſtra rerum, perſonarumque novas imagines extollit. Quaſdam tantùm in Alexio partes brevitatis ſtudio perſtringam, ante minus diffusè tactas. Dubitat Alexius ipſo nuptiarum die, adhæreat ne, an ſponſam deſerat? Quæ cauſſa? expendamus, hinc caro, opes, honores; inde Deus & cura ſalutis in diverſa impellunt. Adhiberi igitur inprimis conſilia, & minæ, & inſidiæ Dæmonum: contraque & cœleſtium geniorum concilium poterit, quo ſtatuant vindicandum ſibi Alexium eſſe, nomina ſuperius dedimus. Noariſtus Theandriam & Eucraſiam ableget, quæ cœleſtem ipſi ſponſam Uranien offerant, modo Eudociæ abnuntiet, quorum illecebris captus Alexius Theototo, id eſt, Amore divino, & Eubulo boni conſilii angelo ſociis, deſerta Eudociã, Uranien terra marique inquirat, variis objectis edomitiſque monſtris, ad ipſas primum Sirenes (hoc eſt voluptates) frangendas contendat, quas exciſa lingua obmuteſcere faciat, inde ad inſulas vicinas delatus Pamphagum Gigantem vaſta mole obvium habeat, qui triginta ventres tondemque manus atque ora ferebat, (gulam intellige) quique illatam Sirenibus injuriam ultum veniebat, bovemque pelle nudatum tanquam mu-

ſculum

clvum decorticatum, manibus tenebat, perque ora hiantia gerebat hunc, quod cœcutiret, ipſe cum ſociis per inſidias à tergo & fronte adorti ſunt; verùm oſſibus ille pro armis uſus humi ſæpius obſtantes affixit, donec irritando, velut canem rabie efferatum, ad præcipitium cœcutientem abducunt, ubi ingenti lapſu profligato inſtant moxque præputatis, ut poterant, manibus inutilem truncum ſanguine ac fame deficientem relinquunt. Chryſandra inſulæ Regina magnopere infeſto ſibi homine ſublato lætatur, magniſque hero es muneribus veneratur, atque ad *Harpyias* rapaciſſimas ejus loci aves (Avaritiam puta) quæ innoxiè ſuis illam opibus frui non paterentur, tollendas invitat. Verùm illi dona aſpernati, quod gratuitam ſe, non venalem fortitudinem mortalibus impendere dictitarent, Harpyiarum tamen delendarum curam ſuſcipiunt. Quocirca, deceptas eſcarum illecebra partim hamis, partim callibus implicitas jaculis confecerunt, quarum ſanguis venenatus ſi quos infecerat, hos ſiticuloſa lues tactos afflavit, quæ longè lateque ſparſa ingentem vim hominum corripuit, Regina nequaquam intacta. *Funeſtâ* igitur victoriâ potitus cū ſociis Alexius, Inſula ceſſit. Sed, ut monſtrorū ferax locus eſt, in ipſo ſeſe portu ſpecioſiſſima abeuntibus matrona objecit (Polymorpham vocabant) quæ Poppæa Neronis dici potuiſſet, tanta hæc affluebat ſatellitum manu, tamque eleganti cultu formam extulerat, ut ſuper Reginarum etiam apparatum efferretur; frons tamen elata & vox proterva minus amoris merebantur, quæ ubi fruſtra venerationem ab heroë prætereunte exſpectaſſet, indignationis plena, efferati vultu, crineſque in ſerpentes, habitus in terribilis armaturæ formam demutari, tum quotquot clientes aderant in leones tigrideſve verti. Conterruit ea res Alexium, at Theototo praſtigatricis capiti audaci ictu perſtringente, ſanguis vireſque hauſtæ intercidere, feris objecta ingens deinde foſſa viam præclusit, quæ iccirco inani tantum rictu rugituque auras quatiebant, in quas dum jaculis Alexius cum ſociis deſæviret, prout quæque vulnus accepit, in ſaxum verſa eſt. Polymorpha deficiente furore, humo fuſa, lento ſenſim malo contabuit. (quæ Superbiæ, Iræ, Invidiæq; profligatæ quædam imago eſt) Alexius deinde tutò in navem receptus, Laodiceam curſum intendit.

En ut ænigmaticis fabularum involucris ſuperata ab Alexio vitia, tanquam monſtra ab altero *Hercule* edomita, proponantur.

tur, quorum allegoriam erudito lectori evolvendam relinquo: nihil enim myſterio vacat.

Paulò aliter, minusque difficili inventionis labore, eadem fictio inſtitui poterit. Expende affectus animi, eisque vitia ſuperata oppone. Alexius Amoris divini panoplia indutus, tum inſtructus artibus, cupidinis ſagittas in duello innoxius excepit, Veneris blandimenta in gynæceo torvus deſpexit, Hymenæi laqueos in palæſtra arte declinavit. Contra honorem denique ita pugnavit; ut proſtratus ipſe, demiſſionis conſilio, in terram, vanè exultantem oſtendentemque in proſtratum Alexium, ſuo pugione lethaliter afflictum dejecerit. Voluptatem porrò fugiendo Parthorum more ſuperavit. Verum inter multorum inſidias hoſtium, ſumpto pauperis habitu, perſonam mentitus, delituit atque in Eremi latebris Coſmi graviſſimi inimici arma artesque vitavit. Antitheo tamen & Sarcophile (Dæmone ac Carne) perſequentibus, in fuga per vim fraudesque appetitus, vix tutum adverſus vigilantiſſimos hoſtes reperit præſidium. Silvæ igitur incluſus, ut graſſantium ferarum (appetitionum malarum) præda eſſet, feras ipſas manſuetudinem muſico concentu, velut alter Orpheus edoctas in ſervitute atque obſequio habuit, bigisque per ſubactos leones provectus in patriam, tanquam Hercules exuvio ferarum tectus, armatusque clavâ, paternam domum ignotus reviſit, atque inter ultimam contemptus plebem fortiſſimus athleta ſerviliaque opera emancipatus vixit, donec Hyperephaniam, (ſuperbiam puta) tyrannidem Romana ſibi in urbe vendicantem, nova inſidiarum ac pugnæ genere, per cuniculos arce intercepta, captivam duxit. Superique ipſi tanto ſtratego triumphum decernerent, quoad cœleſte Capitolium albis equis novoq; Eliæ curru evectus, ſtupentem agnoſcentemque ſero Romam Alexius reliquit.

Paulò hæc apertiora ob neglecta perſonarum ænigmata, licet actionibus perinde, ut antea, fictis, quibus etiam (uti in primò fictionis genere) Superiorum mentium conſilia, actiones, opem, obſtacula licebit admiſcere: ita modo Polarchon, modò Philaurus facilè naviganti ventos ſufficiant, modò offenſus, aut ab Antitheo furente inductus Pnoëpus Tarſum cogitantem fœda tempeſtate rejiciat. Sarcophile, adverſus urſum leonemque pugnaturum periculis exponat; ſed objecta nube, aut cœcatâ ferâ Uranie protegat; Gameſin, in nuptiis inſidiantem, vinculis adſtringat &c. quæ cuivis non omninò noſtrarum

ſtratum præceptionum rudi in promptu futura arbitror.

Ceterum hæc duo fictionum genera, ita ſibi invicem permiſcenda erunt; ne uni alterive perpetuò adhæreſcas; ut exemplo Virgiliano patebit: cum hæc inprimis varietas delectet. Non ſeparatim dedimus haud difficulter ſocianda, ut fictionis cujuſque natura tanto eſſet manifeſtior.

In generali hujus poematis conceptu, particularium ſimul poëmatum concipiendorum ratio aperitur. Quod ut magis intelligas, viâque ad imitationem & profectum maximè compendioſa ducaris; ſummi Maronis poëſin, quâ nihil ſive ad conceptum ſive ad elocutionē abſolutius Reſp. literaria poſſidet, per libros, tanquam partes diſtributam, in noſtra principia reſolvam, tum ut illius penetrare artificium; tum ut imitatione idem exprimere valeas. Hanc icirco ad juventutis ſcholarumque uſum, rudi labore, ſine orculta perſonarum fictione, ut facilior eſſet cujuſvis apprehenſio ſubjeci. Quâ videas, ad omnem poëticæ facultatis copiam, unum pené Virgilium ſufficere.

CAPUT XVI.

Poëtarum Principis exemplo concipiendi ratio magis exponitur.

Hiſtoria Æneidis parum certâ veritate, à priſcis petita autoribus est; ut quæ in illa fictæ non ſint, haud facilè dispexeris. Neque illud magnopere ad artis explorationem nobis videtur neceſſarium. Quocirca ex iis quædā velut hiſtorica ſupponimus, quibus deinde ornandis poeſis acceſſerit. Ceterum ad hiſtoricum totius poeſios Virgilianæ argumentum ſuffecerit: Æneam à capta Troja cum aliquot navium ſociarum claſſe, per mare Mediterraneum in Italiam contendiſſe, atque illic, poſt heroica facinora, & debellatum hoſtem, ut Regis generum ſedem fixiſſe. Licuit enim Poëtæ & navigandi occaſionem exitumque conſtituere & totum navigationis & belli curſum, per incertos caſus eventuſque, hoſpitia, locorum, temporum ſpatia, contractas amicitias & odia diſtribuere: Ut qui veriſimilia pro veris habeat, cum horum cognitio deficit. ſiquidem rem ſingulis diſtinctè explicateque partibus ex officio, tanquam pictor imaginem adumbrare teneatur: In qua turpe ſit membrum aliquot neglectum eſſe. Quidam verò colores atque in cultu habituque corporis ornamenta, elegantiam quoque, citra reprehenſionem,

henſionem,conciliabunt. Age,Virgiliano exemplo doceatis in particularium etiam poëmatum uſu & fingere,& imitari : nam univerſale *Heroum* epos condere alibi te docebo, ubi ſeorſim de illo tractabitur.

CONCEPTUS LIBRI I. ÆNEIDOS.

Hiſtoria. Æneas Trojanus,ſeptimo anno erroris ſui, à *Sicilia*, per mare Tyrrhenum Italiam petit; ſed claſſe tempeſtate disjectâ,ipſe ad Libycum littus appellitur , ubi venatione cervorum ſe ſuoſque reficiens,Carthagine ſocios reperit , & à Didone honorificè excipitur.

Poeſis I Præmiſsâ invocatione Muſarum,& propoſitione,fingit Iunonem(quæ aërem tempeſtatibus obnoxium deſignat) varias ob cauſas præcipuè Carthaginis olim diruendæ , & judicii Paridis,Trojanis & Æneæ offenſam ad Æoli,Ventorum Patris, Regiam contendiſſe,obtinuiſſeque,ut ventos, laxato monte,emitteret,qui variis caſibus disjecêre claſſem.II.Fingit ad ſecundam tempeſtatem Neptunum prodiiſſe, increpitoſque ventos, quod alieno in regno furerent ad Æolum remiſiſſe.*Ornatur* pars prior deſcriptione Carthaginis,&maximè tempeſtatis;altera ſedati maris,per comparationē ductam,à ſeditione vulgi per gravem virum compoſiti.III.*Fingit*,poſt egreſſum in littus Africæ Æneam,hærentemque anxiè de ſociis,Venerem pro Ænea filio Iovi ſupplicaſſe,qui futura de novo illius,in Italia,regno, de Alba Aſcaniique Imperio de Romulo deinde ac Remo Romæ cōditoribus,de Iulio,denique & Auguſto Cæſaris expoſuerit.*Ornatur* hæc pars deſcriptione portus marini & præparatione prādii, tum Æneæ conſolatoriâ,quā animos ſuorum in rebus adverſis erigit.IV.Fingit Venerem ſe offerre Æneæ,habitu Spartanæ venatricis,inſtruere de loco & Didone, auditâque ab Ænea viæ cauſâ & ſociorum clade,eum de claſſe recuperanda ſolam , oblato etiam cygnorum augurio eſſe;denique ſeſe vero habitu diſpatentem manifeſtaſſe.V Fingit à verſu 422 Æneam Carhaginem progreſſum,& non obſervatum obſervaſſe illic omnia, atque inprimis quemadmodum Socii Teucri(quos periiſſe exiſtimarat) humaniſſimè à Didone in templo novo exciperentur, denique,& ipſe,ſolutâ nube,apparet,gratuſque hoſpes admittitur.*Ornatur* hæc pars deſcriptione Carhaginem ædificantium, ſimilitudine ad apum labore ducta : tum cultu & loco templi

ſurgentis,

ſurgentis;& picturæ in eo repertæ, quæ bellum Trojanum referret: denique habitu & oratione Didonis ad Teucros & Æneam, VI. A verſu 647. fingit Æneam munera à Didone accepta, per Achatem ad naves & Aſcanium accerſendum miſiſſe; ſed Venerem ſopito in luco Idalio Aſcanio, Cupidinem in ejus forma habituque ſubſtituiſſe qui cum muneribus ad Didonem (laute inter hoſpites convivantem) acceſſerit, ſimulque cum donis amoris flammā erga Æneam accenderit. *Ornatur* deſcriptione regiarum veſtium, convivii, ſacrique, & muſicæ adhibitæ.

Subjiciam in uſum ſtudioſæ juventutis argumenta & materiam imitationis in partibus hujus poeſios inſtituendæ, ut per haſce tanquam velitationes, ad juſti denique prælii repræſentationem erudiantur.

Imitatio propinqua, ad ſimilem materiam adhiberi poterit ut eſt expeditio Caroli quinti in Africam altera, quā miſerè terrâ marique jactatus tempeſtatibus. Pro Venere hic ſerviet Gloria, pro Junone Invidia &c. & D. Paulo naufraganti, & humaniter deinde in Melita excepto, aut Xaverio in Indicis navigationibus jactato, à Rege Bungi perquam honorificè admiſſo applicetur, pro Venere Fides: pro Junone ſit Perfidia. Aut certè diluvio humani generis (hinc Iuſtitia; inde Clementia pugnantibus) adhibeatur: Æoli vicem Pnoepus, Thalaſſus Angelus Neptuni perſonam ſuſtineat. Verùm non ubique pars ultima libri ſerviet, in D. tamen Paulo, & Xaverio, adde etiam Carolo, adhiberi poterit. Remotior imitatio futura eſt, ſi aut Chriſto inter necem innocentium in Ægyptum ejecto aut mortuo in cruce atque à matre deinde, vel etiam cœlis, recepto applicetur. Illic enim Juno Ambitio vel Invidia; Venus divina Pronæa; Æolus Herodes vel Caiphas. Venti furor & livor; tempeſtas cædes eſſe poteſt, ſuus & locus Amori divino, pro Cupidine erit. Ceterum magis etiam metaphoricè ad Adoleſcentem in mundo variis caſibus & affectibus, tanquam in mari jactatum, effingere ad hoc exemplar poteris; hinc Venus, ſeu Voluptas: aut etiam Juno, vel Superbia alliciat, jactetque; inde Virtus, Pietas, ſeu Conſcientia ducat, atque in portu, aut arce Religionis tutum deponat. Porrò in partibus hunc librum imitari, ſeu proximè, ut cum urbem, tempeſtatem, convivium aliquod deſcribis; aut etiam remotè, cum arcem excelſi animi, tempeſtatem affectuum in homine &c. exponis, non erit difficile.

CONCEPTUS LIBRI II. ÆNEIDOS.

H*Iſtoricam*,ſeu quæ inſtar hiſtoriæ eſt, Trojæ per fraudem Sinonis captæ narrationem hic liber complectitur quam hoc & ſequenti libro Æneas Didonis gratia inſtituit. Græci enim cũ decennio vi Trojam occupare non potuiſſent, ſimulato diſceſſu Sinonẽ ſpecie perfugi, cum equo ingenti ligneo armatis repleto, in agris relinquunt, quem *S*inon perſuaſit Calchãtis vatis monitu in honorem Palladis, per Palladii ab urbe ſubtractionem offenſæ; eo fine ædificatum, ut ſi à Trojanis deſtrueretur, hoc facinore regnum interiturum; ſi in urbem induceretur, tunc fato Deûm res Græcorum interciderent. Hinc tam ingenti erectum mole, ne per portas urbe recipi poſſet, Trojam creduli, cum ſerpentes etiam allapſi omen firmaſſent, dejectis muris, equum ad Palladis arcem rotis funibuſque transferunt. Græci nocte claſſẽ à Tenedo reducentes adſunt, & per ruinas urbem invadunt; armatis quoque ex equi utero erumpentibus, & ferro flammaque omnia vaſtantibus. Æneas interea ab *Hectore* per ſomnum monetur; ut fugâ ſe Deoſque patrios ſervet. Verùm ille ad arma cũ ſociis ſat feliciter ſe convertit, donec Chorœbi cõſilio ſumptis Græcorum armis, hoſtium ſimul & ſuorum telis obruerentur. Æneas jam quoque à Græcis in Caſſandræ liberatione agnitus, cum duobus ſociis evadit, atque ad Priami Regiam, contra Pyrrhum Achillis filium defendendam, fruſtra converſus eſt, Priamo ante aram cadente. Æneas viſam Helenam huic excidio immolaturus, à Venere monitus, abſtinet, & fugam cum Patre Anchiſe (quamvis primùm obluctante in humeros ſuſcepto per medios hoſtes, capit. Aſcanio filio & uxore Creuſa ſequente. Verùm hanc Græci invaſores cædunt, Ænea, ut eriperet, fruſtra reverſo. Umbram tamen occurrentem habuit, quæ de futura felicitate doceret. Ergo reverſus cum Patre Idam montem petiit. In hac narratione pleraque ficta ſunt historiæ tantùm ſpeciem habet urbs occupata, & Æneæ fuga. Fictus ille equus, ficta Hectoris admonitio, Æneæ pugna. Anchiſes elatus. Veneris conſilium, Creuſæ umbra, &c. *Ornatur* hæc narratio deſcriptionibus variis certaminum & oppugnationum; Tum comparationibus illuſtrantibus, quæ à verſu 268, uſque ad 436. inprimis eminent; eo præcipue loco, ubi pugnat Æneas, crebris vibratiſque ſententiis.

Imitatio

Imitatio. In urbium arciumque oppugnationibus deſcribendis hic imaginem elegantem propoſitam Poëta habet. Quare tot materiæ, quot ab hiſtoriis ſufficiuntur penè innumeræ, hac arte tractari poterunt. Ubi fictionibus vel rarus eſt locus, vel tantùm in hiſtoriis minus exploratis ſerviunt, ad rem veriſimiliter cum adjunctis exponendam. Poëta enim hic partes hiſtorici uteunque ſuſtinet, unde fingendum nihil, quod veritatem deſtruat; qualis illa quibuſdam non immeritò videatur Equi Trojani introductio. Fingi verò poterunt Numinum vatumque oracula, prodigia atque omina rem magis illuſtrantia; ut eſt illa umbræ Creuſæ apparitio Æneæ facta.

LIBRI III. ÆNEIDOS.

Hic liber Æneæ errores *hiſtoriæ inſtar* exponit, unde *fictio* niſi in partibus (ut ſunt quæ de Polydoro, Harpyiis, Polyphemo &c. fictè exornantur) ægrè diſcernitur. Narrat igitur Didoni, quemadmodum, parata ad Antandrum viginti navium claſſe, cum Trojanis exulibus Thraciam adierit: urbemque molitus, cùm Diis ſacra facturus, verbenas velleret ſanguine illas manaſſe, vocemque è tumulo datum Polydorum illic Priami filiū à Polymneſtore cæſum quieſcere. Ergo juſtis illi perſolutis, territum omine, ceſſiſſe in Delon Inſulam, ubi conſultus Apollo, cum primam ſuæ originis terram petendam monuiſſet, Cretam Anchiſæ interpretatione, (quòd hic Teucer natus) malè petiiſſe, quo loco cum urbem Pergameam condidiſſet gravi peſte, & monitu Penatium, relictâ Cretâ cogitaſſe Italiam. Verum tempeſtate ſubitâ ad Strophades Inſulas ejectos, ubi Harpyiæ epulantibus infeſtæ, ex quibus Celæno vaticinata ſit etiam menſas præ fame abſumpturos, priuſquam attingant Italiam. Hinc ad Actiacum delatos promontorium Apollini ludos celebraſſe. Inde Epirum ſubeuntes, Helenum illic Priami filium, Andromache Hectoris uxore ductâ, jam regnantem conveniſſe, qui, lætus hoſpitibus, conſultisq; Diis, monuit longa ſupereſſe viarū pericula, Scyllam Charybdimque vitandam; ex alba ſue inventa, finē laborum intellecturos; ſuadetque, ut Cumis Sibyllæ oraculum conſulant. Denique ſolutâ claſſe Tarentum & Italiæ oras prætervectos, haud procul Ætnâ monte, Siculo portu receptos, rejectoſque Polyphemi & Cyclopum adventu, Poſtremò applicuiſſe claſſem ad Drepani littus, ubi pater Anchiſes

Digitized by Google

chiſes defunctus ſit. *Ornatur* deſcriptiunculis aliquot, ut Harpyjarum, Scyllæ, & Charybdis, Polyphemi &c.

Imitatio. In navigatione variis erroribus & caſibus obnoxia ſerviet, qualis eſſe Chriſtophori Columbæ, aliorumque in navigatione Indica variè oberrantium, inter mille caſus & pericula poterit. Fictionibus hæc quidem materia opportuna eſt; ſed hæ ejuſmodi ſunt, quæ hiſtoriæ aliquam ſimilitudinem requirunt. Unde nec hic, nec in exemplo libri ſuperioris à me ſeparatæ ſunt. Remota ſed non inepta hujus & prioris, tum & ſequentium aliquot librorum imitatio fuerit: ſi hominē primò Mundi vanitatibus deditum, belli domique variis caſibus, tanquam fluctibus in mari jactatum, nunc in Pluti, nunc in Honoris, nunc in Voluptatis exceptum inſulis fingas; ſed nullibi quietem reperiſſe: dum in Religione, tanquam Italia, ſedem dignam, & pacatam invenerit.

LIBRI IV. ÆNEIDOS.

HIſtoria, aut poti⁹ res fabulæ præcipua eſt, quod Dido amore Æneæ flagrans cū ſpe nuptiarū ſuſceperit, verùm ab Ænea denique abeunte deluſa, vitam inſanumq; amorem abruperit.

Poeſis. Fingit Didonem amore æſtuantem, magis etiam abripi, cum, poſt ſororis nuptias ſuadentis, conſilium, Juno Venerem ad conſenſum induxiſſet, ut ſcilicet Æneam, hac arte ab Italia averteret. Tum illam utrique in venatione agenti immiſiſſe tempeſtatē, quâ dis jectis ſociis, in antro convenerint, malè conſultis nuptiis ſociati. Quæ cum ad Jarbam Getulorum Regem Fama nuntia detuliſſet: ille ſpretum ſe à Didone apud Jovē Patrem queſtus, obtinuit, ut à Jove Mercurius Æneæ diſceſſum ſuaderet. Hic cum iccirco claſſem aptari juberet, a Didone perfidiæ arguitur, ac precibus urgetur quo fata Deûm obtendente, hæc Numina incuſat, & Æneæ ultionem dirasque imprecata animo linquitur. Soror denique Didonis fruſtra interceſſit: Quare Dido, ceu Magico ſacro vim Amoris extinctura, ut domeſticos hac ſpecie falleret, pyrâ erectâ in diſceſſu Æneæ, ſuper illam ſe conficit.

Ornatus hujus libri rarus & elegans Venatio, Fama, Atlas & Mercurius ſcitè deſcribitur. Dido amore ſaucia cum percuſſa telis cerva, & furente Thyade, Æneas cum Apolline; labor claſſiariorum cum formicis; ille rurſum precibus immotus

rus cum annoſa quercu ventis agitata comparatur.

Imitatio propinqua erit, ſi Alexium, adoleſcentem Romanum, Æneæ; Sponſam ejus, Didoni ſufficias. Parens utriuſque Junonem & Venerem agant, Chriſtus per Religionem miſſam ſpretum ſe apud Alexium queratur, abitum igitur paret (obſtante ac querente ſponſa) quem ficto pauperis habitu reperiat &c. Remotior futura eſt, ſi Chriſto Sponſam Synagogam repudianti applices, Clementiâ cum Juſtitiâ pro Chriſti nuptiis contendente. Gentilis Eccleſia ſe deſpectam queratur, dum Chriſtus Synagogam denique, ad hanc converſus, deſerat, illa nequicquam Chriſtum execrante. Aut Joſaphato Indorum Regi, ſive etiam D. Bernardo adhiberi poterit, quos Voluptas & Mundus ad thalamos inflectere conati ſint, ſpretosque ſe fruſtra doleant.

LIBRI V. ÆNEIDOS.

Hiſtoria. Æneas petens Italiam claſſe in Siciliam tempeſtate rejicitur, ubi à Rege Aceſte benevolè acceptus parenti, illic apud Drepanum ſepulto, anniverſaria ſacra ludosque inſtituit. Mulieres Trojanæ navigationis tædio ignem claſſi injiciunt, unde Æneas, Aceſtâ urbe condita, imbellem illic turbam reliquit, ipſe cum robuſtioribus tranquillo mari in Italiam tranſiit.

Poeſis in ſacris ad tumulum, egreſſus ſerpens è ſepulcro, delibat ſacrificia. Certaminum, & genera, & modi, & perſonæ, & præmia ex arbitrio vatis decreta videntur. Navali certamine victor Cloanthus eſt. In ſtadio vincit curſu Euryalus, Niſi dolo adjutus, Dates juvenis ab Entello ſene cæſtu ſuperatur. In ſagittariorum certamine prior Eurytion, Aceſtæ tamen ſagitta, cum miſſa exarſiſſet, bono omine Regi coronam & præmium merita eſt. Aſcanius deinde cum nobili juventute equeſtri ludo & concurſu, umbratilem pugnam exhibuit, qui luſus deinde Trojæ inter poſteros dictus. Iris interea à Junone miſſa Trojanas ad ſuccendendam claſſem induxit; ſed Jupiter, immiſſâ pluviâ, naves omnes quatuor amiſſis, ſervat: mittitque per ſomnum Anchiſen qui filium hortetur, ut cum delecto juventutis robore, ceteris relictis, Italiam petat, Sibyllæque antrum, per quod campos Elyſios ſubire poſſit, ubi plura de eventuris ſuis doceatur. Obſequitur Æneas Neptunum etiam Veneris precibus exoratum facilem nactus, ſed excuſſo per ſomnum

Digitized by Google

de nave prætoria Palinuro Navarcho, ipſe officium Æneas adiit.

Ornatur deſcriptione tempeſtatis, exequiarum, ludorum, incendii, & imbris ingruentis, tū comitatus Neptuni. In equeſtri etiam ludo ſimilitudine labyrinthi, & Delphinûm utitur.

Imitatio. Poteſt applicari Nobili aut Principi viro ſeculi vanitatibus ludisq; dedito, v.g. Candacis Reginæ Æthiopum Eunucho, quem Philippus pro Anchiſe ſubmiſſus inſtruat, divina Pronæa Veneris loco deducat. Aut D. Franciſcus Borgia funus Iſabellæ celebret, ludis exequialibus interſit Veritas à Deo deſtinata hujus ſeculi vanitatem oculis ſubjiciat, opesque ſuadeat projiciendas, Sapientia divina à Deo Patre impetret, ut ad ſuam illum ſocietatem, relicta aula & amicis (tanquam Trojanis in Sicilia) transferat. In qua dum alii, vel ut Palinuri, per mortem gubernatione excidunt, ipſe hanc denique ſupremus moderatorem adeat. Paria his argumenta imitationis maturè omnia expendenti non deerunt.

LIBRI VI. ÆNEIDOS.

Hiſtoria. Æneas appulſus Cumis Apollinis templum & Sibyllæ antrum adit; oraculumque de futuris conſulit, *Miſeno* juſta perſolvit Manibus & Proſerpinæ ſacrificat, occulta & futura cognoſcit.

Fictio. Mons Cumarum Miſenus à Miſeni ſepulcro nomen accepit. obtinuit Æneas à Sibylla, ut ad inferos, patris Anchiſæ viſendi gratia, duceretur. Iccirco aureum ex luco ramum, cui Inferi pateant, decerpit, ac Sibylla duce per obſcurum monſtrisque obſeptum iter illuc contendit. Palinurum ſine honore ſepulcri defunctum circa ſtygem hærere comperit. Ille hanc tranſiens, Cerberumque objecta placans offa, per loca infantium & innoxiè cæſorum, ad perditi amoris impatientia victos ſuccumbentesq; venit, ibi reperta Dido, Æneæ loqui dedignatur. Pergit. & viros bello claros reperit, atque inter hos Deiphobum vulneribus notatum, à quo cauſſam modumque mortis diſcit. Hinc, Tartaro ad lævam relicto, cujus tormenta pœnasque Sibylla aperit. aureum in limine ramum depangit, atque ad ſedes Elyſias ſe transfert, hic Muſæus repertus ad Anchiſen ducit: qui, ex Pythagorica diſciplina de rerum natura animarumque origine, & quatuor affectibus diſputat, deinde animas deſcendentes in corpora poſterorum redituras, hic Albani Romanique Reges, Heroës, Principes, Cæſares, ad Auguſtum uſque,

quem

quem cum Marcello Octaviæ filio, immaturè defuncto, præ reliquis extollit ingenioſo laudandi genere, quo illorum memoriam ad tot retrò avos traducit. Subinde Æneas per eburneam ſomni portam ad ſocios reviſit, & Cajetam ſe in portum cum claſſe tranſtulit.

Ornatur deſcriptionibus Sibyllæ furentis & vaticinantis exequiarum, Inferni fluminum, monſtrorum, pœnarum, Animarum denique in campis Elyſiis.

Imitatio. Pars prima Sauli Pythoniſſam conſulenti proponendo ſerviet. Aut certè D. Hermanno Deiparam ad facta omnia pro conſilio, ſubſidioque adeunti verbo, illis omnibus, quicunque in re ardua ad viros graves, Deumque pro conſilio recurrunt. Altera pars Herculi inferna adeunti, aut Chriſto potius ad Inferos deſcendenti: aliis etiam per Angelos ad Inferorum cœlitumque loca deductis, quorum celebres hiſtoriæ circumferuntur, poterit adhiberi. Quin & D. Paulo in tertium cœlum rapto, ubi varios ſuæ vitæ caſus, aut etiam Eccleſiæ Chriſtianæ progreſſus viderit, vel D. Ignatio in Manreſana extaſi futuræ Societatis Ieſu ſucceſſus contemplanti, ubi Poëta, qui ſuperiorum temporum hiſtorias proſequitur, facile de ſuis non inanis vates futurus eſt.

LIBRI VII. ÆNEIDOS.

Hiſtoria. Tranſit Cajeta, prætervectus Circes Inſulam Æneas, & Italiam per oſtium Tiberis ingreditur. Hinc miſſis ad Latinum Regem oratoribus, & urbis condendæ locum, & filiæ Laviniæ, ex oraculo homini externo ſervatæ, promiſſionem accipit, quæ cauſſa Turnum æmulum Regem Procumque ad arma concitavit, Matre Laviniæ Amata huic contra Æneam favente.

Poeſis. Cajetâ nutrice ſepultâ loco nomen fecit. Hinc Italiam petiturus, Neptuno favente triveneficam Circen evadit, atque appulſus Italiæ, cum inter cibos, orbes ex pane confectos etiam abſumſiſſent, agnovit huic ſe terræ, ut Celæno prædixerat, à Superis deſtinatos incolas. Nec fefellit prima ad Latinum legatio, cum is Turnum Laviniæ procum ob apum portenta, & ignis in capite filiæ ad externi principis adventum rejeciſſet: ut Faunus Pater, & Augures monuerat. Sed Iuno Trojanis infeſta, ad diſturbandam pacem Amatæ & deinde Turno Furiam Alecto immittit; ſimulque Aſcanio cervum regiæ aſſuefactum

in venatione objicit: hoc confixo cum proximi agricolæ venantes invaderent, aliqui ex illis occubuêre. Quo ſpectaculo, & Amata, & Turnus fruſtra Latinum Regem ad arma provocant, quòd is federis nuper cum Trojanis icti religione teneretur; ſed Iuno inquieta, belli portas aperuit, multis Turni auſpicia ſequentibus, quos ſuis nominibus, officiis ac virtute deſcribit.

Ornatur nonnullis deſcriptionibus, ut Circes homines in feras transformantis; oracula Fauni in ſtratis pellibus captantium, Regiæ Latini, Alectûs quoque, homines furioſè concitantis, concurrentium ad bellum &c.

Imitatio. Serviet hic libet cum ſequentibus deſcripturo gentis novæ in aliena regna translationem, quæ ferè, quibuſdam principio faventibus, obnitentibus verò aliis, ſolet contingere. Ita in Italiam olim Gothi, Vandali, Longobardi: Gothi etiam Maurique in Hiſpaniam: in Angliam Dani & Saxones, in Indiam, poſterioribus ſeculis, Luſitani, Hiſpani, Hollandi; denique, hac ætate, in Germaniam noſtram Sueci admiſſi ſunt. Fac igitur te ultimum hoc exemplum imitatione hujus libri velle exponere. Sueci in Pomeraniam appellant. Legatos ad Saxonem & Brandeburgicum deſtinent, amicè habeantur colanturque muneribus, pro Turno Imperator aliique ſe Principes opponant, nutantem cum ſuis Saxonem Hæreſis, per Alecto ab Inferis excitatam, rurſum extimulet; pro Amata ſit *Haſſiæ* domina, quæ cœptam tragœdiam promoveat. Suecus aliena invadat dominia: hinc ad arma utrimque concurratur. Si Luſitanis Indiam occupantibus adhibere malis, Gentilitas Furiam infernalem adverſus Catholicos Principes excitabit, cetera obvia erunt meditanti. Remotior, verùm non in elegans, imitatio futura eſſet, ſi mundum deſerenti atque ad portum Religionis applicanti adhibeas: Ubi Dæmon, Carnem & Amorem mundi (tanquam Amatam & Turnum) adverſus illum excitet; ſed Pietatis, Conſtantiæ, Gratiæque divinæ ſubſidiis, & armis ſeſe protegentem.

LIBRI VIII. ÆNEIDOS.

H*iſtoria*. cum Turnus ad bellum omnia latè cogeret; Æneas, ad Evandrum illic, ubi nunc Roma eſt, Palatino in monte habitantem confugit, hic copias nonnullas auxiliares, filio

Pallante

Pallante præfecto, exhibet, quibus, ut alias adjungeret, Agyllam Hetruſcorum urbem hoſti Mezentio inimicam contendit, ſibique de novis armis providet.

Poeſis. Æneas cognito belli apparatu juxta Tiberim mœſtus procumbens à Tiberino fluvio jubetur bono eſſe animo, domicilium in Italia ſtabile habiturum. Eat ad Evandrum, alienigenam quoque ex Arcadia. Hunc daturum auxilia, ſe naves adverſo licet flumine provecturum. Æneas obſecutus, Evandrum ante urbem Herculi ſacrificantem, in luco reperit, cui ſe eum junctum ſanguine eſſe docuiſſet, opemque contra hoſtem detuliſſet, viciſſimque rogaſſet; Evander, & cognatione, & Patris Anchiſæ beneficiis provocatus, auxilia promittit. Tum ſacrorum Herculis principia edocet, ob Cacum ſcilicet latronem in ſpelunca occiſum. Trojani etiam remotis menſis in partem ſacrorum veniunt, coronantur, libant, laudibus Herculis interpoſitis. Subinde, in via ad oppidum, Evander de Saturno exule, cum Jano illic quondam aureo ſæculo regnante, diſſerit. & ſe reſponſis Deûm huc quoque evocatum memorat, deniq; tecto paupere Æneam excipit, quod Herculis quondam fuerat. Interea Venus maritum Vulcanum ad fabricanda Æneæ arma clypeumque induxit: quæ Cyclopes, neglecto Jovis fulmine, & Martis curru conficiunt. Poſtridie Æneas 400. ab Evandro (quibus Pallantem filium unicum præfecerat) militibus adjutus, Agyllam ſuaſu Evandri ſe conferens, in valle haud procul urbe Vulcani arma accipit. Clypeo inprimis delectatus, qui res, à poſteritate Romana fortiter gerendas, rarâ cælaturâ complexus erat.

Ornatur, præcipuè deſcriptione Antri Caci illiusque facinorum ab Hercule illatæ necis; tum eleganter expoſitâ Vulcani officinâ & Cyclopum labore.

Imitatio. Si continuare libuerit belli Svecici in Germania hiſtoriam, ſimilia haud difficulter reperies, ſollicitatos pertractosque in ſocietatem Europæ Principes alienigenæ armis opibusque faventes. Tiberinus ſit Rhodanus, Evander Rex Gallus &c. Licebit & Godefridi Bullionii Lotharingi Anno Chriſti 1098 terram ſanctam occupantis hiſtoriam imitatione hujus libri formare, ſit Evandri loco Alexius Commenus Imper. Græcorum, Herculis ſacra loca Chriſto ejusque ſepulcro Hieroſolymis aptentur, aureum illic ſeculum primorum Chriſtianorum ſub Apoſtolis eorumque poſteris

memoretur. D. Virgo arma S. Cruce inſignita Godefrido, (aut ejus etiam ſucceſſori Balduino) contra Saracenos Turcasque deferat &c Deniq; in hiſtorijs Indicis plures ſeſe offerent, huic materiæ affines, de quibus Maffejum conſule.

LIBRI IX. ÆNEIDOS.

Hiſtoria. Ænea pto auxilijs abſente, Turnus incluſos jam mœnibus Trojanos aggreſſus, varia fortuna dando accipiendoque clades pugnat.

Poeſis. Iris à Junone miſſa Turnum ad arma protrahit, qui Trojanorũ claſſem exurere conatus eſt; ſed naves interceſſione Cybeles apud Jovem in Nymphas vertuntur. Incluſi Trojani à Turno inſultante vigilijs cincti ſunt. Niſus ad Æneã de inſtanti periculo delaturus, Euryalum fidiſſimũ ſocium accipit, qui cum in hoſtium copias vino ſomnoq; ſepultas incidiſſent, nec paucos cõfeciſſent, à ſequentibus Rutulis deprenſus Euryalus eſt, cui dum fruſtra Niſus, hoſte interfecto, ſubvenit, ſuper amici cadaver, & ipſe confectus, incubuit, capita haſtis præfixa, magnum in urbe luctum cient Turnus facta teſtudine urbẽ oppugnat, turrim proſternit, utrimque magnâ clade pugnatur. Aſcanius Numanum jactabundum ſagitta conficit; ſed collaudatus primùm ab Apolline, formâ deinde ſenis obvij vitare periculum jubetur. Pandarus tandem, & Bitias, heroës portam hoſti pandunt, ſubeuntemque magnâ cæde, mactant. Turnus tamen per portam irruit, non ſine Trojanorum ſtrage, ſed multitudini denique coactus cedere, poſt Bitiæ & Pandari cædem, averſâ urbis parte, per fluvium, armatus licèt, natando evaſit.

Ornatur deſcriptione ſilvæ denſæ, Vigiliarum militarium, luctu matris de cæſo filio, oppugnatæ turris, teſtudinis, pugnæ fortium &c. comparatur miles fortis, modò lupo, modò leoni in ovile erumpenti, feræ circumventæ in venatione aquilæ rapienti leporem, quercui duræ, leoni telis cedenti. Juvenis cadens, flori occumbenti.

Imitatio. Hic liber pro urbium arciumque oppugnationibus deſcribendis aptus eſt; ut Hieroſolymitana ſub Romanis, Rhodia ſub Turcis fuit. Remotior & difficilior futura eſt, ſi tranſlata oppugnatio hominis Religioſi fiat, quem Caro, Mundus & Dæmon, diverſis vitiorum exercitibus aggrediantur, ipſe contra duſtu & auſpicio Chriſti, per Angelum tanquam Iridem exci-

excitatus, virtutes diverſas opponat, & nonnunquam cladem aliquam offendo paſſus, victor tamen ſemper eluctetur. Aſcanius adoleſcens eſſe poteſt; Apollo Chriſtus: Niſus & Euryalus amici. Cybele D. Virgo: Turnus *Dæmon*, vel Mundus: urbs anima: portæ ſenſus: Flumen, per quod abigitur Turnus, ſit pœnitentiæ.

LIBRI X. ÆNEIDOS.

H*iſtoria.* Æneas cum auxiliaribus copiis adeſt, quem Turnus ab urbe prohibere conatus, in prælium adduxit, in quo Æneas Pallantem, ipſe Mezentium Ducem, cum Lauſo filio amiſit.

Poeſis. Iupiter convocato *Deorum* ſenatu ſtatuit, pace initâ, dirimendos rerum, dum hinc Venus pro Trojanis; inde Iuno pro Rutulis mutuâ criminatione depugnant, Iupiter, ne alterutrum offenderet, fatis rem permittit. Interea dum acriter Trojani oppugnantur, Æneas a Nymphis occurrentibus (nuper è navium hæ erant cenſu) cum magna ſociorum manu, deducitur, & promiſſa victoria animatur. Ille Cybelen obteſtatus, cum Turno primâ luce confligit, multoſque nobilitate inſignes proſternit. Pallas Evandri filius ſuos animat; cadunt non pauci à Lauſo Mezentii filio, cui ſubventurus Turnus, cum Pallante duellum aggreditur. Dolet invocatus à Pallante Hercules, quod periclitanti opem ferre nequeat, quem Iupiter fatis quoque Turni inſtantibus ſolatur. Pallante igitur per Turnum cæſo, dum furens in hunc Æneas rueret, Aſcanius etiam junctis copiis accederet, Iuno (poteſtate à Iove facta) Turnum per objectam Æneæ velut fugientis imaginem, navi Ardeam abducit, fugæ dedecore poſtea inſanientem. Mezentius, Iovis hortatu, Turni locum ſubit, magnaque in hoſtem clade graſſatur, corpore ac viribus, quàm pietate in Superos melior. Spectabant miſerati tot hominum cædem ſuperi. Æneas denique arrogantem Mezentium non levi perſtringit vulnere, adeſt Lauſus filius & objecto clypeo, patri ſeſe ſubducendi locum facit. Ipſe audacius Æneam laceſſens cæditur. Cujus mortem ulturus Mezentius, dum rurſum adeſt, & provocat Æneam, denique percuſſo equo dejicitur, ejuſque gladio occumbit.

Ornatur deſcriptione armorum, certantium occumbentiumque alternâ clade, & præcipue heroum duellantium. Comparationes adhibitæ, ventorum pugnantium, incendii in ſilva;

apri capti, leonis ad prædam anhelantis,&c.

Imitatio, imprimis in ſimilibus hiſtoriis adhibenda, ut Alexandri Magni,& Scanderbegi adverſus Turcas. Aut etiam Iudæ Machabæi, vel Davidis contra Goliathum, aut denique Sampſonis hiſtoriâ, ubi ſaltem in partibus ſerviet. Remotior erit imitatio, ſi Chriſtum adverſus Luciferum pugnantem, aut in fine mundi contra Antichriſtum ſufficias. Pro Iunone &c. Venere, apud Deum Veritas & Miſericordia, ſeu Juſtitia & Clementia contendere poterunt. Qui neutri aut accedere, aut adverſari volens, Chriſtum Redemptorem diſtinet, quem Pietas & charitas pro Nymphis animent, qui cum Lucifero & ejus ſatellite Herode confligat, plurimis ſuorum cadentibus, ſed hic imagine Chriſti in pueris deluſus fruſtra pugnet. Sit D. Ioannes Baptiſta ſuccumbens Pallas, Iudas Mezentius, qui Chriſtum impetens infeliciter perit; Turnus cum ſuis Iudæorum perſonam agant.&c.

LIBRI XI. ÆNEIDOS.

Hiſtoria. Æneas poſt erectum Marti trophæum, funera ſuorum curat, Pallantem egregio apparatu ad Patrem remittit ſepeliendnm, à quo magno luctu excipitur. Latini Regis oratoribus 12. dierum induciæ ad ſepeliendos bello mortuos dantur. Æneas deinde Laurenti regiæ urbis obſidionem cogitat Latinus, cum nuntiaretur, Diomedem Apuliæ Regem poſtulata auxilia negare, ſtatuit Æneæ cum muneribus & parte Italiæ pacem offerendam, aut etiam naves pro reditu. Frances adverſus Turnum contendit; Æneam ad Imperium potius aſſumendum, quàm armis experiundum, dum hi inter ſe, mutuis etiam criminationibus certant, Æneas infeſtus adeſt, contra quem Turnus prælium disjectâ conſultatione, inſtruit; ſed poſt mutuas clades, cum ſuis inferior, Camillâ heroide in prælio occisâ, urbe obſidione preſsâ.

Poeſis. hæc ferè hiſtoriæ ſimilis ægrè in hoc libro ſeparatur. Niſi quòd equum Pallantis fleviſſe memoret, & ultima libri parte Camilla, cum Meſſapo, equitibus præfecta ſit: quam à teneris Diana educarit, magnam deinde hoc in bello ſtragem Trojanorum ediderit; quos tamen egregiè Tarchon, à Iove excitatus animaverit, duxeritque contra hoſtem. In his Aruns heros Camillæ, ut illa Chloreo equiti inſidiatus, poſtquam in vota Apollinem vocaſſet, ſpiculum lethale in Camillam torſit, ſed

Opis Dianæ monitu, cujus eſt miniſtra, Aruntem perſequitur, & manibus Camillæ immolat.

Ornatur deſcriptionibus exequiarum & pompæ funebris, tū luctus in funere & Pyrarum; Legationis, Concilii, armati Turni, inſidiarum in montis faucibus, prælii equitum. Comparationibus etiam; floris recens ſucciſi, avium garrientium, equi vinculis elapſi, fluctuum, accipitris columbam rapientis, & aquilæ Draconem. Denique & lupi (cui Aruntem ſimilem facit) occiſo paſtore, fugientis.

Imitatio. Similes ad imitationem petendæ hiſtoriæ; quarum omnes ferè de rebus bellicis libri pleni ſunt. Remotior difficiliorque aliquanto Chriſti patientis, atque inferos expugnantis hiſtoria futura eſt. Pro funere Pallantis, Chriſtus de cruce deponendus ſit, quem D. Ioannes pro Ænea fleat, Deipara pro Evandro ſuſcipiat, Lucifer pro Latino ſuis regnis metuens, conſilium indicat Acheronticum, & an limbus Patrum cedendus ultro, an defendendus ſit deliberet, illorum vita & obitus deſcribatur. Chriſtus pro Ænea, ſtratis, quibus obſidebatur cuſtodibus, mortis regna infernumque invadat, pro Camillà mors ſit, denique ſubacta.

LIBRI XII. ÆNEIDOS.

HIStoria; Latinis bis prælio victis, Turnus ſuo unius diſcrimine bellum abſolvere cupiens, Latino & Amata nequicquam dehortantibus, ad duellum Æneam provocat. Æneas per Idmonē re cognitâ, conditionem accipit, fedusque in conſpectu utriuſque exercitus ſacramento firmat, ſed cum rupto fœdere Rutuli ad arma convolaſſent, Æneas ſuis ſubventurus vulneratur, ſubinde rurſum provocantem Turnum nihil moratus, atque cum illo congreſſus, victor Laviniam & regnum obtinuit.

Poëſis. Iuno Turni duello caſuri ſortem miſerata, Iuturnam, ejus jam defunctam ſororem, ad impediendum incitat. Hæc igitur ſpecie Camertis Rutulos ad duelli fedus violandum armis ſumptis inducit, cui Tolumnius falsò ſuis victoriam auguratus accedit, atque unum ex Gylippi filiis haſta conficit. Inde cum pugna invaleſcente Æneas incerto auctore vulnus accepiſſet, Venus dictamno illi medetur, qui mox in Turnum armatus rediit, ſed cùm Iuturna excuſſo auriga Metiſco (cujus formam induit) currum in diverſas partes inflecteret, Turno pugnæ poteſtatem eripuit. Æneas igitur ad urbem

Digitized by Google

verſus, flammas injicit, cum Amata Turnum occubuiſſe rata laqueo colum fregit. Re cognita Turnus adeſt, atque ad duellum cum Ænea ſe offert. Iunone jam decretis Iovis acquieſcentis modo Latina gens patrium nomen linguamque ſub Teucris retineret. Diu obluctanti Turno deniq; Iupiter Dirarum unam, alitis nocturnæ ſpecie immiſit, quâ turbata Iuturna fratrem deſeruit, ipſe territus, victuſque ab Ænea ſuccubuit.

Ornatur deſcriptione armorum Turni, aquilæ cum cygnis pugnantis, urbem invadentium, varioque caſu duellantium. Comparationibus item variis præſertim ad heroum facta illuſtranda, ut Leonis, Taurique tam in principio, quàm fine libri, ignis in ſilva, amnium in mare incurrentium, ſaxi de monte cadentis apum fumo pulſarum & Cervi capti.

Imitatio. In Davidis & Goliathi monomachia graphicè depingenda hic liber juvabit. Sit David Æneas, ſed fratres illum ut Iuturna Turnum à duello prohibeant. Goliath ſit falſus augur, tanquam Tolumnius, promittens ſibi ſuiſque victoriam, alios interimat occurrentes, terreat alios. Faveat Goliathio Dæmon, Davidi Angelus; ſed Deus unâ quoque Dirarum perturbatum Goliath Davidi ſubjiciat. Poterit idem prototypon ad Sampſonis & Philiſtæorum, ad D. etiam Petri & Simonis Magi certamen deſcribendum facere. Nec difficulter occurrent ſimilia hiſtoriarum non omnino rudi. Nos paucis velut digitum intendimus, neque aliorum ingeniis diffidimus.

Hæc paulò à me fuſius pertractata ſunt Ut rudioribus per imitationem (quæ ſola dux eſt facillima) viam ad perfectam abſolutamque poëſin aperirem. Qui his perſpectis animadvertent, Poeticam facultatem, rem eſſe primo aſpectu arduam, ſed minus in receſſu difficultatis abdere, quam in aditu præferre. Quid tamen Epopœja inprimis requirat, ſingulatim de hoc poëmate intelliges.

CAPUT XVII.

Poeſis rerum inanimatarum, & irrationabilium, concipiend. quæ in iiſdem ratio.

AD minorum poëmatum conceptus preſſius aliquantò eſt accedendum. Quæ cum non tantum actiones humanas, verùm omnem dicendi materiam complectantur; ſæpe primum illud fictionis genus, quo res geſtæ ad veriſimilitudinem ex-

ponun-

ponuntur, rejiciunt Ut ſunt res neceſſariæ, ac naturales, quæ ex ſua conditione aliter ſe atque aliter habere nequeunt, proinde in his poëtæ non minus, quàm phyſico, aut mathematico aberrare à vero licebit: ut ſi volare avem, ſine pennis, natare in mari lapidem aſſerat, Stellis cenſeat induci tenebras, Solem à terra interpoſita per eclipſin obſcurari. Nam talis fictio veritatem non ornaret, ſed deſtrueret. Si quid igitur in his mutare libeat, (quod tamen non repugnet naturæ) altioris id cauſſæ interventu auxilioque fiat, neceſſe eſt. Ut ſi medio in Cœlo fixum hæſiſſe Solem comminiſcaris, aut humanum corpus in brutum plantamve degeneraſſe.

Alterum tamen fictionis metaphoricæ, aut allegoricæ, genus hic Poëtis non infrequens eſt. e. g. Sidus aliquot cœleſte, aut plantam, aut elementum, ſeu quamcunque rem inanimem poëticè deſcripturus, rem prout eſt, aut certè ſua in ſpecie eſſe poteſt (ut florentiſſimam fœcundiſſimamq; & flore, & fructu pomum) exponas, neceſſe eſt; perinde ac hiſtoricum oratoremve ageres, qui rem per ſuas cauſſas atque adjuncta exponeret eo tamen diſcrimine, quòd in extrinſecis atq; ab humano (quandoque & divino) arbitrio pendentibus rebus, quæcunque non repugnant fieri, afferas, ita nonnulli vitem primo à Noë plantatam, fingunt affuſo hirci, leonis & porci ſanguine irrigatam, quo allegoricè denotant, vinum libidinoſos, feroces, ſordidosque efficere homines. Ita roſam Veneris tinctam ſanguine, quod illius foveat illecebras. In quibus tamen ineptiendum non erit, ut fecerunt ii, qui viam in Cœlo lacteam Junonis nutricantis lacte perfuſam ſine allegorica venuſtate, commenti ſunt. Porrò, ut aptâ fictione imiteris. Sumamus ex inanimis pro exemplo roſam, quam poëſi exornemus. Expende primum ejus cauſſas, efficiens Deus & terra, formalis amœna grati floris compoſitio, materialis elementa, finis ejus varia hominis utilitas & delectatio. Expende & adjuncta, ut ſunt, color albus purpureusve, odoris fragrantia, tenera mollitudo, brevis efflorеſcentia &c. denique & illius effectus, quod medicis foliis ſuccoque morbos abſtergat, odoratum, viſum, tactumque recreet, abacos atque aras exornet &c. pleraque ex his fictionibus opportuna reperies. Si obſcuriori aliquantò allegoria placeat ludere, ipſam primo roſam Virginis habitu ac nomine inſtrue, ac Rhodoën ſeu Rhododaphnen dicas, quæ in Paradiſo olim ſine labe nata ſit, parente Philauro vel Zephyro, matre Paugea, nutrice Philæra, aut-

aut ſi magis lubeat, Tellure & Junone (cum terram aëremque ſignificent) ad florem procreandum alendumque conſpirante; quanquam & Phœbum ſeu Polarchontem, & Neptunum ſeu Thalaſſum, hoc eſt, Solem & aquam, aut ſuperiores his elementis angelos huic fabulæ concinnandæ adhibere liceat, quemadmodum eidem præficere Chloridem ad res naturales, Anthonoën ad vim vireſq; naturâ ſublimiores poteris. Vis eadem, clarâ magis in luce fingendo ornare? dic; ad hunc florē Chloridis in horto, elegantiſſimis naturæ dotibus excolendum ſuos Phœbum radios, Tellurem glebas, Neptunum aquas, Jovem contuliſſe aërem, Zephyrum aſpiraſſe blanditias, à Nymphis educatum nutritumque; ſed infeſtum Boream inimicis flabris tantas ſpes in prima ætate perdidiſſe: nimio etiam favore affulgentem Phœbum corripuiſſe. Hic de ſolis cauſſis ut patet, latus ſe campus Poëtæ aperit: nam Rhodoës ſeu Roſæ primus ortus progreſſusque loci Tellurisq;, ex qua oritur amœnitas, fecunditasque; Phœbi Zephyriq; aſpirantis favor & gratia, munerum collatorum æſtimatio &c. amœnis deſcriptionibus ac comparationibus ſunt opportunæ. Jam vero, ſi ad proprietates effectusque cogitationem transferas; cur non divinus aliquis Apelles, qui ſuis hanc pingat coloribus, excitetur? Incedant aliæ aſinino lotæ lacte, aut ceruſſa tinctæ; plus uni Rhodoë, aut roſæ, ingenium artificiumque pingentis naturæ contulit, cur non ad narium delicias hunc florem Pangea cœleſti aſpergat ambroſia, aut odoratas Arabiæ herbas eliquet, ſuccisque delicatis omnium unum imbuat, ac educet, roſetum? Quin & ipſa ad hos ſe Autora de Cœlo inclinet, excitetque clauſos velut ſomno oculos, & blando oſculo deſuavietur. Simul Charitum trias circa odoriferam hanc ſilvam choros inſtituat: Melpomene blando ſalutet carmine, atque Amori dedicet. Aut etiam Chloris indicto concilio, hanc in regno florum votis ſuffragiisque cæterorum Reginam conſtituat, ſolſequio Regalique corona ac caryophillis contra nequicquam obnitentibus; quod illi flores odore hi cedant gratia. Quod ſi ænigmatice magis floris hujus præſtantiam extollere placeat, finge Rhodoën cum reliquis Nymphis hortorum in certamen de pulchritudine deſcendiſſe, quæ huic denique per Charites aut Chloridem arbitram ſit, cum excellentia prærogativa, adjudicata. Et hæc ſola materia poëmati ſuffecerit. Vis ejuſdem floris vim medicam extollere? finge inter ſe plures apud Apollinem, vel

Machao-

Machaonem, judicem de virtute adverſus morbos & medicamentorum gratia contendere. Rhodoë in ceteris prælabitâ, finge etiam ſi lubet ſub Apolline, aut Machaone inſtructore, diu in morborum cura eruditam, non mediocri fructu uſuque rerum profeciſſe, quale fictionis exemplum in Aranea noſtra inter Heroica invenies ex Ovidio traductum.

Univerſim, unâ tibi regulâ amplum in omni creaturarum irrationalium genere fingendi campum aperiam. Poſtquam rebus, deſtitutis ratione, allegoricè perſonam humanam indueris quidquid illis, ſive ex natura, ſive ex adjunctis effectibuſque poteſt competere, hoc per humanas actiones licebit accommode exponere: quare educationem, ſtudia, mores, habitationem, conſortia, vitam mortemque Rhodoës, tanquam virginis, ita depingere poteris; ut per hæc roſæ dotes explicentur.

Rarior quidem, non tamen à poëmatis minoribus excludenda videtur fictio Apologica, Æſopi Ingenio celebrata, quæ ad plurium etiam poëmaticorum in exercitationibus ſcholaſticis diſtributionem facere poterit. E.g. ut de Roſa porrò comminiſcamur: hæc ſolènne teſtamentum moriens condat, quo ſuam hereditatem in optimè meritos partiatur, ne à morte prodeſſe non videatur. Spinas hortulanis in ſepem arcendis furibus, aut cocis fovendo igni, aut laſcivis caſtigandæ carni dedicet; nodum & ſemina Telluri ad novas ſtirpes educandas: folia eorumque colorem pictoribus ad imitationem, tum etiam apothecis ad varium medendi uſum; ſuccum odoratum potentum manibus naribuſque reficiendis relinquat. Aut certè ſingulis ſenſibus, ſingulas dotes offerat; viſus colorem, odoratus odorem, guſtus, in conditis Zacharo foliis, ſaporem, tactus mollitudinem habeat.

Par ratio in rebus animatis; imò tantò facilior, quantò hæ propius ad vim intelligendi accedunt. E.g. Cygnum poëmate ornare ſtatuiſti. Si luxuriare fingendo lubeat, perſonam illi humanã indue & Glycoden (à dulci cantu: nam γλυκύς: dulcis, ᾠδὴ cantio) nuncupa quæ olim ſub Apolline Magiſtro & Halatea nutrice ſit inſtituta inter Naides fluviorum, ſilvarumque Faunos. Hæc ſortita paternam hereditatem; & cum aliis aër (puta Aquilis) aliis terra (ut Gallinaceis) obveniret, aquæ elemento præfecta eſt. Cum illis in certamen de viribus quibus Aquilæ vix cedet, de pulchritudine, ætate, commodis Reipublicæ illatis &c. deſcendere poterit. Venuſtè

etiam Cygnus teſtamentariis tabulis corpus ſuum homini poſt fata dedicabit regalibus ferculis deferendum, & non faſtidito, ſed optato funere à morte profuturum. Calamos Muſis doctorumque libris exarandis ad æternam recordationem tranſcribet; plumas ægris, mollemque quietem ambientibus, tribuet. Hæc aliaque meditantibus in allegorico hoc fingendi genere minus difficilia futura ſunt ſi meminerint aptâ, licet nonnunquam remotiori, ſimilitudine hanc poeſin niti à qua ubi prorſus deflexeris, aniles tantum nugas allaturus es. Ita ſummis virtutibus ſumma quæque vitia propinqua ſunt.

CAPUT XVIII.

Poeſis perſonarum rationalium, & concipiendi ratio, in bonis præſertim internis externiſque.

PRoximus à plantis brutiſque homo eſt, circa quem maximus Poetarum labor verſatur. Homo autem vel à bonis externis, ut ſunt opes, honores, fama; vel internis, iiſque aut corporis, ut ſunt forma, valetudo, robur ſtatura; aut animi, ut ſunt artes, ſcientiæ, virtutes aut vitia, laudem reprehenſionemve meretur. Poſſunt etiam bona eadem, vel naturæ & neceſſitatis cenſeri, vel à libero hominis dependere arbitrio. Illorum in cenſu omnes ſunt affectiones corporis, animique potentiæ. Horum partem tenent & virtutes ac vitia: & res omnes actioneſque ad bonum malumve indifferentes, ut ſunt in rebus opes, nobilitas, tituli honorum in actionibus edere, nubere, ire, redire, pugnare &c. In his latiſſimus ille eſt campus, qui actiones humanas, cum virtute aut vitio conjunctas exponit, in quibus pleræque earum, quas ſupra tractavimus, fictionum verſantur.

Poſſet verò etiam virtutis, aut vitii unius, natura tantùm, non per actiones hiſtoriaſque factorum diverſas (ut ſupra fecimus) ſed diviſum ab homine pertractari. Ut & reliquæ animi affectiones ira, timor, amor, ceteræque. Quæ aptiori fictione vix expoſueris, quam ſi tributâ iiſdem perſonâ, velut in theatro agentes exponas. e.g. Prudentiam, deliberatè circumſpectèque omnia exequentem ex præteritis futura metientem, periculis maturè obviantem. Contra hanc Dolum, Præcipitantiam, Temeritatem aliaque excitare vitia licebit, quæ victrix profternat. Verùm his non lubet immorari exemplis, cùm & ſupradictis affinia

affinia ſint, & in heroica noſtra Sarcotide occurrant non pauca.

Dotes animi corporiſq; ſeorſim à ſuis ſubjectis in poëſi vix ſolent tractari; ſed cum illo, cujus ſunt facultates, in commentationem veniunt, unde ex recto malove earum uſu, ad laudem vituperiumve trahuntur. Nam & in multis, deformem ægrumve, aut ſtupidum ignorantemve fuiſſe, majus Dei beneficium cenſendum fuit, quàm oppoſita his bona poſſediſſe; cùm forma, robur & ingenium non paucis exitio fuerint. Quocirca utcunque aut hæc, aut illa in laudem reprehenſionemve libuerit vertere, cœleſtium aut inferorum genios, adhibere Poëta poterit: illos radiis divinis illuſtrantes, cœlitùs dona, conſilia, inſtrumenta artemque in agendo miniſtrantes, noſtra aliquando perſona, officioq; fungentes: hos verò pari induſtria ſeducentes, offundentes nebulas, conſilia inſtrumentaq; vitiorum ſufficientes, fictiſq; rerum perſonarumque ſimulacris deludentes induces. Quæ omnia lucem, copiam, varietatemque ex ſupra memoratis accipient.

In externis opibus, quanquam eadem fingendi ratio occurrat; ut quæ ex uſu humano eâdé lege, pendeant, quòd opes, & nobilitas, & honor aliis emolumento, exitioque aliis ſint. Tamen cum hæc virtutis nonnunquam præmia habeantur, diverſa fingendi concipiendique ratione ornari poſſunt, ſiquidem, ut eximia virtutum decora, ab earum laude extolluntur, generoſiſque actionibus permiſcentur. e.g. Honoribus publicis Doctor inauguratur, aut ad dignitatem ſeptemviralem in Imperio, aliamve in Eccleſia prælationem vir magnus advocatur. qui ſi rerum inprimis cognitione ſapientiaque polleat, hunc cœlitum delectum conſilio, Pſychæa aut Phronéa apud hos intercedentibus aſſeres, variis jam olim ominibus indiciiſque ad hoc deſtinatum cœlitus: ſi æquitate aliisve virtutibus emineat, Themidis aut Aſtrææ beneficio, educatione, artibus, armis, poſtulatis evectum dices Pſychææ alis per ſidera cœlorumque luſtratos orbes, per Indos Americanoſque, aut quaſcunque gentes, per antiqua etiam retrò ſecula progreſſum finges; aut certè hæc illi omnia divinâ arte coram exhibita, quibus experientiam rerum ſapientiamque hauſerit, aut verò etiam artium illi omnium ſcientiarumque arcanum ſcrinium à Phronea vel Sophia reſeratum, cujus ipſe potiatur clavibus, atque pro rerum neceſſitate inde hauriat. Sapientiam aut Virtu-

tem

Digitized by Google

rem hunc ſibi, oblato annulo amoris familiaris, vel etiam nuptiarum caſto vinculo obſtrinxiſſe oculos aciemve mentis ſortitum, quo animorum etiam hoſtilium, quoque & Cœli & Orbis ſecreta, pluſquam Lyncea perſpicacitate, penetret Ignorantiam, aut vitium quodlibet, tanquam Meduſam Perſeo, aut ſtabulum aliquod Augeum expurgandum Herculi, objicies: Alaſtoris, aut Melanurgi pulchris conatibus obſtantis, viri, fraudes conſiliaque explicabis. Honoris aulam, vel montem ſublimi excitabis in æthere, quem humiles animæ contingere nequeant: ubi præſes Aſtræa ætheriæque Mentes varia Honoris inſignia præparent: ubi coronæ, ſceptra, purpuræ, aliave decorum cimelia. Sic & Nobilitatis excelſæ arcem ac palatia, variis heroum & ſapientum virorum imaginibus, ſymbolis ac teſſeris virtutum, factorum egregiorum inſtructam emblematis ſcitè adumbrabis. Utriuſque largas opes, egregiaque ex auro gemmiſque donaria, titulos ac præmia (prout perſonæ & res exigent) impertieris, quibus meritum quemque munerentur.

In his magna pars illorum verſatur poëmatum, quæ in honore, aut gradu aliquo dignitatis publicè collato gratulationis ergo concipiuntur. Elegantiſſimum hoc loco & gratum maximè, ſiquid vel ex nomine, vel ex inſignibus illius, quem ornas herois, vel ex ipſo inaugurationis die ceteriſque huic ſolennitati adjunctis ſe offeret, quod ſymbolicè, vel per alluſionem uſurpatam conceptui poëtico ſerviat. De his inveniendis ſiquid plenius deſideres, Argutiæ noſtræ epigrammaticæ ſuppeditabunt ex alluſionum fonte. Ita nuper in Illuſtriſſimi Principis adjutoris Septem viri Trevirenſis nomine Caroli Caſpari à Petra appoſitè meus quondam in oratoria facultate Magiſter R. P. Guilihelmus Knauſtius luſit, cùm eam petram Eccleſiæ Trevericæ, quo hæc tutò niteretur, faceret. Ita quoque à multis hac ætate luſum in Pontificum Urbani atque Innocentii inſignibus, quorum ille tres apes, hic columbam oliviferam prætulit: bellicoſas ille volucres; hic pacificam, nec prorſus vano omine, quod orbem ille Catholicum ſævo Marte agitatum poſſe deſit; hic jam paci rurſus inclinatum. Ita cùm Sereniſſimus Princeps Elector Colonienſis Maximilianus Henricus Bavarus primùm adjutor Ferdinandi eligeretur, circa tempus, quo Sol Leonem in Cœlo ſubiret, mihi Aurora in Leone oriens poëſis ſymbolicæ conceptum præbuit, illo

etiam

etiam aptum titulo, quod Bava rorum inſignia leo occupet. Spectavit ad tempus iterum, quod Electori Ferdinando morienti Noctem doloris, Maximiliano ſuccedenti Diem Honoris inſcripſerim. In fortuito eventu tanquam omine luſi quoque cum Eminentiſſimi Cardinali Carolo Roſetto Coloniæ in urbis monaſterio hærenti Apes inſolenti ſtrepitu applausêre, atque ex oppoſito conclavis ad templi parietem raro exemplo adhæsêre, illo tempore, quo Urbanus VIII. Romæ illi in collegio Cardinalium purpuram decrevit. Apes igitur (Urbano familiares) in Roſetto, titulum conceptionemque Poëtæ ſuffecerunt. Gratum illud quoque fingendi genus, quod ex idoneo nominis laudandi anagrammatiſmo naſcitur. Ita hac ætate adulatorii encomiaſtæ Guſtavo Regi Sveciæ plauſere. Qui cum in Germaniam felicibus bellum auſpiciis intuliſſet, Catholicæque religioni imperioque Rom. extremam ruinam minitaretur: fuerunt in ſectariis, qui ex Guſtavo *Auguſtum* ex Sved *Deus*, feliciori anagrammate; quàm ominis & poëſios ſucceſſibus formarent: paſſimque illi, ut Auguſto Rom. Imp. Deoque alicui terreſtri egregiis commentis plauderent. Sed Poëtæ omnes, etiam illi, qui oratores voce, ac ſtilo, viſi ſunt: cùm tantùm finxerit. Enimverò Deus ille mortalem ſeſe eſſe docuit, poſtquam ſuos ita ad pugnam animaſſet: ut meminiſſent quatuor horarum certamine Orbis ſibi imperium parituros: atque haud multò poſt glande proſtratus, in ſepulcro thronum reperiſſet.

Quod ſi ex his omnibus conceptus idoneus non ſufficiatur perſonam, rem, munus, actionesque conſideres, atque his aliquod ſimile conveniens inveſtiga, nec difficilis hinc erit concipiendi ratio. Totus enim poëmatis conceptus, non rarò ex ſola metaphora aut ſimili ducitur. Ita v. g. in pace Hollandica ludens Poëta leonem dormientem proponat, aut concluſum monte Æolum. In bello eorundem Mare exæſtuans; leonem rugientem: in bello Italico Veſuvium ardentem: in bello Svecico Urſam borealem ſævientem, aut Draconem volantem: in pace, ſopitum. Quanquam & hæc eo capite gratiora ſint, quod ad locum, inſignia aut aliud quippiam, illi, de quo agitur, cognatum, alludant. Ita ad nuptias, aut gradum aliquem dignitatis accedenti, tunc venuſtius Amoris aut Honoris venationem dedicabis, cum aut canem, aut falconem in gentilitio ſchemate præferet.

Sic

Sic OEnopolæ conjugi hederã nuptialem; Piſcatori rete Amoris appoſitè deferes. Sola tamen comparationis gratia huic Poëſi ſuffecerit,ut ſi naſcentem Principem Phoſphoro,moriẽtem Heſpero componas. Adoleſcenti occumbenti florem deciduum conferas,Muſico Philomelam; Polyglotton variarum linguarum perito;Venatori Falconem aut Aquilam; Duci exercitus Regem apum;Præfecto Vigiliarum Gruem &c. Ita etiam per Solem in meridie Chriſtum reſurgentem, per obſcuratum eclipſi morientem adumbrabis. Verbo,rariora quæque ſymbola quorum copiam noſtrum ſufficiet Speculum his conceptibus ſerviunt. Nec minus ad reprehenſionem, quàm laudem faciunt. Vis hæreticum hominem male ſacris utentem literis deſcribere? Scarabæum in roſa propone, ut quæ illi exitioſa eſt, aut Muſcam in unguento:ut quæ illud corrumpit.

Ex hoc verò conceptu metaphorico poëmatis functiones Poëta ſic ducet: ut cum e.g. de venatione cœptum, eo ſpectent fingendi ornamenta,ſuos ille & canes,& miniſtros & reliqua venatui inſtrumenta adhibeat,nec ſine allegoriæ myſterio, locus ipſe ac feræ rerum occultarum involvant ſymbola,ut ſi per artes ac ſcientiam Honores aſſequatur,in Parnaſſo Apollinis ipſe ſagittis,ac Muſis faventibus cervum aut monocerotem occupet. Si virtute potiſſimum emergat, Arete, Phronea, aut Andria ſtipantibus leonem retibus implicet. Quod ſi purè ſymbolicus conceptus fuerit; ut.cùm in floris propoſiti imagine adoleſcentem intelligis: vel ad Ovidianas metamorphoſes licebit confugere,ut velut Narciſſum alterum Pronææ divinæ miſeratione in florem converſum aſſeras,qui foliis denique collapſis ita in terram defluxerit,ut rurſum à ppetente Vere renaſcatur, hominis de terra reſurrecturi ſimulacrũ: vel ita de flore diſſeres, ſuo in horto,ſuaſque inter colentium manus ſurgente, nunc pluvia,nunc Sole cœleſti favente,ut ſymbolicè adoleſcenti, de quo ſermo eſt,conveniant, quæ venuſtas quandoque in poëſi egregia eſt.

Illud tamen obſervare te cupiam: ut, cum latius fingendo evagari fuerit propoſitum; non tam arcto,quàm aut flos, aut muſca eſt ſymbolo,te adſtringas;ſed pro flore,e.g. Semiramidis aut Adonidis hortos: quorum ille Honoris, hic Amoris queat eſſe imago: pro muſca Lernææ paludis inſecta, quæ plurium vitiorum in uno hæretico,aut hæreticorum in uno ſchiſmate idea ſit,uſurpes.

Ceterum

Ceterum non ſimilia tantùm, ex rebus ducta naturalibus, his ſerviunt conceptibus; verùm etiam ex artefactis hiſtoriis, fabuliſque veterum deſumpta. Quid enim vetet, navem cum homine componere, in quo gubernator ratio, voluntas nauta, potentiæ executrices ſint remiges, ſenſus vela, ventus anima, carina venter, prora caput, malus brachia, nervi rudentes. Mare, in quo verſatur mundus? cur idem horologio componi nequeat, in quo index lingua, horæ opera, rotæ animi potentiæ, pondus affectiones, libramentum conſcientia, ratio? cur non in hiſtoriis Sampſonis vulpes, conjuratam nobis hæreticorum fraudulentiam explicent? quæ licet, quot capitum, tot viarum ſententiarumque ſint, fine tamen, qui Eccleſiæ eſt everſio, cohærent. Cur non in fabulis Pyxis aliqua Pandoræ, ſit libertas acatholicorum. à qua graviſſima in orbem confuſio ac pernicies rerum? An non appoſitè Marſyas tibicen imperitum Poetam; ut contra Orphe cithara eruditum Poema refert? *Hæc* ſanè, ut grandiora quædam poemata in partibus: Ita inprimis minora (uti in Lyricis videbimus) ornant, eſtque hæc ratio optima veterum fabulas in noſtram poeſin traducendi.

Huc etiam referimus, monumenta ingenioſo Muſarum artificio excitata. Ut ſi Victori Poëta Arcum triumphalem; Honorato Templum *Honoris*; Sacris initiato Aras aut Candelabrum myſticum; pro patria aut religione occumbenti Mauſolæum aut Pyramidem inſtruat. Nec vetabitur (quanquam minus poeticum ſit) ad ritus veterum aut Græcorum, aut Rom. deflectere, e. g. triumphantium, dignitates adeuntium, nubentium &c. quæ tamen ſymbolicè ad ſuſceptam poematis materiam adhibenda erunt, ne omnino nihil ſuo ingenio fingere Poeta videatur.

CAPUT XIX.

Ratio concipiendi in rebus hominis indifferentibus ac neceſſariis.

SUnt in homine non pauca, quæ nec laudem, nec reprehenſionem, ſuo tantùm ingenio conſiderata, merentur. Ex quibus alia naturâ ipſa conveniunt, ut eſt naſci, adoleſcere, mori: alia libero hominis arbitrio ſubjecta ſunt, ut ire, redire, nubere, ceteræque actiones inter bonum malùmve mediæ. *Hæc* verò univerſim, quemadmodum & reliqua fingendo ad raritatem

quandam

quandam licebit extollere, ut ingenioſè à Strada factum lib. 2. proluſ. 6. acad. 2. dum Poëtas in certamen navigantes educit. Deferri, inquit, cœpit ſecundo flumine ingens immaniſque rupes quæ nullis incitata remis, ſed rotis ſenis impoſita quadrigarum more terebat aquas, ſeque ipſam temperata quadam velocitate concitabat. Cujus artificii ratio hæc ferme erat, latebat intra hujus uterum montis, in imo ejuſdem ſolo, ſeu carina, tractoria machina, quæ vectariis equis obnitentibus circumducta, alios atque alios verſabat orbes, quorum converſionibus transverſi jacenteſque per carinam axes rotarum, quæ utrimque ternæ ut dixi regebant molem obvolvebantur quam celerrimè. Inde rotæ, quibus de loquor, dum verſabantur, quia in ambitu ſeu curvatura extantes radios dentesve habebant, aquis impactæ fluvium ſcindebant remorum vice, rupemque eodem molimine atque incitatione propellebant. Hæc autem moles quàm ſpeciem referret, ſubjicit. Mons ipſe biceps ſeu bicornis, primi in radicibus aditus vepribus impediti, & calculoſi, juga explicata, lauroque conveſtita Pegaſus excuſſo jam fonte ſublimis &c. Pergit, atque Heroicorum Poetarum ingenia eleganti fictione adumbrat, dum faſtum Statii, Claudiani barbariem, Lucretii humilitatem, Lucani audaciam, cum virtutibus eorum conjungit, Ovidioque & Virgilio, omnibus propè numeris abſolutos cōponit. Et Iovinianus quidem, ait *Pontanus*, qui Statii Papinii tuebatur nomen, ſublimiorem è geminis Parnaſſi collibus occupavit, conſcenſoque ejus ſupercilio è rupis eminebat crepidine, minax ac penè præceps, eâque oſtentatione omnium in ſe oculos, ceu funambulus periculo proximus attrahebat. Ex altera parte Balthaſar Caſtilionius, pro Claudio Claudiano, alterum bicipitis Parnaſſi cacumen obſedit, depreſſius illud quidem Statiano faſtigio, ſed explicatius, paulò tamen ſterilius, herbiſque Latio ignotis alibi conſitum, ſed *Petrus Bembus*, Princeps Lucretianæ factionis, ad radices agebat aliquid, ut enim ipſe genus illud navigii ex antiquitate petierat, didiceratque à Philoſophia motum impertiri rupibus inter aquas, ita ejus machinæ rotarumque temperator, ſedulò inſtabat operi: quo fiebat, ut inter illa machinamenta, circumſtanteſque vepres, in quas interdum ſeſe inducere neceſſum habebat, ſemiconſpicuus appareret, operiſque ſui amore, vix inde conſurgeret ad reliquas Poëtarum amœnitates, At verò Hercules Strozza, Ovidio ſimilis, non uno conſiſtebat loco; ſed Parnaſſum penè

totum

totum dexteritate mirabili peragrabat. Quanquam, ut erat im-patiens moræ, quæ inardui montis jugum contendenti neceſſaria erat, libentiùs curſitabat in imo. Nullus tamen in locum emicuit illuſtriorem, projectioremque ſub oculos, quam Ianus Parrhaſius Lucani Patronus. Hic Pegaſū ipſū, in media rupe ſublimem juveniliter animoſeque conſcendit, unàque cum bellua volatum adornante, velle nubes petere videbatur. Verùm quia quadrupes poſterioribus tantum pedibus inſiſtebat humi, ſublato reliquo corpore, idcirco ægrè locum declivem lapſantemque Poëta retinebat, ut identidem in poſtrema delatus penè penſilis inhæreret, caſuruſque jamjamque ab omnibus conclamaretur. Denique Andreas Naugerius, cui Virgiliana non magis dignitas, quam Virginalis ejuſdem verecundia cordi erat, prope Calliopen Laureto inumbrante conſedit, quo in receſſu fefelliſſet oculos ille multorum: niſi quod in Calliopē intendere obtutum nemo poterat; quin ſimul aſſidentē inibi Poëtam non videret. En ut navigatio Poëtarum ad certamen collectorum, fingendo extollitur. Atque illud facilius quidem in liberis actionibus, quàm naturalibus hac ratione potens, cùm hæ ſua neceſſitate & limitibus adſtringantur.

In iis igitur quæ neceſſario homini ex ipſa naturæ conditione obveniunt, ut eſt naſci, vel mori: extrinſecis potiſſimum figmentis ludendum eſt. Age exemplum ſit Chriſti nativitas. In hac religioni meritò ſit quicquam aliter ac geſtū eſt exponere. Licebit verò in adjunctis externis non pauca comminiſci. Mundi totius & hominum eo tempore conditionem expende. Excluditur naſciturus hoſpitio. Sollicitetur Plutophilus, ſive avarus, Oenus ſeu Piger. Pamphagus ſeu guloſus, Hyperephanius ſive ſuperbus, verùm alii aliis de cauſis tantum excludant hoſpitem, Feræ deinde ac bruta, ſuas vel ſilvas, vel cavernas offerant, Bove atq; Aſino votorum potiente Quia nocte eſt natus; Stellæ de cœlo pro obſequio Chriſti præſtādo contēdant. Phoſphorus reliquis ab Vranie præferatur. Solis neglecti querelæ, & Lunæ ſtellarumque ob prærogativam honoris gaudia plauſuſque celebretur. Quod hinc naſcatur. Ideo inter ſe venti, partes Anni, Elementa, Rhamnus, oliva, palma ceteræque brumales cum aliis æſtivis arboribus committantur, & quæq; pro ſe partium oſtendat deſiderium, quo naſcenti Deo, ſe, ſuaque officia ac munera offerre cupiat. Angeli de cœlo ad tam novum ſpectaculum affluant, ſeque infanti Numini ſubmittant. Throni

nt ſuam illi ſedem. Poteſtates imperium. Virtutes vim omnem illi deferant. Vana Ethnicorum Numina cœleſtis aliquis Genius aut Religio captos infanti dedat, ejuſque ad cunas mactet. Per virtutes vitia in captivitatem & vincula abſtrahantur. Amor auream nectat catenam, quâ barbaras remotaque gentes ad cunas adſtringat, Symbolica à Paſtoribus deferantur munera, ut agnus manſuetudinis, Gallina ſolicitudinis, poma amoris argumenta, ut à nobis factum in Ecloga. Iidem Chriſti naſcentis figuras, ut aridam virgam flore improviſo germinantem, rorem in vellere, ignem in rubo, aliaque id generis rectè exponent. Ipſe denique cœli ad obſequium ſe ſe inclinare poterunt: Ariadne ſuam nato exhibere coronam, Aſtræa bilancem, Arcitenens arcum tradere. Angelica etiam atque humana natura concertare, utra venientem Deum exciperet. Ipſa Dei clementia cum Iuſtitia committi, dum illa denique victrix cauſſam obtineat.

Ita pleraque hæc in Chriſti morte, mutatis aliquantum conceptibus, induci poterunt; cum averſari tam triſte facinus univerſa natura, uti nativitatem amplecti, viſa fuerit.

Porrò in hominum ceterorum nativitate ac morte paria non pauca ſervient. Contendant enim (ut hic de morte loquar) elementa, vermes, ſerpentes, Angeli boni malive, Sectæ religionum, Fama, Infamia, Virtus, Fides, Scientiæ, Artes, Confeſſores, Virgines, Martyres, Urbes, Academiæ &c. ſuamque ex mortuo ſibi partem ac velut hereditatem vendicent, quanta vel in hoc ſolo conceptuum ubertas! Cur non idem per cœlos extolli, atque hærere in ſingulis admiratione digna contemplando nequeat? Cur non ſuos inter avos excipi veterum facinorum commemoratione poſſit? Nunc in tabulis conditis, monitiſque ad ſuos ac monumentis relictis, quam multa ad laudem, reprehenſionemve Poëta reperiet? Verum hac de re plura ſingillatim in Epitaphiis.

CAPUT XX.

Particularium poematum conceptus, quos expoſita ſupra fingendi ratione magis exornare licebit.

NOndum tardioribus ingeniis, aut non ſatis ætate, judicioque maturis, ita his noſtris præceptionibus videtur proſpectum, ut in particulari quovis ſcribendi argumento hæſitare

re nequeant. Quo circa in uſitatis maximè materiis,quæq; vario carminum genere ſolent pertractari,ſubjiciemus illa,quæ conceptũ fictionemq; haud difficilem præbeant. Ex quibus & adſtringere,& laxare Poëtæ habenas liceat,prout alio atq; alio carminis genere ornare conceptum decreverit:modò earum, quæ ſupra tractavimus,rerum omninò rudis non acceſſerit. Neque enim præterea quid magnopere conantem retardare queat,video.

*D*iſpoſitio enim poſt inventionem, vix quicquam arduum, niſi in *H*eroico fortè & Dramatico (quæ ſeorſim monenda erunt) obtinet,minus in hac Poëta quàm Orator ſtudii collocat, ratio hic ferè magiſtra cuique eſt optima.

§.3. Genthliacon (a) ſive natalitium, quod in natali infantis die,aut etiã recurſu ejuſdẽ,quot annis recitari poteſt in hoc materia erit laus vitaq; parentũ,aut conſanguineorũ aut populariũ lociq; excellens genius;ſpes deinde indolis in prole haud diſſimilis,ad quam excitandam ſomnia,oracula,viſa,auguria parentũ accerſantur:diei item,temporis,lociq; notæ;ut feſtivitas, amœnitas &c.adhibeantur Quanquam & horum contraria ſervite poſſint,ſi e.g hiberno frigore aut belli tempore ac in caſtris genitũ,ad ardua ferenda agendaq; fortiter natum augurentur. Gratulabitur patriæ parentibusq;,ac in iis lætitiã concitabit (quod ſub initiũ ſtatim facere poterit) Lunam etiã,*S*olem Autoramve licebit alloqui,atq; ad illorum hæc laudem,gaudiaq; derivare. Vota denique pro eo ad Superos ac Genium tutelarem rectè concipiet,mero floribusque eorum altaribus circumfuſis. Quod ultimum inprimis ſerviet, ſi recurrens natalis celebretur,cui addet rerum geſtarum commemorationem, deinde quomodo votis ac ſpei conceptæ reſponderit,quàm etiam poſt hæc longe ſuperaturus videatur &c.vide Virg.Ecl.4. Ovid.l. 4. triſt.eleg.13. Tibul lib.2.eleg.2. Prop.lib.3.eleg 8. Stat.lib.2.ſilva ultima,& lib.4.penult. Auſon.Idyl.5.

§.4. Epithalamium (b) ſive nuptiale carmen,in quo & hominum plauſus lætitiamque imperabis ipſe;vel celebritatem,feſta, ludos,gaudia admiraberis:quæ omnia Sponſis deinde impendi gaudebis,Cœli etiam terræque(ſi tempus ferat)gratiam deprædicabis;ut quorum ſingularis fortuna nobilitas, opes corporis

(a) ἀπὸ τῆς γενέθλης, *id eſt, generatione* (b) *ab* ἐπὶ & θάλαμος.

animæq; bona, ætas firma, prudentia & ceteræ virtutes mereri videantur, ut non tantum hominis; ſed ipſa etiam elementa, atque aſtra faveant Dei providentiam in tam opportuno amore venerabere. Spem novis nuptis facies prolis haud abſimilis, auguria etiam ex tempore, donis nuptialibus, apparatuq; cetero capere licebit, vota preceſq;, pro iis ad Superos concipere. Amoris quoque Gratiarumq; perſonæ, induci poſſunt & à Sponſæ telis parvulos amores, aut caſtum juvenem acu adumbrantis exordiri &c. at cavendum inprimis, ne honeſtatis limites tranſeas, ac pro Poëta ſcurrā agas. Vid. Catul. in nuptias Pelei & Manlii. Stat. lib 1. in nuptias Stellæ. Claudian. in nuptias Honorii, & Palladii. Sid Apol. in diverſas nuptias. Himenæi etiam, & apud Latinos Talaſſi, ſeu Talaſſiones hæc carmina dicebantur; quod ſi inter ſponſum ſponſamq; colloquium inſtitueres, Oariſtyas vocabant. Hæc in ſacris etiam uſurpari poſſunt, atque animæ cum cœleſti ſponſo connubium explicare.

§. 5. Sequuntur nunc votiva, ſeu Proſeuctica, quibus aliquid fieri, aut eſſe petimus; & apeutica, quibus mala deprecamur, aut non eſſe cupimus, quæ variè ad varias humanæ vitæ conditiones, actionesque hominum, pro loco, tempore, ac perſonarum qualitate, diriguntur cum voto, deprecationibus, exhortatione, conſolatione &c. in quibus primo occurrunt:

Soteria (*a*) à ſalute ſic dicta. Olim vel oblata munera, vel ſacrificia ob ſalutem alicujus ex gravi prælio, morbo, aliove periculo recepti, inſtituta, ſignificabant. Unde carminibus de tali incolumitate gratulantibus nomen acceſſit. Hæc igitur initio, dolorem omnem luctumque gaudio permutare jubet domeſticos, conſanguineos, populareſque, aut etiam pauperes afflictoſque, ſi illorum interſit, illum eſſe ſalvum.

Deinde pericula, labores, dolores, reſque præclarè ab eo geſtas aut toleratas, auxilia, obſtaculaque commemorabit. Fingit, aut virtutum, aut divorum perſonas illi in adverſis præſentes, quarum facta, dictave referet, cum illo domum patriamve rurſus, velut ab inferis excitatam adducet: adverſariis malè ominabitur, ac minabitur, vota aliorum preceſque exauditas aſſeret, vid. Stat. l. 1. Sil. ad Rutil. Epilœmia (*b*) hoc carmen dici poteſt, ſi de peſte ſuperata agat.

§. 6. Pro-

(a) ἀπὸ τῆς σωτηρίας. [b] ἀπὸ τοῦ λοιμοῦ, *id eſt, peſte.*

§ 6. Propempticon (*a*) ſeu Hodœporicon (*b*) eſt, quo abeuntes variè proſequimur, argumentis à perſona, loco, tẽpore, comitatu, munere &c. deſumptis. Ver, Hiemẽ, Noctẽ, Solẽ, ſidera, maria, mõtes, vẽtos, ſilvas, feras, naves, equosq́; (quib. vehitur) affabitur, orabitq́; ne quid periculi noxæq́; adferant profecturo detẽſtabitur ſubinde eos, primùm navigationũ pericula invenerũt, laudato aureo antiquorũ ſeculo. Per viã etiã comitib. dignis cõmittet: &, ſiquidẽ amicus ſingularis fuerit, deſideriũ comitandi illum oſtendet. Angelum ei ducem precabitur, & maris itinerũmque præſides pro eo obſecrabit. Illorum etiam merita atque officia proponet, præſertim ſi pro reipublicæ bono, ac pace impetrandâ abeant. Vide Stat. lib. 1. Sil. 2. Hor. Epod 1. & lib. 1. Od: 3. Remondi Alexid. Tibul. lib. 1 Eleg. 3, ſi inimici fuerint, eâdem ferè ratione omnia eis contraria precabere. Hor Epod. 11.

§. 7 Apobaterion (*c*) eſt, quo abituri ad permanſuros utuntur. Ex iiſdẽ hi ferè ſuprà memoratis perſonarũ, temporũ, locorũ. per quæ proficiſcendũ, circũſtantiis difficultatẽ abeundi oſtendent, ubi præſertim amicorũ, patriæq́; laudes ac ſuavis cõſuetudo, quo modo, quantũq́; detineant, explicandũ; deniq́; neceſſitas, communis aut privata exponatur, cui modò parendũ ſit, promittatur expeditus reditus, Superiq́; in vota ac præſidiũ advocẽtur. Domeſtici aliis, ſi opus, cõmendentur: præcipuè ſi in exiliũ diſcedendũ, aut cedendũ inimicis. Quod ſi patria ingrata beneficiis, ab eo acceptis extiterit; illam etiam execretur; aut, ſi id atrocius videatur, ejus calamitatem lamentetur &c. ſi boni patriæ veniâ non redituri abeant: gratias de beneficiis ab ea acceptis referent, aliò ſe vocari aſſerent, vel religionis ab ſe colendæ ſtudio vel animarum convertendarum fructu Vide Ovid. lib. 1. triſt. Eleg. De Ponto, & alibi. Legati verò pro republica, aut pace, cives patriamque in ſpem rerum meliorum adducant.

. 8. Epibaterion [*d*] eſt. quod revertentes in patriam concinunt. In quo Superis habentur gratiæ. votaque, ſi quæ pro incolumitate ſint exſolvenda, proponuntur. Ubi beneficium divinum, à patriæ, civiumque laudibus, atque amore exaggeratur;

(a) ἀπὸ τȣ̃ προπέμπειν, *id eſt, præmittere.* (b) *ab* ὁδοιπορεῖν, *id eſt, iter facere.* (c) ἀπὸ τȣ̃ ἀποϐαίνειν, *id eſt, abire.* (d) ἀπὸ τȣ̃ ἐπιϐαίνειν, *redire.*

tur;quibus & ordine compellatis ſalutẽ apprecari licebit,ac memoria deſideriũq; explicare quod de illis abſens habuerit,quàm optaverit in periculis adeſſe, ne peregrè ab illis ſejunctus moreretur. Patriæ hic etiã perſonã tribuere poterit,revocantis à periculis,& domeſticorũ ſollicitudinẽ exponentis,aut contrà terræ peregrinæ hoſpitẽ invitantis&c. Hunc,quo redierint diẽ,poſt tot viarũ vitæq; diſcrimina(quæ longius commemorare poterit) ſibi natalis loco futurũ Beatos prædicabit(præſertim ſi minus ex voto res fluxerint) quos ejuſmodi laboribus abſolutos, ſors domi quietos eſſe permiſerit,pro quo deinde aſſequendo vota etiam facere licebit,quam rem latius diducet,aliarum,cum patria,terrarum compoſitione atque illius prælatione: cui denique felicia omnia precabitur. Vid. Tibul.lib.1.Eleg.3.Quod ſi patriæ,ad quam redit,deplorata ſit conditio,dolorem ſuum declarabit, illiusque præſentem ſtatum cum priſtino conferet.

§.9. Protrepticon,ſive Nutheticon (a) adhortativum Latinè (ad quod revocatur Parænetikon,quo præcepta ſapientiæ dam^9^, & Paramythericon,quo aliquẽ conſolamur(eſt carmen, quo aliquid amico ad utilitatẽ virtutem,gloriamq; ſpectans, ſuadem^9^, aut etiã diſſuademus, ubi argumenta ex perſonæ,negotii loci, tẽporisq; adjunctis ad perſuadendũ ſumenda:utilitate neceſſitate, honeſtate jucunditate,ac felicitate,præmiis (aut contrà ſuppliciis) propoſitis. Si major ſit qui ſuadet,id etiã propriâ autoritate interpoſitâ aget;ſi minor,ſuũ affectũ potiſſimũ declarabit,ſeque ea quæ adfert,nõ tã ſuo,quàm aliorũ ſapientũ judicio adducere. Excitentur majorũ umbræ,ſuisq; exemplis,in re ſimili,quæ ſuadetur,Nepotem incitent,aut illorum virtus, gloriaque , poſteritatis etiam olim futura laus admiratio,atque imitatio , commemoretur. Vide Stat.lib.5.ſil.2.ad Criſpinum. Claudian. in 4. conſul. Honorii.ubi ad ſtudia adhortatur.

§ 10 Euchariſticon (b) ſeu gratiarum actorium (quo & Pædeuterion (c) refertur,quo præceptoribus gratias agimus) eſt carmen,quo ob beneficia accepta gratiam referimus. In quo imbe-

(a) *ἀπὸ τοῦ προτρέπειν καὶ νουθετεῖν, id eſt, ad hortari, & animum facere, quo etiam παραινεῖν ſpectat, &* παραμυθεῖν,(b) ἀπὸ τοῦ εὐχαριστεῖν, *gratias agere.* (c) ἀπὸ τοῦ παιδεύειν, *inſtituere.*

imbecilitatem ſuam in referēdis gratiis profitebitur ob beneficii magnitudinem, quod ex natura ſua, ex titulo, quo datur, ex loco, ac tempore, aliiſque adjunctis, tum præſertim perſona, modo, affectu, & virtutibus deferentis, ejus videlicet facilitate, celeritate, liberalitate, prudentia amplificandum erit. Exemplis aliorum in hanc rem adductis, quos aut vicerit, aut æquaverit, aut certè quorum gloriâ ad ſimilia audenda ſit incitatus. Contraria his etiam opponere poterit. Excurrere quoq; in laudem liberalitatis licebit, atq; aſſerere, hac virtute homines Deo maximè aſſimilari. Sic diſcipulus præſtantiam artis, quam à Magiſtro accepit, ejuſque in docendo labores proſequetur. Denique Rempublicam, patriam, Principes, ipſos etiam Superos ad compenſandum impenſa ſibi beneficia invitabit. Fortunam orabit (aut rectius divinam Pronæam) huic uni ne adverſari velit. Nullum illam ſe dignius hoſpitium, quàm apud liberaliſſimum hunc virum reperturam. Precabitur denique longam vitam, opes, honores felicitatemque perpetuam. Vid. Stat. lib. 4. ſil 2. & lib. 5. ſil. 3. in Epicedio quod patri accinit. Auſon. Gratiano pro conſulatu gratias agentem. Sidon. Apol. ad Fauſtum Epiſ.

§ 11. Synchariſticon (a) ſive Euphemia; Latinè gratulatorium (quo & proſphonetica revocari poſſunt, quibus de adventu gratulamur; & Erotica, quibus affectum noſtrum erga aliquem declaramus, ut plura Horatius habet; denique Scholia, quæ erant carmina in conviviis aliorum laudes exponentia] eſt carmen, quod, poſt delatum honorem aliquem, aut rem præclarè geſtam, amicis canimus. Quo nos lætari primò, bonoſque ac patriam univerſam declarabimus. Viri merita, virtutes, & ſi quid fecerit: operis difficultatem magnitudinemque exponemus: Honoris item officiique delati excellentiam: Patriæ, ceterorumque, præſertim afflictorum, quibus hoc in munere aut dignitate prodeſſe poterit, ſpem, ipſos alloquendo excitabimus. Feliciores tum proavos tanto Nepote, tum poſteros tanto Parente prædicabimus. Denique hæc gradum ad meliora dignioraque fore; vel optabimus, vel etiam ex ipſius virtutibus divinabimus: Superis, ut hæc jubeant, velintque, in vota poſtulatis. Vide Claud. de Honorio, & Stilicone, alioſque auctores paſſim. Hæc enim carminum genera ferè Panegyricis commiſcentur.

(a) ἀπὸ τοῦ συγχαρισεῖν gratulari.

Epinicion [*a*] eodem reducitur, quod victoribus in Olympicis aliiſque ludicris accini ſolebat; nunc Religioſis de mundo ac carne, aut Martyribus de tyrannis triumphantibus acclamari poſſet. Vide Horatium lib. 1 Od. 37. Sil. lib. 3. 14 Prop. Eleg. 5. li. 4 Ovid. lib. 4. Triſt. Eleg. 2.

§. 12, Panegyricus [*b*] eſt oratio ſoluta vel ligata in magna populi frequentia (unde nomen accepit) in laudem alicujus magni viri dicta, cùm aut honores publicos accepit, aut ob victoriam, aliamve qualemcunque cauſam celebratur. Ubi vel eà ratione, ut in Eucharisticis, vel ut in Synchariſticis, exordiri poterit, quæ paſſim huic immiſcentur. Deinde per laudes & encomia viri, eâ, quam Rhetorica præſcribit, methodo evagabitur, fortunæ corporiſque bona expendendo, rectène illis uſus §. an fortiter, (ſi deſint) caruerit? Animi tamen virtutibus potiſſimùm inſiſtet, illas ſuis exemplis locorumque ac temporum notis pulchrè diſerteque oculis ſubjiciendo. Solē ceteraque affabitur ſidera, ut puriùs luceant, annum fecundent, & huic ut dignum aliquandò interſe locum indulgeant. Monumenta eidem aut trophæa excitare jubebit Patriam, urbes, populos: ac Servatori, Tutori, Pacificatori terrarum inſcribere, aliorum etiam Heroum umbras illi gratulari, cedere, ſuove aſſcribere numero jubebit. Has etiam introducere licebit, quaſi ſua huic heroi inſignia armaque, alii alia communicaſſent: aut oratione ad virtutem aliquam, in qua ipſi excelluerunt, hortati ſint, opem tulerint. Aut Sapientiam, Fortitudinem Honorē ei à teneris adſtitiſſe, laudabiliter educaſſe, lac indolemq; præbuiſſe ſuam finges. Porrò in his defutura nunquam materia eſt ſi cujuſ ụ[illegible] virtutis naturam, officiaque non ignoraveris, quæ contrarus, exemplis, ſimilitudinibus, fictionibus opportunè inſertis, ingenti volumini implendo ſufficere poterunt. Clarus in hoc genere ſcribendi oratione ligata eſt Claudianus, quem vide in Honorio, Mallio, Olybrio, Stilicone, Serena, Statius in Domitiano. Sidon. ad Anthem, vide in Heroica noſtra poëſi Panegyrin in Carolum Quintum. Vituperium oppoſito ferè modo texitur. nam contrariorum eadem eſt diſciplina Vide Claud. in Ruffinum Gildonem, & Eutropium, & quæ infrà de diris trademus.

§. 13. Epi-

(a) *ab* ἐπί, νίκη *quaſi de victoria*. (b) πανήγυρις *id eſt multitudo*.

§.13. Epicedium (a) funebre carmen, eſt, quod mortuo non-dumſepulto, dum juſta ſolverentur, recitabatur. Nænia dictum, ſi ad rogum caneretur. Parentalia etiam, ac Inferiæ, ſive in funere, ſive quot annis repeteretur. Monodia, ſi unus quereretur.

Epitaphiū (b) ſi ad ſepulcrum diceretur, quod deniq; ſepulcrorū inſcriptionib' nomē dedit (quorū tractationē in Epigrāmatū libello proſecutus ſum) Threni nō tantū in hominū morte, ſed & urbiū excidio ſunt adhibiti In his noſtros, aliorūq; cōceptos ex morte, aliave calamitate dolore ſignificamus, (niſi forte anniverſariū carmen fuerit, quod de luctu tacebit) laudes deinde vitā & miſeriā functeri narrantur ut ſolet in Panegyri. Jacturæ factæ adjungitur explicatio: ubi & in Mortē tantorum honorū ereptricē, malorūq; cauſam invectiva admiſceri poterit, adjiciendo denique, quod neq; virtutē, neq; gloriam immortalem extinguere poterit. Parcas etiā immites Poëta accuſabit. Tumulo atque urbæ tantum invidebit bonum, Academiæ, Curiæ Reip. aut familiæ Religionisve dolebit vicem quod amiſerit. Hinc digredietur ad conſolationem, quam revocatis inflexisque argumentis adornare licebit; ita ut errare illos dicat, qui lugeant extinctum. cum etiamnum vitā, & longè feliciori, fruatur. Mundi Mortisque calamitatibus ereptus; cùm poſt pugnam victor triumphet applaudendum iccirco potiùs, affuturùm nunc etiam poſt mortem ſuis: non illam charitatem, ceteraſque virtutes ſepulcro terrâque obrutas, non ablatum patriæ: ſed reſtitutum accuſandas lacrymas, quæ in amici fortuna, lætitiáque fundantur. Porrò hæc in Principum, privatorum, amicorum, eruditorum, parentum aut filiorum morte variè, pro perſonarum locorumque, ac officiorum varietate tractandá, uti ratio cuivis facilè ſuggeret. Vide Pontanum, qui ſingula latiùs expendit. Exempla habes apud Stat. ſilv. 5. Silv. 3. lugentem patrem, & lib. 3. Silv. ult. filium. lib 2 ſub. 1. puerum ib. Silv. 6. ſervum. Ovid. in conſolatione ad Liviam, Druſum virum principem flentem, & virum eruditum Tibullum alibi. Catul. ad Manlium de morte fratris.

§.14. Diræ ſeu Erinnyes, (carmen ſic dictum à furiis malorum ultri-

(a) *ab ἐπὶ & κῆδος, funus.* (b) *τάφος, ſepulchrum.* (c) *θρῆνος, luctus.*

omnibus) imprecationibus, conviciis maledictisque in alterius caput congeſtis refertum poëma eſt, cum omnia bonorum remotione, malorumq; aggeſtione, causâ tamen ex alieno ſcelere petitâ. In eo non tantum bilis, ſed & ingenii quoddam acumen, ac vibratæ tanquam ſpicula ſententiæ locum habent. Inſeritur vitæ illorum, quos carpimus, nonnunquam deſcriptio, fabuloſèque eorum educatio meretriculis, Strigibus, Furiiſve adſcribitur, cum execratione concepti natique, omnibus elementis ſuperisque adverſantibus. Quare eadem elementa, ventos, cœlosque ac ſidera, iis, ut advertentur, plectantque maturè ſceleſtos, precamur, ſed parum hæc Chriſtianè, niſi in damnata jam à ſuperis capita, ut Epulonem, Judam, Herodemque congerantur. Vide Ovid in Ibin. & Virg. (ſeu potiùs Catonem) ad Battarum, & Æneid. 4. Didonem. Scazonticum carmen imprimis reprehenſioni idoneum eſt, Hipponacteum quoque, à Poëta Hipponacte, inſcriptum. Vide pia Hilaria P. Angelini Gazæi, &c. Catullum in Ariadnæ querela. Palinodia dicitur, ſi quis Diras has, alio carmine revocet, licet hoc interdum ſimulate fiat, ut Hor. ad Canidiam Epod 7.

Hæc de varia in poëſi conceptuum ratione univerſim dicta ſuffecerint, quæ particulatim magis ſingulis carminum generibus ſuis aptabimus.

CAPUT XXI.

Brevis totius Mythologiæ complexio, quæ conceptus & fabulas veterum exponit ſine qua nec autores antiqui intelligi, neque poëſis nova pro dignitate exornari poterit.

Confuſa hæc ſatis difficiliſque tractatio, præſertim incompendium ordinemque redigenda. Adlaborabo tamen, ut utrumque præſtem, memoriæque adverſus multitudinem ac confuſionem rerum conſulam. Quod inprimis hujus rei cognitio ad Poëtam abſolutum ſpectet, imò rudis hæſitansque in antiquorum juxta ac recentium ſcriptorum libris futurus ſit, qui hæc paſſim ſparſa, atque à culto quovis ſcriptore etiam inter paræmias uſurpata ignoraverit. Noſtrâ igitur, ſpero, opera facilior aliquantò hæc pars humanæ facundiæ reddenda erit. Fabulæ fictioneſque omnes vel ex rerum naturis, vel ex homi-

rum moribus ortum traxère. Ita, ut Ciceronis exemplo utar, cum Saturnum illam eſſe temporum converſionem dixiſſent, quaſi qui annis ſaturaretur: & tempus omnia conſumeret, finxerunt proprios devoraſſe filios. Et quia aër igni vicinus eſſet, hanc Iunonem illum Jovem dictum, fratrem eſſe & conjugem fecerunt. Unde & tot Deorum generationes, portentoſa connubia, & ortus, & interitus quæ averſari honeſta mens ſæpe debet ad rerum naturalium ortus interitusque exponendos adhibita. Obſervatumque illud ferè eſt, ut rerum irrationabilium naturæ, per actiones moreſque hominum; contrà res humanæ per aliarum rerum naturas, poeticâ fictione, explicarentur. Proinde occulta ſemper veritas ſub eruditis, neque temerè arreptis fabulis continetur. quod multarum expoſitione in *Speculo imaginum veritatis occultæ lib. 2. c. 5. & 6.* tradidi. Licebitque novo Poëtæ imitatione Veterum quandoque hac eadem libertate, fingere Ad quam rem prompta facilique incedet via, ſi translatè atque allegorice rerum ſimilitudini pertractandæ ita inſiſtat, ut de illa propriè loqui videatur. Sic tonitru & fulmen cœleſte, per fabrilem Vulcani officinam; contra indigni hominis inter mortales imperium, per Rhamni inter arbores ambitionem propoſitam invenies. Hæc ſemel probè intellecta facis inſtar eſſe in his tenebris poterunt. Neque enim illa quæ fusè de omni fabularum natura ac ſignificatione in Speculo diſſerui, hic revocare eſt animus. Illa tantum ſummâ brevitate perſtringam quæ ad aliquam cùm veterum Poëtarum expoſitionem tum imitationem facient, quod aliis hac in re libros, aliis magiſtros deeſſe comperterim, qui in re vaſta compendio ducerent.

*D*eorum alii in cœlo, alii in terra ſuis quique rebus muneribusq; præfecti, neque inferno defuère ſcelerum vindices, unde in cœleſtes, terreſtres & infernales diviſi ſunt. Inter homines alii alios pro gentium ac ſuperſtitionis diverſitate, venerabantur. Et ut Perſas taceam, qui præter Solem & Lunam (communes gentium Deos) elementa cetera, ut Tellurem, Ignem, Aquam, ventos *D*eorum nomine, verùm abſque templis (quod illo Deum concludi poſſe negarent) colebant; ut Ægyptios quoque prætereeam, qui præter Oſiridem, Iſidem, Anubim, Neptunum, Iunonem, Veſtam, Themidem. Charites, Nereides, varias animantium ſpecies. Boves, Canes, Vulpanſeres, Phœnicem, *Feles*, Crocodilos, *A*nguillas, Cæpe, Allia obſervabant: Græcorum

Romanorumque potiſſimum Deos proſequemur, quod hæ gentes, ut in ceteris, ita in Deorum cultu atque idololatria celebres imprimis fuerint omnemque poëſin Fabularum de illis permixtione, obſcurarint. Ut niſi hærere ignoratione volueris ſæpius, earum te cognitione ut cunque eſſe inſtructum conveniat. Ea vero brevitate, qua & res obſcura & perplexa poterit, ex diverſis autoribus ita perſtringam ſingula, ut genealogico quodam ordine ſimul lucem facilitatemque legentibus adferam.

C. Iulius Hyginus paulò altius fere ceteris Deos deducit Ex Caligine inquit Chaos, ex Chao, & Caligine, Nox, Dies, Æther, Erebus.

Ex Æthere & Die Cœlum vel Cœlus, Terra, Mare.

Ex Æthere & terra (alii communius Cœlo & Vaſta, ſeu Terra, ponunt.) Oceanus, Thetys, Pontus, Themis (Rhea Mnemoſyne, Phœbe addunt alii) Titanus, Saturnus, Tartarus.

Ex Terra & Tartaro Gygantes, ut Enceladus, Ephialtes, Typhon, Aſtræus Japetus; Alii eoſdem ex Cœlo & Terra (uti & Cyclopes) natos aſſerunt.

Ex Ponto, & Mari Oceanitides, ſeu Maris Deas: ut eſt Heſtyæa, Ianthe, Eurynome, Rhodope, Argia &c.

Ex Nereo & Daride Nereides ſeu fluminum Deæ ſunt, ut Glauce, Cymodoce, Galatea, Deiopea, Arethuſa, Eurydice, Leucothoe &c.

Ex Nocte & Erebo feruntur eſſe Fatum, Senectus, Nemeſis, Diſcordia, Parcæ, Somnus & inſomnia.

Ex quibus facilè patet Hyginum ex Hebræorum Geneſi fabularum duxiſſe principia; quæ in ipſa rerum creatarum natura fundantur.

Verùm non conveniunt ubique fabularum architecti in genealogiis Deorum & Heroum, monſtrorumque. Iovem haud pauci cenſent eorum patrem, qui & mortales parentes habent, quòd, opinor, magnis rebus nati putarentur. Has verò inprimis Poëtæ genealogias ignorate non convenit, quod & patronymicis formandis ſerviant, & ſeriem quandam hiſtoriæ ſimilem ad memoriæ felicitatem conficiant: Quocirca operam dabo, ut cum brevitate hunc ordinem, ex communiori ſententia, conjungam.

CAPUT

CAPUT XX.

Cœlus ejuſque progenies.

COelus (aut Cœlum) ut inter res creatas, ita & fabuloſis primum locum occupat (quamvis alii Æthere Diemque præferant) qui ex Terra ſeu Tellure (quidam Veſtam dicunt) Saturnum & Opem ſeu Rheam, Cœlum & Iapetum, Titanum, & Oceanum. Tethyn, Mnemoſynen, & *Phœben*, Thiam & Themidem, Hyperionem, Cyclopes & Gigantes. In his Saturnus, patris in regno ſucceſſor, aſtra, Titanus terram, Oceanus cum Tethy mare poſſedit: Mnemoſyne artibus præfecta, Themis Curiæ & æquitati, Phœbe Nocti, Hyperion diei.

§.1. *Themis* Iovis nuptias fruſtra detrectans, ab eo denique Virtutum politicarum parens effecta eſt. Vetuſtiſſimum ejus in Bœotia oraculum fuit. Unde Fatidica ab Ovidio dicta eſt. *Aſtraam* ex Iove filiam (quam alii ex Aſtræo & Aurora ferunt) in terras miſit, quæ poſt ſeculum has rurſum, ſceleribus offenſa, deſeruit.

§.2. *Mnemoſyne* novem *Muſarum* ex Iove parens [quas alii tamen ex Cœlo eſſe ferunt) has in Piero affini Macedoniæ monte peperiſſe fertur, quibus in Parnaſſo Apollo præfectus eſt. Apud Theſpienſes ludi illis ſolennes, præmiaq; harmoniâ vincentibus, inſtituta. His & convivia & Muſica conſecrata. A Venere carnis ſtimulis laceſſitæ, *Adonim* gratiſſimum ipſi puerum occidiſſe, in ultionem, feruntur, de quo infra *Thamyras* ſeu *Thamyris*, Poëta excellens forma, cùm Muſis ea lege in certamen deſcendit, ut victor earum connubio potiretur. Sed victus lyrâ, atque oculis privatus, didicit paria viribus audenda eſſe. Iuvabit porro officia Muſarum, ſive ut alii, inventa cognoſcere.

Calliope Heroes; *Clio* acta. *Thaliaque* ludit.
Comica, *Melpomene* tragica, & *Polymneia* mimos;
Terſichorem cithara, ac *Euterpen* tibia manſit;
Gaudet amans *Eratòque* lyræ, *Vranieque* polorum.

§.3. *Hyperion* modò Sol, modò Solis, Lunæ & Auroræ ex ſorore *Thia* (aut, ut al i *Iöea* Oceani filia) parens dictus; fratrum regnum ambientium ſcelere occiſus fertur. *Sole* pulcherrimâ ejus prole, in Eridanum præcipitato, ejus deſiderio ſoror Luna ſe quoque in aquas præcipitem ſuſtulit. *Sol* porrò, (quem & Titanem à patruo dicunt) poſtquam cum ſorore in cœlum translatus

latus eſt, dormire in Tethyos Oceanique hoſpitio ac gremio, atque inde manè inſtructo ab Horis curru ſeſe per cœlum efferre fingitur, quem equi quatuor *Pyrois, Phlegon, Eous* & *Æthon* naribus igneum ſpirantes protrahunt, hujus ex *Clymene* Nympha.

§.4. Filius *Phaethon*, ab Epapho Iovis filio, provocatus currus paternos uno moderandos die impetravit. Verùm Scorpionis in cœlis metu, cùm à via deflecteret atque alias æſtu, alias frigore nimio regiones adureret, à Iove fulminatus, ad Eridani ripas dejectus periit. Cujus ſorores *Phathuſa, Lampetia, Phœbe*, & *Lapete* relictis Siciliæ campis ubi patris Solis armenta cuſtodiebant, ad Eridani ripas flentes conſidêre, atque in alnos arbores verſæ, pro lacrymis electrum fundunt.

§.5. *Luna* (quam alii Pallantis fil. volunt) bigis vehitur, cui alii juvencos, alii equos, eoſque modò albos, modò ſimul nigros ac diſcolores tribuunt, à Delo ſacra ſibi Inſula & Cyntho, Delia aut Cynthia appellatur. cum Lucina, *Hecate, Diana, Phœbe*, Trivia non rarò confunditur *Endymionem* à ſe amatum longo ſomno conſopitum in Latmio Cariæ monte detinuiſſe memoratur: quod hic primus Lunæ curſum repererit.

§.6. *Aurora* (quæ ab aliis Titanis ſeu Pallantis & Terræ fil. dicitur) bigis aut quadrigis provecta, equis vel albentibus, vel roſeis utitur. Sunt etiam qui eidem.

§.7. Pegaſum tribuant. Hæc ex Aſtræo *Ventos* peperit. Ex quibus in occidente *Zephyrus* veri pratiſque ac floribus leniter imperat, *Caurus* juxta & *Africus* tempeſtuoſi: *Eurus* regnat in Oriente (juxta quem *Cacias* ac *Vulturnus*) ſiccus, & aſper: *Notus* ſive *Auſter* in meridie humidus, fulminibus ac procellis violentus eſt *Boreas* ſive *Aquilo* in Septentrione rigidus & hyemi præfectus. Alati omnes. Ex Borea & Orithya *Zetes* & *Calais* Argonautæ fuerunt, quibus cum alæ eſſent, adverſus *Harpyjas* depugnandum fuit.

Eadem Aurora amatum à ſe *Thithonum* fratrem Priami & fil. Laomedontis in cœlum tranſtulit, immortalitate illi à Parcis impetrata; cum tamen ſenectutem illi deprecata non fuiſſet, uſque adeò conſenuit, ut pueri inſtar cunis agitandus fuerit. *Memnonem* ex Aurora (alii Ciſſia) Regem Æthiopum ſuſcepit, qui in bello Trojano ſingulari cum Achille congreſſus certamine, occubuit, ſed ex rogo, Iovis indulgentiâ, in avem converſus, ad cœlum evolavit, fons quotannis in loco certaminis, die obitus, ſcaturit. Statua eidem erecta ad Auroræ conſpectum & ſolis radios

radios ſuavem concentum edit, lætarique, uti procumbente Sole triſtari, videtur. Porrò hinc nomina ſortitur varia, ut dicitur Titanis, Pallantis-idos aut Pallantias, Hiperionias, Tithonia, nurus Laomedontis, mater Memnonis.

§.9. *Oceanus* ſeu Pontus, fluviorum pater, Cœli & Terræ, ſeu Veſtæ filius, uxorem Tethyn ſororem habuit, ex qua Amphitriten, Neptuni conjugem & Nympharum matrem ſuſcepit. Ex Parrenope quoque Europen & Thracem, ex Pompholyge Aſiam & Libyam filias habuit. Ceterum tria prolium millia ei tribuuntur: ex quibus Callirhoë, Philyra, Perſeis, Xanthe, Daire, Janthe, Electra, Tyche, *Doris*, Æthra, Ocyrhoë, Clymene, Plejone.

§.10 *Nereus* ejuſdem filius, mari Ægæo præpoſitus, qui ex ſorore Doride filias 50. ſuſcepit, *Nereides* dictas, ex quibus Halia, Spio, Paſithea, Glauce, Cymodoce, & Ligea, quæ comas habere virides, & *Tritonis* Dei Marini curſum exultabundæ cingere dicuntur. Ipſe Nereus Vates Paridi obventura Troja mala prænuntiaſſe: tum & Herculi (poſtquam eum variis formis indutus deluſiſſet) futura dicitur.

§ 11. *Phorcus*, ſeu *Phorcyn*, ex Terra & Oceano; qui ex uxore ſua Ceto Thoóſam filiam habuit, quæ Neptuno *Polyphemum* Cyclopem unoculum peperit, qui Galateam Nympham amās, Acin, ſibi prælatum ab illa puerum, interemit ſaxo, atque Ulyſſem ad Siciliam delatum [cujus quatuor ſocios devoravit] in cibum mactaturus erat, niſi hic vino inebriatum aduſtò titione exoculaſſet.

§.12. Filias idem habuit *Gorgones*, à truculentia dictas, quæ Dorcades inſulas maris Æthiopici habitarunt, alæ illis, & manus ferreæ, crinitæ ſerpentibus, dens & oculus unus omnium, quem domi cœcæ & edentulæ ciſtæ includebant, quotquot aſpicerent in ſaxa obrigeſcebant. unde *Perſeus* contra illas miſſus, Mercurii talaribus & falce, Palladis clypeo, & Plutonis galea armatus, *Meduſæ* averſus caput præſecuit, ex cujus ſanguine equus Bellerophontis *Pegaſus*, tum Phalanx & Arachne, à Pallade in ſerpentes mutatæ.

§.13 Sorores *Meduſæ Sthenyo*, & *Euryale*, quas & *Graas* ſeu *Lamias* appellant, quanquam alii communius, has anus, illas unoculas eſſe ferant, quæ Perſeo viam ad Gorgonas anguicomas oſtenderint, Phorcides eædem, ſeu Phorcynides, nuncupantur.

§.14. *Scilla*

§.14. *Scylla & Charybdis* ejuſdem Phorci, & *Hecates* (ſeu, ut alii, Phorbantis aut Lamiæ) filiæ. Illa tamen *Niſi* Regis Megarenſium nata ab aliis dicitur, quæ fatalem patri crinem (quo ablato mori tantùm poterat) Minois amore capta ſuſtulit: Patrem & urbem Niſæam Athenienſibus prodidit; ſed Minos illam averſatus, Oceano immerſit, ubi in monſtrum Deorum ultione verſa fit. Alii *Scyllam* Phorci ac Niſi diſtinguunt, hancque in avem Cirim, Niſum in *Haliæetum* ſervato nomine, mutatos ferunt, perpetuis etiamnum inimicitiis confligentes: illam verò Neptuno familiarem (poſtquam Amphitrite fontem, in quo lavabat, veneno infeciſſet) in monſtrum converſam, quod ſex canum vel, ut Zenodo. erucæ, canis, leonis, gorgonis balænæ fœminæ, haberet capita. Charybdis voraciſſima mulier, cum Herculi Geryonis boves abigenti quoſdam ſuſtuliſſet, Jovis icta fulmine, aut cæſa ab Hercule, in hoc marinum monſtrum, ſive voraginem, tranſiit freti Siculi, cui Scopulus ex adverſo Scylla dictus objicitur.

§.15. *Achelous* Oceani & Tethyos fil. [alii *Solis* & Terræ volunt) Rex Ætolorum fluvio Thoanti è Pindo monte orto, nomen dedit ac pro *Dejanira* OEnei Regis Ætol. filia, cum *Hercule* congreſſus, ſumptâ Tauri formâ, ſed amiſſo cornu, ut ſuum reciperet, Herculi Amalthææ cornu ſubſtituiſſe fertur. filias habuit *Callirhoen* & *Caſtaliam*, quæ cum ſuaſu Junonis Muſas ad certamen cantu provocarent, pennas ut erant Nymphæ alatæ, amiſerunt, quibus Muſæ ſibi coronas contexuerunt. *Dircen* etiam fil. habuit in fontem ſui nominis converſam, in quo Bacchus recens natus fuit ablutus.

§. 16. Idē Achelous genuit ex Terpſichore (alii Melpomene, vel Calliope vel Sterope] *Sirenas* Parthenopen Leucoſiam, Ligeam, vel Aglaopen, Piſinoën, Thelxiopiam, quarum una voce, altera tibiis, tertia cithara pollebat, inferiori parte, volucres (ſeu, ut alii, piſces) ſupernâ virgines, quæ illecebroſo cantu, primò in ſomnum audientes vertebant; ſubinde præcipites in mare dabant. Has *Orpheus* præteriit, Deorum hymnos & certamina lyrâ modulatus *Ulyſſes* obduratis ſociorum auribus, ipſe Malo alligatus, quo facto Sirenes deſperatione plenæ in mare ſeſe abjecerunt, in ſaxa ut ajunt, verſæ. Eadem quoque cum *Muſis* canendi certamine congreſſæ victæque, alas amiſerunt, quibus Muſæ in coronas plexis, alato deinde fuerunt capite.

§.17. *Cephiſſus* Oceani & Terræ filius ex Lyriope Nympha *Narciſſum*,

Narciſſum, formoſiſſimum adoleſcentem, habuit. Quem cum fruſtra *Echo* amans ſequeretur ubique fugientem, contabuit, atque in rupem verſa ſolam vocem retinuit. Narciſſus verò in venatione feſſus, ubi ad amnem limpidum conſediſſet, ſui vultus ac formæ amore colliqueſcens, ſenſim in terram defluxit, atque in flo rem ſui nominis mutatus eſt Furiis ſive Eumenidibus ſacrum, quem dum Proſerpina malo omine carperet, à Plutone rapta eſt.

§. 18. *Nemeſis* Oceani & Noctis filia ut Iovis inſidias fugeret, in anſerem ſeſe convertit. Quod cum ille obſervaſſet, Cygni formam induit, ex illoque ovum peperit, quod *Leda* Tyndari Regis Laconiæ uxori, per Paſtorem obtulit, [alii communius Ledam illud ex Cygno concepiſſe ferunt] ex quo illa Helenam cum Caſtore &c. excluſit. Alata Dea Nemeſis apud Athenienſes in ſtatua ſpectabatur : *Adraſtea* ab Adraſto, qui primus illi erexit aram, tum & *Rhamnuſia* à Rhamnunte Atticæ vico, ubi colebatur, appellata. Pœnas ab indignè hujus vitæ bonis utentibus exigere credita.

§. 19. *Fortuna* Oceani fil. quæ omnibus vitæ mutationibus juribus & imperiis præſidet, vario à variis forma & habitu propoſita, ad diverſas ejuſdem proprietates exprimendas, plerique: cæcam atque etiam cæcis equis ferri aſſerunt. Alii Polum capite ferentem, & manu cornu Amaltheæ: alii dextrâ flammas ſiniſtrâ aquas portantem fingunt. Virilis fortuna Romæ à nuptiis colebatur: Muliebris item calva, parva, equeſtris, obſequens, redux reſpiciens, bonæ ſpei &c. nunc globo, nunc quadrato inſiſtens ſaxo: nunc ſedens ſine pedibus atque alata. De quibus vide Roſinum & ſpeculum Imag fig.

§. 20. *Nymphæ* fil Oceani & Tethyos, matres fluviorum. Aliæ fuerunt cœleſtes, quas & Muſas dixerunt: aliæ terreſtres, quæ Cererem & Bacchum educarunt: Ex quibus aliæ ſilvis præpoſitæ ut *Dryades* : aliæ montibus, ut *Orodes* vel *Oreſtiades* : aliæ arboribus, ut *Hamadryades* : aliæ fluviis, ut *Naiades* : aliæ ſtagnis, ut *Limniades* : aliæ fontibus, ut *Ephydriades* : aliæ mari, ut *Nereides*. Denique paſcuis aliæ, ut *Napeæ* Oreades tamen alii ex Hecatæo & filiabus Phoronici: alii ex Iove natas aſſerunt, quæ Dianæ comites montiumque & ferarum præſides, primæ mortales ab eſu carnium mutuo ad glandes caſtaneas, & favos traduxere Fuitque in his una Meliſſa dicta, quæ mel in favis repertum primò Nymphis obtulit,

obtulit, quo magnopere delectatæ, apes etiam ad memoriam Nymphæ Meliſſas dixere.

§. 11. *Tethys.* Oceani uxor à *Thetide* Nerei, vel Chironis centauri filia, maris etiam Dea diſtinguitur: cum hæc fruſtra Deorum connubia vitans formaſque omnes induens, à *Peleo* denique vi atque aſtu perſuaſa ceſſerit. Quibus *nuptiis*; cum Dii omnes adeſſent ſecluſa *Diſcordia* eſt, ſive *Eris*, quæ iccirco offenſa pomum aureum in medium *Dearum* projecit, ut pulcherrimæ daretur. Unde lis ingens. Porrò Dii ſua ſponſis contulerunt munera. Pluto *Smaragdum* inſignem; Neptunus equos Xanthum & Balium; Vulcanus cultrum, alii alia. Natus ex his Achilles, de quo alibi. Tethys verò Oceano *Ephyren* peperit Epimetheo nuptam; & *Clytien* Apollini dilectam; ſed deſertam ab illo, quod furtum mariti cum Leucothoe, ejus patri Orchamo manifeſtaſſet, ideoque doloris & amoris impatientem Deorum miſeratione in Heliotropium verſam ferunt.

CAPUT XXIII.

De Saturno Titane & Gigantibus eorumque poſteris.

§. 1. **C**Onnexam rerum ſeriem hæc requirunt, ut iccirco conjungam.

Saturnus ex Cœlo & Terra, (vel ut alii ex Oceano & Tethy, ſive Salacia) *Rheam* ſororem uxorem habuit, quam alii Iſidem, *Cybelen*, matrem Deorum, *Berecynthiam*, Idæam, Veſtam, Dindymenen, Pylenam, Pandoram nuncupant: leonibus vectam & turribus coronatam. Cui Sacerdotes caſtrati (quod Atys ejus myſta in ultionem libidinis ſeipſum caſtraſſet) Matragyrtæ, ſeu Galli, dicti ſerviebant, in muliebri habitu tympana & æra quaſſantes. Deæque imaginem, Aſino vectam, quandoque mendicando per vicos circumagentes, quos armati famuli, Curetes & Corybantes ab inſana corporis agitatione dicti, cingebant, ab Idæis Dactylis oriundi.

§. 2. Rhea plures Saturno proles peperit; ſed quas ille natas devoraret (omnia enim tempus cujus imago Saturnus eſt conſumit) iccirco, quod Matris Veſtæ apud Titanem ſeu Titanum, fratrem interceſſione eâ lege Saturnus regnum obtinuiſſet, ne quam prolem maſculam regni capacem educaret. Rhea igitur cum gemellos, Iovem & Iunonem pareret; illum in monte Ida inter Corybantium æra, ne vagitu proderetur, educat, re tamen explo-

explorata cùm Saturnus infantem poſceret, lapidem panno involutum obtulit, quem, fraudis ignorans, deglutiit. Sic eadem Neptunum filium ac deniq; Plutonem, Glaucâ quoque gemellâ exhibitâ; arte texit. Ceres etiam iiſdem parentibus forte Neptuni gemina prodiit.

§ 3. Verùm ubi *Titano* fratri factum innotuit, hic cum filiis *Titanibus* Saturnum aggreſſus, vicit, vinculisque mancipavit. Jupiter igitur jam adultus contra hos movit; pelle Amalthex capræ invulnerabilis, monitu Themidis, armatus. Deos etiam, priuſquam pugnaret, juramento ſuper *arma* facto (quæ poſtea in Cœlum translata eſt) ſibi contra Titanes obligavit. His deinde in pugna victis, vulneratisque, ex eorum ſanguine varia ſerpentum genera de terra pullulabant.

§. 4. Saturnus poſtquam oraculo comperiſſet pro ſe regnaturum Jovem, vim insidiasque in hunc vertit; ſed hic armis ſe tuitus, patrem victum laneoque ſub Tartaro adſtrictum vinculo; genitalibus multavit, ex quibus, in mare projectis exurgens ſpuma *Venerem* dedit, concha, tanquam lintre, in littus appulſam. Nec immeritò Saturnus hanc filio pœnam dedit, qui parem à *Cœlo* patre, (poſtquam fratres Cyclopes adverſus illum è Tartaro liberaſſet) exegerat, è cujus ſanguine, per vulnus defluente, tres *Furiæ*, Alecto, Megæra, & Tiſiphone, natæ feruntur Serpentibus crinitæ & flagellis armatæ, adverſus ſontes, quos perſequuntur. Res enim furioſa eſt libido. Cauſſa fabulæ honeſta eſt, quod ſub Cœlo aliud nullum tempus: neque poſt hoc futurum ſit aliud, ſed æternæ malefactorum pœnæ.

§. 5. *Cyclopes* porrò (præter Polyphemum & Harpen) tres celebres, Steropes, *Brontes*, Pyracmon, Vulcani poſtea in Ætnæ officina famuli, Iovi adverſus Saturnum parentem adſtitêre, poſtquam novâ captivitate ab illo exempti eſſent. Qui quidem Plutoni invulnerabilem galeam, Neptuno Tridentem, Jovi tonitrua & fulmina obtulerunt, quibus hic facilè victoriam impetravit. Sunt, qui eoſdem ſagittis ab Apolline confixos aſſerant, quod filium ejus Æſculapium fulmine ſuſtuliſſent.

§. 6. *Gigantes* verò Saturni fratres (quos alii ſolius Terræ, alii Neptuni & Iphimedeæ natos faciunt) ut cædem Titanum ulciſcerentur, & Jovem nepotem regno deturbarent, anguinis pedibus & ingenti corporis mole præditi, bellum Jovi, Cœlum poſſidenti, inferunt. Oſſam atq; Olympum montes celſiſſimos Pelio ſuperingerunt, & ingentes in Cœlum arbores ſaxaque jacu-

jaculantur, quæ relapſa varias terrâ marique rupes dedêre. Cum verò inter Deos rumor eſſet, niſi quiſ eſe ex mortalibus Diis adjungeret, Gigantes occidi non poſſe: Palladis conſilio Hercules per Jovem accerſitur.

§. 7. *Typhoeus* enim ſive *Typhon*, à Junone ſine viro (ut Jupiter Palladem ſine fœmina) gignere cupiente, ex Tellure manu percuſſa, generatus: tantæ fuit magnitudinis, ut crurum tenus altiſſimos montes ſuperaret capite aſtra tangeret, alteraque manu Orientem, Occidentem altera. Ex humeris centum Dracones, in cruribus viperæ eminebant, impexa cum crinibus barba, iguem ore atque oculis ſpirabat, ceterum corpus obtectum pennis. Talis igitur tantusque Deos omnes in fugam egit, qui in Ægypto ſub variis ſeſe animantium formis condebant. Et Mercurius quidem creditur factus Ibis, Apollo grus, Diana Catus, Pan hircus, (unde ſub formis animantium *Dii* ab *Ægyptiis* culti ſunt) Jupiter tamen objecit ſeſe, & juxta Caucaſum fulmine icit; ſed Typhon victor, Harpen, ſeu falcem illi ſuſtulit, manuumq; ac pedum nervos ſuccidit, itaq; impoſitum humeris in Siciliam tranſtulit. Unde Mercurii ſubductus arte Jupiter in priſtinam formam vigoremque eſt reſtitutus, qui Typhonem rurſus aggreditur, ac poſtquam fulmine ad Hæmum montem debilitaſſet, denique fugientem in Siciliam, Ætnâ ſuper injectâ, obruit, quâ quidem ſolum caput tectum eſt, cum dextram Pelorus; lævam Pachynus, crura Lilybæus premat.

§. 8. Alii *Enceladum* hunc vocant Gigantem, & Typhoëum Apollinis ſagittis confoſſum ajunt, ſepultum ſub Inarime inſula. Cum aliis junctò Hercule, in campis Phlegræis Apollo & Diana congreſſi ſagittis plures confecêre, qui vel ſub Mycone & Lipara inſula defoſſi, vel ad Tartarum præcipitati ſunt. *Ephialtæ* dextrum oculum trajecit Hercules, lævum Apollo. Ille etiam ſagitta confixit *Alcyoneum;* quem fortius ex nece reviviſcentem, Pallas extra orbem Lunæ protractum denique Herculi conficiendum præbuit. Ceterùm Minerva Enceladum, Hecate *Clytium*, Mercurius *Hippolytum*, Mars *Mimantem*, Parcæ *Thoonem*. alii alios ſuſtuliſſe memorantur.

§. 9. Dicuntur & *Sileni* huic bello affuturi Gigantibus auxilio, cum forte ſecum duxiſſent *Aſinum*, qui mole hominum conterritus ruderet à Gigantibus hoc monſtro conſternatis in fugam verſi. Aſinum vero Deorum beneficio & meriti gratia inter aſtra translatum.

§. 10. Cen-

§. 10. Centimani quoque inter Gigantes fuiſſe ajunt, in quibus *Briareus* ſive *Ægæon* eminuit, quinquaginta etiam ventres habens, qui quondam pro Jove contra rebelles Deos; nunc contra eundem metuendus ſtetit, quem cum Centauris in veſtibulo Inferorum Maro victum collocat. Centaurorum autem celeberrimus *Chiron* Saturni ex Philyra Oceani filia natus fertur, qui, quod ſuperveniente Rheâ ſe in equum Saturnus transformaret, ſemivir ex ſuperiori parte homo, ex infernâ equus fuit, ſeque jam maturum ſilvis, herbarumque cognitioni tradidit, ob probitatem, moresque & artes, heroüm poſtea virorum, in adoleſcentia inſtructor. Ceterùm præter memoratos Gigantes, Porphyrion, Rhœcus, & Rœtus, Gyges, & Gyas celebres ſunt.

§. 11. *Iapetus* quoque protervi ingenii Gigas Theſſaliæ Rex fuit. Hic ex Aſia (alii Clymene) Nympha *Heſperum* ſuſcepit, qui ab Atlante fratre in Italiam profugus, illi Heſperiæ nomen fecit. Memorant hunc in Atlante monte ſpeculatum ſidera, indeque in cœlos translatum Heſpero ſtellæ nomen feciſſe. Porrò alios Japetus filios Atlantem Promethum, & Epimetheum habuit. Ex *Atlante* natæ ſunt *Heſperides* (à patruo ſic dictæ) Ægle, Arethuſa & Heſperethuſa, quæ horto malorum aureorum in Africa feraci, atq; à pervigili Dracone cuſtodito (quem nonnulli aquas flexuoſas credunt) præerant: unde Hercules ab Euryſtheo miſſus poma ſuſtulit.

§. 12. Idem Atlas ex *Plejone* uxore ſeptem filias habuit. Quæ Dianæ comites, Virginitatis ſtudio Orionem perſequentem fugiebant, dum miſerante Jove in Cœlum translatæ, atq; in dorſo Tauri conſtitutæ, à matre *Plejades* appellantur, quarum nomina ſunt, Electra, Alcinoë, Celæno, Maja, Aſterope, Taygete, Merope, quæ ultima iccirco vix comparere fingitur, quòd ſolam ſe mortali homini Siſypho nupſiſſe pudeat. Aliæ verò ſorores totidem (vel, ut alii, duodenæ) quibus *Hyas* frater erat, à leone in ſilvis diſcerptus, inconſolabili ob id luctu dejectæ, in Cœlum quoque à Jove tranſvectæ, atque in capite Tauri poſitæ Hyades dictæ ſunt, ortuque ſuo atque occaſu pluviam ferunt. Unde Latinis Suculæ (quod ſues ſordibus delectentur) uti Plejades Virgiliæ ſunt dictæ. Nomina illarum ſunt, Eudoxa, Ambroſia, Paſithoë, Cerone, Plexantis, Pitho, & Tyche. Denique Atlas oraculo monitus, ut Jovis caveret filium; cum iccirco Perſeum hoſpitio excipere detrectaſſet, is, Meduſæ objecto capite, Atlantem in montem ſui nominis convertit.

§. 13. Pro-

§. 13. *Prometheus* ejuſdẽ Iapeti filius, Iovi nonnunquam duos immolaſſe Tauros legitur, in quorum altero, ſub pelle bovis tantum oſſa laterent, electione Iovi oblata. Hic licet fraudis non ignarus oſſeũ delegit, atque ut hominis improbitatem plecteret, ignẽ mortalib⁹ ſuſtulit. Sed Palladis beneficio elatus in cœlum Prometheus, ferulâ ad ſolis rotam ſuccensâ, ignem rurſum in terras abſtraxit. Formavit ſubinde cum fratre ex luto feminam: cui timorem leporis, iracundiã leonis, aſtutiam vulpis, pavonis ſuperbiam indidit, flammaq; cœleſti animavit, ſed ingrati homines eum apud Iovem accuſarunt, à quo in delationis præmium *Heben*, ſeu juventutem perpetuam, dono acceperunt. Quam cum aſino impoſitam neglectim veherent, ſitibundus Aſinus ad fontem divertit, ubi ſerpentibus acceſſum prohibentibus, eâ lege juventutem conceſſit, ut ſibi hauſtus concederetur.

§. 14. Promotheo verò plectendo Iupiter aliam oppoſuit fœminam, cujus fabricatorem Vulcanum eſſe voluit, *Panderam* dictam; quòd Dii ſinguli ad hanc ſua conferrent munera, Pallas ſapientiam, Mercurius eloquentiam, Venus formam. Apollo muſicam, cui Iupiter pyxidem dedit, omni peſtium, & malorum refertam genere, ut hanc Prometheo deferret. Verùm hoc cautẽ munus averſante, *Epimetheus* ſibi delatum accepit, aperuitque. Unde omnis malorum vis in orbem univerſum effuſa eſt, ſolâ ſpe in fundo latente, quæ per occluſam rurſum pyxidem detenta eſt. Porrò Epimetheum Iupiter, ex terrore in Simiam verſum, in Pithecuſas relegavit Inſulas. Prometheum verò Caucaſo monti illigavit, aquilâ perpetuo morſu jecur hominis identidem renaſcens depaſcente, dignâ ſuperbiæ & libidinis inflammatæ pœnâ. Sed ubi poſtea Thetidis conjugium ſapienter Iovi diſſuaſiſſet, ob naſciturum ex illa Achillem Iovi metuendum: vel ut alii, ob viam Herculi ad Mala Heſperidum oſtenſam: hujus ſagittis confixa aquila eſt, & Prometheus in libertatem aſſertus, hoc eſt pœnitentis animæ merito conſcientiæ pœnis exemptus.

§. 15. Ex Prometheo natus *Deucalion* Rex Theſſaliæ qui Diis gratus, quòd eorum honori primus templa ac ſacrificia inſtituiſſet, orbe per diluvium pereunte, in navem cum uxore Pyrrha incolumis ſe recepit, atque in Parnaſſum appulſus montem poſt lapſas aquas, oraculo Themidis monitus, magnæ matris oſſa, hoc eſt, Telluris lapides poſt tergum, cum uxore, projicere

jigere cœpit, unde viri fœminæque nati aſſurgebant, *durum genus*, inquit Virgilius.

§.16. Hæc *G*igantum progenies, quæ quidem Iovi potentiori regnum ceſſit. Hic excluſo deinde Saturno patre, cum fratribus Neptuno & Plutone ita regnum ſortitus dicitur univerſum ut cœlum ſibi vendicaret; Neptunus mare; Pluto terram obtineret. Saturnus profugus in Italiam appulit (Latium iccirco à latendo dictam) quem Ianus ejus loci Rex in partem regni admiſit, poſtquam agri colendi rationem ab eo edoctus eſſet. Vterque monetam primò cudit atque aureæ ætatis principes conſervatoreſque fuêre. Unde & eundem cum Iano, tanquam *Pa*trem Deorum, coluêre, quinque etiam dierum feſtis Saturnalibus inſtitutis, quibus Saturno vincula ſolvebantur, atque in aurei ſeculi memoriam, quo omnia communia erant, ſervi cum dominis epulabantur, donis ultro citroque miſſis.

§.17. *Ianus* autem, tanquam Sol orbis, à ſuis cultus: modò gemina, tanquam in præterita & futura: modò quadruplici, tanquam in omnem orbis, aut anni partem intenta facie. Prudentiæ quoddam in Principe ſimulacrum. Duodecim illi aræ, velut totidem in anno menſes, erectæ. In dextra manu numerum 300. in ſiniſtra 65. præfert, ceu numeratos anni dies. Virgas tanquam pro moderamine, claves etiam habet. Quod Ianuas (à ſe ita dictas) & clauſtra reperit. Templum illi Romulus primus condidit. Quod, Numa inſtituente, tempore belli ſemper apertum fuit: ut huc velut ab hoſte pateret refugium: pacis verò clauſum eſſet, (unde & Patulcius, & Cluſius dictus fuit) quod tertantum accidit in Rom. Rep. 1. ſub Numa 2. poſt bellum Punicum ſecundum. 3. poſt bellum Actiacum. Porrò, ad ſui nominis memoriam, uterque Ianus & Saturnus oppidum: ille Ianiculum, hic Saturnium condidit. Nunc de Saturni poſteris agendum.

CAPUT XXIV.

De Iove Diiſque minoribus, ac mortalibus ex eo natis, item de Iunone ejuſque ſobole.

1. IUpiter major natu Saturni eſt filius (ſunt tamen, qui vel eundem, vel alium, modo Ætheris & Diei, modò Cœli filium aſſerant) Hujus, aut certè alterius educationem Meſſenii ſibi vendicant, qui in Ithomes jugo, poſtquam Curetes illum

Saturno

Saturno ſubduxerant, à Nymphis Ithome & Neda, nutritum lotumque in fonte clepſydra volunt Unde manarunt ſacra Iovis Ithomata; his populis ad rei memoriam ſolennia. Verùm Arcades cum apud ſe in olympo nutritum monte, ablutumque in Luſio fluvio affirmant: Unde & Olympius, Luſiacuſque dictus eſt. Communior tamen ſententia obtinet, cum in Ida, vel Dictæ, montibus Cretæ, inter Curetum & Corybantum æra, educatum eſſe, vel apum melle, quod icciſco ex ferrugineo in aureum permutavit, vel lacte Oleniæ *capræ* quam deinde mortuam interſidera retulit, pelle ſcutum obtegens, quod icciſcò *ægis* dictum: *cornu* verò capræ omni frugum (quas ad votum profundebat) copia refertum *Amalthææ* obtulit, quæ eũ cum ſorore Meliſſa (Meliſſi Regis Cretenſis filia) nutrierat. Alii eundem à columbis, & *aquila* nectare alitum ferunt, quarum hæc etiam contra Gigantes pugnaturo victoriæ auſpicium dederit; unde deinde hæc ipſi ſacra & fulminis adminiſtra, atque inter ſtellas translata.

§. 2. Regno contra Gigantes, ſororis *Veſtæ* favore, potitus; huic optionem quidlibet petẽdi feciſſe dicitur, qua fertur perpetuam Virginitatem, atque omnium, quæ Diis offerrentur frugum delegiſſe primitias. Hæc inter penates vetuſtiſſima, atque ab Ænea ad Romanos tranſiens, præ foribus omnium pingebatur, tum ſingulari templo, & virginum collegio, Numa inſtituente, ita culta eſt; ut igne perpetuo ara ejus collucerer, quem extinctum fas alio non eſſet igne, quàm à ſole in aridis fomentis excitato revocare. Hic malo ante Cæſaris & Pompei bellum civile, omine extinctus intercidit. Virginibus autem Anno 16 ætatis aſſumptis ſervanda per annos 30. quibus miniſtrabant virginitas; ut in ſtupro comperto, ſub pariete, aut terra vivæ cum lacte & pane, defoderentur. Tantus verò omnibus honori ut & Conſules occurrentes viâ cederent & nefas crederetur earum interventu capitales non ponere inimicitias.

§. 3. Hic ſorori à Iove favor præſtitus. Inarimes Inſulæ populos fidem in bello contra patentem ſuſcepto, poſt accepta ſtipendia fallẽtes, in ſimias vertiſſe fingitur, & Phithecuſam dixiſſe Inſulam. Denique poſt devictos Orientis Occidentiſque populos homines bello ad vim fraudeſque verſos, per leges diſciplinaſque ad cultum agrorum honeſtatiſque; tum etiam à carnibus ad glandium fructuumque uſum revocavit. Unde illi Quercus arbor conſecratur, argenteique ſeculi autor conditorque

torque appellatur. Regnum porrò univerſim, ita cum fratribus partitus eſt, ut cœlum ipſe ſibi vendicaverit, Neptuno mare, Plutoni terram & Inferos reliquerit. Porro cum abſque cœli influxu fruges, animantes, hominesque in terris minimè progenerentur Jupiter plurium uxorum vir proliumque eſſe pater fingitur mutatis non raro ex ingenio Poetarum formis. Unde non ignotum diſtichon eſt.

Fit Taurus, Cignus Satyruſque, Aurumque ob amorem
Europæ Ledes, Antiopes Danaes.

§ 4 *Europam* enim Agenoris Regis Phœnicum filiam, in navi cui Tauri lignum præfixum avectam in Cretam putant; unde de Iove in Taurum verſo fabula exiſtat. Suſcepit ex hac Minoem, Rhadamanthum, Æacum inferni judices de quibus infra & *Sarpedonem* Lyciæ Regem ad Trojam occiſum.

§ 5. Cygni formam ad fallendam *Ledam* Tyndari Spartanorum Regis uxorem ſumpſiſſe fertur, quæ duo peperit ova, ex quorum altero *Caſtor* ac Clytemneſtra; altero *Pollux* & Helena ſit excluſa. Et Pollux quidem immortalitatem à Iove ductam cum fratre Caſtore alternatim vivendo moriendoque communicaſſe dicitur. Denique in cœlum translati fauſta (modò utrumque ſidus appareat) navigantibus aſtra habiti; ex quo olim in expeditione Argonautarum, quibus ſocii aderant, circa illorum capita flammæ cœleſtes bono omine in tempeſtate apparuerunt.

§. 6 Tertiò *Antiope* Lyci Thebarum Regis uxor, ex Iove Satyrum fingente *Amphionem* & *Zethum* ſuſcepit; expoſitos educatoſque a Paſtoribus in Bœotiæ monte Cytherone. Hi patrem Lycum, ob ſubrogatam in thalamum matri Antiopæ *Dircen*, regno expulére, & Dircen ad tauri caudam ligatam diſcerpsére, quæ à Baccho miſerante in fontem ſui nominis eſt verſa. Antiope vero patris Nyctei, ob crimen, metuens, Sicyonem ad Epopeum profugit; led bello Nycteus ſuperior, Epopeum occidit, reductâ Antiope. Amphion & Zethus muſices fuere periti. & ille quidem ab Apolline, Muſis, aut Mercurio acceptâ Lyrâ, Cadmo Thebas moliente adfuit; ſaxis, ut fingunt, ad Lyræ cantum in murorum formam confluentibus, qui à Rege Macedonum oppugnante dejici, niſi ad Iſmeniæ tibiæ flebiles cantus non poterant. Denique Amphion canendi elatus peritiâ, cum ſe Latonæ atque Apollini prætuliſſet, irati Dii peſtem illi totique familiæ ad interitum immiſerunt.

§.7. Quarto *Danae Acriſii* Regis Argivorum filia & neptis *Abantis*, turri à parente incluſa, (quod oraculo cognoviſſet, fore ut à nepote occideretur) ex Iove in auream pluviam verſo illapſoque *Perſeum* concepit, at pater arcæ cum matre incluſum, in mare præcipitem dedit; ad Daunıæ litus ejectâ arcâ, Danae à Pilumno Rege in thalamum aſſumpta eſt, (alii ad Sciphum appuliſſe & Polydecti nupſiſſe ferunt) Perſeus ubi adolevit Lariſſum contendit, repertoque illic Acriſio certaminibus, qui tunc celebrantur, interfuit, avumque imprudens diſco ſecundùm pedes tam graviter læſit, ut ex vulnere occumberet. Idem adverſus Gorgonas profectus, victoriam retulit, ut ſupra in Phorco.

§.8. *Andromedam* quoque Cephei & *Caſſiopes* filiam, Ceto marino à Nymphis in ſcopulo objectam (quod mater ſeſe forma Nereidibus prætuliſſet] in libertatem torumque ſuum vendicavit, cui dum Cephei frater Phineus ſeſe objiceret, Meduſæ hic objecto capite, in ſaxum, uti Cetus, converſus eſt. Denique *Iunonem*, cui perpetuo thalamo ſociatus fuit Iupiter, ſibi primum conciliaſſe, verſus in cuculum, fingitur, qui tempeſtatem fugeret. Porrò & ſibi junxit ante omnes *Metim* (quæ conſilium & prudentiam, Regi ante omnia neceſſariam, ſignificat) Oceani filiam, quam gravidam deglutivit unde ipſe prægnans capite, Vulcano obſtetricante, Palladem armatam peperit: hoc eſt, ex conſilio ſapientiam nactus eſt.

§.9. *Ex Themide*, Orpheo teſte, tres *Horas* ſuſcepit Eunomiã, Dicen, Irenen, apud Pauſaniam duæ ſunt, Carpo & Thallote, quæ portas cœli ab Ovidio ſervare dicuntur à Theocrito molles habere pedes, Dearumque omnium eſſe tardiſſimæ; ſed quæ novi ſemper apportent aliquid, nunc tempeſtatis, nunc ſereni nuntiæ. Ex *Eurynomi* idem *Charites*, ſeu Gratias, habuit, Veneris deinde comites (quanquam & alii, hujus ex Baccho natas dicant) quarum averſa una, converſa ad nos duæ; quòd gratia copioſior redeat, aut nudæ, quod ſine fuco: aut eleganter cultæ; quòd benevolentiam concilient, ſunt vero Euphroſyne, Aglaja, Thalia, vel, ut alii, Paſithea, juvenes, manibuſque inter ſenexis, ac virgines perpetuæ.

§.10. *Ex Plote* Nympha *Tantalus* illi natus eſt, homo ditiſſimus avus Regis Agamemnonis *Hic* Deorum exploraturus divinitatem, dicitur, iis convivio exceptis, Pelopem filium, in epulas coctum, propoſuiſſe. Ex quibus ſola Ceres, reliquis abſtinentibus

bus, humerum abſumpſerit, pro quo Pelopi deinde, ab inferis per Mercurium reducto, eburneus ſubſtitutus fuerit. Tantalus verò ad medias Inferni damnatus undas ſub arbore pomis referto, ſitim famemque immortalem patitur, aquis pomiſque captantem fugientibus. Hujus filia *Niobe* fuit, quæ cum ſe Latonæ formâ prætuliſſet, filios filiaſque ſeptem ſagittis confixas amiſit, unde dolore & ſtupore in ſaxum obriguit.

§. 11. Ex *Elara* & Jove *Tityus*: cujus partus, ut Junonem lateret, ſub Terrâ matrem gravidam condidiſſe fertur, à quo deinde nutritus, Terræ filius dictus eſt, ex numero Gigantum. Sed quòd Latonam de crimine interpellaſſet, Jovis fulmine ad inferos dejectus novem jugera occupat, vinctus, ac vulturibus (alii ſerpentibus) perpetuò renaſcens, cum Lunæ incrementis, jecur depaſcendum exhibens.

§. 12. Ex *Niobe* vel Cyllene *Nympha* & Jove *Lycaon* Rex Arcadum oritur, quos eodem tempore, quo Cecrops Athenienſes moderatus eſt. Verſus in lupum à Jove cum magna filiorum familia, humanum illi ſanguinem libantium. *Calliſto* Lycaonis filia; ex qua, vel Jupiter vel Apollo Arcadem ſuſcepit, in Urſam verſa eſt atque in Cœlum ad majoris Urſæ ſedem translata. *Lacedæmonem*, urbis ſibi cognominis in Attica conditorem, ex *Taygeta* Atlantis filia Jupiter ſuſcepit. Hæc ignobilior Jovis proſapia: paulò illuſtrior ſoboles inveſtiganda nobis erit inferius, poſtquam de Junone uxore actum fuerit. Nam idem ex Latona Apollinem & Dianam, ex Semele Bacchum, ex Cerere Proſerpinam, ex Maja Mercurium, ex Junone Vulcanum & Martem ſuſcepiſſe memoratur, de Orione, ejus etiam ope nato, in Neptuno agemus.

§. 13. Jovi tanquam ſupremo Deorum apud Romanos magnus honor fuit, cui pro officiis beneficiiſque, illi Reip. (ut putabant) præſtitis, diverſa templa, aræ, ſacrificia, ac nomina ſunt tributa. *Inventori* Jovi Hercules aram in Palatino olim ſtatuiſſe fuit creditus; poſtquam boves ſibi dormienti per *Cacum* in ſpeluncam, retrogrado per caudam ductu (ut furto falleret) abſtractos, ſuperato Caco recepiſſet. *Feretrio* Jovi (ſic, quòd pacem ferret, dicto) Romulus ab hoſte victor, cum ſpoliis redux, primum Romæ in monte Capitolino templum erexit, ſpoliaque dedicavit. *Statori* Jovi idem Romulus templum vovit, cum Sabini raptum filiarum ulturi, jam victores Tarpejam arcem occupaſſent. Jovi *Elicio* ab elicienda veritate ex fulminibus ſic

dicto. Numa, his auguriis intentus, in Aventino aram poſuit.

§. 14. Jovi *Capitolino*, qui Optumus Maxumus dictus eſt templum ingens in Tarpejo morte vovit Tarquinius Priſcus victis Sabinis, jecitque fundamenta 40. milibus librarum argenti, quod, jugere octo ambitu ſuo complectens, perfecit denique Tarq. Superbus. In hoc monte auguriis deſtinato, cum varii jam ante Dii eſſent, atque ad alia templa evocati ſacrificiis Iovi cederent: *Terminum* ajunt (alii etiam Iuventatem) noluiſſe cedere, quo Romani tanquam bono lætati omne exiſtimarunt, æternum ſibi imperium portendi. Iovis in hoc templo ſtatuæ à ſiniſtris Juno à dextris Pallas adhærebat: iuxta quã, ut numerorum repertrici. Prætor Maximus ex lege quot annis clavum defigebat, ut poſteris conſtaret annorum regni numerus. Iovis vero facies, diebus feſtis minio inupgi exornarique ſolebat, quot annis etiam ſinguli conſulum ſingulos immolabant boves, atque Imperatores ad bellum ituri & ab eodem reduces hic vota concipiebant. Hoc in templo quoque ara Iovi *Piſtori* erecta erat, quod is Gallis Capitolium obſidentibus monuiſſet, ut omne frumentum pinſerent, ac panes etiam ſpargerent in hoſtem, quo facto de deditione hoſtes deſperantes intro diſceſſerunt.

§. 15 Iovi etiam *Latiali* in monte, Albanis imminente, commune omnibus ſociis templum, ac velut aſylum, erectum eſt à Tarquinio Superbo: ubi quotannis ad communia ſacrificia epulaſque à fœderatis Romanorum conventum eſt. Ita Iovi *ultori* rarum conſtituit templum Agrippa, Pantheon (quaſi omnium Deorum illic conſpirantium convenientiumque) appellatum: quod ſupernè tantùm patens in tecti medio, nulla per latus feneſtra lucem admittebat. *Sic* & *Vejovis* fuit: cui ſacrificatum, ne noceret: & Iupiter *lapis*, ad quem ſolennia juramenta emittebantur. Et Iupiter *Cuſtos* cui Domitianus Imp. templum ſtatuit eiuſque ſimulacri in ſinu ſeipſum inclinavit. Item Iupiter *Pugnans, Propugnator, Sponſor, Conſervator, Arbitrator, Victor, Imperator, Tonans, Dieſpiter vel Lucetius* de quibus Roſinum conſule.

§. 16. Inter alias gentes Iupiter inprimis *Olympius* apud Olympiam Eleæ urbe ſolennibus, poſt ſingula quadriennia, ludis celebratus innotuit, qui ludi ab Hercule, ut ferunt, primùm inſtituti, per dies quinque, cæſtibus, curſu, ſaltu, diſco & palæſtra, tantâ frequentiâ obſervantiâq; honoris celebrantur, ut Olympionicæ,

pionicæ,ſive victori olea coronato,perſtratos urbis muros, in totius Græcæ nobilitatis concurſu,triumphus pararetur. In Epiro Chaoniæ urbs *Dodona* Iovi etiam cum nemore dedicata, ubi oraculum Dei vetuſtiſſimum ac celeberrimum, columbis duabus ut ferunt, reſponſa dantibus : tum campanum æs nocturna diurnaq; pulſatione tactum,unde hominem garrulum, Dodonæo ære loquaciorem dicunt. In Libya idem Iupiter *Arietis* forma barbatus cornutuſque Hammonis nomine, in Creta ſine auribus,apud Trojanos tribus oculis cuſtus eſt.

Deniq; Homerus Iovem fortiſſimum maximumq; omnium Deorum facit,cum ait,hos omnes de viribus contendentes,per catenam de cœlo in terras Iovem detrahere conatos fruſtra, ab ipſo demum victore pertractos in cœlum , non ineleganti redemptionis humanæ parabola.

§.17.*Iunonem* huic merito accenſeo,tanquam uxorum Dearumq; præcipuam,unde & reliqui Deorum principes orti. Hanc alii Argis,alii communius in Samo inſula natam ferunt , quæ Parthenia ab ipſa dicta eſt. Nutrita vel ab Horis,vel à filiabus Aſterionis fluvii,Acræa.Porſymna,& Eubæa; vel ab Oceano & Tethye. Hæc aliquamdiu ſterilis ab Apolline ad Lactucas agreſtes invitata,*Heben* ex largiori earum eſu concepiſſe fingitur (eò quod lactucæ maximè Venerem extinguant,ex cujus moderatione,longa vita) quæ Iuventutis Dea eſt , & Iuventas Latinis dicta,quæ ob pulchritudinem Iovis menſæ poculiſque , tanquam Pincerna,præfecta,donec fœdius in miniſterio prolapſa, *Ganymedes* Trojs Regis filius,ab Aquila in cœlum raptus , eidem eſt ſubſtitutus,qui denique honoris gratia inter ſidera à Iove translatus,Aquarii nomen obtinet Sic eadem, poſtquam à Iove Palladem ex capite natam vidiſſet, avida prolis etiam ſine viro concipiendæ,Floræ conſilio.in campis Oleniis, per floris alicujus contactum gravida *Martem* peperiſſe, à quibuſdam fertur,de quo infra. Quin & Ilithyam (Græcè εἰλείθυιαν) Deam parturientem ex ſe genuit.

§.18.Iunonis dormientis uberibus Iupiter admoviſſe Herculem,ex Alcmena ſuſceptum,memoratur, ut immortalitatem cum lacte ſugeret.verùm advertens fraudē Iuno ſeſe ſubduxit, unde profluente lacte cœlum conſperſum *lacteam* viam retinet, Pellicibus eorumq; filiis averſa ſemper Dea;ut proinde hæc lex Romæ à Numa lata fuerit.Pellex ædem Iunonis ne tangito : ſi tangit,Iunoni agnam fœminam,crinibus dimiſſis cædito.

§.19. Hæc cum Dii Gigantum metu in Ægypti animantibus laterent, in vaccam ſe convertit: quæ deinde candida illi litabatur. Suſpenſa aliquando à Jove duabus ad pedes incudibus (quod mare & terra per incudes ſignata, ſubeſſet, ac velut penderet ex aëre, quem Juno deſignat) fingitur, quam nulli Deorum poſſent ſolvere. Eadem offenſa Jovi in Eubœam diſceſſerat donec intelligeret à Jove Platæam Æſopi filiam curru in ſponſam avehi. advolat igitur, & cum ſtatuam loco *Platææ* reperiſſet, fraude gaviſa, ſuo eſt marito conciliata.

§.20. Famulas complures habuit, atq; inprimis *Iridem* Thaumantis & Electræ filiam, alatam, quâ ad omne nuntium, uti Jupiter Mercurio, utebatur; fuitque etiam exiſtimata, ut hic marium, ita illa feminarum animas vinculis corporeis ſolvere. Colebatur & illa, ut Jupiter, in Elide fœminarum Olympico certamine, ludis, ut vocabant, Junoniis, quibus, ſexdecim Matronis præfectis, puellæ triplici ordine in impuberes, grandiores, & natu maximas diviſæ, curſu certabant; ſed minori ſtadio, quàm virorum, definito. Sparta, Argos, & Mycenæ gratæ inprimis Junoni urbes.

§.21. Regnorum ac Divitiarum præſes Dea fuit, nubentibus quoque ac parturientibus præpoſita, atque iccirco etiam *pronuba*, & *Lucina* dicta eſt, quòd naſcentibus lucem donet. Quare & Servius Tullius eidem ærarium conſtituit, in quod pro ſingulis natis Romæ nummus cõjiceretur. *Sororia* à Romanis quoque eſt appellata, quòd Horatius, poſt occurrentem lamentantemq; in victoria ſororē occiſam, expiandæ cædi aram Junoni dedicaſſet. *Regina* item Juno, quæ Vejis à Camillo Dictatore & Victore erepta, per candidatos Juvenes Romam eſt deportata, poſtquam interrogata: vellet ne ire Romam? annuiſſet.

§.22. *Caprotina* Juno, dicta à Caprifico, nam, poſt occupatam à Gallis urbem, cùm tenues res eſſent Romanæ: Finitimæ gentes collectæ matronas virginesque à Romanis omnes popoſcere; modò ſalutem vellent, obtulit ſe igitur in vicem *Philotis* ancilla, cum multis ſociarum, quæ matronarum ac virginum habitu cultæ acceptæque, poſtquam paſſim ad ebrietatem provocaſſent milites, his ſopitis ſignum ex Caprifico Romanis dedêre, qui imparatos hoſtes facilè obruerunt, diemque victoriæ Nonas Julias Caprotinas dixere, ſolenni quotannis ſacrificio Junoni die eodem inſtituto, ita *Plut & Macrob. Moneta* Juno, ut Suidas, à pecunia, quam Romanis in inopia contra Pyrrhum bel-

latu rie

laturis minimè defuturam conſulta dixerat, modò juſtis armis uterentur. *Soſpita Iuno* à ſoſpitando, cui frequenter ſacrificatum eſt. *Iuga* Iuno ad cujus aram ſponſis jugum imponebatur, unde dicti conjuges, vel injiciebantur vincula in omen concordiæ, *Interduca* quoque, *Domiduca*. *Unxia* & *Cinxia* Iuno in nuptiis invocabatur, Calendaris etiā dicebatur, quod omnes ipſi calēdæ eſſent ſacræ & Februata à ſacris ipſi tunc fieri ſolitis. *Opigena* ob ope in partu *Populona* quam populus colebat. Quin ut ſuus cuique genius id eſt vitæ præſes, Romanis erat, ſic & ſua cuique fœminæ Iuno erat, lecti genialis tutatrix. Iunonis quoque, ut & Minervæ ſtatuam crinibus ornabant, ſpeculumque ipſi tenebant, quod munditiei præeſſe crederetur.

§. 23. Anſeres ipſi ſacræ ſunt aves, tum inprimis pavones, qui currum trahunt Areſtoris ſeu Terræ filius, qui *Io* ſeu Ionē (quæ Ægyptiis *Iſis* fuit Inachi primi Argivorum Regis, vel Argi & Iſmenes filia ab amante fallenteque ſupervenientem Iunonem Iove in vaccam converſa) cuſtodivit: donec ſubmiſſus à Iove Mercurius Argum undique oculatum fiſtula virgaque ſoporem inducens, interfecit, translatis è Iunone in caudam Pavonis oculis, pavonem vertit Hierace juvene illius Aſſecla in Accipitrem mutato. Io verò immiſit furias, quæ multa trajiciens maria, ad Nili ripas pervenit, ibique, recepta à Iove forma, ex eodem Epaphum Memphis conditorem ſuſcepit, atque Oſiridi illic Regi nupta, poſt mortem pro Dea Iſide culta eſt.

CAPUT XXV.

De majorum Deorum ex Iove poſteritate.

SEquitur majorum Deorum ex Iove ſoboles, quam diſtinctionis gratia ſeorſim dare maluimus.

§. 1. *Latona* Saturni, vel Cœi & Phœbes, filia, *Apollinem* & *Dianam* Iupiter in Delo ſuſcepit. Huc enim Iunonem de cœlo fugiens Latona in coturnicem verſa Neptuno licet obſtante pervenit. Pythonem verò ſerpentem à Iunone fugienti ſubmiſſum Apollo recens natus ſagittis confecit, quanquam alii addant Aſterien Latonæ ſororem in Ortygiam (quæ poſtea Delos dicta eſt) inſulam verſam fugientem excepiſſe: ubi Dianam primò enixa ſit, quæ ſubitò obſtetricatus officium Apollini naſcituro præſtiterit, cui haud multò poſt, cum Pythonem interfeciſſet,

feciſſet jo Pœan,acclamatum eſt,unde hæc ſolennis in re læta acclamatio,& *Pœanes* hymni.

§.2. Poſtquam verò adultior ex Coronide,ſeu Lariſſa aut Plegya Nympha *Æſculapium* ſperaret? Iam,quod Iſchyn adamaſſet,ſagittis confodit,exſecuitque de utero Æſculapium, qui in re medica à Chirone eſt inſtructus. Corvum verò facinus Coronidis indicantem,ex albo in nigrum convertit. Æſculapius verò *Hippolytum* à *Phædra* noverca turpiter appetitum, criminiſq; quod fugerat,accuſatum,atque ab equis diſcerptum vitæ reſtituit. Sed à Plutone ob vim mortis illatam , apud Iovem delatus Æſculapius fulmine percuſſus interiit. In Epidauro tamen cultus,ac peſtis tempore ſub ſpecie ſerpentis Romam traductus, honorem illic & templum meruit,filios habuit *Machaonem* & *Podalirium*, medicâ arte præſtantiſſimos.

§.3. Apollo filii necē ultus Cyclopes fulminis fabricatores ſagittis confecit. Verùm à Iove cœlo & divinitate ſpoliatus, egens miſerque Admeto Theſſaliæ Regi in cuſtodia armentorum ſervire coactus eſt. Ubi per otium citharam,Muſicam , ac poëticam artem reperit; ut iccirco Muſis etiam præficiatur. Aſt ubi ad Spartam *Hyacinthum* dilectum ſibi puerum per ludum diſci jactu interfeciſſet, illo in florem ſui nominis verſo (quod factum alii *Zephyro* tribuunt) Trojam ſe in Laomedontis Regis ſervitium contulit,operamque cum Neptuno in exſtruendis mœnibus collocavit,quæ nonnullis lapidibus ad citharæ numeros affluentibus ,ſurrexiſſe tradunt.

§.4. Quod idem *Orpheum* ipſius ex Calliope; & Linum ex Terpſichore filium potuiſſe afferunt,quorum ille præterquam, quod ſaxa & ſilvas flecteret,ac Sirenes ſolo cantu ab Argonautis averteret,etiam *Eurydicen* uxorem ab inferis Plutone flexo retraxiſſet niſi illam (quod cautum erat) priuſquam ad Superos ventum,reſpexiſſet. ſed cum deinde mulierum amorem omnibus diſſuaderet,à Bacchis ad Hebrum diſcerptus, à Muſis Orphei membra colligentibus ſepultus eſt , Lyrâ in cœlum translatâ.

§.5 *Linus* verò ab Hercule quem agreſtius ludentem riſerat, impactâ in caput lyra occubuit. Porrò *Marſyas* Thiaguidis filius inſignis tibicen,qui tibia Minervæ fretus (quam illa ob deformem in facie inflantium tumorem abjecerat), Apollinē eâ lege provocarat,ut victus in victoris arbitrium cederet : ſuperatus arte excoriatuſque ad pinum arborem ſuſpenſus eſt , quem

fratres

fratres Satyri ac Nymphæ flentes, flumen Marſynam dicti in profuderunt.

§.6 *Daphnen* amaſſe legitur, quæ cum illum fugeret, ab eo in laurum converſa, ſacra eidem manſit. Divinandi arte excelluit, unde cum Delphos veniſſet; tripus, ſive vas aureum, quod Mileſii piſcati fuerant, monitique ab Apolline, ut Græciæ ſapientiſſimo deferrent, Thaletis judicio ad ipſum relatum eſt; ex quo deinde oracula celeberrima reddita ſunt, à variis ubi cultus eſt locis (de quibus alibi) dictus eſt. Unde Delius, Delphicus, Cynthæus, Patareus, Lycius, Thymbræus, Clarius, ut & à ſerpente occiſo Pythius. In cujus quoque facti honorem certamina apud Græcos inſtituta, in quibus victor lauro coronaretur, Pythia dicebantur, Latinis ludi Apollinares. In cœlo Phœbus etiam dicitur, idemque cum Sole cenſetur: quanquam nomine hoc, inter Muſas quoque donetur. Raro cum cultu in monte Soracte Sacerdotes venerabantur, per ardentes prunas nudis pedibus, quos certo medicamine contra ignem munierant, incedendo, quod idem cultus genus *Feroniæ* nemorum præſidi memorant exhibitum. A muribus quoque Sacerdoti ſuo Crinide, vel potius in militum Cretenſium clypeos noctu immiſſis Smintheum dictum volunt. Moniti enim, ut eo loco urbem conderent, ubi de terra geniti obſtitiſſent, compererunt clypeorum lora noctu ad Helleſpontum ſibi à muribus devorata.

§.7. *Diana* ſoror Phœbi (quam alii cum fratre ex Cerere & Dionyſio, alii etiam ex Iove natam ferunt) in cœlis Luna etiam, atque in terris Hecate & Proſerpina eſt credita: quanquam diverſis formis officiiſque. Nam in ſilvis perpetuo virginitatis cultu venando ſeſe oblectaſſe fertur, ſociis Nymphis aliiſque venatricibus arcus caneſque ducentibus, unde & Dictynna à retibus eſt appellata. Cum verò adverſari honeſtæ caſtitati crederet, quod *Actæon* Ariſtæi & Autonoes filius Venator egregius ſe lavantem nudamque conſpexiſſet, hunc in cervum converſum propriis dilacerandum canibus objecit. Parturientibus quoque præeſt, quod obſtetricata matri fuerit.

§.8. Et hinc *Lucina* (quam alii Iovis ſeu Iunonis filiam aſſerunt) dicitur. Apud Eleos hoc titulo inprimis culta, quod Arcades avertiſſet, puero in ſerpentem hoſtibus terribilem commutato, quem deinde Elei *Soſipolim* (ſervatorem urbis) dictum, templo erecto, hymniſque coluere; ad quod nulli Sacerdoti, niſi

vetulæ, capite & facie velo candido obtectæ, aditus patebat. Lucinæ vero ſimulacrum ſolis mulieribus ſacrificaturis contueri fas erat, contra quàm Dianæ virgini, cui jam nuptæ virgines ſacrificia in caniſtris deportabant, ac deinde gravidæ zonam ſolutam deponebant.

§. 9. Porrò Dianam *Tauricam* humanis placabant victimis, cui & *Iphigenia* devota fuit: ſed Romani ad ſe delatam, quamvis aliquamdiu immolatis ſervis, tamen Laconibus demum tranſmiſêre, ſummâ apud ſe veneratione habitam, (uti & Ægyptiis fuit, apud quos Bubaſtis dicta eſt.) Huic *Servius*, aliis etiam victimis placandæ, in Aventino templum, pro aſylo communi gentiũ inviolabili, cõdidit; ubi quotannis ſacrificio pacifico omnes offenſiones ponebantur ſociorum, latè confluentium. Fortè illuc è Sabinis Aution Coratius vaccam candidam immolandam duxerat, oraculo monitus, ſummam ſacrificanti hanc vaccam poteſtatem deferendam, quâ re Servius per famulam cognitâ ſacrificaturum monuit, in Tiberi prius lavandum eſſe, intereaque in templo ipſe hoſtiam obtulit, bovisque illi præfixit cornua; cum reliquis Dianæ templis cervina præfigantur, cujus etiam currus aureus cervis vectoribus ferebatur. De Hecate & Proſerpina, quos plerique à Diana diſtinguunt, rectius agetur in Cerere.

§. 10. Ex Junone Jupiter Vulcanum & Martem (quos tamen alii ex ſola Junone putant) ſuſcepit. *Vulcanus* ob deformitatem à matre in Lemnum inſulam præcipitatus alteram fregit tibiam, unde claudicationem traxit, illic à Sintis enutritum ferunt. Porrò igni præpoſitus, eorum, quæ igne potiſſimum elaborantur, artificioſorum operum inventor dicitur: Et Jovi quidem cum famulis cyclopibus, Bronte, Sterope, ac Pyracmone, cudit fulmina, Pandoræ etiam fabricandæ adhibitus. Canem æneum cui vitam dederat, Jovi obtulit. Monile Hermiones, Corona Ariadnes, currus Solis, Achillis & Æneæ arma, ejus labore perfecta ſunt. Quin & Junoni ſedem doloſam obtulit, (ſuum vindicaturus exilium) cui inſidens, quibuſdam machinis reſolutis, pertinaciter implicita hæſit.

§ 11. Nulla Dearum huic nubere voluit, quare à Jove, in fulminis contra Gigantes ſuppeditati gratiam Minervæ conjugium poſtulavit quo indulgente, Minerva promiſſam ſibi, ab eodem Jove, virginitatem obtendens, Vulcani libidini eſt obluctata. Excepto proinde terra ſemine *Erichthonium* profudit,

qui

qui cum ſerpentinis eſſet pedibus (en libidinis fructũ) ut deformitatem tegere, primum curru uſus fertur. *Denique tamen* levicula Venus ad Vulcani nuptias adducta eſt: ſed quæ Martis, quàm mariti amantior, in adulterio deprehenſa à Sole, atque aperta eſt: *Gallo*, quem Mars præ foribus vigilem locaverat, in ſomnum verſo. Proide à Vulcano ſupervenîente, adamantinis inter ſe vinculis conſtricti, omniumque Deorum conſpectui & ludibrio expoſiti ſunt. *Hermionem* hic Venus (Semeles atque Inus matrem) concepit. Gallus verò in animal ſui nominis à Marte verſum, hodiedum venientem Solem indicare cogitur. *Lampadophoria*, certamina accenſis facibus currentium in Vulcani honorem inſtituta olim fuêre in quibus victor erat qui accensâ lampade reliquos prævertiſſet: cui victi ſeu extinctâ lampade, ſeu curſu poſteriores lampades tradebant.

§.12. *Mars* frater Vulcani cælebs, vagus Thracibuſque inprimis delectatus, ferox ingenio; multas paſſim, & in conjugiis, & in vita civili turbas dedit. Filios ex diverſis habuit bello celebres Ænomaum, Aſcalaphum, Barthenopæum, Tlepolemum, tum Strymonem, ex quo Thraciæ fluvius, & Biſtonem ex quo regio ejuſdem: denique & alium Thraciæ ac Daulidis Regem *Tereum* ex Biſtonide Nympha genuit qui cum *Prognen* Pandionis Athenarum Regis filiam haberet conjugem, ejus etiam ſorori *Philomelæ* vim intulit, ac præcisâ linguâ, ne facinus proderet, arctæ cuſtodiæ incluſit. Sed illa acu in tela factum adumbravit, ac ſorori aperuit, quæ ultione in Orgiorum tempus dilatâ, mulierum Bacchantium inſtructa cohorte, Philomelam vinculis eximit, atque *Ityn* ſuſceptum ex Tereo filium diſcerpit, patrique in epulas coctum proponit: quas cum denique infelix ex appoſitio filii capite agnoſceret, atque in Prognen ferrum ſtringeret, illa in hirundinem, ipſe in upupam, Philomela in Luſciniam, Itys in Phaſianum avem mutatus fingitur.

§.13. Ceterum & Mars cum *Halirrhotium* fil. Neptuni, Alcippæ filiæ ſuæ vim intentantem occidiſſet, cauſam capitis apud Deos 12. coactus dicere evicit, quo deinde loco, Areopago, à Martis colle, dicto ſanctiſſimum totius Græciæ penes duodecim viros judicium fuit. *Cygnus* Martis ex Cleobulina filius (alii dicunt Apollinis) cùm advenas occideret, ut ex cæſorum capitibus patri templum erigeret, ab Hercule denique ſublatus, atque in ſui nominis avem verſus fingitur. Ab Achille alius ante Trojam occiſus, Alium ex Sthenelo cognatum Phaëthontis ferunt,

runt,qui ejus caſum ad Eridanum deflens,in cygnum tráſierit.

§.14.*Phlegyas* fil. Rex Lapitharum pater *Ixionis* & Coronidis, quam cùm Apollo violaſſet,hujus templum Delphis incendit, ideòque ad inferos damnatus,lapſurum perpetuo lapidem ſub rupe formidat. Porrò *Ixion* cum *Diam* a *Dejoneo* magnis promiſſis impetraſſet,ſocerum promiſſa poſtulantem,in doloſam foſſam,igne ſubſtrato,pertraxit,quod facinus, cùm nullus Deorum expiare poſſet,denique eum Iupiter non modò in gratiam, ſed & aulam admiſit,ubi Iunonis pudicitiam tentare auſus , ex objecta per Iovem nube,ſeu *Nephele* in ſpecie Iunonis *centauros* Theſſaliæ pop. (ex quibus *Hippocentauri* Equi hominesq; nati) genuit,qui à Theſeo in Pirithoi nuptiis cœſi ſunt. Quare Ixion in terras rurſum ejectus,cum illam Iunonis familiaritatem ſtultè jactaret,fulmine ad inferos præceps,rotæ ſerpentibus implexæ,perpetuoque motu volutæ illigatus tenetur.

§.15.*Bellonam* Mars ſororem(alii ejus aurigam dicunt]habuit, quæ flagello furens pugnā concire putabatur. Sacerdotes ejus Bellonarii ſeipſos cultris feriebant,ac furentes vaticinabantur. Terror & Pavor equi currum Martis trahere;Timor, Ira & clamor comitari crediti. Gramine hunc Deum,tanquam ſacrâ ipſi herbâ, coronabant,Picus eidem,& Gallus aves conſecrati. Humanis illi primo victimis,poſtea equo,lupo,cane,pico, gallo & vulture ſacrificatum eſt.

§.16.Salii dicti Martis 12. Sacerdotes, quòd pictis tunicis æneoque thorace ſalientes per vicos ancilia (ſcuta erant ad exemplum illius quod è cœlo ſub Numa lapſum ferebatur, cum promiſſione,fore ut potentiſſima urbium eſſet, quæ hoc ſcutū poſſideret) circum ferrent. Nemeſin cum victoria,alatas utraſq; Marti ſociabant,quem & Romani Gradivum , fortè a gradiendo dixêre. Vltori etiam Marti ædes in capitolio erecta fuit.

§.17.*Bacchus* ex Iove & *Semele* [quanquam nonnulli Iſide putent) prodit: Ita tamen,ut cùm Semele mortalis, Cadmi filia, Iovem ſibi talem,qualis Iunoni adeſſet,optaret,hoc facto interierit fulmine,Bacchus tamen ex utero ſalvus,in Iovis femur inſutus,iſtic maturuerit:unde bis genitus & bimater , ac dithyrambus,quaſi duabus egrediens januis dictus eſt à Nyſæ Nymphis in antro haud procul à Nilo educatus, Nyſæus quoque & Dionyſius eſt appellatus. Vites vinique uſum inveniſſe fertur, cujus pampino *Amphisbænam*,à Iunone fugientis pedibus immiſſam,occidit.

§.18.In

§.18. In pugna Gigantum pro Iove in leonem verſus, quoſdam laceravit; ſed denique occumbens à morte & ſepulcro eſt revocatus, poſtquam cor etiamnum palpitans Minerva Iovi exhibuiſſet. *Bellicoſus* & audax: nunc juvenili & imberbi vultu; nunc viriliter barbato fingitur, cornutus etiam, ac capite taurino, curru i à lyncibus & tigribus vectо inſidens, nunc varia pardalis, nunc cervi pelle, quam Nebrida vocant amictus, pro habenis pampino s, pro ſceptro thyrſum, haſtamque pampinis ac hederâ implexam gerit.

§.19. Ceterùm toto orbe victo, Hiſpaniam in primis, Indoſq; Orientales, ex agricolis mulieribuſque (quas *Bacchas Mænades*, *Thyradeſque* à tutore, *Baſſarides* ab urbe Baſſaro dicunt) conflato exercitu ſubjugavit, atque in Oriente ad Gangen victoriæ terminum, columnas duas erexit, primuſque omnium triumphavit, Indico vectus elephanto; ac diademate regali caput vinxit. Bacchæ circa illum, aut Mimallones (ſic à Mimante Thraciæ monte dictæ) cum tædis furibundæ diſcurrebant, cornua in capite angueſque comis implicitos ferebant, crudiſque veſcebantur leonibus, & cum ſitirent, terram aut ſaxa ferulis percutientes, vinum, lac, aut mel, prodigioſâ fraude, eliciebant.

§.20 Talis inter Deos cultus eſt. Quam ob rem indignata *Alcithoe*, Thebana mulier, in veſpertilionem mutata dicitur; quin & *Ciſſum* comitem moriturum in hederam; *Sycam* & *Staphylā* Nymphas in ficum & pampinum tranformaſſe memoratur. Hunc Deum cum *Midas* Gordi bubulci filius (poſtea Rex Phrygum ditiſſimus) hoſpitio excepiſſet, voti cujus liber ab illo cōpos factus, optavit ſtultè, ut omnia quæ tangeret in aurum verterentur, unde cum ipſi etiam cibi, quos tangeret, indureſcerent: ſupplex rurſum, abſolutus eâ lege eſt, ut in Pactolo ſe lavaret, unde aureas hic arenas volvit. Idem Midas quòd certantem cum Phœbo Pana in cantu prætuliſſet, aſininis auribus ab illo multatus eſt quas ſtudioſè texit capillitio, ſolo tonſore gnaro, qui rem inauditam continere neſcius, in foſſa eam ſilveſtri proclamavit, quâ deinde clauſa, ne emanaret; cannæ tamen innatæ, ventoque motæ vocem tonſoris: *Rex Midas Aſininas habet aures*, reddiderunt.

§.21. *Lycurgo* Edonorum Regi, contemptori ſuo furorem Bacchus immiſit, ut pampinos ſe ratus cædere, Dryantis filii crura obtruncarit, ac denique ab equis laniatus ſit. Scythæ tamen (ut Herod.) Dionyſiaca ſacra reſpuerunt; quòd indignum pu-

tarent Deum inſaniæ autorem colere › hæc porrò ſacra *Orgia* à furore dicta, in quibus Thyaſus genus ſaltus ridiculū erat. *Et Trieterica* quod ſingulis triennis magna celebritate haberentur. præter hæc varia à variis temporibus quibus peragebantur, ſua etiam nomina ſortita ſunt, ut *Lenæa*, quæ in vere, cum vina fecibus exempta; *Epilenæa* quæ vindemiæ tempore, *Ambroſia* quæ dum vina inveherentur habita ſunt : prioribus quidem Lenæis ſtrenuè bibitum, in Epilenæis circum torcular agitatæ choreæ.

§. 22. *Aſcolia* erant quando in utribus Hircorum Baccho mactatorum (quod viti noceant) ſaltu certatum eſt, Bacchique ſtatua cum ebrioſo applauſu circum vites lata, arboribuſque ejuſdem icunculæ oſcilla dictæ appendebantur. *Apaturia* à decipiendo ſic dicta, quod à tergo pugnaturi ejus (qui ſuum ducem provocarat) apparens, reſpicientem occumbere feciſſet. *Phallica* parum honeſto nomine, Phallis thyrſo alligatis, celebrabantur. Erantque hæc ſacra Bacchi non tarò nocturna, unde & à nocte Nyctelius dictus eſt. Naupliæ verò non Baccho tantùm, ſed & Aſino: tum, quòd is arrodendo ſalubrem vitis putationem oſtendiſſet: tum quòd eo ſit uſus *Silenus* ſenex ebrius, Bacchi nutritius ac comes, cujus poſteri grandævi & Satyrorum maximi Bacho adverſus Tharſenſes in bello adfuêre. His Silenis ſtatuæ vinum in utris ferentes erigebantur. Icaro tumen Oebali fil. quem Bacchus vitem plantare docuit, ejus cultus, & vinum in convivium illatum malè ceſſit; cum hoſpites ebrii venenum ſeſe hauſiſſe arbitrari, hominem occiderint, porrò & Bromius à ſtrepitu, & clamore Iaccus, & à libertate Lyæus, & ab acclamationibus Baccharum Evan, Evaus Eubius &c eſt nuncupatus.

§. 23. *Hymen* vel *Hymenaus* Bacchi ex Venere ſeu Vrania fil. Deus nuptiarum eſt quem Latini Talaſſium vel Talaſſionem dixere. *Ariſtaus* fil. Bacchi & Theramenes vel Apollinis & Cyrenes à Nymphis nutricibus, olei & mellis conficiendi rationem didicit, omnis humanitatis cultor.

§. 24. *Oſiris* & *Iſis* conjunx. Ægyptiorum Dii, hoc loco adjiciendi: tum quòd ille ex Iove & Niobe Phoronei Regis Argiv. fil. tum quod habiti ſint iidem cum Baccho & Cerere à nonnullis: ab aliis tamen cum Sole (pro quo & Bacchus nonnunquam, quòd Sol vinum maturet) & Luna: quæ ab Ægyptiis inprimis culta fuêre, Oſiris cùm Io, ſive Iſidem, jam Rex Ægypti factus

factus duxiſſet,& hæc,& ille variis artibus rudem populum erudiere;ſed ille invidia,& vi fratris *Typhonis* occubuit,quem diu quæſitum Iſis,haud procul Memphi ſepeliit, paludemque juxtà ſtygem,ſeu mœrorem,dixit:quo loco cum Bos deinde apparuiſſet,ſub hujus imagine coli cœpit, idemque cum illo à pleriſque *Apis*,ſive *Serapis* eſt creditus.

§.25. *Anubis* verò,quẽ Cuſtodem[alii etiam filium)Oſiridis faciunt,canino erat capite,Mercuriique loco *Hermanubis*,uti & *Hermes*,in triviis viarum cuſtos. *Horus*,ſive *Horapello*,Oſiridis fil. ſine oculis natus dicitur. Hi Ægyptiorum Dii præcipui habentur.

§.26. *Mercurium* ex Jove & Maja Atlantis filia genitum,educatumque ferunt,in Cyllene monte Arcadiæ haud procul Tegea oppido,& alio monte Mænalo,unde dictus eſt Atlantiades, Cyllenius,Arcas,Arcadius,Mænalius,Tegeæus. Ante Ganymedem raptum,Jovi,ad quæque officia domeſtica, ſervus aderat. tum mortuorum animas ad inferos,atque eas, quæ in Elyſiis verſabantur campis,ad nova corpora deducebat. Legatus, & caduceator Deorum,fœderum induciarumque rationes primò inveniſſe fertur,palæſtris etiam,Muſicæ,negotiationibus ac funbus denique præfectus;nam ad furta vix natus aſſuevit, Vulcano adhuc infans fabrilia ſubduxit inſtrumenta. Cupidinem etiam poſtquam eo,quo natus erat die, palæſtrâ ſuperaſſet, Veneri ſeſe victorem amplectenti cingulum rapuit. Jovi poſt ablatum jam ſceptrum,etiam fulmen ereptutus erat, niſi flammas metuiſſet.

§.27. *Apollini* Admeti boves paſcenti,unum avertit,cumque ad ſagittas ille reſpiceret,jam eaſdem cum Pharetra ſubduxerat,cui tamen in gratiam redeunti lyram (quam recens,in teſtudine mortuæ inductis chordis,repererat) donavit: virga ab Apolline recepta,quâ pax inter diſſidentes conciliari poſſet ut ſerpentes,mox virgâ interpoſitâ,ſeſe complexi probavêre, quæ caduceans dicitur,etiamnum Mercurio tributa. *Batto* paſtori furtum obſervanti vaccam,ut taceret,largitus fuit: cujus datam fidem,ut exploraret,mutatâ ad illum forma redit, duplicique præmii oblatione ſecretum extorquens hominem perfidum in ſaxum convertit,quod indicem vocant.

§ 28. Tonorum differentias tres, acutum,gravem, & medium inveniſſe: Aſtronomiæ item, obſervatis ſiderum curſibus, tum Philoſophiæ, & Religinis autor Thebanis, dicitur.

Tricip-

Tricipitem etiam fecere, vel ob tria jam dicta, vel quod terræ maris & cœli potens eſſet; vel quod cum Mercurio *Triſmegiſto* Ægyptio ejus nepote, qui & Rex, & Sacerdos, & Philoſophus maximus fuiſſe memoratur, philoſophiâ etiam ſcriptâ, & vaticiniis præclarus. Nonnulli illum quoque cum *Gallico* confundunt *Herculi*, qui catenulis ex ore defluentibus, auribuſq; gentium innexis, eas, eloquentiæ ſcilicet vi, credebatur trahere.

§. 29. *Hermæ* porrò Mercurii parvæ erant ſtatuæ, paſſim in triviis ac præ foribus collocari ſolitæ, quod Deus furum, fures arcere putaretur. In ſacrificiis illi vitulus, lac, & mel fundebatur, quin & in omnibus ſacrificiis, linguam ultimo in ignem conjectam ſibi Mercurius vendicabat. Filiorum unus, *Autolycus* fuit Laërtæ pater & avus Vlyſſis, quem ex Chione Dædalionis filia (Apollini eandem ambienti prævertens) habuit, ubi eam, admotâ virgâ, in ſomnum dediſſet, hic à patre furandi edoctus artem, brevi, diſcuſsâ paupertate, ex Iro Cræſus fuit, tam ſolers, ut pro equo apro ſcabioſum aſinum, pro culta ſponſa rugoſam anum, ne ſentientibus quidem ſubſtituiſſe dicatur.

§. 30. *Pan* eodem Mercurio (nonnulli Iove putant) & Penelope natus capripes & cornutus barbatuſque, Hircorum more (quâ ſpecie Mercurius Penelopen greges paſcentem adiiſſe fertur) Pardalis aut leporis indutus pelle, fiſtulâ & baculo inſtructus, montibus armentiſque ac Paſtoribus præeſt. Fuit maritus Echus atque *Iryngem* ex ea filiam habuit, quæ Medeæ dedit philtrum, quo Iaſonem cepit. Sed & *Syringe* delectatus Nymphâ, cum hæc fugiens in calamos paluſtres verſa eſſet, ex his, colliſione ventorum modulantibus, unam apprehendens, orique admovens, fiſtulæ cantum reperit. Iiſdem Arcadiæ locis quibus Mercurius, ut Lycæo, & Mænalo jugis cultus eſt.

§. 31. Apud Latinos cum *Silvano* paſtorum Deo, qui cum *Silenis* & *Satyris* infra hircis, ex *Fauno* Latinorum Rege (Martis de Pico nepote) natus creditur. Huic Fauno *Evander* Arcadum Rex, Italiam ſubiens, ſacrâ in Palatini montis antro; *Lupercalia* à loco dicta, inſtituit, in quibus ſuccincti juvenes immolatarum caprarum pellibus, mulieres fœcunditatis avidas pellium loris verberabant. Satyri caprinis incedere pedibus, humanâ tamen ſpecie in ſilvis crediti, à quibuſdam Dæmones habiti, uti & Sileni, de quibus in Baccho. *Pales* his jungi poteſt, Paſtorum Dea, cui Parilia, ſeu Palilia, calendis Maji in agris à Paſtoribus ad morbos lupoſque à pecore arcendos celebrata ſunt, quibus

quibus circa & per accenſos palearum acervos ſaltum agebant.

§ 32. *Sterculius* ſeu *Picumnus* ex eadem ſtirpe, ſtercorationi agrorum præerat. *Tutanus* & *Tutilia* tuendis agris, *Seja* ſationi: *Segeſta* frugibus, *Robigus* rubigini avertendæ, *Hippona* equis, *Bubona* bobus, *Melona*, melli, *Feronia* ſilvis, *Collina* collibus, *Rurina* & *Satina* ruri, *Vallonia* vallibus, *Terminus* agris.

§. 33. Poſtremò *Lara* ſive Larunda Mercurii addenda eſt, hæc cum Iovis adulteria detexiſſet, abſciſsâ linguâ à Mercurio ad inferos deducenda, in via ex eodem *Lares* (quibus domus & focus inprimis ſacer) ſuſcepit, ex quibus aliqui unum *Genium bonum*; alium *malum* eſſe dicunt, vitæ noſtræ gubernatores (quos tamen alii Iovis & Terræ fil. volunt) His in ſacris, quæ compitalia dicebantur, primum pueri, deniqve pro his, papaverum & alliorum capita immolata ſunt. Dii *Penates* his accenſentur, quos patrios, & domeſticos vocant, per quos ſpiramus, cognoſcimus, vivimus, hi natos infantes ſuſcipere, & non modò regnis, urbibus, domibus, ſed & animantibus ac plantis omnibus præeſſe crediti ſunt.

§. 34 *Æolus* ventorum Deus, ex Aceſta aut Sergeſta, Hippotæ Trojani filia (unde Hippotades dictus) Iovi natus eſt Alii tamẽ Hippotæ filium, ex Menecla ſeu Ligya putant; Æolias habitavit inſulas, quarum una Hiera; altera Lipara ob perpetuos ignes ſtrepituſque, Vulcani officina eſt credita. Varios, ſive hic, ſive alius ejus nominis Æolus ſuſcepit filios filiaſque, ex quib⁹ *Halcyone* (quam alii Mæoli & Canobes fil dicunt) uxor *Ceycis* Regis Thraciniæ, qui cum ob cauſſam fratris in accipitrem, mutati, ad oraculum Delphios aut Claron navigaſſet, ſeque Iovi ſuperbe, uxorem verò Iunoni comparaſſet, naufragio periit, cujus intuita Halcyone cadaver, gemebunda ad maritum in mare exoſculandum proſiliit; ſed in avem cum marito verſa, etiamnum mari innatant, quod tamen illis nidulantibus mitigatur, diebus, ut vocant, Halcyoneis.

§. 35. *Athamas* ejuſdem Æoli filius, Rex Thebarum: *Nephelen* uxorem duxit, ex qua *Hellen* & *Phryxum* genuit. Verùm cùm Nephele inter Bacchas ſilvis erraret, *Ino* Cadmi filia ab Athamante thalamo inducta eſt, quæ adeò privignis infeſta fuit, ut pater aureo illis Ariete conceſſo indulſerit abitum, hoc igitur vectore dum Aſiam per mare petunt, Helle caſu, ſubmerſa, Helle ponto nomen dedit. Phryxus verò incolumis in Colchidem ad Regem *Æeten* perveniens, Arietem Iovi, vel Matri,

Marti, immolavit. vellere in templo (quo denique Iaſon rapuit) ſuſpenſo, quanquam & Iupiter Arietem in cœlum extulerit. Sed à Iunone in furias verſus, Athamas, Ino cùm filiis venientem, Leænam catuloſque arbitratus eſt; Learchum fil. ſaxo illiſit, quod conſpicata Ino, ſe cum altero fil. *Melicerta* in mare præcipitem egit, mox in Deos marinos verſi, & hæc quidem Leucothea, ſeu Matura, vel Aurora, ille Græcis quidem *Palæmon*, Latinis verò *Portumnus* dicitur, ac portus cuſtodit.

§.36. Huic Theſeus *Iſthmia* inſtituiſſe primus, ob peſtem inhumati Melicertæ cauſâ natam, fertur, in quibus funebri certamine victor apio vel pino coronabatur. Et hæc inter quatuor Græciæ ludos celebriores habita ſunt. Nam duo Diis immortalibus, ut *Olympia* Jovi, *Pythia* Apollini: duo mortalibus, ut Palæmoni Iſthmia, & Nemea Archemoro *Nemea* Regis filio, à ſerpentibus in gramine occiſo celebrata fuerunt, quanquam & Neptuno Iſthmia, & Herculi, poſt leonem occiſum, *Nemea* tribuantur.

§.37. Alter fuit Æoli filius *Macareus* Canaces ſororis conſuetudine infamis, quæ ubi partum ex fratre ſacris frondibus tectum ad nutricem deſtinaret, vagitu puer Æolo proditus eſt, atque ab eo canibus objectus, ſubmiſſo deinde à patre enſi filia incubuit, Macareus profugus Apollinis apud Delphos Sacerdos factus eſt. Tertius *Salmoneus* Rex Elidis, qui in ponte æneo Jovis tonitrua ac fulmina imitatus, ut divinitatis ſibi opinionem arrogaret, cum multoſigne petitos ſuſtuliſſet, ipſe denique cœleſti fulmine concidit.

§ 38. Quartus *Cephalus* (alii Dejonei fil. volunt) *Procrin* Erichthei Athen Regis à Pallade educati filiam duxit, cujus fidem cum Aurora inſtigante, negotiatoris, in habitu exploraſſet, illaque tandem conceſſiſſet victa, perfidiam eidem exprobrans, venator ſilvis inhærebat fruſtra invitatus, dum conciliata uxor atque à ſilvis quoque retracta, accepta illi è Diana dona amoris rurſum firmandi gratia obtulit: videlicet canem Lælapem, & ſpiculum omnia feriens. Quibus cum iterum ſilvas oberrat, feſſuſque Auram implorat. Vxor hac voce accepta, propiuſque inſecuta, ut Auroræ conſortium vicíſſim exploraret fidē, inter dumos pro fera latitante habita à Cephalo transfigitur. *Miſenus* adhæc Æoli filius præſtātiſſimus, *Hectoris* tubicen Æneam ſecutus petiit, ubi cum *Tritone* in certamen deſcendiſſet, ab Ænea in Campaniæ promontorio ſepultus, cui & nomen dedit.

§ 39. Deni-

§.39. Deniq; filiorum Æoli maximè celebris eſt *Siſyphus*, homo vafer atque ut memorant in hoſpites vario ſuppliciorum genere mactatos crudelis, Atticamque latrociniis infeſtans, dum Theſeo ultore ſublatus eſt, qui, vel in ſcelerum pœnam, vel ob prodita Deorum ſecreta, vel deceptos inferos, apud quos derentus, dimiſſusque ad uxorem, ut oraverat, caſtigandam, ultro non redierit; lapidi apud inferos in montis verticem evolvendo damnatus eſt, ſaxo identidem ad ima relabente.

§.40. *Pallas*, ſive *Minerva*, à pleriſque ex cerebro Jovis, cum armis & haſta nata fingitur ad amnem Tritonem, unde & Tritonia dicta eſt, ibidem loci puellarum inter ſe dec[illegible]ium ludi ſunt inſtituti, in quibus virgo ac victrix credebatur, quæ integra conſtantia & vita plurima pertuliſſet vulnera. Hanc & Lampadophoriis, & indomitæ juvencæ victima venerabantur. Belli, ſapientiæ, artiumque plurimarum præſes: Olivæ etiam ædificiorum, tibiæ, Muſicæ, lanificii, texendique inventrix memoratur.

§.41. Unde nonnunquam ab *Arachne* Lydia Idmonis filia nendi texendique certamine provocata, victam abs ſe in araneam vertit, perpetuisque texendæ telæ laboribus damnarit. Virginitatis uſque adeò ſtudioſa cuſtos fuit, ut *Tireſiam*, qui furtim lavantem obſervarat, cœcitate inflictâ ultus ſit (quod cum Ovid. alii Judicio ejus temerario imputant, de quo vide c.30. §.21.) denique tamen miſerata, mente illum ad vaticinia perſpicaci donarit.

§.42. *Pallantem* quoque alatum Gigantem (vel ut alii patrē proprium) vim ſibi machinantem interfecit, unde Palladis illi nomen obtigerit, alas verò eidem detractas pellemque, tum ſcutum cryſtallinum ablatum ferunt, quod deinde ſibi Pallas vendicaverit, & Perſeo adverſus Meduſas conceſſum fuit. Galeæ ejuſdem non rarò gallus, pugnax avis, inſidebat; noctuam familiarem gratamque habuit; fortè quòd in tenebris ſapientia videat. cornicem ob garrulitatem averſata eſt. *Palladium* Deæ ſimulacrum, Trojæ, cum ipſi templum erigeretur, per apertum adhuc tectum, de Cœlo illapſum putatur, eo artificio compactum, ut oculos haſtamque, quam manu ferebat, moveret, datumque ab Apolline oraculum eſt, civitatem non ante perituram, quàm mœnibus illud efferretur: quod obſidentibus urbem Græcis, à Diomede & Ulyſſe per cloacam in arcem enitentibus,

ribus,factum legitur. Poſtea Romam ad ædem Veſtæ tranſlatum eſt.

CAPUT XXVI.

De Iovis fratribus, ac ſororibus eorumque poſteritate.

§.1. NUnc de Iovis fratribus,ſororibuſque agendum, ut ſunt Neptunus & Pluto Ceres & Venus. *Neptunus* mari præpoſitus,à Rhea matre inter Opiliones clam educatus eſt, pro quo Saturnus Pater pullum equinum,ſibi pro filio oblatum,devoraſſe fingitur. Vxorem, Delphino conciliante (quem inter aſtra ob id retulit) *Amphitriten*; vel,ut alii Veniliam;alii, Salaciam ac[illegible] Ubi conjurationis adverſus Iovem,cum *Diis* ceteris,eſſet convictus, ipſe & Apollo in pœnam ad extruenda Trojæ mœnia damnati fuêre. Sed cùm nullam à *Laomedonte* Rege mercedem ex pacto acciperet, cetum horrendum immiſit agro,qui evomito latè mari totam regionem merſit, dum Laomedon ex oraculi monitu *Heſionem* filiam Ceto devorandam exponeret. Nudum,vel certè veſte ornatum cyaniâ,in concha exhibent,aut curru ab equis quatuor, aut marinis vitulis, vel ceto tracto,primus enim equorum reperiſſe uſum, equumque, cum Minerva,olivam producente,de præſtantia operis certans, produxiſſe;uti & taurum,cùm Vulcano ſimul & Minerva contendens fertur,cùm ille hominem, Pallas domum excogitaſſet. Hæc animalia eidem ſacra,uti & piſces,inter ſigna etiam cœleſtia relata ſunt.

§.2. Multas illi *Amphitrite* proles dedit in quibus *Triton* ſupernè homo,infra piſcis quem buccinatorem ſuum fecit, qui & curru & cæruleis equis vehi fingitur, *Belum* etiam ex Libye Nympha ſuſcepit. cui *Danaus* quinquaginta filiarum,& *Ægyptus* totidem filiorum futurus,parens natus eſt, de quibus hoc memorabile;quòd illæ his nuptui traditæ ex Danai patris conſilio maritos unâ nocte omnes occiderint;unâ demptâ Hypermneſtrâ,quæ Linum ſponſum proditâ fraude, ſervavit, omnes igitur ob patratum ſcelus ad inferos damnatæ, coguntur pertuſo dolio exhaurire puteum. *Danaides* à patre, ab avo *Belides* nuncupatæ. *Buſiris* Belii ex iiſdem parentibus frater, crudelis Ægypti tyrannus,qui hoſpites Iovi immolabat, ad ſuam denique mactatus aram ultore Hercule.

§.3. Fidem ex *Amymone* natus Nauplius eſt Palamedis pater, & ex

& ex Æthra Theſeus de quibus infra. *Proteus* etiam Neptuni, ex Phœnice Nympha fil. quamquam ex Oceano & Tethy alii dicant) omnem induere formam gnarus, uti in Pomona ſibi conciliandæ feciſſe ajunt, Phocis ille in mari paſcendis aderat. *Vertumnus* Latinus dictus. *Aſopus*, cujus filia Ægina à Iove rapta, atque indignans ideo Aſopus fulmine ictus, in varios rivos ſparſus eſt.

§. 4. *Arion* eidem ex Ancæa natus citharœdus & Poëta nobilis, hic ex Ital. a arte quæſitas opes in Græciam reportaturus, ob illas in navi ad necem poſtulatus, oravit, antè ſibi leſſum ſuo funeri liceret præludere, quam in mare ejiceretur. Quare à Delphino ſuavitate cantus allecto exceptus dorſo, & in Tænarum transportatus eſt, ubi Periandrum Regem ſua habuit mortis, poſt advectos nautas, vindicem. *Glaucus* ex eodem, non ille, qui cum equas humanâ carne paſceret ipſe denique ab iiſdem eſt devoratus: nam is Siſyphi fil. fuit; ſed urinator egregius, qui cum piſces, guſtatâ quadam herbâ animatos, ſeque rurſum in mare ejicientes ex litore cerneret, eandem ipſe guſtans aquis immerſus inter Deos marinos haberi cœpit. Incertum verò eſt; hic, an alius Glaucus Ephyræ Rex, is fuerit, ex quo natus Bellerophon (Hipponous alius) ob Bellerum Corinthium occiſum ſic dictus juvenis fortiſſimus, quem, cùm *Sthenobœa Præti* uxor de ſcelere interpellaſſet, recuſantem apud Prætum violentiæ accuſat. Hic, ne hoſpitii jura violaret, in Lyciam ad *Iobatem* ſocerum, cum literis, interficiendum deſtinat. Hinc ad pugnam Solymæam indeque victor ad *Chimæram* domandam miſſus eſt, [quæ monſtrum erat in monte Lyciæ ignivomum pectore leonis, ventre Capræ, cauda Draconis] Quo facto elatus, cœlum Pegaſo vectore conatus aſcendere, œſtro à Iove immiſſo excuſſus in campum eſt, poſtea Alejum nuncupatum; equus verò inter ſidera relatus fuit.

§ 5. *Euphemum* quoque è Mecionica habuit, cui facultatem perinde in undis ac terra incedendi fecit. *Peliam* ex Tyro Salmonei Regis fil. fratrem Æſonis cujus filium Iaſonem metuens ad expeditionem Colchicam deſtinavit, de quo poſtea. *Aſtræum*, qui cum Alcippa ſorore per ignorantiâ delinquens, errore per annulum acceptum cognito, ſe in flumen præcipitem egit, quod à *Caico* Mercurii filio poſtea nomen accepit, ante Aſtræum nuncupatum.

§. 6. *Orionem* verò etiam ex Brylle ſuſceptum ferunt; quamquam

quam his ab aliis, ex ipſius Jovis & Mercurii lotio, in bovis corium effuſo, natus fingatur, adeoque & Urion dictus. Cùm enim hi tres Dii ad pauperem *Hyreum* divertiſſent, isque bove, quem habebat, unicum, illis mactato ſibi gratiam prolis ſalvo cœlibatu rogaſſet fieri, ita voto potitus fertur. Sed degener à parte fil. libidinem fruſtra Plejadibus, in Cœlum translatis, intentatam, malè in Æropen OEnopionis Chii uxorem vertit, ut icirco oculorum effoſſione ſcelus luerit, quos ubi à *Cedalione* Vulcani famulo recepiſſet, denique etiam *Dianam* tentare auſus (ut alii, ei ſe venando comparans) vel ejus ſagittis, vel ſcorpione de terris emiſſo ſaucius, occubuit, à Diis tamen in Cœlum ad tauri caput translatus, nimboſum ſtellarum ſedecim ſignum eſt.

§. 7. *Pegaſum* equum quidam ex Neptuno & Meduſa, alii ex Meduſæo ferunt ſanguine, qui evolans (ut erat alatus) Helicona montē ungula ferit. unde fons profluit *Hippocrene* dictus. Hunc equū *Bellerophon*, contra *Chimæram* deſtinatus, ad fontē Corinthi Pirenen intercepit. Sed & *Harpyæ* Stymphalidis paludis aves ut Ocypete, Celeno & Aello, ex Neptuno & Terra (alii Thaumāte & Electra) natæ ſunt quæ auribus urſi, corpore vultures facie virgines alatæ humanis pedib. & brachiis, ſed monſtroſis unguib. formidandæ, *Phinei* ad perpetuam famem, ob crudelitatem in filios, damnati menſam cibis ſpoliarunt, donec Argonautæ, humanitate magnâ excepti, Borea ſubmiſſo, eas confecerunt.

§. 8. Pluto frater Inferis præeſt, fortè quòd funerum & exequiarum rationes primus reperit. Manibus idem præſidet, unde & Summanus, quaſi ſummus Manium dictus, quin & divitiis, quæ ex terra eruuntur, præficitur, quanquam communius *Plutum*, ex Jaſione & Cerere oriundum, præponant: cæcum, quòd in malos potius, quàm bonos opes prodigat; timidumq;, quòd opes ſecurum eſſe non ſinant. Pluto pro inſigni claves gerit. Sacra illi cum Diis Manibus communia, in quibus ipſe Februus appellatus eſt. Coronæ ejus ex Narciſſo, Cypariſſo, & Adianto. Colebatur in Pylo. Ad fluvium verò Corallum ara illi communis cum Pallade. Equi, quibus vehebatur, ſunt Nycteus, Æthon & Alaſtor, omnes colore nigri.

§. 9. Supereſt, ut Infernum Plutonis regnum deſcribamus. *Tartarum* etiam (à ταράττω conturbo) dictum, & *Tanarum*, quod hoc Laconiæ promontorium fauces Inferni, ubi Hercules Cerberum eduxit, complecti dicatur. Fluvii inferorum varii.

Primus

Primus *Acheron* accedentes ad inferos mortuorũ animas excipit, quos *Charon* ſenex natura cymba excipere,atq, ad alterã tranſmittere ripam dicitur. Cereris Acheron aut Terræ filius in Bithynia natus ſic dictus,quod ſine gaudio ſic ad inferos damnat' eſt,quia Titanibus contra Iovem pugnantibus aquam præbuit. Ex Corgyranympha *Aſcalapham* ſuſcepit in bufonem mutatũ, quod Proſerpinam de guſtatis inferorum cibis accuſaſſet.

§ 10. *Styx* Acherontis (ſeu ut alii Oceani) filia in Arcadia nata, frigidis peſtilentibuſq; aquis potantes enecat.ex Pallante illa vel Pirante hydram peperit ex Acheronte patre filiam Victoriam, ut quæ multos in mortem præcipitet. Hæc ubi cum ſororibus Vi,Robore, & zelo Iovi contrà Titanes opẽ tuliſſet,Matri Stygi hunc obtinuit honorem;ut ſanctiſſimum jusjurandum per illã fieret:*Cocytus* frater (ἀ κωκύειν gemere) in Epiro natus.*Minthem* filiam habuit quam Proſerpina in Menthã herbam convertit.*Plegethon* (ἀ φλέγω uro) eodem ſpectat, & *Lethe* (ἀ λύθη oblivione) Africæ fluvius;qui terrà abſorptus ad Berenicen urbẽ revomitur,potuſq; præteritarum rerũ oblivionem inducere creditur. *Avernus* itẽ (quaſi ἄορν@ ſine avibus] peſtilenti odore in Campania,etiã aves ſupervolantes enecuus, uti deniq; & *Orcus* Theſſaliæ fluvius Plutonis regno tribuũtur.

§ 11. Ceterùm *Nox* Dearũ antiquiſſima ex Chao nata ibidem habitat.quæ ex Erebo primò *Somnum* alatũ peperit, ex quo nepotes *Morpheus,Itelus* (ſeu *Phobetor*) & *Phantaſus*, qui inſomnia creant,omneſque inducere formas norunt. ac per corneã quidem portam vera putantur immittere ſomnia , per eburneam falſa. *Momum* ex Nocte *Somnus* habuit, qui cum ipſe nil digonum ageret,cenſere tamen curioſè, ac carpere etiam *Deorum* opera ſolitus fuit. Altera Noctis filia *Mors* eſt alata, habitu atro ſed ſtellis diſtincto,quæ ſola Deorum nullas aras aut ſacrificia obtinuit;quòd implacabilis eſſe credatur Alias præterea filias habuit ex quibus *Rabies,Rixa,Contentio, Invidia, Fatum* & *Parcæ*,ut ſunt *Atropos* (ἀ τρέπω) tamquam immutabilis. *Clotho* quaſi vertens & nens (κλώθω) *Lacoſis*,id eſt ſortiens (ἀ λαλάνω) Hæ à quibuſdã Deorum ſcribæ,fata illorũ excipientes,ſunt creditæ; vitæ autem humanæ terminos figunt, fingun-

finguntúrque velut anicul æ ad colum ſedentes, quæ cum filo vitam mortalium abrumpant: per antiphraſin ſic dictæ, quod nemini parcant.

§.12. Sunt & ſui Inferno Iudices tres Iovis filii, ex Europa *Minos* & *Rhadamantus*, ex Ægina vero *Æacus*, primus Minos Cretenſium Rex & legiſlator fuit cujus uxor Paſiphane Minotaurum Dædali arte & miniſterio ſuſcepit, quem icirco eſt perſecutus, donec à Cocali Regis Siciliæ filiabus, hoſpitio exceptus Dædalus, aquâ bulliente eſt interfectus. Rhadamanthus vero laudatæ temperantiæ vir, ob fratrem interfectum, patriâ exulare coactus eſt. *Æacus* Pelei pater tantæ exiſtimationis fuit, ut in gravi ſiccitate oraculo reſponſum ſit, hoc ſolum deprecatore Iovem placandum, cui etiam, poſt extinctos peſte Æginæ inſulæ colonos, Jupiter in dulſit, ut formicæ ejus loci in homines verterentur, qui *Myrmidones* dicti ſunt. Porrò tres illi propter æquitatem, apud Inferos in prato trivioque, ex quo altera ad orcum via, altera ad beatorum inſulas duceret, conſtituti, Vrnam habent, ex qua ſorte judicandorum nomina educunt.

§.13. *His* tanquam pœnarum in nocentes adminiſtræ. *Furiæ* [*Diræ*] quoque & *Erinnyes*, ac per antiphraſin etiam *Eumenides* dictæ] adſiſtunt. *Tiſiphone*, *Alecto* & *Megæra*, Noctis & Acherōtis filiæ, crinitæ ſerpentibus facibúſque hominum animos inceſſantes in veſtibulo inferorum habitant, ſceleratis adeo infeſtæ; ut ſi quis impius earum templum ſubiret, in amentiam præcipitaretur uti Oreſti factum eſt. Vinum his in ſacrificio diſplicebat, nigræ victimæ, & cum junipero, cedro, & Rhamno, varia cremabantur herbarum genera. *Cerberus* denique triceps, ex Thyphone & Echidna natus, inferni obſervabat oſtium: blandus intrantibus, ſed exituris infeſtus atque implacabilis. Præter hæc monſtra *Eliſium* veteres, locum ſcilicet amœniſſimum, quo piorum animæ migrarent, conſtituebant, de quo Virgil. 6. Æneidos.

§.14. *Ceres* Dea frugum, ſoror Iovis ex Rhea & Saturno. Hæc ex Neptuno prolem habuit, quam nominare nefas crediderunt; *Heram* tamen hunc partū ſimul, & matrem dixerunt. Alii equū fuiſſe memorant, cujus partus pudore Ceres deinde abdita, latuerit. Ex Iaſione Iovis filio Plutum ſuſcepit de quo ſupra. Ex Iove *Proſerpina* illi nata eſt, quam in Ætna Siciliæ monte flores legentem, Pluto (cum nulla ei Dearum vellet nubere) vi rapuit.

Cerere

Cerere fruſtra toto orbe facibus natam accenſis cum dolore quærente: Curru hæc vecta apud Eleuſium Regem hoſpitio accipitur, filiique ipſius *Triptolemi* educandi curam ſuſcipit, ac denique currum largita eſt, quo ille Draconibus ferentibus, orbem circumiens, frugum ſerendarum rationem mortales docuit.

§. 15. Ceres ubi *Arethuſæ* demum Nymphæ indicio competiſſet de raptu Plutonis à Iove impetravit, ut ſi nihil apud inferos guſtaſſet, rediret ad Superos. Verùm *Aſcalaphi* indicio compertum eſt, ex malo illam punico in hortis Plutonis ediſſe. Obtinuit tamen denique, ut dimidia ſaltem anni parte apud Superos Proſerpinæ liceret eſſe. (Hanc alii lunam; alii terræ ſemen, unde fruges, interpretantur) *Perſephone* quoque hæc dicta eſt, cui ſepeliendorum crines præfecti dedicabantur. Porrò Ceres Ægyptiis Iſis eſt appellata.

§. 16. Theſmophoros quoque nuncupata eſt; quòd mortalib' varias leges dediſſe crederetur. *Hinc* varia eidem inſtituta ſunt ſacrificia. Quædam cum facibus ad raptus memoriam, flores verò à ſacrificiis hiſce (ut quibus legendis Proſerpina periiſſet) abeſſe debebant. Poſt meſſem primitiæ frugum dedicabantur. *Ambarvalia* veris initio pro earum fertilitate circum agros inſtituebantur. *Hoſtia* ter circumducta, quam quernæ ornabant coronæ. Quibus etiam familiæ coronatæ totum diem feſtis tripudiis gaudiiſque exigebant. Theſmophoria quoque, per Eumolpidas Sacerdotes in Eleuſo, iidem fiebant, quæ ſine vino, à Virginibus perpetuæ continentiæ devotis, vite coronatis, ſacroque libro caput gravatis peragebantur.

§. 17. Porca ipſi & aries immolari ſolebat, ſpiceæque & papavereæ coronæ templi foribus appendi. Lac & mulſum in ambarvalibus oblatum eſt. Delubra eidem quoque ac nemora ſacrabantur. Quale cum *Eriſichthon* Theſſalus abſcidiſſet, Dea ipſi perpetuam implacabilemque immiſit famem, cui filia Metra, vel Meſtra, beneficio Neptuni in quamlibet formam verſa, venditaque diverſis, ac mutata brevi forma rurſum dilapſa, utcunque ſubveniebat. Sed & eadem Ceres *Abantem* puerum ridentem ſacrificia, in ſtellionem, lacertæ genus, commutavit.

§. 18. *Hecaten* multi Iovis & Cereris aut etiam Latonæ filiam faciunt, neque à Proſerpina diſtinguunt, (alii Iovis, ſeu Perſæ & Aſteriæ) corpore illa terribilis: quod ad dimidium etiam ſtadium extendere credita eſt: anguicoma & ſerpentinis pedibus.

F Canes

Canes in comitatu aderant.qui eidem immolabantur. Unde & canivora dicta eſt.triceps,canino,equino, & humano capite in triviis culta,in cœlo Luna,in terra Diana,ſub terris Proſerpina credita.Veneficiis præerat,ſorte Hecate dicta ; quod centum placaretur hoſtiis. Ante fores etiam pro arcendis veneficiis ; ut Mercurius adverſus fures collocari ſolita.

§.19.*Venus* ex Saturni ſectione & ſpumâ maris; aut certè, in concha marina concepta,ad Cyprum primo appulit. ab illo Aphrodite,ab hoc Cypria dicta eſt. Nonnulli,aliam cœleſtem à Cœlo patre ortam,cui ne fas ſit vinum immolare;aliam terreſtrem ex Iove & *Dione* faciunt;quæ Vulcano nupta,ex Mercurio tamen vel Zephyro *Cupidinem* blandum,alatum,ſagittiſque inſtructum puerum ſuſcepit: Ex Marte vero Anterotem, qui cum Erote,ſeu Amore cupidineo pugnat, continenſque Amor eſt. Ex Baccho Veneri *Priapus*,obſcænus ac deformis puer,obſtetricante Iunone,veneficiiſque nocente, Lampſaci natus eſt, hortis ille præpoſitus eſt, Aſinumque ſibi immolari voluit, poſt quam hic Lotidi Nymphæ inſidiantem prodidit.

§.20 *Eryx* eidem ex Neptuno obtigit. Fortiſſimus ille pugil, poſtquam multos ceſtu ſtraviſſet,ab Hercule denique victus, in templo quod Veneri matri in monte condidit ſepultus eſt. Unde & monti nomen relictū. *Adonis* Cinyræ Cyprii Regis & Myrrhæ filius,dilectus Veneri adoleſcens,à Marte Zelotypo immiſſo apro,occiſus,Diis miſerantibus in florem ſui nominis verſus eſt,deniq; ex Anchiſe Æneam de quo nonnulla inferius ſuſtulit. Horas nutrices,Charites ſocias habuit, Currum, vel cygni vel columbæ,vel paſſeres,ſalaciſſimæ volucrum,traxēre.

§.21. Varia à locis duxit nomina:hinc Paphia,Cytherea, Aſcræa Gnydia,Acidalia,Idalia.Salaminia; Sed & Romanis eſt *Cluacina* à cluo id eſt luceo,dicta: Murtia,quod homines murceos,id eſt,ignavos reddat. *Calva*,erecta,cum ex mulierum capillis machinæ certæ ad Gallos urbe pellendos flexæ eſſent. *Libentina* à libendo:cui crepundia & pupas offerebant, qui pueritiæ annis exceſſerant. Et *Libitina* cujus in templo apparatus funereus vendebatur,ærarioque pro ſingulis mortuis nummus inferebatur. His & *Verticordia*,& *Victrix*, & *Genitrix* adjungi poterunt.

§.22. Hæc de genealogia præcipuorum Deorum ſuffecerint. Invenies & alios quoſdam minoris æſtimationis Deos:ut Fidius,qui fidei præerat, *Bonus, Eventus, Ridiculus, Vitunus,* qui vi-

tam

tam tueretur, tum & Deus, ut *Angeronam* Silentii, *Lavernam* Deam furum, *Naniam* funerum, *Levanam* naſcentium. Denique *Virtutis* & *Honoris* ædes, *Libertatis*, *Concordiæ*, & *Salutis*. quid & Febris *Tempeſtatis* &c. quæ expoſitionis vix egeant, adeoque prætereuntur. *Flora* quam Græci Chloridem appellant, florum Dea eſſe memoratur. Conſtat hanc apud Romanos prædivitem fuiſſe meretriculam, quæ hac lege populum Rom. heredem inſtituit. ut ſibi quotannis feſtus dies ludique celebrarentur, adeoque, ut factum ornarent Romani, Deam finxiſſe.

CAPUT XXVII.

De ſignis cœl ſtib. ſ fabuloſè in Cœlo conſti utis

Signa cœleſtia à fabulis deſumpta, ordine hic aliquo accenſere volui.

1. *Arctos* ſeu *Urſa major*, quæ & *Helice* dicta eſt, Lycaonis Arcadis filia, *Calliſto* Jovis pellex credita, adeoque a Junone Zelotypa in urſam mutata eſt.

2. Quam dum *Arctophylax* filius, tanquam feram inſequutus in Jovis Lycæi templum fugit, ubi mors ex lege intrantibus decreta erat, Jupiter eorum miſertus, & hunc & illam in Cœlum tranſtulit. Quorum hic Bootes, etiam plauſtro vehi, & fica, galea, bipenni, ferreoque thorace, ac pera inſtructus dicitur.

3. *Arctos*, ſeu *Urſa minor*, quæ & Phœnice, ac *Cynoſura* appellatur, ex Jovis nutricibus fuiſſe à quibuſdam exiſtimatur.

4. *Serpens* qui majorem urſam cauda, minorem capite cingit, quemque Arctophylax ſequitur, horti Heſperidum cuſtos atque ab Hercule ſublatus à Iunone, ob fidelem ſui horti cuſtodiam, in Cœlum tranſlatus eſt.

5. *Corona* Bacchi à Venere accepta, cujus ille luce fretus, ad inferos, ut matrem Semelen Deorum indulgentia reduceret, progreſſus eſt, quin & Theſeus eudem ab Ariadne Bacchi conjuge accepta. labyrintho egreſſus putatur, quæ denique a Baccho in cœlis repoſita eſt.

6. *Engonaſis* eſt Hercules Draconem vincens quem ex æmulatione Junonis Jupiter poſt evectum ad aſtra Draconem, huc quoque tranſtulit.

7. *Lyra* Orphei à Mercurio reperta, qua ille inferos, reducta Eurydice, flexit, ac deinde omnium Deorum laudes præter

quam Bacchi concinuit, unde à Bacchis ipſe diſcerptus, translata in Cœlum Lyra eſt.

8. *Olor* ſeu Cygnus ille, cujus ſpecie Jupiter Nemeſi, vel Ledæ adfuiſſe fingitur, ac rurſum ſeſe in Cœlum extuliſſe.

9. *Cepheus* cum Andromeda filia, Perſeo genero, & Caſſiopéa uxore in Cœlum tranſlati.

10. *Caſſiopea* tamen vincta illic tenetur; quòd Nereidas vinci à ſe formâ gloriata ſit.

11. *Perſeus* cum talaribus Mercurii Galeâ & falce.

12. *Andromeda* libera.

13. Heniochus auriga, ſeu Erichthonius, ex Vulcano anguinis pedibus natus; ludos Minervæ primus inſtituiſſe fertur, ideoque in Cœlum elatus, Amaltheæ capræ hædos, alterum in humero, in manu alterum habere fertur.

14. *Ophiuchus anguitenens* Deus, vel eſt Hercules anguem in Lydia interficiens, vel Getarum Rex, Triptolemi in curru, *Draconem* interficiens.

15. *Sagitta*, quâ Hercules dicitur Aquilam Promethei jecur rodentem interfeciſſe.

16. *Aquila* Jovis, quæ Ganymedem rapuit, vel in quam Merops Rex, uxoris mortem lugens, à Junone converſus eſt.

17. Delphinus, vel Neptuni cùm Amphitrite nuptias concilians, vel Arionis citharœdi vector.

18. Pegaſus Bellerophontis vector.

19 Deltoton ſidus triangulare ſuper caput arietis.

20. Aries velleris aurei Phryxi, & Helles vector.

21. Taurus Europæ vector, in cujus capite, ante genua Plejades Stellæ.

22. Gemini, Caſtoris & Pollucis ſunt ſidera.

23. Cancer, qui Herculis in Lernæa palude læſit pedem, à Junone huc elatus.

24. Leo Nemeæus ab Hercule occiſus, & à Junone tranſlatus

25. Aſtræa Virgo, Aſtræi & Auroræ filia, poſt aureum ſeculum huc tranſvolans, vel, ut alii, Erigone, Icari filia, quæ cum dolore patris interfecti ſe ſuſpendiſſet, in Cœlum tranſlata eſt.

26. Scorpius, qui Orionem, de venandi celeritate apud Dianam gloriantem, repreſſit à Jove cum ipſo Orione inter ſidera relatus, quorum, dum hic oritur, ille occidit.

27. Sagittarius equinis pedibus eſt, qui in Helicone monte

equo

equo ad venationem arcuque & ſagittis uſus, Muſarum quoque delectatus conſortio, aſtra meruit.

28. Capricornus, cuin Jove à Capro nutritus, qui panicum terrorem incuſſiſſe Titanibus contra Jovem pugnantibus dicitur.

29. Aquarius, vel Ganymedes eſt pollicitator Jovis, vel Deucalion tempore diluvii exiſtens, vel Cecrops, cujus tempore vinum etiam in ſacrificiis ignoratum.

30. Piſces illi ſunt, in quos Venus cum Cupidine, in pugna & fuga belli Gigantei, timore verſi dicuntur.

31. Cetus vel Piſtrix miſſus à Neptuno, ut Andromedam interficeret, ſed à Perſeo eſt interfectus.

32. Eridanus, ab aliis Nilus dictus, in figura muliebri, cui Canopus ſtella infernè adhæret: quæ inſula eſt, ad quam Nilus affluit.

33. Lepus, hic canem venantis Orionis fugere dicitur, elatusque in Cœlum.

34. Orion venator jactabundus, cui Diana infenſa ſcorpium immiſit, à quo interfectus cœlos tenuit.

35. Canis Lælaps Cephalo ab Aurora (aut, ut alii, Procri uxori) venationis ſtudioſo oblatus omnia capiens. Dicitur Cephalus cum hoc Thebas veniſſe, ubi vulpes erat, quæ à nullo cane poterat capi. Jupiter ergo utramque feram in lapidem vertit, & Canem inter aſtra retulit. In lingua habet ſtellam Sirium dictam. Alii hunc Icarii, vel Orionis canem afferunt.

36 Procyon alius in Cœlo canis eſt, qui tamen, ut ille, leporem non ſectatur: canicula uſitatâ voce appellatus.

37. Argo navis illa eſt quâ Argonautæ ad vellus aureum progreſſi ſunt.

38. Centaurus, vel Phillyrides Chiron Æſculapii in arte medica, & Achillis in muſica inſtructor, qui ſemitaurus ab *Herculis* hoſpitio ſuſcepti, ſagitta, in pedem excidente, læſus, occiſusque in Cœlum à Jove translatus eſt, quem alii cum Sagitta eo confundunt.

39. Ara opus Cyclopum, ſupra quam *D*ii adverſus Titanas conjurarunt.

40. Hydra ad ficum poſita, ut corvum inhiantem impediat, qui aquam Apollini ſacrificanti ferre juſſus, malè ficubus adhæſerat. Alii volunt Maſtuſium eſſe, qui cum Demiphon Rex Plagusæ filiam ab Apolline, pro vaſtitatis remedio, offerre juſ-

ſus eſſet unicam Maſtuſii,ſuis parcens obtulit:hic contra ſimulata amicitia Demiphontis filias invitans omnes immolat, venientique Patri ſcyphum illatum ſanguine plenum exhibet;ſed cum cratere in mare projectus,ac mox inter aſtra poſitus fertur, tanquam ſimulatæ amicitiæ exemplum,

39. Piſcis Notius,qui aquam ore ab Aquario videtur accipere,evectus eſt quod Iſim ſervaſſe memoretur.

Nota. Alias præterea ſtellas quinque cenſeri,certis *Diis* attributas.Ita 1.ſtella Jovis nomine Phœton appellatur: ut qui inter homines à Prometheo fictos pulcherimus, à Jove in Cœlum evocatus ſit. 2.Stella Solis,vel *Saturni* dicitur, qui Phaëton (ab aliis Phænon) putatur.3 Martis ſive *Herculis* Venerem ſequentis quæ Vulcano adhæret Marte neglecto unde ab ardore Amoris Pyroëiua dicitur. 4.Veneris eſt,quæ manè Lucifer, veſperi Heſperus nuncupatur.5.Stilbon Mercurio aſſignata ſtella eſt.

Nunc ad Semideos,& heroës Græcorum potiſſimum, veniendum eſt,quorum plerique,vel in Argonautica expeditione, vel in bello Trojano,aut Thebano verſati ſunt.In certas verò progenies ſeparari poſſunt,quod more hiſtoricorum in pleriſque faciemus.

CAPUT XXVIII.

*De Tantali poſteritate in Græcia regnante, ſeu ſtirpe *Pelopidarum.*

§.1. TAntalus.de quo ſupra in Jove actum,ex uxore Taygere filium ſuſcepit *Pelopem* qui maturior ad *OEnomaum* Elidis Regem *Hippodamiam* filiam poſtulaturus adiit;ſed is,quòd ſe moriturum oraculo didiciſſet,cum filia nuberet, procis tamen,artem omnem pervincendi tentantibus,nō poſſet reſiſtere ut erat curuli certamine peritiſſimus, equorum etiam ex Ventis procreatorum celeritate fiſus, provocavit Amatores: victis hinc morte,inde victoribus filiâ propoſitâ. Pelops diffiſus ſibi, *Myrtilum* OEnomai Aurigam corrupit,ut curru OEnomai in curſu ſoluto ipſe obtritus ſit.Ita Pelops cum regno Peloponeſi à ſe dicto,filiam nactus eſt,Myrtilo pactam ſceleris mercedem poſtulanti in mari ſubmerſo, quod ab illo Myrtoum dicitur.Par prope *Atalanta* à procis,curſu cum illa certantibus,

appe-

appetitæ fabula. Quæ Schœnei, vel Iaſii Argivorum Regis filia, præſtans venatrix & curſu celeris, victos curſu morte plectebat; dum tandem *Hippomenes* Veneris conſilio victor, cũ ea in Magnæ Matris æde conſueſceret, in leonem iccirco, ut illa in leænam commutatus.

§.2 *Atreum & Tyeſtem* filios habuit. *Hic* fratris uxore Ærope abuſus ab illo in exilium pulſus eſt; ſed revocatus, veluti in gratiam recipiendus, ipſis quoque filiis in epulas venturo Thyeſtæ præparatis, atrociter paſtus eſt, ſole, ut ajunt, ad tantum facinus ſeſe recondente. Porrò Thyeſtes, ſcelus ſcelere ulturus; ex Pelopeja filia *Ægiſthum* ſuſtulit, quem infamiæ metu in ſilvis abjectum, Paſtores aluêre, ubi tamen adoleviſſet, in pellente patre Thyeſte. Atreum ſuſtulit, ipſumque etiam filium *Agamemnonem* Regem Mycenarum occidit, poſtquam, hoc in Trojano bello abſente, uxorem illius *Clytemneſtram* ſibi, contra virum, ſceleris familiaritate adjunxiſſet.

§.3 *Oreſtes* tamen Agamemnonis filius, fruſtra ad necem quæſitus, Electræ ſororis ope ad *Strophium* Patris affinem Principem Phocenſium evaſit. Unde poſt annos duodecim reverſus ficte de morte Oreſtis nuntium defert, mox que gratias Diis in Sacello Apollinis perſolventes obtruncat. *Pyrrhum* Achillis filium ſub hæc etiam, ante aram, ope Macarei Sacerdotis, interfecit; iccirco, quòd *Hermionem* Menelai Regis filiã ſibi promiſſam, Heleno Priami filio uxorem tradidiſſet. Igitur furiis miserè agitatus eſt, donec ſocio *Pylade* Strophii fil individuoq; ſuo comite, ad aram Dianæ Tauricæ immolandus duceretur, ubi Pylades pro Oreſte ſeſe, mutua contentione amicitiæ ad mortem offerebat.

§ 4. Hærebat illic *Iphigenia* ſoror. ſub *Thoante* Rege, in templo Dianæ Sacerdos; quam olim abſtraxerat à matre Vlyſſes Achilli nupturam ſimulans, ſed immolaturus, ut tempeſtatem à Græcorum navibus averteret, prò qua, Diana cervam ſubſtituit, translatamque in Scythiam ſacerdotio initiavit. Hæc agnito fratre, illoque in libertatem aſſerto, poſt Thoantem occiſum, fugam cum eodem arripuit, ſecumq; in faſce lignorum ſimulacrum Dianæ (quam Faſcelidem iccirco dixerunt) in Italiam tranſtulit atque in Aricino collocavit nemore, templo eo loci erecto; Oreſtes verò in finibus Rheginorum reperto fluvio, qui cum ſeptem aliis confundebatur, lotus reſipuit. Cum denique Athenas rediiſſet, ſororem Pyladæ, fidiſſimo ſociorum uxorem

dedit, ipſe Hermionem duxit, habitavitque Oreſtiam Arcadiæ urbem, ubi à ſerpente ictus occubuit.

§.5. *Menelaus* patruus Oreſtis & frater Agamemnonis, cum Helenam Ledæ ex Iove filiam raptam à Paride amiſiſſet, fraternis ceteriſque Græcorum Ducum adjutus copiis, Trojam ad ultionem facinoris bello petiit, quâ poſt decennium expugnata, Helena à Menelao Spartam ad priſtinum regnum eſt reducta.

Hæc familia à Pelope Tantali filio Pelopidarum in Græcia dicta eſt, tenuitque aliquamdiu regnum Mycenarum, quod, dum Euryſtheus (Stheneli ex Perſeo geniti & Aſtydamiæ Pelopis natæ filius) cum Helachdis Herculis filiis pugnat, ejecto cognato, occuparunt. Verùm denique ab Heraclidis proturbati ſunt. De his igitur modò agendum eſt.

CAPUT XIX.

De Hercule eiuſque poſteritate in Græcia, ſeu ſtirpe Heraclidarum.

§.1. HErcules cenſentur varii, verùm ad unum Thebanum propè omnia referuntur, hic ex Amphitryone Alcei Thebani filio & Alcmêna genitus eſt, quatuor cubitorum & pedis unius Gigas fortiſſimus, quem iccirco ex Iove natum, unâ nocte in trinoctium extenſa memorant, Iunonis haud parva offenſione, quæ icirco plurimos in Herculem hoſtes ac monſtra concitavit. Fortè illa Iovem affirmantem audierat, poſtquam *Euryſtheus* jam menſibus ſeptem conceptus eſſet, & novem Hercules, illum ex duobus imperaturum alteri, qui prior natus fuiſſet: atque icirco maturavit Euryſthei partum, Herculiſque in primum decimi menſis diem tranſtulit.

§ 2. Vix deinde unius diei infanti geminos immiſit angues, quos puer apprehenſos ſuffocavit. Iam major natu, literas à *Lino* Apollinis filio didicit, quem, quod ab eo vapulaſſet, impactâ in caput citharâ peremit. Iaculandi artem, vel à Teutato Scytha Paſtore, vel ab Euryto, Muſicam ab Eumolpho, luctam ab Harpalyco, agitare currum ab Autolyco, equitare ab Amphitryone doctus eſt. Deinde cùm pro Thebis earumque Rege Creonte, Erginum Minyaſque hoſtes profligaſſet, Euryſtheo Mycenarum Regi ejus virtus ſuſpecta eſſet cœpit, quòd jam præmii loco *Megaram* Regis Creontis filiam accepiſſet.

§.3. Accerſito igitur Euryſtheus varia imperavit certamina, ratus

tatus aliquo illorum periturum; ſed *Hercules* oraculi monitu impulſus, obſequitur; cum pro duodecim annorum ſervitute & laboribus immortalitatem promitteret. Igitur armenta (quibus Leo infeſtus) in Cythærone monte cuſtodire juſſus, leonem invulnerabilem, quem neque clava, neque ſagittis conficere poterat, in ſpelunca bifori conſtrictum, manibusque arreptum, ſuffocavit. Sed & leonem Nemeæ ſilvæ, in Achaja, juxta Cleonas & Phliuntem, fuiſſe aſſerunt, qui à Junone in cœlo Lunæ enutritus immiſſusque in montem Opheltum ab Iride adverſus Herculem fuerit cujus deinde ipſe exuviis veſtitus inceſſit, & hunc invulnerabilem fuiſſe ferunt Lesbium tamen præterea, & Heliconium etiam leonem confeciſſe dicitur.

§. 4 In Lerna palude *hydram* ſepticipitem, quæ reſectis capitibus ſemper pullulabat uberior, denique per torres ardentes à Jolao Auriga ſuppeditatos, aduſtis capitum truncis; oppreſſit, *Cancrum*que in hydræ ſubſidium venientem pedibus obtrivit. *Cervam* æripedem, auratis prædi tam cornibus, poſtquam anno integro eſſet inſecutus, demum in Artemiſii vel Mænali monti caverna deprehendit. *Aprum* in Erymantho Arcadiæ monte, qui ob neglecta Dianæ ſacra latè omnia vaſtarat, captum Euryſtheo adduxit; ſed in via à *Tholo*, Ixionis filio, hoſpitio exceptus, Centauros, in ſe & hoſpitem irruentes, confecit. Pholus tamen occubuit, Nube matre fruſtra viam pluviâ lubricante, filiumque protegente.

§. 5. *Augia* Elidis Regis *ſtabulum* quod trium millium boum fimo appletum erat, Alpheo flumine ingenioſè ſuperinducto, uno die perpurgavit. Sed Augiam pretium laboris negantem occidit, atque ex Elidis ſpoli Jovi Olympio certamina, quinto quoque anno reditura inſtituit, (unde Græcorum Olympiades ortæ) in quo Pentathlo, hoc eſt cæſtu, diſco, ſaltu, curſu, palæſtrâ omnes ipſe prior invitabat. *Stymphalidis* paludis aves, quæ roſtro atque alis munita etiam ære corpora perfringerent, humanisque veſcerentur carnibus, æreo crepitaculo à Pallade acceptoin Aretiam rejecit inſulam; vel, ut plerique alii, ſagittis confecit.

§. 6. *Diomedem* Thraciæ Regem, equos ſuos humanis paſcentem carnibus, iiſdem in pabulum propoſuit. *Vulturem* Promethei, ipſo liberato, trajecit. Eldem intercepit, poſtquam obſtantes *Actoridas* (ab Actore Patre ſic dictos] unum bello currum junctim moderantes, arte magis, quàm vi ſuperaſſet, tantâ erat, tamque

BIBLIOTECA ... ROMA ... VITTORIO EMANUELE

tamque firma illorum conſpiratio; ut iccirco uno Pectore, gemino capite, quadrimanus Gigas fuiſſe dicantur. Juſſus ab Euryſtheo *Hippolyta* Amazonis ferre cingulũ: cùm nollet id ſpontè cedere, prope Themiſcyrã ad flumen Thermodoonta ſitã, prælio cum ſuis vicit & Menalippæ Reginæ baltheum ſuſtulit. Deinde ad *Geryonis* tricorporis boves auferendos miſſus, (quem Diodetus Chryſaurum Iberorum Regem tres filios fortiſſimos duces habentem, fuiſſe dicit) & canem bicipitem, ac ſepticipitem, ex Echidna & Typhone ob antem *Draconem* ſuſtulit, puniceosque boves hoſpitum carnibus paſtos ſuſtulit *Libym* verò etiam & *Alcyoneum* objicientes ſeſe interemit & hujus quidem ſaxum in ſe immiſſum, quod duodecim plauſtris moveri non poterat, clava avertit, atque in Iſthmo collocavit.

§. 7. *Dercylum* Neptuni filium ejus boves in Hetturiam abigentem; tum *Erycen* Siciliæ Regem reliquosq; Siculos bobus inſidiantes occidit. Ipſum etiam Solem radios acrius intendentem, tum Neptunum tempeſtate infeſtum intentato arcu, compeſcuit. Contendit verò etiam ad Heſperidum hortos & *Dracone* horti per vigili cuſtode ſublato, pomis aureis potitus eſt.

§ 8. Pro Atlante quoq; Cœlum tantiſper humeris ſuſcepiſſe dicitur, dum poma pro ſe ille decerperet. Cum Jaſone Argonautisque ceteris ad aureum vellus rapiendum profectus, in reditu per Helleſpontum ad Phrygiam minorem Trojamque allapſus, libertatem abs ſe à marino ceto *Heſionem*. Laomedontis Regis filiam, poſtulat, quâ negatâ, urbem occupat, Regemque occidit, ac *Telamoni* ſocio, qui primus muros conſcenderat, Heſionem tradit. Priamoque regnum patris relinquit.

§. 9. *Timolum* & *Telegonum* Protei filios qui luctâ ſuperatos hoſpites necabant, certamine victos ſuſtulit. *Sarpedonem* Neptuni filium, hominem contumelioſum, ſagitis confecit ita & *Buſirim* ejuſdem fil. hoſpites immolantem, ſuis aris mactavit victimam. *Antæum* 64. cubitorum gigantem peregrinis infeſtum, luctà provocatum ter proſtravit; ſed ubi ex contactu Terræ matris fortiorem ſemper animadvertiſſet ſurgere, manibus elatum avulſumque terrâ facilè fregit.

§ 10. *Ones* Regis *Pincernam*, quod manibus affudiſſet aquam, qua alii pedes laverant, pugno inflicto ſuſtulit. *Tyrrhenum* Eubææ Regem victum equis diſcerpſit. *Theodamantem* quoque, ob cibum negatum, ſuſtulit: *Hylamq*; ejus filium, ſibi magnopere dilectum, amiſit aquas haurientem, fruſtra deinde quæſitum.

Maxima

Maximâ verò Lib yæ parte peragratâ, ad Oceanum Gadeſque conſtitit, *columnisque* in utraq; parte continenti poſitis *Calpen* & *Abylam* montes, ſtupendo opere Oceano pervios reddidit.

§. 11. In Hiſpania, Gallia, ac denique Italia, Tyrannos ſuſtulit, barbaroſque hominum mores correxit. *Gallicus* quidem *Hercules*, iccirco catênis aureis ex ore profluentibus atque hominum auribus innexis celebratur; quòd eloquio illic magis, quàm vi in obſequium gentes traxerit.

§. 12. In Italiam ad Aborigines, illuc ubi nunc Romani degunt, tranſgreſſus, humanitatiſque cultus perpetuam ſui reliquit memoriam. Ab Evandro Hoſpitio acceptus amiſit boves, quos *Cacus* Vulcani filius per caudas retrograde in antrum traxit. Unde deluſus fuiſſet inquirendo Hercules, nisi mugitu ſe prodidiſſent. Qui denique in effractum vi antrum proſiliit, & Cacum, receptis bobus interfecit. Hinc ad Veſuvium acceſſit, ac *Gigantes* in campis Plegræis aggreſſus cecidit. Denique, vel quòd Avernum Campaniæ lacum obſtruxit, vel quòd in Epirum tranſiens *Orcum* Moloſſorum Regem expugnarit; Inferos adiiſſe dicitur: ut Theſeum amicum actocium veterum, cum Pirithoo huc digreſſum captumque liberaret; quod præſtitit, educto ſimul ex inferni faucibus Cerbero. *Leuthonymnum* inferorum bubulcum ſibi adverſantem interemit.

§. 13. Mors verò deterrita ejus conſpectu *Alceſten* reddidit, quæ ex indulto Apollinis pro Admeto marito mortua ejus vitam produxerat. *Cerberus* ubi lucē aſpexiſſet, nauſeans vomuit, unde aconitum natum eſt. Viſum porrò Cerberum Euryſtheus averſatus inferis reddi juſſit. Ipſe redux immiſſo à Iunone furore, liberos, quos ex Megara ſuſceperat, occidit, *Lycumque* Thebarum Regem, Megaram ambientem, confecit. Ante hanc verò Meliten Ægei fluminis filiam, ex qua Hyllum ſuſcepit, ac Iolen uxores habuit. Poſtea etiam *Omphales* Lydorum Regis filiæ amore captus, eidem trieñio ſub habitu fœminæ turpiter ſervire non erubuit.

§. 14. Denique pro *Dejanira* Oenei Ætoliæ Regis fil. cũ *Acheloo* ejus ſponſo certamen aggreſſus, hunc in variis formis ac tauri præcipuè pugnantem, evulſo cornu, proſtravit, quod denique reddidit, Amaltheæ cornu pro dote cum ſponſa accepto. Sed *Neſſus* Centaurus Dejaniram, Hercule jam flumen tranſgreſſo, in navi ſubvecturus, eandem violare fruſtra conatus, ſagittis Herculeis, hydræ ſanguine infectis, transfixus eſt, qui ſe

moritutum ſentiens, togam ſuo infectum ſanguine Dejaniræ tanquam certum contra alienos amores remedium obtulit. Hanc poſtquam Herculi (quâ à Iove Euryti filia abſtraheret) per Lycham famulum dono obtuliſſet, ille in furorem verſus Lycham in Euboicum mare præcipitat, quem in ſcopulum mutatum fingunt: ipſe arcu & ſagittis Philoctetæ commiſſis, eâ lege, ne cuiquam ſui locum ſepulcri proderet ardentiin Oeta monte pyræ ſeſe injicit: atque inde in cœlum, ut fingunt, ſublatus, Heben Iuventutis Deam conjugem meruit. Dejanira verò dolore & amore plena, ſeſe Herculis clava conficit, ex cujus ſanguine nymphæa, ſeu heracleon herba eſt.

§. 15. *Iphiclum* Hercules fratrem ex Amphitryone habuit, eodem natum partu, tantæ celeritatis agilitatiſque, ut per ariſtas etiam veloci curſu provolare fingeretur. Hunc innoxium præcipitavit, gravi idcirco damnatus morbo, quem pecuniis, ex ultronea ſervitute comparatis, Iphiclique liberis impenſis, redimere Apollinis ſuaſu coactus eſt. Ex his filiis *Iolaus*, laborum ſocius, Sardiniæ demum regnum eſt auſpicatus

§. 16. Ceterum Euryſtheus, poſt ſublatum Herculem, filios bello petiit, in quo Iolaus Theſeo Hylloque adjutoribus Euryſtheum cum liberis victoriâ vitaque ſpoliavit. Deinde bello Pelopidas Atreo duce fretos, aggreſſi ſunt. Ex quibus *Hilus* aliquem duello, ad rei, bellique litem finiendam, eâ lege provocavit; ut victori cum ſuis regnum Nycenarum cederet. Quo certamine contra *Echemum* Regem Tegeatarum Hilus occubuit, & Pelopidas regnum manſit. *Heraclidæ* Corinthum reverſi ſunt, donec Cometen denique, Oreſtis ex Penthilo nepotem, regno potiti, ejecerunt.

CAPUT XXX.

De ſtirpe Trojanorum, & fatali eorum bello, Græciſque huic bello implicitis.

§. 1. D*Ardanus* ex Iove & Electra Atlantis filia natus cum fratrem Iaſium occidiſſet, fugit in Aſiam, locaque illic doluit Helleſponto vicina, & Caduciam Teucri Regis filiam duxit, amplificatamque urbem Teucriam, ſuo nomine Dardaniam appellavit: quam *Tros*, Erichthonii ex Dardano filius, poſtea

poſtea à ſe Trojam,& natus de Troellus Ilium dixit. Hic *Laomedontem* filium habuit,ex quo *Priamus* cum Thithono Memnonis patre (de quo ſuperius.)

§. 2. Multarum Priamus ex *Hecuba*, Ciſſei Thraciæ Regis filia, prolium pater fuit. Ex quibus *Paris* maximè celebris,[nonnulli Alexandrum vocant.) Hunc paritura mater facem ſeſe utero portare credidit Quod cùm ex conjectoribus didiciſſet ad patriæ à filio evertendæ exitium ſpectare, Archelao eum ſervo Priamus quidem exponendum tradidit; ſed amans mater ſurreptum paſtoribus in monte Ida dedit educandum:ubi adultior ex *Oenone* duos ſuſcepit liberos,cauſiſque diſceptandis adhibitus, magnâ æquitatis famâ claruit , adeoque poſtquam Eridis pomum aureum inter Deas,Iunonem, Venerem,ac Palladem; cum inſcriptione, *Detur pulcherrim* , projectum eſſet; ipſe arbiter hujus litis decidendæ accitus fertur,ac pro Venere tuliſſe ſententiam , quæ pulcherrimam ipſi fœminarum promiſerat,Pallade ſapientiam,ac Iunone regnum fruſtra deferentibus.

§. 3 Deinde cum paſtoritio habitu in agone apud Trojam, fortiſſimus cum ipſo Hectore victor concurriſſet,atque is gladium indignabundus in paſtorem,ut putabat,ſtringeret , Paris fratrem ſeſe eſſe allatis crepundiis probavit. Ita à Priamo receptus, cum 50. navibus in Græciam, tanquam Heſionem ſororem à Telamone repetiturus abiit , revera ut *Helenam* Menelai Regis Spartani uxorem raperet, à quo, ut ajunt , hoſpitio acceptus, hanc rependit abſenti gratiam , alii , Spartâ per vim expugnatâ , raptaque hinc Helena Trojam repetiiſſe autumant. *Menelaus* poſtquam fruſtrà per legatos uxorem poſtulaſſet, bellum cum fratre *Agamemnone* Rege Mycen,aliiſque Græciæ totius Principibus Aſiæ intulit;ſed ad Trojam regni caput, decennio toto hæſit. In hoc bello quatuor duces maximi Hector & Æneas Trojani, Achilles & Vlyſſes Græci celebrantur

§. 4. *Æneas* ex Anchiſe patre (cujus pater Capys,avus Aſſaracus,filius Trois) & matre , ut fingunt , Venere Creuſam Priami natam uxorem habuit, Romanæ ſtirpis progenitor , & Rex Latinorum , poſt fata Trojæ, atque in Italiam tranſitũ, debellatumque Turnum, effectus. De quo Virgilius latè in ſua Æneid. *Hector* Priami filiorum fortiſſimus, quo ſtante

Troja capi non potuit,uxorē habuit *Andromachen* Regis Theban. Ætionis filiam,virilis animi fœminam, poſtea à Pyrrho Achillis filio in Græciam abductam. Ex illa Hectori *Aſtyanax* natus eſt,quem Vlyſſes,captâ Troja è turris faſtigio dedit præcipitem. Græcorum terror Hector fuit,ex quibus *Proteſilaum* & *Patroclum* interfecit;ſed hujus mortem ulturo Achilli victus palmam vitamque ceſſit,crudeli ſpectaculo, ter circum Trojæ mœnia,& Patrocli ſepulcrum,bigis raptatum cadaver, auro denique à Priamo redemptum eſt.

§.5.*Achillos* Pelei ex Thetide filius,nepos Æaci à Chirone inſtructus in citharâ,uſu herbarum medendi,venandiq; ac legum æquitatiſque peritiâ. Poſtquam *Calchas* vates Græcorum pronuntiaſſet,Trojam ſine Achille capi non poſſe qui in Scyrum à matre delatus,latuit inter Lycomedis Regis filias,habitu muliebri è quarum una *Deidamia* Pyrrhum filium ſuſtulit. Hinc tamen Vlyſſis aſtu extractus,ad bellum Trojanum venit; ſed cum ob ereptam ſibi à Rege Agamemnone Briſeidem ſeu *Hippodamiam*,digreſſus à bello rurſum eſſet,Patrocli amici mortem ulturus redit, poſtquam arma Vulcanus impenetrabilia illi fabricatus eſſet.

§.6.Neque Hectori,licet *Pentheſilea* Amazonum Reginâ ſtipatus in Græcos erumperet impune fuit cum Achille congredi. Sed amores demum inconſulti etiam Achillem perdidere, cùm *Polyxenam* Priami filiam deperiret:hanc enim ducturus,cùm in lucum Apollinis veniſſet,*Deiphobus* Polyxenæ frater illum quidem amplexus eſt,ſed Paris inermem occidit.

§.7.Haud multò poſt,& ipſe à *Philoctete* Herculis ſagittis inſtructo jaculandique peritiſſimo,provocatus occubuit, fruſtra Trojanis in auxillium properantibus qui Menelai illum manibus nuper exemerant. Cùm in fatis eſſet Paridem Herculis ſagittis periturum. Philoctetes verò pede illo,quo contra fidem datam Herculis ſepulcrum oſtenderat,caſu ſagittæ vulneratus, intolerabilis Græcis propter fœtorem vulneris erat,adeoque ex Lemno,ubi relictus fuit per Vlyſſen reductus eſt,denique poſt bellum Trojanum à *Machaone* ſanatus. Ceterum impuri amoris in Paride ultores,peccabant ipſi hoc ſcelere,quod in hoſte perſequebantur. Nam & Agamemnon *Aſtynomen* Chryſis Sacerdotis filiam rapuit, ob quam cauſam Græcorum caſtra peſte conſumenda erant: niſi Achilles coëgiſſet reddere, ſuâ ipſe idcirco Briſeide ſpoliatus.

§.8. Vly-

§.8. *Vlyſſis* tamen prudentia, & aſtus.(fuit is Laërtæ Regis Ithacæ,& Dulichii filius) magnopere Græcis profuit. *Hic* cum amore uxoris *Penelopes*,ex qua *Telemachum* fil.ſuſceperat,bellũ averſaretur inſaniã ſimulans litus,diverſis animaliũ generibus ſub jugo ſociatis,arabat,ſalẽq; ſerebat,quẽ tamen *Palamedes* Nauplii Eubœæ Regis fil.prodidit,objecto aranti Telemacho,quẽ ne læderet,aratrum flexit,ſimulatamq; inſaniam profeſſus eſt. *Hinc* ad bellum pertractum,poſt Achillem & Philoctetem eodem traductos,cinerem Laomedontis, ſuper Scæam Trojæ portam ſervatum,clam ſuſtulit. Palladium quoq; (ſtatua Palladis erat, Cœlo lapſa,quæ haſtam oculosq; vibrare ferebatur) cum Diomede exarce Minervæ cuſtodibus deluſis rapuit, miſſus verò cum eodem explorator,Rhæſo Thraciæ Rege occiſo,equos,priuſquam Xanthi aquas deguſtaſſent,ad ſuos traduxit;quibus infectis,Troja,ut in fatis erat,capi non potuit.

§.9. Fuit verò *Diomedes* Rex Ætoliæ Tydei & Deiphiles fil. poſt Achillem & Ajacem fortiſſimus.qui cum Hectore & Ænea ſingulari etiam certamine concurrerat,Martemque ac Venerem,in hujus protectione,vulneraſſe ferebatur:ut iccirco Deâ indignante *Ægiale* Diomedis uxor cum Cyllabaro Stheneli filio conſueverit,unde domum averſatus,exul in Apuliam abiit, ubi Socii,Venerem convitiati,in Diomedæas aves (dentatas, corpore candidas,puerorumq; more vagientes,in inſulis Gargano appoſitis,à Diomede etiam nuncupatis) cõverſi fuerant.

§.30. Porrò Ulyſſes poſtquam frumentationis gratia ipſe in Thraciam miſſus,ſine fructu,eſſet; *Palamedes* verò inde rediens multum frumenti adveheret:ſtimulatus invidiâ, fictas Priami ad Palamedem literas inſtruit,in quibus conceptæ proditionis gratiâ pecuniam ſe miſiſſe commemorat,(quam Ulyſſes, corruptis ſervis,in tabernaculo defoderat) interceptis literis, cum reus proditionis ageretur,Ulyſſes defenſionem ſimulat, negatque de tali viro credendum quicquam , niſi pecuniæ repertæ fuerint,quæ,ubi in tabernaculo erutæ eſſent,lapidibus obrutus, periit. Aſtrologiæ hic inprimis peritus, *Solis* eclipſin in caſtris viſam,minime eſſe formidandam docuit, menſes primus ad curſum Lunæ aptaſſe fertur,præterea aciei ordinem, excubiarumque idoneas vices,per gruum obſervationem, didiciſſe, quarum etiam in volatu figuris inſtructus, literarum formas quatuor,aliis Cadmi literis,ut θφχξ, adjecit,unde Palamedis aves grues ſunt dictæ.

§.11.

§.11. Lis eidem Ulyſſi cum *Ajace* filio *Telamonis*, Græcorum poſt Achillem fortiſſimo, fuit, pro armis Achillis contendente, in quâ, cum eloquentiâ & favore Agamemnonis ſuperaſſet: Ajax ex indignatione in furorem verſus, gladio (quem ab Hectore in duello, pari virtute decertans acceperat, repenſo Hectori baltheo) primum in muta ſæviit pecora, ratus ſe Atridas conficere; poſt ubi deluſum ſe animadverteret, majori ſibi crimine vitam ſuſtulit, cruore, ut fingunt, in Hyacinthum florem verſo, ita miſero fatale donum inimici fuerat: uti viciſſim oblatus Hectori baltheus, ex quo tractum ipſius cadaver pependet.

§. 12. Hoc eodem bello tamen & alter *Ajax Oilei* Regis Locrenſium natus fuit, velox pedibus, haſtaque vibrandæ inprimis peritus, qui, Trojâ captâ, Caſſandram Virginem in tem, lo violavit, cauſaque tempeſtatis fuit, quâ, per ulciſcentem facinus Minervam, Græcorum claſſis juxta Caphareum promontorium cum Ajace periit. Ulyſſes denique & Orſilochum Idomenei Cretenſis Regis filium, obſtantem, ne legitima pars prædæ ſibi decideretur, interemit, poſtremò & *Polyxenam* ad Achillis tumulum jugulatam, tum & *Aſtyanacta* Hectoris fil. de turri præcipitatum, inferias miſit, poſtquam jam Troja Græci eſſent potiti.

§. 13. Hæc enim decennio obſeſſa eſt, donec Helena Priami filio exitium prævidente, ac transfuga, fatalis *equus*, per Epium artificem, & directorem Helenum, erectus eſt; quo, ſimulatè diſcedentes Græci, tanquam in obſequium Palladis relicto, armatos continebant. Hunc cùm Religionis cauſa, per murorum ruinas (portæ enim capaces non erant) Trojani per rotas in urbem admoviſſent; Græci, *Sinone* ex arce Palladis ſignum igne dante, verſâ claſſe, adfuêre, atque ingenti omnium clade urbem invasêre.

§. 14. Ante cujus deditionem *Antênor* & *Ænêas* cum hoſte pacti, Palladio, ut nonnulli ferunt, tranſportato, diſceſſerant, quanquam Virgilius magis honorificum Æneæ per medios hoſtes egreſſum inſtruat, quo & Anchiſen parentem humeris ſuſceptum ſervarit. Creuſam tamen uxorem amiſerit, Aſcanio ex illa filio incolumi. Hoc Italiam denique (poſtquam Drepani Anchiſem ſepeliiſſet) comite, poſt varios in mari errores attigit, (quanquam Didonem Carthaginem extruentem, ut fingit Virgilius, non viderit; ut quæ multo poſt tempore ædificata

ficata eſt] cui Latinus partem agri, Laviniamque filiam jam Turno promiſſam Fauni Patris oraculo monitus addixit. Quam Æneas Evandro Aboriginum Rege adjutore, contra Turnum Camillam, Mezentiumqu bello victos obtinuit. Hæc poëticè à Virgilio ut primo lib. oſtendimus didućtà ſunt.

§ 15. Ceterùm *Priamus* captâ Trojâ, à *Pyrrho* Achillis fil. (quem *Neoptolemum*, tanquam recens ad bellum venientem, dixère] ad Iovis Hercæi aram interfectus eſt. Filium verò Priami *Polydorum* quem *Polymneſtori* Thracum Regi cum magna vi auri educandum tradidit, perfidus Rex interfecit, cujus ad tumulum Æneas, ut Virgilius libro 3. hæſit. *Hecuba* mater, auditâ morte diſſimulatâque; plus à ſe auri pro filio reconditum Polymneſtori indicat. Qui, cum ſpe illius veniſſet, Hecubæ indignantis unguibus excæcatus eſt. Ipſa verò Hecuba ob convitia, tum Polymneſtori, tum Græcis captivam abducentibus intentata, in canem mutata fingitur. Fuit & *Lacroon* Priami filius, qui erumpens ex arce, cum haſtam in equum Trojanum infixiſſet; ab hoſtibus, cum duobus filiis, oppreſſus eſt.

§. 16. *Helenus* Priami filius Græcis ad quos tranſiit, ob conſilia patriæ occupandæ, tum etiam vaticinia, quibus inclaruit, Pyrrhumque à navigatione (quâ reliqui perituri eſſent) prohibitum gratus: cui etiam iccirco Pyrrhus *Andromachen* fratris Hectoris uxorem regnique ſui partem conceſſit, in qua urbem ad ſimilitudinem Trojæ condidit, ad quam profugus Æneas appulit. lib. 3. Æneid. *Caſſandra* Priami filia, cum fruſtra ab Apolline vaticinandi facultate oblatâ; ad facinus ſollicitata eſſet: feciſſe is dicitur, ut, licet vera prædicenti, fides nulla haberetur.

§. 17. Hæc *Chorœbum* parum ſanæ mentis hominem ſponſum nacta eſt, quo in excidio Trojæ pereunte, Agamemnoni ceſſit, Cui etiam, non credenti, eventura prædicens domi mala cum eodem, Clytemneſtræ inſidiis, ſublata eſt. *Deiphobum*, alium Priami filium; Helena (poſt mortem Paridis) uxor, perfidè admiſſis ad dormientem Græcis, ſuſtulit: ipſa denique, hoc pacto utcumque Menelao conciliata, ac reducta eſt. Poſtremò Græci, poſt ever'am Trojam, & ipſi plerique tempeſtate periere. Ulciſcentibus eadem in his facinore Diis, quæ ipſi in Trojanis plexuerant. Aliqui

longa.

longa etiam octennii jactatione,vix quietem ſunt aſſecuti,

§.18.*Phyrrhus* ubi in patriam rediiſſet,avum Peleum ab *Acaſto* Peliæ filio regno pulſum atq; in ſpelunca latentem reperit, qui ab *Atalanta* Acaſti conjuge appetitus,cùm adulterium recuſaſſet,de illo innocens accuſatus belloque profligatus erat. Sed Pyrrhus Peleo contra Acaſtum in Theſſaliæ regnum reſtituto,fratribuſq; Acaſti in venatione,perſe ficto in habitu ſublati *Neſtorem* quoque ſub Acaſti ſpecie, circumvenit, regnoque exuit,ipſe demum ab Oreſte in Hermiones ambitu periturus. Porrò Neſtor,Nelei & Chloridis filius,jam ſenex triſeclus,apud Trojam,cum Græcis,tanta prudentiæ & eloquentiæ laude verſatus eſt,ut Agamemnon diceret brevi ſe expugnaturum Ilium ſi decem ſibi Neſtores contigiſſent.

§.19.Ad *Vlyſſem* poſtremò redeamus,quem per varios errores Homerus ut primo libro vidimus,domum reducit. Principio ille ad Ciconum litus appulſus,ſimiliquepoſt tempeſtate ejectus in Africam,ad Lotophagorum gentem,pleroſque illic Sociorum,loti dulcedine illectos,reliquit Hinc in Siciliam appulit,ibi à Cyclope *Polyphemo* ſex ſociorum devorati quem,oblato liberiore hauſtu,præuſto titione excæcavit ; mox cum reliquis,a rietum tectus pellibus,ſeſe antro ſubduxit,Inde Æoliam delatus,ventosab eo omnes utri incluſos, præter Zephyrum, accipit,mox amittendos,cum ſocii ſpe latentis theſauri aperuiſſent.Ita jam Ithacæ propinquus rurſus in Æoliam, atque inde ad Læſtrigonas anthropophagos rejicitur; ubi aliquot iterum ſociorum devorati ſunt.

§ 20.Socii,hinc ad *Circen* miſſi,in porcos mutati ſunt, quos redempturus,ſumpto à Mercurio adverſus veneficia pharmaco adfuit,coëgitque,ſtricto gladio formæ eos priſtinæ Circen reſtituere,cujus deinde amore & conſuetudine detentus *Telegonum* ex ea filium & filiam Ardeam ſuſcepit.Fuit *Circe* Solis & Perſes Nymphæ filia,ſoror *Æeta* Regis Colchorum,quæ,marito Sarmatarum Rege ſublato,tyrannidem occupavit quâ mox deturbata,in Circæum extremum Italiæ montem profugit, ubi *Glaucum* marinum Deum deperiens,Scyllam ab ipſo dilectam, in monſtrum convertit. Quin & *Picum* Latinorum Deum, in ſui nominis avem commutavit ; quod uxorem ſibi promiam prætuliſſet. Quo loco & Vlyſſem hoſpitio excepit , à quâ ægrè dimiſſus,peractis apud Oceanũ ſacris,ad Inferos deſcendit , ubi ab Anticléa matre,& Ephénore ſocio (qui à lapſu ſcalis cervicẽ fregerat

fregerat) tum etiam vate Tireſia de ſibi eventuris plura edoctus eſt.

§ 21. Fuit autem *Tireſias* Thebanus, qui cum fœminam Draconem, in Citharone monte, confeciſſet, in fœminam verſus eſt: iterum marem interficiens, maris formam recepit (quanquam paulò aliter Ovidius] unde cum diſceptatio inter Jovem Junonemq; orta eſſet, isque pro Jove cenſuiſſet, à Junone eſt excœcatus, cui in ſolatium Jupiter divinandi poteſtatem conceſſit. Reverſus ab hoc vate Ulyſſes Junoni & Proſerpinæ columnam erexit. Sirenes deinde obturatis ſociorum auribus prætervectus, Scyllamque ac Charybdin magno periculo tranſiens, Siciliam appulit ubi cùm armenta Solis, contra mandatum Ulyſſis dormientis, Eurylocho autore, ſocii rapuiſſent, omnes naufragi facti fuerunt, uno Ulyſſe, qui navis malo inclinatus ad Ogygiam ejectus eſt, ſalvo.

§ 22. Hic à *Calypſo* Nympha ſeptennali hoſpitio & thalamo exceptus, Nauſithoum & Nauſinoum reliquit filios, dum jubente *Mercurio* dimiſſus, & jam in conſpectu Phæacis, novâ tempeſtate merſus, periiſſet, niſi Leucothoë maris Dea naufrago tabulam ſuppeditaſſet, qua ad Phæácum litus enitens, laſſusq; ſub frondibus à Nauſicaë *Alcinoi* Regis (cujus celebres & fertilitate & copia fructuum horti & pomaria bifera triferaque) filia, veſte & hoſpitio donatus, naves etiam ſociosque ab Arete illius matre adeptus Ithacam pervenit, habituque mendici, ex Palladis conſilio, uſus ad porcarios venit, ex quibus Eumæus incognitum adduxit domum, ubi à Procis multas perpeſſus injurias, tandemque ab *Euriclea* nutrice agnitus, arma ex compoſito cum filio, & duobus ſubulcis in procos vertit, omnesque trucidavit, *Penelope* ſibi vendicatâ, quæ inviolatam thori fidem, quamvis infido marito, inter tot pecorum illecebras ſervarat. Subinde cum filius ex Circe *Telegonus* patrem inviſurus domo prohiberetur, contentione orta, incognitum patrem ſpina venenoſa trigonis piſcis transfixit. Ulyſſis peregrinationem uti & Ilii everſionem, Homerus eleganti poëſi heroica complexus eſt.

CAPUT XXXI.

Thebanorum Principum linea, & poſteritas.

§. 1. A*Genor* Beli ex Neptuno orti filius, Taygetam uxorem Tantali & Europam Jovis, tum natos Cadmum Phœnicem & Cilicem habuit, ex quibus *Cadmus* ad Europam inquirendam miſſus, hâc minimè repertâ, redire ad patrem veritus, in Aonia prope Parnaſſum conſedit, Bœotiamque regionem dixit, ac celebres olim Thebas extruxit: ubi cum nonnulli ſociorum ad Dircem fontem pro aqua miſſi, à cuſtode illius ſerpente occiſi eſſent, hoc confecto ſparſisque ipſius per agrum dentibus, armati de ſulcis viri ſubitò enati, mutuis in ſe telis graſſari ſunt, dum quinque ſuperſtites Cadmo ſocii accederent.

§. 2. Cadmus verò, literis ex Phœnicia tranſlatis, remp. excoluit, quas reperit omnino ſedecim, (quibus Palamedes υφχξ & Simonides deinde ζψηω adjecit) Filias habuit, *Semelem*, Baccho nuptam, *Ino* Athamanti (de quibus ſupra actum) tum etiam *Agaven* Echionis Thebani uxorē, quæ inter Bacchos furens *Pentheum* filium Bacchi ſacra, quòd abſtemius eſſet, aſpernantem diſcerpſit; denique Autonoën Actæonis ex *Ariſtæo* (mellis repertore & cultore apum) matrem. Porrò & Cadmus, poſt Orpheum carminum repertorem, proſaicam orationem inſtituiſſe primus fertur: tandem ab Amphione, potente citharœdo Zethoque ejus fratre regno ad Illyrios pulſus ceſſit, donec miſeratione, ut fertur, Deorum ipſe cum Harmonia uxore in ſerpentem mutatus fingitur. *Harmonia* verò Jovis & Electræ vel certè Martis & Veneris, filia, Deos in nuptiis habere præſentes meruit, donisque eorum culta eſt. Pallas enim monile, peplum & tibias; Mercurius lyram; Ceres fruges; Electra cymbala & tympana magnæ matris largita eſt. Ipſe Apollo citharâ luſit, Muſis tibias inflantibus.

§. 3 *Phœnix* Agénoris filius Phœnicibus Syriæ populis nomen dedit, hic ex Caſſiopéa *Phineum* ſuſcepit, Sthenobœæ, ſeu Cleopatræ maritum, hic Phineus Orythum & Crambum filios ſuaſu novercæ *Harpalyces*, ſeu Idææ, poſt Cleopatram ductæ

ctæ, excœcavit, unde & ipſe in ultione n à Diis excœcatus, Harpyjasque perpetuo ſuæ infeſtas menſæ perpeſſus eſt: dum Calais & Zetes hoſpitio ſuſcepti eas fugarunt, ab Hercule denique filiorum exilium & cœcitatem vindicante occiſus eſt. Alius præter hunc *Phineus* Athenienſis juſtitia celebris fabuloſè in avem mutatus fertur lib. 7 Metam. Alter Phœnicis filius *Labdacus*, qui Thebis regnavit, filiumque celebrem Lajum habuit, OEdipi patrem.

§. 4. Hic *Lajus* ductâ Creontis Thebani filiâ *Iocaſta*, cum oraculum de filio naſcituro conſultum reſpondiſſet; illius manu occidendum patrem: Lajus Jocaſtæ præcepit, ut partum ſuffocaret. Jocaſta miniſtro interficiendum tradidit, qui plantis vimine trajectis, in ſilva ex arbore ſuſpendit, inedia periturum, niſi Phorbas Polybii Corinthiorum Regis paſtor deprehenſum Reginæ liberis carenti obtuliſſet, quæ *OEdipum*, a pedum tumore appellatum, diligenter educavit. Hic grandior, poſtquam conſulto Apolline cognoviſſet, in Phocide ſe patrem repertùrum, illic fortè, tumultu inter cives orto, medius accedens, Lajum imprudens occidit, ac deinde Jocaſtam matrem neſcius uxorem duxit: hac occaſione.

§ 5. *Sphinx*, Echidnæ & Typhonis filia, in agrum Thebanum à Junone immiſſa erat, pectore & facie humanâ, extremâ parte leo, alis volucris, quæ in Phyceo colle reſidens, hoc ænigma proponebat, quod animal, mane quadrupes, meridie bipes, veſpere tripes eſſet, vitamque non ſolventibus extorquebat: dum Regina, regnoque in præmium Solutionis propoſito, OEdipus acceſſit, ac propoſitum ad hominem applicatum ſolvit, Sphinge (ut erat in fatis) ſeſe ex dolore in præruptam voraginem præcipitante. OEdipus tamen ubi intellexit, matris ſeſe inceſtis nuptiis, patriſque cæde commaculatum, utrumque ſibi eruit oculum, ſolaque duce filiâ *Antigona* Athenas in exilium conceſſit, quæ à præcipitio quæſito patrem prohibuit.

§ 6. Præter Antigonam & Iſmenem ex Jocaſta *Etheoclem* & *Polynicem* filios habuit, qui regnum eà lege partiti ſunt, ut alternis præeſſent, quod cum major natu Etheocles primo ſuſcepiſſet, cedere Polynici ſucceſſuro noluit, quare hic ad *Adraſtum* Argis imperantem confugit, quo tempore eodem *Tydeus* OEnei Calidoniæ Regis filius ob

ob fratrem Menalippum à ſe ſublatum, pervenit, uterque Adraſto tam gratus ut ille Argiam, hic Deiphilen filiam duceret (ex qua Diomedem in Trojana obſidione celebrem habuit) exercituque regio adverſus hoſtes muniretur. Polynici reducendo primo adlaboratum eſt. Miſſus ad Etheoclem legatus Tydeus; ſed durius inter convivas habitus, quelibet ad quodvis certaminis genus interritus laceſſebat, quem idcirco revertentem juvenes Thebani quinquaginta ex inſidiis aggreſſi, omnes ſunt profligati, uno Mæone ad nuntiandam cladem relicto. Adraſt' igitur, Polynices, & Tydeus, quatuor aliis belli ducibus ſecum ad armorum ſocietatem contra Etheoclem aſſumptis, progreſſi ſunt.

§. 7. Ex his *Amphiaraus*, OEclei, vel Lini filius, vates, cùm ſe hoc bello periturum animadverteret, adduci non potuit, dum uxor *Eriphyle*. Adraſti ſoror, judex conſtituta, aureo torque à Polynice inducta, contra virum ſententiam dixit, vel, ut alii, latentem prodidit, quocirca Amphiaraus diſcedens *Alcmaoni* filio mandat ut poſt obitum ſuum Eriphylen occideret, quod, oraculo etiam probante, factum eſt; alter dux *Capaneus*. qui urbium per ſcalas oppugnationem, primò ante Thebas, cœpiſſe dicitur; ſed lapidibus obrutus periiſſe, ideoq; in fabulis fuit à Jove tanquam Deorum contemptorem fulmine cecidiſſe. His Meleagri & Atalantæ filius *Parthenopæus* & *Hippomedon* acceſſère.

§. 8. Fuit *Meleager* Tydei frater ex OEneo & *Althea* Theſtii filia, qui cum aprum Dianæ occidiſſet caputque apri Atalantæ Joſii Argiv. Regis natæ detuliſſet, Althææ fratres indignati, Plexippus & Toxeus, dum Virgini caput auferre moliuntur, a Meleagro occiſi ſunt, quo facinore Althæa irritata fatalem Meleagri ſtipitem, cum quo ipſe conſumendus ferebatur, in rogum conjecit, filiumque, conſumptis viſceribus, extinxit. Parthenopæus fil. in bello Thebano occubuit. Nam ex his ſeptem Ducibus nemo incolumis præter ſolum Adraſtum evaſit, ipſi fratres, Etheocles & Polynices, mutuis vulneribus ceciderunt, qui cum eodem impoſiti rogo conflagrarent, flamma, velut odiorum particeps, à ſe invicem diviſa eſt. Poſthæc etiam nepotes parentum neces ulturi, Duce Alemæone. vel, ut Statius, Theſeo contra Thebanos profecti, eos denique ſubjugarunt, urbe captâ, funditusque ſubversâ. De Athamante Thebarum Rege alibi viſum.

CAPUT

CAPUT XXXII.

De Regibus Athenienſium eorumque poſteritate.

§.1. POſt Cranaum & Amphitryonem Athenis Erechtheus ſeu Erichthonius præfuit, cujus filia *Pandora*, cum *Pretogenia* ſorore, ingruente bello Bœotico, ſeſe pro ſalute patriæ devoverunt ad aras victimam. *Harum* frater & ſucceſſor Erechthei *Pandion* Philomelam & Prognen filias habuit luxitque, de quarum fortuna ſuperius actum eſt. *Hujus* filius regnique hæres *Ægeus*, qui ex Æthra Pithæi Træzeniorum Regis filia Theſeum ſuſcepit. Illi cum *Minoë* Cretenſium Rege, ob occiſum illius filium Androgeum, grave interceſſit bellum, quo ſuperati Athenienſes coacti ſunt quotannis adoleſcentes ſeptem, totidemque puellas Minotauro, in Cretenſi labyrintho, devorandos mittere.

§.2. Erat verò *Labyrinthus* opus miris ambagibus *Dædali* architecti ingenio elaboratum, ex quo nullus pateret ad Minotaurum ſemel immiſſis exitus; ſed Dædalus artifex, cum uxori Minois *Paſiphae* ad Minotauri conceptum faviſſet, Minoem perſequentem coactus cum Icaro filio, fugere, ut mare ſuperaret, ſibi filioque alas fabricatus dicitur, quibus *Icarus* juveniliter exultans, propiuſque ſolem advolans, ſolutis Sole ceris alisque, mari, ſe Icario dicto, hauſtus periit. Sed *Theſeus* Minotauro fatalis fuit. Hic enim ſorte inter adoleſcentes immolandos delectus, conciliatâ ſibi *Ariadne* Regis Minois filia, ſuppeditato per illam filo ingreſſus, poſt occiſum monſtrum, ductu fili exitum reperit, ſed Ariadne per ſomnum in Chio perfide relictâ, Phædram ejus ſororem ſecum abduxit. Nigris tamen revertens in patriam velis (quæ impetrata victoria & vitâ, pater mutare in alba juſſerat) conſpicatus ita redeuntem navem *Ægeus* ratuſque filium periiſſe, ſeſe in mare dedit præcipitem, illique nomen reliquit.

§.3. Iam puer *Theſeus* documenta magnæ indolis dabat, cum exuvium Leonis in Hercule ceteris fugientibus, ultro, tanquam feram, jaculis impeteret. *Procruſten, Scironē & Schinim*, Atticæ latrones jam adultior confecit. Quorum, cum illius oſſa in mare ſparſiſſet, hinc Scironia ſaxa extitiſſe Poëtæ fabulantur. Hunc vero, homines curvatis laxatiſque arboribus diſcerpentem, pari ſupplicii genere ſuſtulit. Cum Adraſto adverſus Creontem

Creontem Thebarum Regem,cæſos in bello ſepeliri prohibentem,fatali illis clade,depugnavit,Amazones quoq; debellavit, captamque ex eis duxit Hippolyten,ex qua filium *Hippolytum* ſuſcepit.

§.4. *Pirithoum* Ixionis,ex legitima uxore,filium præcipuâ coluit amicitiâ.Unde cùm ei Hippodamē,ſive ut alii Hippodamiā, ipſo nuptiarum die Centauri Lapithæque eripere conarentur, Theſeus ſocio Hercule omnes profligavit.Hac tamen mortuâ, convenit inter utrumque,ne quam aliam niſi Iove natam ſibi conjugem vendicarent. Et Theſeus quidem ſibi *Helenam* raptu adjunxit,deinde,cum Pirithoo, Proſerpinam Plutoni erepturus,ad Inferos contendiſſe fingitur;ubi hic à Cerbero devoratus,Theſeus à Plutone captus eſt,dum ſuperveniens Hercules libertatem redderet. Poſtremò jam ſenior Athenis, quas moribus legibuſque excoluerat,pulſus,in Scyro inſula vitam clauſit. Poſtquam Panathenæa hoc eſt,celebres Minervæ ludos Athenis,funebreſque in Iſthmo inſtituiſſet.

§.5. *Hippolytus* Theſei fil. *Phædra* novercæ primùm quidem amoribus,deinde,poſt repulſam improbis ipſius odiis,falſiſque apud Patrem calumniis,agitatus,in venatione oberrans , propriis equis,à Neptuno,ut fingunt per Phocas incitatis diſcerptus eſt. Hunc tamen Æſculapius reductum ab inferis vitæ reſtituit;ſed declinatâ patris irâ,in Italiam tanſeuntem:ubi ſe Virbium quaſi bis virum,dixit, Ariciamque , ab uxoris ductæ nomine,urbem excitavit.

CAPUT XXXIII.

De Theſſaliæ Regibus,& Argonautarum expeditione.

§.1. PElias Neptuni filius,ex Tyrone Salmonei Regis filia,Rex Theſſaliæ,fratrem habuit uterinum Æſonem ex Tyrone & Æolo (alii,Critheo Æoli filio)natum.Ex Æſone vero & *Alcimède* nepotem *Iaſonem*.Quem,cum Pelias ſibi ab Æoli ſtirpe mortem imminere intellexiſſet,ideoque decrevisſet tollere. *Alcimede* filium Peliæ inſidiis ſubtractura, eum in arca tanquam mortuum extulit , & clam Chironi educandum tradidit; qui terram adultior,ad Anaurum flumen arare cœpit.Interea cum Pelias iterum oraculo acceppiſſet ab illo ſibi caveret, quem altero pede conſpexiſſet nudum,idque Iaſoni,ad Neptuni ſacrificia venienti,in conſpectu Peliæ eveniſſet; ut inhærens luto , alterum

rum pedem, relicto calceo nudum educeret; quæſitus ex Pelia eſt; quid homini à quo ſibi pereundum ſciret, facturus eſſet? reſpondit, eum ſe ad rapiendum vellus aureum dimiſſurum, quæ res eo tempore fieri non poſſe exiſtimabatur.

§. 2. Placuit, & decrevit hoc Iaſoni faciendum. Qui, ut erat gloriæ cupidus, ſumpto Hercule laborum ſocio aliiſque compluribus heroum, navi conſilio Palladis ab Argo inſtructa (quæ hinc *Argonavis* dicta eſt) cujus malus ex quercu Dodonæa, arbore fatidica, erat; ipſaque demũ inter ſidera relata eſt; expeditionem hanc feliciter in Colchidem ſuſcepit. Porrò res ardua prorſus erat: nam *Æeta* Colchorum Rex, Solis & Perſæ filius, à Diis monitus, ſibi tunc pereundum eſſe ſciret, cum externi Phryxæum hoc vellus ſuſtuliſſent: illud deauratum, ut tantò lateret facilius, temploque Martis incluſum, accitis ex Taurica regione ſub Dracone duce, fortiſſimis cuſtodibus (unde fabula de Tauris ignivomis, & Dracone per Argonautas, Medeæ opera occiſ.) locum munivit.

§. 3. Iaſon verò iter ingreſſus, primò ad Lemnum hæſit, *Hypſipyles* Reginæ Thoantis filiæ hoſpitio & thalamo delectatus, cui gemellos ex partu reliquit. Fuit hæc poſtea pietate in virum celebris, quæ una hunc ſervabat, cùm reliquæ in Lemno mulieres ex pacto viros ſuos interfeciſſent, Quocirca profuga Lycurgi in domo, alendis filiis præfuit. Ex quibus cum Archemorum alumnum ipſâ abſente ſerpens intereniſſet; Adrasti adverſus Lycurgum, defenſione ſervata eſt. Cum hac Lemno relicta, Iaſon ad Phineum Regem divertit. cui poſtquam infeſtas Harpyjas ſuſtuliſſet, muneris loco intellexit qua via inter Cyaneas petras tutum iter in Colchidem teneret.

§. 4. Huc cùm perveniſſet, *Medea*, Æetæ filia, hoſpitis amore capta, eſt. Quæ, quòd à Circe, patris ſorore herbarum vim, atque omne veneficii genus didiciſſet, facilè artem venenumque invenit, quo doceret Iaſonem æripedes Tauros perdomare, ac pervigilem Draconem ſopire, deniq; & armatos viros, exſparſis in argo Draconis dentibus ſubnatos, mutuis ſe vulneribus jacto in medium lapide per Iaſonem, conficere coëgit. *His* ſuperatis Iaſon accepto vellere, cum Medea clam abitum molitus eſt, quibus cum ſuperveniret Æeta, Abſyrtum fratrem Medea diſcerpſit, ſparſis hinc inde membris, ut patrem inſecutum moraretur.

§. 5. In reditu, alii ad Trojam cum Hercule allapſum, illaque

potitum ferunt. alii ad Iſtri pertigiſſe Oſtium: cumq; adverſo flumine eò veniſſet, ubi Danubius Liburniæ montibus proximus eſt, navim ſuis, ſociorumq; humeris, trans montes, in mare Adriaticum deportaſſe, atque inde appuliſſe in patriam. In tempeſtate memorant, Diis invocatis, ſuper *Caſtoris* & *Pollucis* ſociorum humeros, ſtellas apparuiſſe bono omine, atque inde manaſſe uſum; ut his in periculo ſimili, vota nuncuparent.

§.6. Iaſon à Medea in Græciam adducta, ſibi conjugio ſociata, impetravit primo, ut parentem Æſonem herbis potentibus (quibus etiam oleæ ſtipes aridus refronduit] recoctum, juventuti reſtitueret. Quæ idem etiam beneficium Liberi nutricibus præſtitit, & vetulo arieti in conſpectu filiarum Peliæ, ut iccirco & hæ idem beneficium pro ſene Patre poſtularent. Ut Ovidius, vel, ut alii aſſerunt anili per medicamenta, formato vultu, & Dianæ ſumptâ imagine, lymphata per urbem ingrediens religionem omnibus injecit, ductaque in regiam, Dianæ ſeſe auxilio Regis ſenium reparaturam aſſerit, experimento in ſeipſa id probans, cum abſterſo ſenilis faciei fuco, ſubitò adoleſcens apparuiſſet. Credulus iccirco Pelias filiabus imperat, ut Medeæ in omnibus morem gerant. Suaſit hæc Peliæ corpus, igne, ut reviteſcat, excoquendum adeoque occidi, & aheno mandari jubet, quo impetrato, facibus ex arce erectis, invadendi ſignum Argonautis dedit, qui urbe ac regia ſine capite facilè potiti ſunt

§.7. Iaſon tamen pius in Acaſtum Peliæ filium, regnum eidem tradidit. In Medeam verò impius, pulchriorem illi Glaucam, vel *Creuſam Creontis* ex Siſypho nati Regis Corinthiorum filiam, poſt geminas ex illa proles, prætulit. Sed Medea diſceſſu ſibi imparato unâque tantùm ad colligendas ſarcinas nocte impetratâ, graviſſimo facinore repulſam ulta, regiam cum ſponſa, & Rege Creonte, ſolo Jaſone ſalvo, igne ſepelivit natoſque ex Jaſone ſuſceptos in oculis patris, tecto domus inhærés, diſcerpſit. Conflagraſſe ſponſam, dono veſtis à Medea ſubmiſſæ ignemque concipiente, primùm ferunt, ipſa curru à Draconibus vecto, per aërem Athenas tranſportata dicitur, atque illic nupſiſſe Ægeo Regi, unde Medum, à quo dicta Media genuerit. Iaſon voluntariâ morte vim juſti doloris abrupit.

INDEX

Præcipuorum Nominum, de quibus in Mythologia agitur.

ABas, c 26. §. 17.
Acaſtus, c. 30. § 1. 8.
Acheron, c 26. §. 8.
Achelous, c. 22. §. 15. & c 29. §. 14.
Achilles, c. 30. §. 5,
Acriſius, c 24 §. 7.
Actæon, c. 25. §. 7.
Actorides c 29. §. 6.
Adonis, c 22 §. 2. & c. 26 § 20.
Adraſtus, c. 31. § 6.
Æacus, c. 26. §. 12.
Æeta, c. 33. §. 2.
Ægeus, c. 32. § 12.
Ægiſthus, c 28 § 2.
Ægis, c 24. § 1.
Ægialo, c. 39. § 10.
Ægyptus c 46 § 8.
Æneas, c. 30. §. 4 14. & c.
Æolus, c. 25. § 34.
Æſculapius, c. 25 §. 2.
Agamemnon, c 28 §. 2.
Agave, c. 31 §. 2.
Agenor, c 31 §. 1.
Ajax Oilei, c. 30. §. 12.
Ajax Telamonius, c 30. §. 11.
Alceſte, c. 29. §. 13.
Alcyonius, c. 23. § 8. & c 39. § 6.
Alcinous, c 30 §. 22.
Althoe, c 25. n. 20.
Alcmæon, c. 33. n. 7.
Althæa, c. 32 n. 8.
Amalthea cornu, c 24. n. 1.
Amphiaraus, c. 31. n. 7.
Amphitrite, c. 27 n 1, & 2.
Amphion, c. 24, n. 6.
Andromeda, c 24 n. 8.
Andromache, c. 30. n. 4. & (16.
Anubis, c 25. n 15.
Antiope, c 24. n. 6.
Apis, c. 25 n. 25.
Apollo, c. 25.
Aquila Iovis, c 24. n. 1.
Ara in Cœlo, c. 23. n. 3.
Ara lani, ib n. 17.
Arachne, c. 25. n. 41.
Argus, c. 24, n. 23.
Ariadne, c. 32. n. 2.
Arion, c 26. n 4.
Ariſtæus, c. 25. n 23.
Arte fabrili facta, c. 25. n. 10.
Aſcalaphus, c. 26 n. 9 & 15.
Aſopus, c. 26. n 3.
Aſtræus, c. 30. n. 5.

Aſtyanax, c. 30. n. 4.
Aſtynome, c. 30 n 7.
Atalanta, c. 28. n. 1. & c. 30. n 18.
Athamas, c. 25. n. 35.
Atlas, c. 23. n. 11
Atreus, c. 28 n 2.
Avernus, c 26. n. 10.
Augiæ ſtabulum, c. 29. n 5.
Aurora, c. 22. n. 4.
Autolycus, c. 25 n. 17.
B *Acchus* c. 25. n. 17.
Baccha, ib. n. 19.
Batto, c. 25. n. 27.
Belus, c. 26. n. 2.
Belides, ibid.
Bellerophon, c. 26 n. 5.
Bellona, c. 25. n. 15.
Briareus, c. 23. n. 10.
Buſiris, c 26. n. 2.
C *Acus*, c. 24. n. 13.
Cadmus, c. 31 n. 1.
Calchas, c. 30. n. 5.
Calliſto, c. 24 n. 22. & c. 27. n. 1
Calypſo, c. 30 n. 22.
Capaneus, c. 31 n. 7.
Caſſandra, c. 30. n. 16.
Caſſiope, c. 24 n. 8.
Caſtor & Pollux, c. 24. n. 5.
Cedalion, c. 26 n. 6.
Centauri, c. 25 n. 14.
Cephalus, c. 25. n. 38.
Cerberus, c. 26 n. 13.
Ceres, c. 26. n. 14.
Certamina varia, c. 25. *ut Pythia*, n. 6. *Lampadophoria*, n. 11. *Iſthmia*, *Olympia*, *Nemea* &c n 36.
Ceyx, c. 25. n. 34.
Chiron, c. 26. n 9.
Charybdis, c. 22 n. 14.
Chimæra, c. 26 n 5.
Chiron, c. 23. n 10.
Choræbus, c. 30. n 17.
Circe, c 30. n 20.
Ciſſus, c. 25 n. 20.
Clytemneſtra c. 28. n. 2.
Clytie, c 22 n. 21.
Cocytus, c. 26 n. 10.
Cœlus, c 21. & c. 23 n. 4.
Corvus niger factus, c. 25. n 2.
Creon, c. 31 n. 7.
Curétes & Corybãt, c. 23. n. 1.
Cybele, c 23. n. 1.
Cyclópes c. 23. n. 5.
Cygnus, c. 25. n 13.
D *Anaus*, c 26 n 2.
Danae, c 24. n. 7.
Daphne, c. 25. n. 6.
Dardanus, c. 30. n 1.
Dædalus, c. 32 n 2.
Dejaníra, c. 22 n. 15. & c. 29 n. 14.
Deidamia, c. 30. n. 5.
Deiphobus, c. 30 n. 6. & 17.
Deucalion, c. 23 n 1.

Diana,

Diana,c.25 n.7.
Dii minores,c.26.n.22.
Dii ruſtici,c.25,n,32.
Dii in animalia verſi.c 23.
Diomédes,c 29 n.6. (n.7.
Dirce,c.22.n.15.& c 24.n.6
Dódóne,c 24.n.16.
Draco.c 29.n.6.
ECHémus,c.29.n 16.
Elyſium,c.26.n.13.
Enceladus,c.23.n.8.
Endymion,c.22 n.5.
Epéus,c 30.n.13.
Epiméıheus,c.23.n.14.
Ephialtes,c.23.n.8.
Erichthonius,c 25 n.11.
Eriphyle,c.31.n.7.
Eris,c 22.n.21.
Eriſichthon,c,26.n,17.
Eryx,c.26 n.20.
Etheocles,c 31.n.5.
Evander,c.25.n 31.
Euphémus,c.26.n 5.
Európa,c.24 n.4.
Eurydice,c.25 n.4.
Euryſtheus,c 29 n.1 &c.
FAunus,c 25.n.31
Ferónia,c 25 n 32.
Flóra,c.26 n 22.
Fortuna,c.22 n.19.
Furiæ,c.23.n 4.
GAllus c.25,n.11. (n.1.
Galli *Sacerdotes* c.23.
Ganymédes,c.24.n.17.
Genius,*bonus & malus*,c.25 n 33.
Géryon c 29.n.6.
Gigantes,c.23.n.6.
Glaucus,c.26,n. 4. & c.30. n.20.
Gorgones,c,22.n.11.
Gratiæ,c.24.n.9.
Grææ,c.22 n 13.
HAlcyone,c.25.n.34.
Halirrhotius, c.25.n.13
Harmonia,c.31.n.1.
Harpaly[illegible].31 n 3.
Harpyjæ,c.26 n.7.
Hébe.c.23.n.13 &c.24.n.17
Hecate,c.26.n.18.
Hector,c 30.n.4.
Hecuba,c 30.n.2.& 15.
Helena,c.30.n.3
Helenus,c.30.n 15.
Helle,c.25 n 35. (n.28
Hercules.c 29.Gallic9,c.25.
Hermes,c.25.n.25 & 28.
Hemione,c.25.n.10 &c.28. n.3.
Heſione,c.26.n.1.
Heſperus,c.23.n.11.
Heſperides,ib
Hippodamia, c.28.n.1 & c. 30 n.5. 1n 5.
Hippolytus,c 25. n.2. & 32.
Hippocréne,c.26.n.7.

Hóra,c.24.n 9.
Hórus,c.25.n.25.
Hyacinthus,c.25.n.3.
Hyades,c.23.n.22.
Hydra,c 29.n,4.
Hylas,c.29 n.10.
Hyllus,c 29,n.16.
Hymen,c 25.n 23.
Hyperione,c 21.n.3.
Hyrieus,c 26.n 6.
Ianus,c.23.n.16.
Iaſon c.33.n 1 &c.
Icarus,c 3 .n 2,
Io vel Iſis,c 24 n [illegible] & c.25 n 24 & 26.n.10.
Iobates,c.26 n.5.
Iocaſta,c 11.n.4.
Inachus,c.24.n.23.
Ino,c.25.n.35.
Iphigenia,c.25.n.9.& c.28. n.4.
Iris,c.24,n.20.
Itys,c 25.n.12.
Iupiter,c.24.n & c.
Iuno,c.24 n.17.&c.
Iunones variæ,ib.n.21.
Iuventus,c.24 n 14,& 17.
Ixion,c.2 .n,14.
LAbyrinthus,c.32.n.1.
Lacedæmon,c.24 n.12.
Lelaps c.27.n.35.
Laius,c.31 n.4.
Laomedon,c.26 n.1 & c.30.
Láocoon,c.30.n.15.
Lares c.25 n.32.
Latóna,c.25 n 1.
Léda,c 22.n.28. & c. 24. n.5.
Leo Nemea,c.29 n.5.
Linus,c.25.n 5 & 29 n.2.
Lucina,c.24.n.21.&25.n.8
Luna,c.22.n.5.
Lycáon,c.24,n.12.
Lycus,c.29.n 13.
Lycurgus,c.25 n.21.
MAcareus c.25.n.37.
Mars,c.25.n.12.
Marſyas,c.25.n.5.
Médéa,c.33.n. 4.& c.
Meduſa,c.22.n.12.
Megæra,c.23.n.4.
Megara,c.29.n.2.
Meleager,c 31.n.8.
Menelaus,c.28.n.5. & c.30. n.3.
Memnon,c.22.n.8.
Mercurius c.25 n.24.
Metra,c 26.n 17.
Metis,c.24.n.8.
Midas,c.25.n.20.
Minos,c.26.n.12.
Minotaurus,c.32.n.1.
Minthe,c.26 n.10.
Mnemoſyne,c.22 n 2.
Momus,c 26.n.21.
Morpheus,c.16.n.11.

Mors ibid
Mures cōtra milites c.25 n.6
Muſa,c.12 n 2.
Myrmidones,c.26.n.13,
Myrt lus,c 28.n.1.
N*Arciſſus,c 23.n 17.*
Nemeſis,c 22 n.18.
Népehle,c.15 n.14.& c. 2 n 35.
Neptunus c.26.n 2 & c.
Nereus c.22.n.10.
Nerides ibid.
Neſſus, 29 n.14.
Neſtor,c.30.n 18.
Niobe,c.24.n.10.
Niſus,c 22 n.14.
Nox,c.26 n.11.
Nymphæ mont & fl,c.22. n. 20.
O*Ceanus,c.22.n.9.*
Oedipus,c.32.n.4.
Oenomaus,c.28 n.1.
Oenone,c.30.n.2.
Omphala,c.19.n 13.
Orcus,c.26.n.10.
Oreſtes,c.28.n.3.
Orion,c.26 n.6.
Orpheus,c.25.n.4.
Oſiris,c 25.n.24. [10.
P*Alamedes, c.30. n.8.*
Palæmon,c.25.n.35.
Pale ,c 25.n.31.
Pallas,c.25 n.40.
Pallas vir,c.25 n.42.
Pan.c.25.n.29.
Pandora,c.23 n.14.
Pandion,c.32.n 1.
Parcæ,c 26.n 11.
Paris c.32.n.2.
Parthenopæus,c.31 n.8.
Paſiphae,c.32.n.2.
Patroclus,c 30.n.5.
Pégaſus,c.26.n.7.
Pélei nuptiæ,c.22.n.21.
Pélias,c.26.n.5.
Pelops,c 28.n 1.
Penates,c.25.n.33.
Pénelope,c.30.n.22.
Pentheus,c 31 n 2.
Perſeus,c.22.n.12 c.24.n.8.
Pharthene,22,n 4.Sorores ib
Phineus,c.26.n.& c.31 n.2.
Philomela & Progne,c.25.n. 12.
Philotis,c 24.n.22,
Philoctetes,c.30.n.7.
Phlegethon,c.26.n.10.
Phlegyas,c.25.n.14.
Phædra,c,32.n.5.
Pholus,c.29.n.4.
Phoroneus,c.22 n.11.
Phryxus c.25.n.38.
& Picus,c.30 n 20.
Pirithous,c.32.n 3.
Plejades,c.23.n.12.
Pluto,c.26.n.8.& 15.

Plutus ibid.
Pollux,c.24 n.5.
Polydórus,c.30.n.15.
Polyphémus,c.30.n.19.
Polymneſtor,c 30.n.15.
Polynices,c.31.n.6.
Polyxena,c.30.n.6.&12.
Pratus,c.26.n.5.
Priamus,c.30.n.1.
Priápus,c.26 n.29.
Procris c.2 .n.38.
Procruſtes.c 32.n.3.
Prométheus,c.23.n.13.
Proſerpina,c.26.& 14.15. & 18
Próteus,c.26.n.3,
Pylades,c.28.n.3.
Pyrrhus,c.28.n.3.& c.30 n.15.& 18.
Pytho c.25.n.1.
R*hadamanth.c.26 n.12*
Rhea,c.23.n.1.
S*acra Bacchi,c.25.n.20. Cereris,c 26 n.16 &c.*
Salmóneus,c.25.n.37.
Saturnus,c.23.n.1.
Satyri,c.25 n.31.
Schinis & Sciron,c.32.n.3.
Scylla,c.22.n.14.
Serapis.c 25.n 24.
Seruius ſacrificãs,c.25.n.9
Sphinx,c.31.n.5.
Silenus,c.23.n.10.&25.n.
Silvanus,c 25.n.31.
Sinon,c 30.n.13.
Sirénes,c 22.n.16.
Siſyphus,c.24 n.39.
Sol & ejus equi,c.22 n.3.
Stella & ſigna cæleſt.c.27.
Somnus,c.26.n.12.
Sthenobaa,c.26 n 5.
Strophius,c.28.n.4.
Stymphlides aves,c.29.n.5.
Styx,c.26.n.10.
Syca et Staphyla,c.25.n 20.
Syrinx,c.25 n.30.
T*Antalus,c 24 n 10.*
Tartarus & Tanarus,c.26. n.9.
Télegonus,c.30 n.22.
Télemachus,c.30.n 8.
Templa Romæ celebria,c.24. n.14.&c.
Thetis,& Tethys,c.23.n.21.
Téreus,c.25.n 12.
Terminus Deus,c 24.n.14.
Thamyras,c.22.n.2.
Theſeus,c.32.n.2.&c.
Thoas,c.28.n.4.
Thyeſtes,c.28.n.2.
Tireſias,c.25.n.41. & 30. n 21.
Titánus, 23.n.2.&c.Titanes ibid.
Tithónus,c.22.n.8.
Tityus,c.24.n.11.

Triptolemus,c.26.n.14.
Triton,c.22.n.11.
Triſmegiſtus,c.25.n.28.
Tros,c.30.n.2.
Tydeus,c.31.n.6.
Typhoeus,c.21.n.7.
Typhon,ibid & c.25.n.24.
VEnti & eorum nomina, c.22.n.7.
Venꝰ,c.23.n.4.& c.26.n.15.
Vertumnus,c.26.n.3.[& 21.
Veſta,c.24.n.2.
Via lactea,c.24.n.18.
Vlyſſes,c.30.n.8.19.
Vulcanus,c.25.n.10.
Vultur Promethei c.29.n.6.
Zéthꝰ c.24.n.6. [22.n.7.
Zétes & Calais alati, c.

APPLICATIO FABULARUM PRÆCIPUArum ad exempli,vel ſimilitudinis Poeticæ uſum,ordine Alphabetico.

A*Cclamatio fauſta*,ut Io Pæan Apollini Pythonis victori,c.25. §1.

Adulator nocens:ut Cerberus blandus intrantibus.c.26 § 13.Circe,c.20.§.20.Sirenes c 22 §.6.

Adulterium publicè notatum,ut Martis cum Venere,c.25. §.11. In Paride exitioſum Reip.c.30.§.3.morte plexum in Lyco,c. 29.§.12.& in Neſſo,*ib* §.14.

Æmuli Zephyrus & Hyacinthus,c 25.§ 3.Euryſtheus & Hercules,c.29 § 1.Æmula Heroum,Herculis & Æneæ,Juno fuit, varia iis mala concilians.

Ænigma Sphingis ab OEdipo ſolutum c.31.§.5.

Æquitas rara Jaſonis, Acaſto,Peliæ hoſtis ſui filio,regnum reſtituentis.c.32 §.7.

Æſtus vehemens,dum Phaëthon cecidit.c.22.§ 4.

Ætas Mundi aurea ſub Saturno,ſub Jove argentea,poſtea ferrea,c.23.§ 16.&c.

Amantum dona inſidiæ,ut Jovis Ledam dono captantis,c.22.§.18 Neſſi toga Dejanitæ data.c.29.§ 14.

Amici fideles uſq; ad mortem,ut Theſeus & Pirithous,c.32.§.4. Pylades & Oreſtes,c.28 §.3.Patroclus & Achilles,c.30.§ 4:& 5 Hercules & Theſeus pro quo ille Infernum adiit,c.29 §.18.,

Amici ficti Atreus & Thyeſtes,c 28. Demiphon & Maſtuſius c.27.§ 38.Deiphobus & Achilles c.30 § 6.

Amor Patris in filium, ut Ægei in Theſeum, c.32.§.2. Et *Matris* Cereris in Proſerpinam, c.26.§.14. *Sororis* Iphigeniæ in Oreſtem, c.28 §.4. Et *ſororum* in Phaëthontem, c.22.§.4. *Conjugis* Alceſtes pro Admeto mortuæ, c.29.§.13. *Conjugum* amor paternum ſuperat, ut in Scylla Niſum prodente, c.2.§.14. & in Medea, c.33.§.4. Et patriæ, ut in Hypſipyle, c.33.§.3.

Amor *humanus* cum divino pugnat, c.26.§ 19. Amore Narciſſi Echo contabuit, c.22.§.17. *Amor Dei* immortales facit, ut Tithonum Aurora, c.2.§.8.

Amore *ſui* ipſe Narciſſus, ibid. Amoris impotentia Jupiter omnem formam induit, c.2.§.3.&c.

Amor *Zelotypus* Clyties & Apollinis, c.22.§.1. Polyphemi & Galateæ, c.22.§.11. *vide Zelotypia*, Amore Omphalæ Hercules ſervit, c.29.§.15. Et Penelopes Ulyſſes inſaniam fingit, c.30. §.8.

Anima à Diaboli ſervitute liberatur, ut Andromeda ope Perſei, c.24.§.8. & Heſione à Ceto, ope Herculis, c.29.§.8.

Anima Deo grata, per Ganymedem raptum ſignificatur, c.24. §.17.

Anni figura in Jano, c.23.§.17. Anni computati in clavis Romam, c 24.§.17

Ara crudelis Puſitidis, c.26.§.3. Dianæ Tauricæ, c.23.§.9. Minotauri. c.32 §.1. Ara fœderis divini, c.23. §.3.

Architectus artificioſus, ut Dædalus, c.12.§.2. Et Epeus in equo Trojano, c. 30.§.12. Argonavis, c.22.§.2.

Arma rariora Martis, Achillis & Herculis, deniq; & Philoctetæ, *vide indicem ſupra*. Armati ex Draconis dentibus nati, c.31 §.1

Artes Mechanicæ cum liberalibus non æquantur, unde Pallas Neptunum vicit, c.26.§.2 Variis artibus excultus à Chirone Achilles, c.30.§.5. Et Hercules à diverſis, c.29.§.2.

Aſtuti & vafri, ut Argus, Sphinx, Ulyſſes, Mercurius, Prometheus &c. *vide indicem*. Aſtu Ulyſſes ſe pelle ſubduxit, c.30. §.8. Majori aſtu Palamedis reducitur, c 30.§.8. *vide fraus*.

Aſylum gentium Jovis in monte Albano, c.24.§.13. Dianæ in Aventino, c 25.§.9.

B*acchantium* ritus in myſtis Cybeles, c.23.§ 1. & Bacchis, 25. §.19.

Beatorum immortalis juventus, unde Hebe Herculi in Cœlum aſſumpto nupſit, c.29.§.24.

Belli

Belli duces Iupiter Mars, Bacchus, Hercules, Achilles, Hector Iaſon, Perſeus Tydeus &c. *vide indicem.*

Bellum celebre Trojanum ob Helenæ raptum cœpit, c.30.§.3. Thebanum celebre & funeſtum ob regnum, c.31.§ 8. Ob Hippodamiam Pirithoüs cum centauris pugnat c.32.§. 4. Belli tempore ad Deum confugiendum. Hinc Iani templum ſemper patens c 23.§ 17.

G

Cædes perfida Achillis à Paride.c.30.§.6 Cædes ignoti *Patris*, ut Vlyſſis à Telegono, c.30 §. 12. Acriſii à nepote Perſeo, c.24.§.7. Laji ab Oedipo, c.31 § 4 *conſanguineorum* cædes à Meleagro.c.33.§ 9. *Amici*, ut Herculis dilectum puerum Hylam interimentis, c.29 §.10. *hominis infamis* ut Leuthonymi bubulci, c.29.§ 12 *ob leve* alterius *delictum* commiſſa: ut Pincernæ ob impuram aquam manibus affuſam, ab Hercule occiſi, c.29 § 20. Et Thecdamantis ob negatum cibum, *ibid.* *caſu facta* ut Hyacinthi per diſcum, c,25.§ 3

Cantores, Apollo Muſæ, Thamyras, Marſyas Orpheus, Amphion &c. *vide indicem.*

Cantu Orpheus inferos flexit receptâ Eurydice, c.25.§. 2. Arion à Delphino ſervatur c.26 §.4. Muri Thebani ad cantū facti & deſtructi, c.24 §.6.

Captivitas animæ per Adromedam Ceto expoſitam, figuratur, c.22.§.12.

Caro noſtra adverſus ſpiritum pugnat. In Scylla & Charybdi, c.22 § 14.

Caſtitas conjugalis in Penelope.c.30 § 22. *Virginalis* in Daphno triumphat, c 26 §.6. in Bellerophonte à Sthenobæa appetito c.36.§.5. in Hippolyto à Phœdra, c.3 § 5. in Peleo ab Atalanta c.30. § 8. Caſtitas *Sacerdotum* in Cybeles Myſtis caſtratis c.23.§.1 Caſtitas *ſimulata*.c.26.§.22.

Celeritas Atalantæ, c.18 § 1. Ajacis Oilei c.30.§.18. Herculis cervam captantis, c.29.§.4. Iphicli ſuper ariſtas procurrentis, c. 29.§.6.

Citharœdi Orpheus. Amphion, Chiron *vide indicem.*

Claſſis Græcorum ad Caphareum Eubœæ promontorium periit c.30 §.12.

Claudus ut Vulcanus, c.25.§.11.

Concilium æquiſſimum Areopagi, ubi Mars capitis coram Diis abſolutus c,25.§ 13.

Concordia & ſocietatis humanæ templum Iovis Latialis, c.24.

§.15.Ita & Pantheon Deorum erat,*ibid.*Fratrum concordia in Actoride & Geryone c.29.§.6.
Conjuratio Deorum adverſus Iovẽ ſervitute plexa eſt.c 26. §.1.
Conſcientia ſceleris,Oreſtem torquet,c.28.§.3.& Oedipum, c.31. §.4.Semper infeſta eſt,ut in Phinei menſa Harpyjæ,c.31.§.3. Conſcientia ſcelere liberata, ut Prometheus à vulture per Herculem,c.29,§.6.
Concilium acceptum ſapientem facit. Ut Iupiter exMeri devorata Palladem concepit,c.24.§.8.
*Continentia oculorũ*neglecta in Actæone,c.25.§.7.&inTireſia *ibi.* §.41.punitur,In Perſeo à Meduſa averſo,c 22. §.12. uti *aurium* contra Sirenes obturatio in ſociis Vlyſſis *ib.*§.16.laudatur.
Cooperatio noſtra cum Deo requiritur:uti ſine mortali Hercule Iupiter non vicit,c.13.§.6.
Contumelia morte plexa,in Sarpedone,c.29.§.9.
Crines mulierum Rom. fortiter in tormenta contra hoſtes impenſi,c.26.§.21.
Crudelitas parentum in filios Tantali in Pelopem fil Diis coctũ, c.24.§.10 In Oedipum,c.31.§.4. Progne in Ityn,c.25.§.12.Agave in Phineum.c.32,§.2.Medeæ in natos,c.33.§.7. Et *fatrẽ* Abſyrtũ *ib.*§.3. Peliæ in *patrem, fratrem* matremque Iaſonis, c.33.§.6 Sub pietatis ſpecie malè exercita in Cygno; c. 25.§. 13.Crudelitas*Latrocinantis*Lycaonis in lupũ verſi,c.24.§.12. Buſiridis *in autorem retorta* c.26.§.3.&Glauci,*ibid.*§.4. Et Diomedis c.29.§.6. Et Schinis c.32.c.3.MinoisRegis *in tributo prolium* immolandarum,c.32.§.4,Achillis *in exanimẽ* Hectorem,c 30.§.4.Oreſſis in Pyrrhum.c.28.§.3.
Curioſitas Tantali ſcelerata,c.24.§.10.Epimethei noxia,cap,23. §.14.Tireſiæ cæcitate plexa.c.25.§.41. Orphei Eurydicen reſpiciente orbitate punita,c.23.§.4.
Currum origo in Erichthonio pedes ſerpentinos obtegente,c. 25.§.11.
Dæmonem opprimere,ut Hercules draconem horti cuſtodem, c 29.§ 7,cœlo deturbati dæmones furunt in homines , uti Furiæ ex cœli ſunt ſanguine,c.23.§.4.Adverſus Deum pugnant ut Gigantes,c.23.§.6.
Deformis Megæra,c.23.§.4.& Meduſa c.22.§ 12.& Hecate,c.26. §.18
Defenſio innoxiæ Hypſipyles,c.33.§.3.Pholi ab Hercule, contra Centauros,c.29.§.5.contra Alcyoneum Gigantem *ibid.* §.6. contra Dercylum & Erycem fures,*ibid.*§.7.

Delatæ

Delator Proſerpinæ Aſcalaphus in bufonem verſus c.26.§.9.

Detractor coronidis corvus ab Apolline denigratus, c.25. §.2.

Deus tuetur adverſus omnem hoſtem & omne malum. Ut patet in Hercule, c.29.§.3.&c. Domitianus in ſinu Iovis collocat c.24.§.15. Deus *proviſor* pro Iphigenia cervum immolandũ ſubſtituit, c.28 §.4. Deus *omnia videt*, ut Sol Veneris adulterium, c.25.§.13. Deus gentilium *Horus* ſine oculis, c.25. §.25. Dei contemptor Capaneus fulminatur, c.31.§ 7.

Diſcordia & Rixa Noctis filiæ c.26. §.11. Ex Eridis pomo inter Deas orta, c.22.§.21. *fratrum* Etheoclis & Polynicis, c.31.§.8. & Atrei ac Thyeſtæ c.28.§.2. funeſta. Inter Deum & homines Gigantes nem pe & Iovem nata, c.23.§.6.

Divinitatis affectatione Salmoneus malè Iovem fulminantem exprimit, c.23.§.37. Hercules ſeſe in pyra abſumit. c.29.§.14. Thamyras & Marſyas cum diis certant.

Divitiarum amantes cœci, ut Plutus c.26.§.8. Stolidi ut Midas, licet honorati, c.25.§.20.

Doctrina homines extollit. Ut Thamyram, & Marſyram c.22.§.2. & 25.§.5. unde & ipſæ Muſæ montem incolunt, c.22.§.2.

Dolor fratrum & ſororum Marſyam flentium, c 25. §. 6. Phaethontem (in alnos verſæ) lugentium, c.22.§.4. in Diomedeas aves verſorum, c.30.§ 9. *vide Metam.* Dolor *de prole mortua*, Niobes, c.24.§.10. Pandionis, c.32.§.1. Cereris, c.26.§.14. De *amiſſa conjuge*, ut Orphei de Eurydice, c.25.§.4. Admeti de Alceſte c.39.§.13. *contra* Dejaniræ de Hercule, *ib.*§.14. & Iſidis de Oſiride, c.25.§.24.

Dolus vide *Actus* & *fraus* Doloſâ ſede à Vulcano incluſa Iuno, c.25.§.10. Doloſa falſa ſublatus ab Ixione ſocer Dejoneus, c. 25.§.14 Dolo Polyphemus ab Vlyſſe jam ebrius excœcatur, c.30.§ 19. Polymneſtor ab Hecuba mortem filii ulciſcente tollitur, c.30.§.15. Ulyſſes Trojam per latrinam arcis illabitur & Palladium ſubtrahit, *ibid.*§.5. per equum ligneum urbs intercipitur *ibid.*§.13.

Duellum impartum ut Memnonis, & Achillis, c. 22.§. 9. Herculis & Erycis, c 26.§.20. *Parium* ut Ajacis & Hectoris, c.30.§.11. *Fratrũ* in ludicro Paridis & Hectoris, c.30.§.3. *Provocans cadit* ut Hilus ab Echemo, c.29.§.16.

Duritiei hominis ex Deucalionis lapidibus nati, c.23.§.15.

EBrius Polyphemus excæcatur titione ab Vlyſſe, c.30.§.19.

Eloquentia celebris in Herculis Gallici catena, c.29.§.12 & in Neſtore, c.30.§.14.

Digitized by Google

Epulæ crudeles Tantali, Diis filium apponentis, c.24. §.10. Atrei & Thyeſtæ cap.26 §.2. Phinei ab Harpyiis infectæ. cap. 31. § 3.

Equi Celeres Solis, c 22. §.3. Bellerophontis alatus, c.26. §. 7. Plutonis nigri, *ibid.* §.8.

Erroros Vlyſſis, & Æneæ, c.30.

Erroribus viarum implicitum Labyrinthi opus, c.32. §.1.

Excubiarum neglectarum pœna in Gallo ad vigilias damnato, c.21. §.11.

Expeditio prima Argonautica pro aureo vellere, c.33. §.2.

Exul, ob pietatem in virum, Hypſiphyle, c.33 § 3.

F*Ames* Phinei in filios crudelis, c.26. §.7. Eriſichthonis implacabilis, c.26. §.17.

Fata ſuperum fruſtra declinantur. Ut patet in Atlante Perſeum vitante, ne occideretur, c.23. § 13. In Perſeo ſervato & Acriſium avum occidente, c.24. § 7. In Jaſone Peliam tollente, c.33. §.1. & 6. In aureo vellere Æetæ ſublato, c.33. §.2

Fides conjugii Penelopes, c.30 §.22. Hypſiphles, *ibid.* §.3. Hypemneſtræ erga Linum ſponſum, c.26 §.2.

Fidelitas in Dominas Ancillarum pro illis ſe hoſti offerentium. c.24 §.22.

Filii parentis Lycaonis delictum luunt, ſimul in lupos verſi, c. 24. § 12.

Fingere Perſonam, ut Cephalus Procrin fefellit, c. 25 § 38. Et Achilles apud Lycomedis filias latuit c.30. §.5. Et Medea anus fatidicæ ſpecie Peliam decepit c.33. §. 6. Pyrrhus fratres Acaſti, hoſtes ſuos ſuſtulit c.10. § 18. Vlyſſes mendici ſpeciè domeſticos procos occidit, c.30 §.22.

Formam fingere. aut mutare, ut Proteus c 26. §.3. Meſtra, c.2 §.17 Tireſias vir & fœmina, c.30 §.21. Morpheus formam in ſomno inducit, c.26. §.11.

Formoſi ut Caſtor & Helena, ex ovo, c.14. §.5. Phœton à Prometheo fictus, c.27. § 39. Narciſſus, c. 22. §. 17. Adonis, c. 26. §.2.

Fortuna inconſtans, hinc filia Oceani dicta, Varia variorum eſt ſtatuum, c.22. §.19.

Fortes bello Trojano Hector, Achilles, Ajax, Diomedes, c.50. Æneas, *ib* §.14 In bello Thebano heroes, eorumque interitus, c.31. Unus Tydeus plurium Thebanorum victor, c.21. §. 6. Fortitudo cum ingenio in *Hercule* hydram opprimente, c.29.

c.29.§.4.manuum,in Hercule leonem ſuffocante, c.29. §. 3. fortitudinis præmia,*ib* §.11.

Fraus contra ſuperos *in ſacrificio* Promethei punita,c.23. §. 3. fraus Caci *furis* Herculis fortitudine ſuperata, c. 24. §.13. Fraude *bona* conciliata Juno Jovi,c.24.§.29. Fraudis Myrtili *infelix* exitus,c.27.§.1. Fraude Paris Achillem ſtravit.c.30.§.6 & Æneas Diomedem ſuſtulit c.30.§.9. Ulyſſes Palamèdem *in judicio* perdidit,c.30.§.10,

Fuga periculoſa in Phryxo Helle,Palœmone & Ino,c.25.§.35.

Funus triſte Phaëthontis,c.22.§.4.

Fur,ut Mercurius,c.25.§.24. Autolycus,c.25.§.29. Eriſichthonis Meſtra,c.26 §.17. Fur furi invidet,& adverſatur,ut Mercurii ſtatuæ præ foribus fures arcent,c 25.§ 29.

Furor Bacchi tigribus vecti,Baccharumque,c,25.§.19. Oreſtis, c 28.§.3. Athamantis c.25.§.35. Lycurgi,c.25.§.20. Herculis, c.29 §.14.

Furia,c.26 §.13. *Furioſa Medea*,c.33.§.7.

G*Ratia* ſine fuco eſſe debet,lætaque,& refundi copioſius, c. 24.§.9.

Gratitudo erga Superos in Romanis,Jovi tanquam victoriarum autori varia templa & ſacrificia dedicantibus,eminet, c 24. § 13.&c.

H*Æreſis oppreſſa* in hydra & cancro per Herculem preſſo, c.28.§.4.

Haſtam ſcitè vibrare,c 30.§2.

Hauſtus Stygiæ aquæ mortalis eſt,c,26 §.9. Lethes fluii oblivionem cauſat,c. 29.§.10.

Herba vis in animandis piſcibus,& Glauco transformando, c. 26.§.4.

Heroes, Hercules, Theſeus, Cadmus, Perſeus, Bellerophon, Jaſon, Achiles &c.

Heroides Amazon Hippolyte,c.28.§.6. Pentheſilea, c.30. §.6. Atalanta,c.28.§.2. Philotis ancilla c.24.§ 22.

Hominis appetitus inferior beſtialis,ut in centauris,c.23 §.10.

Homunciones Myrmidones ex formicis,c.26.§.12.

Honor Deo ſervientium in Aquila & Capra Jovi ſervientibus, ideoque in Cœlum translatis,cum *honore* etiam *præmium*, ut in apibus aurei coloris melle donatis,tum Amaltheæ cornu ſemper abundanti,c.24.§.1.&c.

Honor ingens Olympionici habitus, c.14 § 16.

Hora novarum rerum nuntiæ,c.24.§.9.
Hoſpes gratus,ut Jaſon Phineo,cui Harpyjas ſuſtulit,c.33.§ 3. amorem hoſpitæ meritus,ut Æneas Didonis,& Ulyſſes Calypſus, c.30.§ 22.*Ingratus* ut Paris Menelao Helenam auferens,c.30. §.3.*Hoſpitalitas*,in Hyreo à diis prole repenſa,c.26 § 7.
Hoſtis improborum Hercules,c.29 *Exilis non contemnendus*, ut mures Sminthei,,c 25 § 6.
Humanitate celebris Ariſtæus,c.25.§.13.
JActantia,*de forma* Caſſiope,c 24 §.8.*de prolibus* Niobe,c.24. §.10 malè elatæ. Sic Arachne *in nendi artificio* ,c.25.§.41. Marſyas *in cantu*,c.25.§.5. Ixionis *de ſcelere* punita jactantia,c. 25.§.14.
Ignis extinctus Veſtæ,c.24.§.2.
Induſtria in Pallade, Prometheo, Mercurio, Cadmo, Dædalo &c. *vide indicem*.
Infamatio Coronidis corvum nigrum fecit,c.25.§.2.Infamis natalibus Ægiſthus,c.27 §.1.
Infans fortis ut Apollo ſerpentes vincens,c.25.§.1 & Hercules,c. 29 §.2. Pallas armata,c.25.§.40.*Infans obſtetrix* Diana,c.25 .§.1
Infernus intrantibus facilis,& contra,c.29.§ 13.& 15.
Ingratus diſcipulus,ut Hercules,occiſo Lino,c.29.§. 2. Ingrata patria ſuo Servatori,ut Theſeo Athenæ, quibus pulſus eſt,c. 32.§.4.
Inhoſpitalis Atlas,c.23.§.11.Polyphemus,c 30.§.15.Buſiris c.26. §.2.
Innocens vitæ redditus ut Hippolytus,c.25.§.2.Innocentis Palamedis accuſatio,c.30 §.10.
Inſania ficta in Ulyſſe,c.30.§.8.*vera* in Oreſte per ablutionem curata,c.28.§.5.In Chorœbo ob ſtupiditatem *naturalis*,c 30. §.17 Ex *indignatione* orta in Ajace ob Achillis arma Ulyſſi tanquam fortiori adjudicata. c.30.§.11.
Invidia Junonis Herculi ſerpentes immittuntur, c.29. §.2. Typhonis,Oſiris frater ſublatus eſt,c 25.§.14.
Irati imago ſunt Gorgones,c.22.§ 12 *Ira excæcat ibid.* Iraſci Deo ſtultum & fulmine dignum,ut in Aſopo plexum eſt,c.26.§ 4. Iratus conſilio frangendus,ut Perſeus averſus Meduſam tollit,c,22 §.12.
Index æquus,Paris inter Paſtores Idæ,c.30.§.2.*Iniquus*, Midas inter Phœbum & Pana canentem aſininis auribus multatur, c.25.§.20.*In re* ad ſuum officium *non pertinente* judicans Ti-

reſias excœcatur,c.30 §. 21.*Ignorans* contra ſe ſententiam profert,ut Jaſon,c.33 §.1.*Rigidi* Judices,ut Minos Rhadamanthus, Æacus,c.26.§.12.

Iusjurandum ſanctiſſimum per ſtygem,c.26 §.9.

Justi Reges,ut Saturnus Minos&c.c.16.§. 12 Juſtietiam quandoq; offendunt,ut Rhadamanthus *ibidem*.

Juventus longa ex moderata Venere Ita *Hebe* Juventutis Dea ex Junone ſine viro eſt.c 24.§.17.Ab hominibus ad ſerpentes translata.c.23.§.13.Fruſtra illam Medea Peliæ ſeni excoquẽdo promittit,c.33.§.6.

Labor in Hercule,c.29.Ulyſſe,c.30.Theſeo,32.Jaſone, 33. Immortalenomen parit , ita Tithonus ab Aurora evectus eſt, c.22.§.8.

Latrones,Procruſtes,Schinis,& Sciron,c.32.§.3.

Legatus Jovis & Deorum Mercurius,c.25.§.26 Junonis Iris fuit,c.24.§.20.

Libertas ab Inferno Theſeo per Herculem reddita,c,32.§.2.Eurydice ab Orpheo.c.25 §.4.

Libido brutalis monſtrorum cauſa *In* Paſiphaë Minotaurum pariente,c.32 §.1.In Erichthonio,c.75.§.11. in Scylla à Circe mutata,c.30.§.20.*Punita* in Tereo,c.25.§.12 in Halirrhotio, *ib* §.15.Ixione,§.14.Pallante,§ 42.Tireſia §.41.Orione,c. 26. §.6.in Thyeſte,c.23.§ 2.Paridem in judicio Dearum excœcat,c.30.§.2.In Tityo Latonam ambiente,fulmine, ac vulture punita,c.24 §.11.

Lumbrium magnorum haud impunè,in Lino Apollinem ridente,c.25.§.5.Aba puero ſacra Cereris ludificante , ideoque in Stellionem verſo,c.26.§ 17.

Ludorum Olympicorũ *genera*,c.24.§.16.Ludi puellares,*ib*.§ 20.

Luctu ſqualere,ut Hyades,c.23.§.12.obrigeſcere, ut Phaëthontis ſorores &c c.22 §.4.

M*agnarum rerum* tardus proventus,ut Hercules poſt novem menſes,Euryſtheus poſt 6.natus eſt,c.29 § 1. à minimis magna nonnunquam tardantur,ita Herculem cancer læſit, c. 27 §.23.Scorpius Orionem,*ibid*.§.26.

Medici Apollo, Æſculapius, Chiron, Podalirius, Machaon &c.c. 25.§.2.

Meretrix,ut Scylla &Charybdis,c,22 §,14.Siren,*ib*.§.16.Deo invila,unde templũ Junonis nefas erat hanc tangere,c. 24. §.18.

Metamorphoſis Pulchrorum in flores, ut Adonidis , c.26.§. 20. Hyacinthi, c.25 §.3. Narciſſi, c.22 §,17. *Caſta* Daphnes in

lautum,c.25.§.6 *fidelis* comitis,ut Ciſſi in hederam, Sycæ & Staphilæ in ficum & pampinum,c.21.§.20.*Vigilantis* Argi in pavonem,c.25.§.23 *non vigilantis* in Gallum.*ibid.* .11 Belliciſi Bacchi in Leonem & Taurum,c.25.§.8.*Leviculorum hominum* in aves,ut Pici c.30.§.26.& Terei Itys, Philomelæ, Prognes c.23.§.18.Ita & ſuperba Halcyone cum Ceyce verſa,c.25.§.34.quanquam & Niobe in lapidem,c.24.§.10 *Crudelis* Lycaonis in Lupum,c 24.§.12.*Dui* i Cygni in cygnum, c.25.§.3.*Curioſi* Tireſiæ in fœminam,c.30.§.1.*Voracis* Charybdis in voraginem,c.22.§.14.*Invida* Alcithoes in veſpertilionem,c, 25.§..0.Arachnes in araneam,c.25 §.41. *Rapacis* Hieracis in accipitrem c.25.§.23.*Amantis* Jovis in varias formas,c.24.*Egentis* item Meſtræ in varias ſpecies,c. 26.§. 17. *Inconſtantis* denique Protei in omnes c.26.§.3.

Mors immatura in Adonide,c.29.§.20.Hyacintho,c.25.§.3.Narciſſo,c.22.§ 17.*voluntaria* in Jaſone.c.33.§.7.& Ægeo,c.12 §. 8.Hercule c.19 §.14.*æterna* in Ixione,c.25.§.14. Tant... c. 24.§.10.Tyrios. .11.*Pro altero adita*,ut Alceſtes pro ... marito, c.29.§.13.Pyladis pro Oreſte,c.28.§.3.*Ficta* Jaſonis in arca elati,c.33.§.1.Morti,ut implacabili,nemo ſacrificavit,c.26.§.11

Mulier bonorum plena,ut Pandora,c.23.§.14.*malarum* affectionum *plena* à Prometheo eſt formata,c.23 §.13.Omne malū ab illa,ut ex Pandoræ pixide,c.23 §.4 *fortis* mulier , ut Juno Martem pariens,(*vide fortis*) c.24.§.17 *fraudulenta* ut Helena Deiphobum,c 30.§.17.& Polyxena Achillem,§.6 circumvenit,*variabilis* ut Meſtra c.26.§.17.*fœda* & *furioſa*,ut Lamiæ, Bacchæ,Gorgones &c.Multarum inimicitiarum & cædium, cum *formoſa* eſt,cauſa,ut Helena,c.30.& Briſeis,pro qua ab Agamemnone Achilles deficit.*ibid.* .7. Mulierum *amorem diſſuadens* Orpheus à Bacchis diſcerpitur,c.15. .1.

Munera corrumpunt,ut Aurum Danaen,c.24.§.7. Munera *nuptialia*,c.22.§.21.& c.31.§.2.

Muſices periti,ut Amphion,& Zethus,c.34.§.6.

N*Atales* magnorum à multis ſibi vendicantur,ut Jovis, c.24 §.1

Nativitas portentoſa Orionis,c.26.§.6.Erichthonii, c.25. §.11. Bacchi c.23.§.17 Centaurorum.§.14.Hebes c.24. .17. Palladis,c.25.§.40.Furiarum,c.23 §.4. Arachnæ & Phalangis c.22 § 12.

Naufragus & nudus Ulyſſes,c.30.§.22.

Navem

Navem humeris Argonautæ trans montem ferunt, c.33.§.3.

Nobiles antiqui invident novorum hominum virtutibus, ut Juno Herculis & Æneæ, c 29.§.30.

Noverca odio fere privignos *habet*, ut Ino Phryxum & Hellen, c.25 §.35. Harpalyces & Phinei Patris in Orythũ & Crambum, c.31.§.3 *Odio habita*, ut ab Amphione & Zetho Dirce, c. 24.§.6. *Amor in odium verſus*, ut Phœdræ erga Hippolytum, c.25 §.2.

Nuptiæ honoratæ à Diis præſentibus Pelei & Thetidis, c.22.§ 21. Et Harmoniæ ac Cadmi, c.31.§.2 *imparium*, ut Meropes & Siſyphi, *Inceſta* OEdipi cum Jocaſta, c.31.§.5.

Nuptias illuſtrium aſpernans quandoque ab ignobili tenetur, ut Thetis à Peleo, *ibid*.

Numus pro ſingulis mortuis Libitinæ Veneri oblatus, c.26.§.21

OCcultum adeo nihil, quod non reveletur, ut de aſininis Midæ auribus, c.25.§.20.

Oculis captis facilè vincitur, ut Polyphemus ab Ulyſſe, c.22.§.11

Odium fratrum Thebanorum vix morte compoſitum, c.31.§.8. Novercale *vide ſupra* deinde *Ira* & *Crudelitas*.

Odor peſtilens averni aves enecat, c.26.§.10.

Oratoriæ facultatis inſtitutor, uti & literarum in Græcia repertor, Cadmus, c.31.§.2.

Ope & ductu alterius pericula evadere, ut Theſeus Ariadnæ, c.32 §.2 Jaſon Medeæ, c.33.§.4. Theſeus Herculis. c.29.§.12. Pirithous Theſei, c.32.§.4.

PArentum nati imitatores, ut Machaon & Podalirius in re medica Apollinis c.25.§.2,

Parricida ignoranter factus, ut Telegonus Ulyſſis, c 30.§.22. OEdipus Laji, c.31.§.4. Parricida Meleager à matre plexus, fatali ſtipite c.31.§.8.

Paſtor boum Apollo Admeti, c.25.§.27. Batto, *ibid*.

Patientia vulnerum in ludis Apollinis virgines vincunt, c.25. §.40.

Partus infamis Hera ex Cerere & Neptuno, quem nominare nefas, c.26.§.14 *Nobilis* ex ovo Ledæ c.22.§.18. Ex capite Palladis, ex femore Bacchi &c. *vide Nativitas*.

Perfidia erga parentes Medeæ punita, per viri perfidiam, c.33.§.7 *conjugum*, ut Eriphyle adverſus Amphiaraum ab eodem vindicata, c.31.§.7. Danaidum in conjuges, c.26.§.2 *In hoſpitem* Achillem Deiphobi perfidia conjugis Helenæ repenſa, c. 30. §.6.

§.6.& 17. Item à Philoctete repoſita, *ibid* §. 7. Polymneſtor Polydorum hoſpitem ob pecunias ſuſtulit, ultro aſtutè pen Hecubam facinore, c. 30 §. 15.

Pietas erga Deum. Sacerdotum Apollinis, qui perardentes prunas incedebant. c. 25. § 6. Iphigeniæ Dianæ ſimulacrum auferente; c. 28 §. 4 *Erga patrem* ut Anchiſen Æneæ, c 30. §. 14. Antigonæ in OEdipum, c. 31. § 6. *Erga patriam*: ut Pandoræ & Protogeniæ, pro illa ſe devoventium, c. 32 §. 1. *Erga peregrinum*, ut Didonis erga Æneam; Calypſus, erga Ulyſſem & c. deniq; paſtoris Phorbæ & Reginæ Corinthiorum in OEdipum, c. 31. §. 4.

Pœna voluntaria ſcelerum incautè admiſſorum, ut Aſtræi ſe ob inceſtum cũ ſorore ſubmergentis c. 6. §. 5. & OEdipi ſe excæcantis, c 31. §. 6. Pœna *libidinis* in Tereo Ixione &c. *vide libido*, tum in Canace, c. 25. §. 17. in Orione, c 26. §. 6. *Latrocinii* in Siſypho, c. 25. § 39 *Violata fides* in populis Inarimes Inſulæ in ſimias verſis, c 24. §. 3. *Violata virginitatis*, ut defoſſio viva Veſtalium, c. 24. §. 2. *Audacia Deo ſe objicientis*, in Gigantibus, c. 23 §. 8. Pœna citò adeſt, hinc alata eſt Nemeſis, c. 22. § 18.

Poſteritas majoribus *deterior*. Ita ex Meduſæ ſanguine Arachnè &c. c 22. §. 13.

Potator Bacchus, Silenus. &c.

Providus & prudens Prometheus, donum Pandoræ aſpernatus eſt, c. 23. §. 14, improvidus Epimetheus acceptat, & aperit, *ib.* Providi item Janus, Saturnus, Mercurius. Ulyſſes &c. *vide ind.*

Pueritiæ annis excedentes Libentinæ Veneri pupas offerebant, c 26. §. 1.

Pulchritudo in Pallade Junone, Venere, c. 30. §. 2. Diana item, Gratiis, Muſis, Sirenibus, Cupidine, Narciſſo &c. *vide formoſi.*

R *Apaces*, Harpyjæ c. 26 §. 7. Stymphalidis aves ab Hercule repulſæ. c. 29. §. 5. *Rapere Deo ſacra* grave eſt crimen; unde Ulyſſis ſocii, ob Solis boves ablatos, pereunt, c. 30 §. 21.

Raptus Heſionis ab Hercule, c 29. §. 8 Helenæ à Paride, c. 30. §. 3. ob quos Troja ſemel ab Hercule, atq; iterum à Græcis evert. Raptus Aſtynomes ſeu Chryſeidis ab Agamemnone ob quem Græci peſte puniti, c. 30 §. 7. (§. 16.

Redemptio generis humani in catena Homerica figurata. c. 24.

Rebellio in Titanibus & Gigantibus punita, c. 23 § 2. & 6.

Regni Orbis *diviſio* inter Saturni filios c. 2. § 16. Regnum duos non patitur in Atreo & Thyeſte c. 28. §. 2. In Etheocle & Polynice,

lyrice,c.31.§.6.Regni Rom.perpetuitas in Termino Jovi non cedente,c.24.§.14.
Rex infelix Priamus.c.30.§.15.
SAcrificium crudele ut Dianæ homines mactabantur.c.25.§.9 Item Marti,*ibid*.§.15. ſacrificium *ridiculum* Saliorum *ibid*. §.16.*Furentium* ut in Bacchi orgiis, c.25.§.20.*Ebrioſorum,ib*. *Fraudulentium* & *libidinoſorum*,*ibid*. Ambarvalia *agreſtium* tripudiantium. Teſmophoria Cereri *à Virginibus* dicata, c. 26.§.16.
Sagittæ Herculis Lethales Neſſo.c.29.§.14.Exitiales Philoctetæ,c.30.§.7.
Sapientia divina eſt humana major,hinc Apollini Tripus oblata, c.25.§.6 Sapiens eſt ſenex ut Neſtor,c.30.§.18.Sapiens furente fortior,ut Perſeus Meduſa,c.22.§.12.Sapere ſed ſero ut Epimetheus,c.23.§.15.
Salvator puer Soſipolis,c.25.§ 8.
Scelerati adverſus Deum pugnant,ut Gigantes,c.23.§.6.*De ſcelere in ſcelus* prolabuntur ut Ægiſthus adulter occidit Agamemnonem &c.c.28.§.2.*Reſipiſcentia à ſcelere* & emendatio rarior,ut Macarei,c.25.§.27.Unius ſæpe ſcelere multi plectuntur,c. 26.§.5.
Scutum Jovis Ægis dictum,c.24.§.1.Cœlo lapſum ancile,victorias & Imp.Rom.portendens,c.25.§.16.
Senex repuera ſcens,ut Tithonus ad cunas relatus,c.22.§.7.*Inſanus & ebrius*,ut Silenus,c.25.§.22.Sapiens,ut Sibylla, & Neſtor,c.30.§ 18.
Servitus fortium,ut Herculis,c.29.§.1.in re ſordida , ut Augiæ ſtabulo expurgando,c.29.§.5.
Somnia vera per corneam,falſa per eburneam portam immiſſa, c.26.§.11.horum formatores,*ibid*.
Superbia ruinæ obnoxia,ut in Phaëthonte,c.22.§.4. in Bellerophonte,c.26.§.5.In Thamyra Muſas provocante,c.22.§.2. In Amphione elatio *in cantu* peſte punita,c.24.§.6.In Niobe ſe Latonæ præferente plexa,c.24.§.10.In Ceyce , cum Halcyoneſe Diis conferente,c.25.§.34.Salmoneo fulmina Jovis imitante,c.25 § 38.
TEmeritas in Icaro,c.32.§.2.In Epimetheo magni mali cauſa, c.23.§.14.de Phaëthonte,& Bellerophonte,&c. *vid. ſuperbia*
Tempeſtatem,Caſtoris & Pollucis Stellæ avertunt,c.33.§.5. tum Halcyon in mari nidificans c.25.§.34.

Templum

ductas offero, & viam rationemque eaſdem in opportunum uſum traducendi præbeo. quo utroque vaſti ceteroquin, moleſtique ſtudii tædium in te ſublevare, non abſque meo tædio, conatus ſum. Verùm tamen, ea, qua ſupra docui, cautione his utendum erit, ut Chriſtianum te eſſe ubique meminеris, & veterum Poëtarum fabulas, ſuis erroribus expurgatas, probè non minus, quam eruditè uſurpes. Ceterùm elegantiſſima quoque Poëſios ſchemata, nec ſpernendæ eruditionis materiem ſacræ tibi, veteris inprimis Teſtamenti; literæ ſuppeditant In quibus hac ætate multos inſigni laude verſatos comperies. Quæ ſi novis fictionibus, juxta leges noſtras ornaveris, nihil ab optimis Poëtis alienum aggredieris.

LIBER

Digitized by Google

LIBER II.

DE ELOCUTIONE.

CAPUT I.

De cultu ornatuque ſermonis, ejuſque haud difficili aſſequendi ratione.

DE corpore poëſios hactenus; nunc de cultu ornatuque ſermonis agendum. In hoc neque affectatè nimium ad obſcuritatem uſque efferenda oratio; hoc enim ſibi tantum loqui eſt: neque ad vilem humilitatem dejicienda; cùm Poëtarum ſit, admirationem delectationemque non minùs rebus, quàm verbis ſectari. Quæ, ſi de trivio hauſta fuerint, minimè aſſequentur. Nec hic anxia longaque diſquiſitione opus. Exempla ſcribendi ex aureæ ætatis eloquentia Virgilius, Ovidius, Horatius, Terentius ſubjiciunt. Ab his quantò quiſque deflexerit longius, tantò aliis magis eſt declinandus. Apud hos & elegans & purè exquiſita oratio, quæ, licet in arduo poſita ſit extra vulgi uſum; mediocribus tamen etiam ingeniis pervia, nec intellectum fugit, nec admirationem. Hos conſecuti Lucanus, Statius, Claudianus aliique, qui ſublimioris eloquentiæ affectatione elati, cum admirationem raritate captarent, amiſerunt arroganti, vel tumore, vel obſcuritate gratiam, & victi potiſſimum ſunt, quia vincere contenderunt. Hi tamen & ſuos hodie, ut diverſa ſunt hominum ingenia, ſectatores reperiunt, quibus iſtæ verborum ſententiarumque phaleræ arrident. Verùm inanem hunc ſtrepitum prudentiores faſtidiunt, equumque præ phaleris ſpecioſum malunt. Agnoſces hæc ignorantium vitia, ubi nobiſcum penitius hujus eloquentiæ adita penetraveris. Ab ipſo te limine primùm ducam, & quanto poterit artis compendio.

Primus eſto labor, ut intelligas, quibus potiſſimum verbis ſententiiſque Poëta ab oratore diſſideat. Eſt enim omninò diſcrimen,

crimen, ut in ſuo etiam Oratore à Tullio obſervatum, *Grandis* inquit *& ornata vox eſt Poetarum, atque majorem licentiam habent faciendorum jungendorumque verborum; voluptati enim inſerviunt aliquando magis quàm verbis.* Hoc verò diſcrimen obſervare atque etiam dicendo aſſequi, uſque adeo difficile non eſt, ut, mediocria licet ingenia, etiam ſine Magiſtro, obtinere nequeant. Uni te exercitio adſtringam potiſſimum. Cui ſi diligenti aliquamdiu animum conſtantiâ addixeris, abeſſe hic tuus labor à profectu non poterit.

Sume *Poetam* facilem principio, florentemque, qualis eſſe Ovidius poterit, hujus tu elegiam de triſtibus (nam à facilioribus ordiendum) diſſolve, atque hiſtorico ſtylo numeroque expone, eis aut præciſis, aut mutatis, quæ ſolutæ orationis proprietati adverſantur. Invenies magna ipſum orationis parte cum hiſtorico ſcriptore facere, cetera expende, & quomodo epithetis, tropis ac metaphoris præſertim, tum adſtrictione ſententiarum & nonnunquam periphraſi ab hiſtoricorum ſtylo diſcrepet, animadverte. Id ubi aliquot ſcribendi argumentis expertus fueris, tu viciſſim hiſtoriam, aut diverſum ſolutæ dictionis genus, paribus adjunctis ad poëticum characterem extolle. Neque ut numeris te in hoc exercitio adſtringas neceſſe eſt. Prius facultatem hanc ſtyli gravitate aſſequere, quam de numeris anxia, ac plerumque in rudioribus ſterili ſolicitudine labores. Error hic multorum eſt, qui in numeris antè, quàm verbis ſententiiſque inquirendis tirocinium occupant. *Poſtquam* enim obſervaris, quibus potiſſimum hæc poëſis phraſibus à vulgari ſtylo extollatur, facilè numeris aptabitur, non repugnans oratio. Quin & illud, quod à poëſi ad ſolutam eloquentiam manat commodi, ut extollere nonnunquam in rebus gravibus majeſtate pari verborum orationem liceat, hâc præcipuè viâ obtinebitur. Porro, ut de Ovidio, ſic de Virgilio, *Horatio* aliiſvè ſtatuendum eſt. In his verò plura ab hiſtorica facultate aliena, majoremque verborum ac ſententiarum cum diſcrimine, delectum invenies. Fueritque operæ pretium eandem quandoque rem ab elegiaca facilitate, ad heroicam majeſtatem, aut Lyricam attollere: cum in lyricis præſertim menſuræ ac pedum diſparatio, magnopere adſcribendi varietatem faciat. Quam obſervare Poëtæ ad omnia expedito inprimis neceſſe eſt.

¶ In materia autem exercitationum illa præcipuè eſt deligenda, quæ locos communes naturalium, moraliumque rerum com-

complectitur: nam hic proprius eſt Poëtarum campus, in quo niſi amœna fecundaque copia ſcriptor abundet, Poëſi minus idoneus futurus eſt. Quocirca Poëſin noſtram ad hunc uſum ita comparavi, ut plerarumque exempla ſufficerem, in *Anno* quidem naturalium, in *heroicis* verò (quæ altera parte dabimus) moralium rerum, in *Lyricis* utrarumque Phraſin denique ſectatus ſum; veteri claſſicorum ſcriptorum autoritate fulcitam; quam unicè, ſi quicquam in Priſcis, obſervandam cenſeo: ne ad invaleſcentem multorum ſcriptis barbariem, frigido inanique tinnientium verborum ſtrepitu capti, degeneremus.

Porrò, ut ea, quæ dixi facilius & aſſequi & dijudicare poſſis, *Regulas* tibi *duas*, à Perſpicaciſſimis hujus artis magiſtris, ipſiusque poëſios inſtituto ac natura traductas, præfigo; ad quas tuto, citra aberrandi periculum expendere lecta ſcriptaque abs te, aliisque poteris.

Prima præcipuaque eſt, Dictionem poëticam ita eſſe *magnificam*, atque à vulgi oratorumque ſermone remotam debere, ut & tumorem declinet, & maneat *perſpicua*; ita perſpicuam, ut ad humilitatem non abjiciatur breviter Ariſtoteles *lib. de Poet. c.22* λέξεως ἡ ἀρετὴ, σαφῆ, καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι. Dictionis virtus eſt perſpicuam, non humilem eſſe. Quod *perſpicua* ſit; cum omni illa oratione & commune eſt, & neceſſarium: ita quidem, ut ſi per obſcuritatem hac dote excidat, fruſtra omnino ſit inſtituta. Quorſum enim oratio, niſi ut ſenſa mentis noſtræ occulta exponat? Hoc igitur niſi poëta effecerit, aërem inſano labore verberat; cum nihilò plus muto aut tacente aſſequatur: tantò his etiam deterior, quòd ſe audientesque inutili conatu fatiget. Quod verò *magnifica* atque à vulgo ſemota, hæc ſit oratio; hoc artis poëticæ obtinet proprium, atque illâ inprimis dote à ſolutæ orationis indole ſubmovetur. Et quamvis iſta etiam ſuam loco ac tempore majeſtatem exigat, inſigni tamen à ſe invicem ligatæ ac ſolutæ dictionis majeſtas diſcrimine internoſcitur: illa enim tropis inſolentior, epithetis affluentior, novatis crebrior, figuris rarior, dictis nervoſior, ſententiis vibrantior periodis adſtrictior, numeris modulatior. Quæ pro cujuſque ingenio carminis, ſuis præterea rationibus ita diſcernuntur, ut tanquam per gradus plus minusque à liberæ orationis natura diſcedant, pro ut ſingularibus de unoquoque poëmatum genere diſſertationibus conſtabit. Par-

cius enim his in Elegia, quàm Epopœia utendum: cum illud quod hic dignitatis laudem merebitur, illic tumoris vitium non effugiet. Quare ut ſuo cultu oratio ſoluta juxta Ariſtotel. *lib.3.Rhetor.cap.*1. à vincta diſtinguenda eſt, ac meritò damnantur imperitiæ ab eodem Philoſopho; qui cum Gorgia Rhetore poëticis dictionem iſtam phaleris ornandam cenſent; ita pari jure perſtringentur illi, qui ſolo numero ligatam à libera oratione diſcriminant. Siquidem admirationem voluptatemque habitura non eſt protrita Oratorum ſermonibus in poëſi elocutio, quæ ſuo aliquid inſtituto exquiſitè cultum promittit.

Admiratio itaque per eruditam raritatem majeſtatemque eo, quo breviter monui, diſcrimine concilianda; inprimisque idoneo metaphoræ ac ſimilitudinum uſu detinendus animus, hæret enim in apta translatione, & velut in objecta rerum propoſitarum imagine defigitur; quæ ſi appoſitis lineamentis dicta repræſentet, ſuavis quædam cum admiratione voluptas in animo conſiderantis ſubnaſcitur, qui aſſuetis minimè tangeretur atque inhæreſceret. Verum ut ſua virtutibus æmula proximè incumbunt vitia; ita cavendum, ne affectatione majeſtatis, aut in tumorem, aut obſcuritatem devergat oratio, quod imperito potiſſimùm troporum uſu magni etiam nominis Poëtas haud ſatis declinaſſe poſtea intelliges; quando te per ſingula ornamentorum genera ducam ordine, delibando illud, quod ubique ſeſe offeret maximè delicatum. Ad tumorem, & audacior troporum, & crebrior grandiorum epithetorum uſus faciet: ad obſcuritatem denſæ nimium remotæque metaphoræ atque allegoriæ; notæ minus perſpectæque, cùm hiſtoriæ, tum fabulæ, & inducta paſſim rubiginoſa antiquitas, quibus dum cogitatio eruendis moleſto labore affigitur, omnis effugit gratia, ſi minus aſſequatur; ſi tamen penetrat: aliæque poſt alias rerum cognoſcendarum imagines objiciantur, multitudine facilè intellectus & confunditur, & defatigatur; ut pro voluptate tædium auferat. Inſcitæ quorundam voces ſunt. Admirentur, dum non intelligunt. Hoc enim, ut pueris, ſuæ ignorantiæ non ignaris, utcunque congruere indulſere, quemadmodum viris, Romano ſermone imbutis, conveniat, non intelligo. Stupeant licet pueri, at nemo prudens admiratur, dum illud non aſſequitur, quod eo tantum fine illuſtrius proponitur, ut animo inſideat altius, ac cum voluptate illaba-

tur

tur. Ornatum in oratione requirimus non qui perſonas rerum noſtris eripiat oculis; ſed eximia magis ſpecie ac decore iiſdem inferat, ſpeculum eſſe metaphoræ atque allegoriæ debent, non objectæ luminibus nebulæ. Omnes ab alieno ingenio invectæ in orationem tenebræ prudentibus ſunt odioſæ.

Quæ cauſa eſt cur ornatus ille universim qui aut illuſtrior, aut etiam à vulgato uſu remotior eſt, minus eſſe creber in oratione expolita queat, nam cùm in illius amplexu, in hujus verò etiam veſtigatione diutius immoretur audientis animus, quiete ac voluptate quæſita ſpoliabitur, ſi ab eis importunè avellatur, ne jam illud tangam, quòd rara quæque, crebritate ipsâ, & nomen, & exiſtimationem ſuam profundant, interque viliora plerumque illuſtrium magis rerum ſplendor eniteſcat. Unde & hoc cultiſſimo literarum ævo nonnulli cùm Poëtæ, tum Oratores hallucinantur gravius, dum prope erubeſcunt propriis rerum ſignificatarum uti vocabulis, ſed paſſim per accerſitos undecunque tropos orationem non tam illuſtrant, quàm obſcurant, & vela potius obtegendæ, quàm ornamenta excolendæ dictioni congerunt, præcipuamque eloquentiæ dotem perſpicuitatem prodigunt, dum minus neceſſariam admirationem conſectantur.

Altera regula eſt, ut decorè & concinnè compoſita ſit oratio, ea tamen membrorum ordinata ſimul ac numeroſa conjunctione, quâ ab oratione ſoluta diſcrepet, rerumque affectiones idoneè exprimat. Hac dote poëſis hoc obtinet, quod ante omnia perſonis, temporibus, locisque conveniat; deinde verò pulchro etiam ordine nexuque membrorum ipſa in decorum quoddam orationis corpus aſſurgat. Per hanc regulam & ſuperfluum ornatum opportunè rejicere, & neceſſarium cum res Perſonæque requirent adſciſcere doceberis. Per hanc item ſingula velut in ſtatione verba digerere, ſententias periodosque nunc circumſcriptè in rebus florentibus diducere; nunc in præruptis impetuoſisque inciſim præcipitare: nunc in juvenili exultantique licentia crebris luxuriare metaphoris; nunc in ſenili maturitate ab his remittere.

Vis exemplo, ut facilius aſſequaris, doceri. Audi Senis Latini ad Legatos Æneæ orationem *lib.* 7. vix à ſoluta oratione, ſi verborum proprietatem ſpectemus, diverſam.

Vos contra Regi mea nunc mandata referte.
Eſt mihi nata, viro gentis quam jungere noſtra,
Non patria ex adyto ſortes, non plurima Cælo
Monſtra ſinunt; generos externis affore ab oris
Hos Latio reſtare canunt. qui ſanguine noſtrum
Nomen in aſtra ferant. Hinc illum poſcere fata
Et reor, & ſiquid veri mens augurat, opto.

En ſenili aptatam modeſtiæ dictionem. Quod decorum à Statio, in ſimili perſona materiaque minus obſervatum agnoſcés. cum ubique penè ampullas loquatur. Sic *lib. 2.* Adraſtus futuros generos compellat.

1. *Egregii juvenum, quos non ſine Numine regnis*
2. *Invexit nox atra meis,* quibus ipſe *per imbres*
3. *Fulminibus mixtos, intempeſtumq; Tonantem,*
4. Has meus uſque domos veſtigia fecit Apollo.
5. *Non equidem obſcurum vobis. plebiq; pelaſga*
6. *Eſſe reor, quantis connubia noſtra procorum*
7. *Turba petat ſtudiis; gemina mihi namque,* nepotum
8. Læta fides, *æquo pubeſcunt ſidere* natæ.
9. *Has* tumidi *ſolio & latè dominantibus armis*
10. *Optavere* viri. *Longum enumerare Phareos,*
11 *OEbaliosque duces, & Achæa per oppida* Matres
12. Spem generis &c. *Vobis hic ſanguis, & aula*
13. *Cura mea, longo promittitur, ordine fati.*

Compone, & expende, quanto hic præ Virgiliano ſene verborum ambitu circumferatur; ut oſtentantem ſe vanè juvenem, præ ſene, audire videaris. Quorſum enim in principio orationis *v* 2. deſultorius iſte & levis numerus? quam parum apta, & frigidè circumducta conſequens (*v.* 2. 3. & 4.) phraſis? Quid ſibi vult *v.* 7. *Nepotum læta fides*? quid v 9. viri *tumidi*, pro heroicis? quid *v.* 11. & ſeq. his junctæ *Matres ſpes generis*, quæque his malè aſſuta obſcuraque & ampullata præterii? Maro, ut decorum tueretur, cultum neglexit. Idem prudentiſſimum Poëtam in moratis aliis orationibus, hoc eſt, iis, quæ mores affectusq; humanos exponunt, præſtitiſſe ac commodè ad res perſonasque animadvertes: ita iratos timidos amantes tropicis rarius coloribus depinget, ne ſcilicet, dum verba ornatè fingit, ut minus proprie, ſic parum verè loqui videatur, contra verò ornamenta comparationum his locis uſitata ſunt, Sic *Virg. lib. 6.* Amatam ſurentem deſcribit.

Tum

Tum verò infelix, ingentibus excita monſtris,
Immenſam, ſine more, furit lymphata per urbem.
Ceu quondam torto volitans ſub verbere turbo &c.

Mox etiam de Turno per eandem Furiam inflammato, ait:

Olli ſomnum ingens rupit pavor, oſſaque, & artus
Perfudit toto proruptus corpore ſudor.
Arma amens fremit, arma toro, tectiſque requirit.
Sævit amor ferri, & ſcelerata inſania belli:
Ira ſuper, magno veluti cum flamma ſonoro &c.

Rectè *Ariſt. in poet. c. 24. In partes præmetis otioſas, quæq; moribus ac ſententiis vacant, ornatus dictionis conferri debet. Dictio enim illuſtris ſuâ luce moribus, & ſententiis officit.* Quæ ſanè lex negligenda non eſt. Porrò, quà inter ſe arte orationis membra ſocianda ſint, magis obſervatione optimorum Poëtarum, quam longis præceptionibus aſſequeris. Nos tamen iis de rebus loco ſuo agemus diſertius, ut in ſeqq. capitibus conſtabit.

CAPUT II.

Quæ in ipſo vocum delectu ac compoſitione obſervãda ſint

AGe Poëſios candidate, ut facilius aſſequaris, quid in eloquentia ligatâ Poëta diverſum ab oratore ſectetur. Per ſingula te ordine ducam, facemque in obſcurioribus præferam. Univerſim conſtat rariora illos atque illuſtriora, idque tam in verbis, quàm ſententiis, in collocatione, ac numero ſectari. Præter hæc quatuor enim aliud omnino ſe nihil offert. Nos per ſingula incedemus.

Verborum grammatica prima eſt. In his natura ipſa ſyllabæ atque elementa expendenda erunt, ac deinde adjuncta cetera. Quæ res à multis præterita, maximi ad poëſin, & cujuslibet ſtyli efformationem momenti eſſe ut jam nunc intelliges.

Cum vox quælibet ex literis ac ſyllabis conſtet, quò illæ graviores ſonantioreſque fuerint, tantò & vox quælibet futura eſt.

Vocales igitur grandiores conſonantibus ſunt. Unde, quò vox plures continet vocales, hoc ſonantior eſt. Ita grandius ſonantiuſque verbum eſt *avo avus*, quàm *meus* aut *tuus*. *Maurus*, quàm *morbus*, *taurus* quàm *torus*, *aureis* quam *aures*.

Ex vocalibus a & o grandiorem, e & i tenuiorem, u obſcuriorem ſonum habent: unde priores in grandi oratione, aliæ

in tenuiori captandæ erunt. *Hinc arat.onat, vocat, tonat* grandiora longè quàm *erit, legit, ſtrepit, tinnit. Eas* & *nefas* quam *jus* & *ſcelus, olli* & *oho*, quàm *illi*, & *cho*.

Ex conſonantibus, M. eminet imprimis grandi ac ſuavi majeſtate ſoni. Unde genitivi illi plurales *rerum, morum, undarum, Muſarum* à Poëtis amantur longè ſonantiores quàm *rebus, moribus, &c.* Tum in magnificis geminatum m ut *immenſum, immanis &c.*

Duplices item ut z moram gravitatemque adferunt. Ita *zelus, vixit, vox*. Quo & contractæ aliæ in eadem ſyllaba, ſeu vocales ſeu conſonantes ſpectant, quæ cum tarditate majeſtatem augent. Sic *Dii* & *Nereus* grandius quam *Dii* & *Nereus*. *Cautus* quam *catus: temnunt, claudunt, aſpectant, incumbunt*, grandiora ſunt, quàm *temnere, claudere, aſpiciunt, incubuere*, Licet hæc plures ſyllabas quàm illa involvant.

Litera l contrà, ſingularem in vocibus lenitatem & mollitudinem adfert, ut *mollia Luteolâ pingit vaccinia caltha.* adeò etiā ut cum aliis mutis, præſertim conſonantibus, juncta ſyllabam mitiget. Ita *clemens, replet, flebilis, gloria &c.* Nihil durioris moræ adferunt.

N præterea lenem ſonum edit, vt *concinnus annalis.* R aſperum & ſtridulum eſt: ut *aſperrimus armis.* S ſibilat: ut *ſale ſaxa ſonabant*, grandius tamen quam R eſt: ut, *honos* & *lepos* quam *honor* & *lepor*. F ſimul flatum exprimit, ut *loca fœta furentibus auſtris*. Alia ut B. C. G. P. T obſcuri & preſſi ſunt toni, unde & mutæ dicuntur. H aſpiratione etiam voces extollit; ut, *halat*, & *honos* gravius, quàm *alat* & *onos*.

Literæ ſibi in vicinis ſyllabis cohærentes, vocales præcipuè eædem ob difficultatem pronuntiandi orationis gravitatem augent, ita *coortum, coopertum* graviora quam *coactum* & *coapertum: deero*, quàm *detero: galea alta* quàm *galea elata: latera ardua*, quàm *latus arduum*. Idem in conſonantibus præſertim gravioribus uſuvenit; ut *immitis, attritus, altum mare &c* Unde liquet, in uno ſimul adverbis pluribus huic obſervationi locum eſſe.

Ut plurium litterarum ſyllabæ, ita plurium ſylalbarum verba, ceteris paribus grandiora ſunt, orationemque elevant. Quo ex capite compoſita & derivata plerumque ſimplicibus graviora habentur. Talia ſunt *compellare, colluſtrarare: clareſco, luceſco*, ſic implacata fuerit, *Formidata ruit, inclementia ferri.* Nō tamen

affecta-

affectatè excedendum, ut principio Achilleidos Statius: *Magnanimum Æaciden formidatamq. Tonantis Progeniem*, nã ſyllaba *quæ* adjecta, nimium producit. Ipſa tamen verbi productio longior, ſi in re ipſa moram oſtendat grata erit: ut *inextricabilis error*, & *ineluctabile fatum*. Dixi ceteris paribus: nam ſi graves vocales ac ſyllabæ defuerint: vox paucarum ſyllabarum alia grãdior eſſe poteſt. *Sic quatit oſſa pavor* grandius eſt, quàm *concuſſis intremuere oſſibus*. Et *vaſtum æquor arandum*: quam *Oceani ſpatiis ingentibus errant*. Ac prius quidem hemiſtychium ob vocales, alterum ſimul ob conſonantes & ſyllabas longas grãdius eſt. Ita & hoc carmen *Innumerabilibus ſollicitudinibus* grande nõ eſt; cum & literis & ſyllabis grandibus deſtituatur: Quandoque, & literæ l & n grandia mitigant: ſic *lamentabile*, & *formidabile*, minus grandia ſunt (grata tamen, quia ſyllabis, ut priora nõ excedunt) quam *lamentata* & *formidata*. Ita *lacrymabile*, *inamabilis &c.* infracta nonnihil granditate placent.

Syllabis in ſe repetitis, ingrata vox redditur, ut *vacca*, *taxeat*, *Abraha*, *occo ſolos*. Duriores etiam ſyllabæ quædam in fine polyſyllaborum diſplicent, ut. *Evax*, *dicax*, *amatrix*, *cogens*, *coemens*, *adamans*, *inſpiciens*, quanquam hæc regula generalis non ſit; cum *audax*, *felix &c.* tum etiam participia illa a Virgilio inprimis (quamvis non pauci declinent) uſurpentur: ut hic delectu aliquo, & cultarum aurium judicio utendum ſit.

CAPUT III.

Facilis ad vocum delectum, varietatemque via aperitur.

VT hic vocabulorum delectus inſtitui poſſit, copia aliqua eorum ſtudioſo poëſios comparanda erit, inprimis epithetorum (de quibus poſtea) deinde & ſubſtantivorum, his enim affluentibus, verborum minus difficilis ubertas futura eſt: cum fere ab his deriventur, aut certè eadem pariant, adeoque ſua affinitate non omnino rudibus innoteſcant, ac ſolis præpoſitionibus crebrò varientur.

Subſtantivorum varietas ac copia aliqua ex tropis petitur, atque inprimis ex illa Synecdoche, quæ pro toto partem uſurpat. Sic v.g. *Navem* variabis, ſi dicas *Prora*, *puppis*, *carina*, *roſtra*, *trabs*, *alnus*, *&c.* vel quæ pro genere adhibet ſpeciem: ut ſi pro *nave dicas*. *Phaſelus*, *Cymba*, *ratis*. *biremis*, *triremis* &c. Sic pro *curris*, per ſynecdochen partis, uſurpabitur

Digitized by Google

axis,tomo,rota &c. per ſynecdochen ſpeciei, *Eſſedum,plauſtrum, biga,quadriga &c.* Quæ libertas Poetis magnam ſufficit copiam; Quanquam cavendum inprimis ſit,ne tropis hiſce ad illuſtrandam orationem repertis,ad illius potius vim, dignitatemque infringnndam utamur,ut infra Statii aliorumque exemplis malè factum declarabimus.

Rerum tamen maximè in uſu ſermonis humani occurrentium nomina,ſuâ varietate,nota eſſe Poetæ debent, ut ſi aliquod carmen reſpuat aliud atque alud, in promptu quamprimum ſit,qua facultate ſi deſtitutus ſit,hærebit non rarò, &, puerorum more dictionaria conſulet,ac minus ſæpe convenientia verſibus intrudenda erunt. Quo malo,ut Poetam utcunque eximam,non magno verſuum numero pleraſque voces, Scripturis,vatibus paſſim obvias,cum ſua varietate complexus ſum,ut facilè memoriæ inſideant,& ſubveniant canentibus Rudioribus tamen illa non peritis in verſus coëgi, ut quantitas ſimul ac copia in promptu eſſet.

Aer. Jupiter,aura,æther,nubes,vel inane,vel æthra.
Ager. Arva,novale,ſolum glebæ,rus,jugera,campus,
Agricola Ruſticus,agreſtis,ruriſque colonus, arator.
Amor. Flamma,calor,fervor,fax,æſtus,& ignis & ardor.
Amor iam purus. Flamma,Cupido,Venus,furor,& laſcivia,luxus.
Luxuria,illecebræque,libido,Protervia,Amores.
Angelus. Aliger,ac genius Cœli legatus,& ales.
Animus. Cor,vigor,ac virtus,pectus generoſa voluntas.
Antrum. Antra,caverna,ſpecus,ſpelæa,cubile receſſus.
Luſtra que cum latebris,ſpelunca,vorago,tenebræ.
Aqua. Fons,aqua,lympha,latex,humor,liquor,unda,fluentum.
Arbor & frondes. Crine comaque,arbor,foliis viret atque capillis.
Radix,ac truncus,cortex & brachia pars ſunt.
Laurus ovat,victrix palma eſt,ac myrtus amatrix.
Pro ratibus ſervit abies,tum pinus,& alnus,
Juniperus,cedrus,cariem fugit,atque cupreſſus.
Funeribuſque favet picea,taxoque ſodali.
Umbra juvat platani,fecundaque ficus,oliva &c.
Aratrum. Buris,aratra,jugum,ſtivæ,cum vomere,raſtra.
Arma. Pila,ſariſſa,haſtæ,tum lancea geſa,bipennis.
Cum telo,jaculum,cum ſpiculo,arundo,ſagitta.
Pugio,mucro,enſis,gladius,ſub acinace,cuſpis.

Parma,

Parma, umbo, ſcutum, clypeus, lorica, chalybſque.
Criſſa, jubæ galeæ, caſſis, tum conus, apexque.
Munimentum, agger, ſunt propugnacula, valla.
Avis. Alituum genus, & volucris grex penniger, ales.
Avium. Hoſpitium, cunæ, nidi, caſa, tecta, cubile.
ſedes. Præſidium, favor, ops vires tutela levamen.
Auxilium Perfugium, ſolamen, & ara juvamen aſylum.
Bellum. Prælia, conflictus, mars & certamina pugnæ.
Bellica-ve Minotauri Aquilæ, Gryphes, ſonipeſque, Dracones?
xilla. Tympana, claſſica, cum lituis, tuba, buccina, cor-
Bella ſigna. nu.
Belli ma- Vinea teſtudo, balliſta, aries, catapulta.
chinæ. Bucula, cum vitula, bos, taurus, junge juvencus.
Bos. Pacatus, mitis, blandus, comis, faciliſque.
Benignus. Officium, munus, meritum, benefactaque donum.
Beneficiũ, Aſtra, æther, cœlum, polus axis, ſidus, olympus.
Cœlum. Fiſcina, fiſcellæ, calathus, cum corbe, caniſtrum.
Calathus. Muſica, & oda, melos, carmen, modulatio, voces.
Cantus. Fiſtula, arundo, tubæ calamuſque & avena, cicuta.
Cantus. Cum citharâ, teſtudo, chelys, lyra, barbitos adſit.
Cantus in Plectra fides: calami pecten digitique pererrent.
ſtrumenta. Sunt manicæ, pedicæ compes, ſunt vincula, nodi.
Catena. Principium atque caput cauſſarum fons & origo.
Cauſſa. Eſca, dapes, epulæ, cibus, & convivia, menſæ.
Cibus. Pernicies, damnum, exitium, diſpendia, noxæ.
Clades Vox, murmur, ſtrepitus, fremitus, clamorque, tu-
Clamor. multus.
Conjugiũ. Connubium, torus, & thalamus, fax, tædâ, Hyme-
Conſpectus. næus.
Corona. Os, facies, vultus, gena mentum, lumina malæ.
Crudelis. Infula cum ſerto, diadema, corona, tiara.
Trux, immanis, atrox, truculentus, barbarus,
aſper.
Deſideri- Spes ardorque fames, ſitis, exſpectatio, votum.
um. Vafricies, dolus, inſidiæ, fraus, techna, vel aſtus.
Dolus. Hæc ædes, limen, ſedes, lar, tecta, penates.
Domus. Atria, regaleſque aulæ, Palatia, turres.
Mandra, caſæ, tuguri culmen, magale, mapale.
Exercitus. Agmen, turma, phalanx acies, legioque caterva.
Copiæ, & ala, cohors, bellator, caſtra, maniplus.

Miles ad hæc, Pugnator, eques, pedes, atque ſagatus.

Famulus. Aſſecla, verna, Puer, famulanſque, pediſſequa, ſervus.

Flores. Lilia, flos Bellis, violæ, roſa, caltha, liguſtrum,
Narciſſus, Cyanus, Hyacinthus, nardus achantus,
Solſequiumque Amarantus, amaracus, atque papaver.

Filius. Progenies, ſoboles, proles, ſtirps, nata, propago.

Forma. Forma, decor, ſpecies, ornatus, grata venuſtas,

Fluvius. Stagna, palus, torrens, lacus, amnis, flumina, rivus.

Fucus. Pigmentum, ſtibium, minium, ceruſſaque, fucus.

Gemma. Purpureus amethyſtus, onyx, cyhanuſque, & Achates.
Chryſolithoque, pyrope, micans; beryllo adamaſque:
Iungeris infractus, jaſpiſque, virenſque Smaragdus.

Helluo. Ventripotens, gurgeſq;, vorax, lucro, atq; barathrum.

Herba. Herba, torus viridis, ceſpes cum gramine, muſcus.

Honores. Fama, decus, tituli, laus, gloria, nomen honores.

Hoſtis. Nos inimicus atrox premit, adverſarius, hoſtis,

Ignis. Flamma, ardor, calor, ac fervor, incendia, & æſtus.
Vulcanus, ſcintilla, focus, caligo, favilla.

Ignominia Dedecus, opprobrium, pudor, ac infamia, probrum.

Inconſtans. Mobilis, inconſtans, varius, mutabilis, anceps.

Infernus. Tænarus, ac erebus, ſtyx, tartarus, orcus, avernus.

Inſanus. Vecors ac ſtolidus, fatuus, delirus, & amens.

Invidus. Lividus, obtrectator: & æmule, Zoile zelas.

Ira. Ira, æſtus, rabies, furor, indignatio, bilis.

Labor. Cura, labor ſtudium, vigilans ſolertia, ſudor.

Lacyma. Stilla, imber, ros, gutta, latex, aut lacryma, gemma.

Lectus. Strata, torus, thalamus, lectus, conclave, cubile.

Lex. Fas, æquum, jus, decretum, lex, regula, pactum.

Liber. Charta, volumen, opus, faſti, pagella, papyrus.

Lis. Iurgia lis, rixæ, convicia, prælia, linguæ.

Litera. Cera, tabella, notæ, vel epiſtola, litera, ſcriptum.

Litus. Cum portu, ripâ, margo, oraque, litus, arena.

Loquela. Dictio, vox, verbum, ac orario, ſermo, loquela.

Luctus. Lamentum, lacrymæ, gemitus, ſuſpiria, planctus,
Cum queſtu, luctus, ululatus, junge querelas.

Luſus. Lude pila, diſco, curſu, luctâ atque palæſtrâ.
Turbo placet pueriſque nuces, trochus, atque flagellum.

Lux. Lux, jubar, & fulgor, radius cum lumine, ſplendor.

Ra-

Fax,lampas teda ac ceræ,funale,lucerna.
Macula. Labes ſigna,nota,nævi,cauter a,ſordes.
Mons. Colles,apex,cautes,rupes,juga,mons ſcopuluſque,
Monſtrum Prodigium,monſtrum,portentum,degener ortus.
Morbus. Contages,peſtiſque,lues,infectio,tabes.
Mors. Mors,lethum,interitus,obitus,nex,fata,ciniſque,
Urna,rogus,loculus,funus,libitina,feretrum,
Buſtaque cum tumulo, marmor,monumenta,ſepul-
crum.
Næniæ,& exequiæ,lacrymæ,funebria,juſta.
Navis e- Navigium,claſſiſque,biremi junge triremem.
juſq; par- Et Scapha,cum lembo rate,cymbâ,lintre,phaſelo.
tes. Puppis,prora,carina,abies,trabs pinus,& alnus.
Remigium,remus tonſæ,vel palmula,clavus.
Carbaſa,vela,alæ,vel ſuppara,lintea,lina.
Malus & antennæ,uncus,& anchora fida,rudentes.
Nauta. Navita, Tiphys agit,Palinurus,portitor amnium.
Nobilitas. Nobilitas,tituli,ceræ,ſub imagine ſigna.
Nubes & Nubila,nimbi, umbræ,nebulæ,caligo,tenebræ.
Nox. Sarcina,pondus,onus,moles,cumulatur acervus.
Onus Phoſphorus,Eous,oriens,aurora,vel ortus,
Oriens. Oſcula da preſſis,da ſuavia,baſia labris.
Oſculum, Majores,proavi,patres,ſtirps,gentis origo.
Parentes. Paſcua,parata,herbæ,tum pabula,gramina campi.
Paſcua. Opilio,paſtor,carprarius,atque bubulcus.
Paſtor, Præſul & antiſtes,& paſtor,epiſcope,Papa,
Paſtor ſeu. Pontifici junctus flamen,tum myſta,ſacerdos.
Pontif. Pauper, egenus,inops,nudus,mendicus inanis
Pauper. Noxa,nefas,vitium,crimen,ſcelus,error,& auſus.
Peccatum. Flagitium,facinus,delictum,culpa,probrumque.
Peccator. Sons reus,atque nocens,ſceleratæ,& noxie nequam.
Pellis. Exuviæ,ſpolium,pellis,ac tergora,vellus.
Piger. Deſes,iners,ſocors,ſegnis,piger otia quærit.
Piſces. Delphines,ceti,Phocæ,Balænaquæ,Priſtis.
Lucius anguillæ,murænæ,mullus,aſellus,
Auratæ,gobii,Salomones,oſtrea,congri,
Pocula. Pocla,calix,cyathus,pateræ,carcheſia,crater,
Preces. Supplicium atque preces,oratio,vota,querelæ,
Regnum. Imperium,ſceptrum, moderamen, habena, pote-
ſtas.

Regis habitus. Regem ornet murex,oſtrum,vel purpura,coccus.
Retia. Retia,lina,plagæ,calamus,naſſa,hamus,arundo.
Sanguis. It cruor,& ſanguis,ſanies,ex vulnere tabum.
Senex. Decrepitus,canı,ſenium,rugæ,atque ſenectus.
Senatus. Ordo,magiſtratus,proceresque,patresque,ſenatus.
Senſus. Mens,animus,ſeu judicium,ſententia,ſenſus.
Serpens. Vipera,dipſas,hydrus,coluber,draco,cum angue.
ceraſtes
Seges. Far,frumenta,ſatum,fruges,cum meſſe,Cereſque.
Cum ſpicâ,calamus,ſtipulæ,tum culmus,ariſtæ.
Solatium. Fomentum,auxilium,ſolatia,opiſque levamen.
Statua. Effigies,ſignum,ſpecies,ſimulacra & imago.
Stabulum. Septa,& haræ,ſtabulum,mandræque & ovila,caulæ.
Silva. Silva,nemus ſaltus,lucus,vel Theſſala Tempe.
Cum vepre ſente,rubi,dumi,virgulta,fruteta.
Tempeſtas. Tempeſtas,fluctus ſuror æſtus,turbo,procellæ.
Terra. Terra,ſolum,tellus,mundus,globus, orbis, humuſque.
Timor. Formido,pavor atque metus,trepidatio,terror.
Hinc tremor,& ſudor,pallor,ſtupor, occupat horror.
Triſtia. Mœror,dolorque,luctus,ægrimonia *Iamb.*
Vas. Amphora,teſta,cadus,vas, pocula,dolia,& utres.
Ventus. Ventus,flabra,Euri,Notus,auræ,flamina,flatus.
Vulturnus Eurus Cæcias *ortum tenent.*
Eteſiæ Favonius Zephyrus *habent*
Solem cadentem ut Africus, Caurus *truces.*
Adverſus Auſter Boreæ & Aquiloni Notus. *Iamb.*
Velum. Tegmina,tela,ſinus,veſtis,velamen,amictus.
Verbera. Verbera cum plagis,flagra,lorum virga,flagella
Veſtis. *Militia* chlamys eſt,ſaga,Rheno,& ab olla,lacernæ:
Pallia,læna,togæ,tunicæ,ſtola,penula,*pacis.*
Caſtula,palla,cyclas,ſtrophium,multitia,*Marthæ.*
Victoria. *Ille* triumphat,ovat *cui* laurus,adorea,palma eſt.
Vinum. Maſſica,vina, merum,Bacchuſque,falerna,lyæum.
Vinea. Vinetum vites palmes,vindemia botri.
Vis. Vis,virtus vigor,ac robur violentia,nervi
Ulva. Iuncus,& alga *levis* canna,ulva ac vimen arundo.

Non facilè dixero quantum hæc copia auſpicaturum Poëtã ſevatura ſit,ſive promptitudinem,ſive ornatum,ſive quantita-

tum cognitionem ſpectet. Rariora in his illa cenſentur, & Poëtis digniora, quæ minus obvia uſitataque ſunt. Artium præcipuarum inſtrumenta, rei veſtiariæ, nauticæ domeſticæ, chirurgicæ ac medicæ voces hic proprias non adduxi; ne importunè longus eſſem in re minus neceſſaria. In hanc enim materiam cùm Poëta inciderit, facilè Nomenclatorem aliquem conſulet, qui copiam illam ſuppeditet.

Cavendum tamen inprimis, ne inſcitè his utamur ſynonimis, & cuivis loco quodvis aptum credamus: uti enim propria in multis ſignificatio variat ita videndum, ne temerè adhibitum, vim dictionis enervet. Quod eveniſſe maximo etiam Poëtæ Statio, Claudiano & Lucano, *infra c. 8.* intelliges.

Cavendum deinde erit, ne dum rara ſectamur, peregrinis ac barbaris adhæreat oratio. Peregrina autem, vel illa ſunt, quæ antiquitate exoleverunt, ut *duere* pro *dare*, *aulai* pro *aula*, *betere* pro *ire*, *perbitere* pro *perire*, *moriri* pro *mori*: niſi quòd his, ſi affectatam aliquam, aut priſcam perſonam, in comœdia præſertim, exhibeas, locus eſſe opportunè poſſit. Sic neque Ovidius moriri, neque Virgilius *olli*, neque adeo Cicero averruncare, muginari, noctuabundus &c. reformidat. Imò quædam, ob antiquitatem à Fabio Quint. proſcripta, ut exantlare, proſapia, ærumnæ, contra ipſius cenſuram, meritò locum obtinent: cùm neque ærumnoſus Ciceroni, neque proſapia Saluſtio diſplicuerint. Plautus in comicis paſſim antiquitatem amat.

Peregrina deinde vox eſſe poteſt novitate; ſive illa novetur derivatione ut Virgilius à ramus dixit *ramoſa cervi cornua, Eccl. 7.* & Pacuvius *Clypeat brachium*; & apud Gellium eſt *columbatim* à columba: ſive compoſitione aliqua noviter coëat. Sicut dixit Pacuvius, *Repandi roſtrum incurvi cervicum pecus.*

Comicis tamen & Scazontes Satyraſq; ſcripturis, hæc nonnunquam libertas laudi vertitur. Ita pugnos appellat Plautus *dentifrangibula*. In Pœnulo Hannonem vocat *biſulcilinguā*. In Trinummo *turpilucricupidum*: Sic Auſonius *volucripes* & *lentipes*, & Catullus, ſus *nemoricultrix*, etiam extra comœdiam Satyraſque dixére.

Poſtremò peregrina ab aliis deducta linguis non facilè Latinæ admiſcenda, niſi fortè uſu obtinuerit locum, ut Gaza. Unde *Guardia*, *Advocatia*, *Credentia &c.* eliminanda erit. Græcis tamen in defectu latii ſermonis, aut vocis idoneæ, locus non erit præcludendus. Ita Juvenali placuit.

Rabs-

——— *Rabidam facturus orexin.* Sat. 9.

Nec eliminari poterunt quædam officiorum ac dignitatis vocabula, quibus hoc ævo neceſſitas & communis uſus indulget. Ut ſunt *Papa, Cardinalis, Abbas, Marchio, Baro, Scabinus &c.* Nam huic obniti velle, temerarium magis, quàm utile futurum eſt.

CAPUT IV.

De ornatu vocum, illo præſertim, qui à metaphora ducitur.

HÆc de vocum natura ac varietate; nunc de adjunctis, in quibus ſignificatio propria, vel impropria; facilè princeps eſt. Nam Poëtæ cum rara ſectentur, & ornata ſimul ac grandia, elatis per tropum verbis delectantur. Hinc apud illos *Synecdoche* uſitata eſt, ut cum pars pro toto, aut totum pro parte uſurpatur. Sic dicunt, *impellere puppes*: id eſt, naves *fontemque ignemque ferebant*: id eſt, aquam, & fomitem accenſum. *Maſſica vina*, pro quovis generoſo vino accipiunt.

Metonymia etiam frequens eſt. Sic pro vino *Bacchum Cererem* pro pane: *pateram aut lancem*, pro cibo aut potu; *Togam* pro pace: *Faſces* pro magiſtratu, *luxuriam* pro luxurioſo: verbo, cauſam pro effectu, ſubjectum pro accidente, continens pro contento, ſignum pro re, & contra, accipiunt, quæ libertas apud oratores rarior eſt. Synecdoche vix etiam permiſſa.

Sequitur *Metaphora*, quæ in omni quidem eloquentia locum reperit; in poëſi tamen inprimis dominatur, & plus ſibi libertatis atque audaciæ vendicat: certis tamen legibus eſt adſtringenda: cum remota aut frigidam, aut vane tumentem orationem depravet. Lex ad quam omnis ex Cicerone & Ariſtotele *l. Rhet. 3. c. 2. & 3.* metaphora exigenda eſt, hæc eſſe debet: ut expendatur, an ſimilitudinem aptam includat; illa enim quantò aptior, tantò & futura metaphora eſt. Ut igitur omnis ſimilitudo ad rem illuſtrandam, extollendamque, aut deprimendam adhiberi ſolet; adeoque, ut extollat, à re nobiliori; ut verò deprimat, ab ignobiliori ducenda eſt: ita metaphora omnis à rebus, idonea comparatione collatis eſt deſumenda. Sic *Herculem* ac *leonem* eruditè pro fortiluſurpabis; ut *canem* & *muſcam* pro impudenti. Quia fortis rectè cum Hercule, aut leone; (qui in fortitudine præſtat homini) impudens cum

muſca,

muſca, aut cane comparatur. In his, quamvis Poëtis longius ſeſe efferre liceat, fixis tamen ſimilitudinis limitibus non erit excedendum. Vnde malè dicet *cœli fornices* & *plorare nubes*; quin à re nimis minuta translatio petitur, adeoq; hoc verbum translatum proprio illuſtrius non eſt. Ita & *lacrymas polorum*, non rectè pro imbre; rectè tamen pro rore cœleſti uſurpabis: quia hic guttatim ſenſimque, ut lacrymæ, defluit; contra *Irrorare genas lacrymis* non inſcitè dicturus es. Malè iterum ſtellas appellabis *flores prati ætherii*. Contra non ineptè flores *pratorū ſidera*; quia hæc comparatio ab illuſtriori ſecus quàm illa ducitur.

In Virgilio quidam notarunt dictum illud, *Florentes* ære catervas; id eſt, fulgentes. Quod per analogiam defendi magis, quàm commendari poteſt.

Iterum Ariſtoteles à rebus notioribus potius, quàm peregrinus vult duci metaphoras. Naſo dixit *Montes volvuntur aquarum*. Tu ſi pro montibus Alpes, Ætnam, aut Atlantem poſueris, ridiculum te facies. Quod tamen ignotum montē, ob altitudinem, *Atlantem* voces; aut voraginem aliquam *Charybdim*; contra hanc regulam non peccabis, quia, cum particulari monte; aut voragine comparata, notiora cenſentur.

Denique ab honeſtis rebus, quæque ſenſus minimè lædunt; niſi forte in reprehenſione, & rebus comicis translationes vocum ſumendæ ſunt: Ita *caſtratam morte Camilli Rempublicā* malè dices. Aut mare intumeſcens, *hydropelaborans*: vel montes pruinoſos, *lepra brumali albentes*. Quintilianus non probat. *Reipublicæ vomicas*. Verùm illud egò Poëtis indulſerim in vituperio, præſertim dramaticis. Imò & Cicero de amicit. auſus dicere. *Evomit virus acerbitatis ſuæ*, haud longè diſpari metaphora. Illa priora etiam de hydrope, & lepra, magis contra ſimilitudinē, quàm honeſtatem peccant. Illud: *Stercus curiæ Glaucia* nemo honeſtè dicat, ſed magis *purgamentum*.

Magnopere triumphant Poëtæ in metaphoris à rebus florētibus, pulchris, ſenſumque ferientibus, deductis, multò verò maximè in illis, quæ rebus inanimis ſenſum vitamque tribuunt. Cum ab illuſtri aliqua re, ad minus illuſtrem voces transferantur. Et in his optimi quique Poëtæ luxuriant. *Ita Virgil. Georg.* ait:

Infelix lolium, & ſteriles dominantur avenæ.
Ne ſaturare fimo pingui pudeat ſola *ibid.*
Sic dominum ſterilis ſæpe fefellit ager. *Ovid. 1. de arte*

Non

Non prata viridi læta facie germinant. *Senec. Herc. fur.*
Nec adulta leni fluctuat Zephyro ſeges.
Mendaci credere ſomno *Tib. l. 3.*
Te ſomnus fuſco velavit amictu. *ibid.*
Miratur nemus inſuetum fulgentia longè
Scuta virûm *Virgil. 8. Æneid.*
Olli remigio noctemque diemqſte fatigant. *ibid.*
Exanguis timor occupat artus, *Idem.*
Iamque faces & ſaxa volant, furor arma miniſtrat *Idem.*
Reſpuet inviſum juſta cadaver humus. *Ovid in Ib.*
——— Triſtes Amaryllidis iras, Atque ſuperba pati faſtidia. *Virg.*

Animadvertes opinor non tantum ad res inanimas, verùm etiam ad affectus humanos, ſeſe tranſlationum hoc genus extendere, quos veluti perſona aliqua induit: ut cum dicitur *furor miniſtrat, timor occupat.* Elegansque inprimis eſt, huic tranſlationi per allegoriam inſiſtere.

Sic Tibul. l. 8. ——— Credula vitam
Spes fovet, & melius cras fore ſemper ait,
Spes alit agricolas, ſpes ſulcis credit aratis Semina ———
Spes etiam validâ ſolatur compede vinctos.

Et Senecæ hæc placent. *In Thy. act. 3.*
Ira cum magnis agitata cauſis
Gratiam rupit, cecinitque bellum:
Opprimit ferrum, manibúſque junctis
Ducit ad pacem pietas negantes.
Iam minæ lævi cecidere ferri &c.

Illuſtrat & extollit mirifice orationem hæc tranſlationis continuatio. Rarum quidem illud ex metaphora Horatii eſt.
Albus ut obſcuro detergit nubila cœlo Sæpe Notus.
Rarius illud Ovid. 5 Met. ——— Victoque Aquilonibus Auſtro,
Fuſca repurgato fugiebant nubila cœlo.
Rariſſimum ex allegorica fictione perſonæ illud. Ovid. 1. Met.
——— Madidis Notus evolat alis
Terribilem piceâ tectus caligine vultum,
Barba gravis nimbis, canis fluit unda capillis,
Fronte ſedent nebulæ: rorant pennæque ſinuſque,
Utque manu latè pendentia nubila preſſit,
Fit fragor, & denſi funduntur ab æthere nimbi.
Nuncia Iunonis, varios induta colores,

Conci-

Concipit Iris aquas, alimentaque nubibus affert.

Non omiſerim hoc loco pe hyperbole, metaphora affini, & Poetis per quā familiari ut orationem rerum admirabilium narratione efferant. Sic de tempeſtate Virgil. l. 1. cū allegoria hyperbolē miſcet.

——— ——— ——— Totumque à ſedibus imis
Unà Eurusq; Notusq; ruunt, creberq; procellis
Africus & vaſtos volvunt ad ſidera fluctus &c.
Eripiunt ſubitò nubes Cœlumque diemque &c.
Hi ſummo in fluctu pendent, his unda dehiſcens
Terram inter fluctus aperit, furit æſtus arenis,

Et lib. 3.

Tum mihi cæruleus ſupra caput adſtitit imber,
Noctem hiememq; ferens & inhorruit unda tenebris.
Continuò venti volvunt mare, magnaque ſurgunt
Æquora.

Ovidius 1. Triſt.

Terribiliſque Notus jactat mea verba preceſque,
Ad quos mittuntur, non ſinit ire Deos &c.
Me miſerum quanti montes volvuntur aquarum!
Jamjam tacturos ſidera ſumma putes.
Quantæ diducto ſubſidunt æquore valles!
Jamjam tacturas tartara nigra putes.

In hac materia ferè omnes fidem excedunt, ut in pleriſq; diſcriptionibus rerum grandium. Vide Senecā in Agam. Horat. l. 1. Od. 14.

CAPUT V.

Cenſura de veteribus aliquot magni nominis Poetis, ad rectum metaphoræ aliarumque tropicum propriumve vocum uſum à vitio ſeparandum.

JUverit & Poëtarum errores, metaphora inprimis, allegoria, atque hyperbole abutentium, expendere. Non ut venerandæ in illis antiquitati quicquam derogemus; ſed ut appareat, quo elocutionis delectu hi autores eloquentiæ ſtudioſis legendi imitandique ſint; ne (quod irrito noxioque multorum labore factum vidimus) vitia pro virtutibus hauriantur. Quod qui expenderit, intelliget nō detrahendi libidine, ſed neceſſitate hujus artis perfectè aptèque ad uſum tradendæ hanc provinciam

à me

à me ſuſceptam eſſe. Occurrit veró in his Statius Papinius, qui haud raró leviterque, audaci elatione impingit. Exemplo in propoſita de tempeſtate materia utamur. *Sic V. Thebald.* ſcribit.

Jamq; aberant terris, quantum Gortynia *currunt*.
Spicula, cæruleo gravidam cum Juppiter imbri
Ipſa *ſuper nubem ratis armamenta* pelaſgæ
Siſtit agens. Inde horror aquis, & *raptus* ab *omni*
Sole *dies*, *miſcet* tenebras *queis* protinus unda
Concolor. Obnixi lacerant cava nubila venti;
Diripiuntque fretum. *Nigris redit humida tellus*
Verticibus, *totumque*, Notis portantibus, *æquor*
Pendet, & *æquato jamjam prope ſidera dorſo*
Frangitur. Incertæ *jam nec prior impetus* alvo,
Sed labat, *extantem roſtris*; modò *gurgite in imo*
Nunc, *Cælo Tritona ferens*. Nec robora proſunt
Semideûm heroum, puppemque *inſana flagellat*
Arbor, & inſtabili procumbens pondere *curvas*
Raptat aquas, remique cadunt in pectus inanes.

Sane hi verſus epithetis, metaphoris, & hyperbolis ad tumorem & obſcuritatem impleutur. Improbo metaphoram hanc, *currunt ſpicula*, quia minor eſt celeritas currentium, adeoque à minus illuſtri translatio petitur. Par ferè ratio in iis, quæ ſingulis vocibus involvunt vitia: *Inſana flagellat arbor*, & *curvas raptat aquas* malè *arborem* clavum, aut remum appellat, cum tot in navi res ſint, quæ hac ſynecdoche accipi poterant, cur verò *flagello* leviculo illam comparat? cur *inſanam* nuncupat? inſano inquit epitheto Scaliger l. V poët. nimius ceteroquin Statii admirator, quid venuſtatis in *curvis* aquis? cur aquas *raptat*, & non captat potius clavus? Sed priora non omittamus. *Super nubem ratis armamenta ſiſtit*, ſignificat ratem ſupra nubes evectam: non contra ut Poëta voluit, nam alias, *ſuper armamenta* dictum oportuit: aut certè vitari ambiguitas. Deinde malè armamenta cum rate, hoc eſt, partem rei ponit, cum totum enunciaſſet, quod erat, non extollere, ſed imminuere orationem, quis enim non rideat in grandi tempeſtate, qua nubes totum eripiant diem, ita loquentem: *nubes ſuper navis puppim apparuit*? quid pene aliud, ſuper navis inſtrumenta: Diſſimulo; quod *ratim* appellet, quam antè vaſtitate cum Ortygia inſula comparaverat. Quæ deinde locutio? *raptus dies ab omni Sole*,

an

an Sol diem rapit? an fortè ereptus toti Soli dies? &, quam hoc dictum impropriè? quomodo dies, qui abeſt, *miſcet* tenebras? quomodo tenebris unda eſt *concolor*? quomodo *nigros*, ſub diducto freto, tellus oſtendit *vertices*? quomodo æquor *æquato dorſo* prope ſidera *pendet*? quid ſociantur *jamjam*, & *prope*? Quomodo, poſt tam horrendam maris confuſionem, de navis periculo adeò tenuiter incipit, ut neget illam priorem retinere impetum, quid *Tritonis* ſimulacrum, elatum depreſſumque in tam vaſtæ navis, totque hominum diſcrimine, tanquam res ingens, memoratur? Certè per Synecdoches metaphoraſque rectè nemo tantam ſcribendi licentiam probaverit. Non enim ad obſcuritatem, ſed ornatum hæc ad poëſin accerſuntur. Ejuſmodi heterologiis Statius præclara multa, atque ad heroicæ poëſios laudem reperta, confudit, nec, qui ſibi non rarò cecinit, à ſeipſo ubique intellectus eſt.

Claudiā quamquā obſcuritate minor, tranſlationū audacia par Stat. cẽſeri poterit. Audiamus in l. 2. de rapt. de loco amœno diſſerētē

Viderat herboſo ſacrum de vertice *vulgus*
Ætna parens florum, curvaque in valle ſedentem
Compellat Zephyrum. Pater ô gratiſſime Veris,
Qui mea *laſcivo regnas* per prata volatu
Semper, & aſſiduis irroras flatibus annum,
Reſpice Nympharum cœtus, & celſa Tonantis
Germina per noſtras *dignantia ludere* campos.
Nunc adſis, faveaſque, precor: nunc omnia fetu
Pubeſcant virgulta *velis*; ut fertilis Hybla
Invideat, vincique ſuos non abnuat hortos.
Quidquid thuriferis ſpirat Panchaia ſilvis,
Quidquid odoratus longè *blanditur Hydaſpes*
Quidquid ab *externis* ales longæva *colonis*
Colligit, *optati referens exordia ſecli*,
In venas diſperge meas & flamine largo
Rura fove, ut merear divino pollice carpi,
Et noſtris cupiant ornari Numina ſertis.
Dixerat ille novo *madidantes* nectare pennas
Concutit, & glebas fecundo rore maritat.
Quaque volat, vernus ſequitur color: omnis in herbam
Turget humus: *mediaque patent convexa ſereno*.
Sanguineo ſplendore roſas, vaccinia nigro
Induit, & *dulci* violas *ferrugine* pingit.

Par-

Parthica, quæ tantis variantur cingula gemmis
Regales junctura ſinus? quæ *vellera* tantum
Ditibus Aſſyrii *ſpumis fuſcantur* aheni?
Non tales volucris pandit Junonia penna.
Nec *ſic* innumeros arcu mutante colores
Incipiens *redimitur* hiems cum *tramiti flexo*
Semita diſcretis intervirer humida nimbis.

Elegans hæc ſanè fictio, multaque variè translata, ac ſtylo ipſo egregiè ad amœnitatem comparata; ſed gemmæ nonnullæ minus ſunt expurgatæ. Principio Deas, ut Venerem, Dianam, Palladem, & cum Proſerpina Nymphas, nimis humili phraſi, *ſacrum vulgus* nuncupat: minus verò rectè poſtea, eaſdē, *Germina dignantia ludere*: nam, ut, *dignor ludere* Latinum habeatur, hoc tamen germini non convenit: translationi enim oportebat, dum ſenſus conſtaret, inſiſtere, taceo, quod *germen* ſine venuſtate ab ignobiliori translatum ſit. Sequitur *Velis*, quod magis implet verſum, quam ornat; uti *ſemper* paulò antea etiam ſupra veritatem adjectum. Nec probo, *quidquid longè blanditur Hydaſpes*: potius *quocunque* dixerim, quin & *longè* ſupervacuū eſt, & Hydaſpes auro magis quàm odoribus celebratus. Ita pro *externis colonis*, quod univerſè nimis & parum propriè dictum, alii rectius legunt *extremis Sabæis*. Par ratio in ſequenti verſu *optati referens exordia ſecli*, quanto ſatius dicas: *emeritæ repetens exordia vitæ*. Familiare id quidem Claudiano, ſed extra laudem eſt, quod generalibus inſiſtat, quæque facilem mutationem admittant, quo Ovidius, Horatius, atque inprimis Virgilius abſunt remotius: quorum hic tam adfert propria, vel tam aptè translata, ut ægrè aliquid par, aut elegantius ſubſtituas. Pergo. *In venas diſperge meas*, de ſemine quidem florum aptè, ſed de carpendis mox floribus à præſentibus Nymphis, parum opportunè, diſſimulo, quod *diſperge*, exilis & inamœna hoc loco vox ſit, cur non placeat *per venas effunde*: aut *per campos affunde meos*? Quid deinde ſibi vult *madidantes nectare pennas*: Nempe Grāmaticam quandoque, & Syntaxin novat non ubique Latinè purus, conſultò proinde alii *madefactas* ſupponunt. Denique quid inter flores naſcentes ponitur, *medioque patent convexa ſereno*? majori ſanè gratia eliminaretur, præſertim cum ſine laude, duo adjectiva ſubſtantivè uſurpentur. Pergit *ſanguineo ſplendore roſas*, parum ſanguis ſplendet: unde malim *purpureo*, ſequitur *dulci ferrugine*, certè dulcis ferrugo non eſt (nec translatio excu-

excuſabit, cum deſit ſimilitudo) *grata* ſaltem oculis in flore eſſe poterit. Quid nunc de comparationibus parum idoneis dicã? Hic eadem, quæ in metaphoris lex eſt, ab illuſtriori ducendæ ſunt, ut orationem illuſtrent, à Parthico cingulo gemmis diſtincto, florens Ætna extollitur, à purpura, à Pavonis cauda, ab Iride denique: omnibus ſanè ad tantam loci amœnitatem depingendam exilibus: niſi fortaſſis Iridi aliquid fuerit concedendũ: mallem Cœlo ſideribus variato compoſuiſſet. Accedit: quod carptim, ac ſine dignitate ſimilia, more ſuo, perſtrinxerit, magis etiam elato, quàm culto ſermone. cur enim adeò delectent *vellera, quæ ſpumis fuſcantur aheni*. An ſpumis fuſcari, eſt ornari coloribus? Progredior, *Nec ſic hiems redimitur arcu, colores mutante*. Sic pro tali diſplicet, nec aptà metaphorâ hiems *redimiri* dicitur *arcu* ſed Cœlum potius, aut terra. Poſtremò quomodo *tramite flexo, ſemita nimbis intervireti*? cum trames ſit etiam ſemita, ſed tranſverſa; qualis nulla in Iride: quocirca & *flexo* otiosè ſupereſt, meliusque, à quibuſdam ſupponitur *picto* : ut trames pro ipſa habeatur Iridis ſemita, verùm picta. Quare hæc malim,

——— ——— ——— *Cum tramite picto*
Thaumantis variis inter viret humida nimbis.

Nolui illa de Zephyri *laſcivo volatu*, & quod *glebas maritet* & quod Hybla *vinci non abnuat*, ad cenſuram vocare; tolerandas magis quam laudandas metaphoras, quas certè Virgilius ſuas eſſe noluit. In illo, quod fetu pubeſcere virgulta, quodq; vaccinia dicat flores nigros, cæteroquin purpureos, Maronem ſecutus eſt, quem hoc ultimo vix ſatis excuſes. Nolo & illud perſtringere, quod Zephyrũ invitet abſentem; quem tamen ſemper aſſiduisq; ſibi flatibus, adeſſe fatetur. Ex his facile animadvertes, quâ cautione legendus Claudianus ſit, ne cum virtutibus vitia orationis haurias.

Lucanus utrifque & ſenſu clarior, & in metaphoris caſtigatior, Latinus magis, ſententis atq; argutè dictis rarior : in hyperbolis tamen non raro audacior, membris inciſus, ſuperbo ac militari penè numerorum inceſſu, quem tamen ſupra meritum faſtidit Scaliger. Stylo illum (nam fictione, parcè uſurpata, minus agit Poëtam) & Claudianum, & Statium univerſim ſuperare extra controverſiam erit, ſingulos ad leges ſanæ dictionis expendentibus, quamvis illi ſuperent in paribus, & robuſtiori judicio ſuperflua præciderint, hic paſſim juvenili luxurie exundet,

det, caſtiganda facile licentia. Si ab adoleſcentibus legatur, proderit copia: ſi à maturis otioſa rejicientur. Utriſque ad imitationem, præſertim languidioribus, non diſſuadendus. Audiamus in paucis illum verſibus, quibus à Scaligero notatus, in deſcriptione Padi. Adeò, inquit lib. 5. Crit. exundans eſt Lucanus, ut & ipſum furentem ſuperet, Padum, cui duro ore os attribuit.

Sic pleno Padus ore tumens ſuper aggere, *tutas*
Excurrit ripas, & totos *concutit* agros:
Succubuit ſi quæ tellus, cumulúmque furentem
Undarum *non paſſa*, ruit: tum flumine toto
Tranſit, & ignotos aperit ſibi gurgite campos.
Illos terra fugit dominos; his rura colonis
Accedunt donante Pado.

Carpit iterum Scaliger dictum *Terra fugit*; aufertur, ait, non fugit. Ego verò utroque loco aptè per metaphoram locutum aſſero. Rectè enim os fluvii dicitur, quo ſe ille effundit, eleganter etiam dictum, terram hanc Dominos fugere, quæ illos latet: non minus, quàm, res meos fugit oculos, id eſt, latet. Imò *terra fugit*, ſeu *recedit*, æquè dictum appoſitè, quàm Virgilius de navigantibus dixit. *Terraque urbeſque recedunt*, plus etiam hic laudis ex oppoſitione ſequenti meretur. Scaligerum ingenio judicioque magnum, verùm & ſuis indulgentem affectionibus miror, tam offenſum, quàm ubique cum Lucanus patitur, ferre non meruit, mihi in poſito carmine diſplicet. Quod *tutas* appellet ripas, quomodo enim tutæ ſunt quas Padus ſuperat? nec ſat placet *excurrit*, quod tenuioribus vocalibus conſtet, ac lentũ ſit ex ſpondæo verbum, neque impetum aquæ tranſcendentis aut ejus mali gravitatem ſatis exponat. Unde malim. *Victos tranſuehitur (exſuperat) riparum obices vaſtator agrorum*, ita enim vox *concutit* exilis, atque impropria (quia domus & arbores, non toti agri, undis quatiuntur) etiam eliminabitur. Eſt hoc vitium Lucano familiare: verba, numerum ac phraſin, non ſatis rerum momentis ac naturæ aptare: ut in levibus humilius, in magnis incedat gravius, exultim ubique, eodem penè verborum apparatu fertur, tantùm res ipſas ſupra fidem extollendo grandeſcit. Sequitur *non paſſa*, parum ſignificanter, cum potius ſit paſſa. Quare gravius veriuſque dicturus erat: *cumuloque furentum undarum ſuperata ruit*. Cetera quæ ſequuntur nõ modò ornata translationibus, verum & arguta ſententiis oratione,

invidiam

invidiam potius, quàm reprehenſionem merentur. Illud tamen uſitatum quoq; Lucano vitium, eadem vel repetendi, vel certè turbato ordine in deſcriptionibus progrediendi, non diſſimulabo: quale & hic videri poteſt, quod poſtquam dixiſſet *totos agros concucit*, denique primum dicat, *tam flumine toto tranſit* &c. Nimirum profuſum eloquentiæ flumen, non caſtigatam ſatis poeſin, quandoque obruit. Hæc de Lucano lectori ſuffecerint, ut cum emolumento ac rerum vitandarum diſcrimine in eo verſari poſſit.

Silius Italicus hoc loco breviter quoque audiendus Maronis ille imitatione laudem ſimul ac reprehenſionem eſt meritus, fictionum varietate & gratia, hoc eſt, toto poeſios corpore, multum ab eo diſtat; phraſi & ornatu nonnunquam accedit propius. Verùm frigidior languidiorque eſt Poëta, ſive epitheta, ſive proprietates metaphoraſque vocum, atque univerſum orationis apparatum ſpectes Unde impensè illum non ſuaſerim lectoribus, cum in Virgilio ejuſdem generis illuſtriora omnia reperiantur. *Tanci lucm deſcribentem videamus. lib.* 14.

> Ni ſubitò importuna lues, inimicaque peſtis,
> *Invidia* Divum pelagique *parata* labore,
> Polluto miſeris rapuiſſet gaudia cœlo.
> *Criniger* aſtriferis Titan fervoribus auras,
> Et patulam Cyanem, lateque paluſtribus undis
> Stagnantem, *Stygio Cocyti* opplevit odore:
> Temporaque autumni. lætis florentia donis,
> Fœdavit, rabidoque accendit fulminis igni.
> Fumabat craſſus *nebulis caliginis* aer.
> Squalebat tellus *vitiato* fervida *dorſo*.

Cenſebo ſtrictim. Paratam nobis peſtem *Divum invidia, & labor pelagi*, quis verè & per metaphoram appoſitè dixerit? Rectè quidem de adoleſcente egregio, præmaturâ morte ſublato, dicas. Superi hunc terris invidebant, at pia hæc invidia accuſationem non habet: ut cum dicuntur invidiâ nobis malum paraſſe. *Criniger*, hoc præſertim loco, epithetum eſt, humili nimis translatione uſurpatum uti & illud, *dorſum terra vitiatum*, humilitate, non tam verborum, quàm ſignificationis vileſcit. *Cocyti* & *caliginis* abundant, non otioſè modò, ſed & vitioſe: nam Styx & Cocytus diverſa ſunt flumina. Unde *Stygius Cocyti odor* imperitè dictum; cum unum in altero non comprehendatur;

hendatur:nec per tropum ſatis excuſabis;cùm utrum metonymicè uſurpetur,non liqueat. Sic *nebulæ caliginis* non dicimus, ſed caligo nebularum.unde ad explendum carmen, caliginis malè adhibitum eſt. Ceterum hoc Silius obtinuit, ut cum paucioribus vitiis, virtutes etiam minores conjunxerit, parum animoſus & ſtylo & numero, ob vitatam tamen obſcuritatem, & barbariem rudiori illum juventuti non diſſuaſerim.

Vocavi ad examen non metaphoras ſolum, verùm & ſi quæ occurrerēt alia:ut tanto majori judicio ac fructu hi Poëtæ tractari ab iis poſſent:Et ne ſtudioſus lector,vitia in illis cum virtutibus amplectatur.

CAPUT VI.

Novi audacisque in metaphoris Poetæ cenſura.

AD hanc doctrinam de metaphoræ & hyperbolæ uſu, qui in poëſi & grandiori quavis oratione præcipuus eſt, magis inculcandam,Cornelii (ut ferunt) Nepotis hoc in genere luxuriantis,felici nonnunquam audacia, carmina aliqua ex Darete Phrygio ſcriptore Græco verſa expendemus.Ita exorditur.

Iliadum lachrymas,conceſſaque Pergama fatis,
Prælia bina Ducum,bis adactam cladibus urbem
In cineres,querimur.

Aptè ſatis.Delibabimus cetera,atque illa, quæ laude inprimis digna ex rara aptaque tranſlatione ducimus, charactere diverſo diſtinguemus.

Confundit mala bonis lib.1:in fine ſilvam deſcripturus

Idæus conſurgit apex:vetus incola montis
Silva viret,vernat abies procera,cupreſſus
Flebilis,interpres laurus,vaga,pinus,oliva
Concilians cornus *venatrix*,fraxinus *audax*,
Stat *comitis patiens* ulmus,nunquamque ſeneſcens
Cantatrix buxus:paulò proclivius arvum
Ebria vitis habet,& dedignata latēre
Canicolam poſcit Phœbum,vicinus ariſtas
Prægnantes fecundat ager.Nec plura falernus
Vina bibit:non tot *paſcit* Campania meſſes.

Toleranda iis pleriſque audacia etiam quædam laudanda, ut quod arboribus ex antiquorum uſu aptè tranſlata epitheta tribuat.Sed quod *ſilvam* vocet *montis incolam*, quod viti ferum

montem

montem dicat *vina bibere*, quod *canicolam Phœb.* vel à ſenum canis: vel à ſidere cœleſti appellet; hoc vel inepto facit tropo, vel certè quantitate hujus vocis neglecta.

Audi verò continuatis translationibus non invenuſtè luxuriãtē l.2. in deſcriptione lauri quæ minorem ſub ſe ſilvam opprimebat.

Idæi *Regina* ſinus digniſſima Phœbo.
Lautus, inoffenſo frondoſum vertice *crinem*
Explicat, & *nemoris proſcripta plebe* minoris.
Sola viret, nullique ſuas *communicat* umbras.
Cetera *Cyrrheam veneratur* ſilva *juventam*.
Celſum ſubmittens apicem, longèque reducta,
Majorem temerè *poſcentes* aëra frondes
Caſtigat metuitque ſacris *occurrere* ramis.
Huc Deus, aut caſus, certè *gratiſſimus* error
Pertulit ereptum ſociis Hac lætus in umbra
Mirabar laurum vivacis lege juventæ.
Nil Iove mutato paſſam mirabar & Eurum.
Murmure *adulantem* foliis & frondibus auram:
Secretum ſpirare ſuum, cum languida ſenſim
Fur oculi ſomnus *invitans* otia, blandum
Pectoris *eluſit* ſtudium, curaſque *feſellit*.

In multis ac planè nimiis metaphorarũ gemmis, quædam falſæ magis quã veræ: nam, *ſilvam frondes majorem aera poſcentes caſtigare*, dictum liberius. Et quid hoc, *vivacis lege juventa, nil à Iove pati*; Illud. *Auram ſecretum ſpirare ſuum* audacius; quavis tolerandũ, magis quam *Fur oculi ſomnus* Cetera amplector.

Lib.2. principio ita thuriſicantem deſcribit ridicula translatione

——— In ignes
Hybleas inclinat opes, jejunaque ſpirans.
Nidor odorifero ſolatur ſidera fumo

Quid hoc? *Nidorem* (pro odore) *jejuna ſolari ſidera*: quæ hic ſimilitudo ut dici jejuna queant; & ſi jejuna, pro *ſolatur* erat dicendum *paſcebat*.

Lib 4. principio ſic blaſum tropicè exhibet.

Texendis vox ægra ſonis, teneroq; laborans
Eloquio, linguâ blæſos früſtratur hiatus.

In quo neq; *ſonum texere*, neque *tenerum eloquium* pro impedito placet, cum illa translatio ab humili, hæc ab aliena re ducatur. Quod *hiatum fruſtrari* dicet, laudem meretur.

Formoſam Helenam ita Cygnò, ex quo natam fabulantur,

æquat candore;ut rideri iterum mereatur,primo atque ultimis duobus verſibus.

-- Totoſque per artus
Lactea materni ſpirant mendacia cygni.
Nativum frons funditebur,gena candida byſſum
Æquat,dextra nives,dens lilia,colla liguſtrum,
Auris inexpleto criſpata volumine,vitus
Excubitor,naſuſque vagi venator odoris.

Lactea mendacia & *inexpletum volumen*, nemo probet. *Excubitor* ille & *venator* quibuſdam forte placeat, cum ſimilitudo non deſit.

Superbè incedentem ita adumbrat tolerandane audacia! tuum eſto lector judicium certè ſaltantem in theatro molliter exhibet.l.4.

Pes brevis inceſſu,terram libante ſupinam,
Laſcivum ſuſpendit iter,crurumq; decora
Mobilitas compto libramine ponderat artus.

De frequenti claſſe,audax ibidem hyperbole ; & vix tolerанda.

--- portum
Argivæ tenuêre rates;ſpatiumque negabat
Terra viris,velis aër,& puppibus æquor.

jactabundos;at timidos,audacibus ſane metaphoris extollit.

Ergo animos hebetes mendax audacia frontis
Diſſimulat,clamorque minax deſpumat in auſus.

Primum equidem ferrem,ultimum vix admitterem,quamvis defenſionem habeat.

Senem bello fortem primo atque ultimo verſu non ineptè ceteris mediis ambiguâ audaciâ depingit.lib.6.

Quin Priamo licet in ſenium dejectior ætas.
Argenteſque negent onerari caſſide cani.
In ſene non marcet Princeps,in Principe vernat
Miles,& imbelles audent certamina rugæ.

Minorem laudem à temeritate meretur,quod ſequitur de perjurio ibid.

---- Iuratur,in uſum
Perfidiæ perjurii fides:Antenore dirum
Parturiente nefas.

Cur non potius *converſa fides* dicitur,& *invadente nefas*, translatione non minus rara,ſed magis virili.

Recentiorum quorumdam hoc vitium facilè inceptam juventu-

ventutem admiratione novitatis ſeducit, ut mihi evenire adoleſcenti memini Sidonium Apollinarem uti & hunc Nepotem venerabar, dum ſpiebat Maro, talia venabar.

Oſtricolor pepli textus, quem fibulatorto
Mendax dente vorat *Apollin.*

Verum apage hac inſania, quam ſi ſequamur brevi ad barbariem degenerabimus.

Hæc attuli, ut intelligeres quò tropi ac metaphræ præſertim tam ad elegantiam quàm ad inanem tumorem efferre poſſint, ſats abjectam cetera poeſin. Porrò de hoc ego Poëta ſentio ſuperioris eſſe ſeculi quique Britannus fuerit, quod carmen deinde ab imperitis Cornelio Nepoti & Romano veterum ævo malè adſcriptum ſit. Quid enim illa ſibi carmina inſerta volunt? Quod, niſi ab Argonautis reperta navis fuiſſet:

Non noſſet Memphis Romam, non Indus Iberum.
Non Scytha Cecropidem, non noſtra Britannia Gallũ.

Iber autem ſive Hiſpanus, ſuperiori primùm ſeculo Indiam frequentare cœpit, unde neque ex Darete hæc transferri potuêre.

CAPUT VII.

In quo carmine tropi & allegoria audaciores locum habeant, cum cenſura Perſei.

Concludam illam de tropis diſceptationem, ubi te docuero non in quovis carmine illam, translationum præſertim, audaciam tolerari, cum genere carminum augeri hanc, mitigarive: ad ipſam quoque rerum, quæ tractantur, naturam, prudenter aptari. Idemque de Allegoriis obſervandum. In Eclogis atque inprimis in Satyris & Comœdiis plus libertatis atque audaciæ conceſſum eſt: Aliàs non dixiſſet Virgilius Ecloga 6.

Forte ſub *arguta* conſederat Ilice Daphnis.
Nec ibid. Invidia *rumpantur* ut ilia Codro.

Prima translatione remota, & impropria, altera auda. i, Sic in Satyris Horatius Satyra 1. teſtabitur de avaris loquens.

——— Sunt qui.
Fruſtis & pomis *viduas venentur* avaras.
——— Lacus & mare *ſentit amorem*
Feſtinantis heri, cui ſi vitioſa *libido*
Fecerit auſpicium.

Modeſte ſatis longè audacius Perſius Sat.1.dicet ebrium Poetam Verſibus recitandis captare famam

Sed legens celſa liquido cum *plaſmate* guttur
Mobile *colluerit,patranti* fractus *ocello.*
Hic neque more probo videas,neque vocè ſerena
Ingentes trepidare Titos: cum *carmina lumbum*
Intranti & tremulo *ſcalpuntur* ubi intima *verſis.*
Tun' vetule auriculis alienis *colligis eſcas*?

An non hæc eſt manifeſta ineptia? Quomodo bibens *plaſmate* guttur *colluit*, cur ebrius cæcutiens aut oculis fractus *ocello patrante* eſſe dicitur? quomodo carmina ab audiente ægrè excepta *lumbum intrant & ſcalpunt viſcera*? Quod eſca aurium dicantur, hoc in Satyra toleremus. Sed Perſium præter antiquitatem non multa commendant quamvis alicubi Satyricum eruditè ſalem ſpargat. Luce dignior, niſi obſcuras ubique captaret allegoriarum tenebras.

Elegantiori planè audacia Iuvenalis *Saty.1.* De Poëmatum lectoribus,quibus ſe & ipſa ſaxa fatigata hyperbolice aſſerit.

Semper ego auditor tantùm nunquamne reponam
Vexatus toties rauci *Theſeide* Codri?--
Frontonis Platani,*convulſaque marmora* clamant.
Semper,& aſſiduo *rupta* lectore columnæ.

Liberior planè comicis metaphorarum uſus,muta in Plauto ejus generis laudantur. Ita in Trinummo

Nam ſi in te *ægrotant artes* antiquæ tuæ.--
Omnibus amicis *morbum* (dolorem) tu *incuties* gravem.
Qui *exædificavit ſuam inchoatam* ignaviam.

Ubi vero res ruſticæ, ridiculæ, ſordidæ, ad reprehenſionem ſpectantes, metaphoræ quoque à rebus humilioribus ad rem accommodè traducendæ erunt. Unde licet illud Plauti de Rege malè uſurpaveris,in re gravi.

Fermento illi increvit pectus. Et *Cor ſalit hiſtrionicam*: Perſonæ tamen humili rectè conveniet Ita ex eodem. *Crucis Cimelium* de homine improbo,& iratus de ſe *Ætnam quam gero in pectore evomam*, aptè dixerit. Verùm non niſi in comœdia.

Allegoriæ etiam,& quandoque Ironiæ,& proverbia,in Eclogis, Satyris (quo & Scazontes revoco) tum & comœdiis locum habent. De Eclogis palam,quæ magnam partem allegoricæ ſunt. In Satyra prima ſtatim Horatius allegoricè queritur, ſe à Mecœnate ad ſcribendum rurſum impelli:

Spectatum

Spectatum ſatis,& donatum jam rudeſquæri
M ecœnas,iterum antiquo me includere ludo.

Et mox ſuaſum ſibi eſſe ut à ſcribendo jam ſenex temperet.

Eſt mihi purgatam crebrò qui perſonet aurem:
Solve ſeneſcentem maturè ſanus equum:ne
Peccet ad extremum ridendus,& ilia ducat.

Proverbiale eſt,quo ſe Iuvenalis jam puerum negat. Saty. 1.

Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus.

Ironicum,cum eadem Sa yra improbos in Rep.aſſerit malè extolli.

Aude aliquid brevibus Cyaris,& carcere dignum
Si vis eſſe aliquid.

Allegoricum ex Plauto eſt,quo ſe hoſtem timere negat.

Si illi machæra,nobis romphæa eſt domi.

Pro verbiale,quo dicit bene cœptis inſiſtendum.

Exorſa eſt tela per bene,licium ne ruperis.

Elegantiſſimæ allegoriæ illæ quæ puræ non ſunt,verùm intermixtis verbis propris lucem accipiunt Suntque Comicis inptimis ac Lyricis etiam familiares. Sic *Horat.Ode* 1.*lib.* 3. docet Principes à timore mortis non eximi.

Æquâ lege Neceſſitas
Sortitur inſignes & imos,
Omne capax movet urna nomen,
Diſtrictus enſis,cui ſuper impia
Cervice pendet:non Siculæ dapes,
Dulcem elaborabunt ſaporem &c.

*Eodem libr. Horat.Od.*21 *ebrioſorum affectus in amphora deſcribit.*

O Nata mecum Conſule Manlio
Seu tu querelas,ſive geris jocos,
Seu rixam,& inſanos amores
Seu facilem pia *teſtâ* [*amphora*] ſomnum
Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumq; duro &c.addis cornua Pauperi &c.

Porrò facilè eſt has allegorias reperire,cum ex aptis comparationibus exemplorum aut ſimilium traducantur:ſintque ſolum metaphoræ continuatæ,in quâ ſemel traductâ perſiſtitur. Quod ex Horatii exemplo Ode 2.lib.4.manifeſtum erit.

Pindarum quiſquis ſtudet æmulari
Iule,ceratis ope Dædalea
Nititur pennis vitreo daturus Nomina ponto.

Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem ſuper notas aluêre ripas,
Fervet, immenſuſque ruit profundo Pindarus ore.

In prima ſtropha allegoria eſt, quæ poterat eſſe comparatio, ſi pro *ope Dædalea* ſubſtituas, *velut Icarus*, contra in altera ſtropha comparatio eſt, quæ in allegoriam vertetur, ſi ſublato *veluti* ſufficias *erat*. Ita paulò poſt idem Horatius allegoriæ comparationem ſubjicit.

Multa Dircæum levat aura cygnũ, (*intellige Pindarum*)
Tendit Antoni quoties in altos
Nubium tractus Ego apis Marinæ More, modoque,
Grata carpentis thyma, per laborem
Plurimum circa nemus uvidique
Tiburis ripas, operoſa parvus Carmina fingo.

Non tamen ex ſolis comparationibus (quemadmodũ metaphoræ faciunt) omnis allegoria ducitur, verùm etiam ex aliis tropis præſertim metonomia, aut ſupra liquet in exemplo de amphora ex Horatio, ubi effectus pro cauſſa adhibetur: & altero *Plauti* de machæra, ubi cauſſa pro effectu ponitur, ſed rarior harum eſt uſus.

Hæc, quibus ultrò immoratus ſum, ubi ſemel apprehenderit Pöëſios ſtudioſus, magnum ad varietatem, amœnitatem, dignitatemque carminis profectum fecerit: Concludo eleganti allegoria Senecæ: qui ut oſtenderet, magnam fortunam timendam, amandam mediocrem. *Sic Agam. Act.* 1. diſſerit.

Feriunt celſos fulmina montes.
Corpora morbis majora patent: felix medix,
Quiſquis turbæ parte quietus,
Aurá ſtringit litora tutâ;
Timiduſque mari credere cymbam,
Remo terras propiore legit.

CAPUT VIII.

De facili epithetorum copia & varietate comparanda.

Epithetorum magna in carmine vis eſt, ſive ad varietatem, ornatum & copiam, ſive ad deprimendam, extollendamve, pro rei dignitate, orationem. Horum inveniendi facultas, ut Poëtam propemodum facit: ita ſterilitas aſpirantem excludit.

Error

Error hic quorundam rudem juventutem in hac palæſtra exercitantium eſt, qui libros illi epithetorum ſufficiunt, unde ad complendos verſus idonea hauriat vocabula; quæ proinde ſine diſcrimine quodlibet obvium, ad hiatum carminis complendum maximè oppertunum, arripit, parum ſolicita, quâ illud ſignificandi gratia uſurpetur. Quocirca horum nobis imbecillitas fulcienda inprimis erit. Quod fecero, ubi primum inveniendi copiam, deinde uſum oſtendero.

Epitheta univerſim vel ex re ipſa, vel ejus adjunctis petuntur. Quare in primis rei ipſius natura, deinde perſona quæ illâ utitur, denique rei actio & paſſio, quantitas ac qualitas, locus ac tempus expendi poſſunt, quæ hoc verſu complector.

Quis? quid? agens, patiens, quantumq; ? ubi? qualia? tempus.

1. Res ipſa ejuſque cauſſæ, ut efficiens, materia, forma, ac finis examinata uberem epithetorum ſegetem dabunt. Ponamus exempli loco, *arma movet* pro qua phraſi amplificanda quærantur epitheta. Age ad rem ipſam attende, & primo cauſſam efficientem.

Quæro. Quis hæc arma *fecit*? reſpondebis poëtico more. Vulcanus, vel Cyclopes: appella igitur *Vulcania*, vel *Cyclopea* arma, ut Virgil. Claudian. &c. Quæro iterum, ex qua conſtant *materia*? Dices ex ære, ferro, argento. Dic igitur arma *ahenea*, *ferrea argentea* &c. Ita Virgilius

-- Latus omne ſub armis *Ferrea* ſcuta tegunt. Et

-- Humero ſimul exuit enſem *Auratum*.

Quæro tertio, quæ eſt armorum *forma*? reſpondes Thorax v. g. fuit *ſquamatus*, *pictus*, aut *calatus* figuris, galea *criſtata*, *hamatum* ferrum &c.

-- Hamatâ percuſſit arundine Ditem. Ovid. 5. met.

Seu caput abdiderat criſtatâ caſſide pennis Id. 8. met.

Quæro denique. Quis finis armorum? reſpondes, bellum, pugna victoria triumphus &c. Dic igitur *bellica* arma, *pugnantia*, *victricia*, *triumphantia*:

--- Hoſtem *victricibus* obruit armis.

2. Expende actionem, ſive illa quæ per arma efficiuntur, ut ſunt profuſio cruoris, horror, formido, vaſtatio regionum, cædes & funera, &c. Dic igitur *ſanguinolenta*, *triſtia*, *cruenta*, *vaſtantia funeſta*, *lethalia exitialia formidabile* telum, *horrendum* &c.

Exitium dirum haſta *ferens* Virg. l. 9. & *Lethifer* arcus, id.

3. Paſſionem, ſive ea quæ arma patiuntur, aut quomodo

tractari poſſint conſidera, ut cudi ſolent, quaſſari, torqueri mitti &c. hinc *cuſa, vibrata quaſſata, torta* manu, aut ferrum *intractabile, vibratile, tortile, miſſile* aut *volatile* telum.

4. Quantitas rei perpendatur, quam ſcilicet alta, profunda, lata, & longa ſit, aliqua hinc tibi epitheta ſuggerentur. ita *ingens, oblonga, elata* haſta dicitur, *Immenſum* ferri pondus &c. Sic Virgil.

——— Validis *ingentem* viribus haſtam Contorſit.

5. Qualitas rei conſideratur, quæ ſi vivens ſit, tam illa quæ animi, quam quæ corporis eſt, & tam affectuum, quam ſenſuum ponderatur. Unde ingens manat epithetorum copia. Si enim interrogeris. Qualis v. g Ulyſſes fuerit? quoad animum reſpondebis ſapiens, aſtutus, vafer, animoſus, fortis: quoad corpus, formoſus, robuſtus, ſanus, erectus &c. quoad affectiones cupidus, iracundus, audax, libidinoſus: quoad ſenſus: viſu acer, perſpicax, lingua promptus &c. Ita de herba vim primò interiorem, quod medica, ſalubris, mordax, amara; deinde ſpeciem externam perpendes, quod viridis, florens, comata, aſpera, aut mollis ſit. De armis cum ſint inanima, præter externam ſpeciem nihil hoc loco conſideratione dignum. Unde cum forma (de qua ſupra) ferè coincidit qualitatis hoc loco examen, reſpectu ſenſuum noſtrorum ita illud recte inſtitues, qualia ſunt arma viſu? *ſplendida,* dices *coruſca, rutilantia,* aut contra *obſcura, rubiginoſa, ſqualida,* cruenta. Qualia eadem arma ſunt tactu? *levi,* inquies, aut contra *aſpera, dura,* aut contra *mollia, levia* aut contra *gravia.* Qualia auditu? *horriſona,* dices *tinnula, horrida, ſonantia.* Reliquis ſenſibus non percipiuntur, herbam quoad guſtum & odoratum pari ratione licebit expendere. En fecundam epithetorum venam.

-- Ille *rudem* nodis & cortice crudo
Intorquet ſummis adnixus viribus *haſtam.* Virgil.

6. Locus conſiderandus eſt, ubi videlicet orta, inventa, aut uſurpata res eſt *Ætnea* dices arma, quod in Ætna cudi à Vulcano fingantur. *Getica, Scythica, Germana, Itala* à terris unde elata. *Virgil. l. 2.*

Laterique *Argivum* accommodat enſem,
Volat *Itala* cornus Aëta per tenuem &c *Id. l 9.*

obſervandum verò eſt Poëtas his inprimis epitheris delectari, nec ſolum à loco proprio rerum, verùm & communi, eoque percelebri, illa acceſſere, ita *Noricus* enſis, *Gnoſſia* ſpicula pro

quo vis

quovis eximio enſe, vel ſpiculo: uti *Falernum*, vel *Maſſicum* vinum, pro generoſo quolibet vino ſynecdochice accipitur. Ut proinde ne hoc ornamento Poëta deſtituatur, loca certarum rerum poſſeſſione celebria in promptu eſſe conveniat.

7. Temporis quoque conſideratio nonnunquam juverit: huc quòd ſubitò, improviſo, quod noctu aut veſperi &c. factum ſpectat. Unde *Nocturna, Matutina, importuna, ſubita* arma dixeris. Quæ epitheta *nonnunquā ad ipſas perſona transferuntur*. Ita Vir.

Nec minus Æneas ſe *matutinus* agebat.

8. Deniq; perſona, ad quam res ſpectat epitheta ſuppeditat. Ita ab Achille, Hercule, Marte, arma *Achillea Herculea Mavortia* dicuntur. Quo loco iterum obſervandum eſt hæc epitheta per ſynecdochen quoque pro quibuſvis armis nobilioribus uſurpari, adeòque fecundo vati expedire, ut & rerum inventores, aut quæque in re excelluerint, in promptu habeat: ne elegantioribus epithetis deſtituatur.

Deinde & illud notandum, ubi non rem ſed perſonam ornandam epitheto habueris, à proavis ac majoribus illa peti, quæ patronymica vocantur, (quanquam & à patria ſumantur) hinc Æneas Anchiſiades à patre, Dardanius à Proavo; Cythereius à matre Venere, ut Iliacus & Phrygius à patria nuncupatur, quibus etiam epithetis magnopere Poëtæ delectantur.

Nondum hic omnis facundiæ exhauſta penus eſt. Plura etjamnum ac ceteris ferè elegantiora epitheta, quæ rebus per metaphoram tribuuntur, poſſuntq; ex iſdem, quibus propria, hauriri fontibus Perſonæ tamen & Qualitatis conſideratio inprimis eſt fecunda: Quidquid enim de perſonæ, prout in uſu armorum verſatur, dicitur, id translatè ad arma referetur.

Quæro igitur, quis ille armatus? ſi dicas eſt Gigas, heros, ruſticus, vel miles hoſtis vel amicus: arma ego *gigantæa*, *heroica*, *ruſtica militaria, hoſtilia, infeſta* vel *amica* dicam.

Quæro iterum qualis iſte miles: ſi reſpondes *ferox*, *crudelis*, *ſceleratus, atrox*, vel *mitis* & *clemens fidus*, aut *infidus, violentus, inviſus, inſanus, mæſtus &c.* eiſdem ego titulis arma donabo.

Denique quid agit, aut patitur? quæro, dicis illum furere, aut horrere, vel trepidare, unde *horrentia, trepidantia, furentia* appello arma.

Ab aliis etiam comparatis unde translationes petuntur, augere hunc cenſum licebit, ut ſi à tonitru *tonantia*, à fulmine, *fulminea* nuncupes.

-- Tergo *ſceleratam* intorſerit haſtam. *Virg. l. 2. Æneid.*
-- Rurſuſq; *tremētia* forti Tela manu torſit. *Ov. in met.*
-- Duplici ſquamâ lorica *fidel. Virg. l. 9.*
-- *Fidoque* accingitur enſe. *Virg. l. 7.*
-- *Violentaque* ſumere tela Rex jubet *id.*
- *Horrentia* Martis, Arma cano. *lib. 1.*

Simili exercitatione per hos epithetorum fontes ducendus poëſios candidatus, ut hanc copiam aſſequatur, ſine qua difficile erit Vatum prenſare lauream. Et verò etiamſi nonnullæ ex his venæ ſteriles fuerint, alicubi ſeſe neceſſaria affundet ubertas, non epithetorum modò, verùm & phraſium ac ſententiarum, ut mox intelligetur. Iam de ornatu & delectu epithetorum, res paulò erit diſſerenti facilior: & prompta utenti, niſi crudo immaturoque judicio acceſſerit.

CAPUT IX.

De ornatu & delectu epithetorum, cum veterum Poetarum cenſura.

EPithetorum uſus partim ad neceſſitatem, partim ad ornatum eſt comparatus. Neceſſarius primò eſt, ut rem diſtinguat, ut ſi dicam, *Suecica* arma. *Teutonicis* illata terris, utrumque epithetum diſtinctivum eſt. 2. Ut rem vel extollat, vel minuat: ut *imbelle* ferrum, minuit: telum *ingens*, extollit. Quæ paria rebus ſunt epithera, niſi ornent, otioſa ſunt atque inutilia. Plus in illa re Græcis, quàm Latinis, conceſſum, quod eis mollities luxuſque nativæ linguæ pluſculum indulgere videatur: quanquam Homerus hoc titulo vapulet, quod nimium abundet epithetis, iiſdemque identidem recurrentibus nauſeam moveat. Ita in Odyſſeæ γλαυκῶπις Ἀθήνη *glaucis oculis Minerva*, & in Iliade: Θεὰ λευκώλενος Ἥρη Dea albas ulnas habens Iuno, per unam quandoque pagellam tertiò quartóve reducitur, locis ubi nulla pulchritudinis ratio.

Ornatus orationis, uti corporum, in *cultu* ac velut colore quodam *verborum* conſiſtit, quo illa, propter raram elegantiam, legentis ſive audientis animum delectatione perfundant. Duo igitur requiruntur, ut, & *rarus ſit cultus* (nam vulgaria faſtidio obnoxia ſunt) & *illuſtris*, qui ſenſum animumque pulchritudine quadam & dignitate teneat, ad quod omnino neceſ-

ſarium

ſarium eſt, ut rectè ac penitus percipiatur, incognita enim quantumvis illuſtria, oblectare magis nequeunt, quam pretioſæ epulæ, quarum nullus eſt guſtus. Quæ cauſa cur obſcuritas in epithetis ſit evitanda,

Alius *ornatus eſt in verbis* ipſis; alius *in eorum collocatione.* In vocabulis ea reliquis præferuntur, quæ & rariora & ſignificantiora ſunt. Quocirca univerſim *translata propriis in carmine præferuntur*: cum in dote utrâque propriis ferè præſtent, quod aptam ſimilitudinem cum rei ipſius cognitione ſimul animo objiciant, adeòque rem ſenſibus per notius aliquid, ſive illuſtrius magis exponant; Sic *audax*, vel *implacabile* ferrum in colla Tyranni ſtringere *fulminantem* acinacem vibrare; ornatius eſt, quàm ſi *durum* aut *acutum* ſtrinxiſſe ferrum aſſeras. Eodem ſpectant epitheta per hyperbolen elata, ut *ferrea* vox, *plumbeæ* iræ, pectus *ahenum*: pro *aſpera gravis* aut *dura* re eleganter uſurpantur. Quæ inprimis ad rem quamlibet, vel deprimendam, vel extollendam faciunt, nam & *Semivirum* Æneæ comitatum Dido per contemptum inſignem dixit: & contra, *Semideum* heroa Iaſonem, Statius, eximia laude, appellavit.

Alterum locum in ornatu ſibi vendicant epitheta à perſonis per ſynecdochen uſurpata, ut *Mavortia*, aut *Herculea* arma: cum translata, præter ſignificationem propriam, ſimul exemplum alienæ virtutis complectantur. Ubi vitandum omninò erit, ne ab humilibus, aut ignotis, perſonis epitheta deſumantur, ſed ab iis tantùm, quæ ea in re, de qua agitur, vel invetione, vel tractatione, publicam excellentiæ famam meruêre, nullis aut paucis ſecundi: ita *Neſtorea* aut *Druſana* appellare arma, à Neſtore ac Druſo, pro generoſis armis non permiſerim, cum Neſtor licet notæ fortitudinis, Achilli tamen ſuccubuerit, Druſus etiam minori armorum laude innotuerit. Sic egregiè pictam tabulam *Apellaam*, non tamen *Pauſoniam*, rectè dixeris, quamvis & Pauſon pictoria celebris arte fuerit: cùm ille & minus obſcurus, & princeps artis habeatur, hic in utroque cedat. Huc etiam ſpectant, quæ à gente quapiam celebri epitheta per ſynecdochen adhibentur, ut *Scythicus* arcus, *Amazonia* ſecuris, pro quavis inſigni arcu, aut ſecuri. Adde montium, regionum, aliorumque locorum nomina: ut ſi leonem ferocem *Maſſylum*, aut *Marmaricum* appelles; ſtagnantes aquas *Lernaa* ſtagna, vinum ſecundam *Falernam* dicas. In quibus lex

eadem te obligat: ne ignota ſaltem peritioribus, loca gentesque adhibeas: nam, ut gratia metaphoræ, & oblectatio ex cognitione adhibiti eſt ſimilis (quod non modò illuſtrius, ſed & notius eſſe debet, ut rem præſentius ſignificantiuſque ſenſibus exponat) ita in hac ſynecdoche ſpeciei, quam hæc involvunt epitheta, voluptas ex recordatione illuſtris viri, gentis, aut loci conjuncta rei ſignificatæ exiſtit: nulla autem poteſt ignoti eſſe hominis, aut loci, cum voluptate memoria: neque illius rei intelligi dignitas, quæ eſt incognita. Quare humiles, nec peregrè celebratos ſuæ patriæ montes aut flumina his adhibere epithetis, vitioſum illi fuerit, qui univerſo Romano orbi poëſin meditatur, qua in re nonnemo hujus ſeculi Poetarum, ceteris dotibus excellens, non rarò impegit. Quocirca aurum cum quibuſdam non appellem *Callaicum*, ſed potius *Ibericum*, quia licet *Callaici* apud Ptolomæum Hiſpaniæ populi ſint: tamen hoc nomine paſſim ignorantur. Poëtæ igitur facundo inprimis eſt neceſſariũ, in Geographia, nobiliorumque cum locorum, tum rerum cujuſque nationis cognitione peritum eſſe. In locis præcipuè eminent montes & flumina: in rebus animalia opes, & artes earumque inſtrumenta: quæ cognitio adeò vaſta non eſt, quin facilè poſſideri queat.

*H*oc tamen magnopere obſervandum in graviori poëſi (ut heroica & lyrica eſt) frequentiora hæc eſſe, quam in minori carmine epitheta. Deinde epitheta maximè ex re nata deſumenda eſſe, quæque, neceſſitate ſimul atque ornatus gratia accerſantur; ne otioſa videantur, neque producta nimium & grandia coacervanda; ne frigida aut inani tumore inflata credantur, grata omnino varietas: ut alia propria, alia metaphorica, ſynecdochica alia grandiora, minora alia, quo vitetur obrepens in eadem re faſtidium. Quod tamen accommodè ad ipſius carminis genium dictum volo, cùm aliorum alibi ſit uſus frequentior. Audiamus Statium 1. Theb v. 143. cujus hac in re cura negligentior, nobis offenſio nis declinandæ cauſſa eſſe poterit.

Et nondum *craſſo* laquearia fulta metallo
Montibus, aut latè *Grajis effulta* nitebant
Atria, *congeſtos* ſatis *explicitura* clientes.
Non impacatis Regum advigilantia ſomnis
Pila, nec alternâ ferri ſtatione *gementes*
Excubiæ, nec cura merò committere gemmas;

Atque aurum *violare* cibis, ſed nuda poteſtas
Armavit fratres.

Diſplicet primo epithetum *craſſo* à quantitate deſumptum: cum hoc loco de palatiorum decore ac pretio agatur, adeoque epithetum à forma, vel qualitate: aut certè à locorum æſtimatione deſumendum erat, ut præſtantia aularum commendari poſſet, quare *fulvo rutilo* aut *Lydo* aptius dixeris: intelligo enim deauratis fulcris trabibuſque innixa laquearia: nam ſi æreis columnis niti tradat (quod prorſus inſolens) epithetum extra reprehenſionem eſſet. *Montibus Grajis nitebant atria*, id eſt, per ſynecdochen; muris columnis ex lapidibus montium nitebant; ſed quid Graji montes rurſum aut laudibus ad nitorem? an non rectius *Grajo*, aut Spartano, vel Pario marmore? Quid deinde *effulta* cum priori verſu fulta dixiſſet? an non aptius effoſſa? certè atria montibus effulciri, parum eſt dictum propriè; at atria montibus effoſſa, nemo jure culpaverit. Pergo, cur dicit *congeſtos* clientes; ſatis id quidem aptè ſi in arctum tugurium cogerentur: at cum per lata atria explicentur, ſuperbum aliquod & ampullatum regiorum clientum epithetum exſpectarem, malim Aſſyrios, vel Mygdonios purpureos, bullatos, aut prætextatos. Erit forte etiam, cui vox illa *explicatura*, quamvis longa, ſua tamen mediarum ſyllabarum tenuitate diſpliceat, ego diſtichis, quàm huic loco aptiorem habeo. Sequitur carmen granditate epithetorum ſuſpiciendum, neque hoc omnino ad rem accommode, quæ enim res tanta excubare ad Regis in ſomnis oſtium? dixerat explicatura atria & mox *ad vigilantis* pila *impacatis* ſomnis: nimis, ut apparet quæſitè longis vocabulis, cum ante duos verſus, mora *perduratura* præceſſiſſet. Subjungit *forti* ſtatione *gementes* excubiæ, quis verò unquam ferro cenſuit militē gemere potius, quàm ſtridere aut ſtrepere? dicendum itaque ſtrepentes. Quod addit *gemmas more* committere: fortè rectius, certè apertius erat merum gemmis committere: cum illud incerto ſenſu fluctuet. Poſtremò, quod cibos affuſos autū *violare* dicat: audacius quàm congruentius facit. Illud, *nuda* poteſtas: apto de tenuioribus Regibus, epitheto pronunciatum eſt.

Expendamus & Claudianum, quo nemo Poëtarum in uſu epithetorum tam ad decorem, quam tumorem luxuriantior. Ita in Raptu Proſerpinæ orditur.

Inferni raptoris equos, afflataque curru
Sidera Tænario, caligianteſque profundæ

Iuno-

Iunonis thalamos audaci promere cantu.
Mens congeſta jubet.

Quædam aut tumidè, aut impropriè dicta. Quis enim non ſentiat tumide Proſerpinæ *thalamos, caligantes profundæ Iunonis* dici? quæ enim hic res grandis, atque illis digna verbis, quæ in ipſo ſermonis exordio, hiantem ſuſtinent? Deinde *afflata* a curru ſidera, nec propriè, nec tropicè rectè dictum; cum currus non afflet, ſed equi, quos modò nominatos, iteratò non debuit per currum intelligere: Adhæc cur *audaci* cantu promit, rem fabuloſè ridiculam, nec heroicis dignam verſibus? Quid deniq; *congeſta* ſibi vult? neque enim menti convenit, ſi verò rebus congeſtis, ſatis id quidem frigidè, & impropriè, taceo, quod mens non tam *jubeat*, quàm ſuadeat: & quod univerſim equos & afflata curru ſidera, pro exordio ſuæ expoſitionis adferre, ſatis minutum ridiculumque ſit: ubi de nefando Plutonis raptu, Deorum violentia, ruptis naturæ legumque federibus sermo auſpicandus fuerat.

Sed ne dignam quoque laudem maximis Poëtis denegemus: qui per egregium ſæpe epithetorum uſum, ſublimi pauciſque imitando incedunt paſſu, alibi eodem in libro de ſerpentibus hiſce ſcriptum elegantius:

-- Ad Phrygios tendit ſecura penates, (*videl.* Ceres)
Turrigeramque petit Cybelen, ſinuoſa Draconum
Membra tegens, voluerique per avia nubila tractu
Signant, & placidis humectant frena venenis.
Frontem criſta tegit: pingunt maculoſa virentes
Terga notæ, rutilum ſquamis intermicat aurum.

Quam appoſitè nunc *ſinuoſa* membra, nunc *maculoſa* vocantur, quam apto tropo avia *nubila* & venena hoc loco *placida* dixit. Diſplicet tamen *per nubila ſignant* ubi conſtructio, ſenſuſq; deficit, & *ſignant* in principio verſus, celeritatem indicandam remoratur, unde malim. *Volucri rapiuntur in avia tractu Nubila, & innocuis humectant frena venenis.*

Idem paulò antè graviter eruditeque dixerat. Plutone loquente tacuiſſe Cerberum: & Cocytum, ac Phlegethonẽ averni flumina ſubſtituiſſe:

-- Tremefacta ſilent dicente tyranno
Atria latratum triplicem compeſcuit ingens
Ianitor: & preſſo lacrymarum fonte reſedit
Cocytus, tacitiſque Acheron obmutuit undis

Es

Et Phlegethonteæ requierunt murmura ripæ.

Ipſum penè lectorem hæc attonitum ſilentemque, apta in re tanta gravitate detinent, quam rectè *tremefacta* atria, *ingens* Ianitor *preſſo* fonte *tacitis* undis, dictum! ut eruditas in verbis metaphoras tranſeam. Nihil in hac oratione obelo dignum.

Certat oratione in re pari victor etiam Statius ubi Tiſiphonem lib. 1. Theba. ita deſcribit.

> Talia jactanti crudelis Diva ſeveros
> Advertit vultus, inamœnum forte ſedebat
> Cocyton juxta, reſolutaque vertice crines
> Lambere ſulphureas permjſerat anguibus undas.
> Ilicet, igne Jovis, lapſiſque citatior aſtris
> Triſtibus exiliit ripis, diſcedit inane
> Vulgus, & occurſu Dominæ pavet. Illa per umbras.
> Et caligantes animarum examine campos,
> Tænariæ limen petit irremeabile portæ.
> Senſit adeſſe *D*ies piceo Nox obvia nimbo
> Lucentes turbavit equos, procul arduus Atlas
> Horruit, & dubiâ cœlum cervice remiſit.

Hoc metro ſtyloque ſi ubique incederet Statius, & tam aptis epithetis, metaphoris, phraſibus cum majeſtate lucem afferret, Virgilio haud eſſet inferior. Non expendo, quòd ſingula laudem mereantur & grandia verba in re gravique difficili, adhibita ſint: ut proinde ex illius Poëtæ more, nihil inaniter tumeat. Ut verò in uſu epithetorum, tum in reliquis poeſios dotibus ad rationem dijudicandis, lector paratior ſit: ante ſolutam expendas à numeris phraſin; ita facilius de ea habiturus judicium eſt, quòd numerorum cura ac modulatio nonnunquam ſenſum occupatum fallat. Hoc opinor ſi Virgilius feciſſet, dum Æneam de ſe ad Venerem loquentem introducit, non dixiſſet. *Sum pius Æneas.* Quid enim *pius* hîc agit? nimia ſanè de ſeipſo laus; neque extra carmen toleranda: quam etiam auget ſubjiciens, *famâ ſuper æthera notus*, modulata carminis gratia illud *ſuper æthera* invexit; ſed non ſatis modeſtè hominem hæc ſibi tribuentem, laudat. Extra numerum hoc ſatis ad memoriam fuiſſet: Æneas Trojanus dicor, famâ notus. Nimirum modulatius aures feriebat, *Sum pius Æneas.* Numerus tamen cum Poëtam non faciat ut viſum alibi, ejuſmodi defectus tueri non poterit. Hæc igitur regula ad epitheta inprimis

ad-

adhibenda, ut appareat: num otioſa, aut idonea minus fuerint adeoque rejicienda, aut mutanda ſint, ſi epitheto Æneam ornare ob gravitatem placeat, cur non dicamus?

Dardanium Æneam Phrygii dixêre parentes.

Ita & ratio major generis peregrinæ venatrici conſtare potuiſſet.

Ornatus qui in *collocatione* epithetorum conſiſtit, infra rectius de compoſitione orationis tradetur. Hoc loco hanc tractationem abſolvam, ubi monuero. Primum epitheta quandoque per hypallagen licentiâ poëticâ permutari. Ita Virgil. De Priamo.

Arma diu ſenior *deſueta* trementibus ævo
Circundat nequicquam humeris. *Et in illo.*
Heu fuge *crudeles* terras, fuge littus *avarum.*

Et alibi. -- Odium *crudele* Tyranni.

In quibus elegantiam conciliat tropus, ſine quo minor eſt gratia, ut *in illo Virgil. Æneid. 6.*

Ibant *obſcuri ſolâ* ſub nocte per umbras.

quod pro *obſcura* nocte dictum idcirco, quod *ſola*, juxta *ſub* ſignificantius eſſet, ob quam *ſoli*, literam a, illic opportune poſitam, ut intelligas quantâ religione ſonus etiam in carmine quæratur.

Alterum quoque obſervandum diligenter, in humili oratione præſertim, pronuntiatis ſententioſis moderatè admodum adhibenda epitheta, neceſſaria tamen ad plenam claramque expoſitionem non eſſe ſubtrahenda, circumſpectâ quoque raritatem in ſublimiori dicendi genere uſurpandam; ne vim dictionis ad affectus graviores quandoque comparandam, moras tarditaſque abſolvendæ ſententiæ elidat, aut certè ornata verborum pompa, attentione animi in ſe verſa, ſuſpendat. Mediocre ſcribendi genus maximè epithetis luxuriatur, quod ad voluptatem inprimis eſt inſtitutum, uti infra plenius intelliges. Nunc ex Claudiano verſus aliquot lubet expendere, ut videamus quomodo ad leges præſcriptas epitheta exigenda ſint, quod exemplis facilius, quàm præceptis capitur. Id univerſim de Claudiano cenſendum; nimio illum paſſim luxuriare epithetorum apparatu adeoq; inter graviores Poëtas vix quenquam imitatu faciliorem eſſe, idcirco quod epithetorum haud difficilis ſit copia, atque delectus. Ad Serenam ita diſtichis ſcribit.

Orphea cum primùm ſociarent Numina tedæ,

Ruraque compleret Tracia feſtus Hymen.
Certavere feræ, picturatæque volucres:
Dona ſuo Vati quæ potiora darent.
Quippe antri memores, cantus ubi ſæpe ſonoræ
Præbuerant dulci mira theatra lyræ.

Primum carmen nimis ab epitheris nudum eſt. Quales enim hæ tedæ? an non connubiales & jugales potius, quàm funereæ? cur hoc indefinitum manſit? cur non ludentem alias Orphea, modò depingit amantem?

In altero carmine *feſtus* per hypallagen non ineptè à tempore ad perſonam transfertur. In tertio verſu *picturatum*. Vox inſolens apud Latinos ab hoc loco etiam aliena, quid enim picturatum eſſe, facit ad certamen de conferendis muneribus? cur non ſimile datum feris: aut cur tam grande in elegiaco verſu avibus? In ſequenti diſticho duo epitheta ad *Lyram*, *ſonora* & *dulcis* adhibentur, quorum alterum abundat.

Valet tamen inprimis hic Poëta epithetis ad res extollendas. De ætna alius ita ſtrictim dixerit.

Fœdat nube diem, nimbos movet, aſtra laceſſit.

Ille ſolis epithetis eaſdem conſtructiones ad eximiam dignitatem extollit, de raptu Proſerp.

Nunc movet indigenas nimbos piceâque gravatum
Fœdat nube diem: nunc motibus aſtra laceſſit
Terrificis.

In his omnia laude digna: *indigena* & *picea* aptè transferuntur. *Terrificis* rectè conſequitur, cum grave quippiam & inſolitum inferat.

CAPUT X.

Fontes unde rariora epitheta hauriuntur, ad facilem uſum pateſiunt.

CUm in epithetis illa maximè difficilia ſint & rara, quæ à propriis locorum ac perſonarum ſubſtantivis adjunguntur, viſum fuit ea in re non ſine labore noſtro ſingulari, aliorum labori occurre; & primò quidem verſibus aliquot præcipua orbis loca, unde hæc potiſſimum deſumuntur, ordine rudi cum fluminum montiumque (à quibus frequens populorū deſcriptio petitur) accenſione, complecti. Tum deinde & quædam ſuis nationibus propria ac nativa percenſere: ut velut in brevi

tabella

tabella aliquod imbecillis memoriæ ſubſidium, compendiumque longioris ſtudii propoſitum circumferat.

Itali & Italia. Auſonii *a* Oenotrii, Saturnia *gens*, Tiberina.
His Ligures Venetos. Carnos. Hiſtroſq; Salaſſos.
Taurinos, Rhetos *ſocia b* Umber, Tuſc', Etruſc', *c*
Picentes, Marſi, Peligni, molle Tarentum
Hernice, Volice, Æquis, *accede* Sabine Latinis. *d*
Inſula juncta Samnites Apuli. Salentini, Calabrique.
Hiſpani & Lucani, Hirpini, Capuani, Brutie, *tecum e*
Hiſpania. Sardinia & Siculi, Trinacria, Corſica *juncta* eſt.
Celtiber. Heſperius, Tarteſſia, Iberia *tellus*,
Bœtica. Granata, Andaluſia, Portu-galli.
Caſtilius, Vaſco, Gallæci, Tarraco & Aſtur.
Atque Navarræus, Catalaunus, Cantaber, *auget*
Galli & Allobroges, Celtæ, tum Vaſco, Nemauſius *idem. f*
Gallia. Limovici, Alvernus; Picton, Biturix, Aquitanus, *g*
Andegavi, Senones, Turones Hedui Genomani. *h*
Lingones, & Sequani, *i tum* Nervius Atrebateſq;.
Et Morinos Flandris, Eburones *collige* Tungris.
Germani inferiores in quibus Belgium. Iulia, Clivia. Hollandia, &c. Menapios Geldris. Taxandros *adde* Zelandis.
Agrippinates Ubioſve *adjunge* Iugernos.
Da Clivis Batavos *Vahali Rhenoque* Sicambros.
Vangiones *Mœno* Nemetes Spiræ, *inde* Treboccos.
Germanus, Alemanus *erat*, cum Thuiſtone, Teuto.
Martiaci, Uſipii, Cimbri, Tencteri *Friſiique. k*
Germani & Germania vetus. VVeſtphalus. & Saxo, Catti Melibocus, & Haſſus.
Alſata, Luſatius, Thuringus, Miſniæ, Suevus.
Bojus & Auſtriacus, Stiriuſque, Carinthius *inde l*
Illyrici, & alii Germanis mixti, affines. Dalmata, & Illyricum, Sclavonia Boſnia *juncta*
Noricus *atq;* Gothus, Suecus, Panno; *adde* Sileſum.
Helveti, & Ambrones, Tigurinis *junge* Tugenos:
Holſata; *& inde* Danus. Moravus, Pomeranus *ibidem.*
Hungarus, & Boëmus; Lithuano, *junge* Polonum.
Norvegos, Finnos, Islandos, Lappones adde.

Scote

a *Auſones etiam ac Auſonide.* b *ad Padum mare & Alpes.* c *ad Apenninum.* d *Romæ propiores.* e *in extrema Italia maritima.* f *in Gallia Narbon.* g *in Aquitania.* h *in Gallia Lugdun.* i *in Lotharing.* k *juxta Rhenum.* l *ad Danubium.*

Britan. populi. Scote, Caledonius, Hiberne, Britanus, & Anglus.

Græcia & ejus partes, populique & urbes celebriores.

Argolici, Graji, gens Attica, turba Pelaſga
Cecropii, Argivi, Danai, jungantur Achæi
Ætoli, Doris, Locris, (*Naupactus ibidem*) a
Phocis (*ubi Anticyra, Cyrrha eſt, & Pythia, Delphi.*)
Bœoti, (*Orchomenum, Leuctra hic, atque Aulis*) *Eleuſin.*
Dat Megaris, *Marathone* Attis, ſi jungis *Athenas*
Aonii ſimul, Ogygii, Cadmæis, Hyantis.

Peloponeſi partes & urbes celebr.

Elis *Olympiacis*, & Achaia nota *Corintho.*
Stymphalus, Tegea, Arcadiæ eſt, *Pylu*, atq; *Corone*
Meſſenæ *Spartamque* Laconia fert & *Amyclas.*
Argolis, *Argos* equis aptum hic, diteſq; *Mycena.*
Et ſilvis *Nemea* eſt *Epidaurus* Numine, & herbis.

Epiri urbes & populi.

Hic *Dodona* IOVIS, *Buthrotum* regia Pyrrhi.
Ambracia, Æacidum, *Leucas*, tum Chaones, inde
Actiaci, tandem *Phocæa*, Moloſſia *juncta eſt.*

Macedones. Pœones, Æmathij, Pellæi, Mygdones *iidem.*

Theſſali & Theſſ. urbes.

Myrmydonum, Æmonii, Magneſia terra, Pelaſgi.
Croja, Dyrrachium eſt, ac *Theſſalonica* celebris.

Creta ejusq; pop: urbeſque

Curetes, Creſſi, Cretes, Dictæaque *junge.*
Hic *Gortyna, Cydon, Gnoſſus Mane husa, Therapua.*

Inſulæ aliæ Græciæ finitimæ.

Corcyra ac Ithace Cephalinia, *junge* Zacinthus.
Et Scyrus, ac Lemnos, Mirylene, Cyclades, Andrus.
Et Paros, & Delus, Lesbos, Salamis, Sporadeſque.
Icaria, Ægine, Pathmus, *leviora tacemus.*

Extremi Europæi.

Thrax Valachus, Scytha, Longobardus, Sarmata, Dacus,
Bulgare, Silvanus, *b* Moldavus, Tartare, Mœſus,
Ruſſia Livonii, Podelaſci, Hunnique, Maſovi,
Caſſubii, *Samogitii* junctique Boruſſi.

Aſia & Aſiatici.

Perſa, Phryges, Medi, Parthi, Lydiq; & Iones.
Pamphilii, Cilices, Cares, Bithynia, pontus.
Aſſyriique Palæſtini, tum cultor Idumes.
Phœniceſque, Petræus, Arabs, Nabathæus, *Hebræus.*

Inſulæ finitimæ. Cos, Rhodus, atque Samos, Chios Lesboſque, Cypruſque.

Hic

a Urbes diverſo typo diſtincta ſunt. b Tranſilvanus.

Ægyptii & urbes. Hic Peluſiaci, Mareotica genſque Canopi,
Quique Paratonii dicuntur, Niligenæque
Hic Pharos & *Thebæ*, tum, *Memphis*, *Alexandria*.
Africani. Maſſyli, Libyci, Mauruſius, & Naſamones;
Getuli tum Marmarici, Mauri, Numidæque.
Gens Africæ minoris. Troglodytæ Cyreniaci, Garamantes, & Afri.
Æthiopes jungas, Abiſſinumque Nigritæ.
Carthaginenſes. Punica gens, Pœni, Tyrii, *Carthaginis* heres.
Inſulæ Afr. Gorgades; Heſperides, Fortunatæque virentes.
America merid. Hic Braſili, Caſtella, Perus, nova Spania Cuba.
Septentr. Florida, Virginia & nova Francia, Mexica tellus,
Hæc Sinæ, regnũ Congi & Monomotapa claudat)
India Orient. Hic Cambaja, Pegu, Malabar, Narſinga, & Orixa.
Septentr. Et Bengala & an. Mogores Septentrio claudit.
Urbes præcipuæ orbis. *Troja* Phrygi, *Thebæ* Tyriis. *Carthagoq;* Pænis
Roma Italis, *Babylon* Perſis Græcis & *Athenæ*.
Gallis *Pariſium*, *Amb∫telodamum* porró Batavis
Germanis *Auguſta* placet, *Antwerpia* Belgis,
Iudæis *Solyma*, *Byzantii* Mœnia Turcis.
Goa, *Malaca*, Indis, *Calecut* celeberrima dicta eſt.

§. 2. Rudis hæc Coſmographia urbium gentiumq; omnino eſt neceſſaria. Poëtis inprimis ac hiſtoricis: ut veró peregrina nomina facilius memoriæ inſiderent, neque ſua quantitate, quantum hanc aſſecutus ſum, ignorarentur, in rudia licet metra coëgi. Nunc quoque neceſſarium ac perutile duco, præcipua fluminum montiumque adjungere nomina, ut quæ deſcriptionibus epithetiſque perquam ſunt opportuna.

Italiæ fluvii a. Duria Ticiniumq; Atheſis, Padus, *b* Addua, Lyris,
Aufidus, atque Tibris, Vulturne, Metaurus & [Arnus.)
Montes. Maſſicus, Apennine, Alpes, Gargane, Veſevus.
Siciliæ fluvii & fontes. Hypſa Himera, Cyane, Terias, Geta, Anapus, Elorus.
Montes. Ætna, Pachynus, Eryx, Lilybæo junge Pelorum.
Hiſpaniæ fluvii. Bœtis, Anas, *c* Minius, *d* Tage, *e* Durie *f* cedis Ibero. *g*

Mont.

a *Hiſpaniæ.* b *vel Eridanus dictus.* c *juxta Luſitanos.* d *In Galicia.* e *in Luſit.* f *juxta Tarraconem.* g *in Tarrac.*

Mons. *Hic Pyrenæis* Sicaris *de montibus ortus.*

Galliæ fluvii. *Tardus* Arar Rhodanuſque *celer*, Mola, Sequana, Scaldis.
Matrona cum Ligeri junctuſque Moſella, Garumnæ,

Germaniæ fluvii. Luppia, Rura, Amiſia, Mœnuſque, Viſurgis, & Albis,
Danubi⁹, Nicrus, Lichus, Ænus, Viſtula, Viadrus.

Silvæ. Cæſia *a*, tum Martis, *b* Hercynia, *c* Luna, *d viridescunt.*

Montes. Abnobæ, *e* juga, Suditi *e tum* Rhætico, *f* Taunus *g*.

Illyrici &c. flu vii ac montes. Dravus & Una, Driſon, Save, Arrabo, Boſna, Timacus.
Arſia tum Naron. Iuga Carpathus, Aureus adde.

Græciæ fluvii. Iſmeno Phocis, Cephiſe Aſopus adhæret.

Montes. *Hic* Helicon, Parnaſſus, Othrys, Callidromus, Oeta.

Peloponſ. fluvii; Eurotas, Peneus, Eraſinus, & Inachus, Alpheus.
Taygerus, Pholoe Stymphalus Tænatus hærent.

Montes. Hic Acheron, Acheruſia palus, Acheloe, Celidnus.

Epiri flu.

Montes. Hic Pindus Muſas habet, acroceraunia nubes.

Macedon. flu. Sperchius Strymon, Aliagmon, Chabris, & Apſus.

Theſſal. mont. Pelius, Oſſa & Olympus Hymettus, Athoſque. Cithæron.

Extremi Europæ flu. Viſtula, Narva, Chronus, codanus, *Duina*, Turuntus.

Montes. Rhiphæi montes, Obiique. & Carpathus addes.

Turciæ fluvii. Neſtus, Hebrus, Ciabrus, Tanaiſque, Boryſthene juncto,
Mœotis, Tyra, Patiſcus, Hieraſcus & Iſter.

Montes. Boſphorus, Orbelus, Rhodope, ſimul Iſmarus, Hæmus,

Aſiæ fluvii Euphrates, Tigriſque, Melas, Iordanis, Araxes.
Cambyſes, *Medis* Cyrus. *Suſisque Oroates.*
Cognitus & Phaſis *Colchis Trojaq.* Scamandrus.

Bithynis

a *Veſalia.* b *Martiana Brunſvici.* c *Moraviæ.* d *VVirtenbergeca.* e *Bohemiæ.* f *juxta Bonnam ad Rhenum.* g *Moguntiæ oppoſi tus.*

Bithyniis Mæander Partheniuſque, Caice.
Tuque Caſtre *tuis Lydis*, Xanthuſq;, Chimæram
Et *Cilici* Cydnus, *Syriis* Lyce Belus, Adonis.]

Montes.
Caucaſus, atque Corax, tum Taurus, Oronta, Niphates,
Caſpius, Oriminus, tum Cadmus, Olympus, Amanus,
Phœnix. Ida, Chimæra, Mimas, Tmolus, Libanuſque.

Africa fl. & montes.
Nilus, Tuſca *palus* Triton, Rubricate, Nigriſque.
Cinyphus, & Mulucha. *b* Iugo celeberrimus Atlas.

Indiæ orient. fluvii.
Euphrates, Hypaſis, Ganges, *c* ſimul Indus Hydaſpes.

a *Mons in Lycia* b *Fluvii ſunt.* c *Auri fluvii.*

§. 2. Nihil Poetis frequentius, quàm ab his nominibus Fluviorum ac Montium gentes, eorumque mores, regiones, ac fructus, merceſque deſignare. *S*ic Hiſpanos Bæticolas: trucem hominem Sauromatam, aut Thracem: chartam, quâ Ægytus abundat, à Nilo ejus fluvio. Niliacam dices: aut etiam vinum, à Maſſico campaniæ monte appellabis Maſſicum: aurum hydaſpæum dices &c. Quam in rem obſervandum tibi erit, quibus rebus gens quæq; ſeu Fluvii & montes abundẽt. Ego paucis in præſenti ſubveniã, cetera (ne longior ſim) tuo ſtudio permittã.

Armentum Calaber, *Friſo*, Thrax, atque Britannus.
Datque *Aſinos* Antron, Arcaſque det Aſtur, & Argos.
Africa & Armenii *Tigres* dant, atque *Leones*.
Et *Pardus* Libycis, *Elephas* celeberrimus Indis.
Germanis *Vros*, Lituanis credimus *Vrſos*.
Hybla, & Hymettus *Apes*, *Apros* Erymanthus habebis.
Hædus ab Ambraciâ, Melita *grus*, *Salmo* Aquitanis,
Pavo Samo. Numidis *gallina*, *anguilla* Timao.
Carpio Bænaci, Velitrarumque *ova*, Rhodique
Caſeus, Ægyptique *faca* *Raphanique* Alemanni.
Iunge vena franum his *oleum*, *porroſque* Phaliſci,
Pomaque Phæacum, *lactucas* Cercellarum,
Et Capuæ *pepones* ſimul *aſparagoſque* Ravennæ.
Pactoluſq; Taguſque *aurum* dabit Hermus, Hydaſpes.
Tuſcus *Aruſpicio* celebratur *aromate* Perſa.
Aſpides Ægypti celebres, *abſinthia* Ponti.

Anguillis

Anguillis Ganges, *Auratis* gaudet Epirus.
Aſpagonum (*a*) *buxi*, ac *lauri* ſunt, *pomaque vita*,
Aſſyria eſt *Bombyx*, ab Hebræâ atque Elide *Byſſus*.
India *Beryllum*, Siculus ſubmittit *Achatem*,
Corycii Ciliceſque *Crocum*, naſturtia Bablon.
Umber *b* nate ſagace: Lacon valet ore *Moloſſus*,
Fidus Amyclæus; Melitæus blandus in ulnis.
Chaoniæ, Syriæ, Idaliæ, Paphiæque *columbæ*.
Donat Erythræum *c* conchylia Lucrinuſque. *d*
Æs Dodona, Cyprus, Melite. Themeſeq; Corinthus,
Noricus *enſem angues*, Calabri, *cygnoſque* Cayſter,
Bilbilis, Eridanus, Tanais, Mæander, Amiclæ,
Maurus amat *vitros* dat Creta *cydonia* cumæ.
Dant *cepas ceraſos* Pontus. Phœnicia *cane roſa*
Calceus ex Sicyone venit. *Cos* Lydius, & *calx*
Tiburtina placet; *Melitæ* & Mileſia *lana*,
Gryphes hyperborei Maſſyli, Indique *Dracones*.
Aſſyrios *ulula* ſed Athenas *noctua* quærit.
Gangara, *dant Cererem*: Moravi. Siculi atque Cremonas.
Africa. & Appulia, atque Ægyptus, Bœtis, Eleuſis.
Phæaces Capua. ni, ac Vivareſia *e fructus*.
Stat Libano *cedrus*: ſtat Olympo *laurus* & Idâ
Fraxinus atque *Larix*, *poplos* dat Creta Paduſque.
Palmam Ægytus, Idume habet, ac Pharos: Ida *Cipreſſum*.
Saſſina *lac* umbris, datque Inſula Fortuna
Tarraco & Ægyptus. Cumæ, dat *lina* Caryſtus. *f*
Finge Saguntinâ, aut Samia tellure *lagenas*.
Lilia dat Syria, ac Suſæ, *g lepores* Baleares. *h*
Attica *melle* frequens: Calabri, Siculique Calydna.
Unio Taprobanæ, *k mula* laudantur. Iberi.
Muranas Siculi. *Rhomboſque* datura Ravenna eſt.
Dat *mullos* Boreas, Bajæ, Lucrinus, Abydus.
Oſtrea, datque *lupos* Tibris *piſce* Aulis abundat.
Thracia dat, Rhodopeque *nives*, Scytha, Taurus & Othrys.
Sunt Ponti Thaſiæque *nuces*, excellit Avella. *l*

K *Narciſſum*

a *Sunt India populi.* b *Canis.* c *Mare rubrum.* d *Lacus Campania* e *Pars Gallia ad Rhodanum.* f *Ægypti inſula* g *Urbs Perſia.* h *Inſula.* i *Una eſt Cycladum.* k *Arabia inſula.* l *Campania urbs.*

Narciſſum Lycia, & Babylon *Naſturtia* gignit:
Bœtis & Eurotas, Claros, Sicyonque, Venafri
Dant *oleam*. Aſſyrius, Panchaia, Sabæaque *odores*.
Dat Nilus *calamos, chartam*, dat *ſtragula, vela*.
Pruna Damaſcus habet, Calaber *Pyra, porra* Tarentum,
Serpentes Afri, Mauri, Libyci, Sinueſſi.
Parthia, Creta, Cydon, Lycia, ac Gortyna *ſagittas*.
Geſa olim Galli, Macedo tulit antè *ſariſſas*.
Sal Hammoniacus, Biſontius, atque Tarenti.
Sus Arcas, *Talpa* Bœotæ, Perſica *tela*.
Bajanas Capuæ, & *Thermas* laudamus Aquenſes.
Sit Parium, Phrygium, Spartanum, *marmor* & Idæ.
Cæcuba *vina*, Falerna placent. & Maſſica, Chia,
Coa, a Moronæa, & Mareotica, Lesbia, Rheni,
Theſſalia, & Colchi, dat Pontus, Iberia *virtus*.

De Italia hæc celebrantur.

Urbs Patavi *ſtudiis*, Venetorum *Mercibus* ampla,
Et Genua eſt *Dom'bus, veterum* ſtat laude Ravenna
Lucaque *Marmoribus*, Vincentia Senaque *ceris* b
Tibur amœnum hortis Sed Roma, Neapolis omne eſt.

Notandum, quod pluribus ſæpe rebus unum tribui poſſit, à nominibus propriis translatum, epithetum. Ita cum Septentrio à frigore, & ferocibus populis celebretur *gelu* rectè dixeris, utile *bellum*:

Sithonium, Arctoum, Scythicum, Boreale, Gelonum,
Rhiphæum, Odryſium, Sarmaticumque gelu

Convenient igitur eadem epitheta *frigori, nivibus, pruinæ hiemi, &c.* nec tantum *bello*, ſed & *Martis furori, atroci homini &c.* Ita Oſtrum appellas:

Sidonium, Oebalium, Tyrium Coum, Attalicumque.

Ergo & *purpuram*, & *veſtem, Chlamydem, paludamentum, regiumque* omnem *ornatum* his epithetis donare poteris, fecundiſſimus hic igitur adjunctorum campus eſt.

§. 3. Non excludendi hoc loco, rerum inventores, cum non minus epithetis, ac deſcriptionibus rarioribus deſerviant. Quocirca præcipua quædam hic mihi delibare fas fuerit.

Muſicus Amphion, *Cithara* Terpander, & Orpheus,
Lutit, Mercurio *Lyra* ſervit, *fiſtula* Pani.
Palladi oliva virens horæ logiumque c Thaleti.

Mel

a *Cos inſula vitifera*, b *Nobilium*. c *Pro horologio*.

Mel dat Ariſtæus, dat *vites* Bacchus, *aratrum*
Triptolemus, *frugesq;* Ceres; ſed dura caballis
Frena Peletronii, *ſiſtrum* dat Memphis, Apollo
Rem medicam navim Jaſon. Palamedis honori
Nonnulla in *Græcis* debetur *litera* ſignis a
Nota gruum *Ars* Coracis Cadmiq; eſt docta loquendi.
Sed dedit Aſſyriis litras Rhadamanthus, Anubis
Ægyptò, Græcis Phœnix, Carmenta Latinis.
Eſt *tuba* Tyrrhei, Capanei *ſcala* aſt *Anagalis*
Ferre pilam, Thymeles *ſaltus* Glyceræque *coronæ*,
Purpura ut Alcidæ, ſic eſt *diadema* Lyæi.
Lydorum *tinctura* fuit *pictura* Cleanthis
Cum gladiis haſtam galeamque tulêre Lacones.
Tela dedêre Scythæ. *Pilum* Tyrrhenus. & *haſtam*
Velitis, Amentum jaculum, tum lancea prodit
Ætolo Myſis *lorica ſcutaque* Prætis
Debentur Cares *criſtas* reperêre, *ocreasque*.
Eſt *catapulta* Syri, *baliſta* & *funda* reperta
Phœnicum. Diadis *turres aries* ſed Epæi.
Artmonis b *teſtudo*, & Amazonis apta *ſecuris*.
Centauris debetur *eques* tum *Scorpio* Cretæ.
Fœdera dat Theſeus, reperit *venabula* Piſeus.
Germanis *nitreus pulvis ſclopique* reperti.
Servius *æs ſignat, nummos* Ægina reliquit,
Ægypti eſt *clibanus pictor* Pilumnus habetur.
Cyclopes *ferrum*. ſed *lignum* Dædalus *arte*
Efformare docet datque *inſtrumenta fabrorum*
Æs aurum, ac lapides, docuit nos *fingere* Cadmus.
Primus Erichthonius viſus *conjungere currus*.
Dædale tu *malum navi* dasque Icare *velum*.
Hos, cùm Teuto *types reperit*, ſuperavit honore.
Sunt Rhadamantheæ *leges*, Da rique *tributa*.
Primus *Olympiacis* Hercles *ornatur olivis*.
Hinc *diſcus, curſus, ſaltus pugil* atque *palæſtra* eſt.
Pythia pro pomo celebrat tibi Græcia Phœbe.
In *Nemeis* apium victor lugubribus aufert.
Iſthmia dat Theſeus Neptuno, ſertaque pinu.

a *Ex gruum ille volatu Græcas* θ φ χ ξ *deſumpſit*. b *Pro Artemonti* c *Victori donari ſoleta, quanquam Ovid. æſculo coronatum dicat.*

Univerſim his etiam, quæ ſingulis in gentibus, arte vel natura excellunt, aut admiranda ſunt, adjungi poſſunt.

Aſtrologos Babylon, Ægyptus Memphis alebat.
Creta *ſagittiferos*, Perſæque, Scythæque, Geloniique.
Andabatæ *clauſis oculis pugnare* feruntur.
Gloria navalis ſtatuaria tollit Athenas.
Ornant *ſermo brevis*, legumque inventa Lacones.
Bœotes, fortemque Æginam *athletica* tollunt.
Et *cithara* exornat Mitylenem, *tibia* Thebas.
Chaldæi *vates*, Perſæ ſunt *luxurioſi*.
Urbs dat Alexandri *Geometras*, *Grammaticoſque*.
Thuſcus *aruſpicio*, *magicas* ſed Theſſalus *arte*,
Ingenio Græcus valuit, ſed *fallere nato*.
Parva fides Afris, Numidis *conſtantia* Chius
Eſt *petulans*, Syrus eſt *avidus*, Galatæque *minaces*.
Brutius Argivusque *latro* eſt, *fur* Anglus habetur.
Formoſi ſimul atque *agiles*, *mendacia fingunt*
Cappadoces, Cretes Cilices, Perſaſque, vel Indos
Otia delectant, Lydorum crede *labores*
Atque Phrygum. Ætoli, Locrenſes *fœdera frangunt*.
Sunt Cumani *hebetes*, Bœoti, Thebanique.
Eſt *levis* atque *alacer* Gallus: *gravis* atque *ſuperbus*,
Et *pius* Hiſpanus: *fortis* Germanus & *aſper*,
Candidus ingenio ſed *tardior*; Italus *audax*,
Et *vafer* & *lautus*, *iras deponere ſegnis*.
Humanus Belga eſt, ſed *mollis*, *laudis amator*.

§.3. Ex his non modo ſuppeditari rariora epitheta, verùm & Ironias eleganter concinnari conſtat. Unde Punica vel Afra, vel Græca fides. Cretenſis veritas, Cumana ſubtilitas. Numidarum conſtantia, inter Ironica habentur; uti Germanus candor, Laconica brevitas, luxus Perſicus, inter ornatiora dicta & vulgi adagia numerantur. Hoc verò loco neglige idæ non ſunt regiones monteſque, Diis conſecrati, cum frequens eorum in epithetis & deſcriptionibus uſus ſit

Creta *jovem* coluit, Tarpejus a & Elis & Ida.
Iunonem tenuit Carthago, Proſymna, Samoſque,
Tuque Phaliſce refers, Argoſque adjuncta Mycenis,
Gryneum nemus *eſt Phœbi* Paros, atque Phaſelis.
Delos, & Ortygia, ac Delphi, Cynthusque, Claroſque,

Et

a *vel Capitolinus Roma mons.*

Et Patara, & Tenedos *Soracte* & Cyrrha, Rhodoſque.
Cynthus habet *Triviam a* Delos, Tauruſq;, *Epheſuſq;*.
Sunt *Bacchi* Thebæ Naxus, tum Nyſa, Cithæron.
Eſt *Veneris* nemus Idaſium, Paphos atque Cythera,
Sic Amathus, Gnydus & Memphis, ſic Cyprus, Eryxque.
Et colit Idalium, Colchi, Helleſpontus *Amorem*.
Vulcanum Lypara, ac Lemnos veneratur, & Imbros. *b*
Thermodoon *Martis* eſt Rhodope, Thraceſq;, Getæque.
Pallas Cecropiis Aracinthum *c* jungit Athenis.
Elis *Pluto* tibi. ſed Lampſacos apta *Priapo*.
Cos, Epidaurus habet *Medicorum* ut Pergama, *Numen. d*
Herculea Gades, Thebæ. Trinthaque, Tibur.
Iris, Oſiris, amat Pharon. & Mareotida, Memphin.
Urbs Enna, ac Catane *Cererem* dat Eleuſis, & Ætna,
Dindymus *eſt Cybeles* Berecynthus, Gargarus, Ida.
Sunt juga Pieri & *Parnaſſi*, Cyrrha *Camœnis*,
Adjice Libethram. Termeſſum, Pimplam *Heliconem*.
Denique Caſtaliis, Aganippen, Pegaſis *e* undam.

a *Dianam, quæ triformis aut trivia dicta quod olim in triviis coleretur*, b *Inſula*. c *Mons Ætoliæ eſt*. d *Æſculapius*. e *Quæ Pegaſi equi ungula excitata Hippocrene etiã, Caballina, & Pegaſea dicitur*.

§. 5. Paucis his verſibus frequentem paſſimq; obviũ epithetorũ ac deſcriptioũ uſum ſuis fontibus aperui; cum & loca à Diis; &, quod præcipuũ eſt, Dii à locis appellationẽ habeant, ſæpè etiam ſolo epitheto, ſine adjectione ſubſtantivi totã ſignificationẽ abſolvente, quoties enim Erycina, Cytheres, Cypria aut Cypria, Paphia. Gnydia, Amathuntia &c. pro ſola reperias Venere poſitum? quoties pro Hercule Tyrinthius. pro Cybele Berecynthia. pro Muſis Pimpleides, Libethrides, Pierides &c.

Poſtremò his accenſendæ erunt res aliquot Diis conſecratæ, atque iccirco epithetis ſæpe, à *Diis* traductis, inſigniri ſolitæ, aut etiam circumſcribi.

Aves Diis ſacra. Halcyonẽ Thetidis. Veneris dic eſſe columbam.
Junonis pavo eſt. Aquilæ Jovis. atque Minervæ
Noctua, tum *Solis* phœnix ac picus habetur.
Candidus ut cygnus ſic corvus Apollinis ater.

Animalia Deorum currus. Martis equi, draco Saturni, cervique Dianæ,
Junonis pavo, Thetidis delphin juga perfert.

Univerſim his etiam, quæ ſingulis in gentibus, arte vel natura excellunt, aut admiranda ſunt, adjungi poſſunt.

Aſtrologos Babylon, Ægyptus Memphis alebat.
Creta *ſagittiferos*, Perſæque, Scythæque, Geloniique.
Andabatæ *clauſis oculis pugnare* feruntur.
Gloria navalis ſtatuaria tollit Athenas.
Ornant *ſermo brevis*, legumque inventa Lacones.
Bœotes, fortemque Æginam *athletica* tollunt.
Et *cithara* exornat Mitylenem, *tibia* Thebas.
Chaldæi *vates*, Perſæ ſunt *luxurioſi*.
Urbs dat Alexandri *Geometras*, *Grammaticoſque*.
Thuſcus *aruſpicio*, *magicas* ſed Theſſalus *arte*,
Ingenio Græcus valuit, ſed *fallere nato*.
Parva fides Afris, Numidis *conſtantia* Chius
Eſt *petulans*, Syrus eſt *avidus*, Galatæque *minaces*.
Brutius Argivusque *latro* eſt, *fur* Anglus habetur.
Formoſi ſimul atque *agiles*, *mendacia fingunt*
Cappadoces, Cretes Cilices, Perſaſque, vel Indos
Otia delectant, Lydorum crede *labores*
Atque Phrygum. Ætoli, Locrenſes *fœdera frangunt*.
Sunt Cumani *hebetes*, Bœoti, Thebanique.
Eſt *levis* atque *alacer* Gallus: *gravis* atque *ſuperbus*,
Et *pius* Hiſpanus: *fortis* Germanus & *aſper*,
Candidus ingenio ſed *tardior*; Italus *audax*,
Et *vafer* & *lautus*, *iras deponere ſegnis*.
Humanus Belga eſt, ſed *mollis*, *laudis amator*.

§.3. Ex his non modo ſuppeditari rariora epitheta, verùm & Ironias eleganter concinnari conſtat. Unde Punica vel Afra, vel Græca fides. Cretenſis veritas, Cumana ſubtilitas. Numidarum conſtantia, inter Ironica habentur; uti Germanus candor, Laconica brevitas, luxus Perſicus, inter ornatiora dicta & vulgi adagia numerantur. Hoc verò loco negligendæ non ſunt regiones monteſque, Diis conſecrati, cum frequens eorum in epithetis & deſcriptionibus uſus ſit

Creta *jovem* coluit, Tarpejus *a* & Elis & Ida.
Iunonem tenuit Carthago, Proſymna, Samoſque,
Tuque Phaliſce refers, Argoſque adjuncta Mycenis,
Gryneum nemus *eſt Phœbi* Paros, atque Phaſelis.
Delos, & Ortygia, ac Delphi, Cynthusque, Claroſque, Et

a vel Capitolinus Roma maxs.

Et Patara, & Tenedos *Soracte* & Cyrrha, Rhodosque.
Cynthus habet *Triviam a* Delos, Taurusq;, *Epheſusq;*.
Sunt *Bacchi* Thebæ Naxus: tum Nyſa, Cithæron.
Eſt *Veneris* nemus Idalium, Paphos atque Cythera,
Sic Amathus, Gnydus & Memphis, ſic Cyprus, Eryxque.
Et colit Idalium, Colchi, Helleſpontus *Amorem*.
Vulcanum Lypara, ac Lemnos veneratur, & Imbros. *b*
Thermodoon *Martis* eſt Rhodope, Thraceſq;, Getæque.
Pallas Cecropiis Aracinthum *c* jungit Athenis.
Elis *Pluto* tibi. ſed Lampſacos apta *Priapo*.
Cos, Epidaurus habet *Medicorum* ut Pergama, *Numen. d*
Herculea Gades, Thebæ. Trinthaque, Tibur.
Iris, Oſiris, amat Pharon. & Mareotida, Memphin.
Urbs Enna, ac Catane *Cererem* dat Eleuſis, & Ætna,
Dindymus *eſt Cybeles* Berecynthus, Gargarus, Ida.
Sunt juga Pieri & *Parnaſſi*, Cyrrha *Camœnis*,
Adjice Libethram. Termeſſum, Pimplam *Heliconem*.
Denique Caſtaliis, Aganippen, Pegaſis *e* undam.

a Dianam, quæ triformis aut trivia dicta quod olim in triviis coleretur, b *Inſulæ*. c *Mons Ætoliæ eſt*. d *Æſculapius*. e *Quæ Pegaſi equi ungula excitata Hippocrene etiã, Caballina, & Pegaſea dicitur.*

§. 5. Paucis his verſibus frequentem paſſimq; obviũ epithetorũ ac deſcriptioũ uſum ſuis fontibus aperui; cum & loca à Diis; &, quod præcipuũ eſt, Dii à locis appellationẽ habeant, ſæpè etiam ſolo epitheto, ſine adjectione ſubſtantivi totã ſignificationẽ abſolvente, quoties enim Erycina, Cytheres, Cypria aut Cypria, Paphia. Gnydia, Amathuntia &c. pro ſola reperias Venere poſitum? quoties pro Hercule Tyrinthius. pro Cybele Berecynthia. pro Muſis Pimpleides, Libethrides, Pierides &c.

Poſtremò his accenſendæ erunt res aliquot Diis conſecratæ, atque icciirco epithetis ſæpe, à *Diis* traductis, inſigniri ſolitæ, aut etiam circumſcribi.

Aves Diis ſacræ. Halcyonẽ Thetidis. Veneris dic eſſe columbam.
Junonis pavo eſt. Aquilæ Jovis. atque Minervæ
Noctua, tum Solis phœnix ac picus habetur.
Candidus ut cygnus ſic corvus Apollinis ater.

Animalia Deorum currus. Martis equi, draco Saturni, cervique Dianæ,
Junonis pavo, Thetidis delphin juga perfert.

trahentia. Balæna Oceani, Veneris, cum paſſere, cygni.
Solis equi, Lunæque boves Cereriſque dracones,
Et Bacchi tigres ac lynces Cybeleſque leones.
Arma Arma Jovis fulmen, Neptuni fuſcina Martis
Deorum Eſt gladius, falx Saturni, Phœbique ſagittæ,
Virgaque Mercurii, clava Herculis, haſta Minervæ,
Fax Pueri, Bacchi thyrſus, pharetræque Dianæ.
Arbores Æſculus ac quercus Jovis eſt. *Sic Herculis* arbor
Diis ſacra. Populus, ac Phœbi lotos, lauruſque Cupreſſum
Pluto, Bacchus amat vitē, ferulamq;, hederamque
Pan Cybeleque cupit pinum; ſed Pallas olivam
Eſt myrthus Veneris *B*acchoque ad ſacra coronam
Suppeditat. Cereri quercus famulatur ad aram

Hæc univerſa, ut epithetis, ita periphraſi juxta ac deſcriptioni rerum, in poëſi, haud levi adjumento futura ſunt ad illius perfectionem aſpiranti.

Poſſent huc referri, quæ de patronymicis non mediocrem in poëſi difficultatem adferunt. Verùm quod illa perſonis potiſſimum ornandis ſerviant, ad eum locum ubi de exemplorum ornatu agetur, reſervanda duximus, de quibus inferius Nunc cum periphraſis ſæpe loco epithetorum, à Poëtis juxta atque Oratoribus, adhibeatur, de illarum quoque copia delectuque providendum erit

CAPUT XI.

De ſententia ac phraſi poetica, quemadmodum hæc variari, extolli, amplificarique variè poſſit.

HActenus de vocibus, quæ componunt ſententiam; nunc ad hanc ipſam propius accedamus. Quo loco non dubito, quin ſi Poëta copiam ornatumque phraſium ſperare poſſet, parem illi, quàm modò ſpectavit epithetorum affluentiæ magnum rarumque ad eloquentiam haberet præſidium. Age verò ſequere monentem, viâ te compendioque expedito ducam.

I. Habes in omni *phraſi* Latina *verbum* & *nomen*, quod ſi fuerit ſubſtantivum *epithetum*, ſive adjectivum, licebit apponere, ita tribus minimum vocibus conſtabit phraſis, quarum ſingulæ ſive propriæ, ſive translatæ fuerint, reſolvi poterunt, atque aliquod ex iis ſubſtantivum erui præter ipſam in phraſi vocem ſub-

ſubſtantivi:cui tantum aliud poterit ſubſtantivum ſociari, ita in propoſita ſupra phraſi: *arma movet.* Vox *arma* reſolvi nequit, poteſt tamen adjungi, alio in caſu, ſubſtantivum aliud, ut arma Martis, aut terror armorum, ſed hæc ſubſtantiva ex adjunctis, ſeu epithetis, ut infra parebit habentur. Verbum etiam reſolvi poterit in ſubſtantivum à ſe derivatum: uti in movet eſt motus. Unde iterum eſt, motus armorum. Horum verò utrique, aut certe alterutri ſubſtanti vorum, ſi epithetum adjunxeris, extolletur magnopere oratio. Ut *circum ſonantum gravis armorum terror*, aut *truculenta cruenti Martis arma.* En primam, minuſq; frequentem amplificandi variandique rationem, aliam planè ſecundam accipe.

Quot adjuncta, ſive epitheta ejuſdem rei occurrunt, tot ſe phraſes offerunt, ſi reſoluto epitheto, ejus veluti interpretem agas, imo, ut variari circumſcriptio poteſt, atque ejuſdem epitheti, alia aliaq; per ſingularia ipſius adjuncta dari expoſitio, ita phraſis de eodem quoque epitheto varia haberi. Quo genere nihil in elocutione haberi poterit copioſius, Exemplo res erit manifeſtior.

Arma diximus Vulcania, aut Cyclopea. Expone, & da *cauſam*, cur ſic appelles? Quia, reſpondebis, ſunt *opus arte laboratum Vulcani*, aut cum Poeta.

——— *Manibus fabricata Cyclopum.*

Cur ærea, aut aurea nūcupas? dices, quia *fulgenti ex ære corſeant*

E t Tarteſiaco veſtitam metallo, Fulgurat.

Cur ſquamatam loricam, caſſidem crinitam vocas? Dices Virgilius l.12. Quia

——— *Rutilum thoraca indutus ahenis Horrebat ſquamis*

De galea Mezentii ita loquetur

Cui triplici crinita juba galea alta chimaeram

Suſtinet, Ætneos efflantem naribus ignes. Aut lib 8

Terribilem criſtis galeam flammaſq; vomentem

Cur pugnantia, aut triumphantia appellas? An non, quia,

Atrocem in jugulum capulo tenus impulit enſem:

Et *- paritura triumphum Haſta volat.*

Hæc de cauſis, progredior *de adjunctorum* conſideratione, unde epitheta juxta & phraſes manant, majori fecunditate. Delibo paucula.

Expende circa *actionem*, vel epitheta: vel potius eaſdem quæſtiones, unde nata epitheta, Videlicet. *Quid arma efficiant?* dices

[ut ſupra] incutiunt formidinem, fundunt cruorem. Ex iiſdem igitur fontibus, unde prius epitheta, inde etiam epithetorum periphraſes fluunt. Uti igitur formidanda, & cruenta iccirco arma ſunt dicta. Ita dicere licebit,

Nondum expiatu uncta cruoribus Haſta;

Terrorem incuſſis latè vulgaverat armis.

Ad paſſionem ſpectat illud Virgilii, l. 6.

Corripit hic ſubita trepidus formidine ferrum.

Qualitatem expendamus, idque diverſâ iterum ratione. *Qualia ſunt*? reſpondes ſplendida. Quæro, *unde ſplendent* ? *ex luce*, vel ſole; ære aut aure. *Quid facit hic ſplendor*? perſtringit, inquis, oculos, terret hoſtes, animat amicos, quàm varia hic circa unum epithetum per ſua quoque adjuncta expenſum ſeſe offert dicendi copia!

Ille coruſcantem ſævis fulgoribus enſem Evibrat &c.
Arma repercuſſo fulgent rutilantia Phœbo.
Aureus undantem clypei vomit umbo favillam.
——— æraque fulgent
Sole laceſſita, & inter ſub nubila jactant.
——— tremulus vibratur in armis
Ardor, & errantes ludunt per cærula flammæ.
——— latè vibrantibus æther
Fulgurat armorum radiis, tremulàque micantes.
Luce natant campi.
——— Adverſas acies ſplendore laceſſunt.
Atque oculos hebetant, animoſque ad prælia fractos.
——— flammâque accendit ahenâ.
Audaces lorica animos.

Reliqua adjuncta tibi expendenda relinquo.

II Ceterùm ut in *epithetis* illuſtria ſunt, quæ metaphoram involvunt, ita & illæ *phraſes*, quæ per brebem ſimilitudinem, aut mixtam allegoriam, expoſitis epithetis, eorundem locum ſubeunt. Sic ubi dictum arma gigantea, rectè dices:

——— Audaxque Gigas torquere fariſſas viſus

Pro armis ferocibus, ſceleſtis, fidis, fulmineis ſuppones hæc aut ſimilia.

——— animoſa ferocia ferrum exacuit.
——— indignum ſcelus arma regebat.
——— Comes haſta fidelis in hoſtem anteiit.
——— Gladiorum fulmine ſtrenuunt attonitos.

Ferrea

——— *Ferrea nubes*
Armorum ſpargit tonitru

Mirificè hæc quamvis orationem ornant, atque illa inprimis, quæ brevem involvunt comparationem, quarum in hoc exemplo minor eſt copia. Aliud paulò in hac materia fertilius exemplum tangam. Sit illud: *Apis mel colligit* Poterit illa venatori in pratis, meſſori in campis, vindematori, populatori potori, emptori, artifici, Regi &c componi unde allegorias plures, velut translationum periphraſes habebis ut

Exit ad hortorum prædas & odora ſagaci
Nare terit circumpicta veſtigia Floræ
——— *Hac molli ſæpe reclinis*
Camporum amplexu fruitur.
Gaudet odoriferâ camporum meſſe.
Hyblei montis vindemitor ales
Quæ liquidos Cœli rores animaſque Favoni dilibat.
Quæ florum populatur opes. Regnumque per hortos,
Tam Martis, quàm Pacis amans exercet
Ebriaque Hybleos latices bibit.
Et plenos hauris calices dulcis Amaraci
Quæ artifices ceras in officina mellis efformat.
Miles in pratis ſpicula vibrat prædaſque cogit.
Quæ ſuaves odora convehit Arabia merces.
Quæ montis Hymettii molle poſſidet regnum.
meritaſque pœnas ac præmia dividit

Niſi jam pumice aridior fueris, hæc in te venam ad fecunditatem aliquam, atque elegantiam aperient Fortè deſperabis, in tam felici epithetorum periphraſi inveniendâ? Age verò, & ſi expoſitio tibi erudita non occurrat, eâ ſimplicitate, quâ ſupra monui, progredere, epithetum in ſuum reſolve ſubſtantivum, atque alio hoc exorna epitheto, verbo congruenti adjecto, ut audis arma *fatalia* vel *lethalia*. Quod eſt hujus ſubſtantivum? *Fatum* inquies, aut *lethum*. Perge igitur, atque aliud huic adde epithetum, reperies *atrox crudele, lamentabile*.

Progredere, & verbum adjunge. Dices *intentare*, vel *minari*. Quin igitur pro armis fatalibus auctiorem ſubſtituis? ut

——— *crudele minantia fatum*
Induit arma ferox.

Quod ſi etiamnũ amplificare libeat, ablativus inſtrumenti

ſive abſolutè poſitus adhiberi ſæpe, haud difficulter poterit.

Atrocisque manu crudele minantia lethum Arma rapis.

III. Porró ſi rei prolixior deſcriptio placeat rem in ſuas partes diſtribues, ac per earum enumerationem progredieris, illas etiam ſicubi opus ſimilitudine aliarum rerum illuſtrando. Ita Virgilius Æneid 8.

Arma ſub adverſa poſuit radiantia quercu,
Terribilem criſtis galeam flammasque vomentem;
Fatiferumque enſem, loricam ex ære rigentem
Sanguineam, ingentem,

(ubi obſerva amplificationem per congeſta epitheta. Quæ, niſi ad rem valde extollendam, vel imminuendam adhibeatur, in vitio futura eſt] *Qualis cum cærula nubes*
Solis inardeſcit radiis, longeque refulget:
Tum leves ocreas electro, auroque recocto,
Haſtamque & clypei non enarrabile textum.

Aut ordinem naturæ & rerum in expoſitione proſequeris, quod in factis exponendis uſitatum. Ita in deſcriptione tempeſtatis, primo ingruere ventos, deinde undas attolli, obluctari nautas, diem eripi, Cœlum micare ignibus, denique mortem imminere ordine naturæ & rerum exponit, idem lib. 1.

Incubuere mari, totumque à ſedibus imis,
Unà Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis
Africus: & vaſtos tollunt ad ſidera fluctus.
Inſequitur clamorque virûm, ſtridorque rudentum.
Eripiunt ſubitò nubes Cœlumque diemque
Teucrorum ex oculis. Ponto nox incubat atra.
Intonuêre poli, & crebris micat ignibus æther;
Præſentemque viris intentant omnia mortem.

Ceterum tam res univerſim, quàm ſingulas rerum partes deſcribendi, amplificandi accuratior, copioſiorque nulla eſt ratio, quàm ſi eâ lege progrediaris, quâ in epithetis inveniendis uſi ſumus: nam ita neceſſario & naturam ipſam, & rei adjuncta proſequeris, quod in perſonis, ſeu verè, ſeu fictè deſcribendis, locum potiſſimum habet.

Ita Virgilius lib. 4. famam deſcribit, ut quæ? qualis? quanta? quando? ubi? quid egerit?

Quæ? & Fama malum, quo non aliud velocius ullum,
qualis? Mobilitate viget, vireſque acquirit eundo.
Quanta? Parva metu primo mox ſeſe attollit in auras

Ingre-

Ingrediturque ſolo & caput inter nubila condit.
Quæ? Illam terra parens ira irritata Deorum
Extremam, ut perhibent, Cæo Enceladoque ſororem
Qualis? Progenuit.* pedibus celerem & pernicibus alis.
Quanta? Monſtrum horrendum ingens, cui quot ſunt corpore plumæ,
Tot vigiles oculi ſubter (mirabile dictu)
Tot linguæ, totidem ora ſonant, tot ſurrigit aures,
Quando? Nocte volat, cœlo medio, terræque per umbram
Stridens, nec dulci declinat lumina ſomno,
† *Ubi?* Luce ſedet cuſtos, † aut ſummi culmine tecti,
* *Quid?* Turribus aut altis. * & magnas territat urbes
Tam ficti pravique tenax, quàm nuntia veri.

Quâ tota periphraſi, aliud nihil dicit, quàm *famam, ſeu rumorem incertum volaſſe.* Uberior etiam ex his venis hauritur ſcribendi copia. Nam & unâ tantum rei ponderata circumſtantia, ſive, adjunctum, velùt per partes exhibitum, deſcriptioni ſervit. Ita Ovidius in rerum graphicè enucleatèque exprimendarum arte facilè princeps, armatos milites ex Cadmeis ſulcis ita ſurgentes, á ſolius *quantitatis* partibus, exhibet l.3.

Inde [fide majus) glebæ cœpere moveri:
Primaque de ſulcis acies apparuit haſtæ,
Tegmina mox capitum picto nutantia cono,
Mox humeri, pectuſque, onerataque brachia telis
Exiſtunt, creſcitque ſeges clypeatâ virorum.

Hæc oratio ita paucis abſolvi poteſt, *armatos dat terra viros.* Verum in *qualitate* expenſa major plerumque copia affluit. Ut idem *Ovidius lib.8. in famis deſcriptione probabit.*

Quæſitamque Famem lapidoſo vidit in agro,
Vnguibus & raris vellentem dentibus herbam.

(*Hac de perſona & actione ejus dicta, nunc de qualitate ſeu forma accipe.*)

*H*irtus erat crinis, cava lumina, ſqualor in ore,
Labra incana ſitu, ſcabrique rubigine dentes
Dura cutis, per quam ſpectari viſcera poſſent.
Oſſa ſub incurvis extabant arida lumbis.
Ventris erat pro ventre locus; pendere putares
Pectus, & à ſpinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genuumque tumebat
Orbis; & immodico prodibant tubere tali.

Ex his facilè intelliget non omnino Bœotus, quemadmodū ex principio à nobis ſupra de epithetorum inventione poſito, & phraſi,& poetica earum amplificatio,tam in veris propriiſque,quàm in fictis allegoricisq; haberi poſſit. Qua re ego, poſt longam ſtudioſamque multorum annorum inveſtigationem, nihil comperi expeditius. Tu ſi placet,inventis utere.

Perquam utilis futura erit illa inter rudiores exercitatio, qua phraſin aliquam modò epithetis varient,modò ſimul etiam exornent metaphoris;denique per adjuncta,ut dictum, amplificent. Pro qua re utcunque diductum ſuperius exemplum juvare poterit.

CAPUT XII.

De syntaxi phraſis poeticæ ejuſque copia, uſu,& varietate,cum cenſura Statii.

NOndum copiam omnem, varietatem,atque ornamenta poeticæ conſtructioni propria ſpectavimus. In hac alii neceſſitati,libertatique nonnunquam indulgent, alij etiam in raritate ornatum ſectantur,& verba caſuſque à vulgaris Grammaticæ & Syntaxios legibus diversè inflectunt,uſitatioria in hanc rem exempla ante oculos habere juverit. Certè in Lyricis Horatius venuſtè Græcas conſtructiones interſerit. Quàm libertatem in Heroicum carmen immoderatius tranſtulit Statius. novator non ſemper imitandus. Virgillii ut moderatio,ſic imitatio laudabilior,

In nominum uſurpatione minor,quàm in verbis libertas.

I. Nonnunquam ex duobus ſubſtantivis junctis alterum adjectivi loco uſurpant, ut Heroes animi. Et *Virg. l. 1.*

Regales inter menſas,*laticemque Lyæum.*

Contrà,& frequentius quidem ex duobus adjectivis alterum ſubſtantivè adhibetur. Virg. l. 12.

Ante leves jaculo,*longum per inane* ſecutus.

II. Nonnunquam & ſubſtantivum neutro adjectivo ſubintelligitur, ut *Triſte* lupus ſtabulis *Virg.*

Genitivi inprimis more Græcorum amantes ſunt cum adjectivis copulandi. Sic dignus imperii, virtutis ſalutis &c. *Virg.*

Magnorum haud unquam indignus avorum.

Ita lucis egenus: ſterilis vel fertilis meſſium: Pauper agreſtium. *Horat.* Trunca pedum *Virg.* Contentus libertatis *Livius.* Iejunus vini *Lucret.* Viduus teli *Ovid.* Immunis belli *Virg.* Lætus umbræ *Virg.* & frugum. *Saluſt.* Impiger militiæ, ferox ſcelerũ, Trepidus metus &c: *Tacitus.* Contra alia adjectiva quæ cõmuniter genitivum poſtulant, cum ablativo jungunt, raritatis potiſſimũ ſtudio. Ita particeps ſtudiis. Expers unguentis. Quin & conſcius facinori *Cicero* dixit. Ignis aquæ pugnax *Ovid.*

III. Poeta etiam, Græcorum more, ex adjectivo & ſubſtantivo, alterum in genitivo ponunt: & modò quidem ſubſtantivum; ut hoſtium Medi: modò adjectivum, ut hoſtes Medorum, id eſt Medi hoſtes. Ut eſt apud *Propert.* Sed hoc illa ſignificatione rarius, illud frequentius. Ita enim Amara curarum apud *Horat.* & acuta belli. Item telluris aperta, apud *Virg.* Cæli ſerena *Lucret.* gleboſa camporum *Apuleius*, qui cum *Lucretio* id genus locutionum amat.

IV. In verborum tam Grammatica, quam Syntaxi major licentia eſt Poetarum. Et Comicorum quidem audacia major, de quibus ſuo lòco, nunc quæ paſſim magis, ac reliquis etiam uſurpata tangam.

Activa verba paſſivè hæc inprimis uſurpavit Virgilius.

Et lateri *agglomerant* noſtro, pro agglomerantur, ut Servius.

Tum vero *ingeminat* clamor, *Taſcit* juventa:

——— Nox humida cœlo *præcipitat.* Genibuſque *volutans* Hærebam.

Non ita Carpathiæ *variant* aquilonibus undæ, *Propert.*

Ut ſeptem gemini *turbant* trepida oſtia Nili *Lucret.*

Certè hinc Romanos olim *volventibus* annis Pollicit⁹. *Virg.*

Mores populi Romani quantum *mutaverint. Livius.*

Videntur tamen hæc per Ellipſin accuſativi defendi, qui caſus ſubintellgatur, ut, *ſe agglommerant, me volutans*: non enim licet hæc verba cum caſu paſſivorum adhibere, ut ſi diceres. *Abs tis clamor ingeminat.*

V. Neutra activè adhibuit idem *Virgil.* ut *Celerare fugam*, &: Per medios ruit, ac morientem nomine *clamat.*

Et mutata ſuos *requierunt* flumina curſus.

-- Totũq; à ſedibus æquor unà Euruſq; Notuſq; *ruunt.*

Et per quæ poſſunt vitam *conſiſtere* tutam, *Lucret.*

Claraque gaudentes *plauſerunt* limina cygni. *Statius.*

Si noſtrum *annuerit* nobis victoria Martem,

Abſtinet vim *Horat. Erumpere* ſeſe *Virg.*

VI. Paſſiva activè. Bellantur Amazones armis. *Virg.*

Plura horum apud *Nonium* ſed fere exoleta. *Punis* eſt inimicum, *Ciceroni* placuit: *Spectatus* eſt ſuem, *Varroni*.

VII. Deponentia paſſivè ſignificantia plura ſunt. Ita *vereor, veneor, ulciſcor, vociferor, utor*, promiſcuo apud Claſſicos in uſu ſunt

— Bellaque matribus *deteſtata Horat.*

Nunc *oblita* mihi tot carmina *Virg.*

Vides *metato* in agello. *Horat. Velificatus* Athos. *Iuvenal.*

— Curſuſque dabit venerata ſacerdos. *Virgil.*

Dixit & *Cicero*. In uno maleficio omnia ſcelera eſſe *complexa*. *Et modulata* voce. *Gellius.*

VIII. Frequens denique *deponentia in activa terminatione*, & inflexione uſurpare. Si quid veri mens augurat opto. *Virg.* & *Cic.*

Adulo. *Lucret.* & *Val.* Max. cum accuſandi caſu etiam uſurpatum eſt Ciceroni.

——— Stygias comitavit ad undas. *Ovid.*

Impertio, *Cicero*, & Iurgo, & ludifico. Medico *Virg.*

Modero *Plaut* Munero *Turpil.* Mutuo *Nonius*. opitulo *Livius*, Palpo *Iuven* partio *Lucil.* Populo *Virg.* Reverto uſitatum & in ſoluta orat.

Rumino *Virg.* Velifico *Plinius*. Priſca alia, ſed pleraque exoleta reperies.

IX. *Nec minor in ſyntaxi, quàm grammatica novanda multorū libertas*. Ut de potior, veſcor, fungor cum accuſativis uti & genitivis jungi ſolitis, conſtat. His utor & abutor. inter comicos, junge. Notum item de verbis neutris ſuæ originis caſum, tanquam activa ſint, uſurpantibus: ut ludere luſum, vivere vitam, lucere lucem, pugnare pugnam, cœnare cœnam. Sed latius hæc, à Poëtis præſertim extenduntur. Unde olere unguenta, hircum, lucere facem Horatius Sat. 8.

Nos inquam cœnamus aves, conchylia, piſces.

Pugnare prælia. *Hor* Plaudere aquas natatu *Statius*.

Ciceroni etiam placuit vinum redolere, & prælucere ſpem bonam.

X. *Verba plura affectum ſignificantia imitantur imperſonalia, tadet, piget*, &c Ita *Ovid.* Met. 11. Succeſſorumque Minervæ indoluit. Faſtidimus bonorum *Lucil.* Erubeſcere fortunæ *Curtius* Mei veretur *Plaut.* & *Teren.* Pendeo animi, *Cicer.* falli animi. *Lucret.* Voti gaudeo *Appulejus*.

Nec

—— nec veterum memini, lætòrve malorum, *Virgil.* 11. *Æneid.*

—— Neque illi ſepoſiti ciceris, neque longæ invidit avenæ. *Hor. Sat.* 6.

Juſtitiæne prius mirer. bellive laborum. *Virg.* 11. *Æn.*

His accedunt & verba alia, ut abſtinendi, & liberandi, ex uſu Græcorum.

—— abſtineto, dixit, irarum calidæque rixæ. *Horat. lib.* 3. *Od.* 17.

—— De ſine mollium tandem querelarum. *id. l.* 11. *Od.* 9.

—— Tempus deſiſtere pugnæ. *Virg. l.* 10.

—— Et morbi miror te purgatum illius. *Hor. Sat.* 3.

Et Livius lib. 21. *auſus dicere* levarunt animum religionis.

XI. *Verba hac accuſativum quoque admittunt.*

Invideo Trojadas, *Ovid* Invideo florem *Cib.* Medicor morbũ, obtrecto laudem. Inſulto inhio, & illud aliquem. I. verbis virtutem illude ſuperbis. *Virg. Æn.* 9. Studeo res meas, literas ſtudet, *Cic.* Damnoſas erudita res, *Ovid.* Cetera aſſentior, *Cic.*

XII. *Huc & verba & nomina qua habitũ, ſeu qualitatẽ aliquam aut paſſionem ſignant, referuntur.* Ut, indutus galeam. Teneras veſtitus lanugine malas. Os humeroſque Deo ſimilis &c.

Lacrymis oculos ſuffuſa nitentes. *Virg. Æn.* 1.

Cærula colla tumentem. 11. Æneid.

—— Tremit oſſa pavore. *Hor. Sat.* 8.

XIII. *Verba orandi, pugnandi, differendi, propulſandi, invadendi dativo gaudent.*

Cui me fortuna precari -- voluit. *Virg.* 8. *Æn.*

Contendis Homero, *Prop.* bellare parenti, *Stat.*

Paulum ſepultæ diſtat inertiæ Cælata virtus. *Horat.*

Diſcrepat iſtis, *idem* Differre colori, *idem.*

Solſtitium pecori defendite, *Virg.* Arcebis gravido pecori. *id.*

Metus his invaſerat acer. *Lucret.* Furor improbis invaſerat. *Cic.* (9. *Æn*

Succede penatibus hoſpes. *Virg.* 8. *Æn* Muroque ſubibant,

His adde Tibi pœna manet. *Virg.* Vobis decet. *Terent.*

Hiſpanis jubet. *Claud.* & *Macrob.*

XIV. *Verbis ſæpe caſus relinquuntur, abjectis præpoſitionibus* in ſoluta oratione plerumque jungendis. Ita *Virgil.* Italiam & Latina venit littora, *in* & *ad* omiſſis. Ita abire domos, excedere patriam, exire limen. Urbem adferimur. Me quaſcunque abducite

cite terras &c *Virg* Maria aſpera juro 6 *Æn*. Percipe porro. Quid dubitem 9 *Æn* currumque rotaſque volucres inſtabant, *id eſt, in currum &c.*

XV *Infinitivus, tam aliorum in verbo temporum, quàm nominum caſuumque partes, more Græcorum, apud Poetas ſæpe implet*

Ut -- ſoli cantare periti. *Virg.* id eſt, cantandi. -- Ibis frenare cohortes.

-- Avidi promittere bellum. Evolvere Thebas incidit. Optimus idem condere divitias. *Statii* ſunt ad has locutiones profuſi.

-- Liceat, quod tangere non eſt adſpicere *Ovid. 3. met*

-- Indocilis pauperiem pati *Horat* l 1 Od 1 Et celerem ſequi Ajacem, Od 15

Præſens vel imo tollere de gradu mortale corpus *ib.*

-- amici Ferre jugum pariter doloſi Od 35 Nec vivere tutum eſt, *id eſt, vita*, quæ locutio etiam hiſtoricis uſitata eſt, uti & illa, quæ infinitivum adhibet, cui verbum *cœpit* ſubintelligitur, cujus exemplum mox ex Statio ſubjiciam.

§ 2. Hæc libertas in comicis, lyricis, heroicisque, quàm in elegiacis aut tragicis, major. Immoderatè tamen illa atque ad affectationem uſque *Statius* uſus eſt, qui ſæpe rarus atque inſolens, quàm planus Latinusque videri maluit. Sic Thebaidem orditur.

Fraternas acies, alternaque *regna* profanis
Decertata odiu, ſonteſque *evolvere* Thebas
Pierius menti calor *incidit* Unde jubetis
Ire Deæ? gentiſne canam primordia diræ? &c.

Quàm remotum inprimis & inſolens in ipſo orationis exordio, quod clarum perſpicuumque eſſe debet, *decertatum odiis regnum*, ponere? Imò ſine exemplo dictũ eſt *decertari regnum*, id eſt, certari pro regno, quamvis enim dicatur certari certamẽ, aut etiam prælium, eò tamen, quò *Statius*, licentiæ excurrendum non erat, cui proximè, ſine nervo aut gratia dictionis ſubjungit, *calor evolvere Thebas incidit*. In qua phraſi, parùm apta quoque translatio friget, evolvimus enim, quod implicatum eſt, quod minus appoſitè ad deſcriptionem Thebanorum Regum inchoandam transfertur. Deinde quid *calor* ad hoc facit, ut evolvat? quomodo etiã *calor incidit*, qui ſurſum natura

fertur,

ſertur,potiuſque inflammat,& *mentem excitat*[ut audite maluiſſem) Quomodo ex fonte *Pierius calor* dictus? Iam verò quẽ admodum cohæreant ſequentia, & poſt præfinitam dicendi materiam,de aliena ac remota Cadmi fabula inducenda rectè ambigat,lectoris eſto arbitrium.

Eodẽm lib.de pugnantium duello,ſic habet.

——Haud *paſſi* ſociis *defendere* noctem
Culminibus.paulum alternis *in verba mi naſque*
Cunctantur:mox ut jactis ſermonibus iræ
Intumuêre ſatis,tum verò erectus uterque,
Exertare humeros,nudamque *laceſſere pugnam*.
Celſior ille *gradu procera in membra*,ſimulque
Integer annorum:ſed *non* & *viribus infra*
Tydea fert animus.

Quos ad limen ſuum noctu pugnantes Adraſtus Rex ita compellabat.

—— Quæ cauſſa furoris.
Externi juvenes?(neque enim meus *audeat* iſtas
Civis *in uſque manus*) Quiſnam implacabilis *ardor*
Exturbare odiis tranquilla ſilentia noctis?
Uſque adeone anguſta dies,& *triſte* parumper
Pacem animo ſomnumque *pati*?

Prima phraſis durior,ob caſum ſimul verbi,& præpoſitionem nominis omiſſam,dicendum enim erat *paſſi noctem ſub culminibus ſe defendere*,alteram ut *cunctari in minas*,id eſt, minis; & tertiam *exertare humeros* ſubintellige,*cœpit*: laude dignam habeo;uti & paulò poſt ſequentem.*Integer annorum*,id eſt annis:quod hi genitivi, & accuſativi,orationem majeſtate ſoni extollant.Verùm Syntaxin proximam,ut *gradu in membra celſior*,id eſt,membris celſior; & illam, *animus non fert infra Tydeum viribus*.Hoc eſt,animum, Tydeus non fert inferiorem, parum probo,etimſi per hypallagen. [Virgilio quoque uſitatam] dictum ſit.Cum pari gratia potuerit dici:*Fert animum Tydeus*.Neq; illam,frigidam nimis impropriamq;.*audeat iſtas civis in uſque manus*.Id eſt,mea in manu,ſeu me præſente, meiſq; in oculis auſit.Cetera non reprehendo, licet in ſyntaxi peregrina.Illud ſentio;hoc loco *Statium* nimia inſolentium phraſium coacervatione peccaſſe.Quæ *rara* eſſe debent: quem tueri non poterunt titulum,ubi paſſim adhibitæ vulgares eſſe inceperint.

Sane

Sanè ſi reliqui Poetæ *Statio* ſimiles has paſſin inſeruiſſent, nemo eas rarioris ornamenti nomine habiturus eſſet.

CAPUT XIII.

De inventione, uſu & elegantiis, ſententiarum gnomicarum.

RElìquum eſt, ut de eximio quodam orationis ornamento quod modò à ſententioſè, modò ab argutè dictis habetur differam. Sunt qui illud magni non æſtiment, atque in virili oratione etiam aſperuentur, ingenio ferè ipſi ad hoc parum dicendi genus inſtructo, ut proinde in aliis contemnant, quod ſe aſſequi poſſe deſperant. Sanè qui loco ac tempore utuntur, egregiam in re ardua, raràque laudem merentur. Neque diffitendum putidos hujus ornatus ſectatores tantò magis notari, quantò illa orationis virtus omnium in ſe animos convertit amplius, vicina enim magnis virtutibus vitia, maximè illâ, quâ deſtituuntur luce eminent. Quocirca hæc nobis dos cultæ Poëſios non erit negligenda.

Atque ut primum de ſententioſis dictis, quæ gnomas appellamus, pauca afferam, duplicem illa potiſſimum vim habet finemq; ut ſcilicet orationem, vel ethicam, ſive ad mores hominum formandos idoneam reddant: vel patheticam, id eſt ad affectiones concitandas accommodam.

Inventio earum ſententiarum uſque adeò difficilis non eſt ut prima ſe fronte offert. Propriæ quidem ſunt virorum ſapientium & gravium qui que longâ experientiâ docti, generales quaſdam concluſiones formant, quibus vitam actioneſque humanas ex præſcripto rationis inſtituunt. Unde hæc pronuntiata quædam univerſalia ſunt, quæ particularia facta perſonaſque non tangunt, adeoque in ſententiis ab his ſemper avocanda eſt oratio itae.g. obſervatum, quòd opes curam in poſſeſſoribus augeant, neque fructum ſui indulgeant avaris, futurarum rerum ignoratione tumidis ſuſpenſiſque. Hoc cum in Euclione uno, alteroque, ac tertio animadvertit, denique hanc concluſionem generalem infert Ergo.

Creſcentem ſequitur cura pecuniam
Majorumque fames. Horatius *lib.* 3. *Od.* 16.

Vel ſeipſum aut alium cum eodem Horatio erudit.

Contracto melius parva cupidine. *Vectiga-*

Vectigalia porrigam, (potuiſſet dicere porriges)
Quam ſi Mygdoniis regnum Halyattici
Campis continuem. Multa petentibus
Deſunt multa, bene eſt, cui Deus obtulit
Parca quod ſatis eſt, manu.

Admirabilem hæ ſententiæ gratiam obtinent, ſimulque altè animis defiguntur, ubi acutè dictis eædem exornantur. Unde mira Horatii eſt in eadem Oda exquiſitaque elegantia audi, & amplectere.

Quantum quiſq; ſibi plura negaverit,
A Diis plura feret. Nil cupientium
Nudus caſtra peto. & transfuga divitum
Partes linquere geſtio:

Prior ſententia ex oppoſitione; altera licet gnomica non ſit, ex aliena & inſolenti hominum conſuetudine exſpectationem audientis erudite fallit. Addit

Contemptæ Dominus ſplendidior rei;
Quàm ſi, quidquid arat impiger Appulus,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.

Quid iterum magis ab homine ejusque facto alienum, adeoque præter exſpectationem: quàm ex contempta re ſplendidum eſſe? inter ipſas opes, inopem eſſe? Hæc ex una Horatii Oda libuit attexere, ut eorum confunderem opinionem, qui avarè nimis ac parcè eas carminibus admetiuntur. Nondum ex una hac Ode, quæ omnem criticorum audaciam facilè contemnit, enumeravi ſententiosè dicta omnia. Ita planè in rebus moralibus res habet. placent ea, quæ vitam univerſim instruunt.

Quocirca, *de cauſis* harum *ſententiarum* ita conſtitues: ut quidquid ad vitam humanam in actionibus dirigendam ſpectat, atque in illa fugiendum appetendumve occurrit: hoc earum eſſe materiam ſcias, adeoque non cadere in contemplatione m, ſcientiamque ſpeculantem rerum ſolummodo naturas. Ita hæc propoſitio. Tigrides catulis ſublatis magis ſæviunt, gnome non eſt: quia non eſt regula ad quam homo mores vitamque poſſit componere, contra hæc eſt. *Tyrannum quem læſeris fuge.* Deinde propoſitio ſemper de re univerſali eſſe debet nam ſi dicas. Petrum, ſi læſeris, vita non loqueris ſententiam: quia debet eſſe regula omnibus præfixa, & perpetua: in his enim

enim verſatur uſus ſapientiæ, at Petrus, neque omnibus notus, neq; perpetuus eſt. Licebit tamen nomina quædam ab uno homine ad totã ſpeciem tranſlata adhibere: ita gnome futura eſt. *Neronem ſi læſeris, vita*: nam Nero pro quovis Tyranno ſumitur. Unde fit ut ex varia rerum particularium notitia v. g. multorum hominum, qui aut divites, aut Tyranni fuerunt, quorum illi opibus, hi potentia malè ſunt uſi, generatim concludam; ab opibus curam in hominibus, à potentia augeri ſævitiam. Ex qua cognitione ſuperius pronunciata exiſtunt. Hæc verò, cum à probatæ experientiæ viris ut plurimum habeantur: ſenibus facilius graviſquè ætatis, exiſtimationis ac doctrinæ viris tribuendæ in oratione ſententiæ, quam adoleſcentibus, rudiorique plebeculæ: neque aliæ ruſticis, quam ex agro petitæ: aut adoleſcenti, quàm ex hauſta diſciplina, quibus tamen tantò minùs ponderis inerit, quantò auritus teſtis oculato habetur inferior.

Hæc de *materia, ac cauſa efficiente*: nunc de *ſententiarum forma, ac ratione* (nam de fine, qui eſt inſtructio morum, vel affectionum excitatio, jam ante dictum) dicendum paucis.

I. Verbis gnome, vel *propriis*, vel *translatis* effertur. Ita ex ſupradictis propria ſunt. *Quantum quiſquè ſibi plura negaverit, à Diis plura feret.* Sed quod præcellit. *Creſcentem ſequitur cura pecuniam, majorumq; fames*; translatum, ut apparet. Imò reſolvi etiam metaphora, aut allegoria in ſimilitudinem poterit, gnomæ vim ſenſumque obtinentem, ut avarities comparatur ſiti, quæ expleri nequit, unde ſententiosè dictum: *ſitis inexplebi is auri eſt*, atque iccirco, & illud de avaro acceptum.

Nempe ſitit medias Tantalus inter aquas, *vel*.
Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

Ita res omnes naturales earumque ſcientia gnomis quoque ſervire poterit: nam & illud ſupra de tigride, rectè pro Tyranno vitando uſurpaveris. *Tigridem, quum læſeris, vita*, totum enim illud allegoricè ſumptum gnomam conficit, ſenſumque: Tyrannum, quem læſeris, vita. Quæ quidem ſententia plus habet venuſtatis & gratiæ ob ſimilitudinem appoſitam, qua rem oculis magis exponit. In his mirus artifex Ovidius. Sic quod alius, dixit. *Non omnes poſſumus omnia*, ipſe per ſimile præſtat. *Non tellus eadem parit omnia.*

Principiis malorum in prima ætate obſiſtendum eſſe ita docet, geminata ſententia. Oppri-

Opprime, dum nova ſunt, ſubiti mala ſemina morbi.
Et tuus incipiens ire, reſiſtat equus.

Alibi paria habet.

Principiis obſta. ſerò medicina paratur,
Cum mala per longas invaluêre moras.

Et rurſum.

Vidi ego, quod fuerat primo ſanâbile vulnus,
Dilatum longæ damna tuliſſe moræ.

Quandoq; ipſa expoſitio per rei propriam ſententiam ſubjungitur.

Nec, quæ præteriit, curſu, revocabitur unda:
Nec, quæ præteriit, hora redire poteſt.

Vel præmittitur, ut in illo,

Caſus ubique valet, ſemper tibi pendeat hamus,
Quo minimè credis gurgite piſcis erit.

Cavendum verò, ne ſcita, aut placita veterum; ut de fato fortunaque, atque alia à Chriſtiana doctrina aliena tradantur.

II. Non tamen requiritur, ut univerſim, atque omni in caſu vera ſint pronuntiata, nam ſatis ad cautelam inſtructionemque futurum eſt, ſi plerumque ita res habeat. Unde nonnunquam in ſpeciem oppoſitæ reperiuntur ſententiæ, ita *Heroum filii noxæ*, advertatur illi. *Fortes creantur fortibus*. quæ ut concilientur, illud de vitiis animi; hoc corporis viribus erit accipiendum. Quædam etiam gnomæ ex certorum tantum hominum v. g. Tyrannorum ſententia veriſimiles ſunt. Ita Senec. in Troad.

Quodcunque libuit facere victori, licet.

Cujus oppoſitum tantum verum eſt.

Minimum decet libere, cui multum licet.

Hac in Thebaide prorſus falſa.

Imperia pretio quolibet, conſtant benè.

Gnomæ igitur, *in probabiles*, quales prædictæ ferè ſunt, & *neceſſarias* dividi poterũt, qualis illa eſt, *Mors ultima linea rerum.*

III. Placent *ſententiæ, neq; notis nimium, certiſq; de rebus; neq; de obſcuris remotiſque ſumptæ*. Nota nimium rei illa de morte eſt: tum illa: *ſanitas ingens bonum*. Quis enim hæc neſciat? unde novi inexſpectatique nihil auribus accipit. Quare in rebus neceſſariis exploratæque veritatis, ſententiæ minus gratæ accidunt, niſi apta aliqua translatione, fictione, aut argutè dicto exornentur. Ita Horatius de morte:

Æqua

——— Æqua lege neceſſitas
Sortitur inſignes & imos.
Omne capax movet urna nomen. *Et idem.*
Pallida Mors æquo pulſat pede pauperum tabernas,
Regumque turres.

Et Iuvenalis Sat. 10
——— ——— Mors ſola fatetur,
Quantula ſint hominum corpuſcula.

Obſcuriores ſententiæ aut evitandæ ſunt, aut cauſa vel ratione aliqua appoſita exponendæ, ut intellectū ac fidem habeant. Sic Horatius lib. 4. rem ambiguæ & obſcuræ veritatis ponit cum dicit:

Miſce ſtultitiam conſiliis brevem.
Dulce eſt deſipere ((*meritò addit*) in loco.

Ita cum dicit:

Immortalia ne ſperes (*Exponit hàc in vita ſperanda non eſſe, cum ſubjungit cauſam*) monet annus, & almum
Quæ rapit hora diem.

IV. *Efficaciores* hæ ad inſtructionem ſunt, quæ in cauſa, pronuntiato addita, *vim enthymematis* continent. Ita Horatius l. 5. faſtum divitis, ſed ignobilis, perſtringit.

Licet ſuperbus ambules pecunia:
Fortuna non mutat genus.

Et Seneca in Thyeſte, ignorantem ſui difficili morte vita defunctum aſſerit

Illi mors gravis incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur ſibi.

V. E*legantiſſima* ſententiarum ſunt, quæ neq; veritatem prorſus obviam, neque ambiguam complectuntur. Ut illa Senecæ *in Hercule fur.*

Quæ fuit durum pati, Meminiſſe dulce eſt.
Mens regnum bona poſſidet. *Idem in Thyeſte.*
Quæ ſcelere pacta eſt, ſcelere rumpetur fides *In Medea.*
Qui timide rogat, docet negare. *In Hippol.*
Quod ratio nequiit, ſæpe ſanavit mora. *In Agam.*

VI *Augetur* magnopere *ſententiarum decus*, animoq; in figitur altius, quod (ut ſupra obiter monui) *arguta dictione* ornatur. Huc ſpectat apta oppoſitorum compoſitio: in quibus frequens idem Seneca, ut.

Fortuna

Fortuna fortes metuit, ignavos premit. *In Medea.*
Amor timere (*ſerviliter*) neminem vetus poteſt. *Ib.*
Curæ leves loquuntur, ingentes ſtupent. *In Hipp.*
Alium ſilere quod voles, primus ſile *Ib.*
——— Qui genus jactat ſuum, Aliena laudat. *In Herc. fur*
Felices ſequeris Mors, miſeros fugis *In Oetao.*
Perdere eſt dignus bona, Qui neſcit uti *Ib.*
Invidus alterius rebus macreſcit opimis. *Horat epiſt 2.*

VII. Huc referuntur & illæ ſententiæ, quæ *alienum* aliquid à *communi opinione* præ ſe ferunt, adeoque *præter exſpectationem* quippiam prima ſpecie offerunt, re tamen prorſus inſpectâ, veræ deprehenduntur. Tale illud Horatii epiſt. 6.

.. Uxorem cum dote, fidemque, & amicos,
Et genus & formam Regina pecunia donat.

De eadem argute Iuven Sat.14

Minus hanc optat qui non habet.

Tū quæ ſupra ex eodē attuli, huc ſpectant. Et illud l. 3. Od. Hor.

Virtutem incolumem odimus.
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Ex Seneca Troade illud eſt,

Eſt nemo miſer niſi comparatus.
Ars prima regni eſt poſſe invidiam pati. *Ex here fur.*
Rex eſt, qui metuit nihil. *In Thyeſte.*
Non capit regnum duos.
——— Scelera non intrant caſas.
Tutuſque menſa capitur anguſta cibus,
Venenū in auro bibitur *ib* Pauci reges nō regna colunt.

Ex Oetao.

VIII. Huc etiam referes eleganti ſimilitudine expreſſa, quod varie fit, ſtrictim Seneca.

Nec regna ſocium ferre, nec tædæ ſciunt. *Ex Agam.*
Pars ſanitatis velle ſanari (*corrigi*) fuit, *Ex Hippol*
Et Horatio hæc placuere, ut de Ovidio ſupra monui.
Sincerū eſt niſi vas, quodcunq; infundis, aceſcit. *Epiſt. 2.*
Quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem
Teſta diu. *ib.*
Quidquid delirant Reges, plectuntur Achivi, *ib.*
Quod Iuvenalis Sat. 2. ita dixit:
Dat veniam corvis, vexat cenſura columbas.
Neglectis urenda filix innaſcitur agris, *lib. 1. Sat. Hor.*

Uvaque

Uvaque conſpecta livorem ducit ab uva. *Iuven.* Sat. 2.

IX. Denique quæ *alluſionem* aliquam rerum verborumq; habent, adhiberi (quanquam circumſpectè, ne vel levicula, vel putidiuſcula ſint) cum laude poſſunt. Sic Iuvenalis in Sat.

In pretio pretium nunc eſt,

Et Horat ſupra Magnas inter opes inops.

Et Seneca in Agam. Det ille veniam facile, cui venia eſt opus.

Et notum illud. Fide; ſed cui vide.

Brevitas præterea laudatur. Quamvis non pauca, & oppoſita, aut comparata contineat ſententia. Ita Iuvenalis illud Sat. 1. placet

Probitas laudatur & alget.

Unde epitheta ferè à gnomis amovenda ſunt. Numerus denique eorumque rotunditas gratiam conciliat, eo nomine magis placet quam ſi diſſolvatur illud *Iuven.* Sat. 10.

Rara eſt concordia formæ.

Hæc de ſententiosè dictis ſufficere exiſtimamus. Quorum ut ubique tibi *copia* ſuppetat. *Vnum potiſſimum obſerva, & hypotheſin ad theſin,* id eſt, finitam, ſeu particularem propoſitionem, ad infinitam, ſeu univerſalem revoca. Ita Seneca ad Thyeſtem & Atreum dicit.

Quidquid à vobis minor expaveſcit,
Major hoc vobis Dominus minatur.

Hypotheſis hæc eſt, atque ad perſonas particulares reſtringitur. Vis gnomam? muta omiſſis perſonis in *theſin,* & univerſim enuntia.

Quidquid à magno minor expaveſcit.
Major hoc illi Dominus minatur. *Ecce gnomam.*

Contra theſis eſt ac gnoma quæ ſequitur.

Omne ſub regno graviore regnum eſt.

Leviter hanc, ſublata gnoma inflexeris, ſi partibus adſtringas, ut
Veſtrum ſub regno graviore regnum eſt.

Plura de hoc genere in Palæſtra Styli Orat. ſolutæ reperies.

CAPUT

CAPUT XIV

De uſu, & abuſu ſententiarum argutarum; cum veterum ut Virgilii, Ovidii, Senecæ tum recentium Poetarum cenſura.

ARgutum dicendi genus tangere hic ſolum lubet, quod integro alibi opuſculo proſecuti ſumus, ubi de epigrammate actum eſt, quo cupidum lectorē remittimus, ut quibus ex fontibus petendum ſit doceatur, & quamcunque etiam ſententiam argutâ eloquentiâ exacui poſſe intelligat. Uſus tamen argutæ dictionis non omnino promiſcuus eſſe debet in humili potius medioque dicendi genere, quàm in ſummo verſatur. Ut proinde mirum non ſit, parcius Virgilium adhibuiſſe. Ridiculi proinde cenſores illi ſunt, qui quidqu d apud Virgiliū non reperiunt, id ſub to ab omni poeſi, etiam heroica, proſcribendum putant. Ovidius, Horatius, Iuvenalis Seneca aliique optimæ notæ ſcriptores conſulantur, & præſtantiſſima illic ſententiarum invenies lumina. Quæ argutâ dictione, velut radiis animum feriunt ac penetrant, quorum jam ante nonnulla dedimus. Poterat ſane Virgilius admirando illo opere, plus etiam laudis mereri, ſi Ovidi ano nonnunquam acumine, & Horatiano ſententiarum pondere magis eminuiſſet. Qui in multis Poeſios dotibus vicit: in his victus ſuccubuit: ne unus poſſideret univerſa. Horatii locum aliquem ſupra attuli de gnomis plura non deſunt, licet eum his minus abundare, quàm Iuvenalem exiſtimaverit Scaliger. Non optimus ubique Poëtarum, in ſuis Criticis, ponderator. Sed Ovidum audire juvat, in diſtichis multa habet argute. Ut illud prorſus rarum eſt quod Phyllis fallaci amico Demophoonti in epiſt. Herod. accinit.

Demophoon ventis, & vela, & verba dediſti.
Vela queror reditu, verba carere fide.

Nec illud amantis votum ſine argutia eſt.

Et quo non poſſum corpore, mente ſequar.

Acutè quoque ab oppoſitione vereque dictum:

Candidus in nauta turpis color.

Quam apto verbo, alienaque rei attributione hac ſententia conſtat

 Nocte

Nocte latent mendæ:vitioque ignoſcitur omni.
Horaque formoſam quamlibet illa facit.

Arguta ſimilitudine ſententioſum perſtringit

Odimus accipitrem,quia vivit ſemper in armis,

Exquiſita alluſione ita alibi argutatur,

Aurea nunc vere ſunt ſecula,plurimus auro
Venit honos.

Verum his nolo inſiſtere Ex Heroicis,ut cum Virgilio componatur,deſcriptionem petamus famentis Eriſichthonis lib. 8. met.Famem ut ſupra tradidi adumbraverat. Paulò infra ſubjicit,hac occupatum Eriſichthonem.

Lenis adhuc ſomnus placidis Eriſichthona pennis
Mulcebat:petit ille dapes ſub imagine ſomni,
Oraque vana movet *dentemque in dente fatiget,*
Exercetque cibo *deluſum guttur* inani.
Proque epulis tenues nequicquam *devorat auras.*
Ut verò eſt expulſa quies,furit ardor edendi,
Perque avidas fauces immenſaque viſcera regnat.

Hactenus dicta Virgilius ſua eſſe cupiat:nihil enim minus virile aut humile nimium:Illa verò ſuapte ingenio,*dentem in dente fatigat,*&*pro epulis devorat auras,non fuerat allaturus,quæ argute Naſo dixit.Pergit.*

1.Nec mora,quod pontus,quod terra,qud educat aër,
2.Poſcit,& *appoſitis quæritur jejunia menſis,*
3.*Inque epulis epulas quærit:*quoque urbibus eſſe,
4.Quodque ſatis poterat populo,non ſufficit uni.
5.Utque fretum recipit de tota flumina terra,
6.Nec ſatiatur aquis,peregrinoſque ebibit amnes:
7.Sic epulas omnes Eriſichthonis ora profani
8.*Accipiunt poſcuntque ſimul:cibus omnis in illo*
9.*Cauſa cibi eſt,ſemperque locus ſit inanis edendo.*

Hanc deſcriptionis partem Virgilius ſuam eſſe nolit, qua in vis argutiis prior iſit cultior,quam enim argutum *in plenis menſis quæri jejunia. Quærere in epulis epulas,cibum ſimul accipere,& poſcere* non acceptum.*Cibum eſſe cauſam cibi:edendo inanem reddi ſtomachum,*hæc enim omnia præter exſpectationem accidunt.Verùm tamen,tenuiori in ceteris phraſi impar Virgilio eſt.hic molem congeſtorum ciborum magis expreſſiſſet tardiori verſu,ita forte.

Nec mor.Quod ponto, terraque, atque aëre clauſum eſt,

Impor-

Importuna fames poſcit, quodque urbibus amplis
Eſſe cibus poterat; ſtomachi implacabilis haurit
Ingluvies immenſa, velut latè omnia circum
Flumina pontivago Nereus abſorbet hiatu:
Nec ſatiatur aquis, totos licet ebibat amnes.

Cetera faſtidiſſet Virgilius, viro gravi ſimilis, qui ſuperfluum, minusque majeſtatis in re triſti habentem, verborum luxum averſatur. compara verba, phraſes, numeros, omnia invenies grandiora. Primus verſus Virgilio in re magna, ob levem ſaltum, diſpliceret, quartus, quintusque, ob humiliorem phraſin, quod ex reſoluta locutione patebit. Par ratio in tribus ultimis, quæ præter argutiam nihil habent ſublime. Sed nec in ſante penultimo epithetum *omnes*, fortè etiam, nec *profani* toleratus fuiſſet, maluiſſet etiam in penultimo, *accipiunt ſimul poſcunt*: quia gravius eſt ob ſyllabam *ac* & numerum, quo ſaltus vitatur. Verum certius, hos tres verſus Maro prorſus, tanquam inutiles; ut qui nullam rem novam explicant, rejectūrus fuiſſet.

De Narciſſo ſe in aquis amante ita argutatur Ovidius lib 3. met.

Spectat humi poſitus geminum, ceu lumina, ſidus,
Cunctaque *miratur, quibus eſt mirabilis ipſe.*
Se cupit imprudens, & *qui probat ipſe probatur*:
Dumque petit petitur: pariterque *accendit, & ardet*.
Irrita *fallaci* quoties dedit oſcula *fonti*!
Spectat inexpleto *mendacem* lumine *formam*.
Perque oculos perit ipſe ſuos.
Ille ego ſum, ſenſi, nec me mea fallit imago.
Uror amore mei: flammas *moveoque feroque*.
Quid faciam? *rogor, ann rogem*? Quid deinde rogabo
Quod cupio, mecum eſt: *inopem me copia fecit*
Votū in amante novū eſt, *vellem quod amamus, abeſſet.*
Nec mihi mors gravis eſt, poſituro morte dolores.

Hic ex primo fonte oppoſitorum (quem in libello Argutiarum ſtatuimus) luſit, ſed, ingenio nequaquam Virgiliano, qui tam minutis vibratisq; ſententiolis nunquam luderet, etiam in pari materia, quæ hic omnino humilis levisque eſt. Primum tamen carmen ita legi malim.

Juvat utrumq; paucis inter ſe in ejuſdem peſtilentis luis deſcriptione componere, Ita habet *Ovid. lib. 7. met. de Formicis.*

1. Dira lues populis, irâ Junonis iniquæ,
2. Incidit exoſâ dictas à pellice* terras. ** Ægina.*
3. Dum viſum eſt mortale malum, tantæque latebat
4. Cauſa nocens cladis, pugnatum eſt arte medendi.
5. *Exitium ſuperabat opem*, quæ victa jacebat.
6. Principio Cœlum ſpiſsâ caligine terras
7. Preſſit, & ignavos incluſit nubibus æſtus.
8. Conſidere infelix validos miratur arator
9. Inter opus tauros, medioque recumbere ſulco.
10. Acer equus quondam, *magnæq; in pulvere famæ,*
11. *Degenerat*; palmæ, veterumque oblitus honorum,
12. Ad præſepe gemit, morbo moriturus inerti.
13. Nec moderator adeſt, inque ipſos ſæva medentes
14. Erumpit clades, *obſuntque auctoribus artes.*
15. Fontibus & fluviis puteiſque capacibus hærent.
16. *Nec ſitis eſt extincta prius quam vita, bibendo.*
17. Pars animam laqueo claudunt, *mortiſque timorem*
18. *Morte fugant*, ultroque vocant venientia fata.
19. Nec locus in tumulos, nec ſufficit arbor in ignes.

Hæc ex longiori deſcriptione ſelegi, primos duos verſus Virgilius ita maluiſſet.

Quondam dira lues odio Junonis acerbo
Involvit dictas exoſâ à pellice terras.

Nam vox *populis* illic ſupervacanea, vox *iniquæ* ut tenuior, & malè poſt *Junonis* ſtatim collocata: tum *incidit* rurſum, ut tenuis, diſpliceret. Ita in quinto verſu, *opem quæ victa jacebat* (ſeu, ut alii pejus legunt, *opes victaque jacebant*) tanquam abruptam, frigidamque nimis clauſulam aſpernaretur: nam ſuperatam eſſe opem, jam dictum erat, unde inutilis videtur, prætertim cum nimis abrupta & brevis ſit ſententia, qua carmen lector abſolvendum non ſperat. Plura in hac deſcriptione humilia tranſeo, quòd in Virgilio opponenda in pari ſenſu non reperiam, tale illud.

——————— Nulla quid utile cura eſt
Utile enim nihil eſt, paſſim, poſitoque pudore.
Fontibus & fluviis, puteiſque capacibus hærent. *Et illud*
Lanigeris gregibus balatus dantibus ægros
Sponte ſua lanæque cadunt, & corpora tabent.

Quam hic friget, & penè ipſa ægreſcit phraſis: *Utile enim nihil eſt* & *balatus dantibus ægros.* Dum vero tabentibus corporibus

deinde

deinde ſubjicit: *Mira loquar. non illa canes te igere*, mira certè non loquitur. Proinde Ovidius minus ubique purus lectusque eſt, quàm Virgilius: dum auro argentoque ſuam etiam admiſcet ſcoriam, ac viliora metalla optimis cōfundit. Ceterum, neque inficiamur gemmis quandoque inſertis ſuperare Virgilium. Ut hic *Vitam cum ſici extinctam eſſe, mortis timerem morte ipſa fugatum* quæ Virgiliana vel negligit, vel non aſſequitur gravitas. Audiamus & apponamus elegantiſſimam ejuſdem deſcriptionem Ovidio *Sic habet lib. 2. Georg.*

1. Hic quondam morbo Cœli miſeranda coorta eſt
2. Tempeſtas, totoque Autumni incanduit æſtu.
3. Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum.
4. Corrupitque lacus, infecit pabula tabo.--
5. Hinc lætis vituli vulgò moriuntur in herbis.
6. Et dulces animas plena ad præſepia reddunt.--
7. Ecce autem, duro fumans ſub vomere taurus
8, Concidit, & miſtum ſpumis vomit ore cruorem,
9. Extremoſque ciet gemitus: It triſtis arator
10. Mœrentem abjungens fraterna morte juvencum,
11. Atque opere in medio defixa reliquit aratra.--
12. Labitur infelix ſtudiorum, atque immemor herbæ
13. Victor equus: fonteſque avertitur, & pede terram
14. Crebra ferit, demiſſæ aures, incertus ibidem
15. Sudor, & ille quidem morituris frigidus, aret
16. Pellis, & ad tactum tractanti dura reſiſtit,--
17. Præterea jam nec mutari pabula refert,
18. Quæſitæque nocent artes, ceſſere Magiſtri,
19. Phyllirides Chiron, Amithaoniuſque Melampus.
20. Sævit, & in lucem ſtygiis emiſſa tenebris
21. Pallida Tiſiphone, morbos agitante, metumque
22. Inque dies avidum ſurgens caput altius offert.

Dubites jure in partibus quibuſdam utri palmam addicas. prioribus ſuperat Virgilius, in poſterioribus verſibus ſuperatur. Ut comparanti verba, epitheta, metaphoras, phraſes ceteraque ligatæ eloquentiæ principia, quæ hactenus expendimus, ac mox ſubjiciemus patebit, apta ſanè metaphora infectionem *morbum* Cœli dixit, tum etiam *Autumnum æſtu incanduiſſe*. Grandia in re triſti verba ſunt, *miſeranda tempeſtas coorta*, multitudinem & celeritatem morientum tertium carmen volubile appoſitè expreſſit. Taurus ille moriens rivo propemodum

ſpectaculo exprimitur, uti & equus concidens, niſi quod in hoc argutiori eloquentia Ovidius floreat. Cetera de medentibus ab Ovidio v. 4. & 13. & de moriențibus in fine exquiſitius propoſita fuêre, quamvis Virgilius non inſcita fictione exornaverit Noli enim exiſtimare: nihil Virgilio fieri emendatius potuiſſe, obſtat ſanè ipſius de ſe judicium Æneidem flammis, ob neglectas in ea labes deſtinantis: neque ideircò, quia Princeps eſt, omnia in ipſo lex nobis ac regula ad imitationem eſſe debent. Pauca in politiſſimo hoc carmine, quod meritò extollit Scaliger, obſervo, quæ poſtrema ab ipſo manu cultius elimari potuiſſent. Ut in 4. verſu conjunctio *&* vel *que* omiſſa ſubrogari, unde malim:

Corrupitque lacus, ſparſitque in pabula tabum.

Sic in 14. -- demiſſæ aures, incertus *ibidem* ſudor, ubi vox *ibidem* & tenuis ſatis. & parum ſignificativa, cum non tantùm auribus ille ſudor, ſed & reliquo corpori hæreat, malim igitur, *incertus adhæret*, vel potius ad Virgilii quoque ingenium:

——— ——— ——— & frigidus artus
Jam defecturos ſudor rigat, horrida pellis
Aret. -- Nam & hic rotundior, & in ante penultima verſus cadens defectionem ſimul indicat. Suſpenſus verò apud Virgilium ſententiarum numerus hoc loco vim non habet. Deinde in 17. verſu particula *nec* minus placet: tum quia conjungitur illi *jam*, non admodum ad ſenſum requiſitum; ad numerum verò ingratum; tum potius, quia in altero verſu illi *que* reſpondet: ubi magis placuiſſet. *Nec medicæ proſunt artes.* Et prioris verſus major ſic poſiti videretur gratia. *Præterea neq; mutari jam pabula refert.* Deniq; in ultimis verſibus minus incedit ordine, cum prius dicat ſævire Tiſiphonem, poſtea emitti, & caput extollere altius: primò morbos, deinde metum ponat, hoc eſt, leviora ſubnectat gravioribus. Hæc enim licet poëtica excuſet licentia. tamen ſine laude ſunt, ubi optima inveſtigamus. An non ita ordinatius poterat?

Pallida Tiſiphone ſtygiis emiſſa tenebris,
Ante, metum & triſtes examina lurida, morbos
Cogit agens, ſævitque horrendum immanibus hydris.

Certè ad Virgilianum hæc etiam genium eſſe intelliget, qui illum novit. Nobis ignoſcet lector, dum ex principiis, vel à ratione, vel ab arte peritis, ad inſtructionem aliorum, & meliorum diſcrimen, obvia quæque ad regulas veritatis exploramus,

neque

neque enim cuiquam bonorum autorum ad favoris odiique affectionē, me obnoxium deprehendo, quales nonnullos comperio, qui ubi perſuaſum habent Virgilium in poeſi habendum principem mox velut adulatores aulici, vitia juxta ac virtutes in ſuis Dominis venerantur: atque etiam pro imitationis exemplis illorum utuntur erroribus.

Nunc ut ad argutum ſcribendi genus redeam. **Iuvenalis** *in Satyris non rarò idem conſectatur. Sat.* 1.

> Aude aliquid brevibus Gyaris & carcere dignum.
> Si vis eſſe aliquis, probitas laudatur, & alget.
> Criminibus debent hortos prætoria, menſas.

Hac ſanè exſpectationem fallunt: uti & illud

> Exul ab octava Marius bibit, & fruitur Diis
> Iratis, at tu victrix Provincia ploras.

Mirum hoc, quod exules triumphent malitia, victores plorent ob calamitates; illi vitiis fellices: hi virtute miſeri. *An* non & illud rarum. Sat 3.

> Quantum quiſque ſua nummorum poſſidet arca.
> Tantum habet & fidei.

Sale illud conſperſum acri, quod de piſce ingentis pretii habet.

> Hoc pretium ſquamæ? potuit fortaſſe minoris
> Piſcator, quàm piſcis emi.

Nec minus illud.——— Sed quid cuſtodiet ipſos Cuſtodes.

Sanè univerſim Iuvenalis is eſt, qui primo in ſeculo choroque Poetarum locum mereatur: neque multa habet reprehenſione digna, laude quamplurima, illa demptá, quæ caſtis Poetis eſt debita.

Seneca tragici carminis Princeps acuto ſcribendi genere inprimis delectatur. Audiamus in deſcriptione peſtis, quá Ovidii ſupra exemplum eſt imitatus in Oedip.

> 1. Pars nulla regni immunis exitio vacat.
> 2. Sed omnis ætas, pariter & ſexus ruit,
> 3. Iuveneſque ſenibus jungit, & gnatis patres.
> 4. Funeſta peſtis, *una fax thalamos cremat*,
> 5. F*letuque acerba funera*: & queſtu carent.
> 6. Quin iſta tanti, per vicax clades mali
> 7. Siccavit oculos, quodque in extremis ſolet.
> 8. *Periere lacrymæ* portat hunc æger parens
> 9. Supremum ad ignem: mater hunc amens gerit.
> 10. Properat que, ut alium regerat in eundem locum:

11. *Quin luctu'in ipſo luctus exoritur novus,*
12, *Suaque circa funus exequiæ cadunt*:
13. Tum propria flammis corpora alienis cremant.
14. Diripitur ignis,nullus eſt miſeris pudor,
15. Non oſſa tumuli ſancta diſcreti tegunt.
16 Arſiſſe ſatis eſt pars quota in cineres abit?
17. Deeſt terra tumulis,jam rogos ſilvæ negant.
18 Non vota,non ars ulla corruptos levant.
19. Cadunt medentes.*morbus auxilium trahit.*

Argutè ſimul ac nervosè,facem nuptialem & funeream ſociat;ut Venerem & Libitinam in novis nuptis conjungeret. *I*ta & v.8.laudo illud *Periiſſe lacrymas*:ſed quod idem,bis ante ſola phraſi variatâ,dicat,*& queſtu carent*,& *clades mali ſiccavit oculos*:imò,quod parum ſibi conſtans,ante fletum,&poſt luctum admittat,ubi queſtum & lacrymas eſſe negat hoc improbo. Verſu item 11.& 12.& 19.appoſitè ſatis argutatur.Sed frigidè nimis v.13.& 17. Ovidium argutantem ſectatur. Qui ſic habet ,primo etiam frigido verſu,quamvis de igne.

Deque rogis pugnant,alieniſque ignibus ardent:.
Nec locus in tumulos,nec ſufficit arbor in ignes:

Seneca primum verſum per epithetum *propria* , oppoſitum *alienis*,magis acuere voluit,ſed ambiguo ſenſu (cùm ſeipſos rogis non injecerint) magis enervavit. Alium apud Ovidium laudatum verſum,frigido numero,& particula *jam* , otioſè inſerta deſtruxit. Taceo nunc verſum 10.prorſus,in re gravi , elangueſcentem,& phraſi,& numero:tum appendicem ultimam 14.& 16.verſus,tortè ceteris adhæreſcentem,verbo,Seneca, non ubique idem,magnis ſæpe virtutibus ſua etiam admiſcuit vitia,ſolâ phraſium,in eadem re,varietate nonnunqum otioſè diſertus,interdum languidus enerviſque,atque à ſolita majeſtatë deficiens:ut proinde ejuſdë autoris omnia eſſe meritò complures negent.

Statius,ob eximiam gravitatem,argutiarum (quarum in ſtylo tenuiori ſedes aptior] parcus. Claudianus tamen in gravioribus etiam verſibus cum laude uſurpavit De ætna ſic acutè diſſerit.lib,1.de rapt.

Sed quamvis nimio fervens exuberet æſtu
Scit *nivibus ſervare fidem*,pariterque *favillis*.
Dureſcit glacies,tanti ſecura vapore,
Arcano defenſa gelu:fumoque fideli.

Lambit

Lambit contiguas *innoxia flamma pruinas.*

De Phœnice ita alibi in Epigr. argutatur.

Hic neque concepto fetu, nec ſemine ſurgit,
Sed pater eſt proleſq; ſui, nulloque creante,
Emeritos artus fœcunda morte, reformat,
Et *petit* alternam totidem *per funera vitam*.
Victuri cineres, nullo cogente moveri:
Incipiunt, *plumaque rudem veſtire favillam*.
Qui fuerat genitor, natus mox proſilit idem,
Succeditque novus, geminæ confinia vitæ
Exiguo medius diſcrimine ſeparat ignis.

Quis hæc negerad laudem egregiam argutè ſimul & graviter dicta? Abſolvam igitur, quod ſive ex oppoſitis, aut alienatis, ſive ex comparatis aut alluſionibus petere argutias libeat, exempla reperturus ſis. Quia tamen exceſſu, aut affectatione pronum eſt, hac in parte offendere, lubet paucis exemplis affectati frigidique Poëtæ, ad circumſpectam libertatem erudire, aliorum enim vitiorum turpitudine, noſtra facilius emendamus Sic argutatur Cornelius Nepos, de quo ſupra Belli Trojani lib. 1. pag. 1.

——— venales quiſquis venatur honores,
Unde ruit, tabulata ſtruit. Premit ultio noxas,
Tum gravior, cum tarda venit: tunc plena timoris,
Cum terrore caret, blandâ nil ſævius irâ.
Cum floret miſeri felix injuria voti.

Quam frigida & impropria alluſio, *venari venales honores*. Si venales, emendi potius erant, fugaces etiam venari poterat. Quid ad rem ſenſumque facit? *unde ruit, tabulata ſtruit*, an ædificat, dum *ruit* & *ſtruit*? ô frigus, & obſcuritas! tertium hemiſtichium laudo, cetera tolero. Illud, *blanda nil ſævius ira*, admirationem loco opportuno mereri poſſet, ſed ultimo verſu, quo hoſtis irati & felicis injuriam metuendam dicit, obſcurior, quàm ornatior eſt.

De Diana, venatoribus offenſa, ſic habet eod. lib. p. 4.

Venantes venata viros, prædamque petentes
In prædam petit, & lucos vigilantius ambit.

Primum hemiſtichium minus grata repetitione, quàm alterum ludit. Illam ex principio libri non omiſero.

Mento caneſcant alii, nos mente: capillo,
Nos animo: facie, nos pectore. Tempora certè

Virtutem non prima negant, non ultima donant.

Pueriles illi frigidiq; luſus nil virile, & heroicum ſpirant, molliori fortè in verſu tolerandi. Similes illi:

Quid hæres

Cœli heres? *lib. 2.*

Et litis litui teſtes, *lib. 6. Sed illud quis ſine cachinno legat?*

——— Riſu, an lacrymis? an flente cachinno

Ægypti portenta querar? *lib. 4. Nec minus ridiculum, quod de precibus & donis, quibus Apollonis oraculum obtinuerũt Inachidæ.*

——— ——— ——— ——— ——— ——— aras

Ambit. & has, donis tandem ſolenibus emptas

Inachidis, voces pandit venalis Apollo. *ibid.*

Iterum videamus novam, elegantiam allegoriam.

——— ——— — ventoque ſereno

Irriſum redeunte Polo, deterſa meretur

Juno Jovem, atque hilari ſolatur flentia vultu

Nubila, proſcriptoque Noto, lenique ſuſurro

Dante vias, majora petit ſuſpiria claſſis. *ib.*

Rideo ſanè inſulſum quendam magiſtrum, quem has olim argutias, & inſipidos ſales, in ſcholis, pro Atticis bellariis vendicantem, auſcultavi.

Auctarii loco ſit, quod ſine omni Venere non eſt.

——— — — — — Cypris in omnes

Bella ciet, victrixque placet: Mundumque ſuperbis

Imperiis ceſſiſſe ſuis. Quippe ardua frangit,

Virus dulce piæ ſyrtes, amentia ſupplex.

Molle malum, morbus hilaris. Sic vendicat Orbem

Exitium venale Venus.

Pleraque admiſerim, ſed quod *pias* ſyrtes Venerem appellet minus placet. malim etiam hanc ſapientem *amentiam*, quàm *ſupplicem* dictam.

Recentior Poëta, neſcio quis, de vita ſua ita luſit, & vibrantia cum obtuſis argutiarum ſpicula projecit:

1. Vita mihi ventus, caro navis, navita ſenſus.
2. Pacificum curis interlabentibus æquor.
3. Seditioſa meo reſpublica pectore clauſa eſt.
4. Mens prope, mens procul eſt. Spurcâ turpatur amurcâ
5. Carnis, & immundi guſtat contagia mundi.
6. De petra mihi mella fluunt, de pumice nectat.
7. Eſquilâ mihi nata roſa eſt, è ſentibus uva,

8 De

8. De ſicco fons manat aquæ, de ſtipite gemma:
9. Et frontem in fontem atque in flumina lumina ſolve,
10. Ex iſto torrente tamen bibo gaudia vitæ.
11. Lux perplexa, jubar tremulum, caligo ſerena,
12. Spes ex ſpes, ſtatus inconſtans, perſuaſio fallax,
13. Lex ilex, methodus confuſa, inconditus ordo,
14. Bellica pax, riſus lacrymabilis, impetus excors,
15. Flos defloreſcens, via devia, cognitus error,
16. Fama infamis, iners ſolertia, dives egeſtas,
17. Mens amens, ratio delira, invita voluntas,
18. Dulce malum, mellita lues, funeſta voluptas,
19. Sors exſors, deforme decus, ſubjecta poteſtas,
20. Plena fames, exoſus amor, deſpecta venuſtas,
21. Triſte melos, probroſus honos, fiducia ficta,
22. Feſſa quies, obſcura dies, victoria victa,
23. Ægræ ſalus, animæ ſunt hæc ſolatia mœſtæ.

Quædam aptè ad vitæ rerumque mundanarum inconſtantiam, ac boni malique permixtionem deſignandam: nulla enim fortuna aut gaudium abſolutum eſt, ut proinde ſpes cum deſperatione, decus cum dedecore, fama cum infamia quodammodo ſocientur. Verum illa, tam coacta in uno carmine, omnium coacervatio reſque eadem diverſis tantùm, conciſiſque ſententiolis expoſita diſplicet. Ex quarto ad octavum verſum vix quicquam probo. Ex tribus ſequentibus, noni tantùm; hemiſtichium ultimum laudo, cetera plerumque aut probanda in loco, aut certè toleranda erunt, niſi quod ſpes *exſpes* & lex *illex*, eo ſenſu, parum Latinè dictum ſit, quibus tamen libellus quidam, typus mundi, in elegis ſcitius uſus eſt, ut ſunt iſta

Tranſit ἔρως in ἔρις, odium comitatur amorem.

Si captas (ſcilicet amorē) caperis. Patieris, non potieris.

Non tamen probavero quod ſequitur affectate argutum.

Non amat iſte, ſed hamat Amor, ſi munera captas,
Prædo miſer, prædæ, præda eris ipſa, tuæ.

Ex comparatione arguta tarantula, cujus venenum ridentes extinguit, voluptatis ingenium exprimit.

Stellio luce nocet, Bos frigore, lumine Nutrix,
Vi Iaculus, viſu Regulus, igne Draco;
Sed tua (quis tantos, vel Ulyſſes ſentiat aſtus?)
Immodico riſu blanda venena nocent.

His mecum acquieſces ſpero, atque ad ſubtilem hujus virtu-

tis in oratione vitiique diſcretionem maturæ aliquid circumſpectæque rationis adferes. Ne verba potius quàm rem ſectatus videaris. Sermo enim non ſui at rerum gratiâ inventus, tunc diſplicet, cum minus in rebus oſtendit, quàm ſono & compoſitione præfert, ut iccirco frigidus affectatuſque habeatur; argutum igitur eſt, quod in rebus novam aliquam affectionem, præter audientis exſpectationem oſtendit. Quod quemadmodum fiat, ſeparato opuſculo tradidi. Deinde ſi in his luſibus translationes occurrant, aut allegoriæ, hæ ad examen, ut ſupra docui, per reſolutionem vocandæ ſunt. Ceterum pauci in hoc argutiarum luſu idem ſentiunt: cum ex ſuis quique naturæ, aut tetricæ, aut lætioris, affectionibus judicet. Ut proinde, ad ea quæ dixi principia æquo æſtimatori ſit recurrendū; tum etiam illius, quod modò expendemus, decori ratio non ſit negligenda.

CAPUT XV.

De Poeſios decoro, eiuſque ad res affectuſq; compoſitione.

VT copioſè, & ornatè in Poëſi loquaris actum hactenus. Nunc ut decorè, ſive congruè ad res, & perſonas orationem componas agendum erit: Rerum igitur & perſonarum conditioni atque affectui accommodandus ſermo. Qui alius in Rege, alius in plebejo homine, alius in re læta, alius in triſti eſſe debet. hoc eſt, verbis, ſententiis, numeris, figuriſque, modò grandioribus extolli, aut cunctanter produci, modò levioribus deprimi, aut præcipitanter incitari: prout res poſtulabit. In hoc decoro Virgilius longè omnibus in heroicis palmam præripit. Ovidius ubique ferè lenis, mollis, facilis: Statius paſſim grandis & elatus: Lucanus ſubſultans numeris, conciſus ſententiis, & velut in acie pugnans. Claudianus canoris exſultans, grandis; Virgilius tempore ac loco omnia poteſt.

Porrò in rebus aut perſonis, duo præipuè adjuncta, quantitas & qualitas occurrunt, quibus accomodanda oratio eſt. quantitas magnitudinem, mediocritatem, aut humilitatem rerum, vel perſonarum complectitur, quibus totidem ſcribendi characteres [de quibus poſtea] ſerviunt, tum longitudinem continet aut brevitatem, quibus tarditas & celeritas accedit. Prior quantitas in oratione potiſſimum exprimitur per grandia

dia, mediocria, aut humilia verba, de quibus ſupra egimus: poſterior inprimis per ſyllabas, numeroſque, tardos aut celeres, ut mox videbimus. Qualitas in rebus aut perſonis corporum ſpeciem, affectioneſque ſpectat, pulchritudinem ſcilicet, amœnitatem, obſcuritatem, aſperitatem, ſuavitatem & cetera quibus ſenſus humani oblectari aut offendi poſſunt; In animatis verò affectus etiam animorum comprehendit: ut præſertim ſunt amor & odium, deſiderium & fuga, gaudium & triſtitia, ſpes & metus, ira & manſuetudo, miſeratio & indignatio, invidia & æmulatio, pudor & impudentia. Quibus ceteræ virtutes, ac vitia admiſcentur. Qui tamen pro ætate ac conditione hominum expenduntur; cum alii aliis perturbationibus magis obnoxii habeantur: ut juvenes Amoris, ſenes avaritiæ, pauperes invidiæ, divites gaudiis magis indulgeant. Aptanda his igitur ita erit oratio, ut e.g. amœna & pulchra res florenti ſtylo, numeriſque minimè impeditis ornetur: contra quàm in aſperis, & obſcuris. Idem in affectibus lætis ac triſtibus obſervandum: tum verò maximè, cùm incitatus aliquis indignantis fugientis, aut exultantis affectio exprimitur, incitanda ſimul per conciſa membra, volubileſque numeros ſententia, cùm verò gravior tardiorque motus dubitantis, hærentis, aſpirantis, aut dolentis exponitur, circumductus magis numeriſque impeditus & tardus ſermo hæreat. Ceterum in hoc affectuum regno, in quo potiſſimum viget ac dominatur oratio, vis magna figurarum, aptæque inter membra compoſitionis, ac numerorum exiſtit. De quibus proinde agendum eſt.

CAPUT XVI.

Figurarum in poeſi vis ac varietas.

Figuræ, vel ſunt verborum, vel ſententiarum. Illæ detrahendo, addendo, varieque immutando voces, vel orationem, aut ornant, aut incitant: hæ minuendo, vel augendo ſententiam, ſive id, quod per verba ſignificatur, idem præſtant.

Figuræ priores, vel ſubſtantiam verborum concernunt; vel quantitatem, qualitatem, aut ſitum. Subſtantia tangitur, vel per defectum, cum ſubticetur verbum aliquod: vel per exceſſum, cum additur aut repetitur. Exempla ex Virgilio depromimus.

I. Per *defectum*, primo *ellipſis*, ſive apoſiopeſis, id eſt, ſubticentia adhibetur: idque vel.

Affectum ira ſignificando, ut Quos ego;*[punirem)* ſed motos præſtat componere fluctus.

vel Admirationis O ſtirpem inviſam!

vel indignationis. Tunc duos unâ ſæviſſima vipera, cœnâ? Túne duos (*occidas*]

vel amoris. Me, me (*perite*] adſum qui feci. in me convertite ferrum.

vel Pudoris. Novimus & qui te,(*deprehenderunt*) tranſverſa tuentibus hirquis.

Secundo per defectum adhibetur *aſyndeton*, ſeu diſſolutio, quæ præpoſitionis vim extollit, & ſervit.

In re magna. Monſtrum horrendum, deforme ingens,

In re præcipiti. Ferte citi ferrum date tela. impellite remos.

II. Per *exceſſum* primò uſurpatur *pleonaſmus*, qui ellipſi opponitur, ita

Vim habet & emphaſin.

Sic ore locuta eſt.

Hiſce oculis egomet vidi. *Terent*.

Deinde *polyſyndeton*, quod aſyndeto opponitur, & conjunctiones multiplicat. ac modò feſtinationem, modò multitudinem indicat.

——— Tectumque, Laremque, Armaque.

Denique anadiploſis, ſeu duplicatio, & iteratio ejuſdem, aut certè affinis terminatione vocis omnino varia, & tam ad ornatum, quàm affectum idonea eſt. Hæc enim repetitio, ſi in principio inſtituatur, maximè affectum movet, præſertim cum aliqua exclamatione aut interogatione conjuncta. Ut in hoc, affectu.

Deteſtantis. O Corydon, Corydon, quæ te dementia cœpit!

Timentis, Sed fugite, o miſeri, fugite

Feſtinantis. Nunc nunc inſurgite remis, Hectorei ſocii.

Augentis. Felix, heu nimium felix!

Poſt intervalla etiam vim habet variam rem ſeriò inculcandi.

Te nemus Angitiæ, vitreâ te Fucinus undâ,
Te liquidi flevere lacus ———
Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.
Victus amore tui, cognato ſanguine victus. *Virg*.
Hujus ero vivus, mortuus hujus ero. *Propert*.
Una dies Fabios ad bellum miſerat omnes,

Ad

Ad bellum miſſos perdidit una dies. *Ovid.* 11. *faſt.*
-- Timidiſque ſupervenit Ægle,
Ægle Naiadum pulcherrima. *Virg.*
Sed & ornatus potiſſimum cauſa, repetitiones adhibentur.
Ambo florentes ætatibus Arcades ambo. *Virg. Ecl.* 7.
Pan etiam Arcadiâ mecum ſi judice certet,
Pan etiam Arcadia dicat ſe judice victum.

Verùm hæc repetitio humili ſermòni Eclogarum & Comœdiarum aptior, quàm grandi, aut vehementi eſt.

Repetitio verò, quæ cum inflexione aliqua vocum eſt, ſæpe etiam ornatui magis, quàm affectibus ſervit. Tale illud *Virg. Æn.* 2.

Una ſalus miſeris nullam ſperare ſalutem.
Torva leæna lupum ſequitur, lupus ipſe capellam. *In Ecl.*
Cedere juſſit aquam, juſſa receſſit aqua *Ovid. de art.*
Si pereo, manibus hominum periiſſe juvabit. *Virg. Æn.* 3
-- Intentaque brachia remis
Intenti exſpectant *Virg. Æn.* 5.

Ornatum, vim, affectumque, hæ repetitiones habent, cum antithetis.

-- Hæret pede pes, denſuſque viro vir. *Virg. Æn.* 10
-- -- -- -- -- -- -- obvia ſignis
Signa pares aquilas, & pila minantia pilis. *Lucanus l.* 1.
In comicis ſingularem ad ridiculum vim habent.
Hoc eſt mel mellidulci dulcius. *Plautus in Epidico.*
Optimè, optumo, optumam operam das. *Id in Amphyt.*

III Figuræ aliæ *circa adjuncta* dictionis verſantur. Quæ quidem erunt *quantitatis*, ſi vel conjunctas voces dividant, vel diviſas conjungant.

Diviſio ſi cadat in unam vocem, *Tmeſis* dicitur, ſeu *diæreſis*. *Ita Virg.* 3 *Georg.* Talis hyperboreo ſeptem ſubjecta trioni.
Et 2. Æn. Quo res cunque cadent.
Et 7. Æn. ſi qua ſuper fortuna laborum eſt.
Et 9. Æn. Inque ſalutatam linquo.
Et 10. Æn. Ille pedem referens, & inutilis, inque ligatus.

Pro vocibus Septentrioni, quocùnque, ſupereſt, inſalutatam, illigatus. Ridicula hæc prorſus eſt, neque imitanda; Tmeſis Ennii apud Donatum de tropis:

-- Saxo cere-comminuit-brum, id eſt, cerebrum.

Unde apparet diviſionem hanc in voces compoſitas rectè cadere.

dere ſi diviſio in cõſtructionẽ cadat: hendiadys ab ἓν διὰ δυοῖν, ſive *uno in duo* diviſio appellatur. Ita *Virg. l. 2 Georg.* dixit:

——— Pateris libamus & auro *id eſt, aureu pateris libamus.*

Et 1. Æn. — Molemque & montes inſuper altos impoſuit, *id eſt, molem montium.*

Et 3. Æn. — In prædam partemque, *id eſt in partem prædæ.*

Quæ ita uſurpanda erũnt, ut aliquam orationi virtutem tribuant, uti Maro fecit, qui ejus majeſtatem ita extulit: alias ſine laude erunt, ac licentiis potius quàm figuris adſcribentur.

His figuris opponitur *ſyntheſis*, ſive compoſitio diverſarum vocum.

Virg. 1. Æn. Neque enim ignari ſumus ante malorum, *id eſt, præteritorum.*

Hor. l. 3. Od 24. Clarus poſt genitis.

Seneca in Thyeſt. Quis malè Deorum Tantalo vivas domus
Oſtendit iterum: *id eſt malorum Deorum.*

In ſententia quandoq́ etiam conjunguntur inſolita: Ita Virg.
Niveusque videri, *id eſt, niveo calore ſpectabilis.*

IV. *Qualitatem* vocum ſpectant figuræ, quæ aut pronuntiandi ratione, ut facit interrogatio, aut ſimili terminatione, ut facit *Homœoptoton* aut alia vocis per annominationem, ſive alluſionẽ inflexione, ut facit *paronomaſia*, vim ſignificationemq; mutant, extollunt, aut ornant.

Interrogatio cum ad alios dirigitur reſponſi gratiâ, non eſt figura orationis: ſed neceſſitatem ex natura rerum habet. Ut.

Quo te, Mœris pedes? *Virg. Ecl. 7.*

Cùm verò non reſponſi gratiâ fit, vel ut interrogans ſibi ipſi tantum reſpondeat, figuratur oratio, vi ſque illi & ornatus additur. Ita Juno *Virg. l. 1. Æn.*

——— Mene incepto deſiſtere victam?
Nec poſſe Italia Teucrorum avertere Regem?
Quippe vetor fatis. Pallaſne exurẽre claſſem
Argivum, atque ipſos potuit ſubmergere ponto? &c.

En quanta vis dictionis à tam peritè adhibita interrogatione loco, ubi locus illi negari poterat & ſimpliciter omnia exponi. Hæc figura, quia modo in verbis, modò ſimul in rebus reperitur, ad figuras quoque ſententiarum rejici poterit. *Similiter deſinent* in ſyllabas, aut etiam caſus parum venuſtatis,

aut

aut virtutis extra rhythmos (ſine quibus plerùmque diſplicet) habet. Talis ille Ovidii verſus, qui meritò diſplicet in elegia.

Ipſe ego librorum video delicta meorum.

Et ille: Quærebam; flavos. Per nemus omne, favos.

In ſententiis tamen parœmialibus, tum & Epitaphiis, aut verſibus Anacreonticis, parvilque aliis hymnis gratiam repeniunt. Primi generis Buchler[9] multa collegit. *In quibus illud.*

Res valet, ars præſtat, ſi res perit, ars mihi reſtat.

Et illud. Tempore felici multi numerantur amici.

Cum fortuna perit, nullus amicus erit.

Anglicæ mulieris breve, ſed non ineptum epitaphium.

Hic jacet in tumba roſa mundi, non Roſamunda.

Non redolet, ſed olet, quæ redolere ſolet.

Hæc ſeorſim quidem: non tamen in aliquo poëmatis contextu laudavero.

Paronomaſia eſt, cùm immutata nonnihil repetuntur, quæ in humili potiſſimum elegiarum comœdiarumq; ſtylo locum reperit, & ornatum potius, quam vim habet. Ita *Martialis* lib. 12. epiſt. 14.

——— Quo tempore prædium dediſti,

Mallem tu mihi prandium dediſſes.

Nos illud Iudæ quondam dedicavimus.

Chriſtus amice tuum. Iuda, inquit, reſpice finem:

Unica decepit litera, funis erat.

Et Illud. Vivus habes loculos, loculum nec mortuus unum:

Vita tibi dives; mors tibi pauper erat.

Ter in heaut: Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.

Et in Andr. Inceptio eſt amentium haud amantium.

Plaut. in Ciſtel: Amor & melle, & felle eſt fœcundiſſimus.

In gravioribus etiam quandoque locus eſt his luſibus. Ita *Statius* 5 *ſilv.*

——— Venies cariſſima conjux:

Præveniesque etiam.

Et Auſon. Idyl. 4. Poſſes ornatus, poſſes oneratus haberi.

Et Ovid 2. de art. Et Venus, in venis, ignis in igne furit.

Sed de his plura dedimus exempla, ſupra in arguta oratione.

Magis verò hæc etiam ornant, cum in contrarium ſenſu, ac voce inflectuntur. *Ita Virg.* Æn. 7. de Trojanis,

Num capti potuére capi? num incenſa cremavit Troja viros.

Et:

Et Hor.l.1.Od.34. Inſanientis dum ſapientiæ Conſultus erro.
Et Ovid.met.8 Impietate pia eſt.
Ter.in Eunuch.act 4. Tu pol ſi ſapis, quod ſcis neſcis.

V. Situ denique figurati voces poſſunt, ut cum per *parentheſin* quædam interferuntur: aut per *zeugma* repetuntur.

Parentheſis, eſt rei quæ abeſſe poſſet, in mediam orationem incluſio, quæ explicat, aut cauſam dat, auget, aut minuit. *Ita de Caco Virg.l.8.*

Ille autem (neque enim fuga jam ſuper ulla pericli eſt)
Faucibus ingentem fumum (mirabile dictu)
Evomit.

Zeugma plures inter ſe orationis partes, repetitione nova, ita reddit ut aliis alia tribuat. Modò ipſas voces repetens, ut *Virg. Eclog.7.*

Compulerant greges Corydon. & Thyrſis in unum:
Thyrſis oves, Corydon diſtentas lacte capellas.

Modò per ſola pronomina repetuntur. Ita cum ſolitario ſene Claudianus vagum comparat *in epig.*

Erret & extremos alter ſcrutetur Iberos.
Plus habet hic vitæ, plus habet ille viæ.

VI. De figuris ſententiarum, nihil eſt quod in arte poetica magnopere differam: cum illæ in ſoluta magis oratione dominentur, nihilque hic peculiare mereantur. *Apoſtrophe* tamen inprimis delectat *Virgilius* 2. Æn,

——— Pereuntquè Hypaniſque Dymaſque
Confixi à ſociis: nec te tua plurima, Panthu,
Labentem pietas, nec Apollinis inſula texit.

Ad inanimata quoque 2. Æn habetur.

Trojaq; nunc ſtares, Priamique arx alta maneres.

Hypotypoſis præſertim in heroico ac tragico carmine, poëtis etiam uſitata eſt, quia rem velut præſentem oculis conatur ſubjicere. Ita breviter *Virg.* Æn. 10. Iratum deſcribit,

His agitur furiis, totoque ardentis ab ore
Scintillæ obſiſtunt, oculis micat acribus ignis.

Par ratio & uſus in *Ethopœia*, quando mores perſonis affingunt, tum & *proſopœia*, quando ipſæ perſonæ earumque mores finguntur, nam hoc inprimis poetarum eſt proprium, vide deſcriptionem Famæ, & Famis ſupra, tum heroicam noſtram poeſin.

Gaudent quoque *exclamationibus*, in rebus magnis, lætis, triſtibus,

triſtibus,quæ per interjectiones ô; heu,evax,jo,vah &c.non ra-rò extolluntur,exempla paſſim ſunt obvia,quæ nonnunquam cum interrogatione miſcentur,*ut Virg.Æn.2.*

*H*eu!quæ nunc tellus,inquit, quæ me æquora poſſunt
Accipere

*Emphaſis etiam Poetis placet. Virg.*lib.8.de Caco.

-- Jacuitque per antrum immenſum.

*Epiphonema denique.*ut *Virgilius* in Æn.

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Et 2.Georg. - -- Adeò à teneris adſueſcere multum eſt.

*Quæ nonnunquam etiã cum interrogatione miſcetur,ut Vir.*3.Æn

-- -- -- Polydorum obtruncat,& auro
Vi potitur. Quid non mortalia pectora cogis
Auri ſacra fames?

*Hæc ſententia cum gnome ſæpe paucis mutatis,convenit.*Eſt e-nim pronuntiatũ aliquod generale,quo jã dicta cõcludũtur,un-de ſi ex ilo *Virg,2.* Georg. vox *adeo* tollatur e ti gnome, quia non adhibebitur tanquã concluſio dictorum, Imo illud *Virg.*in Ecl,2.

Trahit ſua quemque voluptas.

extra carmen à reliquis ſeorſim uſurpatum gnome erit. De hu-jus verò natura ſuprà eſt actum, Licet autem omnis gnome fa-cilè epiphonema eſſe poſſit:non tamen vice verſa id fiet: nam multa epiphonemata circa particularem materiam verſantur, tale illud *Virg* Æneid.4.

Tantos illa,ſuo rumpebat pectore queſtus.

Vide plura de figuris & affectibus in Palæſtra Orator.

CAPUT XVII.

Comparationis in poeſi vis & ornatus.

SUnt,qui præter figuras,rebus intrinſecas , etiam intrinſeca quædam ornamenta ad figurarum cenſum admittunt : ut ſunt comparationes à ſimili,aut diſſimili,exemplo,vel re. De-inde appoſitiones oppoſitorum,ſive contrariorum,his enim nõ tam rem probari apud Poëtas,quàm illuſtrari exiſtimant , ſed meo quidem judicio utrumque præſtant,adeoque , ut probant locis; ut illuſtrant,figuris accenſeri poſſunt. Ita hæc compara-tio *Virgilii* 1. Georg.non tantùm illuſtrandi,verùm & ſuaden-di gratia adhibetur. Sic

——————— Sic omnia fatis
In pejus ruere,& retro ſublapſa referri;
Non aliter,quam qui adverſo vix flumine lembum
Remigiis ſubigit &c.

Sæpe quidem non res ipſa,ſed modus rei geſtæ magis proba-tur,& illuſtratur.cum hoc ipſo quod illuſtretur, magis etiam ſenſibus & animo inculcetur. Ita *Virgilius 2. Æn.* trepidantem deſcribit:

Improviſum aſpris &c *vide ſeq. capite.*

His *comparationibus* vix quicquā poëſis habet ad res illuſtrā-das nob l us.Cavendū igitur,ne quid obſcurū etiam in exemplis comparatè adhibeatur nā per illud omnino illuſtrari res clarior nō poterit:neq; probabitur quicquā magis incognitis juxta logicorū regulas.Manifeſtus igitur multorū eſt hujus ævi poëtarū error,qui veterū fabulas etiā magis reconditas,in comparationē adhibent:cum non modo nota per ignotiora,verùm & facta ſæpe per ficta probare,aut certa per incerta illuſtrare conētur.Veteribus gentilibus plus hac in re licuit:tum quod fabulæ inter illos paſſim cognitæ;tum quod probabilitatis pleræq; ſpeciem non amiſiſſent.Unde illam *Virg. Æn. 4. comparationem Apollinis cum Ænea* in Chriſtiano *Poëta damnarem.*

Infert ſe ſocium Æneas,atque agmina jungit:
Qualis ubi hibernam Lyciam.Xanthique fluenta
Deſerit,aut Delon maternam inviſit Apollo &c.

Nam quomodo illuſtrabit ſimile obſcurum:quomodo pro-babit falſum?

Nonnunquam tam clarum *ſimile* eſt (quod in laude cenſetur) ut altera pars comparationis non expreſſa ſatis intelligitur, idque in brevibus atque etiam cumulatis comparationib. inprimis locum habet. Ita *Ovidius* lib 1. triſt. & alibi frequenter in elegis.

Terretur minimo pennæ ſtridore columba,
Unguibus accipiter,ſaucia facta tuis.
Non procul à ſtabulis audet diſcedere;ſiqua
Excuſſa eſt avidi dentibus agna lupi.
Vitaret Cœlum Phaëthon ſi viveret,& quos
Optavit ſtultè,tangere nollet equos.
Me quoque quæ ſenſi,fateor,Jovis arma timere &c.

Hujuſmodi illa ſunt ſimilia,quæ ſupra ſapientis pronuntiati locum obtinere docui.

Quan-

Quandoq; & plura ſimilia in eandem ſententiam congeruntur, quod in heroicis & tragicis eſt rarius, ubi unum ferè ſimile, idq; explicatius ad octavum quandoq; verſum [qui tamen non facile cuiquam excedendus eſt ut novitii quidam faciunt] extenditur. Ludunt igitur leviora carmina frequentioribus minutioribusq; comparationibus, talis illa quoque *Ovid.* 3. de Pōto:

Ruſticus agricolam, miles fera bella gerentem,
Rectorem dubiæ navita puppis amat.
Tu quoque Pieridum ſtudio ſtudioſe teneris,
Ingenioque faves, ingenioſe, meo.

Et illa ex 3 de arte.

Turpe pecus mutilum, turpis ſine gramine campus,
Et ſine fronde frutex, & ſine crine caput.

Par de *exemplis* in comparatione uſurpandis ratiò, plura in levioribus fere carminibus acervantur, quanquam & Claud. aliiſque nonnullis eadem, in heroicis, tum & Senecæ quandoque in Tragicis exemplorum profuſio placuerit, quod aliquando, præſertim in panegyricis & poëmatis aliis, non improbem; extra hæc non admodum laudem. In levioribus modò illa breviter uſurpantur ut Ovid. 1. Heroid.

Nec tibi turpe puta precibus ſuccumbere noſtris:
Conjugis OEnides † verſus in arma prece eſt.

Modo plura aut prolixius etiam exempla adhibetur, Idem ep. 16.

Certus in hoſpitibus non eſt amor: errat, ut ipſi:
Cumque nihil ſperes firmius eſſe, fugit.
Hypſipile teſtis, teſtis Minoia virgo,
In non exhibitis utraque falſa toris.
Tu quoque dilectam multos infide per annos
Diceris OEnonem deſeruiſſe tuam.

*H*ac verò ratione adhibita probant magis, quàm illuſtrant, quia translatio in comparationibus uſitata non adhibetur: contra illuſtrabunt potius quàm probabunt, ſi translatè & comparatè ſolum, velut ſimile & res diverſi generis, exempla proferantur. Tale illud Ovid. 4. de Ponto eſt.

Ut Venus artificis labor eſt & gloria Coi,
Æquoreo madidas quæ premit imbre comas,
Arcis ut Actææ, vel eburna, vel ærea cuſtos,
Bellica, Phidiacâ, ſtat Dea facta, manu.
Vendicat ut Calais laudem. quos fecit equorum.

† *Meleager à Cleopatra conjuge inductus.*

Ut

Ut ſimilis veræ vacca, Myronis opus:
Sic ego ſum rerum non ultima, Sexte, tuarum,
Tutelæque feror munus, opusque, tuæ.

A diſpari quoque tamen exemplo quàm ſimili poteſt inſtitui collationem fecit Catullus ep. 5.

Soles occidere & redire poſſunt.
Nobis cum ſemel occidit brevis lux,
Nox eſt perpetuo una dormienda.

Ab eodem partim pari, partim diſpari, comparatio etiam duci poterit. Ita Propert. lib. 2.

Non ſic incerto mutantur flamine ſyrtes,
Nec folia hiberno tam tremefacta Noto,
Quam facile irati verbo mutantur amantes.

Deniq; oppoſita ſimul paris & diſparis, in eadem comparatione adhibentur Ita Virg. Ecl 1.

O formoſe puer, nimium ne crede colori:
Alba ligaſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

De exemplis par ratio: nihil enim aliud ſunt, quam ſimilis quædam humana actio, aut translatio, aut propriè adhibita: quæ paſſim reperies. Verùm cum per ſimilia atque exempla paſſim illuſtriores Poëtæ efferantur, paulò nobis enucleatius in his verſandum erit, & ſufficienda rudioribus cum facultate copia, quæ tamen materiæ potius, quàm elocutioni ornandæ, ſervit.

CAPUT XVIII.

Comparationum à ſimili varietas ſuppeditata, & facilis copia.

COmparatio eximium poëſios decus eſt rectè uſurpata; ſi quidem illa rem propoſitam, velut in illuſtri quadam idea perſpicua notaque imagine, aut raro admirandoque exemplo, intuendam objicit. Hujus comparationis varietatem, vim, ac gratiam, fusè enucleateq; ſingulari opere, quod Speculum imaginum inſcripſimus, ſymbolicæ artis amatoribus expoſuimus, ubi in rem præſentem inprimis ſerviet lib. 4. cap. 5. & 6. Illud univerſim repetam: comparationem, vel à ſimili, vel exemplo duci, ad illius copiam omnem rerum creatarum ordinem facere: ad hujus verò omnem hiſtoriam. Vis e. c. aulicam hominis vitam per ſimilia adumbrare? Dedi lib. 6. c. 15. ib. ex artefactis ſymbola 30. Ex rebus naturalibus ac terra terreſtribusque in-

primis

primis 38. ex aqua aquaticiſque 15. ex aëre aëribuſque tum & cœleſtibus 25. Quod ſi rara exempla utriuſque fortunæ poſtules, fecundiſſima omnis ætatis hiſtoria eſt. Verbo copia utcunque ſtudioſo homini, neque ſimilium, neque exemplorum defutura eſt.

Potiſſimum verò comparationes illuſtrant, quando res inter ſe naturæ diſſimilis componuntur; icciroo, quod in his minus exſpectata convenientia occurrat. Unde pugnantem elegantius cum leone, quàm Achille comparaveris; amantem cum te da potius, quàm cum Didone. Quæ cauſa, cur ſimilia, in poëſi, exemplis potiora habeantur, neque in rerum extra hominem, naturalium deſcriptione, tam frequens eleganſq; ſit uſus comparationum: cùm in eodem genere atque ordine rerum, minùs ſe mutuò illuſtrent. Quòd ſi tamen ab homine, aut vivente ad rem inferiorem ſimile traducendum petatur, omnino contemnendum non erit. Ita alibi me Araneam in tela deſudantem, cum textrice, atque etiam funambulone memini comparare. Ita cum prædatore milite apes comparabis, cumque earum domeſtico labore, caſtrenſis diſciplinæ, aut civicæ in condenda urbe ſtudia. Porrò frequentiſſimæ apud Poetas comparationes è ſimilibus ductæ ſunt, quæ in affectionibus humanis extollendis verſantur. Ut præcipuè ſunt, Amor & odium: deſiderium & fuga: ſpes ac metus. gaudium ac dolor Ira ac manſuetudo, miſeratio & indignatio: invidia & æmulatio: pudor & impudentia, quæque ex his virtutes aut vitia naſcuntur. In his vero vehementiores quique affectus, vel exurgentes, vel etiam compoſiti, nullâ perinde re, quàm ſimilibus, & extolluntur, vel deprimuntur. Vis furentis & irati impetum à Poëta deſcribi? tigridem tibi raptis catulis ſævientem, velut in imagine, propones, aut pugnantem in arena tantum, leonem vulnere perſtrictum, ſævientem aprum, aut denique exæſtuans incendium, tempeſtuoſumve atque exundante fluctu ſpumans mare, contra, vis placatæ iræ hominiſque adumbrationem? conſopitum leonem, ſedatam tempeſtatem, aut flammam, ventum aut mare tranquillitate compoſitum, tibi exhibebit. Vis timidum repræſentet? agnam, damam, leporem, aut columbam inimicum fugientem depingit, vis, tremulum? cum foliis, frondibus aut ſegete ventis percuſſa, componet, atque, ut exemplo rem intelligas, attende, quàm aptè *Virgilius* lib. 2. Æn. ſubitò conterritum exprimat Androgeum.

Improviſum aſpris veluti qui ſentibus anguem
Preſſit humi nitens trepiduſque repentè refugit,
Attollentem iras & cærula colla tumantem.
Haud ſecus Androgeos viſu tremefactus abibat.

Ex qua imagine ita tibi conſiderandus Androgei terror objicitur, ut ſi coram oculis factum obſervaſſe videaris. Cum & nota hæc imago ſit, atque in ſuo genere illuſtris. Enimverò in magna ſimilium copia ſpectandum inprimis, ut loco ac tempore, hoc eſt, non niſi ad rem patheticam, ſive cum affectu conjunctam, aut grandem, adeoque vel extollendam in virtutibus, vel in vitiis deprimendam, adhibeatur. Rebus enim ita aptanda oratio eſt, ut magna ſplendidè, parva leviter ac perſunctoriè exornentur: ne vel ex muſca elephas, vel ex elephante muſca fiat.

Deinde pro re nata videndum, ut ſimile deligas, aptè repræſentans. Quod faciet ſi notum & illuſtre fuerit. Illuſtre appello, quod in eo genere v. g. iræ, aut timoris gravius aliquid excellentiuſque in ſe continet, quàm quod deſcribendum ſuſcepiſti, ſic tigris leoque Percuſſus magis furit, quàm homo; lepus hoc etiam timidior eſt. Adhæc videndum, ne rei ſimilis in comparationem adducta proprietas alia qualitate magis, in eadem re, eminente, obſcuretur: ita ſi navum & laborioſum hominem per aſini laborantis imaginem vel s deſcribere, ignobilis hæc comparatio futura eſt; quia ſtupiditas, tarditaſque magis in aſino eminet.

Deniq; raræ comparationes cæteris magis delectant. illæ præſertim, quæ ex rebus notis petuntur. Quibus inprimis Ovidius placuit. Ita, ut unius pœne plures terreri doceat, inquit lib. 3. de Ponto:

Cum feriant unum, non unum fulmina terrent.

Et, ut malum principio exiguum, denique magnum fieri oſtendat, canit lib. 2. de arte.

Naſcitur exiguus, ſed opes acquirit eundo,
Quaſque vehit, multas accipit amnis aquas.
Quem taurum metuis, vitulum mulcere ſolebas:
Sub qua nunc recubas arbore, virga fuit.

Quod autem hæc raritas exiſtat, vel ex proportione, vel ex oppoſitione, vel alienatione, vel denique alluſione, alibi in ſpeculo imagium latè tradidi lib. 5. & 6. quo ſtudioſum remitto.

Poterunt tamen quandoque res illuſtres ac raræ, quantumvis

vis non ſint vulgo nota, in comparationem adhiberi: modò ita deſcriptione ſua à Poëta elucidentur, ut hac ſatis innoteſcant. Ita Virgilius prædatorem militem, per Aquilam Draconiſque raptum exponit, rem notam per ignotiorem 11. Æneid.

Utque volans altè raptum cum fulva Draconem
Fert aquila, implicuitque pedes, atque unguibus hæſit
Saucius, at ſerpens ſinuoſa volumina verſat,
Arrectiſque horret ſquamis & ſibilat ore,
Arduus inſurgens: illa haud minus urget adunco
Luctantem roſtro, ſimul æthera verberat alis:
Haud aliter prædam Tiburtum ex agmine Tarchon
Portat ovans

§. 2. Poſtremò, ſi mirum aliquod, rarumque, aut naturâ, aut arte facinus exornetur, rarum etiam, ac præter exſpectationem ſimile eſſe conveniet. Ut in artefactis inprimis celebrantur 7. mundi miracula.

Pyramis, & ſimulacra Iovis, ſoliſque coloſſus,
Mauſolæum, Epheſi templum, Murique *a* Pharoſq;
Præterea. Ægypti Thebæ, *b* Lacyrinthus, Pergama Trojæ,
Et Perfoſſus Athos, *c* & aceto pervia rupes *d*
Culta Nerone domus, Pompei, Scauriq; Theatrum,
Phæacū, *e* Heſperidum, *f* celebrantur Adonidis horti,
Quique Semiramidis, *g* qui Mecœnatis *h* habentur.

a *Babylonis*, b *Centum portarum & 40. mil. paſſ ambitu complexa* c *à Xerxe*. d *Alpes ab Hannibale aceto maceratæ* e *Ubi Alcinous pomis celebres habuit.* f *In quibus poma aurea quorum Draco cuſtos* g *Penſiles Babylone*. h *In Eſquiliis ſelecti.*

Hic etiam res raræ non tam magnitudine ſua, quàm exemplo referuntur. Ut ſunt Myrmecidæ quadrigæ ſub alis muſcæ reconditæ, & Archytæ lignea columba, volatu per aërem elata, Horologium Caroli V. in annulo, mobiles largæ menſæ, aliaq; generis ejuſdem. Major verò earum rerum copia à natura nobis ſuppeditatur. Præcipua quædam, tum ex ratione præditis, tum ab expertibus accenſere placuit, verſibus ad memoriæ Præſidium illigata

Natus Agrippa fuit pedibus prior. Iphis utrumque,
Tireſias. Cenuſque adiit. Poſt tempora, ſexum,
Factus Areſtuſa ut poſt ſponſam ſponſus Ariſton †
U Carbo & Curiaſ; dentata Valeria nata eſt.
Naſcitur arridens Zoroaſtres, Democrituſque

† *Plinius, de mutato ſexu.*

M Omnia

Omnia deriſit, deflevit ut Heraclitus.
Craſſus, Anaxagoras, Cato non riſiſſe feruntur.
Sed ſplenem cohibere nequis Zenophante ſolutum.
Cenſor Ariſtarchus gravis eſt Lynceuſque videndo,
Pollet, Ariſtomenes, hirſuto corde probatus, *a*
Mecœnas inſomniſerat, *b* buſtoque relatus
Cœlius eſt Tubero, Confidius ipſe locantem
Buſta ſibi in buſtum traxit: medioque ſub igne
O viola evigila rurſum. Cola piſcis inhæſit
Vrinator aquis, ſolo ſe lacte Philinus
Pavit. Smindirides occaſum neſcit & ortum *c*
Subnexo pedibus plumbo gravis eſſe Philetas
Incipit, & contra ventorum flabra reſiſtit. *d*
De vomica valuit gladio percuſſus Iaſon *e*
Cornelium Ruffum fecére inſomnia cæcum *f*
Et Plato narratur de virgine, ſomno
Fœcundante thorum *g* Sic Gymnoſophiſtaque partu
Budda latus pandis. *h* Populus caret aſtomus ore.
Aure carens Sambri, fert Blemmius os oculoſque
Pectore, promiſsâ veſtitur ab aure Gilonus.
Nigritarum oculum mediâ Rex fronte coruſcat.
Plinius hæc celebrat, ſed vates credite. Nanos,
Certa fides celebrat Pygmæos, Syrbotaſque
Octonis longos cubitis, priſcoſque Gigantes.

Plura his ſimilia Plinius lib. 5. 6 & 7. adfert, ut de monoſcolis, ſive ſcio pedis uno pede ingenti incedentibus, deque aliis qui oculos in humeris ferant, fabulis accenſenda, uti & illa de aſtomis, Blemmiis, & Nigritis, quæ tamen vati nonnunquam ſervire queant rem raram extollenti, non minus quàm fabuloſæ illæ de cornuto Baccho, & natante in concha Venere, modò vim aptæ ſimilitudinis præſtent. Quocirca & alia quædam ex inferiore rerum creatarum ordine admiranda accenſeo.

Struthius

a *Ab ingenio & fortitudine.* b *Triennio ante mortem ſomnum non vidit,* c *Qui neque Orientem ſolem neque Occidentem vidit, ſemper in lecto aut menſa* d *Poeta tam levis ut vento impelleretur* e *Pheraus quem hoſtis vulnerans incurabili malo liberavit* f *Hic enim excacari ſe ſomnians cacus evaſit* g *Cujus mater ab Apolline ſe fœcundari ſomnians concepiſſe creditur.* h *Vti & in Belgio Eligius Roſſel anno Christi 1552. peperit, ut tradidi in* ... *f.*

Struthius *a* excludit pullos ſpectando camelus
Et febris, *b* & clibanus pandit Memphiticus *c* ova:
Piſcantis torpedo manum, remoræque triremes
Defigunt; fundit lethale tarantula virtus
Sanandum cantu *d* in talem Scorpius ictum,
Occiſus ſanat, præſens Carbuncule *e* virus.
Sudando prodis, reſoluti ſanguine naſi.
Noſcitur occiſor. Bufonem ruta trahentem
Muſtela avertit, conſumunt fulmina vinum,
Æraque; vaginâ, loculis, ac vaſe manente.

§. 3. In aliis etiam naturæ elementis reperiuntur admiratione digna.

Ætna vomit flammas, Lipareque, Chimæra, Veſevus.
Mobilis Harpaſiæ *f* rupes eſt indice, totis
Viribus immota eſt. Tellus Paraſina *g* medetur
Vulneribus, Trojæque lapis conſumit edendo
Corpora Sarcophagus. Mons Indi fluminis alter
Æra rapit, refugitque alter. *h* Tranſcendit Olympus
Nubila vincit Atlas atque acroceraunia nubes
Perpetuasque nives alpes, Rhodopeque miniſtrant.
Flumina quid memorem? maleſanis funditur undis
Styx Lethe, Phlegethon, Acheron, Cocytus, Avernus, *i*.
Refluus Euripus, Mæander. At Aſphaltite
Nil mergi, patiturve ſuis Arethuſa ſub undis. *k*
Major ab affuſis non fit Mandurius *l* undis,
Nec minor exhauſtis Silaris, *m* lapideſcere lignum
Tuque Veline facis. *n* prohibes Clitorie *o* vinum
Guſtanti, ſapidis Lynceſſis *p* inebriat undis.
Cyzicus *q* extinguit Venerem Bœotius *r* auget.

a *Struthio camelus non incubando, ſed intuendo ova excludit.* b *Sub febricitantium axillis ova Gallinacea excludi poſſunt.* c *in Ægypto pullos ex ovis in clibano tepido excludunt.* d *Ad muſicos numeros ſaltusq; laſum curari aſſerunt.* e *Carbunculus gemma.* f *Rupes in Aſia.* g *In Taurorum peninſula.* h *Plinius lib. 2. cap diverſis.* i *Lacus eſt Campaniæ, ſupervolantes aves enecans odore ſulphureo: ut Styx pota homines ob hoc inferis dicatus.* k *Illa Iudææ lacus, hæc Armeniæ majoris fluvius bituminoſus.* l *Lacus in Salentino juxta Manduriam. Plinius.* m *Samnitum fluvius.* n *In Piceno Italiæ.* o *Fons Arcadiæ.* p *Acidula in Macedonia.* q *Fons propontidis.* r *Bœotiæ lacus.*

Mnemoſynen fons alter habet, fons opprimit alter. *a*
Ingenium Siculus acuit, ſed Ceëus aufert. *b*
Boniccus *c* vegetat ſenium, plagasque Scotuſa
Quaslibet, in duris facit & coaleſcere lignis.
Calculus, ad Boetis fontes, *d* fluxusque cruoris *e*
Tollitur. Hammonis friget diû, noctibus ardet.
Frigidus Illyrius veſtes accendit; aquisque
Samoſatæ limus flagrat. Fons Caurinenſis *f*
Hic nihil admittit, nihil ille excludit ab undis.
Pinthia nil mergit, Siliæ nihil innatat. Ignem
Dodonæus *g* alit gelidus, cerasque flagrantes
Extinguit, revocatque extinctas. Luce recedit
Hic media, tenebrisque redit. Bithynus adurit
Perjuros Olachas, *h* volvitque Aphrodiſius *i* undas
Ad patrum ſterili fœtus. Sinueſſa *k* propinat.
Vulnera Leucogei fontes, *l* atque Albula *m* curat.
Cydne *n* levat podagram, ſed Anygris *o* tollit odorem.
Cephiſo *p* pugnare Melas narratur: is albas,
Hic dat oves nigras: Pineus Xanthusque ſequuntur;
Ille nigras facit, hic rufas; Candeſcere verò
Clitumnus *q* pecudes gaudet. Tu candide Cratins
Das homines niveos. Sybaris tamen efficit atros.
Par oleo flagrat unda Lycii: *r* ferr pota venenum.
His paria invenies, Rumpetur pellis ovina.
Quando lupi quoties. Non tangent fulmina laurum.
Non aquilam: vituli cutis eſt ſat tuta marini.
Lanâ, lacte, pluit, ferro, cum ſanguine, carne.

His accedunt Poëtica illa de Sphinge; Harpyjis, Gorgonibus, Furiis.

a *Ibidem juxta flumen Orchomenon, unus fons memoriam, alter oblivionem parit.* b *Siciliæ fons acuit ingenium, obtundit in Cea inſula alter.* c *Fons in Hiſpaniola, ut Cardanus de ſubtil.* d *Iuxta Antiqueram in Hiſpania.* e *Ibid. haud procul Burgis juxta pagum Boetium. Marin. lib. 1.* f *In Hiſpania, quem Pinthia in Sicilia, & apud Indos Silia imitatur.* g *In Dodone fons Iovis ut Plin. l. 2, c. 103.* h *Mira hujus fluvii in Bithynia vis in pejorantes ſolùm.* i *Ciliciæ fons videtur.* k *In agro Campano* l *Iuxta Puteolos.* m *Haud procul Roma.* n *Ciliciæ amnis.* o *Meſopotamia.* p *Bœotia.* q *Fluvius Umbriæ.* r *Ex India fontibus.* † *Vide de his aliisq. Plinium, officinam Raviſii, & ſpeculum noſtrum, l. 2, c. 10.*

Furiis, Parcis; Muſis &c. quæ ſunt fictæ quædam vatum ingenio ſimilitudines.

Gratia ſeu *Charites.* Euphroſyne, *Charites;* Agilà, Thalia *feruntur.*
Harpyja. *Harpyja,* Ocypete, *vel* Aello, *ac dira* Celæno.
Furia no- Eumenides Furias *&* Erinnyas *adjice* Ditis:
mina. Tiſiphone, Alecto, *ac hydris crinita* Megæra.
Parca. *Stamina tres Parca,* Lacheſis, Clotho, Atropos, *implet.*
Muſa. Melpomene, Eſterpe, Uranie, Polyhymnia, Clio,
Terpſichoreque, Thalia, Erato, tum Calliopea.
Nympha *Silva fovet* Dryadas, *juga* Oreadas *arva* Napæas,
Najades *in fluviis* Nereides *æquore degunt.*
Signa ce- Urſa, Arctos, Helice, Plauſtrum, Cynoſura, Bootes,
leſtia. Arctophylax *ſequitur flat* Orion, Plejades *hument.*
Zodiaci. Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Piſces.
Gorgones *Gorgones* Euryale, Sthenyo ſimul atque Meduſa.
Larva. *Uno* Empuſa *pede eſt,* Lamia *uno frontis ocello.*
monſtra. *Torva* Chimæra *triplex eſt,* Sphinx *ænigmata nectit.*
Sirenes *blanda, latrans* Scylla, *atque* Charybdis.

Hæc, aliáque ex ſimilitudine rerum formata, vatum phantaſmata comparationibus ſerviunt, non minus quàm rariora ipſius naturæ figmenta. Verùm & parcè hinc ducendæ comparationes; &, ut monui, explicata reconditarum rerum deſcriptione illuſtrandæ. Quod ſi tamen rem in ſubſtantia parem, cum ſimili adhibito, conferas, tum ſatis fuit alterutram deſcribere: v. g. Regalem domum exhibes Principis Bavari Maximiliani, vel Neronis aulam, in comparatione adhibendam, ſuis partibus ornatuq; licebit deſcribere, & ſubjungere. *Talis noſtra* domus, vel certè Boicam adumbrare poteris, ac ſubnectere, aut etiam præmittere *par aula Neronis Aurea; Romana quondam famulata corona.* Longè tamen uſitatior elegantiorque ſimilitudo, quæ à re naturæ diſſimilis ducitur; cùm velut ſymbolum, & imago ſit rei deſcribendæ, & hæc in rebus minus obviis explicatius erit proponenda. Ita ſyncerum hominem cum Blemmiis, qui os oculoſque in pectore ferunt, comparare poteris: hominem verò, fido omnia ſilentio prementem, cum Aſtomo: Regem providum cum Nigrita, præpoſterum cum Agrippa, in-

conſtantem cum Tireſia, aut Arethuſa: mordacem cum Valeria &c. Magis verò etiam futurum eſt elegans, ſi apertæ mentis virum cum limpido fonte: aut hominem, leni facilius, quàm vehementi impetu flectendum cum Harpaſia rupe, irâ æſtuantem cum Ætna, terrena aſpernantem cum Olympo. Pœnitentiam cum Arethuſa flumine, aut Leucogei fontibus, Paſſionis Chriſti meritum, cum Mandurio aut Cephiſo; indulgentem parentum educationem cum Chratide, & ſeveram cum Sybari, aliaque ejuſmodi, quæ fuſius applicata in Speculo cap. 1. l. 10. repenes. hæc enim ſimiliaque quantò ex ſe magis diſſimili, præter exſpectationem adferuntur, tantò plus habent voluptatis.

In fictis denique comparationibus ita verſaberis, ut, ex Vatum uſu, tuo illas ingenio componas aptè ad rei deſcribendæ naturam: Vis adoleſcentem venuſtate ac gratiâ ornatum, aut contra hominem rapacem, prodigum, furioſum depingere, unam Gratiarum, Harpyjarum, Furiarum, Charybdim deſcribe, & cum illa compone: ſic invidioſam ſeniculam cum Lacheſi, ſuavem modulatorem cum Melpomene, alacrem formoſamq; Virginem cum Nympha, illuſtrem virum cum aliquo cœleſti ſidere, inconſtantem cum Euro, aſperum cum Borea aut Africo, lenem cum Zephyro, terribilem cum Gorgone, larvatum cum Lamia aut Empuſa &c. rectè contuleris: licebitque, tuâ etiam fixione, ſimili gratiam ex raritate conciliare.

§. 5. Par alias creaturas ab homine diverſas per comparationem exornandi ratio. vis equum celebrare? cum Alexandri illum Bucephalo; aut ſi parum fortunatus ſit, cum Sejani equo conferes: etiam, ſi libuerit, cum ficto alio, Solis, ſi illuſtris ſit; Martis, ſi ferox.

Equi Celebres.

Solo Phlegon regitur, Pyrois, Eous & Æthon.
Orphnæus, Nycteus, Æthon, *Plutonis*, Alaſtor.
Cum Balio Xanthus currum moderatur *Achillis*.
Cyllere *Amicleum*, fers Pegaſe *Bellerophontem*.

Vis canem aliquâ virtute inſignem comparando extollere?

Canes.

Pamphagus, & *Dorceus* *Actæonis* atque Melampus.
Auram *Atalanta* fovet. Raucisque ac Iſſa catella eſt.
Virgilii Latrator Hylax ſimul atque Lyciſca eſt.
Icarii Mera eſt Domini vigil Argus *Ulyſſis*.
Gargitius te *Geryon* defendere viſus.

Plura in hunc uſum ſimilium rariorum tibi ſuppeditabit, locus

cus de epithetis rariosibus, ubi inventores rerum, & regiones certis muneribus abundantes reperies

CAPUT XIX.

Comparationum ab exemplo ſuppeditata copia.

NUnc ad illam comparatorum partem accedamus, quæ in exemplo, ſeu factorum illuſtrium uſurpatione, & in illius, quod laudamus aut reprehendimus, facti collatione verſatur, quod eandem cum ſimili curam atque obſervationem poſtulat. Nimirum, ut tum excellentius, tum plerumque notius ſit illo, ad quod exornandum adhibetur Aut certè ſi minùs notum ac tale ſit, quod raritate ſua oblectare lectorem, atque illuſtrare rem propoſitam queat explicarè, diſtincteque adferarur. Porrò cum rudioribus ſæpè, eaque quâ ad hanc rem opus, exemplorum non ſuppetat copia: nec verò quibus illa inprimis locis inducenda ſint, conſtare ſatis poſſit. Ad hujus quoq; ſtudii laborisque alieni compendium, meam his verſibus induſtriam contuli, quibus rudi opera, non ad ſtyli, ſed ad materiæ inſtructionem comparatus, præcipua ſcribendi argumenta exemplorum aliqua copiâ illuſtravi, quæ tamen ad memoriam potiùs, quàm plenam eorum cognitionem ſpectent; cùm hæc per ſe integrum opus poſtulet, Raviſii tamen officina ad hanc rem utcunque ſuffragabitur.

Adulatores Turpis Ariſtippus Dionyſi ſervus habetur. *a*
Principum. Æquat Alexandrum Divis Cleo, facta ſequuntur
Evagoras, ac Demagoras *b* plectendus Athenis,
Claudus erat Cliſophus *c* claudo ſub Rege Philippo.
Oſque oculoſque ſimul torquet. Sarmentus in urbe
Clarus adulator, cum Galba clarus Apiti es,
Illos Auguſtus, Cæſarque hos Claudius odit.
Ex S. lit. *Davidi des populo*, d *ſtat Pſeudopropheta tyrannis. e*
Amici. Euryalum Niſus, Pollucem Caſtor amavit.
Theſea Perithous, Pyladem dilexit Oreſtes.
Et Damon Pythiæ, Patrocloque eſt fides Achilles:
Davidi erat Ionathas, Eliphas, conjunctus Iobo.

M 4 Neſſo

a *Philoſophus hic Dionyſio tyranno adulabatur.* b *Hic auro, ille vita multatus quod Alexandrum inter Deos retuliſſent* c *Claudicationis aliaq; Regis Mac. Philippi vitia imitatus.* d *Abſalon 2. Reg. 15.* e *Achabo & Ioſaphato. 2 Par. 18.*

Neſſo Dejanira, Pari Spartuna* placebat.* *Helena.*
Amata Tu Galatea places multis, Atalantaque velox.
mulieres Naſo Corynna tibi; tibi Cynthia pulcra Propertii.
ob formã. Galle Lycoris erat, tibi Lesbia grata Catulle.
Deidamia; places, ſed mox Briſeis a Achilli.
Sed decus & laudes Eſter Iudithaque vincis.
Amati Paſtorum formoſus amor, ſunt Daphnis, Alexis.
adoleſcẽ Poſcit Atyn Cybele, Ganymedem Iuppiter, Herclis
tes ob for- Pulcher Hylas, Lunæ Endymion, Venus ardet Adonin.
mam.
Ieſſaus, Daniel, Ioſeph placuere juventã.
Amentes Medeam Æſonides, Ariadnam ludit amantem
infidi & Theſeus, Æneas Didonem, Phyllida fallax
pereuntes. Demophoon, Paris, Oenonem, Irachuſque Calypſo. b
Iphis Anaxarete, periit, tu pyrame Thysbe,
Narciſſus proprio, Phœbi Cypariſſus amore. c
Aſſuerus Vaſthi. Sampſonem Dalila perdit,
Eſt Holofernis amor Iuditha, Senumque Suſanna.
Amantes Murenam Hortenſi luges atratus; Apumque
rerum vi- Navus Ariſtomachus, ſtudioque tenetur Hiliſcus.
ſum. Criſpus d Conſul amat morum e Xerxeſque virentem
Dilexit platanum. Tumulum Pellæus, & urbem
Bucephalo ſtruxit. Statuam tu Cæſar amato
Tolliſequo. e cornix Marthis f celeberrima Regis.
Et qui Tiberium corvus g populumque ſalutat.
Ægyptique canes, feles, urſique, lupique
Exequiis celebres, quorum monumenta leguntur.
Paſiphe taurum Europeque, Semiramis Hinnum,
Alchidas ſtatuam, ſed Ariſto fœdus Aſellam
Dilexit, pultes Eſau, ſimulacraque Rachel.

Her-

a *Hippodamia pro qua cum Agamemnone contendit, Deidamiam in virginis habitu precatus eſt.* b *Vide Ovidii Heroid. epiſt.* c *Conſule Metamorph. Ovidii. In Pyramo & Thysbe fidelis amor fuit.* d *Paſſienus de quo Plinius.* e *Qui prope humanis pedibus erat neque alium ſeſſorem admittebat.* f *Ægyptii, qua literas, quaquaverſum deferebat.* g. *Hic ad forum mane evolans, nominatim Tiberium Germanicum & Druſum primò deinde & populum ſalutabat, cujus int erfector ſaxis à popu. eſt obrutus.*

Amati ab animali-bus. Hermiam Delphinus *a* amat. Petit anſer Olenum.
Et comes *b* eſt Lacydi Sapartanum *c* graculus ambit.
Sic aries Glauce, ſic Leucade virgine pavo.
Sic aquila *d* Indigenâ Seſti, ſic gallus amato
Amphilocho gaudet, ſic raptor Virginis urſus *e*

Artifices, *Corvus Eliſeum ſequeriſque catelle Tobiam.*
Pictores, Parrhaſius, Pauſon, Timanthes, Zeuxis, Apelles. *f*
Sculptores. Praxiteles, Phidias, Polycletus, Pyrgotelesque,
Lyſippus, Lyſias, Mentor, Myro, Callicratesque. *g*
Fabri. Dædalus, *h* Architas, *i* notique Perillus, *k* Epeus. *l*
Beſeleel; tum promptus Hiram ſatu arte fabrili.

Avari & rapaces. Rufinusque Neroque rapax. Sed & Euclio Plauti,
Alphius, Unidiusque avidus memoratur Horati.
Veſpaſianus amat lotium, quo comparat aurum. *m*
Nabal avarus, Achab, fœda que in fraude Giezi.

Auriga & vectores. Myrtilus Onomai, Automedon eſt vector Achillis.
Hectoris eſt Chabrion. Iolaus ut Herculis, Aſtur.
Memnonis, & Solis Phaëthon, Turnique Metiſcus.
Sic Picus ſic Meſapus moderator equorum.

Bellici Dii. Gradivus Mavors, Bellonaque, Pallas, Enyo.

Viri bellatores. Æneas, Ajax, Agamemnon, Hector, Achilles. *n*
Parthenopæus, *ovans*, Capanéus, Tydéus, Polynices. *o*
Scævola, Torquatus, Decii, Fabii atque Metelli. *p*
Scipiadæ, Gocles, Marius, Cæſarque, Camillus.
Hannibal & Macedo, tum primus ab Hercule Theſeus.
Bellator Ioſue, ac Gedeon, David & Ionataſque.

Fœminæ bellatrices. Sic fortes dicuntur Amazones, atque Lacænæ,
Hippolyte, Harpaliceque, & Pentheſilæa, Camilla.
Et Cyro Tomyris, *q* metuendaque Ninias *r* orbi,

M 5 Teu-

a *Qui puero in aquis pereunte in ſicco exſpiravit.* b *Aquo nec quidem noctu avelli poterat.* c *Iuvinem,* d *Quæ virgini a qua alita prædam adferebat, & in mortuæ rogum ſe conjecit.* e *In agro Suetico, ut Saxogrammaticus.* f *Alexander ab alio nolnit; quam ab Apelle pingi à Pyrgotele in gemmis ſculpi* g *Mimmarum artifex.* h *Labyrintho notus* i *Cujus opus volans columba,* k *Bovis Phalaridis artifex.* l *Equi Trojani repertor.* m *Quod filio indignanti præbet, & an male oleat, quærit.* n *In bello Trojano.* o *In Thebano.* p *Romani.* q *Regina Scytharum victrix Cyri.* r *Sic dicta à Nino Semiramis.*

Teuctaque Romanis, Germanis Amalaſuntha.
Debbora, crudeliſq; Iachel, Iudithaq;, a fortes.

Caſti Dii & homines. Caſta fuit Daphne, Diana, Minervaque caſta.
Aſterius refugit turpes formoſior *b* ignes.
Inſilit ardentes Democles *c* caſtior undas.
Et Spurina *d* ſuam violavit vulnere formam.
Bellerophon, ac Hippolytus, Criſpusque *e* pudici.

Caſta. Penelope, Eurydiceque toro laudata fideli eſt:
Et Fonteja ſacræ placet, ut Iuſſetia, Veſtæ.
Vindicat ereptum Lucretia *f* morte pudorem.
Ioſephum caſtis, Iuditha adjunge Suſannam.

Celeres. Curſor Atas, Ladaſque celer calcavit ariſtas.
Iphlicus atque Orion. Atalanta, Camilla volavit.
Bellerophon, Perſeus tum Dædalus, Icarus alis.

Cojnges ſe amantes. Rubtius Albutiusque *g* torum, ſine lite, colebant.
Plautius, Æmiliusque, uxorem morte ſequuntur. G.
Orpheus Eurydicen revocat de faucibus Orci.
Hypſicratea comes Mithridati *h* prælia tentat.
Mauſolum longo dolet Artemis *i* obruta luctu.
Laodamia ſuo moritur cum Proteſilao.
Iphias (Evadne) Campaneû tua buſta ſecuta eſt.
Servet Hypermneſtre Lycen tibi fida ſalutem.
Admetum Alceſtis redimit moriendo maritum.
Penelope placuit, quamvis inſidus Ulyſſes.
Eſtherem Aſſuerus, Rachelem Iacob amabat.

Conjuges ſe odio habentes. Laodice manibus Mithridatis concidit uxor.
Et Procris *k* Cephali Periandri perdita Lyſis.
Calce peris proſtrata tui. Poppæa, Neronis.

Conſtan-

a *Illa Siſaram, hæc Holofernem maſtavit.* b *Cereris filius.* c *A Demetrio Poliorcete ob formam ad flagitium poſtulatus.* d *Romanus adoleſcens fœminarum illecebras deteſtatus* e *Conſtantini Imp. filius, à Fauſta, ut Hippolytus à Phædra, Noverca ad ſcelus fruſtra invitatus* f *Violata, per vim Tarquinii junioris, ſe interemit, Regum per Brutum ejectorum occaſio.* g *Romani. quorum Rubrius cum Ennia uxore 43 annis vixit.* G Voluntaria. h *Regi Ponti multis bellis & victoriis, uti & crudelitate, in ſuos celebris; ideoque, ne veneno periret, ſenſim ad ejus ſumptionem aſſuefacto.* i *Artemiſia Cariæ Regina, quæ nobiliſſimum viriumque ſepulcrum, ab ipſo Mauſolaum dictum, condidit.* k *Quæ Zelotypa venantem in ſilva virum obſervans, ab eo, pro fera, interfecta eſt.*

Conſtantine tuo moritur Fauſta improba *a* Criſpo.
Ut Circe regeret, Niniqne Semiramis, illa
Tollit & iſta virum Sceleratum Belides *b* enſe
Funeſtant thalamum. Verum Lucilla peremit
Dum Fabiæ aſſuevit. Tollit Roſimunda maritum
Alboinu u, patris calvâ (crudele!) bibentem.
Filia Bentivoli Galeotum ſpreta peremit.
Quod nudam exhibuit Theben luit enſe Pheræus, *c*
Cæde, Ægiſthe, Clytemneſtram, *d* committis Atridæ

Vaſthi odio Regi eſt, infelix Sara precanti.

Corpore craſſo, Mole Sophiſta Leo, *e* & Maximus Cæſar anheli eſt *f*
tenuis, par vo magno. Sed tenuis macia Cherephon *g* Couſque Philetas.
Conopas *h* geminuſque Molon, *i* Pygmæus habetur.
Enceladus Tyrius, Briarius, Minuſque, Typhotûs,
Japetus, atque Gyges, Ephialtes, Coeus, & Othos,
Porphyrion, Rhœcus, Ægæon, Typho, Gigantes.
Defectuoſi. Otomedonque ac Antæus, Polyphemus in antro.
Battus erat *balbus*, Michael; *bambalio* Fundus *k*
Tireſias cœcus. Thamyras, *l* & Daphnis, Homerus.

Eſt Goliath Sampſonque Gigas, cæcuſque Tobias.

Crudeles populi, & homines. Thrax Geta, Sauromatæ, Scytha, Maſſagetæque. Geloni
Centauri Lapithæque truces. Nero, Sulla, Sciniſque

M 6 Buſiris

a *De accuſatione & nece invocantis Criſpi convicta* b *Filia* 50. *Danai ab avo Belo ſic dicta. Quæ totidem Ægiſthi fratris filiis nupta omnes una nocte maritos ſuſtulerunt. præter Hyperemneſtrā quæ Lynceo viro pepercit.* c *Alexander eam Hoſpiti oſtendit, ut Ovid. in loin* d *Quæ Ægiſtho aſſueta, Agamemnonem Troja reducem ſuſtulit* e *Byzantius, qui riſus in publica Athenis concione, dixit uxorem ſe etiam craſſiorem eſſe, eundem tamen utrūque lectum capere.* f *Uxoris dextrocherio pro annulo uſus.* g *Noctua, ob extenuationem per nocturna ſtudia nuncupatus.* h *Iulia Auguſti neptis in delitiis.* i *Quorum alter hiſtrio, alter famoſus latro.* k *Sic cognominatus apud Cic. Philip. 3. uti Michael Imp. balbus dictus & thraulus.* l *Muſas ad certamen temere provocans.*

Buſiris *a* Phalaris *b* Diomedes *c* Sciro, *P*rocuſtes *d*
Iezabel, Abimelech, Iehu, Cain, horror Idumes. *e*

Divites Indi, Arabes, Lydi, Seres Perſeque opulenti,
populi, & Craſſus, Sylla, Midas, Cræſus, Lucullus abundant:
homines. *Reginamque Sabæ, Iobum, Salomonaque junges.*

Doctorum Fovit Alexander doctos, *P*tolomæus, amanſque
patroni. Cæſar, & Auguſtus, tum Magnus Carolus olim.
His Antoninum Tacitumque ac junge Severum.

Docti & eloquẽtes. Natus Ariſtoteles Phyſicis, Plato *S*ocrate juncto.
Archi-mathematicis, Medes: Mediciſque Galenus.
Hippocrateſque, doces leges tu Bartole, Balde.
Tuque loqui Cicerò, tu, cum Demoſthene, Neſtor.

Doctæ fœ- Sappho nota, & Erinna fuit, metriſque Corinna
minæ. Æmula Pindaricis, atque Aſpaſia apta Sophiſtis.
Fatidica & Mauro, Græcæ Nicoſtrata linguæ:
Atque Sibylla frequens, mater Cornelia Gracchi:
Et victrix Catharina Senum, Thecuitis Hebræa f.

Ebrioſi vi- Ennius eſt Bacchum veneratus, & Heraclites.
de Guloſi. Marte pugil, Sophiæque Cliens, Anacharſis amabat.
Amphora Bonoſus, Mero, ſic Nero, *g* dictus, habetur,
Noe, Ammonque, cadunt Holofernes, Balthaſar hauſtu.

Fames. Eſt Peruſina fames, Solymæque ac dira Sagunti *h.*

Felices. Regna Gygis Lydi, Samiique *P*olycratis omnis
Sors fovit, felix Marius, felixque Metellus.

Attis

a *Hunc cum Thraſius pro exoranda à Iove pluvia docuiſſet immolare boſtias, Thraſius prima boſtia factus eſt.* b *His Per illum bovis anei repertorem primum incluſit, ipſe demum etiam incluſus.* c *His equos hoſpitum pavit ſanguine ſed ipſe iiſdem ab Hercule immolatus.* d *Sciron latro de rupe hoſpites præcipitat ipſe à Theſeo projectus. Procuſtes ad ſuum omnes lectum extendebat, vel decurvabat. Schinis inter curvatas arbores diſcerpebat.* e *Herodes Idumæus propriorum filiorum & innocentium puer, interfector.* f *Regis Davidis* g *Imper. Romani, quorum ille cum ſe ſuſpendiſſet, dixerunt amphoram illic ſuſpenſam, hic pro Tiberio Nerone Biberius Mero dictus eſt.* h *Ab Hannibale obſeſſum, ubi præ extrema neceſſitate, ſe ſuaq. flammis abſumebant, uti Solymis à Veſpaſiano obſeſſis, mures aliaque obſcœna comederunt. Peruſium Auguſtus contra Antonium extremè preſſit.*

Felices ex infelicibus. Artis Timotheum; a ſed Enippum b prædicat Argos:

Ante Gyges paſtor, Lictor Darius agreſtis

Iuſtinus, Probus, ac Marius, Ciceroque jacebant.

Baſſus Agaſo fuit, Agathocles c conditor ollæ.

Sphortia de lixis, d Tamburlaneſque e ſubulcus

Magna Helena ignotis latuit Regina Britannis.

Nicoleos ſextus, Pius a lter, & Adria. f Sixtus.

His Ioſeph Moyſes, Gedeon, Saul adjice David.

Ex felicibus infelices. Infelix Marii Samiique Polycratis eſt mors.

Cæderis ô Cæſar, poſtquam Pompeje jacebas.

Tullius Antoni cadit hoſtis ſponte cadentis.

Rex cecidit ſeſe Mithridates vindice, Xerxes

Ferro Atabani gladio hic cadit Artaxerxis.

Se Tamberlano Baizetes, ſeque Saporis

[Valerianus humi ſternit. g Beliſarius h urbem

Sæpe adiens victor, cæcus mendicus adibat

Saul potes his, Sedechia ac Nabuchodonoſor addi.

Ferarum domitores. Pythagoras urſam; Cervum Cypariſſe domabas,

Et tu Sertori cervam, prior Hanno Leonem,

Serpentemque Ajax, quo cum tibi menſa cibuſque,

Tuque Auguſte tigrim, ac Elephantum Pore ſequacem k.

Formoſi. Narciſſus forma, flos eſt Hyacinthus, Acanthus,

Formoſus Paris ac Helene cum Caſtore Pollux,

Rex pulcher Niſus, Bellator Cyllarus atque

Bellerophon, Nireus, Gyges, & Parthenopæus.

Proſtituit facilis Glyceram, cum Laide, forma.

Davidides, l Ioſeph, Eſther pulcherrima Iudith.

M 7 Thes-

a *Cui dormienti fortunam urbes in rete cogentem appinxere.* b *Hujus clypeum publicè ferebat, qui rem bene pro Rep. geſſiſſent:* c *Qui jam Rex fictilibus adhuc utebatur.* d *Unde duces Mediolanenſes celeberrimi.* e *Imperator fortiſſ. Scytharum* f *Adrianus ex Belga Canonico ſub Carolo V ad Pontificatum evectus.* g *Pedibus Victorum quamvis Imperatores pro ſcabello ſubſtrati.* h *Sub Iuſtiniano Imp. dux fortiſsimus: ſed aliorum invidiâ præceps.* i *Quem iccirco Carthaginenſes ſuſtulere metu tyrannidis.* k *Qui aſcenſuro flectebat genua.* l *Abſalom.*

Deformes Therſites *a* Damon *b* Hipponax turpis Hemippus *c*
Mutantes Æſopus, Protheus, *d* Accoque & Julca Philenis.
formam & Lasthanie ſtudiis, regnique Semiramis atre,
habitum. Eugenia, ac Theodra virum pietate figurat.
Sardanapalus erat mulier, cumq; Hercule, Achilles *e*
Metra. *f* Periclymenus *g* Proteus Achelous utrumq;
Fortes cor- Fortis Milo. Schinis, Theſeus, Telamonque *h* Aga-
pore. thoque. *b*
Herculis incubuit, cœlumque Atlantis in armis.
Polydamas rupe eſt preſſus, ſed ab arbore Milo. *i*
Vulcano eſt Brontes, Steropes, famulusq; Pyracmon.
Vi aut arte Pythonem telo Phœbus, ſecat enſe Meduſam.
feras ſupe- Perſeus, Bellerophon triplicem domat arte chimæ-
rantes. ram.
Herculis hydra cadit, leo, taurus, cerva, dracoque.
Theſea Minotaure times, capis Oedipe Sphingem.
Fortes ani- Fortis Anaxagoras, nati poſt funera, ſeſe
mi. Mortalem genuiſſe, refert Cornelia Gracchos
Me peperiſſe ſatis: Xenophon immotus ad aram
Nati audit fatum. Cato, néve Antonius ullos
Concidit ad caſus animo. Qui forte Lycurgo
Eruit inſultans oculum hunc de crimine ſolvit.
Riſit Ariſtides dum ſputo os improbus implet.
Diogenes riſit convitia Socrate juncto.
Cambiſes *k* natum Prexaſpis, ac ebrius arcu
Trajicit, immoti flammis dat Scævola dextram.
Phormio militiæ, Phociôn, Maſiniſſaque *l* durus.
Zenonem

a *Græcorum ad Trojam turpiſſimus, etiam moribus.* b *Cùm obtortis pedibus eſſet optavit ut amiſſa crepida furi convenirent.* c *Vterq; Poeta. Ille Bupalum & Anterinum, ſe depingentes, ad ſuſpendium verſibus adegit.* d *Turpitudinem ſuam exoſus.* e *Sub habitu mulierum non ſine luxuria latentes.* f *Eriſichthonis Theſſali filia, de qua in fabulis.* g *Hi contra Herculem ille ſub bovis, hic ſub Aquila ſpecie pugnavit.* h *Latini Vertumnus. Ille cum Hercule, hic Athenis celebris.* i *Ille dum rupem cadentem vult manibus ſuſtinere, hic dum hiantem arborem diſcerpere tentat, ab illa captus, feris præda fuit.* k *Rex Perſarum de ebrietatis vitio, à Prexaſpe monitus, ut ſe probaret animo præſentem, ejus filio cor ſagittâ confixit.* l *Rex Numidar. qui annos jam natus 90. nudo capite & pedibus incedebat.*

Zenonem Phalaris fruſtra, Cypriusque tyrannis *a*
Torſit Anaxarchum, ſuperavit Regulus *b* omnes.
Fortis erat Sampſon, David Machabæaque, Iudith.

Filii amãtes parentũ.
Erigones laqueo mortem dolet (Icare) patris.
Ne tu Mezenti caderes. eſt victima Lauſus.
Vecta Argia parens, Cleobiſque Bitonq; trahebant. *c*
Oppius, *d* Anchiſes, nato portante, feruntur.
Amphinomus flagrante Ætnâ, fraterque, *e* parentes
Excipiunt. tibi & Antigone, cœce OEdipe, dux eſt.
Obſequitur Iſaac, Ioſeph patriq; Tobias.

Filii in parent. crudeles.
Cæde Clytemneſttam ſternis patris ultor, Oreſtes.
Conjuge Nine cadis, Niniq́ue *f* Semiramis enſe.
Vindicat Alcmæon Eriphylen cæde parentem. *g*
OEdipe *h* tu Lajum perdis. Peliæq́ue ſenectam
Perditis, ô natæ, dum vos Medea fefellit. *i*
Ulta ſuum eſt Cyanes, Cyanippo in patre, pudorem
Enſe Medullinæ manibus ſic cæſus Aruntī es,
Et matrem & patrem Mithridaticus abſtulit enſis.
Perdit Agrippinam Nero: ſic Ptolomeus uterque,
Hic matrē, ille patrem, fratrem quoq; tertius aufert. *k*
Davidides patrem inſequitur, Ammona peremit.

Fratrũ ſororumque mut amors odia & oades.
Quem leo perdit Hyam, deplorave re ſorores.
Heliades caſum Phaëthoetis. Gratia fratres
Vinxit amycleos, Euclidemque in fratris honore. *l*
Romulus adverſus fratrem eſt, Atreuſq́ue, *m* Thyeſten.

Darda-

a *Anacreon qui in mortario Philoſophum contudit.* b *Attilius, qui Carthaginem ad crudelem redire mortem quàm redimi malo Reip. exemplo maluit.* c *Curru matrem ſenem. Sacerdotem ad tẽplum trahebant.* d *Hic dum Troja; ille dum Roma exulare cogitur.* e *Anapius, qui cum vita diſcrimine Catanâ parentes extulêre.* f *Ad flagitium à matre poſtulati.* g *Quia Amphiaraum virum hoſti Polinici prodiderat. vide fabulas.* h *Qui obvium ignotumq; parentem occidit.* i *Quæ falsò perſuaſit ſe occiſum coctumq; ad juventutem reducturum.* k *Primus Philopater ironice dictus quia patrem Evergetem occidit, alter Philometor, quia Cleopatram matrem, tertius Philadelphus, quia Argium fratrem.* l *Qui Cleomenem Lacedam. ſecum regnare eſt paſſus.* m *Cui proprios appoſuit in menſa, pro cibo, liberos, eò quod ſuam uxorem inceſtaſſet.*

Dardanus Iaſium. *a* Polynices contra Etheoclem. *b*
Sic cadit Antigonus, *c* ferro & Typhonis. Oſiris, *d*
Quem ſoror ulta Iſis. Gambyſes *e* enſe ſororem
Suſtulit, ac fratrem Cadis Archeſilae *f*. Learcho:
Filius hic uxore cadit: ſic regna petuntur.
Pro ſævo Tydeus *g* Menalippum ſuſtulit apro.
Choana ſic Helenus *h* Leucon petit improbus enſe
Oxilochi: ſic Mamertes Sylaphonis iniquus *k*.
Caduidus leges *l* Anacharſem, ferre peroſus.
Hunc ſine lege necat: Tollitque Jugurtha Nepotes *m*
Atriſeum Perſeus, Ægiſthus ſuſtulit Atreum *n*
Fratribus eſt odio Ioſeph Iacobus. Abelus.

Fures. Harpalus. Autolycus Cacuſque, Argivus, & Anglus. *o*
Eurybates. *p* Fur eſt Dionyſius, *q* addet Amaſin. *r*
Furatur Iudas, Rachelque, Idola Giezi:

Furioſi. Mænades *ſ* & Phœbas. *t* Corybantes *u* turba furentũ eſt.
Cadmias *x* in natos Hercles, furioſus Oreſtes
Saul at Herodes furiis agitantur iniquis

Gladiatores. Spartacus *y* eſt promptus gladio, Bitho, parque Bachius *z*

Fabri-

a *Quem regandi cauſa ſuſtulit.* b *Pro regno certantes mutuis occumbunt vulneribus.* c *In Iudæa ab Ariſtobulo.* d *Ægyptius Rex, poſtea pro Deo cum Iſide cultus execrato Typhone.* e *Rex Perſarum fratrem Mergidem, quem per ſomnum in ſolio viderat.* f *Cyrenæorum Rex* g *Statius lib. 2. Thebaid.* h *Priami filius. Servius lib. 3. Virg. Ob vitiatam uxorem. Ovid in Ibin* k *Quia hujus filios, ut regnaret, occiderat.* l *Quas Scythis, quibus Caduidus frater præerat, dedit.* m *Adherbalem & Hempſalem legitimos, ut ipſe nobilius imperaret* n *Nepos uterque patruum.* o *Argivi & Angli furacitate celebres.* p *Qui oſtenſurus judicibus, qua arte parietes per uncos aſcenderat, evaſit.* q *Tyrannus Siciliæ Deos ornatu ſpoliabat, dicens illos nulla re egere.* r *Rex Ægypti furto alios depeculari ſolitus.* s *Bacchi Orgia furioſè celebrabant. unde & Bacchæ.* t *Sacerdos Phœbi* u *Sacra Cybeles ſaltu inſano peragebant.* x *Agave Cadmi filia, Pentheum filium laniavit: vide fab.* y *Qui cum 70. gladiatoribus erupit, Dux militum contra Rom. factus.* z *Hi ſocii primò alios plures, deinde ſe mutuò confecere.*

Graves. Fabricius, Curiuſque, gravis Cato cenſor habetur.
Guloſi: Aſtydamus, *a* Phago, *b* Timocrecon, *c* celebrantur edaces.
Notus Alexandro Promachus, *d* Bitiaſque bibones.
Aglais una vorax, atque ebria Myrtala juncta eſt.
Hi Epulo, his Eſau, Lothus, jungatur Adamus.
Hoſpitales. Saturnum Ianus, Æneam Evander alebat:
Et Pholus *e* Alciden, Phæacum Rector *f* Ulyſſem,
Demophonta hoſpes Phyllis, Ariadnaque Theſeum,
Hypſiphyle, Æſonidem, & Medea, Ithacumque Calypſo.
Inhoſpitales. Buſiris durus, Diomedes, Thrax Polymneſtor.
Loth, Abram, Rahab faciles, Nabal malus hoſpes.
Irati & odioſi. Siſyphus, Ixion *g* Tityus, ac Tantalus, urnæ.
Cerberus atque Charon, Hecate, Proſerpina, Pluto.
Commodus *h* iratus famulum fornacibus uſſit.
Vedius effractum vitrum morte ultus acerbâ, eſt.
Medeæ eſt rabies, dedit iracundia Cortis *i*
Nomen, & inviſus ſtendente Vatinius *k* urbe, eſt.
Herodes, Cain atque Ruben, Aſſuerus, Amanus.
Iudices inferi. Æacus, & Minos, Rhadamanthus judicat umbras.
Rigidi Iuſti. Iuſtus Ariſtides æquas moderatur Athenas.
Nota Prienæi integritas fuit una Biantis.
Hermetem *l* Ægyptus laudat, ſed Riphea *m* Teucer.
Centauris æquus Chiron, *n* Locriſque Zaleucus. *o*
Cambyſes Perſia, cui pellis iniqua Siſamnis.

Sedi-

a *Perſa, qui ſolus totum Ariobarzanis convivium abſumpſit.* b *Qui apud Aurelian. Imp. aprum, verveeem, porcellum, ac centum panes, cum orca vini, uno die abſumpſit,* Vopisc. c *Rhodius edendo & bibendo celebris.* d *Qui in certamine bibonum victor, quatuor Choas vini hauſit, donatus talento, ſed 40 extinctis, ipſe triduo ſupervixit.* e *Centaurus.* f *Alcinous.* g *Hic ad rotam, vel prior ad ſaxum damnatus, Tityus ad vulturem. Tantalus ad aquas Belides ad urnas.* h *Imp. Romanus, ut & ceteri Romani,* i ἀ χολέαν *iraſcor, &* χότος, *ira.* k *Cujus ſceleratiſſimam vitam Cicero pro Seſtio inſectatus eſt.* l *Hermes Triſmegiſtus dictus* m *De quo Virg. l. 2 Æneid.* n *Inſtructor Achillis.* o *Qui cum lege ſtatuiſſet, ut adultero uterq; erueretur oculus; oblato ad judicium proprio filio, ſibi alterum, & alterum filio oculum eruit, ne juſtitia deeſſet.*

Sed affixa fuit. Dormitans forte Philippus,
Cauſſa errans, mulctans dedit, abſolvitque Machetam,
Nec Cato, nec quicquam Phocion indulſit amicis.
Manlius adverſus natum eſt, *a* juſſitque Magiſtrum
Terga Phaliſcorum pueris nudare Camillus. *b*
Aſſuerus, Salomon, Samuel, Danielque ſit aquus.

Iudices iniqui. Tarquinius ſpretor, contemptor Amulius æqui *c*
Auritusque Midas Phœbum poſt Pana canentem
Collocat, Heſiodum Fanis *d* præponit Homero.
Uxor Achab. ac David Amans, metuens, Pilatus

Invidi. Magnus Alexander magnos odiſſe ſolebat.
Lyſimachum, tum Perdiccam fortemq; Seleucum. *e*
A Caligis Cæſar magni cognomina raſit,
Torquatis torques, cincinnatiſque capillos
Invidiâ Croculus mortem formoſus adibat. *f*
Invidiam Ioſeph Chriſtuſque ac prodige perfers.

Siſyphus eſt latro Scironque, Schiniſque, Procuſtes.
Latrones. Eſt Garamantus Arabs: Læſtrygonas adde, Cyclopas

Laus rerũ vilium. Syneſii *g* calvus, Buſiris Iſocratis extat.
Notus Apulei eſt Aſinus. ſic Moria Eraſmi.
Nota Favorini febris, Culiceſque Maronis.

Legislatores. Saturnus Latio, Mines tibi Creta, Lycurgus
Spartanis, legeſque Solon praſcripſit Athenis.

Lacrymãtes. Obriguit Niobe lacrymis, Philomela ſoluta eſt:
Mergitur Halcyone, ſudant electra *h* ſorores,

Loquaces. Garrula, lingua Laræ plexa eſt, ut Tantalus undis,
Vatis

a *T. Man. Torquatus filium virgis & ſecuri ſubjecit quod ſine ejus imperio, licet feliciter, pugnaſſet.* b *Optimatum pueros ad urbis proditionem educentem remittit caſum à pueris, quâ aquitate moti ſe dedidêre Phaliſci.* c *Qui fratris Numitoris maſculam prolem interemerat. Rhea ejus filia Veſtalis facta, ex qua tamen Romulus & Remus, fruſtra ab ea ad Tiberim mergendi deſtinati.* d *Rex Chalcidis.* e *Seleucus animo magnus. Perdiccas fortis, Lyſimachus militiæ peritus inviſi erant, quia his dotibus pares, ut Ælian lib. 12* f *Hunc Caligula ſpecie invidendum ſuſtulit: uti Pompeio cognomentum magni, Torquato torquem, & pra invidia ademit.* g *Orationem in Calvitiei laudem ſcripſit, ut Iſocrates laudem Buſiridis, &c.* h *Phaethontis.* i *Ovid. 2 faſt.*

Mordaces poetæ. Vatis Ariſtophanis, lingua Eupolis, atque Chratini. *a*
Et nævi infamis. Tu Mome, ac Zoile mordax,
Oſce, Theonque, noces; Hipponax, Memmius audax.
Morte luis Daphita, mordaxque Theocrite linguam.

Libido & luxuria. Cum Rhodope *b* levis eſt Phryne, *c* cũ Thaide *d* Lais: *e*
Floraq; *f* cũ Glycere. *g* Aſpaſiæq; eſt *h* juncta Sinope. *i*
Dalila cum Raabab celebris, neque neſcia fraudis.

Raptæ. Jupiter Europam rapuit, Minoïda Theſeus,
Eurypus Hippodamen, Briſeide captus Achilles.
Heſionem Telamon, Alcides nobilis Augen. *k*
Et Caſtor Phœben. Ilairam frater, amansque
Tyntariden Paris, & Centaurus Dejaniram.
Romulidæ, ludos inter, rapuêre Sabinas.
Dina Sichem placuit, Saram rapit Abimelechus.

Molles & luxurioſi. Mollis Ariſtagoras, quondam eſt Mileſia *l* dictus.
Huic Agathon tibicen & Heliogabalus: iſti
Par quoq; Sardanapalus erat, *m* par Battalus, omnes
Hos Strato Sidonius vicit, vel mollior Abron.
Cultus Ariſtoteles, comptique Lyſiſtratis ora.
Mollis & Hortenſi, mollis tu Cæſar *n* Juli
Vir muierque audis, illi eſt Dionyſia *o* nomen.
His Sodomæa cohors, Salomon jungatur & Ammon.

Magi. Notus Apollonius Zoroaſtris *p* ab arte, Cynopsque Hoſtis

a *Comici maledici.* b *Hac opulentiſſima Ægyptiam Pyramidem erexit.* c *Pulchritudine corporis judices flexit.* d *In Attica celebris.* e *Græcis ob pulchritudinem frequentata.* f *Quæ multarum opum pop. Rom. heredẽ fecit, atq; idcirco illi floralia feſta inſtituta.* g *Horatio celebrata.* h *Hujus gratia Pericles arma in Samios ſumpſit, Unde ſinopizare, id eſt, laſcivire.* k *Tyrenon quoq; & Bebryciam.* l *Quod mulieri quàm viro propior. Inter mulieres in eorum habitu verſans Aſſiriorum Rex ultimus, uti ille molliſſimus Rom. Imp.* n *Quem Curio pater omnium mulierum virum, & virorum mulierem vocabat.* o *Sic dictus Hortenſius orator, cujus mollitiem Cicero perſtringit.* p *Zoroaſtres fuit Rex Bactrianus, qui artis Magicæ repertor dicitur, ridens natus, cui Apollonius Thyaneus ſub Domitiano, Simon Magus contra D. Petrum ſub Nerone, Cynope contra D. Ioannem certans, accedit.*

BIBLIOTECA V. E. ROMA VITTORIO EMANUELE

Hoſtis Joanni certat. Petruſque Simoni *i*.
Magnifici Magnificus Scaurus, Pompejus & Octavianus. *a*
& muni- Veſpaſiane *b*, nihil, nil tu, Galiene, *c* negabas.
fici. Mecœnas ſtudiis, Probus, ac Pius Antoninus.
Militibus, Nerva & populo faviſſe putatur.
Trajanus *d* Rheni, fratrum Proculeius *e* amator.
Magnificus Rex Aſſuerus, Salomonque videtur.
Medici. Mercurius, Phœbus, Epidaurius *f* atte medentur,
Sic Pæon, Chiron, Podalyrius, atque Machaon.
Muſici. Orpheus, Amphionque *g* canit, ſic vectus Arion *h*.
Nautæ Mneſthea, tum Tiphyn, Palinuro junge Cloantum.
Parentes Aſcanius cura Æneæ eſt. *Hecubæ i* Polydorus.
filiorum Sargapiſes Tomyri eſt Cyrum *k* crudeliter ultæ.
amantes. Rex natam, Mycerine, bovis ſub imagine *l* ſervas.
Benjamin & Ioſeph dilectus & Abſalo Patri.
Odientes Herodes, Mnemon Mithridates, Dejotarusque
aut inter- Tigranes *m* natos, Levigildus ut Herminigildum
ficientes. Suſtulit, ac fidei tutatrix Barbara cæſa eſt. *n*
Poſthumius proprium cædit poſt prælia natum. *o*
Virgineam pater occidit *p* vim Appius infert.
Limonem Hippomenes *q* violatam pabulum edacis
Fecit equi. Sic Leucotheam *r* violenter amatam
Orchomus infodit vivam. Sic mater Agave
Bacchica.

a Sumptibus & operibus publicis in ludos præſertim & theatra. b *Diem, inquit, perdidi quo nulli bene feceram* c *Nil ſe unquam petenti negaſſe confeſſus eſt.* d *Hiſpanus natione, Rom. Imp. optimus & Germanis favens.* e *Qui Murenæ & Scipioni fratribus bello ſpoliatis proprias opes diviſit.* f *Æſculapius in Epedauro cultus.* g *Hic Tyriis Thebanæ urbis condendæ ſuaſor: ille Thrax agreſtes ad humanum cultum traduxit: vide fab.* h *Methymnæus Lyricus à Delphino ludens exceptus emerſit Oceano.* i *Quæ ob hunc interfectum genero Polymneſteri oculos eruit.* k *Tomyris Scyth. Regina, amiſſo filio, Cyri victi caput in utrem ſanguine plenum merſit, atque: ſatiare ſanguine, quem ſitiiſti.* l *Sic Ægyptiis ad cultum propoſita poſt mortem.* m *Plerique regni metu, hic quod labenti filius manum nõ exhibuiſſet.* n *Hæc, quia Idola venerari noluit: ille, quia hæreſin aver ſatus eſt.* o *Suo injuſſu pugnantem ut ſupra Manlius,* p *Ob ſtuprum intentatum. Vindicat Lucretia Regibus, ſic hæc decem viris finem attulit.* q *Ovid. in Ibin* r *Lib. 4. metam.*

Bacchica, dum ſpernit, diſcerpſit Penthea: natum
Harpagus abſumpſit, *a* coquit Atteus pignora fratris.
Progne cædit Ityn, Tereus in viſcera condit.
Tantale, Diis Pelopem mactas. Calphurnia cæſa eſt,
Vinceret, ut Marius pater hoſtem. Agathoclea tollit
Lyſimachus, ſævâ Arſinoe ſtimulante Novercâ.
Rege Athamante cadit juncta Euryclea Learcho *b*
Mergit & Hippodamas Acheloi crimine paſſam, *c*
Te, Meleagre, parens Althæa in ſtipite perdit, *d*
Iephtias occumbit, cadit Abſalo, ſtringitur Iſaac.
Paſtores. Fauſtuſus eſt paſtor, ſocio Gyge, Daphnis, Amyntas.
Cum Simeone Ruben, Saul, David paſtor Iacob.
Pauperes, Codrus & Irus inops, Tellus, *e* Cleobisq; Bitonq;. *f*
Ollaque Telemachi nota eſt, Glyceræq;, *Hecaleſque.*
Magni no- Ælia tota domus tenuem cenſebat agellum.
minis. Æmilius Perſei. *g* tum victor Agrippa Sabini
Pauper, Epictetus, Cato, Pauſon, Epaminondas: *h*
Cũq; Biante Craten Iamacho cõjunge: Lyſandrum. *i*
Iacob inops, Petrus, Andreas Ioſephus habentur,
Piierga *P*rimus Alexandri labor eſt Diis thura litare,
Deum. *P*rimaque cura Numæ. Phœbo prius oſcula Sylla. *k*
Votaque juſta dabat, quàm quod diſcrimen adibat.
Iuſtus Abel devotus Abram, Daniel, Miſaelque.
Piierga Pro patria Theſeus Labyrinthi tecta ſubibat.
patriam, Protogenia cadit, *l* Decii, Coeles. Fabiique *m*

Pro

a *Propoſitum ſibi ab Aſtyage, Medorum Rege ob Cyrum ſervatum* b *Quos in furore pro leonibus occidit Rex Thebarum, Ovid, l.* 4. c *Natam Perimelem, Ovid, 8. met.* d *Quod avunculos occidiſſet. Ovid lib. 1. triſt,* e *Hujus inopiam Cræſi opibus Solon feliciorem dixit.* f *Fratres Argivi.* g *Macedonum Regis.* h *Primus Philoſophus, alter Grammaticus, tertius pictor, quartus Dux.* i *Primi Philoſophi. tertius Princeps Athenienſium, cui electo reſp. pallium & crepidas emit, ut Plut. in Niciæ att. quartus Lacedam. princeps fuit.* k *Cujus ſimulacrum gremio circumferebat.* l *Erechthei Athenienſ. filia ut pater vinceret Eumolphum Bœotum.* m *Romani quorum primi pater. filius. nepos diverſis bellis devoti hoſtium ſe telis ingeſſerunt, alter pontem contra Porſenam ſolus defendit. Fabii contra Vejentes ſoli belligerantes cecidere.*

Pro patria Sampſon cecidit, Davidq́ duellat.

Proditores ſuorum & ingrati. Proderis Amphiarae tuâ. *a* placet alter Adraſtus. Deiphobusque Helenâ. *b* Tarpeja puella Sabinis Seque ſuosque offert armillis obruta pactis. Harpagus Aſtyagem Cyro, Samiosque Philippo Prodit Apollonius. Creſo ditatus, iniquè Eurybatus favit Cyro: Tandem arte Sinônis Græcia, & Annibalis Pœni ſub fraude triumphant. Milo Epirotas prodit. *c* Druſusque Magul ſam *d* Queis Perpenna favet, Sertorius occidit armis. *e*

Proditor Vrias, Sampſon ſed prodit Iudas.

Probi ſervati puniti improbi. Deucalion & Pyrrha manent, ſupernatat *Arca.*
Loth, Iſaac, Ioſeph, Davèd, Caleb atq́ Tobias.
Sed Cain, & Phinees, Ophni, Saul, Abſalo, Zambri,
Promptè obſequi. *Vxor Achabiq́ ſimul, Pharao, Herodeſq́ premũtur.*
Obſequitur Naaman, Ionas, & promptior Iſaâc.

Servi fideles Æſopo famulo nunquam Demoſthenis error *f* Conſtitit extortus. Cleopatram ſerva Nexra Charmioneque ſubit morientem. Europe fugaci Incumbis moriens Gracho. Sic ſervus acerbis Hoſtibus Urbini occurris caſurus amictu. *g* Zopyre, Dario es, Trojano fidus Achates. Pro Bruto, fictâ ſe voce, *h* Terentius offert.

Labano Iacob, Ioſeph fidus Pharaoni.

Senes Titonus, Neſtor, Pylius, *i* Cumæa Sybilla.

Mathuſalem longævus, Adam eſt Iſacus, & Abram.

Stulti. Stultâ mente Bagas Melitides atque Chorœbus. Et delira Acco ſpeculi ſub imagine luſa *k*

Temperãs & parcus. Gymnoſophiſta Indus parcè, Ægyptique Sacerdos, Perſarumque Magus vixit, ſat menſa Laconum Frugalis. Perusque Indus *l* panem addidit undis. Puls Anacharſis erat; lac Socratis, eſcaque panis.

Zeno

a *Eriphyle, qua monili aureo Adraſti capta eſt.* b *Quæ hunc, alterum à Paride maritum, Græcis dormientem prodit.* c *Papyrio Curſori ſpe merced.s.* d *Mauritania Regem hoſpitio ſuſceptum Baccho pro pecunia prod t.* e *Vt ſolus Hiſp regno potiretur.* f *Adulterium.* g *Cui in Reatino agro ejus facti ſtatua à Domino erecta.* h *Ad Domini ſimilitudinem.* i *Sic Neſtor dictus ab urbe Peloponneſi Pilo.* k *Vbi alteram ſibi ſimilem latère credidit.* l *Rex illorum ab Alexandro ſuperatus.*

Zeno capit quæ cruda, *a* fam o menſura Lycurgi eſt
Eſt Maſniſſa ſemel, Mithridates ſtando refectus

Intemperans & prodig. Lucrenſes vinum exoſi, Moſcuſque Sophiſta,
Sic carnem & vinum Tyanæus Apolline dictus.
Parcus Eliſæus, Ioannes parcus, Elias.
Attica, Perſarumque cohors, Cyprus, atque Corinthi.
Prodiga quæque fuit: Focus famoſus Athenis *b*,
Albidius *c* Romæ decoctor: Apicius *d* omnes
Vicit, & in ſola Vitellius *e* effert.
Filius Æſopi, Cleopatra, *f* Neroque guloſi
Et tu Galloni, *h* Gnathoque Philoxenus, Abron.
Baltaſar, Aſſuerus cum Divite Prodigus hoſpes.

Textrix Penelopes tela, & Pholoes laudatur Arachnes.

Vani & ſuperbi. Se Sapor Aſtrorum fratrem, Salmoneus eſſe
Lactabat tonitrus dominum, Ammonemque *k* parentem
Fingit Alexander. Menſem Nero vertit Aprilem.
Empedocles vates præceps devolvitur Ætna
Ne moriens credatur homo. Sanabere gratis
(Dic tantùm eſſe Jovē) præſente Menecratis arte. *m*
Tibicen *n* Phœbo certat, Thamyraſque *o* Camænis
Infelix Niobe Latonam prole laceſſit.
Lucifer elatus Thare, Nabuchodonoſor & Saul.

Vafri. Siſiphus, atque Sinon, Ithacus *q* vafer atque Phrynondas.

Achito-

a *Philoſophi omnes.* b *Phocionis Principis filius* c *Qui omnibus conſumptis ades incendit.* d *Qui, ne rebus conſumptis ſupereſſet, venenum bibit.* e *Qui menſam non minoris 400. mil. apparabat.* f *Hæc & ille uniones liquefactos ſorbebant.* g *Qui prodigioſas in omnia expenſas faciebat.* h *Gurges dictas* i *Hic collum gruis optabat & uti Abron, in Proverbiis eſſe cœpit* k *Iovem cujus ſe filium poſt tot victorias haberi voluit.* l *Suo illum nomine Neronem appellari volens.* m *Hic Epiſtolis ſui ſcribebat, Menecrates Iupiter, quia hæc nomen tribuebant, his gratis curationem medicam impendit.* n *Marſyas victus & excoriatus* o *Victus oculis & Lyra privatus.* p *Quæ prolibus, Diana transfixit, dolore in ſaxum obriguit.* q *Ex eodem patre Autolyco furum principe, qui Siſyphum habuit aſtutiſſimum Atticæ latronem, unde Sinon. Ex Anticleam, unde Vlyſſes ſive Ithacus, qui Trojam aſtu occupavêre. Vide fa-*

Achitophel Iacob, Iudith ſimulator Ioſeph.

Vates. Amphiaraus humo merſus, cum præſide Phœbo.
Deiphobe Caſſandra ſimul, vateſque Sibyllæ.

Venefici Sunt Marſi & Pſylli, Neuri, Choatræque potentes
Carmine, Canidia ac Micale, *a* Medeaque, Circe.

Venator. Hippolytus, Cephalus, venator, Lauſus, Orion,
Actæon canibus laceratus, Adonis ab apro.
Venatrix Atalanta fuit, Arethuſaque *b* & *H*ppe *c*
Arte Philoctetes vibrat & tu Mopſe, ſagittas.
Venatorem, Eſau memini, Nembrothque potentem

Viles officio homines. Carphorus mango eſt, Sutor tu Alphene, Coquuſque
Myſtillus. Lycinus tonſor, veſpillo Diaulus.

a *Hæc apud Ovid. illa apud Horatium celebris.* b *Ab Alpheo amata, ut vim effugeret Diana miſeratione in fontem ſui nominis verſa eſt.* c *Chironis filia in venatu gravida facta, metuenſque parentis à Diu in equam verſa, & in cælum translata fingitur.*

Hæc ubi memoria complexus fueris, illuſtriora, cum ex ſacris, tum inprimis profanis exempla ad ornatum ſubvenient. Alia tamen hic ſeſe, tam in ſcribendis quàm intelligendis vatum carminibus difficultas offert, ex libertate patronymicorum orta, quam nonnunquam neceſſitas, aliquando ornatus requirit, quare & paucis hunc nodum diſſolvendum eſſe ſtatui, nequid ex arduis in hac arte intactum prætercam, de quibus pp. ſeq.

CAPUT XX.

De patronymicis in exemplorum uſu occurrentibus.

PAtronymica in exemplis atque hiſtoriis tunc uſurpantur, quando vel proprium minus carmini aptum eſt, ut *Hercules*, & *Athenienſes*, pro quibus *Amphitryoniades* à patre Herculi Amphitryone: & *Cecropidæ* à Cecrope Athen. Principe rectè dixeris: vel quãdo minus grave, aut ornatũ eſt. Sic *Thaumancias*, pro *Iride* Thaumantis filia. *Dardanidæ*, pro *Trojanis* a Dardano Rege, rectius uſurpaveris: vel denique raritatis cauſâ adhibentur; quia nimium trita Poëta nonnunquam reſpuit. Ut in iiſdem exemplis liquet. Quod ſi proprium claritatis gratiâ adjicitur,

ut

ut *Lariſſæus Achilles* patronymicum epitheti vicem obtinebit.

Ampliſſimus patronymicorum eſt campus: ſiquidem à parentibus, proavis, regionibus, urbibus, fontibus, aliiſve adjunctis locorum & perſonarum deſumuntur, ex quibus illius, quam deſcribimus, perſonæ, aut gentis notitia lectori ſubjici poſſit. Qua in copia delectuque illud inprimis cavendum, ne vox pleramque communis multis, v.g. Æacides, quæ tā Pyrrho quàm Achilli (quorum uterque nepos Æaci) tribui poterit, ſenſu minus finito uſurpetur, qui niſi ex adjunctis totius conſtructionis pateat, omnino patronymico erit abſtinendū; vel certe cum adjuncto ſubſtantivo alio exhibendum. Ita *Libyſſis* n[illegible] ſufficiet: niſi addas vel *femina* vel *urſa* vel *leæna*. Nam hæc omnia per illud patronymicum intelligi poterunt. Neque Tantalides: nam plures à Tantalo ſunt filii, & nepotes, ut Agamemnon, Atreus &c.

Quod ſi tamen ex aliqua regione, ſtirpe, aut familia, heros, aut herois maximè in ceteris inſignis extiterit, hi per illud patronymicum ſine aliis adjunctis uſurpatum accipiuntur. Ita cum ex Æaci poſteris ante omnes Achilles pronepos emineat, hic Æacidæ titulo cenſetur: cum inter Trojanos nemo celebrior Ænea, Dardanides illi tribuetur. Ita Virgil. Æn. 1. *Sævus ubi Æacidæ telo jacet Hector.* Qui alibi Æneid. 3. eandem vocem pro Pyrrho Epirotar. Rege adhibiturus, ita adſtringit:

Conjugio Æacidæ Pyrrhi, ſceptriſque potitus.

Sic Davidides pro Chriſto accipiendus, niſi ex adjunctis conſtet aut Salomonem, aut Abſolonem aut alium ex poſteritate intelligi. Sic etiam inter Iacob & Eſau filios Iſaaci cum ille dignior, Iſacides illi potius, quàm huic competet. Deinde ſi nemo inter eos qui ſub eodem titulo cenſeri poterunt, ſingulari dignitatis prærogativa emineat, ordinis habetur ratio. Ita Abramides Iſaacum potius, quàm Iacobus, & Iſacides Iacobum potius, quàm Ioſephum deſignabit. Et Priamides Hectorem potius, quàm Æneam indicabit, ſi ordo naſcendi ſpectetur: cum ille filius, hic cognatus: Iterum Hectorem potius, quàm Paridem ſi dignior præferatur, cum ille ſua virtute, hic vitiis innotuerit. Pari ordine naturæ proles ante nepotes habentur: & hi ante pronepotes, dignitatis verò lege Principes ante ſubditos, ſenes ante juvenes, viri ante feminas, quanquam & hæ ferè patronymicorum terminatione diſcernantur, ut mox videbimus.

Obſervandum præterea eſt, quod Patronymica illo, quo di-

ximus, dignitatis, aut naturæ ordine à potioribus ſint petenda, iiſdem maximè notis. Ita Pyrrhum ex Achille patre rectius Achilliden, quàm ex proavo Æaciden, & Agamemnonē potius Atriden à Patre Atreo, quàm Tantaliden ab avo dixeris, ordine enim naturæ hi præeunt, dignitate ac fama non impares, accedit, quod ambiguitas & incertitudo ſignificandi tollatur. Ita etiam à patre Iſaac Abramides citius, quàm à matre Saraides dicendus, tum quia minus nota hæc, tum quia minus digna. Abſalonem, niſi extorqueret neceſſitas, non probarem ab obſcuri nominis matre Maacha, Maachidē appellari, certè ſi Joabum D[illegible]dicæ militiæ Ducem à parente Servia, Serviaden, aut Semei [illegible]umniatorem à patre Gera Geraden dicas, hoc ut obſcurum, ſic abſurdum erit. Neque enim ullo virtutis titulo hi parentes celebres, fruſtra ad nomen filii ſuâ memoriâ illuſtrādum adhibentur, quæ præcipua patronymicorum eſt gratia. Proinde, hac in re Virgilius, quàm Ovidius circumſpectior qui non ſemper à vitio abſuit. Sic 5. Metam. De Perſeo dicit Ultor *Abantiades*: deducta ab Abante proavo: voce, quæ à pluribus eodem uſis nomine ad alios ſignificandos traduci poterat, minuſque lectori genus Perſei, quam ſi ab avo Acriſio aut matre Danaë deſumpta eſſet, proponebat. Poëta majeſtatē plenæ vocis obſcuritati atque ambiguitati præhabuit, vix tamen exēpli autoritate imitātem tuebitur. Virgilius dixiſſet; *Vltor Albantiades Perſeus*, multò verò minus vocaſſet Æacum (*lib. 7. met.*) à materno avo Aſopo *Aſopiadem*, aut Callimachum poëtam à Batto patre *Battiaden*. Neque enim extorquet neceſſitas, quod propria nomina non repugnent carmini, ſola raritas, cùm non illuſtret, ſed obſcuret, minimè excuſabit.

2. Formatio patronymicorum, libera ſatis, regulis quibuſdam dirigi magis, quàm definiri poteſt. Maſculina terminantur in *Des*, ultimam primitivæ vocis ſyllabam in *i* vel à, vel *ia*, (niſi jam ante habeant) plerumque mutando. Sic Æneas non tantum Æneades ſed Æneides aut Æneides etiam, habet pro Julo filio. Anchiſes Anchiſiades, vel Anchiſides pro Ænea. Belus Belides, eſt Palamedes, ſed cum addito ſubſtantivo reſtringendum ut *Belidæ nomen Palamedis* Æn. 2 unde femineum Belis in plur. Belides, Danai filiæ. Hippotes Æoli pater Hippotades habet.

Cæterum nomina in *jus* ſemper ferè *iades*, uti in *eus* ſemper *des* dant. Ita Nauplius, Theſtius, Naupliades, Theſtiades: uti

Atreus

Atreus, Theſeus. Atrides, Theſides. quanquam & Otriades legatur, & reſolvi poſſit Theſeides in Theſeides.

Nomina verò declinationis tertiæ addito ad caſum dativum *des*: vel, ſi in as nominativus terminetur adjuncto *ades* formatur. Sic Æſon Æſoni Æſonides, pro Jaſone ejus filio dices: & Atlas Atlanti Atlantiades pro Mercurio ejus nepote. Imitantur hæc rarius per fictionem genitivi alia quædā nomina, ſic à Japeto Japetionides, pro Atlante filio, & ab Acriſio Acriſioniades, pro filio Perſeo deducitur: ut ſi Japetus Japetionis, Acriſius Acriſionis in genitivo haberet. Quo etiam OEdipodionides pro Pulynice apud Stat. 1. Theb. ſpectat ab OEdipo patre deſumptum.

§. 3 Femina communiter in *is*, ſæpè in *as*, ratius in *ne* exeunt. Illa à maſculinis patronymicis *de*, vel *ades* ſyllabâ ſublatâ, hac lege fiunt: ut pro Atlantiades dicas Atlantias vel Atlantis, quæ in plurali rurſum Atlantiades, vel Atlantides pen. brevi habent. Quod moneo, ut intelligas in plurali femineam ſignificationem habere, quod ſi gentem, aut totam aliquam ſtirpem indicent, maſculina, in plurali adhibentur ut Atlantiadæ, Romulidæ, Cecropidæ. Quanquam Tantalides, Dardanides, Danaides in plur. tertiæ declinationis pro feminis ſolis uſurpari jure poſſint. Notandum verò, quòd in formatione femininorum maſculina in ides penult. longa reſolvi debeant: ut Theſeus Theſeides: unde Theséis. Æneas Æneides, unde Ænéis. In quibus penultima, licet reſoluta, plerumque longa manet, quanquam *Æneidos vati* Ovid. 3. de Ponto dixerit.

Fœminina in *ne* ex genitivis formantur: ut Neptuni Neptunine; niſi *i* ante *os*, nominativus habeat: tunc enim *one* dabunt, ut Acriſios Acriſione, quod tamen rarum eſt.

§. 4. Quid verò faciendum, cùm neque proprium nomen verſibus idoneum, ut v. g Abſalon heroico carmini, neque aptum patronymicum ſuppetit? Reſpondeo, circumſcriptione utendum eſſe; quæ in perſonis maximè nobilibus exprimendis locum habet. Ita Abſalonem depinges, cùm dices, rebellem Jeſſiadæ ſobolem. Inhiantem patris Hebræi Imperio. Poteris etiam ad generale patronymicum epithetum reſtringens adjungere, ut comatum appellare Davidem, Formoſum Jeſſiaden.

Paucis carminibus præcipua veterum patronymica denique ad memoriæ ſubſidium exhibeo.

§. 5 A. Æacides ac Pelides *a* dicatur *Achilles*.
Actaeon b Cadmējus erit, Cadmeis *Agave c*
Argolis *Alcmena eſt* juvenis Cinyrējus *Adonis. d*
Tuque Thyeſtiades *e Ægiſthe* Argivus adulter,
Diceris Atrides *Agamemnon f Tantalideſque.*
Thermoodontiaca eſt, peltataque *g* fortis *Amazon.*
Andromede Cepheis *h* erit. objectaque monſtris.
Minois Gnoſis *i* Creſſa eſt *Ariadna* puella.
Æneas Anchiſiades eſt, Dardanideſque *k*
Oilides alter *l* alter Telamonius *Ajax*,
Æmathius *dux* & *Macedo* Pellæus *m* habetur.
Alcinous Corcyrejus, *n* Phæaxque, dat hortos.
Pœnus, Agenoreus *o* Tyrius, Sidonius eſt Dux
Annibal, eſt Libycus, Naſamoniacusque Tyrannus.
Paſtor Ariſtotides, *p* cuſtos Junonius *Argus*.
Æneides ac Dardanius dicatur *Iulus*. *q*
Japetionides *r* Libycus Mauruſius *Atlas*.
Venatrix *Atalanta* Arcas, Schœneja *ſ* virgo eſt.
Tantalides *Atreus* Pelopeje, lanista Thyeſtæ *t*
B, Baſſaris, Ogygia eſt Mœnas Thyasque *u* Lyæi.
Danaides fractâ laſſantur Belides *x* urnâ.

Bellero-

a Ex *Peleo patre & avo Æaco* b *Nepos Cadmi filius Ariſtæi & Autonoes: dictus Ariſteides, ſive Autonoejus heros.* c *Cadmi & Hermiones filia.* d *Filius Cinyræ Cypri Regis* & *Myrrha.* e *Thyeſtæ ex Pelopeja filia natus.* f *Ex preavo Tantalo, avo Pelope, parentibus Atreo & Ærope Thyeſtæ uxore.* g *A Thermodonte fluvio, & peltis dicta.* h *Cephei & Caſſiopes filia Nereides formâ provocans ceto objicitur,* i *Gnoſes urbe Cretæ, ubi Minos pater regnavit.* k *Dardanus in Thracia ejus urbis conditor, quam Tros poſtea Trojam dixit. Ilus Ilium* l *Hic ex Telamone, ille Oileo patre.* m *Alexander à Pella urbe & Æmathia, id eſt, Macedonia.* n *Ex Corcyra inſula maris Ionii Phæace patre, unde & regio dicta eſt* o *Ab Agenore Phœnicum Rege, cetera ſunt popularia nomina.* p *A patre ſic dictus.* q *Aſcanius Æneæ filius.* r *A patre Iapeto, cetera ſunt populi nomina* ſ *Schœnei fil. ab Hippomene curſu victa.* t *Eadem fratri Thyeſtæ competunt, qui Tantalum avum habuere, Pelopem patrem.* u *Bacchæ dictæ Baſſarides à veſte talari, unde & Bacchus Baſſareus &c.* x *Ab avo Belo, & Patre Danao.*

Bellerophon Glauci *a* Iſthmiacus domitorq; Chimæræ eſt.
C. *Cadmus* Agenorides *b* Sidonis, Hyantius exul.
Caſſandra Priamus *c* Phryx & dant Pergama nomen.
Dat Coſtus *d Catarina* tibi, & Memphitidos *e* ora.
Sunt Ixionidæ *Centauri f* nubigenæque,
Semiferique homines & quos dixêre bimembres.
Philyrides ac Peliacus *Chiro* quue *g* biformis.
Ætnei fratres, Vulcanis turba *Cyclopes*.
D. Jeſſiades *David*, *h* fundâ fidibusque celebris.
Theſſalis eſt *Daphne* Peneis *i* grataque Phœbo.
Dejanira OEneis erat. Calydonia, Neſſi. *k*
Delphobe Euboica eſt Glaucis, Cumæaque vates.
Phœniſſa eſt *Dido* Tyria, & Sydonis, Eliſa.
Alter Biſtonius *Diomedis*, Thraxque Tyrannus:
OEnides alter. Tydides *l* junctus Ulyſſi.
E. Icaria *Erigone* eſt, *m* ſimul & Marathonia virgo.
Latmius *Endymion n* venator, Noctis alumnus.
Labdacô & OEdipode & Cadmo *o* eſt Dux *Etheocles*.
Nonacrius *p* fuit *Evander*, Palantius Arcas.
Europe Sidonis, Agenoris, *q* improba pellex,
Eſaiam Amoſiden, *r* Thesbiten dicat *Eliam*.
Myſta *ſ* Celenæus *Cybeles* Cures, Corybasque.
G. Iojades, *Gedeon* *Goliath*que Philiſtide cretus.
Geryon triplex Tarteſſiûs, paſtor Iberus.

a *Regis Epyra fil. caſtius*, b *Agenoris fil. Sidon urbs Phœn. Hyas Rex Bœotiæ unde Hyantes &c.* c *Pater unde Priamis, Priameia &c.* d *Pater, unde Coſtis.* e *Memphis urbs Ægypti.* f *Ab Ixione & nube geniti.* g *Saturni & Philyra fil Achillis Peleï fil. inſtructor Centaurus* h *Ex Ieſſe vel Iſai pate unde & Iſaides, & Ieſſides.* i *A patre Peneo excæcato quod alienam ebrius apperiſſet* k *Herculis uxor à Neſſo Centauro rapta.* l *Diomedes Rex Ætol Tydei & Deiphiles fil. ab avo OEnides* m *Icaru à temulentis occiſi, fil. ſuſpendio patris mortem ſecuta ideoque in Cœlum translata.* n *In Latmin Cariâ monte à Luna amante ſopitus* o *Principibus Thebanis, ex quibus OEdipus pater unde Labdacius, Cadmejus, OEdipodionius dicitur.* p *Nonacris mons Arcadiæ unde Evander in Latium ad Palatinum tranſiit* q *Idra patre, Agen. ſic dicta.* r *Ab Amos Propheta oriundus.* ſ *Galli dicti Curetes &c. Celana locus in Phrygia, & mons Ida ab iis cultus.*

Saxifica, & Phorcys (*a*) *Gorgo* eſt, ſerpente comata.
H. Igniparens *Hecuba* eſt *b* Priameïa, Ciſſeiſque.
Raptus equis *Hector* Priameius *c* Troïus heros,
Tyndaris, OEbalia, eſt *Helene d* Spartana, Lacæna,
Mœcha Therapnæa eſt, formoſáque filia Ledæ.
Eſt Phryxæa ſoror Nepheleïs, Athamantias, *Helle*. *e*
Amphitryonides, Alcides, Claviger *Hercles f*
Cœlifer, Alcmænâ genitus, Tyrinthius heros.
Virbius, *Hippolitus* Theſéjus, *g* Amazone natus.
OEbalides, & Amyclides *Hyacinthus* habetur.
I. Phryxæo Æſonides, ac Colchide notus Jaſon. *h*
Hic Mathaniades *i Ioſephus*; is Iſacides eſt;
Jacobi ſoboles, & caſtæ laudis uterque.
Ephigenia Agamemnonia eſt, Pelopêïa, Mycenis, *k*
Inachis eſt *Iſis*, *l* Memphitis vacca, Pharaonis.
Abramides, & Saraïdes memorabitur *Iſaac*.
M. Theſtiades, ac OEnides, *m Meleager*, haberis.
Tantalides, ac Atrides, *Menelae* putaris.
Phaſias, Æætis, *Medeaque n* Colchis, iniqua eſt.
Amramides *Moyſes* cornutus, virgipotensque.
N. Nelejus, Pyliusque ſenex, *Neſtorque o* triſeclis.
Lamechides *Noë*, vitiſque, arcæque repertor.

Tantalis

a Phorci vel Phorcynis Regis Sardin. filia Meduſa, eſt una Gorgonũ. b Uxor Priami. filia Ciſſei, vel, ut Hom. Dymantis. c Unde & Priamides primâ longâ, à Priamo patre uſurpatur. d Tyndari, Regis Laconum & Leda fil. quàm in vico Therapna dicto in Laconia. ſeu OEbalia, cum Caſtore, Polluce & Clytemneſtrâ, peperit. e Ex Athamante Rege Theb & Nephele cum Phryxo nata. f Ex patre Amphytrione (& Alceo avo) dictus, qui eum in urbe Tyrinthia juxta Argos ex Alcmana ſuſcepit. g Vel Theſides: à Theſeo, ex Hippolyta Amazone natus, qui Phædram fugiens, & ab equis oppreſſus, in vitam à Diana revocatus, Virbius, quaſi bis vir, vel vir vivens, dictus eſt. h A patre Æſone Colchidem, id eſt, Medeã, cum Phryxi vellere rapiẽs i Mathan noſtri; Iſaac veteris Ioſephi avus eſt. k A patre avo, urbe ſic dicta. l Io, vel Iſis, Inachi filia, & Phoronei Regis Arg ſoror m Oneus Ætol. Rex & Althea Theſtii fil. Meleagrum, Tydeum & Dejamiram genuit; natus Calydone, unde varia patronym. n Æëta Colchorum (apud quos Phaſis fluvius) Regis filia. o Ex Neleo Pyli (urbis in Laconia) Rege, & Choride.

Tantalis eſt *Niobe.* Sipyleia,*a* prole ſuperba.
O Dic Agamemnonides, dic & Pelopêjus *Oreſtes.b.*
P. Priamides, Paris Idæus, cum Judice, raptor,*c.*
Patroclus Actoridesque Menætiadeſque vocatur. *d*
Tharſides *Paulus*, *Petrus* Bethſaide natus.
Acriſioniades *Perſeus* *e* Danaia propago,
Inachides *f* & Abantiades, victorque Meduſæ,
Eſt Hyperionius *Phatebon g* Clymenia proles,
Sunt Dirce, & Thebæ *Potyniei h* Iſmenus, & Argos.
Paſiphae conjux Minois, *i* filia Solis,
Icaris Icariotis erit fida *uxor* k *Ulyſſei.*
Paſiphae, Minos, Theſeus dant nomina *Phadra. l*
Ennæus, cyclops *Polyphemus*, *m* lumine captus.
Laomedontiades *Priamus*, *n* Phryx, Dardaniuſque:
Japetionides *Epimethêus* atque *Promothêus.o*
Sic Epimethis erit, ſic & Titania *Pyrrha.p*
Scyrius, atque Neoptolemus eſt *Pyrrhus q* Achillis.
Panthoides eſt *Pythagoras r* Samiuſque magiſter.
R. Martigenæ, Iliades, cum fratre eſt *Romulus ſ* Auſon.
S. Davidides *Salomon*, & magnus rector Idumæs.
Manoides *Sampſon* Naſaræus, terror Hethæis.
Actæuſque *t* Anytique *u* reus, de *Socrate* dictum.

N 4 Cadmeis

a *Ex Tantalo nata & verſa in ſaxum, tranſlataque in Sipylum regionem, illic in montis vertice liquitur.* b *A patre & proavo.* c *Iudex inter Deas in Ida, raptor Helenæ* d *Ab Actore avo Herculis contra Amazones comite, & patre Menætio, quem Actor ex Ægina ſuſcepit.* e *Natus ex Danae, turri ab Acriſio patre (qui Abantis filius fuit) fruſtra incluſa.* f *Inachida Argivi etiam ab Inacho Rege dicuntur.* g *Hyperionis ſeu ſolis, ex Clymene filius.* h *Hinc nomē habet Dirca' &c. convenīūt & illa qua Etheocli fratri.* i *Regis Cretenſ. Unde Minois idos dicta.* k *Penelope Icari filia.* l *Unde Paſiphäia, Minoïa, Theïa, &c. Minois enim ſi uxor Theſei fuit.* m *Neptuni, ac Thoa Phorei fil natus* n *Pater Laomedon, avus Ilus.* o *Vel Iapetides à Iapeto patre.* p *Patre Epimetheo Titane.* q *Quem Achilles in Scyro in ſex Deïodamia ſuſcepit, qui admodum adoleſcens ad bellum Troj acceſſit.* r *Ex Samo, qui tranſformationem afferebat, ac ſe in bello Trojano Panthoum Euphorbi filium fuiſſe tradebat* ſ *Ex Marte & Ilia in Auſonia nati.* t *Actæus ſive Atticus.* u *Rhetor Athen. Socratis accuſator fuit Anytus.*

Cadmeis *a Semele*, pellex Thebana Tonantis.
Æolis, & Lesbis *b* ſit dicta Poëtria *Sappho*.
Sic *Siren c* Achelois erit, volucriſque puella,
T. *Telephus d* Augides, Myſus, Lyrneſſius heros.
Terea *e* Biſtonidem, Odryſium dic Iſmariumque,
Ægides *Theſeus f* Trœzenius, *g* impiger heros
Mygdoniuſque ſenex *Tithonus*, *h* Eous habetur.
Tireſia Cadmus, Dirce, dant nomina Thebæ.
Oenides *Tydeus, i* Ætolus, dux Achelоius.
V. Æoli*des*, Laertiades, ithachus, ſit *Vlyſſes*, *k*
Siſyphides, ac Dulichius, dic Naryciuſque *l*

a *A patre Cadmo ex qua Bacchus.* b *Ab Æolia & Lesbo.* c *Ex Acheloo flu. & Calliope Nympha*, d *Rex Myſorũ ab Achille Lyrneſſi expugnatore læſus Augen matrem habuit.* e *Thereus Rex Thracum (qui & Odryſæ dicti) Martis ex Biſtonide Nympha fil.* f *Ægæi Reg. Ath. & Æthra fil.* g *Trazen urbs. Pelopon. a Trazene Pelopis filio.* h *Laomedontis fil. ex Thracia ſeu Mygdonia quẽ ex Aurora Memnonẽ ſuſcepit* i *Oenei Regis Calydon. fil. ex Ætolia. Vbi & Achelojus regnavit* k *Filius Laerta proavos Æolum & Siſyphum habuit Rex Ithacæ & Dulichii.* l *Narycius à Locrenſi urbe cum Ajace dictus.*

§ 6. *H*inc facilè varietatem, uſum, copiamque patronymicorũ diſces. Quibus & alia adjectiva ab iiſdem nominibus propriis deduci ſolita adjeci, prout maximè uſitata. Ceterùm & hæc, & illa formari majori copia poterunt. Nam Vlyſſem v. g. quem dicis Laertiadem & Siſyphidẽ, Laertium & Siſyphiũ appellare poteris contra Atreũ, quem dicis Pelopejũ, Pelopidẽm; Priamũ quem vocas Dardaniũ, Dardanidem. A patria tamen potius feminina patronymica, quàm maſculina formabis. Sic Lesbis, pro muliere Lesbia: non Lesbides, ſed Lesbius pro viro uſitatum.

Quæ cauſa cur tam in fabulis, quàm hiſtoriis Poëtæ negligenda non ſint gentis patriæ ac majorum & conſanguineorum nomina: cum ex iis patronymica formentur, præcipuus hinc etiam tam ad epitheta, quam ad periphraſin & circumſcriptionem perſonæ Poëtis uſitatiſſimam, fons aperiatur: quod operæ pretium fuerit exemplo pandere.

D. Auguſtinus tibi deſcribendus occurrat, hunc patre natum Patritio ſed obſcurioris famæ, quàm ut patronymico ſerviat.

viat: neq; le mater Monica, celebris licet famæ mulier, aptā ſatis vocem exhibet: ut proinde, nec Patritiaden, nec Monicaiden aut Moniciden opportune dixeris: niſi igitur vel à Tagaſte patria urbe vel ab Hippone, cui Epiſcopus præfuit, *Tagaſtiden* vel *Hipponiadem* appelles, (quod, rarius eſt) patronymica deerūt, Rectius itaq; ſic circumſcripſeris: *Quem matris lacrymæ peperere Tonanti, quē gemitus & vota parentis Aſſeruere Deo* [cōſtat enim lacrymis & interceſſione matris apud Deum, potiſſimum cōnverſum) perges à patria Africa, & iis, ubi claruit, urbibus deſcribere. *Ita Africana Sol Eccleſiæ decus: Africanæ mitræ Lux ingens Libya eruditorum princeps Phrygum, illuſtre Tagaſtæ lumen, Hipponis ſublime decus* Ad hanc etiam circumſcriptionem illuſtriora ejus facinora, illi inprimis propria, ſpectant, ſiquidem per hæc ſatis ab aliis diſtingui heroibus poſſit, ut *Manichais tranſfuga ſacris: Deſertor & hoſtis acerbus Hareſeon, Manichae, tuarum Fortunati celeberrimus hoſtis: Quo nil divinius Orbi Africa progenuit: Quo ſubnixa ſtetit Libycis Eccleſia terris.* Quæ etiam cum ipſo nomine proprio Aurelii vel Auguſtini meritò ſociantur, cùm enim & Aurelii & Auguſtini plures ſint: neque utrumque hoc in carmen cōgerere opportunum ſit, alterutri ad claram perſonæ diſtinctionem, aliquam ejuſmodi per periphraſin affectionem, tanquam notam ſignumque perſonæ, adjungendam exiſtimo.

CAPUT XXI.

De ordine, compoſitione, ac numero ſententiarum, periodorum & orationis totius poeticæ.

EXſpectabunt forte nonnulli, ut de amplificatione facilem aliquam expeditamque, in poëſi viam aperiam. Verùm illud me jam utcunque præſtitiſſe exiſtimo. Nam, vel de rerum amplificandarum ratione agitur, quam principio oſtendi; cum familiarem *Poëtis* concipiendi modum varietatemq; aperui: vel de ſententiarum circumducta expoſitione, & hanc ſupra de phraſi poëtica haud difficilem ſtudioſo homini explicavi: ut, niſi prorſus infelici Minervâ natus ſit, infecundus eſſe horum ſectator veſtigiorum nequeat. Ceterum Poëta, non minus quàm *Orator*, per loca Rhetorum ſeſe veſtigatione ſedula effundere poterit. In quibus præ reliquis, modò rerum ejuſque oppoſitorum ſervit deſcriptio, ut multis, in heroicâ poëſi no-

ſtrâ, exemplis conſtabit: modò cauſſarum effectuumque; modò etiam aliorum adjunctorum diſerta explanatio juverit. denique paris, diſparisve , tum exemplorum, tum ſimilium comparatio, de qua actum antea , magnopere ad amplificationis laudem facit. Plenius de hac parte in oratoriis noſtris præceptionibus diſſeremus, modò Superis placuerit.

§.2. Jam ad corporis totius compoſitionem accedimus, poſtquam ſingulas ejus partes tanquam membra quædam collegimus. Hæc univerſim ita eſt ordinanda , ut auditoris lectorisve animum ſuſpenſum teneat, dum, vel ſententia, vel periodus, vel tota denique oratio abſolvatur. Hæc enim præcipua quædam dicentis virtus eſt ac gratia. Naturam igitur imitari debet oratio , quæ ab imperfectioribus ad perfectiora in productione rerum, progreditur. Ita enim ordine , ac velut per gradus animo ad abſolutionem anhelante inceditur , qui ſi perfectiora exordio percepiſſet, faſtidiret cætera.

I. Hæc cauſa, cur in ſententiis ab epithetis ferè ad ſubſtantiva, ab his ad verba ſit incedendum : iis demptis conſtructionibus, quibus plus aliquid epitheta ſubſtantivis, aut hæc verbis ſignificant, quæ diligenti obſervatione accipienda erunt, cum multorum præceptionum inſtar hæc una ſit regula. Ita Virgilius 1. Æneid. ordine digeſſit.

— At nunc horrentia Martis
Arma virumque cano.

Sed haud Multò poſt inflexo hoc ordine canit.

Tantæne animis cœleſtibus iræ?

Et infra: -- Scopuloque infixit acuto.

Quod gratius eſt, quàm ſi dixiſſet. *Tanta cœleſtibus iræ ſunt animis?* quia *cœleſtibus*, ſi præceſſiſſet, jam de animis ſubintelligi poterat, adeoque intellectus exſpectatione amplius non pendebat. Porrò *Scopulo acuto* tolerabilius eſt, quam ſi diceret,

-- Cuſpide fixit acuta.

cum *acutum* ad *ſcopulum* proprietatem adjiciat nondum intellectam, ſecus quàm ſit in cuſpide, quæ acuta eſſe ſolet, quocirca elegantius dices :

-- & acuta cuſpide fixit.

De verbis poſtponendis, minor eſt Poëtarum religio, imò ad diviſionem epitheti à ſuo ſubſtantivo (quam paſſim amant) verbum ſæpè utrique interſerunt.

-- celſâ ſedet Æolus arce. *ib.* m

In rebus tamen grandibus & proximè adjungi epithetum ſubſtantivo, & multiplicari etiam quandoque ſolet.

——Manet altâ mente repoſtum.
Judicium Paridis *ibid.*
Luctantes ventos, tempeſtateſque ſonoras. *ibid.*
Antrum immane ingens &c.

Aliquando diverſa diverſorum ſubſtantivorum epitheta inter ſe concurrunt venuſtè, ante ſubſtantiva verbo ſequente, ut Ovid.

Fertilis aſſiduo ſi non renovetur aratro.
Nil niſi cum ſpinis gramen habebit ager.

Unde illa Lucani collocatio meritò peritis diſplicet.

Amiſſæ leges pereunt diſcrimine nullo.

Dicendum erat, Amiſſæ pereunt nullo diſcrimine leges.
Vel Amiſſæ nullo pereunt diſcrimine leges.

Quod reliquis elegantius eſt, quia ſuſpenſum magis animum moratur. Hac eadem regula nititur illa lex, quæ gradatim in oratione ab humilioribus, aut minoribus, ad graviora, majoraque procedendum aſſerit. Uti & in ipſo ſententiarum rationumque ordine faciendum. Nam qui aſium arguet, prius ipſum mendacem, quàm furem, aut latronem rectè dixerit: contra quam in defenſione fieri amat: ubi quoque natura rerum imitanda videtur, quæ in deſtructione à præcipuis orditur partibus. Nam ridiculum fuerit, ſi in defendendo latrone à mendacii purgatione ordiaris. Exemplis hæc omnia obviis, tam apud Oratores, quàm Poëtas conſtant, quibus brevitatis cauſa abſtineo. Poëtæ tamen facilius (ut liberiores ſunt) per hyſterologiam, ſive ὕςερον πρότερον, hunc ordinem ſubvertunt. Ita *Virgil. 2. Æn.* ——Moriamur, & in media arma ruamus.
Et Ovid. lib. 1. Faſt. Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna canam.
Dicendum Virg. fuerat. *In media arma ruamus & moriamur.*
Naſoni *Ortaque per cœlum lapſaque ſigna canam.*

Frequens tamen, aut momenti alicujus hyſterologia, nec his ignoſcenda eſt: ut qui maximè ad ornatum delectationemque componunt univerſa.

II. Alterum principium eſt, ut in compoſitione ſententiarũ ac totius orationis: non tamen rerũ ordini ad ſuſtinendos animos: verum etiam aurium judicio ad delectationem opportunè conſulatur. Quod fiet, ſi vitetur aſperitas, durities, earundemque, ſeu literarum, aut ſyllabarum vocumque, ſeu ſenten-

*iarum rerumque ingrata iteratio: niſi forte res aſpera, dura frequens, ſimilem orationem poſceret: tum enim virtutis illa, oratio habitum indueret *Virgilio* ſæpe quæſita.

Ita in rebus mollibus gaudet repetitione literæ L. ut Æn. 4.

——— Eſt mollis flamma medullas.

Et Quæque lacus latè liquidos. *ibid.*

R in ſtridulis, iracundis & aſperis, de quibus vide ſupr.

——— Crepitans ſalit horrida grando 1. *Georg.*

——— Nemorum increbreſcere murmur. *ibid.*

S. licet ad ſibilum ſtrepitumque opportunum ſit, illud tamen Virgilii non laudavere, ob frequentem literæ recurſum.

Ceu ſeptem ſurgens ſedatis amnibus altus.

Plus in illo virtutis ad exprimendum eſt ſtrepitum.

——— Aſſiduo longè ſale ſaxa ſonabant.

III. Syllabarum repetitio frequens, diſplicet: unius præſertim proximæ, admittitur. Unde illud Virg. ——— *ad ſidera raptim.* Et *Famæ malum* gratius, quam ſi cum eodem dicas — *Caſus Caſſandra canebat.* tum quod ſyllaba eadem verborum principio, tum quod frequentius, recurrat. Aliquot ſyllabarum repetitionem, niſi per allusionem eruditam excuſes, nemo probaverit. uti illud Ciceronis merito à Juvenale Sat. x. ridetur.

O fortunatam natam me conſule Romam!

At verò illud *Virg. Æn. 9. gratiam habet; quia nonnihil inflectitur.*

——— Auri per ramos aura refulſit.

Et illud Ovid. 2 faſt. Nec prece, nec pretio, nec movet ille minis.

Aut Martial. l. 9. ep. Artemidorus amat, Calliodorus arat.

Durum aſperumque eſt ob eliſionem & literam R. ſed aptè in re aſpera.

Terra parens ira irritata Deorum *Æn. 4.*

Sic maris hiatum ſaxa abſorbentis pari carminis hiatu exprimit.

Nunc rabidus retrò atque æſtu reſoluta reſorbens

Saxa. *Æn. 11.*

IV. Cavendum item; ne vel monoſyllabicæ; aut & polyſyllabicæ dictiones in carmine nimium coacerventur, niſi forte res deſultoria, aut pergravis ita videretur exigere. Vitioſus eſt verſus

Non ex his eſt qui ſe ſanos vivere curant.

Illud Horatii l. 1. Sat. 2. tumidum eſt.

Ambubajarum collegia, Pharmacopolæ.

Laudatus ex monoſyllabicis verſus eſt.

Atque

*At*que animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc. *Virg.* 8. Æn.

Et ille Æn. 7. Nec jam ſe capit unda, volat vapor ater ad auras.

Ex Polyſyllabicis laudem habet,

Luctantes ventos, tempeſtateſque ſonoras. 1 Æn.

V. A vocibus unius, aut paucarum ſyllabarum et diri gratius eſt, ut ſenſim accreſcat oratio.

Urbs antiqua fuit, &c. Sic fatur, lacrymans &c.

Ingrata eſt conjunctionum aut particularum tractio. Vt in illo Ovidii.

Femina præfractas, conqueriturque fores.

Et in illo Virg. Sed vos qui tandem, quibus aut veniſtis ab oris.

VI. Recurrentia quoq; eadem terminatione vocabula extra laudem ſunt, ut fugientes, dolentes, gementes: amabant, tonabant, &c.

Ita Virgilius Æn. 1. re in 6. verſibus penultimo loco iterat. Primus verſus eſt. Vela dabant læti & ſpumas ſalis ære ruebãt. &c.

VII. Periodi neque longæ nimium ad unum præſertim verbum ſpectantes, neque deſultoriæ ac breves, congeſtæ in oratione laudantur: niſi fortè, aut ſpes reſque dilata, aut varii inconſtantis, ſirative hominis impetus, aliquo loco hac orationis mora, aut præcipitatione ſimul indicentur. *Ita parum illam Maronis lib. 12. Æn periodum probo, quâ Turnum cum Latino ad caſtra procedentes deſcribit. Et ſic orſus eſt.*

Interea Reges: ingenti mole Latinus &c.

Ubi in nono demum verſu verbum ſubjungit *Procedunt caſtris*, ut penè octo verſuum parentheſis eſſe videatur. Contra brevicolæ ſententiæ periodiq; diſplicent non rarò in Lucano, *ut in illo l. 4. ubi de Gigante vaſto Antao nimis levit er ſubſultat.*

Hæc illi ſpelunca domus latuiſſe ſub alta
Rupe ferunt: epulas raptos habuiſſe leones.
Ad ſomnos non terga feræ præbere cubile
Aſſuêtunt, non ſilva torum. Vireſque reſumit
In nuda tellure jacens. Periêre coloni
Arvorum Libyes: pereunt, quos appulit æquor.
Auxilioq; diu virtus non uſa cadendi.
Terræ ſpernit opes, invictus robore cunctis,
Quamvis ſtaret, erat.

Quid enim tot inciſa, & periodi deſultoriæ in re gravi? Adde copulativas particulas *que*, in *V. reſque & Auxilioque* vitiosè abundare, cum diverſa conjungant: in *epulas* vel *raptos* deſiderari: cùm rectius dixiſſet, *raptoſque epulas* &c.

VIII. Periodi varietatem ſimul & rotunditatem amant. Niſi quod in rerum multitudine, pluribus membris placeant; ut animum ſimul aureſque expleant, ultra 10 tamen verſum, aut 12 rarò excurrant. infra tertium alterumve rarò ſubſiſtant. Exempla ſunt paſſim obvia Rotunda ſunt, & cum verſu abſolvantur, ubi ſenſus prorſus abſoluto, majorem animus quietem exſpectat. Cæterum, & in in ipſo verſu; ſed vix in principio, & penultimo claudantur pede: niſi affectus, ut dolor, ita admiratio, aut ſubitus caſus, velut cum rebus verba ſuſpenderent Ita *lib. 5. Æn. Virgilius aptè.*

Sublatâque procul (*ignem*) dextrâ, connixa coruſcat,
Et jacit, arrectæ mentes, ſtupefactaque corda
Iliadum. Hic una è multis, quæ maxima natu
Pyrgo.

Omnium ſententiarum ac periodi abſolutio dura; ſed in altero verſu vim & impetum præruptum, in tertio ſtuporem, in quarto feminæ audaciam & magnitudinem indicat, ſine quibus vitioſa eſſet terminatio, cùm aures in hoc numero ægrè, acquieſcant. Hi ſimiliſve affectus, multa in Virgilio aſpera abruptaque tuentur.

IX. Sententiarum quoque ac periodi varietas & menſura, ex affectuum varietate ac menſura pendet, ac variatur. Unde Poëta magis quàm Orator, nunc dubitat: nunc rogat; nunc monet, aſſeverat, deterret, reprehendit: nunc conqueritur; admiratur, exclamat; nunc orat, miſeretur, vovet, minatur, prout enim quiſque affectus aut incitatior, ut irati: aut tardior, ut miſerantis; ita ſententiæ ac periodi breviores ſunt, aut longiores. Et hi quidem motus adhibentur in Elegis ac Lyricis minori dictionis intervallo: in Heroicis ac Tragicis minus frequentur; cùm hic magis cœpto deſcriptionem affectuumque loco inſiſtendum ſit. Neque hæc ſatis: nam ſermonem non rarò ipſe ad alios transfert, datque etiam mortuis, inanimatiſque voces, abſentes alloquitur, conſulit, audit, fictis tanquam veris immoratur, quæ omnia aut figuris, ita membris, ac periodis orationem variant. *Sit exemplo Virgil. 1 Æn. in Oratione Neptuni ad ventos.*

Tantane vos generis tenuit fiducia veſtri? Jam

Jam Cœlum terramque, meo ſine Numine venti
Miſcere, & tantas audetis tollere moles?
Quos ego. ſed motos præſtat componere fluctus.
Maturate fugam, Regique hæc dicite veſtro:
Non illi imperium Pelagi &c.

In quo carmine prima periodus tribus verſibus minor eſſe vix potuit, ob cauſſam indignationis expreſſam, altera, quæ animum ſedatum oſtendit, brevis meritò eſt. tertia longior per quatuor excurrit verſus, & pluribus omninò poterat, cum de oppoſitis utriuſque regnis diſſereret. Quarta rurſum brevis, quia citò ſedatam tempeſtatem indicat.

Sic ait, & dicto citius tumida æquora placat,
Collectasque fugat nubes, Solemque reducit.

Quæ obſervatio ad periodos definiendas non levis momenti eſt, cum orationem maximè rebus aptet. Poterat ultimam periodum, uno etiam verſu ob celeritatem indicandam abſolvere. Quod ſi dixiſſet, *& ſenſim tumida æquora placat* æquũ erat, ut periodum per plures etiam verſus extenderet. Ita rebus oratio admiranda eſt, qua in re Claudianus atque inprimis Lucanus parum accurati, certis modulationibus numerorum paſſim adhærens, quæ cum gratæ ferè ſint, imperitorum aures animoſque, rebus parum intentos, dulci quadam illecebra occupant, ut hos ante Virgilium amplectantur. Sed ignorant, quantum in neglectâ quandoque gratiâ, gratiæ reperiatur.

Inciſa ſæpè rectius in medios cadunt verſus, contra quàm periodi, quæ ſuavius in fine verſuum terminantur, quocirca inciſa ac ſententiæ, modò in principio verſus: modò hoc illove pede medio benè terminantur, dum in fine denique carminis cum ſenſu acquieſcat oratio. *ut Virgil. 1 Æn.*

Reſtitit Æneas, claraque in luce refulſit,
Os humerosque Deo ſimilis: namque ipſa decoram
Cæſariem gnato genitrix, lumenque juventæ
Purpureum, & lætos oculis afflarat honores:
Quale manus addunt ebori decus; aut ubi flavo
Argentum, Pariuſve lapis circumdatur auro.

Varietas hic magna & grata inciſorum eſt. Moderata quoque aptis numeris pedibusque oratio. Tres primi verſus à ſecundo, vel tertio pede inciduntur, quartus à primo, quintus à quarto pede. Minus moderatas inciſiones Claudianus Lucanusque amaſſent quod futurum erat, ſi primi v. g. aut ſecundi,

aut

aut quarti carminis inciſum diſſyllaba voce primâ brevi clauſiſſet. ut ſi dixiſſet Poëta. *Os ſimilis humeroſq; Deo*, vel *Par humeros vultuſque Deo*, vel *Par tulit ora Deo*, vel *cœleſtia plenus ora Deo.* Hæc enim ſubſultantia majorem elationem ſpirant, magiſq; canora auribus accidunt, unde in re læta, levi, arrogantique locum ornatumque reperiunt; ſed Virgilius modeſti, quàm exultantis decorem exprimere maluit.

Quinti verſus inciſum rarius eſt, ac certis tantùm affectibus ut feſſi, quieſcentis, dolentis, ſtupentis, laborantis &c. exprimendis aptum, quod neglectâ cæſura quaſi abrumpat ſermonem. Alibi opportunius eo Virgilius, quam hoc loco utitur, cum ſingularis in re affectus deſit. Non jam tangam comparationem eboris & Parii, hoc eſt, candidi marmoris cum purpureo vultu: cui autoritas Virg. ægrè parem in auro colorem datura eſt.

Par ratio ferè in ceteris carminum generibus, in elegiacis tamen, vel ſententiæ, vel periodi, cum verſu, aut diſticho plerumq; claudendæ.

§ 3. Univerſim in membris periodiſque, ad rerum naturam aptè exprimendam, numerorum in heroica ac tragica inprimis Poëſi magna habenda eſt ratio. *In rebus enim tardis & gravibus, ſpondeis moloſſiſque hærendum* ut Virgilius in Æn.

Olli ſedato reſpondit corde Latinus.

Et alibi. Illi inter ſeſe magna vi brachia verſant.

In celeribus ac levibus per dactylos & tribraches verba profluere faciet. Sic currentem te equum audire putabis Æn. 8.

Quadrupedante putrem ſonitu quatit ungula campum.

Et erumpentium celeritas exprimitur Æn. 5.

——————— Finibus omnes

Haud mora, proſiluere ſuis, ferit æthera clamor.

Ad quod etiam conjunctiones plurimum faciunt. Æn. 1.

Unà Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis

Africus.

Denique hos verſus inter ſe compone, & numeri vim comperies

Jam membra greſſu vix anhelanti traho *Et contra.*

Ecce citus ego pede volito levis in aëre: *vel,*

Ecce ruit: celerique gradus pede librat inanes.

Porrò hic pedum numerus quo ipſa frequentius verba ſecat, hoc cenſetur venuſtior, penultimum in heroicis pedē excipio, qui cæſuram refugit, & ſæpe primus in hoc aliiſque carminibus eandem negligit. *Vitioſè ſine cæſura dicturus es.*

Roma:

Romæ mænia terruit impiger Hanibal armis,
Rectius dices. Impiger Auſonias exterruit Hannibal urbes.
Ornatius. Hanibal Auſonios Pœnis exterruit armis.

Cæſura poſt ſecundum pedem neglecta diſplicet Horat.

Non quivis videt, immodulata poëmata judex.
Nec placeat. Non quivis modulata videre poëmata judex.

Diſplicet enim cæſura poſt tertium pedem, in voce triſſyllaba, utterque quidem verſus tolerandus, laudandus etiam in Satyra.
Malim tamen. Non quivis videat modulata poemata judex.

In rebus amœnis imprimis elegans eſt, cum plerique pedes binas voces partitim occupant, ut fit in illo Virgil.

Semper honos, nomenque tuum, laudeſque manebunt.

In quo & altera pedum varietas, ex dactylis ſpondeiſque pergrata eſt.

Monoſyllabicæ voces in medio verſuum cæſurarum defectum ſupplent, ut:

Caſta Deus mens eſt, caſtâ vult mente vocari.

Cavendum, ne commata gratiam cæſurarum in numero tollant, ut in primis Silii verſibus factum.

Ordior arma, quibus cœlo ſe gloria tollit
Æneadum, patiturque ferox Oenotria jura
Carthago. Da Muſa decus memorare laborum &c.

Ubi poſt *arma* malè membrum: poſt *Carthago* malè periodus clauditur, quòd utrobique præter exſpectationem oratio hæreat, ſuis nondum numeris impleta: neque ratio adſit, quæ hanc moram exigat.

Cæſuræ & numeri ſequentes, in ultimo & penultimo heroïci verſus pede, diſplicent, niſi ſingulari energia gratiam mereantur, quam in his Virgilianis vix obtinent.

Vertitur interea cœlum & ruit Oceano nox.
Et vera inceſſu patuit Dea, Ille ubi matrem.
Et pinguem tiliam & ferrugineos Hyacinthos,
Saxa per & ſcopulos & depreſſas convalles.

Plus laudis verſus ſequentes meriti ſunt, quia affectum & proprietatem rerum luculentius exprimunt: Ita cadentis impetum bovis, & aquæ hoc eleganter verſu expreſſit.

Sternitur, exanimiſque tremens procumbit humi bos.
Dat latus, inſequitur cumulo præruptus aquæ mons.
Rem extollit. — Magnum Iovis incrementum.

Conſtitit

Conſtitit, atque oculis Phrygia agmina circumſpexit.
—Crudelis, tu quoque, falſis Ludis imaginibus

Spondaicos illos appellant verſus, qui penultimo ſpondeum pede admittunt: uſitatos quidem in re mœſtæ & gravi, tam ad ſententiam, quàm periodum claudendam, ceterùm inamœnos.

CAPUT XXII.

De licentiis Poëtarum, earumque recto ac perverſo uſu, cum adjuncta cenſura Virgilii.

DE Poëtarum licentiis nonnulla quoque ſunt afferenda: ut quæ orationi importunè adhibitæ, eadem debito ornatu, efficacia, ſuavitate, ac compunctione exuunt, quò diſſoluta, neglecta, enervis, aſpera, & imperfecta videatur: niſi cum paria in rebus ipſis vitia ſunt exprimenda: tum enim virtutis gratiam aſſequuntur.

Quaſdam tamen ſola metri excuſat neceſſitas. Ita prima in Italia & Priàmides apud Virgilium ſine vitio producuntur per *Diaſtolen.*

Atque hic Priamidem laniatum corpore toto.

Verùm an Silius rectè dixerit in heroicis *Terruerunt pavidos*? An Virgilius benè *Obſtupui ſteteruntque comæ*? controverti jure poſſet, nulla enim neceſſitas excuſat: cùm aliter carmini adhiberi, hoc ultimum præſertim poterit. Ergò per virtutem ſunt excuſanda, quod ſcilicet hâc ſyllabæ correptione, vehemens aliqua in rebus mutatio indicetur, ut fit, quod homines timore ac ſtupore ſubitò contrahantur. Perquam elegans illud *Horatii.*

Dii tibi divitias dederunt (*videlicet, brevem ad uſum*)
artemque fruendi.

Aliud *Virgilii* non admodum placet, quod contra rei affectum vox brevietur.

Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes.

Cæterùm licentia poëtica, vel in detractione, vel adjectione, vel permutatione conſiſtit, quæ omnes ad datam jam regulam expendendæ ſunt: niſi enim neceſſitas, aut virtus admittat, reprehenſionem merentur. Illud univerſim de Poëtarum etiam Principe Virgilio mihi certum habeo: non omnes ipſius hiatus eliſionesve alterutro excuſari, quidquid demum Bartholomæus Maranta, aut etiam Jovianus Pontanus, aliique contendant in

Virgilii

Virgilii obſervationibus, nec apicem quidem ab eo neglectum. Sanè ipſe jam moriturus Poëta aliud ſenſit, cùm ob loca Æneidos minus emendata, flammis eam deſtinaret, ut Fulgoſus & Ignatius lib. 6. c. 7. Nil hic ex affictione aut aliorum judicio pendeo. iis, quæ ratio fundat, argumentis principiiſq; artis nitor, neque hoſtis, neque amicus cujuſquam nimius: libenter etiam ceſſurus illis, qui eadem via ſuaſerint certiora.

I. Eliſio, vel eſt vocalium & *Synalepha* dicitur, vel M cum ſua vocali & *Ecthlipſis* vocatur, prior in quamlibet, hæc plerumq; in longam incurrit ſyllabam. En utramque licentiam in verſu *Virgilii*:

Poſtquam introgreſſi & coram data copia fandi.

Videndum, qui vocales committantur, nam graves aut lenes inter ſe invicem minus rectè, quàm graves cum lenibus, aut lenes cum gravibus colliduntur. Sic in priori verſu durius eſſet *introgreſſi ac*. Pares quoque vocales inter ſe concurrunt mitius, ut *Ille ego, via avia, Ingreſſi iterum, Ergo omnes*, illo fere ordine ſuavitatis, quo poſui, ſolũ n cum u durius cohæret : ut *greſſu utinam* Porrò diſpares a & o, a & u, o & u aſperius committentur, ut *ora omnes porta operum dura ulcera &c.* Ita quoque malè cohæreſcit M brevibus ut *Blandum etenim*, quæ judicio quodam aurium diſcernuntur; ſed & ratio his ſuffragatur; quòd quæ in ſyllabam longam incidunt, gravitatem carminis augeant. quæ ſæpè cauſa, cur Virgilio eliſio placuerit. Unde *poſtquã introgreſſi* gravius quàm, poſtquam progreſſi. Et plus habet efficaciæ, quanquam æquo pluribus eliſionibus abundans verſus.

Arva aliena jugo premere, atque avertere prædas, *quam illud*, Arva jugo preſſit, gaudens avertere prædas. quia alterum non ſolum gravius, verum etiam invaſionem alienæ rei per ſyllabas ſeſe mutuo invadentes deſignat.

Quis hoc carmen penè ob moleſtiam non horreat?

Monſtrũ, horrendũ, informe ingens, cui lumen ademptum.

Sed horror Polyphemi deſcribendi, illigratiam inſignem facit. Cavendum tamen, ne gratia numerorum hæc licentia carmen ſpoliet: *ut apud (a[illegible]llum his in verſibus factum.*

Troja nefas commune ſepulchrum Europæ Aſiæque.

Troja virûm & virtutum omnium acerba cinis.

Durum eſt primam in verſu ſyllabam elidi. ut *Virg.*

Si ad vitulam ſpectes, nihil eſt quod pocula laudes.

Vltima etiam in quinto pede eliſa quandoq; diſplicet, ut *Virgil.*

Sic

Sic genus amborum findit ſe ſanguine ab uno.

Et Hor. Lori pedem rectus derideat Æthiopem albus.

Viſus tamen Maro eſt in illa eliſione utriusque generis ſectionem velle innuere: aliàs dicere licuiſſet, *ſe ſanguine findit ab uno.* ſed hoc maluiſſem: cum ſectio per eliſionem parum aptè exprimatur. *Rectius de Iuturna fratri adhæreſcente dixit.*

Iuturnamque parat fratris dimittere ab armis.

Et Propertius. De equis in curru obluctantibus aptè cecinit.

Quadri jugos cernes ſæpe reſiſtere equos.

Verùm equidem hanc elegantiam, vix tam ingratu numeri ei-mitto.

Eliſio hæc non tantum in diverſis dictionibus, ſed & verſibus reperitur *ut Virgilius.*

Omnia Mercurio ſimilis vocemque coloremque:
Et crines flavos.

Idem. Aut dulcis muſti Vulcano decoquit humorem
Et foliis undam.

Quibus vel multitudo, ut in Primo verſu; vel tarditas, ut in altero; vel magnitudo, aliave conditio exprimenda erit.

Veterum quoque ingrata fuit eliſio literæ S. An Virgilius ea uſus ſit, anceps eſt. *Ipſius verſus ſunt.*

Aut ovium fœtus aut urentes culta capellas.
Limina tectorum, & mediis in penetralibus ignem.
Inter ſe coiiſſe viros, & diſcernere ferro.

Verùm rectiùs ab aliis legitur.

Aut fœtus ovium, aut &c. Limina tectorum & medium &c.
Inter ſe coiiſſe viros, & cernere ferro. Æn. 12.

Notanda verò hoc loco magis, quàm imitanda, neglectæ eliſionis ratio, quæ gratiam in rebus difficilibus exponendis apud Virgilium habet. Ita inquit.

Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam.
Amphion Dircæus in Actæo Aracyntho.
Implérunt montes, flerunt Rhodopejæ arces.

Primum in his egregiè ſua mora Gigantum conatum exprimit, alterum raritatem perſonæ, uti & tertium turbatorum hominum mœtorem, verum minori, quàm primum laude. *Elegantius* dixit Nvidius.

Jactari quos cernis in Jonio immenſo.

Et alibi Virg. —— gemituque & fœmineo ululatu.

Alias

Alias Virgilius eliſiones pro magna cauſſa nec virtute, aut vitio ſingulari prætereiit, ut:

Credimus, an, qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt?
Poſthabitâ coluiſſe Samo hic illius arma.
Qui teneant (nam incu'ta vident) homines ne feræne.

Verum cum hæc neque neceſſitate, neque vi aut gratia ſingulari commendentur. Maronem quidem autoritas & mos Græcorum defenderit; imitator à vitio non aberit.

II. Affinis eliſioni eſt contractio duarum ſyllabarum in verbo eodem quæ dicitur *Synereſis*, vel *Craſis* aut *Synecphoneſis*, Maroni uſitata, ſæpe non tam virtute, quàm libertate, aut neceſſitate. Per hanc modo duæ breves coeunt: *Sic Virgilius*:

Semi hominis Caci facies.-- Et -graveolentia centaurea
Bis patriæ cecidêre manus, quin protinus omnia.

Pleraque hæc cum virtute dicta: nam primo diviſionem, altero nauſeam, tertio languorem ac defectionem ingentem aptè exhibuit.

Rarius inter ſe longa in unam conveniunt; ut:

-- prehenſant veſtigia dextris, *difficultatem indicat.*

Frequentius inter ſe longæ breveſq. coguntur, ut:

Ferreique Eumenidum thalami. *Inamænum quid ſonat.*
-- Dependent lychni laquearibus aureis. *Rem extollit.*
——— Dii cœpta ſecundent.

Titulo ſolo neceſſitatis ſe tueri videntur.

Seu lento fuerint alvêaria vimine texta.
Atque hinc bullato ſpoliavit Amazona balthêo.

Neque enim in priori difficultas, aut in altero rei magnitudo poſtulabant hanc moram. Minus probo hæc Virgiliana: *Proinde tona eloquio*, 11. Æn.-- *dehinc talia fatur* Æn. 1. *Trojaque opulentia deerit* Æn. 7.-- *à flumine rejice capellas. Vir gregis ipſe caper deerraverat.* Ecl. 7 quãquã Musa ruſtica huic veniã mereatur

III Minus in licentiis, aures ob numerorum æqualitatẽ offendit, primo *Aphæreſis*, quæ in principio dictionis ſyllabam rejicit, ut *temnere divos linquere caſtra*: pro contemnere, & relinquere Secundo *Syncope*, quæ in medio literã vel ſyllabã abjicit ut *repoſtum pericla, Deum, ſuperum, ſurpuerat, clamarunt*: pro repoſitum, pericula, Deorum &c. Tertio *Apocope*, quæ literam, aut ſyllabam præputat, ut *parce metu* id eſt, metui. *Poculi* pro poculi. Hæc opportuno loco adhibere, nihil vetabit.

IV. Adjectionis plerumque minor eſt gratia. Fit hæc vel

n principio vocis: ut *gnatus*, *tetuli*, pro natus & tuli, & dicitur *Proſtheſis*: vel fit in medio: ut *Relligio*, *relliquiæ*, pro religio & reliquiæ. *Induperator* pro Imperator, & dicitur *Epentheſis*: vel denique in fine adhibetur, & vocatur *Paragoge*, ita *dicier*, *monſtrarier*, pro dici & monſtrari uſurpatur plerumque ſine gratia.

Mutant præterea vocem *Diæreſis* per diſſolutionem ſyllabæ: ut *ſuaſit*, pro ſuaſit *ſilüa*, pro ſilvæ: *diſſoluö evoluö*, pro diſſolvo, & evolvo: *abeneus*, pro æneus. Deinde *Tmeſis* per vocis diviſionem mutat: ut *ſeptem* ſubjecta *trioni* *inq; ſalutatus*. Tertio *Metatheſis*, per tranſpoſitionem: ut *Evandre* pro Evander. Denique *Antitheſis* per ſuppoſitionē alterius literæ vocabula tranſmutat: ut *olli* pro illi, *optumus* pro optimus *upilio* pro opilio. Ex quibus ſi loco ac tempore uſurpaveris pleraque, gratiam reperient, quædam ex his etiam communem ſibi uſum vendicant, quæ ſtudioſus lector facilè diſcernet.

Pro concluſione notare hic volui ad prudentem ſummi Poëtæ imitationem ſpectare: ut licet is egregius prorſus virtutibus ſupra omnes emineat, non omnem tamen ipſius, in licentiis præſertim dictionem cenſeas imitandam. Palam eſt in Æneide quædam ab eo imperfecta relictā eſſe, hiatus quandoque mediorum verſuum ſupplendos prætermiſſe, aſpera quædam & hiulca ad ultimam diſtuliſſe manū, quæ Georgicis majori cura cultuque admota, facilè obſervantur. Quædam ex primo libro, exempli cauſſa, proponam ut patria imitatione prætereas. *poſt verſ. 200. ita ſolantem Æneam ſocios inducit.*

O ſocii (neque enim ignari ſumus ante malorum)
O paſſi graviora! dabit Deus his quoque finem

Cauſam hic (quod gravia perpeſſi ſint) ante propoſitionem reddit, & penè eandem claudit languido numero, cùm animi jacentium erigendi eſſent.

Pergit Maro, verſu 243. atque ita Iovem Veneri loquentem exhibet, de Iulio Cæſare.

Hunc tu olim Cœlo ſpoliis Orientis onuſtum
Accipies ſecura: vocabitur hic quoque votis.

In primo verſu otioſum, & propter eliſionem ingratum *tu* expunxiſſet, in altero durum ſine virtute numerum moderatus eſſet.

De Venere paulò infra ſic inquit.

Dixit, & avertens roſeâ cervice refulſit.
Ambroſiæque comæ divinum vertice odorem Spiravêre.

Quomodo

Quomodo cervix roſea potius, quàm nivea refulget: alter verſus nonne ingrata eliſione, ſub finem hæret? tertius ſenſum præter exſpectationem figit, quam apta ad veritatem ſententia, non definio. Quis enim gratum abeuntis odorem ſolis comis tribuendum cenſeat? *Infra quoque Ilioneus ſic Didonem orat.*

Troës te miſeri, ventis maria omnia vecti, oramus

Nonne gravius ſuaviuſque, ob monoſyllabam præmiſſam, cujus vis major in principio tum ob ſyntaxin futurum erat? *Te miſeri Troës, vecti maria omnia circum &c.* Limam quoque, & hic mihi verſus, *quo Dido Æneam alloquitur meritus videtur.*

Tempore jam ex illo caſus mihi cognitus urbis.

Mallem, vel ad ſolius monoſyllaba eliſionem vitandam,

Hinc fuit afflictæ caſus mihi cognitus urbis.

Fateor, non hic idem omnium ſenſus. Plures erunt in eximiis etiam literatum viris, qui Virgiliana quædam laudent potius, quàm imitentur. Quidam tamen adoratores antiquitatis pluſquam ſuperſtitioſi, in omni apice, quamvis à communi uſu & ratione diſtorto myſteria ſuſcipiunt & venerantur, non tam alienam ſubtilitatem, quàm ſuam ſtupiditatem profeſſi, minus admiraturi, niſi ignorarent. Virgilius in poeſi heroica occupavit imperium, ſed limam Æneidi defuiſſe tanto ipſe dolore teſtatus eſt, ut ſibi illam ſupereſſe nollet. Cùm igitur hujus eloquentiæ perfectionem in noſtris præceptionibus ſectaremur, hæc à nobis adnimadverſio prætereunda non erat: ne perſonas magis, quàm cauſam amplecti videremur.

Certè politioris hac ætate eloquentiæ, nemo hanc Latini apud Virgil. orationem imitabitur.

Sunt aliæ innuptæ Latio & Laurentibus arvis,
Nec genus indecores ſine me hæc haud mollia fatu:
Sublatis aperire dolis: ſimul hæc animo hauri &c.

Nec verò hæc in tanto Poeta culta ſatis videri poterunt, cùm tam perturbatæ res Latini non eſſent, ut velut balbutientem inter tot monoſyllabicas dictiones orationem cogeretur ſuſpēdere, & tam aſperis utrumque verſum numeris concludere.

Is mihi ſenſus eorum ſanè poſt Virgilium Poëtarum videtur eſſe, qui cum laude in eodem ſcribendi genere verſati, ejuſdem Maronis propoſitum ſibi exemplum, in aliis omnibus, præterquam hac confragoſa loquendi ratione ſectari maluerunt, quàm tamen iis aſſequi, qui ad rara & optima quæque aſpirarunt,

runt,non uſque adeò futurum erat difficile,quin obviâ pueris facultate,cum Virgilio ad hunc ſeſe neglectum poſſent abjicere. Quâ tamen animadverſione non excludo hiulcam omnem, numeriſque inconcinnam orationem,ubi dos aliqua, affectioque rerum ſimilis exprimenda ſcitè fuerit. Nam cultus quidam eſt,ſuo loco,dictionem incultam eſſe. Verùm hac negligentia nihil eſſe diligentius convenit;ut arte magis,quàm vitio claudicare oratio videatur.

CAPUT XXIII.

De ſtylo,ſeu charactere ſcribendi triplici,tum ratione quemlibet aſſequendi, vitatis contrà ſeſe offerentibus vitiis.

DEcorum orationis denique perfectè aſſequeris,ſi argumento rei ſcribendæ ſtylus ſita aptetur, ut res graves pari verborum ſententiarumque pondere;mediocres concinnâ magis & ad voluptatem flexâ circumductaque oratione; humiles uſitatiori vulgo ſermone conciſius,eleganter tamen,faceteque jocis, proverbiis,ſententiiſque enuntientur,ea tamen prudentia , ut tempori,ſtatui,ætatique hominum accommodata fluat oratio. Nam & res eadem aliter erudito,rudi aliter , neque ita ſeni ut juveni proponenda:cum oratio ad captum,æſtimationemque auditorum,lectorumve formanda ſit. Perſpicuo ubique ſermone,utendum eſt,niſi perſonam opportunè inducas , quæ ex propoſito ænigmata contexat. Procul eſſe debent vetuſtate jam exoleta,niſi fortè,velut in Comœdia Evandrum aliquem, aut priſcæ ætatis hominem exhibeas. Amoveri ſordida æquum eſt, niſi fortè ſcurrilis aliquis & vilis homo ſua adumbretur oratione,& moribus,ut poteſt in Satyra. Denique audaci translatione innovata,tumidæque & ampullatæ voces cavendæ,niſi cùm arrogantis cujuſpiam repræſentatur oratio. Quam rem dum multi Muſis dedicati negligunt,invitâ,quod ajunt,Minervâ poemata concipiunt. Quocirca operæ pretium me facturum judicavi,ſi de hac ſtyli diverſitate quædam paulò diſertius expoſuero. Hâc enim quiſcunque Oratorum,aut Poëtarum ignoraverit,ſutori eſt ſimilis,qui cujuſque ætatis ſtaturæque hominibus unius formæ calceos aptare conatur.

Triplex pro materiæ diverſitate, ſtyli quoque diverſitas inter

ter doctos eſt conſtituta, tamquam forma ac character rerum triplex. Primus ſublimis dicitur, & potiſſimùm movet. Alter temperatus eſt, & maximè delectat. Tertius humilis eſt, ac ferè docet.

§. 2. Sublimis requiret materiam quoque ſublimem & gravem, qualis eſt quæ res cœleſtes, divinaſque Heroum facta, tumultus, prælia, cædes, ſupplicia, hominum calamitates &c. complectitur. Deinde vehementes affectus doloris, admirationis, indignationis, odii, miſericordiæ &c poſtulat. Ad quos excitandos. *Primo* quandoque faciunt verba grandiora, ut ſunt, quæ ſæpius vocales a & o, quàm alias involvunt plures, pluriumque literarum ſyllabas continent, ut *lamentabile, formidata* de quibus principio lib. 2. egimus: frequenter verò excitant iterata: & modò diſſoluta, ut *circum ſtrepunt*, modò juncta, ut *interfuſo*. Quæ raritatem hoc pacto habebunt, ſuperlativi crebriores juvant, & frequentata epitheta, ea præſertim, quæ vel à loco celebri, ut *Falerna vina, Aſſyrium nardus*, vel antiquitate petuntur, ut *Achilleum robur*: vel denique hyperbole augentur, ut *ferrea vox*. Poſtremò digna eſſe gravi perſonâ verba, ſententiaſq; convenit, ita *modulari*, licet quo ad ſonum gravius ſit, quam *canere*, illud tamen minus dignum quia paſtoritium eſt. Quod etiam in rebus ſeu officiis ſordidis gravi perſonæ tribuendis obſervandum, uti Virgilius, dum Æneæ ſocios in litore cibos igne excoquentes collocat, ſi habet *Litore alieno locant alii flammaſq; miniſtrant*. Porrò cùm ad indignationem concitamus, volubilia ſerviunt, ut dactyli ſunt; & Pæon primus, ac ultimus: aſperitate interea, per eliſiones & literas m. z. ſ. d. t. ſæpius recurrentes conciliatâ, cum ad commiſerationem inflectimus, verba ſuavia (ſed quæ gravitatem non amiſerint) ac tarde ſpondeis moloſſiſque incedentia adhibemus. 2. Sententiæ adhibentur ponderoſæ de rebus gravibus, cœlo, fulmine, morte, peſte, flagitiis, virtutibus &c.

Deinde, tropis, & figuris vibrantioribus ornatæ: ut inprimis ſunt, repetitio, converſio, complexio, conduplicatio, reticentia, conjunctio, disjunctio, adjunctio: quæque affectus concitant, ut interrogatio, dubitatio, objurgatio, execratio, exclamatio, apoſtrophe, ironia. Quò etiam pleræque amplificationis figuræ conducunt. Id vero diligenter notandum: aliter ad indignationem & gaudium, aliter ad commiſerationem & dolorem excitandum conformandas ſententias, iſtic enim cæſim,

membratimque,non incedere leniter;ſed protervè, exultare quodammodo debet oratio:hic contra tardis longiſque immorari paſſibus,& ſpiritum dicentis exhaurire, ubi rurſum Oratorum,Poëtarumque non pauci deficiunt.Sunt enim hæc, quæ docemus,utriſque communia.In hoc genere verſantur ferè ubique libri Æneidos (lege mortem Didonis) Tragœdiæ,invectivæ item hiſtoricorum.Ciceronis Orationes in Verrem,in Catilinam 1.& 2.Philippica 2.Agrariæ,pro Cluentio Rabirio &c. *Adverſatur* huic ſtylo tumidus,& frigidus,in quem nonnulli incidunt,dum humilia declinare,ſectari altiora nituntur. Nam primò,ut uſitata devitent, in barbara verba incidunt,nec in Muſarum viridario,ſed ut phraſi ipſorum utar, *verrucoſis* ambulant *campeſtribus*,atque omnes *depudicant Camœnas*. Aut Græca,ineptè venantur,& linguæ Latinæ purpuram his malè conſarcinatis centonibus,ſuâ venuſtate ſpoliant.Utamur iis, quæ olim Græcorum fontibus hauſtâ Romano ab antiquis foro donata ſunt,ceteris temperemus.Neque minus reprehendendi ſunt,qui metaphoris nimiâ elatione inflatis dum facem ſolis illuſtriorem radiis,fontem Oceano,collem cœlo ſimilem exci tant,atq; *inter Charybdes Scyllaſq; expaſſa orationis carbaſa ſollicitant atque impregnant*,vel certè nimiâ metaphorarũ depreſſione viſeſcunt. *Si inter camporum verrucas verticeſq;*, tanquã montes ſilvaſque vagentur:vel denique alienarum impariumque rerum uſu in translationibus puereſcant:ut *cùm campos pacis,monteſque belli* machinantur. In quo genere licet Poetis plura,quàm Oratoribus conceſſa ſint;utroſque tamen à vitio abeſſe convenit.2 Ut orationem epithetis à vulgi uſu elevent, vel crebris nimiùm,frigidiſq; interdum atque otioſis ſuperfluè; vel impropriis etiam ſordidè diffluunt, vaſtumque aliquem heroa pro forti extollunt,amplam vocem pro gravi &c.

§ 3 Temperatus ſeu medius dicendi character,rem quoque moderatis affectionibus obnoxiam poſtulat.Eſt enim ad delectationem molleſq; affectus idoneus Unde in quacũq; re non eruditè,nec movere auditorem graviùs,ſed rebus propoſitis oblectare potiſſimum volueris,(ut fit in laudibus,gratulationibus, narrationibus etiam ac deſcriptionibus rerum) ad hoc genus revocabis. Huc igitur præter Diras & Epicedia omnia ſuperiùs explicata poematũ genera ſpectabunt,Odæ item pleræq; Horatianæ,Georgica,Elegiæ,& faſti Ovid. Hiſtoricorum ſcripta, orationes pro Quintio,Cæcinna,lege Manilia, Marcello, Ar-

chia

chia &c. *Hoc* genus dicendi, ut delectet, ſuavitatem & concinnitatem, de quibus infrà, inprimis poſtulat. *Deinde* verborum ſententiarumq; egregia requirit lumina. tum fabulas ingenioſè confictas, ſapienter graviterque dicta: verbo, ea omnia, quibus admirationem oblectationemque conciliet, quare & tropus omnes figuraſque, præter obſcuriores, admittit, numero licet in ſententiis ad mores ſpectantibus, concisiori in decurſu, tamen orationis magis volubili gaudet. *Adverſatur* huic dicẽdi generi fluctuans & inconſtans oratio, quæ, dum ad ſuavitatem voluptatemque rara atque admiratione digna, cùm in materia, tum in ſtylo, ſectatur, multam rem coacervat; nullam ſatis exprimit, verborum etiam ſententiarumque lenocinia quædam ſtudioſè ſectatur; ſed exhauſta brevi penu, aut inopiâ orationis deficit, aut iiſdem identidem floſculis affectatè ſuperbit.

§. 4. *Humilis* ac tenuis dicendi character concitandis affectibus parum idoneus, ad docendum maximè inſtitutus, rem præceptis, aut narratiunculis, ad ſolam alterius inſtructionem ſuſceptis, contentam poſtulat, quæ in artibus præceptionibusque morum, tum epiſtolis tradendis ferè occurrunt. Gaudet igitur definitionibus, partionibus, interpretationibus, ac diſtinctionibus rerum, argumentis etiam ſubtilioribus, uti & ſententiis, quæ plus acuminis, nervique, quàm ponderis habeant, ſermonem ex verbis tenuioribus purum, ac propriis magis, quàm metaphoricis inhærentem, deſiderat, qui clarè dilucideque, argutè tamen, cæſimque incedat, urbanitate, facetiis, adagiis, ac ſubtilitate condiatur, iiſq; potiùs quàm tropis figuriſque varietur: has enim, niſi modeſtiores ſint, ut diſſimulatio, extenuatio ſui, interrogationes minutæ; plerumque faſtidit. Numerum nec omnem reſpicit, nec ſollicitè quæri, vocalium item leniores e & i frequentiùs exigit, tum illarum, ac diphthongorum aſperum concurſum vitat, ac illo delectatur cultu, qui cum inſigni perſpicuitate conjunctus eſt. In hoc genere Epigrammata, Eclogæ, Comœdia & Epiſtolæ pleræque, ſive ligatæ ſive ſolutæ, exemplo eſſe poſſunt. Opponitur ſiccum atq; aridum genus huic ſcribendi formæ. Dum enim affluere aliqui verbis nolunt, neceſſaria ad rei naturam explicandam prætereunt; aut dum uſitata ambiunt, etiam vulgi ignorantiumque pedibus trita admiſcent. In omni igitur charactere ſex præſertim examinanda occurrunt, rei methodus, dictio, figura, membra,

bra, compoſitio, circumductio, ſeu amplitudo ſententiarum, & numerus. Ex his variæ ſingulorum generum affectiones haud difficulter colligentur. In ſublimi enim genere perpetuò dignitas, & ſonus: per vices, gravitas, & vehementia reperitur. Dignitas ex ſplendidis, grandibusque cùm verbis, tum ſententiis, ſonus ex numeris idoneis conſurgit. Gravitas verba modumque loquendi magnæ rei, ſeu perſonæ accommodatum poſtulat. Vehementia ex conciſis membris figuriſque, ac numeris vibrātibus [ut ſunt dactyli poſt ſpondeum, veluti erumpentes] naſcitur. In infimo genere perpetuò tenuitas: per vices etiam ſimplicitas exigitur. Tenuitas eſt puritas Latini ſermonis communi uſu deducta. Simplicitas eſt puritas ſine admixtione figurarum. In medio genere illa omnia moderatiùs reperiuntur, quæ in ſummo, & ornatiùs, quæ in infimo amat in ſermone rotunditatem, quæ duram in verbis, ſententiis, numeriſque, pronuntiationem fugiat: & volubilitatem, quæ neque exiliter effluat, neque ardue nimiùm cunctetur.

Ceterùm hæc doctrina univerſim illo principio nititur, quòd omnis oratio aut moveat, aut delectet, aut doceat, ideoque congruenter ad illum finem, & naturam ejus, quæ tractatur, rei ſit exponenda. Quare cum in eadem oratione ſoluta, ligata ve hi ſæpe fines permiſceantur, & qui modò docuit, mox etiam delectare, denique & movere cupiat; quis non intelligat characteres eadem de cauſa variandos, permiſcendoſque? Hæc exemplis Poëtarum hoc loco declarare longum ſit. Nos in heroica poëſi in Sarcotide omnes characteres adhibemus. In medio opere de Avarivia ac Voluptate lociſque aliis moralibus, quæ frequentibus gnomis exornantur humiliter, de Antitheo verò in Paradiſum irruente, de Superbia & Ira ſublimiter; de ceteris pleriſque temperato ſtylo diſſerimus. Virgilius etiam uno libro quarto omnia ſcribendi miſcet genera, atque in fine potiſſimum dominatur in exprimendis Didonis affectibus, quos figuris potius, quam verbis ſententiiſque grandioribus (quæ feminam minus decebant) extolit. Ad hæc igitur ſtudioſum lectorem remitto.

CAPUT

CAPUT XXIV.

Exemplis diſtinctio characteris triplicis magis illuſtratur.

EX paſſim obviis pauca tantùm petam exempla affectuum ſtyli cujuſque In quibus deſcriptio Æneæ & Didonis à ſe mutuò diſcedentium, pro ſtylo primùm ſublimi ſerviet.

Tum verò Æneas ſubitis exterritus umbris
Corripit è ſomno corpus, ſociosque fatigat.
Præcipites vigilate viri, & conſidite tranſtris,
Solvite vela citi. Deus æthere miſſus ab alto
Feſtinare fugam, tortosque incidere funes,
Ecce, iterum ſtimulat &c.

An non ipſa per dactylos tibi volvi ac properare videtur oratio? Pergit eodem feſtinantis impetu.

——————— Vaginaque eripit enſem
Fulmineum, ſtrictoque ferit retinacula ferro.
Idem omnes ſimul ardor habet, rapiuntq; ruuntq; &c.

Mox ſubjungit majorem etiam furentis Didonis impetum per dactylos præcipitem ſimul & interrogationibus ardentem.

Terque quaterque manu pectus percuſſa decorum
Flaventesque abſciſſa comas. Pro Jupiter, ibit
Hic, ait, & noſtris illuſerit advena regnis!
Non arma expedient, totaque ex urbe ſequentur?
Diripientque rates alii navalibus? ite,
Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.
Quid loquor, aut ubi ſũ? quæ mentẽ inſania mutat? &c,
Non potui abreptum divellere corpus? & undis
Spargere? non ſocios, non ipſum abſumere ferro
Aſcanium, patriisque epulandum apponere menſis? &c.
Sol, qui terrarum flammis opera omnia luſtras,
Tuque harum interpres curarum, & conſcia Juno,
Nocturnisque Hecate triviis ululata per urbem,
Et Diræ ultrices, & Dii morientis Eliſæ,
Accipite hæc, meritumque malis advertite numen.

Attende quemadmodum per apoſtrophen ad omnia penè creata verſam, per interrogationes, exclamationes, tum veloces numeros ira, dolor, & amor, modò erumpat, modò iterum hæ-

rogat, graviori denique & numero & ſententia Divos compellet, ut ad commiſerationem inflectat. Quem affectum dolore mixtum magis deniq; rogo incumbens urget, ſpondeis ſuſpenſum.

Vixi, & quem dederat curſum fortuna, peregi
Et nunc magna mei ſub terras ibit imago.
Felix, heu nimium felix, ſi litora tantum
Nunquam Dardaniæ tetigiſſent noſtra carinæ!

Mox dolor in iram rurſum verſus eſt. Ita enim in re gravi affectus miſcendi ſunt.

Dixit, & os impreſſa toto Moriemur inultæ?
Sed moriamur, ait, ſic ſic juvat ire ſub umbras.

Modò iterum triſtis ipſius caſus gravi verſu deſcribitur.

Collapſam aſpiciunt comites enſemque cruore
Spumantem ſparſaſque manus. It clamor ad alta
Atria, concuſſam bacchatur fama per urbem;
Lamentis, gemituque, & femineo ululatu
Tecta fremunt: reſonat magnis plangoribus æther,
Non aliter, quàm ſi immiſtis ruat hoſtibus omnis
Carthago, aut antiqua Tyros, flammæque furentes
Culmina perq; hominum volvantur, perque Deorum.

Hic literas ſonantes ſyllabas plenas, epitheta crebra, cumulata in 4. verſu etiam ſubſtantiva, phraſes grandiores, eliſiones tardoſque numeros, omnia ad rei gravitatem exprimendam in ſtylo ſublimi expende. Unde duplicem hujus formam, alteram concitatis, alteram tardis affectibus aptam facilè obſervabis: quarum prior potiſſimum figuris, poſterior quadam orationis majeſtate elevetur

Vis igitur characterem in primo mutem ſublimis ſtyli generis? ſatis erit ſuis illâ figuris exuere, & modò orationem in humili, modò in temperato dicendi genere conſtitues. e.g. pro ſuperiorioribus Virgilianis dicamus

Mox arma expediunt, rotaque ex urbe ſequuntur,
Diripiuntque rates illi navalibus; iſti,
Accendunt flammas, teliſque hoſtilibus inſtant &c.

En, ut levi inflexione ſublimis oratio ad humilitatem abjicitur. Solam interrogationem ex ſequentibus *Non potus abreptum &c.* tollet & character dicendi mutatus, cum affectu erit.

Ad mutandam alteram ſublimis ſtyli formam, quæ doloris potiſſimum affectibus ſervit. plus omnino requitur e.g. dicamus:

Labentem aſpiciunt, gladiumque cruore madentem.

Aſper-

Aſperſaſque manus,ſublatus in æthera clamor
Tollitur,ac totam fama it diffuſa per urbem,
Tecta fremunt gemitu,mœſtiſque impulſa querelis.

Vides ad mediocritatem quandam orationem recidere; eliminatis grandioribus ſono epithetis,ut eſt *coll.ipſam,ſparſas concuſſam*:tum translationibus;ut *ſpumantem enſem,bacchatur fama*:tum deniq; exaggerationibus vocum:ut *gemitu,lamentis ululatu* &c. Par ratio de aliis cujuſque ſtyli affectionibus,quas facile ſimili imitatione transferes quanquam vitioſum hoc futurum ſit,ſi materiam ſpectemus,cùm hæc unam tantùm ſcribendi formam ſibi propriam vendicet.

§.2. Mediocris ſtylus in deſcriptionibus rerum præcipue locum occupat,ſi tamen res graves triſteſque ſint,ut ille Didonis caſus,aſſurgendum erit. Hinc minus placet illa Ovidii 4. Metam. inferni deſcriptio.

Styx nebulas exhalat iners,umbræque recentes
Deſcendunt illac,ſimulacraque functa ſepulcris
Pallor,hiemſque tenent latè loca ſæva,novique
Quà ſit iter Manes,ſtygiam quod ducit ad orbem
Ignorant.

10 *Neque ſatisfacit in eadem deſcriptione Statius ſtyli mediocritate 4 Theb.*

Panditur Elyſium Chaos,& Telluris opertæ
Diſſilit umbra capax,ſilvæque & nigra pateſcunt
Tartara,liventes Acheron ejectat arenas
Fumidus,atra vadis Phlegethon incendia volvit.
Et ſtyx diſcretis interflua Manibus obſtat.

Grandius ad tanta rei horrorem,rectiuſque depingit Virg. lib.7.
Hiſpecus horrendum,& ſævi ſpiracula Ditis
Monſtrantur,ruptoque ingens acheronte vorago
Peſtiferas aperit fauces &c.

In quo,tanquam tenuius re & voce etiam illud *ſpiracula ditis* non probo:malim *Plutonis hiatus* vel *Ditiſque immanis hiatus*. Magis graphicè libro 8.idem

——— Vi terra dehiſcens
Infernas reſeret ſedes,& regna recludat
Pallida,Diis invisa,ſuperque immane barathrum
Cernatur,trepidentque immiſſo lumine Manes.

Et Silius lib 12. Cæcas ſtagnante voragine fauces
Laxat,& horrendos aperit telluris hiatus &c.

—— tellus atro exundante vapore
Suſpirans, vaſtiſque diu calefacta medullis
Æſtuat, & ſtygios exhalat in aëra flatus.

Malim. *Vaſtaſque diu calefacta medullas.* lib. 13. ſic habet
—— Latè exundantibus urit
Ripas ſævus aquis Phlegethon, & turbine anhelo
Flammarum reſonans ſaxoſa incendia torquet.

Rectius dixeris: *ſaxorum incendia volvit*; quia epithetum diſplicet.
Parte alia torrens corytus ſanguinis atri
Vorticibus furit, & ſpumanti gurgite fertur.

Quod ſi dixiſſet *ſpumantia flumina torquet*, aut *ſpumantes evomit undas*, magis etiam placuiſſet: utpote in re gravi, ſtylo graviori. Pergit.
At magnis ſemper Divis Regique Deorum
Iurati dignata palus, picis horrida rivo
Funiferum volvit ſtyx inter ſulphura limum.
Triſtior his Acheron ſanie, craſſoque veneno
Æſtuat, & gelidam eructans cum murmure arenam,
Deſcendit nigrâ lentus per ſtagna palude.

Apta ſanè, ſtyloque ad rem appoſito inferni deſcriptio: quanquam *Iurari dignata palus* veniam magis, quàm laudem mereatur.

Animadvertis opinor quibus optimi Poëtæ ad ſtylum extollendum utantur præſidiis: Quia verò pronum eſt ſublimia ſectanti tumore aliquo, aut inepto inflatoque ſermonis genere offendere, nolo tibi Sidonium Apollinarem hoc inprimis notatum vitio exhibere; ſed majoris nominis Poetam Statiũ ubique penè, ſine diſcrimine grandem, nec raro cùm verbis, tum phraſibus parum aptis exundantem. Sic Achilleidem orditur.
Magnanimum Æaciden, formidatamque Tonanti
Progeniem, patrio vetitam ſuccedere cœlo
Diva refer. Quan[illegible]uam acta viri multùm inclyta cantu
Mœonio; ſed [illegible] ra vacant. Nos ire per omnem
(Sic amor eſt [illegible] eroa velis, Scyroque latentem
Dulich[illegible] [illegible] rre turba, &c.

Senſus hic eſt. Achillẽ quẽ Iupiter ipſe timuit, (*quã abſurdum, hoc ſtatim principio orationis laudandum hominem extollere: licet fabulis patrocinãtibus?*) & qui patrio cœlo excluſus eſt, *ſubi hæc de re actum, in tanta rerum geſtarum ſerie?*) Diva refer.

(*cur non Muſa potius? cum multa ſine Diva*) Quanquã verò acta viri cecinerit *Homerus*, multa tamen omiſit, nos omnia Herois acta canemus, & per Ulyſſis tubam, illum è Scyro ad bellum educentem, ruſum producemus, commemoratione factorum, (*quam hac obſcurè & impropriis locutionibus tument, frigentq;*) Subjungit:

-- Si veteres digno deplevimus hauſtu,
Da fontes mihi Phœbe novos.

Quid hoc? *digno hauſtu deplere fontes* ſive, *digna canere*. Plura ſunt paſſim obvia.

§. 3. De mediocri ſtylo facilior inſtructio, floridus ille paſſim in deſcriptionibus rerum luxuriatur. Quale ſupra exemplum in contagione ex Virgilio Ovidioque deſcriptã dedimus, grandiora hic verba figurasque acriores reſpuit, cetera ſublimi haud diſſimilis.

Infima elegantia exempla ſuppeditat paſſim Ovidius in Metam. ut in Narciſſo, Arachne &c. Tale & illud. met.

Multi illam petiere, illa averſata petentes,
Impatiens expersque viri nemora avia luſtrat.
Nec quid hymen, quid amor, quid ſint connubia, curat.
Sæpe pater dixit: generum mihi filia debes,
Sæpe pater dixit: debes mihi nata nepotes.
Illa velut crimen tædas exoſa jugales &c

Et Virgilius in Georgicis haud pauca ſuppeditat, uti in Bucolicis etiam; quanquam in his aque grandior.

Unum de prognoſticis Lunæ, ad pluviam vel ſerenitatem, ſignis ex 1. Georg. ſubjicio.

Luna revertentes cùm primùm colligit ignes,
Si nigrum obſcuro comprenderit aëra cornu,
Maximus agricolis pelagoque parabitur imber.
At ſi virgineum ſuffuderit ore ruborem,
Ventus erit, vento ſemper rubet aurea Phœbe.
Sin ortu in quarto (namque is certiſſimus autor)
Pura, nec obtuſis per Cœlum cornibus ibit,
Totus & ille dies, & qui naſcentur ab illo,
Exactum ad menſem, pluviâ ventisque carebunt.

Magis humile Ovidianum eſt quod ſi à numeris reſolveris, totum in oratione ſolutæ deſerviet expoſitioni hiſtoricæ: nam, ut in Marone poſteriores quinque verſus idem præſtent, certè priores humilitatem ſolutæ orationis ſuperant, præſertim

ſecundum & quartum carmen. His igitur mediocri ſtylo eſt propior. Sæpe tamen hic ſtylus diſcrimine etiam inſignis eſt: nā in bucolicis meritò, cū ruſtica Muſa, abjicitur: in ſatyris mordaci quadam dicacitate abundat, ac nonnunquam obſcuritatem ænigmaticam ſectatur ut ſuo loco videbitur.

Hæc ſatis ad præcipuas diverſi characteris dotes explicandas fuſius de his ex allegatis Sarcotidis noſtræ exemplis conſtare poterit.

§. 4 Vitioſi ſtyli, quamvis, ut ſupra liquet, plura ſint genera: tamen *inprimis* pronum eſt impingere, in frigidum, ut dum rara ſectamur peregrinis, inveteratis, aut novis putidè adhæreſcamus: & in tumidum dum grandia nimium, vel affectatis verbis cum Statio, vel rebus ſupra fidem elatis cum Lucano & Seneca in Hercule OEteo ſectamur. Talis illa deſcriptio tempeſtatis apud Lucanum lib. 5.

Nubila tanguntur velis, & terra carina &c.

Audi Senecæ: Herculem, qui moriturus aſtra poſcit, & ſtolidâ tumiditate, inquit.

Da, da tuendos Jupiter ſaltem deos.

Hic tumor rerum; ille verborum ſententiarumque eſt, quem paulò ante ex Statio produximus. Vide, quæ alibi de metaphora tradidimus.

Alterum pronum eſt vitium, in quod impingunt, qui ſtyli mediocris *floſculos atque ornamenta ſectantur. Idque vel puerihiter novata oratione, ut,*

Pallidulas genulas æquabat blandula buxo.

Vel translata, Ore roſas mentita novas, ſilvaſque comantes Crinibus.

His exundat Cornelius Nepos, de quo ſupra cum de Metaphora.

Tertium vitiorum genus eſt, quod incidunt, qui priores exceſſus vitare conantur, eſtque tritus nimium & aridus ſtylus. Talis non rarò Lucretius, *dum humili nimis pedeſtrique oratione incedit, ut lib. 2.*

Quam ſubitò ſoleat Sol ortus tempore tali
Conveſtire ſua, perfundens omni luce.

Ubi ly conveſtire *ſatis inepte compoſitum eſt. Tale & illud l. 5.*

Aut quia Sol idem ſub terras ille revertens
Anticipat, Cœlum radiis accendere tentans.
Aut quia conveniunt ignes, & ſemina multa

Confluere ardoris conſuerunt tempore certo.
Quæ faciunt ſolis nova ſemper lumina gigni.

Diſſolve,& planè humilem,ſcholaſticoque vix puero dignam,orationem comperies. Hac quandoque humilitate vileſcit etiam Ovidius.

Siccus tamen inprimis exanguiſque ille eſt ſtylus. qui brevitatem illam Atticam ſine nervo ſententiarum ornatuque verborum ſectatur. In quem nonnunquam Lucanus, cum Ovidio, impingit, quin & Claudianus, cetera grandis. Qualis enim illa *Honorii* ad nuptias Mariæ aſpirantis oratio, an Auguſto digna juvene, ac tam elato etiam vate?

Hæc igitur queritur ſecum. Quonam uſque verendus
Cunctatur mea vota ſocer? quid jungere differt
Quam pepigit, caſtaſque preces implere recuſat? &c.
Oratum miſi proceres, qui proxima nobis
Jura tenent. Stilico, fateor, non parva popoſci,
Sed certe mereor, fœdus mihi ſolve paternum.
Redde ſuos aulæ. Mater fortaſſe rogari
Mollior, ò patrui germen, cui nominis heres
Succeſſi, &c.

Neque igitur nimium protritis utendum in carmine, neque breviculis ſententiis ſtringenda oratio, cum aliquam majeſtatem requirit. Addo, nec numeros leviter proſilientes gravem perſonam in re præſertim cunctationi obnoxia decere. Ut eſt. *Cunctatur mea vota ſocer.*

His igitur qui ſe in ſcribendo obnoxium deprehenderit, ad oppoſitum ita nitetur, ut nonnunquam etiam ab inflati ſtyli vitio abeſſe vix putetur e.c. ſi cum Lucretio repat, Statii aſſequi majeſtatem conetur. Ita hic ortum ſolis depingit lib. 7. Theb.

Iam gelidam Phœben & caligantia primus
Hauſerat aſtra dies, & jam tumet igne futuro
Oceanus, lateque novo Titane recluſum
Æquor, anhelantum radiis ſubſedit equorum.

Ubi licet in illo, quod, *æquor radiis ſubſedit & igne tumet*, parum aptis metaphoris Poëta ludat: tamen quod *dies* aſtra *hauſerit*, rarum eſt, nec inelegans. Gravitas item epithetorum, (quanquam *futuro* & *recluſum* minus probem) tum ſubſtantivorum uſus rarior; ut quod *Phœbe* pro luna, *Titan* pro ſole adhibeatur, orationem Poetâ dignam facit.

Ita quoque conciſa dictio, per rotunditatem, profuſionemque

quæ v.g. Silii, aut potius Virgilii corrigenda erit: ille penè vitium abripitur, hic in aurea mediocritate ſubſiſtit. Exemplis paſſim obviis non immoror. Sed facilem nunc aperio viam, quâ ad elevandam dictionem poëticam quiſque poſſit incedere, etiam ceterarum rerum pleratumque rudis.

CAPUT XXV.

Practica amplificandæ elevandæque phraſis poeticæ demonſtratio.

UT practica facilitate ad rem in eloquentia tam ſoluta, quàm ligatâ maxime arduam, ducaris, lubet obviâ te phraſi, per exempla, ad copiam ſimul atque ornatum inflexâ, præire. Sit hæc de trivio: *Eſt homo doctus.*

In hac neque verbum, neque ſubſtantivum (ut quæ non admodum multas hoc loco, ſæpe & alibi variationes admittant) expendemus. Dum præcipua varietas & copia ab adjuncto *doctus* petenda ſit. Quod è Philoſophis prædicatum dicitur, eſtque tanquam veſtis quædam perſonæ ornandæ, excolendæque attributa.

Ut igitur hoc adjunctum *doctus* extollas, variando, & amplifices:

1. Reſolve illud in aliud ipſi cognatum ſubſtantivum, novoque hoc epitheto orna, ut *Doctrinaque potens.* Ex quibus utrumque peinde ſæpius variare poteris, ut pro *doctrina* pone, arte, muſis, ingenio, eruditione, eloquio, facundia, &c. ſic & *potens* mutabitur ſi dicas illuſtris, nobilis, excultus, promptus, excellens, eximius, &c. unde exſurget *Nobilis eloquio, vel illuſtris ab arte* vel *Muſarum excellens &c.*

2. Adjunge alterum in genitivo ſubſtantivum. Ut *Doctrina ſtudiis. Facundia lingua. Ingenii cultura, literarum palaſtra*, vel *apex*, vel *meſſis eruditionis ſementis Phœbi, Camœnarum deliciarum &c.*

3. Hæc deinde ſuis iterum illuſtres epithetis, & mirificè creſcet orationis dignitas. Ut doctrina *admiranda, divina.* In quibus illa excellere ſupra docui, quæ vel à locis ſumuntur, ut *Attica Romana*, *Latia*, *Laconia*, vel à perſonis, ut

Mæo-

Maroniana, Tulliana &c. Quorum[varietatem]& copiam, cum phraſiologia ex iiſdem nata, alibi ſuppeditavi. His expenſis ad plenum etiam in Heroicis verſum, tenuiſſima phraſis extolli poterit, ut:

Hunc divina rapit Latia facundia lingua.

4. Hæc univerſa per oppoſita tam ſubſtantivorum, quàm adjectivorum exponi poterunt. Cum videlicet illa de ſubjecto negaveris: Ita, cum docto opponatur indoctus, vel rudis, ignarus, inſcius; adeoque & ignorantia, ruditas, inſcitia &c. eadem, quâ ante, variandi ratione, per oppoſita licebit progredi. Ut *Nequaquam rudis eſt. Procul ignorantia turpis. Non hunc infantia lingua præpedit.*

5. Per tropos illuſtratur, extollitúrque magnopere oratio, Apud Poetas præcipuè id præſtat Synecdoche. Ut *doctum caput, earum Muſæ caput, Muſarum ſtudiis excultum pectus. Vox avi divina ſui.* Magis verò etiam metaphora hoc poteſt, quæ modò ſola adjectiva ornat: ut, cui *lactea* fandi copia, *Ambroſiaq;* ſonant ex ore loquelæ: modò ſola excolit ſubſtantiva, ut eruditionis *lepos*, Eruditorum *alpha princeps, primipilaris.* Suadæ *delicium, Muſarum corculum, nutritius, alumnus*, modò (quod frequentius eſt) utrumque ornat, ſimul cum ipſo verbo altero tamen ſubſtantivorum in propria ſignificatione relicto, ut, *divite largus ab ore Eloquii profundit opes.*

6. Per fictas rerum, de quibus agimus, & præcipuè virtutum ac vitiorum perſonas, quibus actionem aliquam tribuimus], aut certè circa illas inſtituimus. Quod rarum plerumque atque ingenioſum eſt. Sic Bacchus pro vino, pro ſole Phœbus, pro literis Muſæ, Pallas, Sapientia, Suada, aut Pytho, Phœbus item ac Mercurius & hinc, *plenum Pallade pectus*

Illum Caſtalia reſpexit ab arbore Phœbus.

vel *Hunc aluit tenero nutrix ſapientia lacte.*

vel *Inſidet labris Pytho & Romanum liquat, Atticumq; rorem.*
Aſſundit Apollo liquorem Pincerna nectaris mori.

In his, ut apparet, perſonæ fictæ actio tribuitur. Poteſt & circa illam actio perſonæ, veræ affingi: ut, *tenero qui miles in ævo Muſarum ſequitur vexilla, aut caſtra*, vel *Phœbus miles in armis, laurea ſerta gerit.* Palam eſt, quantum hæc faciant ad phraſin poeticè exornandam.

7. Ad poëticæ locutionis varietatem, raritatemque ac dignitatem,

tatem facit. Fabulas ad rem, de qua agis, exploratas habere: ut ſunt in præſenti materia inprimis, quæ de Phœbo, Pallade, Muſis, quæque de locis his conſecratis feruntur: ut de monte Parnaſſo, & Helicone in Phocide regione, de Pimpla & Libethra in Thracia. Pierio & Pindo in Theſſalia; tota denique regione Aonia: tum de fontibus Caſtalia, & Aganippe, quorum hic in Parnaſſo, à Bellerophontis equi ungula ſit excitatus: unde Meduſæus, Caballinus, Pegaſeus dictus eſt. Quæ cuncta vatibus variandæ extollendæque phraſis ſunt argumentum. Unde Poeta doctus appellatur: *Bivertici incola montis. Qui toto Phocidos æſtuat furore, Bellerophontæis ora rigavit aquis. Palatia Phœbi, Muſarumque domus docto patuere Maroni. Caſtalidum conviva frequens, cultorque Minervæ.*

8. Rarior quoque ſyntaxis à Græcis quandoque, præſertim in lyricis & heroicis, ad Latinorum uſum traducta gratiam cum varietate conciliat. Ut *cupidus tractare Maronem. Dijertus fari promptus. Tua ſcripta legunt Muſæ tractare potentis. Sectatur amœna Muſarum. In quo facundia magnum eſt. Non hic Muſarum pugnat amori. Eloquii laudem potitur. Fungitur officium diſerti. Turpis inſcitia deſinit, acceptus Muſis.* Hæc tamen ejuſmodi ſunt, quæ parcè & ſalis inſtar ceteris condiendis admiſcenda erunt, Cùm crebra apud Statium inſipidam nonnunquam orationem reddant, ut ſupra viſum eſt.

9. Oratio per comparationes diducitur ſimul atque illuſtri eloquentia aſſurgit. Idque modò ſtrictim, Ut *Carmina ſcribit*

Qualia Cecropiæ non dedignentur Athenæ.

vel *Poſſidet hic Ciceronis opes, doctique Maronis*

Profluit eloquio.

Modò etiam fuſius tam in ſimili, quàm exemplo: ut

Qualis inexhauſta fratres dum luce coruſcat
Noctivaga aſtrorum princeps, ſtellaſque minores
Deſpicit æthereo Phœbe radiantior igne.
Talis erat docto reliquis facundior ore.

vel ——— *Olim divinum Roma Maronem*
Obſtupuit tenui dum carmen arundine pangit,
Heroumque tuba laudes ſonat æmula tandem
Plectra rapit vates gaudetque Marone ſecundo
Poſteritas, tantoque viri dependet ab ore
Roma ſtupens &c.

10. Illæ orationis figuræ, quæ ad ornatum potius, quàm affectum

ctum comparatæ ſunt, mirificè ſermonem amplificant, ſimul & extollunt. In quibus prima & maximè obvia Hyperbole.

Hic novus Amphion facundi viribus oris,
Attonitum rapuit per denſa pericula vulgus,
Oblitum necis ac vitæ. Mars fulmina jactet,
Telorumque globos, flammisque minacibus obſtet,
Eloquii vis major erit: perrumpet inermis
At maiorum aciem: ſuperabunt fulmina lingua.

Opportunis etiam fictionibus eadem hyperbole ornari, & extollique poterit.

——— Citharam tibi victus Apollo
Obtulit, indulſitque ſuas Cillenius alas.
Et virgam quam dextra gerit tibi Pallas olivam,
Ægidaque, ac galeam ceſſit, jam numine plenus,
Cum prima tenera vernant lanugine mala,
Multorumque inſtar, meruit facundia victrix
Roſtra triumphali Romana tenere quadriga.

Ceterum ornant imprimis, diducuntque orationem figuræ, quæ circa deſcriptionem rei per ſuas partes explicatæ verſantur, in quibus eminent Hypotypoſis, quâ, rerum forma ita oculis ſubjicitur, ut ſpectari potius, quàm audiri videatur; & Proſopopœja, qua vel rebus mutis & ſenſu carentibus vitam actionemque tribuimus, vel mortuos etiam ad vitam ſermonemque revocamus. His Apoſtrophen adde, per quam ſermo oratoris ad aliam rem quampiam etiam inanimam convertitur, eſtque figura gravis, etiam ad affectus accommoda. Talis Apoſtrophe eſt in præſenti materia.

Vos teſtes appello lares penitoſque receſſus
Muſarum & facili devota ſacraria Phœbo,
Dicite (namque eſt veſter honos) qua tanta Poetam
Otia ſolicitent, qua vis compellat amantem
Palladias Latiis curas impendere chartis?
Vos noctis ereptas tenebras longiſque ſoporem
Proſcriptum excubiis, latebraſque e volvite vatis
Inter Apollineas lauro & Phoebidis umbras.

Sequitur in eadem deſcriptione hypotypoſis.

Scilicet impenſi veſtigia rara laboris
Servaſtis memores, placidâ nunc ſede receptum:
Nunc ſtantem tenuere libri, profuſus in unum
Omnis ſenſus opus ſolers induſtria frontem

Contra-

Contrahit,intentoque ſedens vigilantia vultu,
Et tacitis,nunquam violata ſilentia,curis
Compoſuere virum.Sic toto pectore Phœbum
Accipit.& blandis ſua dividit otia Muſis.

Adde nunc etiam Proſopopæjam

His olim puerum nutrix facundia verbis
Alloquitur,noſtris quondam celebrabere caſtris.
Eloquio felix multasq́ue excultre per artes.
Muſarum dilecte cliens. Tu viribus oris
Auſonidum franges populos,multaque ſolutos
Libertate animos verborum pondere flectes &c.

Stylo grandiori,per figuras verborum potiſſimum elevato,in hac materia locus non eſt,cùm hic in rebus affectui graviori obnoxiis tantùm ſit adhibendus,quod ſi igitur Docti viri , ut Ciceronis mortem luxeris,ſuprà dictas phraſes figuris,de quibus l.3.c.2.egi,incitabis,& propoſitum aſſequeris,ut,

Ergone Romana tacuit facundia lingua?
Heu,crudele nimis fatum? ſcelerata libido
Vindicta;pudet infandi meminiſſe latronis,
Vah pudet Antoni &c.

Verum de his abundè tum loc.cit.tum cap.proximo , quo ſtudioſum lectorem remitto.Quod ſi quis plura de affectuum movendorum ratione deſideret. Is *palaſtram* noſtram *Oratoriam* de affectibus conſulat,ubi fuſius de his tractavimus. Id inprimis agendum,ut repertis argumentis ad affectuum motumque concitandũ idoneis orator impellat,quæ maximè à perſona,ejusq́;,ſeu malè,ſeu bene geſtis petuntur:tum deinde nõ eidem conſtanter inhærendum affectui;ſed modò remittendum nonnihil,ut rurſum vehementius inſurgatur:modò etiam oppoſitæ affectiones,ut miſerationis cum indignatione, deſperationis cũ ſpe,invidiæ cum amore permiſcendæ;quòd in his diverſis motibus gravior animorumque æſtus,velut inter cõtrarios fluctus exſurgat. In quo genere admiranda Didonis apud Virgilium,& Medeæ apud Senecam vis eſt,quâ per diverſos affectus ad tragicum ex tum devolvuntur,quæ ſola exempla Poëtæ in affectuũ regno ſufficere ad perfectam hujus doctrinæ imaginem poterunt. Leniores dolore amoreque confuſos animorum impetus Ovidius in Epiſtolis Heroidum egregiè ſufficit:quanquam eidem in ſua metamorphoſi non deſint. *Hos*, ſi lubet,conſule.

CAPUT,

CAPUT XXVI.

De varia & optima bonos autores imitandi ratione.

Imitatio omnibus,ad hujus eloquentiæ perfectionem aſpirantibus non minus neceſſaria eſt,quàm pictoria in arte tironi imagines ſcito penicillo efformatæ. Nunc ille fingendis ad propoſitam ideam pedibus, nunc capiti,nunc cetero intentus corpori curioſè inhæret:modo lucem,nunc umbras prototypi imitator inducit;atque ita cum in partibus ſudavit ſingulis ad totum denique hominem ſuo in ſituaffectionibuſque illi propriis delineandum vertitur. Rudis perinde vates non ad ſolidum ſtatim poema fundendum animum adjicit. Primus labor verſatur in partibus, iiſque imitatu minus arduis Deſcriptiunculam prati,aut fontis quampiam aggreditur : ver alicubi floridum in poeta depictum admiratur, ſuoſque hinc flores imitator decerpit. Ita æſtuantem hoſtilique madidum ſanguine, aut ſuæ incubantem Euclionem ollæ reperit, atque æmulo conatu, quantum licet,exprimit. Quod ſi factum Heroico verſu, ipſe in Elegiacum carmen paucis mutatis transfert : aut ſi robuſtior ſit, ex Lyrico traducit in Heroicum: niſi verſa vice ex Elegiis Heroica, ex his malit Lyrica condere. Ita in his aliiſve verſatus aliquamdiu partibus , ad integrum unius denique orationis formandum corpus accedat habilior, Porrò cum eximiam Poëtam in omni, tum naturalium, tum moralium deſcriptionum genere minimè rudem eſſe conveniat;illud egi,ut in parte ſecunda ſcholæ hujus practicæ Annum verſibus Elegiacis, ſuis partibus ac mutationibus adumbratum,complecterer;tum deinde & verſu Heroico in Sarcotide hominem,tanquam microcoſmum ſuis affectionibus obnoxium proponerem,ut præcipuarum quandam rerum ſtichographiam junctim,meo labore atque imitatione ductam,exhiberem.

Imitatio univerſim eſt omnium, quæ rectè, aut conceptorum, aut enuntiatorum laudem , apud Poëtam merentur. Uti igitur hoc primum opus in duas claſſes diſtinximus, quarum illa bene concipiendi , hæc eloquendi leges complecteretur : Ita per hæc univerſa , quæ ex veterum diſciplina duximus præcepta ſedulo imitatori , velut per

ſignata

ſignata ante oculos regii itineris veſtigia, erit incedendum. Nec importuna verecundia ab ingenuo hoc, in Apollinis palæſtra, furto quiſquam retardari debet; cùm ipſe Romanæ, in poeſi facundiæ princeps Virgilius Homeri nequaquam inventa erubuerit: eiſdemque non rarò fictionum argumentis aliam tantùm loquendi formam, tanquam aliam ei dem ligno ſculptor imaginem induxerit, ut ex libro primo facilè intelliges.

§.2. Hæc igitur prima imitandi ratio multorum ingeniis uſuque doctiſſimorum eſt frequentata; ut in affini materia, hoc eſt, nec omnino ſimili nec prorſus diſſimili, parem concipiendi rationem ſequamur, ornamenta nonnulla etiam velut alterius corporis futura membra, in noſtrum poema traducamus, ubi paria ejuſdem dignitatis non ſuppetunt. Quanquam, ut hoc parcè & aptè fiat, neceſſe eſt: neque enim Virgilio tam fuiſſe in Homericis fictionibus uſurpandis profuſum, magnæ apud Criticos laudi ducitur. Hæc veró imitationis ratio quemadmodum inſtituenda ſit, ſatis à me prolixè libro primo demonſtratum reperies.

Altera, ornamentorum eſſe poteſt eorum, quæ ad poeticum conceptum illuſtrandum faciunt, ut ſunt objectæ per ſomnum imagines, ficta rerum prodigia, & artefactorum machinæ, permutatio rerum affectuumq; improviſa naturalium factorum, eventuumq; oppoſitio. Epiſodia & digreſſiones opportunæ, ſimilitudines deniq; & exempla propoſitam rationē illuſtrātia. Has ergo qui imitari ſcitè voluerit, non in iiſdem, ſed paribus eodem luder ſcribendi artificio, atq; hæc imitatio ſervanda videtur, cum eandem materiam poematis nactus, eadem quoq; argumétorum genus cogeris pertractare. Opponitur itaq; primo imitationis generi; quòd in iſto diverſa à conceptu univerſo materia, ſed ornamenta conceptus, cum illo quem ſequeris Poëta, adhiberi eadem poſſint; in hoc materia univeſi poematis eadem, oramenta conceptus debeant eſſe diverſa. Ita eundem Proſerpinæ raptum aliter a Claudiano quam in Naſonis fabula, illi ad imitationem propoſita, deſcriptam leges, ſuum hic imitator, in ornamentis conceptus, vicit prototypon. Et hæc imitatio, ut priori difficilior; ita & nobilior exiſtimanda. Plus illa quidem judicii à natura, ſed plus hæc artis ab ingenio requirit: illa ſæpe prudentium aut felicium eſt; hæc non niſi elaborato ſtudio excultorum.

§.3. Tertia imitandi ratio eſt, quando & materia & modus tractandi

ſtandi idē eſt. ſed elocutio diverſa, quod vix aptè fieri, niſi tantùm in partibus poëmatum ſolet: turpe enim ſit (niſi fortè exiguum poëma, uti ode aut elegia fuerit) in tota concipiendi ornandique rem conceptam ratione cum ſuo imitatorem exemplari convenire; ſolum ſcribendi colorem variaſſe, vendicaſſe ſibi cetera. Hæc itaq; imitandi ratio in hoc conſiſtit; ut quando in rem modumque tractandi eundem, cum alio Poëta, incidis (quod in partibus vitari nequit) tum, juxta doctrinam ſuperiori capite traditam, phraſin atque eloquendi formam mutes. Et hæc verborum imitatio dicitur. Quorum variatio, ut omnino multiplex, ita & imitatio plus minuſve perfecta futura eſt. Exemplo doctrina hæc magis illuſtrabitur. Silius in deſcriptione convivii Virgilium imitaturus, eam, quam in lib. 1. Æneid. uſurpavit, pro exemplo adhibuit. Virgilius lib. 1. ſic habet:

1. At domus interior, regali ſplendida luxu,
Inſtruitur, mediiſque parant convivia tectis.
2. Dant famuli manibus limphas, Cereremque caniſtris
Expediunt, tonſiſque ferunt mantilia villis.
Quinquaginta intus famulæ, quibus ordine longo
Cura penum ſtruere, & flammis adolere penates.
Centum aliæ totidemque pares ætate miniſtri,
Qui dapibus menſas onerent, & pocula ponant.
3. Nec non & ſyrii per limina læta frequentes
Convenêre, totis juſſi decumbere pictis &c.
Poſtquam prima quies epulis, menſæque remotæ,
4. Crateras magnos ſtatuunt, & vina coronant.
5. Fit ſtrepitus tectis, vocemque per ampla volutant
Atria, dependent lychni laquearibus aureis.

Silius hæc l. 11. ſic imitatur.

1. Regificè extructis celebrant convivia menſis.
2. Accipitur ſublime toris. Non una miniſtri
3. Turba gregis: poſuiſſe dapes his addita cura,
His adolere focos, his ordine pocula ferre
4. Nec non & certis ſtruitur penus. Aſpera menſis
Pondera cælati fulgent antiquitus auri.
5. Eripiunt flammæ noctem, ſtrepituque moventum
Murmurat alta domus &c.

En propinquam in elocutionis forma imitationem, materiā modo-

modoque non diſpari,inflexæ plerumque phraſes,iiſdem ſubſtantivis rerum,quandoque & verbis,manentibus, quanquam imitator hic infra dignitatem exemplaris ſui ſubſtiterit. Neq; enim *addita cura poſuiſſe,& pondera fulgent antiquitus*, Maro dixerit.

Majori imitationis laude Statius hæc eadem Virgilii preſſit veſtigia,tum phraſibus magis immutatis, tum minus ſervato eodem ordine,tum denique ex diverſis Virgilii locis eandem deſcriptionis imitationem concinnando. Sic igitur 1.Thebaid. ſcribit:

—— adolere focos epulasque recentes
Inſtaurare jubet. Dictis parere miniſtri
Certatim accelerant,vario ſtrepit iſta tumultu
Regia,pars oſtro tenues auroque ſonantes
Emunire toros,aliosque inſerte tapetas;
Pars teretes lævare manu,ac diſponere menſas.
Aſt alii tenebras & opacam vincere noctem
Aggreſſi,tendunt auratis vincula lychnis,
His labor inſerto torrere exſanguia ferro
Viſcera ceſarum pecudum;his cumulare caniſtris
Perdomitam ſaxo Cererem &c.

Virgilius l.8.dixerat.

Viſcera toſta ferunt taurorum,onerantque caniſtris,
Dona laborata Cereris &c.

Eſt igitur hæc imitatio quædam phraſium variatio ut fiet, vel rudi Minervâ,permutatis tantum epithetis; aut verbo tantum,ſubſtantivove:vel perfectius immutata phraſi universâ,vel eadem etiam acciſa,aut contra amplificata.

Quarta imitandi ratio,eaque omnium infima eſt, quando in pari materia ac phraſi,metri tantùm ſpecies,numerique, epithetis,aliisque vocibus nonnihil inflexis,mutantur.

Tale imitationis exemplum in Senecæ OEdipo habes ex Ovidii prototypo formatum,ſupra c. 14.carmine jambico. Quod & ipſe aliis in choro verſibus deinde expoſuit.

Hæc ratio pueris,aliæ viris aptiores ſunt. Porrò hic juverit univerſè docta aliorum poëmata, quorum tibi imitationem præfigis antè via reſolutionis (de qua in 2.p.quædam trademus) in ſua diſpertiri principia,ut eorum vim virtutemq; propius aſſequaris,ductuque facili exprimas.

LIBER

LIBER III.

De compoſitione metrica, & quantitate vocum.

NE ſubmoviſſe manum à tabula nondum opere perfecto videar, paucis illa, quæ ad verſuum compoſitionem requiruntur principia ſine quorum cognitione irritus Poëtæ labor eſt, complecti aggrediar.

Quod licet à multis copioſè præſtitum ſit, qui cetera ad perfectionem hujus artis ſpectantia negligentius ſunt proſecuti, tamen hoc in meo antehac opere, ad illius majorem abſolutionem deſideratum fuit.

Verùm in prolixo implicatoque de quantitate ſyllabarum ſtudio, ad quod exhauriendum vix homini ætas ſufficit, quando à priſca *Majorum* conſuetudine deſcivimus, quæ ipſo pronuntiandi ſono quantitatem vocalium à teneris incu'cabat, lucis aliquid, ordine ac compendio inſtructionis adſerre conabor.

CAPUT I.

De variis Poetarum figuris, quibus paſſim orationem implent, quædam præmittuntur.

A Difficilioribus ordior, neceſſitate quadam inductus, quòd abſque hac figurarum cognitione multa commodè in præceptionibus exponi, ac percipi nequeant, ideoque brevis earum adumbratio, velut in tabella præ oculis habenda eſt; ut cùm de ejuſmodi figuris ſermo eſt, noveris huc eſſe recurrendum. In his enim Poëtis, tum ob metri difficultatem, tum ob varietatem raritatemque dictioni conciliandum, aliquid præ Oratoribus indulgendum eſt. Unde *Metaplaſmus*, ſeu *transformatio*

quædam

quædam uſitati ſermonis illis, per *additonem, detractionem*, aut *mutationem*, in vocibus conceditur. Quare Poëticæ artis ſtudioſo ea obſervare neceſſe eſt; ne vel attonitus ad innovatum ſermonem hæreat, vel in difficultate verſuum hoc præſidio deſtituatur. Quanquam non omnia ſibi licere exiſtimet, quæ aliorum, vel autoritate, vel nimia etiam libertate, viderit occupata. Vitia etiam licet cognoſcere, ſed nunquam imitari.

§. 1. Metaplaſmi ſpecies per *Additionem* triplex eſt.

Adjiciunt prothesis. & epenthesis, & paragoge,

PROTHESIS principio addit literam, vel ſyllabam, ut *Gnatus* pro natus *relliquiæ* pro reliquiæ, *tetuli* pro tuli.

EPENTHESIS medio dictionis vel literam interſerit, ut *fiet* pro ſit, vel ſyllabam, ut *Mavors, Navita*, pro Mars, & Nauta.

PARAGOGE, ſeu *proparalepſis*, eſt, cū extremæ ſyllabæ quippiam adjicitur, ut *laudarier, dicier*, pro laudari, dici.

Per *Detractionem* turſum triplex eſt.

Tollit *aphæreſis* hinc & *ſyncope*, ut *apocopeque*.

[illegible]HÆRESIS tollit principio dictionis, ut *ruo*, pro diruo, *te[illegible]* pro contemno.

SYNCOPE medio dictionis aliquid aufert, ut *periclis, pueritia impleſſem, extinxti*, pro periculis, pueritia, &c.

APOCOPE finem mutilat, ut *oti negoti, auden'*, pro otii, negotii, audeſne.

Inter has Metaplaſmi ſpecies *paragoge* & *apocope* rarius utendum eſt.

Mutatio turſum triplex eſt, cùm vel *ordo*, vel *quantitas*, vel *numerus* literarum, aut ſyllabarum mutetur.

Ordinem mutat METATHESIS, ſeu tranſpoſitio, ut *Evandre*, pro Evander: *Dare circum*, pro circumdare: *eſſe ſuper*, pro ſupereſſe.

Ita TEMESIS eſt ejuſdem dictionis compoſitæ ſectio, cum interpoſitione alterius, ut *quem me cunque*,

Quantitatem mutat SYSTOLE, quæ eſt contractio ſyllabæ longæ: ut *Terruerunt* pavidos *Virg.* pro terruerunt. Quod etiam abjecta litera fieri ſolet: ut Turpe putas *abici* Ovid pro abjici. Nonnunquam ſequenti altera vocali in carmine, vocalis longa, aut diphthongus corripitur, ut, *Ilio alto* & *Inſulæ Ionio*, Virg. Quod apud Græcos frequens eſt, apud Latinos à Virgilio liberius, quam par eſt, uſurpatum.

Contra

contra DIASTOLE ſive *Ectaſis* eſt productio ſyllabæ brevis, ut *Italiam* fato profugus. Cum prima in Italia brevis ſit. *Ita religio*, aliaque (ut nos antè *Apocope*) carminis gratiâ, producuntur. Quibus tamen nonnulli geminant conſonantem iccirco apponunt. ut *repperit* pro reperit: aut plures ſyllabas contrahunt, ut *Abiete* v.g. fiat dactylus, ex Dipyrrichio, ſed hæc ſynæreſis eſt. Nonnunquam breves vocales in verſu producuntur. Ut *Liminaque lauruſque Dei. Et date tela, ſcandite muros.* Quod frequentius olim eſt uſurpatum, cùm ſequens vox à duplici ſonante cœpit. Ut in ultimo exemplo factum, & infra c.2. reg. 3. videbimus.

Numerum ſyllabarum mutat, ſimul non raro cum quantitate SYNÆRESIS, quæ & *epiſynalæphe* & *ſynceplioneſis* dicitur, eſt duarum ſyllabarum in unam contractio, ut *cui, Diis*, *antihac, anteit, alvéo, aurêu, Achillei, Perſeo &c.*

Ab hac parum differt CRASIS, quæ ſyllabam vel literam contractam non exprimit ſed abſorbet *Ut nimi, nil, morunt, biga, bobus, cotes* pro, niſi mihi, nihil, moverunt bijuga, bovibus, cautes. SYNALOEPHE & ECTHLIPSIS quoque vicina eſt, quarũ illa vocales diverſarum dictionum in verſu occurrentes elidit, hæc literam M; ita ut ſequentis vocalis ſonus, & quantitas ſervetur. Quod in diverſis quandoque etiam carminibus, unius finis & principio alterius obſervatur. Illic tamen uſitatum, hic liberum eſt.

Iamque iter emenſi turres ac tecta *Latinorum*
Ardua cernebant. Ubi ultima in *jamque* & *Latinorum* eliditur. Veteribus tamẽ M ſine eliſione breve erat, &S elidebãt. Ut Ennius.

Doctu' fidelis ſuavis homo.

Contra DIÆRESIS, ſive *Dialyſis*, eſt diſſolutio unius ſyllabæ in duas. Ut *ſuavis, ſuetus, Troia, diſſoluiſſe* pro ſuavis, ſuetus, &c.

Inter has figuras quædam ſpecies exoleverunt; aliis opportunè utendum eſt, ut ſuperius docui cap.22.

§.2. Cæſurarum quoque Poëtis habenda eſt ratio, quod ſine his exigua ſit verſuum gratia. Ut notavi c.21.

Eſt autem cæſura, *in verbo polyſyllabo, reliqua poſt menſuram unius pedis, in carmine ſyllaba.* Tales in uno verſu, exempli gratia heroico, quatuor reperiri poſſunt, ut in hoc patebit Virgil 10. Æneid.

Graius *Homo* infect*us* linqu*ens* profug*us* hymenæos

Hic prima cæſura poſt tres ſyllabas reliqua *mo* triemimeris dicitur: ſeu ſemitertiaria (ab ἥμι & Μερις pars) altera poſt quinque *tos* penthemimeris, id eſt ſemiquinaria: tertia poſt ſeptem *quens* hephthemimeris id eſt ſemiſeptenaria; quarta *que*, poſt novem ſyllabas, enneemimeris, id eſt, ſeminovenaria. In quibus hæc ultima parum probatur. Penthemimeris & heptemimeris maximè ornant. Quod ſi poſt duos pedes ſuperſit trochæus, vocatur cæſura trochaica, ut. Non omnes *arbuſta* &c.

Et hæc magnifico incedit paſſu.

Quod ſi quarto pede cadat verſus, ſine cæſura vocatur hæc menſura bucolica; quod in ageſtri carmine illa frequens ſit. Ut

Talibus Ilioneus, cuncti *ſimul, &c.*

Hoc cæſuræ beneficio Poëtæ aliquando ad ſyllabas breves producendas utuntur.

Cetera quæ ad cæſurarum obſervationem ſpectant ſuperius attigi;

Hic tantum illius, uti & figurarum varietatem brevi compendio oculis ſubjicere placuit.

CAPUT II.

Brevis inſtructio de quantitate Syllabarum universè.

PAucis de quantitate ſyllabarum diſſeram quam in prima hujus operis editione, tanquam alibi è ſcholarum præceptionibus petendam, neglexit at nunc ſtrictim oculis ſubjicio & primò quidem regulas quaſdam generales, deinde particulares daturus ſum.

In generalibus præceptionibus

REGULA I.

VOcalis ante vocalem, quæ manet vocalis, in Latinis dictionibus brevis eſt ſi in eadem voce, & diverſis in ſyllabis concurrant. Ut *Deus, fuit.*

Dixi *I. Ante vocalem quæ manet.* Nam ſi vocalis ſequens conſonans fiat, ut in *Pompejus* & Aquil*eia*: in ultima ſyllaba naturam conſonantis induit, & regula hæc fallit.

Dixi *II. In Latinis.* Nam in Græcis, & Hebraicis, aliæ ſunt vocales naturâ breves, aliæ longæ: ideoque hic ſufficit diſtinctam illorum

illorum orthographiam noſſe,& ſine hujus notitia abſoluta de his inſtructio dari nequit. Nam ε & ο apud Græcos ſemper breves. η & ω ſemper longæ αυι verò ancipites, hoc eſt,in quibuſdam vocibus longæ,in aliis breves:atq; iccirco in his tantùm difficultas apud Græcos,qua Hebræi carent:cùm illi vocales in longas,breves,& breviſſimas dividant.

Dixi 3.*in eadem voce:* nam ſi in carmine diverſis in vocibus occurrent,ut. *Aude aliquid*, prior à poſteriore eliditur,&hujus quantitas ſervatur.

Dixi 4.*in diverſis ſyllabis*,nam ſi dicam,*Theſeus* diſſyllabum, e longum erit,propter diphthongum *ev.* Qua reſoluta ſi dicas, *Theſeus* triſyllabum,breve fiet.Hac de cauſa Poetæ modò diſſolvunt voces per diæreſin,ut *ſilua*:modò per ſynæreſin , aut craſin contrahunt, ut *dein*,*Di*, ut quantitati ſerviant.

EXCEPTIONES.

EXCIPE I.derivata ab eis,quæ vocalem longam habēt, eamque talem retinent ,quando cum ſequenti vocali incipiunt concurrere,ut tales ſunt vocaturi *Pompei*,*Vultei*,*Fontei*, à Pompeîus &c.item per diæreſin ſolutæ voces:*Cajus*, *Pleias* , *Pompeïus*,*Elegeïa*,*Aquileïa*,*Cythereia*,in quibus antepenultima lōga manet,licet per reſolutionem poſterioris ſyllabæ , ante vocalem eſſe incipiant.

II.Producitu nominibus,*Dius,a um* , & Genitivos priſcos *aquai*,*Muſai*,pro aquæ,Muſæ,item.Gen.3.decl.*illius*,*ipſius*,*iſtius*,*nullius neutrius ſolius*,*totius*,*unius*,*utrius*,qui in carmine variāt,ut & *alterius* juxta Terēt.Maurū;ſed extra carmen ſemper breve:illa longa ſunt,*alius* verò utrobique longum eſt. His accedunt producti Gen.5 .dec.ut *diei*,*ſpeciei*.(præter *rei*,*ſpei*,*fidei* quanquam Lucretius etiam *rei* & *fideí* dixerit.)

III. Produc.in verbis,*fio*,niſi r ſequatur, ut *fieri*,fierem.

IV.Variatur *Ohe* interjectio,& *Io*, etiam cum nomen eſt,adhæc,quæ ex *de*,*ſe* præpoſitionibus &, *me*, *te*, *ſe* pronominibus compoſita,vocalem ante vocalem habent,ut *deoſculor*,*ſeorſum*, *meipſum &c.* Ex *pro* tamen,& *co* ſociata,ut *prohibet*, *cohares* naturam brevium retinent.

V.Ex Græcis producuntur quotquot à longis vocalibus,aut diphthongis, ad Latinos trāſeunt ut *Æneis*,*Troes* quia illud per

η, hoc per ω ſcribitur: *Clio. Althéa. Baſiléa, Nicocomedia*, quia hæc per ει ſcribuntur. Hæc tamen lex in fine dictionis quandoq; fallit: nam *mater* & *pater*, licet in ηρ Græcè deſinant, & *Hector, Neſtor, Crantor &c.* quæ *oris* breve habent, licet in recto Græcè ωρ ſit, corripiuntur. Sed quæ ab α Græco ſunt, partim breviantur; ut *aedon, Phaon. Danaus, Paſiphae, Thebais*: partim longa ſunt, ut *Aonius. Naiis, Thais*, & à λαὸς, populus *laicus, Laocoon, Laertes Menelaus &c.* Sic etiã, quæ ab i & y ſunt, ut *Iambus, Hieron Eudoxia, Philoſophia, monopoliũ & epiſcopiũ* pro officio, nã pro loco per ει ſcribuntur, brevia ſunt, uti & *Hyas, hyæna, Hyacinthus*, ſed cõtra *Iapetus, Chion. Pierus, Priamus, Diogenes, Amphion, Arion, Ixion. Hyperion, Ebion*: uti & *Cyane, myurus, Thyas, Enyo*, producũtur. Verum *Diana Pandion, Orion, Geryon, Iater* medicus variant. In Hebraicis obſervandũ quemadmodũ à Græcis olim ſint traducta. Aliàs ſæpe variant, ob vocales olim non expreſſas, quæ deinde per ſubjecta puncta diſtingui cœperunt. Hinc *Abraham* & *Cain* ambiguè uſurpata ſunt, ut & *Michael, Iſrael, Iſmael, Pharao*: quãvis nunc per Kametz ſeu A longũ ſignentur. *I*ta nomina, *Ieſus Iacob Ioannes Iob, Ioſeph*, rectiùs contractè efferuntur; licet diſſolvi etiã ſoleant in polyſyllaba & i breve. *S*ed hæc eruditorũ uſu magis, quàm præceptis capientur. Illud tamen & hoc loco obſervandum, quòd Græcorum quædã ad Latinos traducta, dum juxta illorũ accentũ, non verò quantitatem pronuntiantur, fallere ignaros poſſint. Quamvis enim Sophia, idéa, Andréas, ſymphonia &c. juxta accentum, more Græcorum, dicas; in carmine tamen non accentus, ſed quantitatis, cum iiſdem, ratio eſt habenda.

REGULA II.

*D*iphthongus tam in *Græcis*, quàm *Latinis dictionibus*, *niſi per diæreſis ſolvatur, aut ſyncopen vel dialectum mutetur, etiam ſequenti alia vocali, præterquam in præpoſitione* præ, *ſemper longa eſt*: ut *Æneas, Cælum, audio, heus &c.*

Sunt autem Latinorum diphthongi ordinariæ quatuor, æ, œ, au, eu. Græcorum ſex propriæ, αι, ει, οι, αυ, ευ, ου. quæ Latinè vertuntur in æ, e vel i, œ, eu, eu, u. & totidem impropriæ ſunt, ηυ, ωυ, υι, & ᾳ, ῃ, ῳ, (quod punctum, *jota ſub-*

ſcriptum

ſcriptum,dicitur) ex quibus tres tantùm Latinè transferuntur, ει in yi,ut Harpja. Cynomyja , αι in a longum,ut Thrace, Θρᾷκη,ῳ in œ,ut aulœ lus,vel o,ut *opodos,melodia*] *&c.* Ubi benè notandum eſt,quòd,cùm ει etiam apud Latinos,uti &ου per ſimplicem vocalem exprimatur,ut *Muſeum,idolum,Cleobulus*,horum quantitas ex Græca diphthongo , & origine agnoſcenda ſit.cùm ceteræ diphthongi ex ſcriptione ſola pateant.

Dixit niſi per diareſin ſolvatur:nam hoc quandoque Poetæ ſibi licere volunt:ut cum pro æneus *aheneus*,pro Orphêus *Orpeus* dicunt.

Dixi 2.niſi per ſyncopen,vel dialectum mutetur,nã & hac libertate uti videas,ita Heliconĭus,Syracŏſius,chorĕa,platĕa , ſublata per ſyncopen vocali,ex ἑλικώνιος,συρακούσιος χορεία, πλατεία,dicunt ut & chειragra,& chειrurgus,abjecta epſylon vel jota quandoque corripiunt:vel licentiâ, vel quòd dialecto Jonica ει in ε vertatur. Quo dialectorum uſu , magna Græcarum vocum libertas eſt cum Attici η in ε, contraque Jones ε in η mutent.Unde juxta illos *crĕpida* ab *Horat.* & *Tĕreus* à Martiali prima corripitur;juxta hos *Briaréa*,& *Ilioneá* ultima producitur.Similiter juxta Æoles αι in ο vertitur, ut excuſari per hos poſſint,qui in Orion,*Proteus,Scoria,Stoicus*,primã, & in *cichorea,Geometra,heroicus,Ionius* alterã corripuerunt.Sic qui pro Menelius *Menelĕos*,pro Nicolaus *Nicoleos* dicunt. Atticè loquuntur.Quæ hic obiter de Dialecto notare placuit , ut de licentiæ hujus,tam in diphthongis,quàm vocalibus mutandis,fundamento conſtaret:non tamen ſine exemplo facilè uſurpanda.

Dixi 3.præterquam in præ. Quod hæc præpoſitio ante vocalem corripiatur,ut *præacutus,præuſtus* Quandoq; tamen communis ſiunt in *præco* apud Statiũ 6.*Theb* *præopto* apud Capel. His (raro exemplo) Ovidius l.3.triſt.*Mæotis* primâ correptâ addididit,non facilè imitandus,ſi tamen hoc loco incorruptus ſit.

REGULA III.

VOcalis ante duas cõſonantes (niſi muta & liquida cũ vocali natura brevi in ſimplici dictione occurrãt) ſẽmper producitur,ſit *caſtus,altrix,Eleazar,majus*.X enim Z ubiq; ut cõpoſita jure-

 ju-

jurando bijugus, quadrijugus, ſemijaceas (præter *rejicio* tamē, *ejicio* & *dejicio*) excludas. Ex quibus hæc I longum; illa breve poſſident & I inter duas vocales in voce ſimplici duplicis conſonantis naturam habet. In *voce* inquam *ſimplici*.

Dixi 1. *ante duas conſonantes*, ſive ejuſdem, ſive diverſarum ſyllabarm; imò & diverſarum vocum in carmine, ut,

Quid gladi*um demens* Roman*a ſtr*ingis in ora. *Mart.*

In quo verſu de*mens* ultimā, & *ſtringis* primam, tam in, quàm extra verſum longam habet at; gladi*um* ultimam propter *demens* conſequens tantùm producit in carmine, Roman*a* verò propter ſtr in ſtringis ultimam longam habet. Sed hoc poſtremum hac ætate ſibi pauci ex cultorum Poetarum licere volunt, quod olim ante ſc, ſp, ſq, ſt. uſurpatum eſt.

Dixi 2. *niſi muta & liquida occurrant*: tunc enim communis vocalis erit, ut *Petrus, flagro, podagra*. Non tamen liquida præcedere mutam debet: ut in *altas* & *partes* prima longa eſt, licet in *Altas*, & *partes* brevis ſit.

Dixi 3. *cum vocali naturâ brevi*, ut *agreſtis* ab ager, *patris* à pater eſt. [nam *matris* & *atri* à mater & ater, in quibus A longum eſt, derivata ſemper producuntur.) Unde in ſoluta oratione tenebræ, vol eris &c. alterâ brevi efferuntur.

Dixi 4. *in ſimplici dictione*: nam in compoſitis, ut *ob, rue ablego*, locum non habet.

Porrò, liquidæ tantum ſunt duæ literæ, L, & R, ceteræ omnes conſonantium (præter *S*, & Q) mutis accenſentur.

Apud Græcos tamen quandoque M & N liqueſcunt. Unde Horatius corripit *Cygnus*, & *Tecmeſſa*: Ovidius *Progne*, & *Polymneia*: Silius *Ter npae*: Martialis *Ichneumon*: alii *Drachma*, *Daphne*, *Clytæmneſtra*, *Polymneſtor*. Quibus nonnulli adjiciunt ex Latinis *ſignum*, ex Græcis *Ægyptus*, & *Smarg gdos*, ut Martialis l. 5. T & D inter liquidas uſurpatis, ſed exemplo non imitando. Imò & Græca illa, naturâ ſuâ reſiſtere videntur abbreviantibus, quòd muta & liquida, in eâdem [ut aſſolet) ſyllabâ non jungantur, ut in *hydra*, *Cyclops*, *lacryma*, *Patroclus*. Quæ obſervatio minimè eſt negligenda.

REGULA IV.

***D**erivata ſequuntur naturā eorū, à quibus derivātur, niſi veterū uſu aliud receptū ſit*, ſic *paternus* corripit primam, & *mater-*

maternus producit:quia illud ex *pater*, hoc ex *mater* derivatur. Pro derivatione autem faciſius agnoſcenda.

Nota 1. Nomina verbalia plerumque á ſupinis derivari. Ita *Inſcitia, fomes, ambulacrum, notus*, à ſcitum, fotum, ambulatum, nótum eſt.

Quædam tamen à præſenti, vel infinitivo, ſed rarius, ducuntur: ut *adoleſcens* ab adoleſco, *valetudo* à valere. Quorum ideò quantitatem ſequuntur.

Nota 2. In verbis, à præſenti derivantur omnia præſentia, imperfecta futura, (niſi hæc in rim, rorus exeant] cum ſuis gerundiis: à perfecto indicativo perfecta, & pluſquam perfecta cetera, cum futuris conjunctivi, ac permiſſivi modi.

Perfectum eſt *ram, ſſem, rim, ro, ſſe*: cetera præſens.

Dixi: niſi Veterum uſu aliud receptum ſit Ita enim ex uſu fit, ut nonnulla diverſam à primitivis vocabulis quantitatem recipiant. quæ verſibus, memoriæ cauſa, pleraque complectar.

I. *A longis nata breviantur.*

A Reo *arena*, & *ariſta* parit: velut acer *acerbus*,
Blanditia blandimentum, blanditur, amabit.
Eſt *coma* de como, de cudo *cuncutit* exit.
Curia, flecte, *curulis*: & adde *chariſtia* charus,
A dicendo *dicax*, à diſſero flecte *diſertus*
Dejero (a] de juro duco *Ducis*, adde *Ducatum* (a) *uti & peieros*
A Dite eſt *ditio*: *fatuus*que à fate creatur.
A fingo eſt *figulus fragilis fragor*, exſere frango.
Perfidus atque *fides* *Fidius*que ex fido relinques.
A glomus *glomero*: *labefacto* labe: lucerna
Luceo, Mamma *mamilla* párit, molesque *moleſtus*.
A motu *motacilla* venit: dat mitra *mitella*.
Seu *nota*, ſive *noto*, ſeu *cognitus*, incipe, notus.
Odi fert *odium*: ſed *ofellam* grandior offa.
Pronubus à nubo: de puſio flecte *puſillus*.
Quatuor, inde *quater*: qualus dabit inde *quaſillus*.
Saga ſagax præſaga ſimul: ſemis que *ſelibra* eſt.
Sto *ſtabilis ſcapula* ſcapus *ſtrigilis* pete ſtringo.
Sævitia à ſævitum eſt: *ſervitium* à ſervitum. * *vada vadas*,
A vito *vitium* eſt: dat vado: *vadum*que, *vado*que. * *à vado is.*

Subjicio nunc alia, quæ à brevibus orta producuntur.

A*Mbitum* dat itum: *Chium* Chios; & cubo *cubam*.
Cerritus Cerere eſt: *corrigia* corrigo gignit.
Connubium n à nubo: diuturna *diutina a* crede.
Feria de ferio: foveo *fomenta* que *fomes*.
Eſt fera *feralis*: gradior *Gradivus* amabit.
Eſt *humanus* homo; ſed humo fluit *humidus humor*.
Iugera ſubde jugo: *jugis jumenta* juvabunt.
Litera ſeu *litura* litum eſt: *laterna* latendo.
Ligula, flecte: l go: legem lego, ſortilegemque. A
Macero de macer eſt: de nonus flecte *novenus*.
Puteo b flecte, putris: pedibusque *pediculus* exit,
Et *pedor*, vel *pedo* puto *c præputia* gignit.
Plecte *peculia*, de pecubusque *pecunia* profer.
Dat tibi lauta penus, ne ſit *penuria* menſæ.
Regula te, *Reges* que regant: in *ſede* ſedebis.
Staturus ſtatura ſtatu eſt: ſue *ſumina* duces.
Secius à ſecus eſt: ſoleo *ſolemnis* habebit.
Sicelides Siculi: *ſuſpicio* ſuſpicit anceps.
Tegula quæque tegit: *tricenos* junge trecentis,
Vena venit, *vireſ* que virent, *vomer* que vomendo eſt.
A voco *vocalis*. Tibi cetera ſuggeret uſus.

a *Pronubus*, *innubus* queque & *diu*tius dicitur.
A *Ita Aquilex*, *Lelex*, *brevia*, *cum lex legis producta*.
b *ut & putor*, *oris*, & *putidus*.
c *ſeco*, *unde præputo eſt*.

Ex his quædam ambiguâ quantitate variant: ut *connubium*, *corrigia*, *ſuffragium naufragium*, *præputium*, *feralis*, *Gradivus*. Adde *verecundor* cum derivatis (quanquam ſecunda frequentius longa ſit) & *affatim*, in ſec. ſyllaba. Cerites gemma etiam media producitur; ſecus cum Hetruriæ olim populos ſignificat, unde cærites tabulæ, quibus nomina magiſtratu indignorum ſignabantur.

REGULA V.

S*Ignificatio vocum mutata ſæpe & quantitatem mutat*: quæ aliâ vix lege, quàm exemplis comprehendi poſſunt. Nos magis uſitata ad faciliorem memoriam, verſibus rurſum illigata dabimus, idque Alphabetico ordine, ex P. *Ricciolio*, diligentiſſimo quantitatum inveſtigatore.

A. *Abſcidit* à ſcindo, de cædo *abſcidit* habebis.
Eſt *academeia* locus, eſt *academia* ſecta.
Torpet *accedeia* eſt, ſed *accedia* negligit actus.

Sternitur

Sternitur arbor *Acer*, fueris ſi viribus *acer*.
Ambitus haud opus eſt ſi digno *ambitus* honore es.
Parcat *Anus* pilulis, niſi fortè eſt ſtipticus *anus*.
Mellis *apis* fabrifex idolum eſt Mempheos *Apis*.
Litora ne quis *aret*: terra inſtar pulveris *aret*. a
Inde eſt flumen *Atys*, puer hinc Cybeleïus Atys
B. Dant *bombycini* vermes *bombycina* fila. b
C. *Calo* a *calat*, *canet*que *canis* *caro* *cara* macello eſt. c
Da *cedo*, qui *cedat*, *Clario*que ab Apolline *clarum*.
Sæpe arbor *cecidit*, quam ferro nemo *cecidit*.
Dulce *chelys* reſonat, fulcitur Scorpio *chelis*. d
Colo b *colo*que merũ, *concitus* c *concitus* inſto.
Conſidet a ſedeo, faciet *conſidere* ſido.
Condio *conditor*, ſed condo *conditor* infert. e
Eſt menſura *corus*, ſed *Corus* ventus acerbus. f
Crate *Crates* d ſapiens iacuit, *Creatus*que *creatus*.
Inſula *Creta* parit *cretã*, *Creta* Lymphaq; Fonti eſt.
Noxia ſi *cupitis*, ſatius caruiſſe *cupitis*.
Bacche, tibi *Cytherone* ſacer eſt, tibi, Phœbe, *Cy*-(*tharon*. e
Hunc laudes *decorãt*, quẽ forma modeſta *decorat*.
D. *Dédere* ſe Superis par eſt cum magna *dedere*. g
Decidua f eſt foliis arbor *decidua* ferro:
Solvere *diffidit* g nodum, mox *diffidit* g enſe.
Qui *dicat* ingenuis librum, nil *dicat* ineptè. A
Te *dormituris*, cùm jam *dormiturus* adde.
Durius eſt marmor, *Durius* ſed mollior amnis.
E. Languida vix quid *edo*, lamentaq; crebrius *edo*.
Educat hic catulos, ut tandem *educat* in apros.
Egere cum vomitu, nec *egere* medentibus optes.
Elatè palmarum *Elate* frondeſcere vidi.
Ex *Elephantino* dente eſt *elephantina* pyxis.
Hinc fur *expilat*, tonſor nos *expilat* inde.
Exputat h hoc æger, quod pus *expútat* h ab ore. h
F. Eſt lupus in *fabula* i narratur *fabula* i de te.
Dum *ferimur* navi, fluctu in ſurgente *ferimur*.
Ferveo *fervére* inducit, ſed *fervere* fervo.
Promiſsâ tu *fide* *fide*: *fide* ludere pergas. i
Subjicitur fauci *focale*, *focale* ſed igni.
Decepit me ſæpe *fretum*, nimis æquore *fretum*.
Ne *frigére* ſinas, quæ *frigere* k frixa ſolebas. k

a *Calo nis, ſeu lixa.*
b *colo as.*
c *à cio longum, à cieo breve.*
d *ille Philoſophus, hic Princeps.*
e *Montes.*
f *Illud à cado, hoc à cado unde proiiduns, aliaq; variantur.*
g *Illud à ſido, hoc à findo.*
A *Hac univerſè in-inus ferè habent utinanimatis applicata brevientur: animatis producantur.*
h *Illud à puto, ſeu numero, hoc à ſpuo.*
i *à fabu, quam vermis radit.*
k *à frigo-is.*

Fulgere, ſeu fulgére velis, ſeu fulgetra *a* dicas.
G. Serve *Gnatho*. noſtro ne des mala verbera *gnato*.
H. Languet *hebes* ſeniũ; verũ *Hebes* Diva juventæ eſt.
Hibernos inter montes, ſatis alget *Hibernus*.
Nemo cadaver *humet* terræ, quæ fontibus *humet*.
Materies *hyle* eſt, ſed *Hyle* prænobilis urbs eſt.
I. Saxa *jacere* ſinas, *jacere* hæc ſolet improba plebes.
Jus conſtanter *idem*, vix Rex defenderit *idem*,
Indicat obſcuiè, quod vult *indicat* apertè.
Inſidet a in plumis, ſenſimque *inſidet b* opertus.
Vocem *intercidit* dum phlegma *intercidit* ori.
Irritat Regem Prætor; Rex *irritat* acta.
Quiſq uis *es, is* ab eo *es* ab edo producere noris.
Scandendis obliqua *jugis*. ne ſit via *jugis*
L. Dum *labor*, greſſuque *labo*, *labor* hæret euntis.
Latiùs inſonuit *Latium* modo ſermo per orbem.
Heu! *latus* mucro Chriſti *latus* hauſit apertum.
Quæ cœno *lavere c* ſues, *lavere c* unda ſolebat.
Rex unum *legat* è multis, quem *legat* ad Urbem.
Sæpe *leges*, ſiquas populo vis condere *leges*.
In ſilvis *lepores*, in verbis quære *lepóres*.
Leve ſolet mentum, ſed mens *levis* eſſe juventæ.
Levitas morum *levitas* ab honore repellit.
Bacchus homoque ſolet *liber*, *liber* eſſe legentis.
Eſt *Ligur* ad *Ligeris* flumen, qui capta *ligurit*.
Læſus membra *lino* unguento, mox obligo *lino*.
Ludio tange *lyram*, ſed *liram* formet arator.
Ante *lites* Superis, ſi non vis perdere *lites*.
Nonnunquam in *luteo* ſurgis flos *luteus* A agro.
M. *Malo* procul deſit *mala* pingens femina *malas*,
Navigii *malus*, *malo* vehit arbore, *mala*.
Manè mane in precib', pl' hinc tibi *manat* honoris.
Eſt mulier *matrona* gravis, ſed *Matrona* flumen d.
Media d dat *Medicus* morborum *medica* mala.
Mera canis celebris, forſan *mera* fabula vatũ eſt. e
Dũ *metimur* opes, *metimur*; mors *meta* laborũ eſt
Sperne *minas* Judex, ſed & auri reſpue *minas*.
Dũ *molitur* patiens, *molitur* in æthera ſaltum.
Ut *monopolum e* iocus eſt *monopolion e* ars eſt.

a *à fulgere, & fulgo fulgetrum- étrum.*

a *Illud à ſedeo, hoc ſido.*

c *lavo are & ere.*

A *lutea herba eſt quæ colore aureo florem profert.*

d *Aſia regio.*

e *Hac unâ verti cũ locũ ſignât. per y ſcribuntur: a- Mora aias peri breve, ut Xenodochium' Parthenium, Thermopoliũ &c.*

Mora *moras* poſcunt, quæ pendent arbore *mori*.
Mos malè *moratum* faciet mora longa *moratum*.
N. Solus in ore *nitor*, non eſt, quo *nitor* amando
Eſt vermis *nitela* micans cultusque *nitela*.
Cum multis *nothus* eſt *notus* *nota* firmius hæret.
O Morſu *obedit* frenum ſonipes ſed flexus *obedit*.
Oblitus es vino, ſed non *oblitus* amoris,
Devorat *os* oris, quidquid lucratur *os* oſſis
Raptor *oves a* laqueo vel *oves*, aut *ova* trahendo. a *ab ovo. as.*
P. Grana *palam* captat, cum duxit agricola *palam*.
Cum tranando *palus*, pro remo *palus* habetur.
Huc *Paraclite b* Deus, procul inde *paraclyte b* Dæmon. b *ille conſolator* Παράκλητος, *hic infamis.*
Nonnunquam *pareat*, ſemper tibi *pareat* uxor
Pendere vult tortor, non vult *pendere* malignus.
Perfidus abſque fide eſt, conſtans *perfidus* amicus
Lude *pilâ* pectasque *pilos*, jace, tundeque *pilo*. c c *à* Ν *& telum eſt & mortarium.*
Sunt mundi, piſciſque *plaga*, *plaga*que medentum.
Cauſidicis differre *placet*: niſi munera *placent*.
Tā tecto *planus d* eſt quā pectore *planus* aperto. d *impoſtor.*
Populus in ſilvis *populus* reperitur in urbe.
Vir *Porus*. *Polus*que; *polus*, *porus*, aſtra, meatus.
Ut *porrigo e* ruat, tibi *porrigo* pectinis uſum. e *Capitis ſquama.*
Prædicat ventura homini, qui *prædicat* aſtra.
Hinc vitem *propago* auget, genus inde *propago*.
Morbida membra *putor*, manarque ex vulnere *putor*.
R. Ne toties *recidas*, ſcelus in radice *recidas*
Pauca *refert* ſapiens, niſi cum ſcire omnia *refert*.
Reſponde longùm, aut breviter *reſponde f* roganti. f *Illud à reſpondeo, hoc reſpondo inuſitato.*
S Vix *ſaga* defendent cùm pugnat *ſaga* veneno.
Securis caput abſcidit quandoque *ſecuris*.
Si quā *ſede ſedes*, quando eſt incommoda, *cedes*.
Eſt *ſera ſera* nimis, fur cum fert vellera *Serum*.
Pro *ſtipe*, quid vacuum *ſtipas*, ut *ſtipes*, egene?
Qui poſcunt *ſtridere* canes; & *ſtridere* poſſunt.
Pone *ſudes* vallis, quamvis cum milite *ſudes*.
T. Oceani *Tethys*, *Thetis* eſt ſed Peleos uxor. g *à vado. as. vadum*
Purgat agrum *tribulis* ſperans frumenta *tribulis*.
V. Ante *vadat*, g quàm quis *vadat* per flumina tutò. *quærere.*

Ut *vagit* ore lepus. *vagis* puer, atque vagatur
Ad *Veneris*, ne *veneris*, dum *veneris* ædes.
Vincite primùm hoſtes, poſthæc *vincite* catenis.
Dum *vir es* atque *vires*, *viros* impende labori.
Ut *viroſa* nocet ſerpens matrona *viroſa*.
Et *vitia* & *vites*, cum ſit cognatio, *vites*.

REGULA VI.

Neceſſitate aliqua ſeu licentia, quæ ſine exemplo non eſt, quandoque licet quantitatem Poetis in verſu mutare.

Ita 1 quandoque uti licet figuris, licentiis, ac cæſura, de quibus ſupra in 1. cap. actum eſt.

2. Cum vox longior verſum ſine alicujus ſyllabæ inflexione ſubire nequit: ita in *Italia. Catholicus. Philoſophus* invenies produci primam: in *novitius, cuticula Theophilus* item his compoſitis, *Architectus, pædagogus parricida*. alteram: in *Bonifacius, dederitis* aut *dederimus* tertiam: in *contuleritis, Arctophylaca*, quartam.

Contra reperies etiam (quanquam rarius) longas breviari, ut *conſtiterunt impulerunt &c. frigidarta.*

Poſtremò, ubi peregrina occurrent nomina, quæ nulla ſatis regula definiri poſſunt, *analogia* quadam definienda erunt, ut e. g. *Trimiſlaus* dicam, quia dicitur *Menelaus. albeſtinus*, quia dicitur *adamantinus* ab inanimatis, contraque *Batavinus*; quia dicitur *Brabantinus* ab animatis. Cavendum tamen, ne in diſpari imiteris aut à ſua origine Græca, vel Hebraica, temerè traducas.

CAPUT III.

Regulæ ſpeciales primæ potiſſimum ſyllabæ, in præteritis, ſupinis & compoſitis.

Cum Regulæ ſpeciales, vel primæ, vel ultimæ, vel mediarum ſyllabarum eſſe debeant, de his ordine agendum.

REGU-

REGULA I.

PRæterita diſſyllaba, niſi vocalis ante vocalem ſit, priorem longam habent, ut *veni, vidi, vici* : quæque ab iiſdem derivantur.

EXCEPTIO.

Dic *do, dedi, ſcindo fero, ſto, bibo, ſindo*, ſequentur.
Ut derivata, ſic & compoſita ab his præteritis, *dedi ſcidi, ſteti, bibi ſidi*, breviantur, præterquam *abſcidit*, quod mediam communem habet, quanquam probabile ſit, longum à *cado* derivari.

REGULA II.

PRæterita geminantia primam ſyllabam, tam hanc quàm alteram ſequentem, niſi gemina conſonans occurrat, breviant, ut cano, *cecini*; cado, *cecidi*. In fallo *fefelli*, mordeo, *momordi*, occurrit conſonans, quæ alteram ſyllabam producit.

EXCEPTIO.

Pedo *pepēdi* habet, tantùm fert cædo *cecīdi*.

REGULA III.

SUpina duarum ſyllabarum primam habent longam: ut *eretum, cuſum, fletum, roſum, citum*, à cio, cire.

EXCEPTIO.

Dic *do datum, reor* & *cieo, ruro*, eoque, *queoque*,
Et *fero* junge *lino, ſino, ſto ſiſto*que ſupinis.

Hæc enim ſupinum breve habent, *datum, ratum, rutum, itum, quitum, ſatum, litum ſitum ſtatum*, uti & citum à creo breve eſt; à cio longum. Unde compoſita, *concitum, excitum &c.* ab illo

 bre-

brevia, ab hoc longa ſunt. A ſupino verò *ſtatum* derivatur *ſtatu* ſubſt & *ſtatutus a, um* primâ brevi, & compoſita, ut *præſtitũ, deſtitum &c.* mediâ brevi contra *ſtaturus, conſtaturus, præſtuturus, ſtatura*, primâ, aut mediâ longa ſunt. *S*tatim modò brevi, modò (quanquam rarius, ut apud Alcimum) longa eſt. In uno quoque compoſito *ambítus, a, um*, quod ab eo *itum* eſt altera producitur, quamvis ſubſtantivum *ambitus* alteram brevem retineat. De quibus & ſupra in derivatis monuimus.

REGULA IV.

SUpina polyſyllaba in *utum* producuntur: in *itum* quoque, ſi à præteritis in *vi*, hoc eſt, V. conſonante, deſcendant, hinc *indútum, ſolútum, cupítum*, alterâ longa ſunt.

EXCIPE tamen *cognitum*, & *agnitum*, à cognovi, & agnovi & cetera vel ab u vocali aut alia litera deſcendunt, ut *poſitum, monitum, creditum, venditum*, à poſui, monui, credidi, vendidi.

REGULA V.

PRopoſitiones monoſyllabicæ, quæ conſonante terminantur, ut *ab, ad, cum, in, ob, per, ſub*, breves ſunt quæ vocali, ut *a è, de* vel *di, præ pro, tra*, pro trans longæ: niſi illæ cum alia conſonante, hæ cum vocali concurrant. Hine *abeo, adeo, comodo, inhabito, ambambulo perimo ſubigo* brevia ſunt, uti & *operio* & *omitto* ex *ob* compoſita: contra vero longa, *amoveo, evoco, deficio, diluo, ſeparo traduco præpono propono*.

Dixi *niſi in his altera vocalis ſequatur*. nam ita *dehiſco, prohibeo, proinde, prænſtus ſeorſum*, corripiuntur, ut ſupra traditum.

EXCIPE A in *aperio*, & in Græcis compoſitis, ut *apathos, atheos &c. Di*. *ndirimit* & *diſertus*. E in *equidem*. *RE* in omnibus, ut *reforo, repono* (nam *refert* id eſt, intereſt, à *res* & *fert* cõponitur) *PRO* in Græcis ſemper (quanquam propola & Proſerpina varient) in Latinis nonnunquam correptum. Quæ Latina memoriæ gratia his verſibus innecto.

Pro breve vult *fari, feſtus*que *nepos*que *protervus*.
Et *feſtus, fundus fano*que *procella, profectò*.

Hoc eſt, *profari profectus. pronepos, & proneptu, profeſtus, profundus, profano & profanus &c.* primam corripiunt. Quædam deinde in *pro* variantia ſubjicio.

Verbum

Verbum anceps *propago, propino, procuro profeſſus.*
Profugio, propello, procumbo, propulſo, profuſus.

Propago as inquam verbum, quod corripit Lucretius, idemque producit: ut Mart. *propino.* Sic *procuro.* Silius longum, Tibullus breve habet. *Profeſſus* Juveni longum, Horat. breve. *Profugio* Juven. longum, Columella breve, *Propello* Propert. longum. Lucretius, breve: uti & *Propulſo*, hic corripit, Lucanus producit. *Procumbo* virg. producit, Lucret. breviat. *Profeſſus* Juven. producit, Horat corripit. Novitii Poetæ etiam proficio, profluo, proſequor, aliaque corripere auſi ſunt, quos non cenſeo imitandos.

REGULA VI.

PArticulæ monoſyllabicæ à *bis duo* vel *tres* derivatæ, ut *bi, di, du, tri, tre*, in compoſitis corripiuntur, ita *biceps, hic olor, bifidus, biremis, bivium: diaymus, digamma, diſyllabus, dilemma: duplex, ducenti, dupondius: triceps, triplex, triquetrus triſulcus, triſyllabus, trivium, trecenti, tredecim*: omnia brevi antur.

EXCIPE I. *biduum triduum, biga, triga, dithyrambus, Trevir, Triteni, Trinacria*, quæ producta reperiuntur.

EXCIPE II. particulas *I, ſcl*, & pronomina *qui me, te*, quæ in compoſitis producuntur, ut *idicet, ſcilicet quilibet, quidam mecum tecum.*

EXCIPE III. particulas *ſi* & *ne*, quæ uſitatius producuntur, ut *ſiquis, ſiquando neve, nequis qui qua quod*, vel: *quid*, & in *nequaquam, nequicquam, nequando, nequitia*, & *nequam*. Breviantur tamen in *ſiquidem neque, nequeo, nefas, nefaſtus, nefandus.* Hæc ſingula autoritate Vet. Poetarum ſtabilire longum ſit. Qui voluerit, partim has in Emmanuele, & Ricciolio noſtro, partim in Smetio reperiet.

CAPUT IV.

Regulæ ſpeciales, de mediarum ſyllabarum quantitate.

MEdiæ ſyllabæ, vel ſimplicium, vel compoſitarum vocum ſunt quarum quantitas in triſyllabis, ex ipſa pronuntiatione, agnoſci poteſt, ideoque ſi aliqua inflexione, aut imminutione contrahi queat, faciliusa ſſequeris: ut *derideo*, ex *derides*, intelliges ſecundâ longâ eſſe, *invidéo*, ex *invides* alterâ brevi. Sicut etiam ex compoſitione nonnunquam ſimplicium quanti-

 tas,

tas agnoſcitur:ut quod in *pedes* & *tego* prima brevis ſit,cùm dicatur *compĕdes*,& *detĕgo*.

REGULA I.

PRior pars compoſiti polyſyllaba (nam de monoſyllabis actum proximè) in compoſito ſemper brevis eſt.

A breve habent,*Decachordus,Hexameter,Octaphorus,Pædagogus&c.*

EXCIPE deducta ex ablativo *eâtenus.nullâtenus*, *quantâlibet quaquâverſum*.

E breve habent,*antevolo,Archetypus fabrefactus, hujuſcemodi,undecunque.valedico.*

EXCIPE,quæ vel ſyncopen patiuntur ut *veneficus*,quaſi venenificus:*aſſveſio,cōſveſio,manſveſacio*,pro aſſveſcifio&c.vel quæ à verbis ſecundæ conjugationis deſcēdunt, & à Poetis variantur,ut *calefacio,putrefio,pavefio,ſtupefio,frigefio&c.* tanquam cō poſitione ſoluta,producendo dicerent, *calefacio &c.* Quanquam *videlicet*,à vide licet,tantùm producant.

I vel Y breve habent,*Armipotens,angiportus,Aſtydamas, Caprificus Polydorus,tubicen &c.*

EXCIPE rurſum ſyncopē aut craſin paſſa,ut *tibicē,quadriga*,pro tibicen,&quadrijuga,*quotidie,quotidianus.poſtridie,meridie,meridior*,à quoties poſtero meriſſimo die. Tum deinde ex particulis aut pronominibus compoſita,ut *mihiq;* vel *mihive tibiq; ſibiq;,ubique ibiq;,utrobiq;,cuique quanticunque, qualicunque quantivis,tantidē,ibidem,noſtine vidiſtine*.quæ producuntur. Quanquam *ubivis* aliquando, *ubicunq;* ſæpe brevietur, & in *meliphyllum* Virg.ſecundā produxerit,*reſpublica* quoq; ut ſolutum,alterâ longâ uſurpetur,denique universè libertas quædam maneat compoſita hæc tanquam diſſoluta metri gratià uſurpandi,unde *archi tectus,matri cida parri- cida* aliaque in verſibus longa reperies.

O breve habēt,*Androgeos,bibliotheca bardocucullus,pharmacopola ſycophanta,hodie,quandoquidē ſacroſanctus,vinolētus&c*

EXCIPE pauca,quæ vel apud Græcos per ω ſcribuntur : ut *Minotaurus,Geómetra Lagópus*;vel apud Latinos o anceps aut longum,ad compoſitionem adferunt,ideoque producte uſurpata ſunt:ut *quandoq;,quandocunque,introduco,introgreſſus,retroverſus*,In quibus primum ſolùm propter enclyticam , non facile breviandum.

De

De *controverſia* controverſum manet, hoc eſt ambiguum.

U breve habent, quotquot in compoſitionem hoc adferunt: ut *centuplum, cornupeta genufleƈto, Grujugena, manufaƈtus, quadruplū, fraudulentus, lutulentus uſuvenit.* Quanquam & hæc diſſolvere licebit, ut in *manu duco* fecit Lucret. ac in *diu tinus* produƈto factum exiſtimem, cùm *diuturnus* correptum ſit.

OBSERVATIO.

Univerſè in compoſitis, ſeu producendis, ſeu breviandis, major libertas eſt; quia & ſolute, tanquam extra compoſitionem, illâ, quæ ipſis competit, quantitate uſurpari poſſunt, & conjunctè beneficio compoſitionis, quo longæ quandoq; breviantur, frui.

Ultima tamen pars compoſiti nativam ſuam in compoſitione quantitatem ubique ſervat; ut in circumdare penult. brevis eſt, ſicut in *dare*: in *ſeſquilibra*, longa, uti in *libra* eſt, niſi vel per licentiam mutetur, ut in *legirŭpa* penult. in *ſemiſopitus* antep. brevis: aut per craſin, aliamve figuram, ut in *compēgi* & *impēgi*, pro cōpepigi &c, uſurpatum. Ceterùm manet ſemper vis ſimplicium (una voce *nihilum* ab *hilum* dempta) etiamſi quædam literæ mutentur, ut *reticeo, reſilio, collido diſpulit*, ſuam à *taceo, ſalio, lado; pepulit* quantitatem mutuantur. Quare in Græcis diligēter attendendum, ex quibus componantur, ſic antiphona à φώνη, bibliopola à πωλέω, Callinicus & Demonicus à νίκη, Eudemus à δῆμος, Polydorus à δῶρον, Menelaus à λαὸς, Philotimus à τιμή, longa ſunt: contra Ariſtoteles à τέλος, Archilochus à λόχος, Philoponus à πόνος, breviantur.

REGULA II.

De incrementis nominum (nam verborum ſupra Reg. 4. de derivatis attigimus) univerſè hoc dici poterit, quod A & O ferè producantur; contraque E, I, Y, U, brevientur. Dicitur autem incrementum id, quod nominativo in obliquis caſibus accreſſit, & in omnibus caſibus quantitate eſſe ſolet eâdem, prætterquam in una voce *bŏbus* à bos *bŏvis*. Quare regula univerſalior ſit.

E, I, Y breve ſit creſcendo, ducitur A, O.

In prima declinatione (ubi rarum incrementum) & in ſe-
cunda hæc regula universè obtinet ut in illa, ſi *Muſai aquai* di-
carum tum in plurali *Muſarum filiabus &c.* ubi ſemper A lon-
gum. In ſecunda mner *miſeri* vir *Viri*, ſatur *ſaturi*, ſemper e, i &
u breviantur, præter in *Iberi* & *Celtiberi* ab Iber & Celtiber. In
quinta declinatione quoque è longum reperitur. ut dies *diei*
acies *aciei* &c. præter fidei, rei, ſpei. In tertia declinatione ma-
jor difficultas, & varietas eſt, atque iccirco de hac ſingulatim
agendum expoſitis, quæ à communi illa regula excipiantur.

I itaque incrementum in A tertiæ declin longum eſt, ut
vectigalis, Titanis, Charitatis, audacis, *vaſis*, calcaris.

EXCIPE Al, Ar maſculeum brevies, cum *bacchare* neutro,
Par cum compoſitis *jubar*, *hepar*, ſubjice *nectar*.

Hæc igitur neutra quatuor in Ar, cum ceteris maſculinis in Al,
ut Sal, Nabal: & Ar, ut Lar. Amilcar, Cæſar, breviantur. His ad-
jice quædam in *a as*, quæque duplicant conſonantes in *abs*
aps, *ax*: ut trabs, Lælaps, anthrax. Complectar his eadem verſi-
bus.

EXCIPE 2.

A Græcum *as*q; breve eſt, ut *Pallas*, *Stemma*, *poema*.
Cum *vades*, *mas*, & *anas*, quæque *abs*, *aps*, cōſona claudit.
Fax, & *abax*, *myſtax*que *ſtyrax*, *labrax*que, *panax*que,
Et *dropax*, *anthrax*, *atrax*que, *colax*que, *corax*que,
Et *ſmilax*, *climax* *phylacem* compoſitaque junges.

Hæc enim omnia incrementum breve habent, ut vas *vadis*,
mas *maris*, anas *anatis*, trabs *trabis*, Lælaps *Lælapis*, fax *facis* abax
abacis, myſtas *myſtacis* &c. tum compoſita, ut ex corax. nicticorax. ex phylax, Arctophylax, gazophylax &c. unde *nicticoracos*,
Arctophylacos, Quanquam & hîc Poetæ à φυλάττω ut carmini
aptent, *Arctophylactos* dicant, *Syphax acis* Propertio longa eſt,
Claudiano brevis.

II. O incrementum longum eſt, ut *Platonis*, *Solis*, *agonis*, *a-
moris*, *cohortis*, *Minois*, *nepotis*, *atrocis*.

EXCIPE 1.

O gentile, omicron, Græcumq; or; neutraque; non *os*
Nec *melius*; ſed nata ποδὸς, *bos*, *compos*, & *impos*.

Et brevies *memor* atque *arbor*, *lepus* atque *tricorpor*.

Ubi 1 gentilia, ut *Macedo Saxo*, *Tuto*, quæ *onis* breve habent,
excipiuntur, quanquam *Burgundio*, & *Vecto onis*, longum retine-
ant.

ant. Deinde Græca per omicron in genitivo ſcripta (nam ex nominativo multa ω abjiciunt) corripiuntur: ut ſunt *gnomonis*, *ſindonis*, *Palæmonis*, (nam *Polemonis* propter ω longum eſt) *Orionis* variatur modò per o, modò per ω ſcriptum. His adde Græca in *or*, ut *Neſtor*, *Alaſtor &c.*

2. Neutra Latina excipe, ut *marmor*, *ebur*, *corpus* : præter *os oris*, & *osſis*, & comparativa neutra, quæ ſequuntur maſculina: ut *melius melioris*. His accedunt à πȣ̃ς ποδὸς compoſita, ut *tripus*; *OEdipus &c.* tum *bos* & ſex reliqua. Quanqum & *indecores*, ac *dedecores* potius à decus, quàm decor orta legantur: ſed à nominativo indecor, & dedecor inuſitato.

EXCIPE 2.

> Conſona S breviat: *Cyclops*, *cercops*, ut *hydrópis*.
> *Allebrogem*, tum *Cappadocem*, cum *præcoce* curtes.

Quæ enim ante S conſonantem habent, breviantur, ut *scobs*, *ſcrobs*, *Æthiops*, præter *Cyclops*. *cercops*. *hydrops*, quibus addunt alia ab ὤψ compoſita, ut *Myrops*, *Ægilops*, herba & morbus, *conops*, muſcæ genus. Deinde in x, ut *atrox*, *velox*, ſemper longa; breviantur tamen. *Allobrox*, *Cappodox*, & *præcox*.

III. E incrementum breve eſt, ut *hebetis*, *funeris*. *pulveris*, *teretis*, *necis*, *carceris*, ab hebes, funus, pulvis, nex, carcer.

EXCIPE.

> Ver atque ηρ Græcum duc. *aer* præter & *æther*.
> Duc Græcum *es el* Hebræum; atque *en Hymene* dempto.
> Fex, myrmex, vervex, lex, fex, halex, Anioque,
> Seps, plebs, & locuples, heres, mer ceſque, quieſque.

1. Itaque in Latinis Ver *Veris* longum eſt, cui Iber non adjungimus, quia ſecundæ decl. eſt. Unde pluralis Iberes, tum Græca, ut Crater *éris*, Stater, Soter, Spinthes, Clyſter, Gilimer &c. ſi *eris* & *atheris* excipias.

2. Es Græcum accedit, ut lebes, tapes, Chremes *étis* habent. Quibus priſci manſues *étis* addebant.

3. El Hebræum. ut Daniel, Gabriel, Michael: *élis*.

4. El *énis* longum habet ut Attagen, Siren, lien, ren: præter hymen.

5. Voces ceteræ. ut fex *écis*, Anio *énis*, ſeps *épis*, heres *édis*. producuntur, ut halex & halec *ecis* habet.

IV. I vel Y incrementum 3. decl. breve eſt, ut *Carminis, ceſpitis pollicis, principis, ſtipis pugilis, cardinis chabybis, Martyris.*

EXCIPE 1.

Inis & ynis habet Græcum, ut Phorcyn & Eleuſis,
Dic *idis* at Crenis, Neſis Neſidis amabit,
I longum Dis, lis, Samnis, glis, viſque, Quiriſque.
Vibex vibicis, Grips Griphis, Gryphſque requiret.

1. Græca in inis, ut Delphinis, Eleuſinis, vel ynis, ut porcynis, Gortynis, producuntur.

2. Exidis quæ breviantur, ut Adonidis, Daphnidis &c. demendum eſt *Crenis*, & *Neſis*, quanquam uſu etiam Davidis tolera tur, non naturâ.

5. Ab itis breve, ut divitis ſex illa demuntur, ut ditis &c. vis in plur. vires habet. Quiris Quiriti. Quibus vibex accedit & Grips, Griphis, tum Gryps Gryphis.

EXCIPE 2.

Ix ſimul *yx*que *icis*, felix, bombyxque, requirunt.
Sed brevies *hiſtrix fornix, varix*que. *Cilix*que,
*Coxend. x, chœnix, natrix*que, *calyx*que, *calix*que,
Pix & *Eryx, filicis*. ſalicis larici*s*que, ſequuntur.
Dic *nive*, ſardon*ychem*que, on*ychem*q;, & Bebr*ycis* anceps,
Gis breve ſit, coccyx, maſtyx ſimul excipe tetrix.

2. Univerſè in ix & yx finita genitivum producunt, ut piſtricis, ſandycis, Phœnicis, (quanquam ab Homero φοῖνιξ in Iliad, & ab Ovid. phœniceus corripiatur) trilicis, ceycis &c. Sed hinc *hiſtricis fornicis, varicis, calicis* Lat. & *calycis* Græcum, brevia tũ, Bebrycis ambiguũ excipitur. Nonnulli ſtruices & appendices malè addunt, cum illud corripi, hoc produci ſoleat.

2. Alii tres Gen. ut nix *nivis*, ſardonyx, & onyx, habent *ychis* breve.

3. Breviantur, quæ in Genit *Gis* habẽt ut Phryx *Phyrgis*, oryx *orygis*. Sed produc coccyx coccygis, maſtyx maſtygis & tettix tettigis *juxta Theocrit Idyll* 15. Quanquam & coccygis Athenæus breviet, & Maſtichis Serenus, & Tettigis alii. Quibus ſtrix ſtrigis, Propertio longum, & pluribus breve, adjici poterit.

V. Incrementum U tert. decl. breve eſt, ut exul. *ulis*, crux *ucis*, conjux *jugis*. Auxur, & Turtur *uris*.

EXCIPE.

Saul, Chabul, lux, & Pollux, producitur, & fur.

Tum

Tum quæcunque dabit tibi us udis,& utis,& uris.
Attamen *intercus,pecus*,& *ligus*;adjice curtis.

1. Itaque Saul Saúlis, lux lucis &c. longa ſunt in Genitivo.

2. Longa ſunt,quæ in nominativo in *us*: vel *udis* habent, ut palus,incus,ſubſcus,(præterquam *pecus*) vel *utis*,ut ſalus, ſervitus &c.(præter *intercus*) vel *uris*,ut jus,mus, plus, tellus &c. (præter *ligus ligŭris*.)

Et hæc de incrementis ferè,iuxta Alvarum noſtrum,quo nemo breviori certiorique ad retinendum methodo hæc mihi complexus videtur. Meam tamen huc etiam ſymbolam contuli.

REGULA III.

Patronymica maſculina in *iades* & *ades* terminata, penultimâ brevi ſunt: in *ides* verò tunc ſolum longæ,cùm vel nominativus eorum,unde derivantur,nominum in eus terminātur: ut *Alcides, Atrides,Baſilides*,ab Alcéus,Atreus, Baſileus: vel in *eles*.ut *Neoclides* à Neocles.vel denique, quæ penultimam genitivi,vel dativi;unde derivantur,longam habent: ut *Amphiaraides,Belides,Iapetionides,Deucalionides* à genit. Amphiarai, Beli & Dat. Japetioni, & Deucalioni.Si quis tamen horum penultimam brevem velit,formare in *iades* poterit: ut Deucalioniades.

Feminina verò patronymica in *eis,ais,ine,ione,itis,atis*,penultimam producunt,ut *Æneis,Chryſeis*,Achais,Thebais, (quanquam & hæc ab iis,ut quæ vocalem vocali præferant,brevientur) *Neptunine,Nerine,Acriſione,Oceanitis,Nilotis.*

EXCIPE in *ias*,ut *Abantias,Daulias &c.*penult. brevi.Cetera in *as* & *is* cum ſuis primo geniis conveniunt,ut *Troias, Auſŏnis,Argŏlis*,cum Troia.Auſŏnia &c. Quorum omnium,ſiquod habent,incrementum breve eſt,ut *Abantiadis Æneidis &c.* Alia de formatione,diverſitate,& uſu patronymicorum ſupra tradidi,lib.2.c.22.

CAPUT

CAPUT V.

Regulæ & obſervationes mixtæ de reliquis mediarum ſyllabarum quantitatibus, ordine literario.

Difficillima non ſolum Poëtæ, ſed & Oratori, in humaniori literatura, eſt quantitatum ſyllabicarum cognitio, ad eruditam tamen pronuntiationem non minus, quam ad metricam artem neceſſaria, ut quibuſdam vix ætas integra hominis, inter hæc etiam ſtudia tranſacta, ſufficiat. Quare ex Grethero, Heſio, Ricciolio, aliiſque, tum obſervatione propria, quanto potui, compendio ſimul & artis abſolutione ad eam, quam cernis methodum, hanc diſciplinam de ſyllaba media contraxi. Quæ tibi multò plura, quàm Smetius, aut multa vocabularia ſuppeditabit, nec longo uſu ad promptam ſufficientemque quantitatum cognitionem deducent, modò ſuas à regulis generalibus exceptiones ſæpius revolvas.

Nota verò brevia *plerumq; alio charactere ſignata: uti & ſyllabas* ancipites *in eadem voce.* Propria & derivata, *quandoq; me præteriſſe: illa quod pro arbitratu breviari, aut produci queãt: hac, quia eandem cum illis, a quibus deducuntur, quantitatem retinẽt.*

A ante conſonantes ſimplices.

A ante B. *Breve* eſt, ut *faber, glaber, ſcaber, Sabinus &c.*
in prima Syllaba. *Longum* eſt in crabro, fabula, fabella, flabrum, labor *verb.* Naboth. Nabuzardan Nabuchodonoſor pabulum, tabes, & tabum. *Verborum inflexiones, ut* amabor fabor &c. *aliunde notas, non adjiciam.*

In *media*. *Breve* eſt, ut *cannabis, Cantaber, cottabus &c.*
Longum eſt 1. in *Abus*, ut duabus, filiabus, Achabus &c.
2 in *Abilis*, ut affabilis, deteſtabilis &c. Præter *dabilis*, & *ſtabilis*.
3. in *Abundus*, ut vagabundus, vitabundus &c.
4. in *Abrum* & *Abulum* vel a *ſubſtantivis*, ut cãdelabrum, volutabrum, dolabra, Dolabella, acetabulum, venabulum, cunabula.

A ante C. *Breve* eſt, ut *Ardacus, baculum, lacer, macer, gracilo, paciſcor placenta, Pachynus, Pacorus &c.*
In 1. Syll.

Longum

Longum eſt *in Acis* braca.brachium, cacabus›*cacula*
Cacus Dacus, facundus›gracito›graculus macero,
machina paco. Pacũvius placo, Trachis, Thracia,
Vacia. Vaciénus *vacillo.*

In media. Breve eſt, ut *alacer, ăcinaces, amphimacer, Arſaces &c*
Longum eſt in cloaca›meracus›opacus›portulaca› ſarracum›Syr acuſæ.

2. in peregrinis in *acus* vel *acum*› ut Benacus. Vafachus, Gerlacus, Eboracum Cămeracum. Non vero *iacus* vel *iacum*, ut *Cyriacus, Lauriaccam.*

3 in *aceus, acius aculus-acrum* ut gallinaceus, Phæacius, pictacium, vernaculus, ſimulacrum, ambulacrum.

A ante D. *Breve* eſt, ut *adamaǹ ad gium adórea, Padus &c.*
In 1.*ſyll.* *Longum* eſt *Adam*, *caduceus*, clades, Gades *Gradivus*, Ladas Ladon. Quadi, radix, ſpadix ſvadeo, trado, traduco, vado is, (non *vado* as, & *vadum*)
In media. Breve eſt ut *academia, Aſclépiades, Carneades &c.*
Longum eſt Agélades, cicada, Démades (*ex Demeades per eraſin*) Jader, & *barbara*, ut Conradus &c.
A ante F. *Breve* eſt›ut *vafer &c.*
In 1 *ſyll.* *Longum* eſt. Afer.
In media *Longum* eſt, ut Venafrum &c.
A ante G. *Breve* eſt›ut *agāſo, flagrū. flagello, frago, Lagópus Lagnum ſagax, ſagina &c.*
In 1 *ſyll.*
Longum eſt Agis, Brăgăda, fagus, flagito, flagítiũ fragum, pagina, pagus (*non* πάγος *collis* paganus, plaga *pro vulnére*, (*non pro reti aut regione.*]
In media. Longa ſunt *Latinis*, ut cartilago, ſuffragor, indago, repagulum› quadraginta, Comagénus Neomagum &c *Præter Rothomagum. Attagen, & pelagus.*
Brevia ſunt *Græcolatina*, ut *harpago harpagus*, (cui *vertagus* adde) *anthropŏphagus, búphagus &c.* à φαγεῖν, *ănallage. Mĕleager, onager, paragoge &c.* ex παρὰ aut μετὰ cōp. *podagra, mandragora. Anaxágoras*, & gentilia ut *Acragās, Maſſagetes, Pantagias.* Adjice *Tentoſagi* & *Tectoſages &c.* A an-

A ante L *Breve* eſt,ut *alo,caleo,calenda,calor,calix,palam, pa-*
In 1.*ſyll*. *latum &c.*

Longum eſt ala,ales,alea,Alecto,balo, balatus, balæna, baliſta,Calatia,caligo,caliſto,calo *onis* (*non as verbum*)(halo.(*non halos*) halitus, halce, Halys, Ialyſus Lalétanus,malo1s,malus)*ſubſt*. (*non adject*)&malũ, pala palis palus i (*non udis*)palo, *as palis ſepio & palor aris,ideſt,vagor, unde* palantes, palabundus, palatium, qualis, qualus, ſqualor,ſqualeo,ſqualidus,ſqualus, talis, talus, talária,talea talio,Thales.

In media *Breve* eſt,ut *phiala,coralium ſandalium*. De quibus duobus tamen ambigitur.

Longum eſt,canalis ſodalis *& derivata in alis vel ale*, ut cerealis,glaciali,,fõcale,nõvale, mãpale, *magalia,denique* Meſſala.Pharſalus. Sardanapalus. Stymphalus.

A ante M. *Breve* eſt,ut *amor,& amor,amuuſis,camerina, chla-*
In 1.*ſyll*. *mys Damaſus,fames,tamen,Samos,&c.*

Longum eſt,amentum,amen,amuletum,clamor,clamo,oſus,dama,fama, oſus, hamus, hamatus,lamentum,lamina ſquama oſus,ſquamia, ſtamen, ſtramen, ſtramentum,*Et propria quædam*, ut *Da*mœta Damon Damõcles Mamercus. Mamertinus.Mamurra.Mamurius.

In media. *Breve* eſt,ut *calamus,pyramis &c.* Quæ de verborum temporibus (ut volamus,dicamus] non intelli gimus.

Longum eſt,contamino,dictamum,*& Græca in ma*, ut *a*croama Thymiama *barbara in mus*; ut Abrahamus,Adamus.*Alia in men & mentem*, *derivata*;ut levamen,atramentum &c.

A ante N. *Breve* eſt,ut *anas analecta,canis cano,canon,caniſtrũ*
In 1.*ſyll*. *Danus,Danae,manus panace.Thanes planus* , id eſt, impoſtor,(nam *æqualis* longum eſt.)

Longa ſunt 1.*diſſyllaba cetera*,ut anus,*pro podice (nã pro vetula breve eſt)* fanum,lana,panis&c.*Et hæc polyſyllaba*.Anippe Canidia *cranium*.Danubius, ganeo.Lanuvium,lanificium,Manius, Manilius, Phanaticus.

In media. *Breve* eſt,ut *b lanus lă ganum, oceanus &c.*

Longum eſt 1. *in ſubſtantivis,* ăraneus, a,calcaneum, ſuppedaneum.

2. in *anis*,ut immanis,Jordanis, Titanis. *Præter Hypănis & Prytănis.*

3. in *anus, anos anes, proprio Latina, aut gentilia*, ut Quintilianus,Trajanus, Garganus Romanus, Nicanor,Tigranes. *Græci tamen multa breviant* in *anus*,ut *Dardanus*, *Eridanus*,quanquam & gentilia,ut Carmanus,producant. *Stĕphanus, Libanus, Sequanus, Sicanus.*

4. in *anus anius*,vel *anius adjectiva & derivata*, ut dĕcŭmanus,phăſianus,tertianus, Titanius, mŏmentaneus &c.

A ante *P. Breve* eſt,ut *aperio, apis, caper*, Menapius *&c.*

In 1 ſyll & med *Longum* eſt,in Apis (*pro Deo & bove*) Serapis,Apenninus capo,capus,crapula,Cynapes,Iăpis,Iăpyx, Meſſapus,Neapolis,Papa,Papia,Papinianus, papilio,Priapus,rapa,rapum, ſaperda, ſapo, Sapis, ſcapus,Serapion,ſtapes.

A ante Q. *Breve* eſt,ut *Aquila laqueus,Tanaquil, utraque &c.*

In 1. ſyll. & med. *Longum* eſt in compoſitis *ſi prior pars deſinat in a longum*,ut quâcunque,utrâlibet.

A ante R. *Breve* eſt,ut *arena, aries, Ariſtaus, careo &c.*

In 1. ſyll. *Longum* eſt 1. *arus* adjectivum,ut carus, clarus, (*non Claros inſula*) gnarus,rarus, varus, *& derivata*, ut Caritas &c.

2. Ara (*non hara*) area,areo,aridus,Arete,Arene, *urbs* Aruns *Baris*,*Barium*,Carabus,Cares,carex, carico,carectum,glarea,larina,*Larius*,Lariſſa, Lariſſæus,Laronia,Larunda,nares, Naryx, Narycius, pareo,(*non pario*) parus *avis*.

In mediis *Breve* eſt,ut *barbarus. Barbara, Tyndarus, Andemarum &c.*

Longum eſt 1. in ămarăcus, Băleares,Caphareus, Longarenus, Margarita,phalarica,tiara.

2. in *arus adjectivis*,ut amarus,avarus &c.

3. in *aris vel are derivatis*, ut conſularis, cochleare &c.

4. in

4.in *arius,aria,arium finitis*.ut aquarius,denarius, Calvaria,Ferraria.granarium,ſalarium &c.

A ante S. *Breve* eſt,ut *aſarum,aſarótum*, *Aſia*, *Aſinus* regio(nō *In 1.ſyll.* nympha & palus) baſis.caſa,*laſis*, *praſinus*, quaſi, quaſillus,Thraſo &c.

Longum eſt, Aſàel,Aſéroth,Aſer,Aſis,Aſopus.baſium, caſeus,caſus,craſis Mnaſylus, Naſica, Naſidius, Naſidienus,naſus,*&* à πᾶσι *compoſita*,Paſibúla,

Paſithea,Phaſis,Thraſimachus.

In media.Breve eſt,ut *ceráſus*,*Pegaſus*.*paraſitus* .*gymnaſium*.*geratimus gelaſinus*.

Longum eſt 1.agaſo,Amaſis,colocaſia.Iāſon,

2.in *aſius tā adj.quàm propria Latina*,ut amaſius,Capraſius Paſchaſius, *Præter* Græca, ut *Gelaſius*, *Protaſius*.

3.in *craſia* à κρᾶσις,ut acraſia eucraſia.

A ante T. *Breve eſt*,ut *pater*, *pateo*, *matula ſcateo*, quæque à *In 1.ſyll.* καλὰ,μαθεῖν ςρατὸς & κράτος oriuntur,ut *catalogus*,*mathéſis ſtratégus ſtratagéma*,*Cratinus* *Crat rus*,(aut,etiam in media ſyllaba) *Polycrates &c*.

Longum eſt ater,atrium,Atella,Atina,*Athos*.*Atlas*, catillas,crater,craticula,crates (non viri nomen) Chratis *flumen*.clathe,fatum.gratia, grator.gratulor,gratus &c.*derivata* laterna, lat mus.Latóis,Latona,*aut* o.*as & conis prima com*.latus ei (*non eris*) Matuta,Matineſſa natio,natus, natura, natalis,pratum.Saturnus,Saturius,Statius, tatinius,Staturus,Stratum,Vaticanus,Vatineſſa.

In media Breve eſt ut *barathrum*,*Cyathus*,*Marathon* , *Palæphatus &c*.

Longum eſt 1.in aratrum,cicatrix,'grabatus, palatum, penates,theatrum,velatrum.

2.In *acer*,*ate*,*& ata*,*gentilibus & gemmarum nominibus*,ut Achates,Tiridates,Arelate, Reate, Aquinates,hujates,Epatiatæ &c.præter *Antiphates*, *Pelates Zalates*,*Dalmata*,*Galata*,*Sarmata* , *&* à κράτος, ut *Socrates &c*. 3.In

3. In *atus ſubſtantivis 4. declin.* ut Mugiſtratus. Senatus, & *propria*, ut Stratus, Honoratus, *& derivatis*, *ut* gemmatus, fimbriatus &c.

4. In *atius, atianatium, atio, ator ſubſtantivis*, ut Horatius, Egnatia. palatium, dedicatio, aleator

5. in *aticus, atilis atorius adjectivis*, ut aquaticus, volatilis, amatorius &c.

6. in *atim adverbiis*, ut membratim, vicatim, *præter affatim.*

A ante V. *Breve* eſt, ut *avis, avus, favus, ravis Ravenna &c.*

Conſonant. *Longum* eſt in David, Davus gaviſus, mavis, mavult,
In 1. ſyll. Mavors, navis, pavo, & pavus, ravio, ſvavior, ſvavium, ſvavis, *Savus* & Lavinium *anceps eſt.*

2. In *avus adjectivis*, ut flavus, navus, pravus, ravus.

In media. *Longum* eſt, ut cadaver, Gandavum, Moldavus, Octavius.

Breve eſt in *Andegavum, Batavus, Moravus, Tatavium.*

E ante conſonantes ſimplices.

E ante B *Breve* eſt, ut *ebur, hebes, lebes,* Gebenna *&c.*

In 1. Syll. *Longum* eſt, ſi *gemma conſonans E præcedat*, ut creber, gleba, Trebula. (*Præter Crebrenus, Trebatius, Trebellius, Trebia, Trebonius.*) *Item longum eſt in* debeo, debilis, flebilis, *& ejuſmodi verbalibus*, Hebal, Hebe, *He*beſus. Hebíon, Sebum, *vel* ſevum, ſebaceus, Thebæ, Thebanus.

In media. *Breve* eſt, ut *cerebrum, terrebra, terrebinthus &c.*
Longum eſt in iis, quæ à longis derivantur, ut ephebus, complebilis, *quæq; pluralia ſunt*, ut diebus, ſpeciebus &c.

E ante C *Breve* eſt ut *decor, decus, ſpecus, ſpeculum*, & *ſpecula* à
In 1. ſyll. *ſpeculor*: nam ſpecula à ſpes longum eſt.
Longum eſt in Echo, Lecythus. Lecánia, mechânica, meconis, Mecœnas, recula *à res*, ſecurus theca, vecors.

In media. *Longum* eſt, ut *bibliotheca*, hierotheca, *& cetera à* θήκη *compoſ.* imbecillus, vērecundus &c.

Breve eſt in Bĕrĕcynthus.entĕlechia, Ezechiel, Ezechias, Ezechinus, illecebra, Pherecydes-vel cydes, Seneca, ſenecio, Suffoeius, Telecoon.

E ante D. *Breve eſt*, ut *cedrus*, *edo* ſimplex pro *comedo* (non
In 1. ſyll. compoſ. *in lucerndo*) *pedum*, & quæ à pes componuntur, ut *pedalis*, *pedetentim*, *cedo* [pro dic vel da, non pro *recedo*] *medeor*, *ſedeo &c.*

Longum eſt *in diſſyllabis ceteris omnibus*, ut dedo Leda, theda, ſedes &c. *tum* Medus, *cum derivatis*, ut Media, Medicus (*non à medeor*) & in Edouus, Hedui, hedymĕles Medéa, ſeditio ſedulus. *Et compoſitis* ut edico, ediſſero &c.

In media. *Longum* eſt ut aëdon, Chalcedon mōnedula, ficedula, & *in* μήδης *finita*, Diōmedes, Pālămedes &c.

Breve eſt in *Alcimede* vel *Alcimedon*, aliaq; in μέδη vel μέδων terminata, ut *Andromede*, *Alcimedon*, *Automedon*. Item *cathedra*, *Empedocles*, *eſſedum* *edo*, *comedo* & aliis compoſ. quæ tamen in præter, édi habent, *Lĕbedus*, *Lăcedæmon* *Melchiſedech*, *Tĕnedes*, *Văgedrŭſa*, *Velleda* virgo. *Zĕbedæus.*

E ante F *Breve* eſt, ut *nefas*, *calefacio*. *frigefio &c.*
Longum eſt *in comp. quibuſdam*, *ut præpoſitionis de*, de fluo &c. cum refluo & refrico &c. breve ſit. *Deinde in* expergefactus, Gĕnōvefa, rárefactus, vĕneficus, & veneficium.

E ante G. *Breve* eſt, ut *elegia*, *legumen*, *Lego triſtegus &c.*
Longum in collega. Cethegus, Egates, Egippus egregius, Gregorius. Hegio, Lego-as. panegyris, *Pegaſus*, Phegeus *Regium* *ſeu* Rhegium, regina, regula ſtrătegus. *& alia Græca pe* η, tegula, *quaq; in Gen. égis longum habent, ut Rex* Regis &c. *compoſita ſunt ex præpoſ.* è ut egelidus. egero, egredior &c.

E ante L *Breve* eſt, ut *celer*, *celox*. *chelys*, *gelu*, *elegia*, *elephas &c.*
In 1. ſyll. *Longum* eſt in Belus, & Belides, celo & celatus, deliciæ, Delius, delubra, Electra, & electrum, Elei, Elias, Elis, elogium, eliquo, elegans, *& reliquis compoſitis ex è.* elyſium, felis, felix, Helius, Heliades &c. ab ἥλιος derivata, hēluor, lelaps, deliro, *& ex de compoſ.* Milon, melomēli, melŏpĕpōnes &c. ex μῆλον *pomum.*

pomum. Pelias. Peleus. Pelides. Pelion. Pelignus. Pelúſiū, tela, telum, Telebous, Telegonus &c. ex τῆλε (non *Teleſphorus* &c. ex τέλος) velabrū, velamē, veles, velo, velox, velū, velifico, velivolus,

In media. Longa ſunt Latina, ut cămelus, candela, cautela, fidelis, fratruelis &c. *in ela & elis*, fămelicus, phăſelus, *Præter Arelate, ardelio ſepelio, Vindelicus.*

Brevia ſunt Græca per ε, ut *Acheloús. Ageladas, Enceladus. Nyctelius. Penelope Pterelas.* & in *elé* & *elus* ut *ampelus. Cyſpelus Cybele &c.* & compoſita ex σκέλος & τέλος, ut *periſcelū praxiteles &c.*

Præter morborum nomina ex κήλη, ut hydrocele. epiplocele &c. (*mulentus &c.*

E ante M. *Breve* eſt, ut *emo. femen, femur, Semiramus, Thema, te-*

In 1. ſyll. *Longum* eſt inclemens, demens. demo, Democrates, Demoſthenes &c à δῆμος *comp.* demum, hemina, nemo, remus, ſemen, ſementis ſemita, ſemi, vel ſemis, *cum compoſ.* ut ſemianimis, ſchema, temétum, temo. *Item compoſ ex præpoſ.* de, è, & ſe. *ut* demitto, eminus. ſemoveo &c.

In media. *Longum* eſt, ut abstemius, diădema. ēremus, vindemia

Breve eſt in *anathema* (quod tamen in re Deo ſacra à pleriſque producitur) *Alemánus. Anthemis. Artemis. Chryſŏthemis* &c. ex δέμα & θέμις comp. *Neoptŏlemus*, *Pŏlemon &c.* ex πόλεμος comp. *Sŏlĕmus, Télemus.* (*dos, Venus &c.*

E ante N. *Breve* eſt, ut *benignus, cenotaphium, gena, ſenium Tene-*

In 1. ſyll. *Longū* eſt. in Benacus. crena denus &c. *in* enus *numeralia.* denuò, enodis, enormis &c *ex de & è præp. comp.* fenus fenero, fenū, frenum, luna, Lenæ⁹, lenio lenis *&c hinc deriv.* leno, lenocinor *& deriv.* penè, penăcút⁹. peninſula, Peneus Peneleus, Pénelope, penis, penicul⁹. pen cillus, penicŭlamentū. penula penŭlatus, penúria, plenus, tenes, Rhenus, Splenium, ſtrena, ſtrenuus, tenaſmus, & *ſi quæ Græca per* η *vel* ει *ſcribantur.* ut Threni &c. vel etiā cū cōponuntur: ut energia, Enyo&c tenia, vena, veneno, & venor *cū deriv.* ut venalis, venator &c. Zeno.

In media. *Longum* eſt,ut Antenor,ăvena,Dămaſcenus,ĕgenus, hăbena,Hippocrene &c. Ita in *ena, ene, enus,* & *enor* pleraque producta invenies.

Breve eſt quidquid ex μένος, γένος, σθένος, ξένος componitur,ut *Ariſtŏmenes, Andrŏmenes Diŏgenes, Philŏgenes, Demoſthenes. Soſthenes, Philoxenus &c* Quæque habent terminationem participii Græci,ut *Clymenus, Diădŭmenus, Melpŏmene, Philŏmena, Eurymena &c.*

2. Adde *Alimenus, Ambenus, Armenus, Armenius, Bĕrenice, Carmenion, Helenus, Hĕlena, Oecumenius, Olenus, Ormenus Parmeno, Parmenus, Parthenus, Parthenius, Parthenope, Perſena, Ploxemus.*

E ante P. *Breve* eſt,ut *crepida, crepitus, elephas tepes &c.*
Longum eſt, in Æſepus, Aſclepias, Aſclepiades &c. ab *Aſcle*, cepa, cepe, Cepheni, Cepheus, Cephiſus, Cephus, Cepio, Epitus, hepar, Hephæſtion, hepar, repo & regens [non *repens*, id eſt, ſubitò] ſepes, ſepia, Tlepŏlĕmus, ſepono &c. *à ſe, de & è compoſita ut*, depono, epoto.

E ante Q. *Breve* eſt, ut *nequeo, infrequens, ſequeſter &c.*
Longum eſt in Equicotus, & Sequana, *tum ex ne prohibente compoſitis;* ut nequam, nequis: & *propoſitione de ut*, deque, dequeſtus &c.

E ante R. *Breve* eſt,ut *gero merum, ſero verb.* (non ad verbium) *In 1. ſyll.* *terminus &c.*
Longum eſt, in berillus, *Berytus*, cera, cereus, ceritus, Cerinthus, cerinus; cerites, ceroma, ceroſtratum, cerorum, ceruſſa, clerus, Eretum, Eridănus, Erigŏne erithacus, Ero *us* Erine, Erigeron *herba*, feralis, feriæ, Feronia, Geryon, *Hera* [*Iuno, non domina*] *& inde compoſita*, ut Heraclas, Heraclitus &c. Hero, *& inde comp.* ut Herodes, Herodium (*locus non avis hĕrŏdius*) Heros *& inde nata.* Heron &c. Meriŏne, Nereus *& inde nata* pera, pero, plerique *& ſimilia.* Seres, ſerus *& inde nata*, Xerŏphilos *& quadam alia Graca per η.*

In

In media. *Breve* eſt, ut *hedera, Fadera, patera, Vălerius &c.*

Longum eſt in Abdera, arcera, arteria, cœmeterium &c. in ἤριον, ut āpŏdyterium pſalterium &c. Cythera-e (*quamvis Cythĕrea brevietur*) crāteris (*quaq; ingenit. ēris habent long.*) Hōmerus, Iberus *& peregrina in* Eius, *quaq; η ante ρ habent, cum Latinis abjectivis.* ut Aſſuerus, procerus, nauclerus, panthera, ſtatera, trierarchus, triēteris.

E ante S *In 2. ſyll.* *Longum* eſt, ut deſes, deſum, Cresipho, Neſis, reſſina &c.

Breve eſt in *Meſembria, reſes, reſimus &c. ex re compoſ. Seſōſtris, Veſāgus Veſilus.*

In media. *Breve* eſt, ut *geneſis, hareſis, Nemeſis, Syntheſis, &c.* à Theſis comp. *Syneſius, Tireſias.*

Longum eſt 1. in *eſis vel eſia, eſius, eſium Gracis per η, ut* catecheſis, diœceſis, phreneſis, Eccleſia, Eteſius, Magneſius, marpeſius, Mileſius, cātecheſium &c.

2. in *eſibus numeralibus*, ut vigeſimus, centeſimus &c.

3. in *eſus propriis, participiis* ut Galeſus, Haleſus, Jeſus, Lyrneſus &c. à Νῆσος *inſula. Prater Campēſus, Epheſus, Vogeſus.*

E ante T *In 1. ſyll.* *Longum* eſt, ut Creta (*argilla & inſula*) *& inde nata.* cete, meta, metior, Tethys &c.

Breve eſt 1. in *betula, Cethegus, etymon, etymologia, etēſia, fretum, Geta, Hetruria, Heteroclitus &c.* ab ἕτερος compoſita, *metallum, metalla, methodus, metătheſis &c.* à μετὰ comp. *Mothōne, meto, Metius, metrum, metuo, retro, Thetis, tetragōnus, tetră-* [illegible] *&c.* ex τέτρα comp. *Petrus, veto &c.* ubi r vel V conſonans præcedit.

In media *Longum* eſt, ut făcetus, prŏpheta, proxenetæ &c. *in* ητα *perſona officium ſignificantia*, Paracletus &c. à -κλητος *compoſ.* quercetum &c.

 Breve

Breve eſt 1 in *ăgōnŏtheta*, *ăſyndeton*, *antĭtheton* &c. in θέτα vel θέτον compoſ. *Căpetus*, *Charletus*, *Vĕnetus*, *Ceretius*, *Helvetius* &c. in *etus* & *etius* propria, & gentilia (niſi Græce η habeant, ut Agapetus, Philetus, & in *etus* peregrina ſint, ut Isboſethus. Măhŏmetus) *Eĕtion Hypertaon* &c. propria in *aon* & *ion*. *Maſſăgetes*, *Taygeta-us*. *Phaëthon*, *Phaëthuſa* &c. in *getes a-us*, *ethon*, *ethuſa*, *obſtetrix*, *meretrix*, *pietas*, *ſatietas* &c. in *etrix* & *otas* derivata.

2. Latina hæc, *feretrum*, *penetro*, *pharetra*, *vegetus*: quæque apud Græcos per ε ſcribuntur, ut *amethiſtus*, *Decretis*, *dimetrum*, *Creta*, *Pănărete* &c.

E ante V. *Longum* eſt, ut Aleuas, Eva, Evander, paraſceve.

Breve eſt in *brevis*, *levis* (niſi glabrum ſignificet) *ſeverus*, & cum prior pars compoſiti in e exit, ut *benevolus* &c.

I ante conſonantes ſimplices.

I ante B *Breve* eſt, ut *cibo*, *cibus*, *Hanibal*, *Iber*, *liber-ri*, *Mulciber* &c.

Longum eſt in *biblia*, *bibliopola* &c. fibulo, fibula, ibo, Ibis, ibex, Ibycus, Libethrus, Liber *eri*, libo, libum, bra, libella, bilibris &c. ſcribo. ſcribilita, ſibilo, ſibilus, Sibylla, Sibyna, tibia tribula um. Tibur, vibex, Vibidius, viburnum.

I ante C. in 1. *ſyll.* *Breve* eſt, ut *bicornis*, *dicolon*, *licet*, *mice*, Micipſa, *Siculus*, Sicanus, *Sichaus* &c.

Longum eſt in cicinnus, ficus, Icarus, ico-is, icon, Iconium, lichen, licium, mica, Nicolaus, Nicomedes &c. à νίκη- pica picus, Picenum, fica, ficarius, Sichima, Sicelis, Sicelides, ficut, ſpica, ſpiculum, trico, tricæ, triceni, tricies, Ticinum, vicies, viceni, vicinus, vicus.

In media. *Breve* eſt, ut *alica*, *fulica*, *Germanicus*, *pedica* &c.

Longum

Longum eſt in Apicius, Aricia, Alaticus, Caicus, *aliiq; propriis in icus (non tamen derivativi ut Dominicus)* & amicus, anticus um, apricus, *capri*ficus, cŭniculus, cŭticula, cráticula *feb*ricula *feb*ricito, formica, lectica, lumbricus, mărica, mendicus, myrica, Náſica, periculum, pediculus, pediculoſus, *petri*coſus, poſticus-um, pudicus, rubrica, ſiticula *à ſitire*, veſica, urtica, Uſtica. *His accedunt* in νίκη *comp ut ſupra, ut* Anicetus, Anicius, Theſſalŏnica, Pŏlynices, Callinicus, Eunicus &c.

2. *Longa ſunt diminutiva in iculus, icula, iculum, ſi à longis, vel verbis vel genit deriventur*, ut nutricula *à nutrice*, ſĕd miculum *à redimere, cum alia pleraque naturâ brevia ſunt, licet metri gratia in polyſyllabicis producantur, ut* ăquālĭculus, cānĭcula, vēhiculum.

3. *Ita quoque in icius, icia, icium ſi à ſupinis deriventur, longa ſunt: contra ſi à nominibus: licet carminis gratia ſæpe producantur. Ita* adventitius, fictitius, nutritius, *ad adventum-i, fictum, nutritum, longa: gentilicius* nŏvicius *&c. brevia à gentilis, novus-i &c.* niſi metri gratia producantur.

I ante D *Longum* eſt, ut Dido, fidus, pridie, pridem, rideo, ſtrido, ſido &c.
In 1. *ſyll.*

Breve eſt *in* (*nides, Didymus, Didius, fides, fidélia, Fidéna, idea, Idem* (neutrum, non maſcul) *identidem, idióma, idóneus, Idúma Midas, Phidias, quidem* (non quidam) *video, viduus &c.* qui *vi* ante D habent.

In media. *Breve* eſt ut *avidus, cupidus, trepido, Smyndirides &c.*
Longum eſt 1. accido, concido &c. (*à cado, non cado, uti &* homicida) cupido, formido &c. *derivata in do, quæ habent in gen. inis* Godefridus &c. *peregrina in idus* conſidero, deſidero, elegidium, faſtidium, meridie poſtridie.

2. *Patronymica maſcul. in ides*, juxta regulam 3. cap. 4 ſupra, *ut* Alcides, Belides, Pelides &c.

I ante F. *Breve* ubiq; eſt ut *biformis bifidus carnifex opifex &c.*
I ante G *Breve* eſt. ut *niger, piger*, ſtrigil, *vigil &c.*
In 1. *ſyll.* *Longum* eſt in bigæ, trigæ, ſigo, frigo, frigeo, frigeſco, frigus *&c. derivata.* frigilla, triginta, viginti.
In media. *Breve* eſt ut *adigo caligo, corrigo porrigo &c.*
Longum eſt 1. in auriga, caſtigo, faſtigium, fatigo, Origanum, quadriga, vectigal.
2. *Ex ſtigo & ſligo compoſita*, ut affligo, confligo, infligo, inſtigo, veſtigo, veſtigium, præſtigium &c.
3. In igo nomina femin. ut *caligo, fuligo, lóligo, ŏrigo, porrigo &c.*
I ante L. *Longum* eſt, ut Chilus, lilium, pileus, pilum, Silénus,
In 1. *ſyll.* *tilia* &c.
Breve eſt in bi & tri compoſitis ut *bilanx, bilinguis, triplex &c.* Et in *Cilix, cilium filix, Gilippus. bilaris, Ilerda, Ilertes, Lilaus, Lilybaum, Milo, Pilatus, philyra, pilus & pila* (luſoria, nam pila vas longum eſt) *Philétus* &c. à φίλ☉. *Silarus*, *ſileo, ſilentium, ſiler ſilex ſiligo, ſiliqua, Silúrus*, Siloé, *ſtilus* vel *ſtylus.*
In media. *Breve* eſt, ut *amabilis, (herilus, Quintilius, ſimilis &c.*
Longum eſt 1. in aſilus, Auſilenus a, Argilétum, Crŏcŏdilus, *quaq; per ει à Græcis ſcribuntur.* cubile, hædile &c. *neutra ſubſtant. in ile.* herilis, juvenilis &c. *in ilis à nominibus dirivata*: præter *humilis* & *parilis.* (*non à verbis, ut agilis fragilis*) his *adde menſium nomina*, ut, Aprilis, Quinctilis, Sextilis, *Item* exilis, ſubtilis, & primipilus.
2. *Hæc propria in ilius & feminea in ilia.* Acilius, Duilius, Lúcilius Mánilius, Manilis, Maſilius, Panſilius. Pĕtilia. Rutilius, Servilius, Servilia, Vĕnilia. *Et feſtorum nomina, ut* Fænilia, Palilia.
I ante M. *Breve* eſt, ut *ſimus, Mimas nimis, timer, Simo, Simon,*
In 1. *ſyll.* *Timantes &c.*
Longum eſt in crimen, limen, *& diſſyll. reliquis omnibus*, Item in Limónium, ſimus-i, ſimius a, ſimilus, Timăgenes &c. à τιμή.
In media. *Breve eſt*, ut *animus, légitimus, matrimónium, mercimónium &c.*

Longum

Lumgum eſt 1. in diſcrimen, rudimentum, ſépimentum *aliuque, quæ in imen & imentum à ſupinis initum formantur; ut* fulcimen, lenimen, pavimentum, detrimentum &c.

2. Aliménus, Ariminũ, Ephraimus, Joachimus &c. *Hebraica*, mátrimus. patrimus, ŏpimus. *quadrimus* Thevtimus &c. à τιμή, *cum cetera derivata in timus corripiantur; ut, aditimus. finitimus &c.*

I ante N. *Longum* eſt, ut crinis, finis, Minos, Mineus, Sinæ.

In 1. ſyll. *Breve* eſt in omnibus reliquis quæ M ante I habent, ut *mina* &c. in *cinædus, cinis, ciniflo, Inula. Inuus, lino linio, Linus. Ninus, ſinapis. ſine, ſiniſter, ſino ſinuo, ſinus* (non pro vaſe) *sinea, Tinia* fluvius.

In media. *Breve* eſt, ut *cinus, fácinus, hyacinthinus, cupreſſinus, nardinus, ſérótinus*: & omnia in *inus*, quæ materiam, colorem, odorem, tempus anni ex rebus ſenſitivè inanimatis ſignificant. *Præter* matutinus & veſpertinus, *quibus addés* clandeſtinus, & mediaſtinus *penult. longa.*

Longum eſt 1. *in inus, ina, inum, adjectivis ab animatis, ut* bovinus, elephantinus &c. *Deinde & propriis* ut Cainus, Eraſinus, Lucina, Atina, Palæſtina, Aquinum, Urbinum, & *gentilibus*, ut Patavinus &c. Præter hæc brevia ſunt: *Æſchinus, Calinus, Lycinus, Earinus, Myrſinus* vir. *Cyminus, Fúcinus* lacus. *Morinus, Torinus*, gentilia. *Proſerpina* femina. *Apina, Aſine, Catina, Felſina,* Faſcellina, *Mutina, Bratina*, urbes, aut regiones.

2. *Longa ſunt propria in inius, inia, inium*, ut Gabinius Lavinia, Corfinium &c.

Præter hæc brevia, *Aſinius, Flaminius, Herminius, Lycinius, Stertinius, Tarquinius, Flaminia, Fulginia, Sardinia, Lavinium, Taurominium.*

3. *Appellativa in in a produc, ut* angina, figlina, hémina, parietinæ, reſina, runcina, ſutrina &c. *& patronymica in ine, ut* Neptunine, Nerine. *quibus adde* acinaces, Aceſines *fluv.* heroine, Myrine, *Amazon.*

4. *In inus & inum ſequentia appell. produc.* architriclinus &c

&c. à κλίνη *compoſ. ut* triclinium &c. caminus, catinus, covinus, cuminum, figlinum, inquilinus, priſtrinum, pulvinum, pulvinar, ſalinum. *Quibus adde* coracinus, & echinus, *piſcium nomina.*

5. Produc verba inino, & inor, ut divino, inclino, ſupino &c. bovinor, coquinor, muginor &c *Quibus adde* adverb. omnino.

I ante P. *Breve* eſt, ut *diſcipulus, Démipho, piper, muſcipula, ſtipula &c.*

Longum eſt in Alipha, cóliphium, Enipeus, Euripus, gryphus, Iphigenia, Iphitus &c. *ex Iphi compoſ.* pipilo, pipio, pipo, ripa, Ripheus, Scipio, Sériphus, ſipho, Sipus, *ſti*pendium, ſtipes, ſtipo, Tiphys, vipera.

I ante Q *In 1. ſyll.* *Breve* eſt, ut *liqueo, liquo*, liqu*eſco*, liq*uor-oris*, liq*uidus &c.*

Longum eſt in liquor *eris, verb.*

In media. *Longum eſt*, ut antiquus, obliquus &c.

Breve eſt in *aliquis, reliquus denique undique &c.* ſed non in reliquis ex *ſi* & *que* compoſ. ut, ſiquis, ſiquando, ubique, mihíque &c.

I ante R *In 1. ſyll.* *Longum* eſt, ut chiragra &c. à χεὶρ *comp* ira, ironia, Irene, pirata, Pirene, Siren, Sirius, tiro.

Breve eſt in *dirimo, diſertus, hirundo, hirudo, Quiris, Quirinus, quiritor, vireo, vireſco.* (non tamen à viribus ductum) *virago virilis &c. viror, viridarium &c Viriathus &c.*

In media. *Longum eſt, ut* Buſiris, Caſimirus &c *peregrinor*, Déianira Epirus, Equiria, P[illegible]dilirius. Sémiramis &c.

Breve eſt in *décemviri, Triumviri, interviret* &c. à brevibus ort. s. & comp.

I ante S. *In 1. ſyll* *Longum* eſt, ut Biſaltæ, Iſis, piſum, viſus, viſito.

Breve eſt in *biſapor, biſulcus* &c. ex bi compoſitis, *biſon, ciſum, criſis* cum comp. *Iſalces, Iſara, Iſaurus, Iſidius Iſocrates* &c. ab ἴσος comp. *miſer, niſi, Piſaurus Piſidæ pthiſis, Phthiſium, ptiſana, ſiſer, ſiſymbrium, Viſelius.*

In

In media. *Breve* eſt, ut *Aniſus*, fluv. *Acriſius, cytiſus, ſyncriſis &c.*
Longum eſt, ut Amphiſus à & Amphriſus. ius a. Cephiſus. Eliſa *& omnia propria in iſus & iſa. Adde* Anchiſes aniſum, *herba*, Cŏgiſandra. diviſus, gaviſus inviſus, inniſus *&c. hujuſmodi compoſ.* haliſio, *parvus onager*, paradiſus. *& finita in uſius, iſius, iſium*, ut Cariſius. Ocriſia. Arviſium.

I ante T. *Breve* eſt, ut Brit*annus*, *Italus*, Criticus, *fritillus, itero, niteo, titulus, vitulus, vitium. vitiligo. ator &c.*
In 1. ſyll.

Longum eſt in Bitus, *B*ithynia, ditrochæus, *dithyram*bus, clitellæ, Cliton, Clitorius. Clitumnus, miteſco, mitigo, mitis &c. Mitylus *piſcis*, nitela à nitor *eris verb.* (*non à niteo*) Pitho. ritus è ualis. Sitho. thita titillo, Titan, Tithonus, Tityrus, vita. -alis vitis - cula fer, vito.

In media. *Breve* eſt, ut *Amita, Iphitus, Melita, navita, exorbito &c.*

Longum eſt 1. in Agapitus, Architas, ăcŏnitum, Amphitrite, Aphrŏdite, dormito *frequentativa in ito.* invito. us, irrito, paraclitus (*licet uſu brevietur*) *pro voco.* (*non annihilo*) prorito, *pituita*, Ilythyja, ειϱει-Orithyja, ωϱει-Margarita, Mephitis ſcriblita, viritim.

2. *In derivatis à ſpinis* (*ut ſupra I ante C*) *in itius-a-um.* ut emiſſitius, factitius, nutritius, *Et in itor.*, *& itio à ſupinis quarta conjug.* ut auditor, nutritor, auditio, nutritio &c.

3. *Nomina patria & officiorum in ita velitis.* ut Amphipolita, *L*evita, Ninitiva, Palæſtrita, Oceanitis, Sunamitis &c.

4. Denominativa in ita & itus, ut Jeſuita, Eremita, caſſita, corbita, gălérita, mellitus, r. cĕritus, *quo etiam Horat.* fortuitus *reducit*

5. *In ites vinorum & itis morborum vocabula.* ut abſinthites, abrotonites, porphyrites, phrenitis, tympanitis pleuritis &c.

I ante V *Longum* ubique eſt, ut clivus, conniveo, rivus, ſaliva, ubivis &c.

Breve eſt in *Ninive, niveus, rĕdivivus, sémini verbius, ſémivir, sémiv̄ ealis* (à vĕ-) & ejuſmodi compoſita.

O ante Conſonantes ſimplices.

O ante B. *Longum* eſt, ut gobius, nobilis. robur, &c.

In 1. *ſyll.* *Breve* eſt 1. ſi muta cum liquida præcedat, ut *globus, probus*, Præter Croibus & Crobiolus.

2. in *ob lus, obéliſcus, obŏlus*, ob *ex*, Robertus, *ſeboles, Thobéter*.

In media. *Breve* eſt, ut *Deïphobus, improbus, Taprobăne, &c.*

Longum in Cănopus, October, Jacobus, Jobus, *& aliis peregrinis.*

O ante C. *Breve* eſt, ut *crocus, fœcus, jocor, procor, &c.*

In 1. *ſyll.* *Longum eſt in* Cocălus, cocytus, focăle, locuſta. Oceanus, Ochenius, Ocheus, Ochus, ocior, ocium, ocyus, ocymum, Ocypete, &c. ab ὠκύς. Phoca, Phocais, Phocis, Phocus, poculum. procerus, Socrates.

In media. *Breve* eſt, ut *Antiochus, parochia perioche, &c.*

Longum eſt Jodocus &c. *barbara in ocus*. lenocinium, tirocinium &c. *à genit. onis derivata*, ſuffoco, præfoco *aliúq; comp à* foco, as.

O ante D. *Breve* eſt, ut *Codrus, modus, modium, odor, odium, podagra, Rhodus* &c. ex ῥόδον Græco, Clodovaus, Lodovicus.

In 1. *ſyll.*

Longa ſunt 1. *diſſyllaba reliqua*, ut codex, podex, nodus, rodo, &c.

2. Clodius, Dodóna, odéum &c. ab ᾠδή, Zodiacus.

In media. *Breve* eſt, ut *Anthenodrus, Herodotus, Theodatus, &c.*

Longum in Botrodus, Enodus, Emoda, Hérodes, Orodes, Nebrodes &c. *in odes*, Thermodoon &c.

O ante F. *Breve* eſt, ut *ofella, sus Longum* in ſcrofa.

O ante G. *Longum eſt, ut* cogo, cogito, Mogor, Ogygius &c.

In 1. *ſyll.* *Breve* eſt in Bogus, Cogiſandra, Logica. us &c. Phlogis, Phlogius, togus, roga &c. Vogeſus,

In

In media. *Breve eſt catalogus. elogium* &c. ex logos, *Malogranata* &c. compoſ.

Longum eſt in Græcis ab agóge, ut Iſagoge, pædagogus, ſynagoga &c. & à πώγων, ut myſopogon, melanopogon, leucopogon. *Adde* octoginta.

O ante L. *Breve eſt,* ut *bolus, dolus, nola, Polybius, polypus, Solon &c.*
In 1. ſyll.

Longum eſt in Bola, boletus, choliambus, Colis *urbs & herba*, colon *membrum* κῶλον, (*aliquando* κόλον, *atteſtinum*) col as, colica, colo-as (*nam is breve eſt*) colum (non cōlus) colotus *ſerpens*, colóte *herba*, coliphium, dolium, moles, moly, noſo, olim, oleäros, proles &c. prolixus, ſolus, ſolor, ſolers. ſolennis, Solon, Spolétum, Tmolus.

In media. *Breve eſt,* ut *Æolus, indoles præſtolor, violo &c.*

Longum eſt in Ædolus, Capitolium, Cymolus, Geolophus, idolum, Jolas, Mediolanum, Timolus.

à. à πωλέω, & κῶλον orta, ut bibliopola, œnopola, thermopolium &c. dicolos, mono cœlos, iſocolon &c.

O ante M. *Longum* eſt, ut como. *is verb* comis, comicus, Momus, vomis &c.

Breve eſt in *Bromius, Bromus, coma, cometa, comedo, comitor, comes, (romis, dominus, Domitius, domo. as, domus, dromas adu, dromo, glomus, homo, Homerus, homilia, Homole omaſum, omitto, Promulus, ſtomachus, tomus, Tomyris, Romanus, vomo,* vomica.

In media. *Breve eſt,* ut *Chryſoſtomus, Epiſtomium* &c. à ςόμα, *hebdomas, Sauromata, &c.*

Longum in Abſolomus, Eſromus &c. *barbatis in omus.* Ithmous *mons*, & Ithoma *arx*.

1. *in omen & omentum neutra,* ut abdomen, agnomen, agnomentum.

3 *in oma, & omum, neutra,* ut chroma, diploma, ſymptoma, amomum, cinnamomum.

O ante N. *Breve eſt ut bonus, onero. ſono, tonitru &c.*

In 1. ſyll. *Longum eſt* in conor, conatus, conamen, conus, conope, conops,

conops, conopeum, dono, donatio &c. donec, Monychus [*pro Mononychus*) Nonacris, nonus, ponè, pono, pronubus, pronus, Thonitis *locus*.

In media. *Lngum* eſt. ut Antonius Apollonius. Acriſione, Oenone, antiphona, phyſiognomia, polygnotus. patazonium, patronymicum &c. ab φωνὴ, γνώμη, ζωνὴ comp. ὄνομα in compoſitione ſæpe mutatur in ὤνυμα, ut Hierónymus, ſynónym.

Breve eſt in *acomitum. Aponus. Auſonia.* Axona. *Ballonotus collonum harmonia. Ionium Macedonia Maonia, Matrona fluv. Pannonia, paratonium, Pelethronium*, & ſi quæ talium per o ſcribantur apud Græcos & compoſita, ut *Argonauta &c.*

2. Feminina in one non patronymica, ut *Alcyone. Chrone. Hermione. Heſione. Ilione. Micone* (vel *Myconos*) *Plejone*. cum deriv. *ut Alcyonius onia &c.*

O ante P. *Breve* eſt. ut *cophinus opera*, poplos, *populus* (non tamen pro arbore *ſcopas ſcopus ſcopulus &c.*

In 1. ſyll. *Longum* eſt in Cophe, Cophes fluv. cophe ſis *ſurditas*, copia &c. copulo a &c. Opis *Nympha*. Sclopus. ſcopæ, ſcopolas, ſcopula, ſcropha. Sophron, *Sophronius*.

In media Breve eſt, ut *Atropos, Ærope, colepho, Epiſcopus, Rhodope, &c.*

Longum eſt in Æſopus, Aſopus, Canopus conopeum, Crotopus, Edopeus, Europe, hydropicus, hyſſopus, lagopus, miſanthropus, pyropus, Sinope, Siope. & *ſi quæ* ab ὤψ *vultus componantur*.

O ante Q *Brev.* eſt, ut *coquo, cōcoquo, loquor, alloquor, quoq;* per etiā. *Longum in his comp. eſt* alioqui. quoq; quandoq; utróque, & *aliis quib. particula, qui, vel quin & q; accedunt.*

O ante R *Breve* eſt, ut *corona, Corinthus, Oreſtes, Horatius &c.*

In 1. ſyll. *Longum* eſt in coram, corycæus, corycus, corytus (pharetra, non oppidū) Corus, ſeu Cautus, Chloris, Chorographia, choroides. Dores. Doris. Doricus. Dorion. Dorus, doroſtorum, Dorotheus, emores, moroſus, morio, moror (*ſtulteſco, non hæreo*) Moria, morus, Norops &c. Noricus ora, orata *ſeu* aurata, orificiū, Oricus, Orithyja us. Oritæ, oro, Oromedon. Oropus, Phora, Phoreus, phora.

sora.

Sora, Soracte, ſorex, ſorites, thorax, Toranius, & Voraptus.

In media. *Breve* eſt ut *adiaphora amphora, corchorus. Pacorus* &c.
Longum eſt in Achores. Achoreus. Anſiorus, aurora, ciborium, c*choreum*, Chryſoloras, Cytorus, Diores, Dioryx, Helorus, Heliodorus, Iſodorus, Pandora, &c. à δῶρον, Lycoris-us-eus, meteorus, Pelorus, prætorius, quæſtorius *&c. deriva-*

O ante S. *Longũ* eſt, ut oſor, Moſes, proſa. (*ita* Sapores, Sertorius.
In 1. ſyll. *Breve* eſt in *Coſyra. Moſa. Moſella. Moſyni. Oſiris. Poſide. Poſidippus. Poſidon, Proſerpina. Proſeucha, proſódia* &c. à πρὸς compoſita, *roſa, roſeus &c.* (non proprium.) (phoſis &c. in ωσις.
In media. *Longum* eſt, ut Bonoſus, dolioſus, exoſus, metamor-
Breve eſt in *Ambroſius a, antidoſis, cynoſura. Ebuſus. Ennogiſaus. Eleemoſyna. Euphroſyne* &c. in *ſyna* & *ſyne* Græca. *Genoſus. Leucoſia. Pandroſos Petoſiris. Sympoſiũ. Theodoſius* &c. à verbalibus in δοσις & ποσις.

O ante T. *Breve* eſt *hortus, noto as nota*, (ſignũ) *Notus* (veretus)
In 1. ſyll. *quotus* & à κρότος & σκολὸς deducta, ut *crotalum, croton, crotópus, Scotinus, Scotúſa.*
Longum eſt in Clotho, cotes coticula coturnix, dotes, dotate, iota, lotos, Lotophagus, Lotis, lotus a-um, lotio, lotium, moto-as, motor, notus, notifico, noteſco, (*non noto-as, notarius notabilis*) notio, motio, & *ſimilia verbalia* poto ato:-tio. Proteus. Proteſilaus. Protegenes &c. à πρῶτος (nõ à πρὸς) protinus, proterit, & à *pro Lat longo*. Scotus, Scotia, ſoter, ſoteria, totus, (*pro integer, non ut opponitur quotus*) votum ivus
Longum eſt Aſarotum, Epirota. Icariota. Libanotis &c. *in ota & otis patria, aut patronymica*. Lithoſtrotum, polyptotum, triptotum &c. *in* πτῶτον *caſum*.
Breve eſt *Acrota, Ballonotus. Deiotarus, Euronatus, Hippotes, Herodotus. Theodatus &c.* in δοτὸς, *Oenotria, Sybota*.

O ante V. *Breve eſt ubique, ut Bovin. Ovilla Ludovic. Genoveſa* &c.
In media, Longum eſt in ovum & à pro comp. ut proverbium, provenit, provincia &c.

U ante conſonantes ſimplices.

U ante B. *Breve* eſt, ut *bubulcus, cubo, cubitus, jubeo, ſubulcus, tabum &c*
In 1. *ſyll*
Longum eſt in bubălus, būbile, būbus, bubulus, bubăſtis &c. à βοὺς, bubo, bubio is bubino-as, globo, jubilum, lubricus, nubes &c. nubo, nubilis, pubes, rubigo, ſuber, tubŭla, tuber, uber.
In media. *Breve* eſt, ut *lūgubris, manubia manubrium &c*
Longum eſt in Anubis, Ambubajæ, pollubrum, ſaluber, ſolubilis, volubilis.

U ante C. *Longum* eſt, ut cucūbo as, curcūrio is, fucus, luceo, lucus &c.
In 1. *ſyll.*
Breve eſt in *(cucufas, cucullus cuculus, cucuma, cucumis, cucurbita, crucio, crucifigo &c. ducenti a a Luceres Lucerna,* Lucrĕtia, *ut* lucrum, *Lucŭmo, onis, nuceus, inus, nucleus, nucula, trucido, truculentus &c.*
In media. *Longum* eſt, ut carruca, educo, is (non as) fiſtuca, ſambuca &c.
Breve eſt in *bardocucullus*, aliiſque compoſ. *educo-as, enucleo, volucer-ris.*

U ante D. *Longum eſt ubique*, ut cudo, hirudo, nudo, ſudor, teſtudo &c.
Breve eſt in *pudet, pudor*, & deriv. Lud*vicus rudis rudens*, rude, *Rudia* & *Tuder* urbs, *ſudes, ſtudeo, tudito*. Et aliis hinc compoſitis : ut *diſpudet, repudio, erudio &c.*

U ante F. *Longum eſt*, ut bufo rufus, ufens.

U ante G. *Longum eſt ubique*, ut ærugo, jugis, Jugerum, lanugo, rugio, nugæ &c.
Breve eſt in *fugio, fugo fuga* & deriv. *jugum jugalis, jugoſus*, juglans *jugulat, jugulus. Jugula* ſtellæ *pugil, pugillus*. pugill*ares tugŭrium*. Deinde compoſita à brevibus, ut *conjugium. perfugium &c.*

U ante L. *Breve* eſt, ut *culex, culina, culullus, fulica, mulier, ululo &c.*
In 1. *ſyll.*

Longum

Longum eſt in bulimos, & buſimia, *Buſimē*, *populi*, culeus, culus, dulia Dulichium, fuligo, fuligineus, oſus, mula-us, mulio. Julius, pulypus, Pulydămas, Thule- uligo.

In media. *Breve* eſt, ut *betula*, *cuculus*, *oculus*, *vetula &c.*

Longum adulor, Amulius, *Apulia* (*Apulus dactylus eſt*) curulis edulis &c. *in ulu*, Cleobulus, Theodulus, Neobule, Paſibula &c. à βουλὴ & δοῦλος, Getulus, Julus, *torcular*.

U ante M *In* 1. *ſyll.* *Longum* eſt Cumæ, dumus humor, numella, numus, rumen, pumilio, *pumilus* &c.

Breve eſt in *cumĕra*, *cuminum*, vel cy- *cuminiſeca*, *cumuloſus*, *humerus*, *humi*, *Numa*, *Numantia inus*, *Numanus*, *numiſma* (*vel nom.*) *Numitor*, *Numida &c.* *numero*, *numerus &c.* *tumex*, *tumus*, *tumidus &c.* *tumulo-us*, *tumultus &c.*

In media. *Longum* eſt, ut alumen, adjumentum, legumen &c.

Breve eſt *autumo*, *columella*, *columen*, *contumax*, *contumelia*, *Cruſtumeri cruſtumium*, *cucuma*, *cucumis*, *incolumis*, *Lucumo*, *poſthumus-ius*, *decumus*: *optumus maxumus &c.* *umus* pro *imus*, *tegumen*.

2. *In umentum* quæ à ſupinis brevibus, vel ſola poſitione longis deſcendunt: *ut documentum*, *tegumentum &c.* *præter* inſtrumentum.

U ante N. *Longum* eſt, ut Albuna, cunæ, funus, Lacuna, munero, Vacuna &c.

Breve eſt in *Albunĕa*, & *Albunĕæ*, *cuneus*, *cuniculus*, *tunica*.

U ante P. *Breve* eſt, ut *cupio*, *duplex*, *lupus*, *quadrupes*, *Rupilius*, *Rutupinum &c.*

Longum eſt in Arupinus, buphagus, catadupa, cupa, Cupennius, Erigdupus, Jupiter, nuper-us, pupaus pupilla-us, pupula, pupus, rupes rupex icis rupicapra ſcrupus-eus, ſcrupulus or, *& deriv.*

U ante R. *In* 1. *ſyll.* *Longum* eſt, ut curo, curio, furor aris, murus, purus &c.

Breve eſt, in *Curius*, *Curetes* (quod Græci producunt pro Cretenſibus) *curulis*, *Duraton* mons *& Durius*, *furo*, *furor*, *oris*, *furioſus &c.* *muria*, *nurus*, *ſpurius*, *Turia*, *Turrinus*.

In media. *Longum* eſt, ut Arcturus, Hetruria, ligurio or, Lemuria &c.

Breve eſt 1 in *Anxura, Biturix, camurus, centirupe, centuria, decurio, lemures, Liguria, longurio, luxuria, purpura, Satura.*

2. Nomina propria in *urius*, & meditativa in *urio*, ut *Mercurius, Vulturius, dormiturio, eſurio*, *Præter* Scatúrio.

U ante *S.* *Longum* eſt, ut Druſus. Caduſius, fuſus, induſium, Meduſa puſio, Syracuſæ &c

Breve eſt, in *Blanduſia, Brunduſium, Canuſium, Ebuſus, Fruſino-onis Peruſium, puſillus, Suſanna, ſuſurrus.*

Y ante T *In 1. ſyll.* *Breve* eſt, *ut cutu frutex, lutum* (pro cæno, nam pro colore longum eſt) *putens puto, putris, uter* & hinc nata.

Longum eſt 1. *in diſſyllabis ceteris ut* Brutus, mutus, tutus &c.

2. in Butes *vir*, buteo vel io *avis*, bûthōmos *herba*, Buthrótum *urbs*, butyrum, futilis glutio, Juturna, mutio-is Mutius, mutuus, nutrio, puteo es, Struthio, *Rutilius*, tutela, tutor, Tuticanus, Tutius.

In media. *Longum* eſt, ut aſtutus, effutio, præputium.

Breve eſt in *amputo* & compoſ. à brevibus, *arbutus, defrutum, diuturnus Minutius.*

U ante V *Breve* eſt, ut *(luvius, exuvia. fluvius, juvo, impluvium, pluvia, Pacuvius, Veſuvius, Vitruvius.*

Longum eſt in Juverna, uva, uvidus.

Y ante conſonantes ſimplices.

Y ante B. *Breve eſt, ut Cybele, collybus, corybus, intybum.*

Longum eſt in Hybla hybernus vel *hib* & hybris *idu.*

Y ante C. *Breve* eſt, ut *Ampycus, Amycus. Amycla* cyclas, cyclus, *Cyclops* cum deriv. *Ibycus, Monychus. Mycone.*

Longum eſt in Caycus, Cyce, *Lycas.* Lycheus, Phycus, -untis, pſyche. ſycomorus, ſycophanta, &c. à ψυχή, & σῦκος, anima, ficus, ut metempſychoſis, moroſychon &c.

Y an-

Y ante D Breve eſt ut Lydus Tydeus &c.

In 1. ſyll. *Breve* eſt in Cydon, Cydonius hydromeli, hydrops, hydria &c. ὕδωρ compoſ & *Hydaſpes, Hydaſpaus.*

In media. *Breve* eſt, ut *Amydon, Corydon &c.*

Longum eſt in Abydus Pherecydes Thucydides.

Y ante G. *Breve eſt Ogygia, Ortygia, Trygius, ſtygius &c.*

Longum eſt in catapygis depygis, melampygus, pygargus &c à πυγὴ, *nates compoſ. Gyges,* Læſtrygon.

Y ante L. *Longum* eſt ut Chylus. Hyle *materia.* Syla &c.

In 1. ſyll. *Breve* eſt in *cylindrus, Hylas. Pylades. Pyla. Pylus ſtylus.*

In media. *Breve* eſt ut *Æſchylus ſipylus, cotyle.*

Longum eſt in Aſyla-as um, Axylus, allophylus, Etiphyle, Pamphylia &c. à φῦλον *genus* vel φυλὴ *tribus* compoſ. conchyle-ium, Maſſyli-ia.

Y ante M *Longum* eſt ut Cyme, Cymodoce, chymos *ſuccus*, thyma *victima, unde* thymiama *non ab herba thymus, qua vox corripitur.* Hymen variat. Lymæus *ſordidus* Symæthus, Thymoleon è θυμὸς *animus; in quo prima longa.* [mele, Thymites.

In 1. ſyll.

Breve eſt in poliſyll. ferè. ut *Hymenaus. Hymetius. Thy-*

In media. *Breve eſt,* vt *azymus, etymon lacryma &c.*

Longum eſt in Alyme à λύμη lues Amymon, enthyméma à θυμὸς animus, ut Prothymus.

Y ante N. *Breve* eſt ut *Cynicus, Cynocephalus. dymaſta, gynecaum*

In 1. ſyll. &c. à κύων, κυνὸς, γυνὴ, δύναμις, id eſt, *canis mulier, vis, deducta*

Longum eſt, Cynips *fluv.* Phryne, Phrynius.

In media. *Breve* eſt, ut *Acindynus, adynaton.*

Longum in Amynon, Amynias, aneuthynus *ſine crimine,* Bithynus, -ia, Dictyna, Gortynis &c. à δύω *ſubeo,* θύω *ruo & alia polyſyll in* ύω, Polymyne, &c. à μύνη *pratextus,* Moſyni [*phaus, typus.*

Y ante P. *Breve* eſt, ut *clypeus, cypariſſus. Cyprus, coryphaus, Ty-*

Longum eſt in Alype à λύπη *triſtitia,* Typhon. gryphes, grypus, typhus.

Y an

Y ante R *Breve* eſt, ut *lyra, myrica. Myron, pyra pyrus-um. pyramis Pyrois, Syria ſtyrax.* Tyrus, *tyrannus.*

In 1. ſyll.

Longum eſt in Gyrus, Cyréne, Cyrinus, Cyriacus &c. à κῦρος, gyrus, pyréne, pyramis. Piramus (*vir, non fluv.*) pyræus à πυρὸς triticum, Scyrus, ſyrinx, Tyrophilus (à τυρὸς *caſeus, non Tyrus*, urbe) Tyro *vel* tiro.

In media. Breve eſt, ut *Anticyra. Ephyre. Lamyrus. Tomyris &c.*

Longum in Amphyranus. Ancyra. Aſtyra. butyrum, Corcyra, Coſyra. Iſchyrus *fortis*. plemmyris. *aſtus maris*, Nyſirus, papyrus, xyloſphyra, *malleus ligneus.*

Y ante S *Longum* eſt, ut Chryſes, chryſolithus. *aliiq;* à χρυσὸς *aurum compoſitis*, Lyſippus, Lyſimachus, Myſia &c.

In 1. ſyll.

Breve eſt in *phyſicus, Chyſicus* &c. quæ à φύσις, λύσις χύσις, id eſt, natura, ſolutio, fuſio, derivantur.

In media. *Breve* eſt, ut *Elyſius, dilapſis, prochyſis, Otryſius &c.*

Longum in Amphryſes, Dionyſius, ia, Jalyſus, Megabyſes, philochryſus, pſeudochryſus &c. à χρυσὸς.

Y ante T *Breve* eſt, ut *Anytus, Cythéra, Erythus erythræus, Eurytus, Lecythus, prytanis, Scytale, Schyta &c.*

Longum eſt in Amythone, adacrytus *inflatus*. Berytus, cocytus, corytus, éryſipelas, Erythia, erythéma, mythologus, polymythus &c. à μῦθος fabula compoſita, Pythagoras, Pythia, ius pythoniſſa &c. à πύθω, compoſita, pytiſma, Zythus, vel

CAPUT

CAPUT VI.

De quantitate ultimæ ſyllabæ regulæ ſpeciales.

VLtima ſyllaba vel in vocalem vel in conſonantem deſinit. De vocalibus primò dicamus.

REGULA I.

A, I, V produc: breviet E, O variabis.

I. *A finita* producuntur. In *nominibus* quidem ablativi caſus Latinorum, ut à *Muſâ*, & vocativi Græcorum, ut ô *Ænea*, *Anchiſa*, *Palla*. In *verbis* omnia, ut ama, puta. In reliquis partibus orationis pleraque, ut *antea*, *infra &c.*

EXCEPTIONES.

Rectum cum quarto, numerale, & paucula ſtringas.

EXCIPE 1. in nominibus reliquos caſus, Nominativum & Accuſativum, ut *poëma*, *poëmata*, *Hectora*, *Perſea &c.* Quibus nonnulli vocativos à nominibus in *es* quandoque jungunt. ut *Oreſta*, *Atrida*, quæ Ovidius corripuit. Horatius *Atrida* pro Nominativo uſus breviavit ſer. 2 ſat. 3. uti & *Anchiſa* Virgilius l. 7.

Ceterùm hæc exceptio perpetua eſt, licet Nominativus Latinus à Græcis in *η* deſcendat, ut *fama*, *plaga*, *machina*, à φήμη, πληγὴ μηχανή. Siqua tamen in verſu producantur, vel hoc titulo, vel propter ſequentes in altera voce conſonantes, aut certè ex cæſura id fieri neceſſe eſt, ut Ovid. 1. faſt. *Amalthea*, 4. faſt. *Electra*, & *Rhea*, in Epiſt. *Hypermeneſtra*, & *Phædra*. Statius *Tegea* *Nemea*, *Malea* producit.

EXCIPE 2. in reliquis partibus orat. *Eia*, *ita*, *poſtea quia*. Quibus *contra* accedit, quod Manilius & Flaccus corripit, & *putà* adverbium, quod Perſius; *Fruſtra*, quod Avienus, Auſonius & alii.

EXCIPE 3. numeraliâ in *ginta*, ut *triginta*, *quadraginta &c.* quæ ambigua ſunt: cùm promiſcuo in uſu apud Poëtas repetiantur,

ajantur. Nam Manil. *triginta* corripit. *Quinquaginta* Mart. *Quadraginta* Victor, *Sexaginta* Mart. *Nonaginta* Auſon. *Alleluja* licet per camets ſcriptum, tamen à Prudent. corripitur. Quamvis uſitatius hæc producantur.

II. *Iſinita* producuntur, ut *Domini claſſi, ſieri, atqui &c.*

EXCEPTIONES.

I Græcis quandoq; breve eſt, variumq; Latinis.

EXCIPE 1. vocativos Græcorum 3. declinat. in i & y, ut *Alexi, Amarylli, Molychely*, quæ ultimam brevem habent.

EXCIPE 2. mihi, tibi, ſibi, communia. Quibus adde *cui*, & ad verbia, *ibi, ubi uti ſicuti*, quæ frequentius, & *niſi quaſi*. quæ frequentiſſimè corripiuntur: hoc tamen Lucretius: illud Rufus, & Sidonius producunt

EXCIPE 3. Græco latinos dativos in i, ut *Daphnidi. Paridi. Thetidi Thethyi. Phyllidi. Tyladi.* ſæpius quidem, & apud Græcos correpta, apud Latinos tamen nonnunquam producta, ut *Tyladi* Mart. l. 10. *Thetidi* Val. Flac. Argon. l. 1. & 2. Propert. *Paridi*, & *Tyndaridi* l. 3. Catullus *Thetidi* &c. producit.

III. *U finita* producuntur. ut *cornu, ſenatu, factu &c.*

IV. E *finita* corripiuntur, ut *cubile, nate fuge, ſape, hiſce &c.*

EXCEPTIONES.

E longum ex η duc quinta, monoſyllaba, verba
Imperii, & longis adverbia junge ſecunda.

EXCIPE 1. in nominibus Græcolatinis, quæ per η Græcè ſcribuntur, ut *Aganippe Niobe cete*, & tam vocativi quàm ablativi *primæ* declin. à nominibus in *es* ut *Hippomene*, *Laërte* Dico *primæ*: nam ſi *tertiæ* declin. ſint, uti etiam Laërtes *is* inflectitur, ablativus brevis erit. Quanquam & vocativo *Achille* brevi Propertius lib. 4. utatur.

Deinde

Deinde & *quintæ* declinat. voces longæ ſunt, ut *ſpe, fide, acie*, Item *re* & *die*, cum eorum compoſ. ut *quare, hodie, poſtridie*. Quibus adde *fame*, quod olim quintæ declin. fuit.

EXCIPE 2. Pronomina *me. te. ſe*, & præpoſitiones, *è, de ſe*, atque etiam *ne* cum prohibet, non verò, cum enclytica eſt, nam ſic breviatur.

EXCIPE 3. in verbis imperativos 2. conjugat. ut *mone, doce, tace*. Sed *vide, cave, vale* nonnunquam corripiunt. *Vide* Perſius & Valerius, *cave* Ovidius & Horatius, *vale* etiā Ovidius breviat. Ita *reſponde. ferve, frende fulge. ſtride, terge, reſplende*, cum à 3. conjug verbis, reſpondo, fervo, frendo &c. olim uſitatis, ducuntur, jure breviabis, ut Mart in reſponde, alii in aliis fecerunt.

EXCIPE 4. Proverbia à nominibus 2. declin. orta ut *ægrè* ab æger, *doctè* à doctus, *validè* à validus. Præter *benè* & *malè*, quæ breviantur. *Longè* etiam, *clarè. infernè, ſupernè*, Lucret. uti & hoc ultimum Horat corripit.

His longis junguntur quoque *ohe, fermè ferè*, paſſim producta quanquam & *ferè* Auſonius corripiat.

V. *Finita* in O communia ſunt. ſive nomina, ut *Cato, ſermo*: ſive verba, ut *puto, dicito, ſunto amando &c.*

EXCEPTIONES.

ω Produc ſextum, monoſylba, adverbia quædam.

EXCIPE 1. in nominibus Græca; quæ per ω ſcribuntur: ut *Clio, Androgeo*. Quæ tamen ex ωv Græco, abjecto ν, latinizantur, ut *Plato. Cato* ambigua ſunt. Deinde dativi & ablativi caſus longi ſunt. ut *Domino, ſono*.

EXCIPE 2. Monoſyllaba, ut *ô, oh pro, quo do ſto ſto, no*, quæ longa ſunt, quanquam *ô* & *oh* ſequenti vocali varient. nam Virgilius aliquando breviavit.

EXCIPE 3. Adverbia à caſibus nominum vel pronominum profecta. ut *falso, rarò, ſubitò quò eò*, & ex illo compoſita, *adeò ideò*, quibus accepit *ergo* pro cauſa.

Hinc tamen deme 1. brevianda *modò* cum compoſit. ut *dummodo, quomodo, tantummodo*. Victorinus tamen modò & Catullus quomodo producit.

2. *Mutuò* communis, *citò denuò ſeriò ſerò* eſt.
Sedulò, & *extemplò, verò, poſtremò profectò*

Horum enim in utraque quantitate uſurpatorum exempla Ricciolius adducit.

Nonnulli excipiunt 4. *Scio*, cum compoſ. & *duo*, *ambo*, *ecto*, *ego*, & *cedo*, pro dic, vel da, tanquam corripienda. Verùm hoc ut frequentius eſt, ita neceſſarium eſſe non duxerim; cùm producta à quibuſdam reperiantur: neque natura vocum repugnet.

REGULA III.

Conſona C & N, cumq; AS, producitur ES, OS,
B D T breviès L M R, ſic IS, VS, ISque

Hos memoriæ cauſa verſus pono. Nunc ordine ferè literarum exponam.

I. *Ni vocalis obeſt, B D T corripe ſemper.*

Finita in B, D, T corripies, niſi vocalis aut diphthongus longa ultimæ ſyllabæ repugnet. Ita *Ad illud caput, velut, ſtat, Caleb, Japheth*, brevia ſunt; ſed *Horeb, Jacob, Joſaphat, David*, longa ob vocalem, quamvis & *David* in libro parap. per I breve reperiatur, ideoque variet. Quædam tamen per T apud Veteres producunt, ut Cupella his commune fuiſſe judicet, nunc non imitandi, niſi cæſura, aut craſis, ut init pro iit, ſubit pro ſubiit, excuſet.

II. *C longum eſt; breve nec, donec, communia fac, hic.*

C producitur in fine ut *dic, produc, hunc, Henoch, Iſaac.* Adjungunt alii finita in G ut *Magog, Agog*. Verùm (quod ſupra monui, & ubique tenendum eſt) in peregrinis, hoc eſt, Græcis & Hebraicis, ratio vocalis præcedentis ubique habenda, quæ ſi hic ſit *e* vel *o*, brevis erit, ut *Malchiſedech, Thaleus.*

EXCIPE *Nec* & *Donec* brevia. *Hic* pronomen [non adverbium, quod longum eſt) & *fac*, quæ variantur. *Lucilius* etiam *hoc* corripit ſat. 30. Martialis *ſic* l. 2. ep. 44. ſed non facilè ſequendi

III. *L breve, nil, ſal, Sol longum, nihil* hæret utriſque.

L finita corripies, ut *Mel, fel, Hannibal, pol, Baal, Michol, Abigail*: niſi in his peregrinis rurſum vocalis, aut diphth. obſtet, ut *Gabriel, Iſraël, Tubal, Saul. Nihil* apud Ovid. ambiguè uſurpatur, ut 1. de Ponto:

Morte nihil opus eſt, nihil Icariotide telâ

IV. *M breve*, compoſitis perſtat, disjunctæ reſorbent.

M final-

M finita brevia priſcis fuére, nunc eliduntur, præterquam in compoſitis correpta ut *circumago, circumeo, peſſumago, quamobrem, quemadmodum &c.* Licet monoſyllabica Lucretius lib. 3. & Lucilius, apud Donatum, non ineptè, ſine eliſione, & compoſitione corripiant. ut ille. *Sed dum abeſt &c* hic, *Nequem in arce bovem* quos mallem, quàm Ennium qui *Militum* corripit, imitari In Græcis & Hebraicis hîc rurſum valet regula de vocalibus. Ita *Sem, Edom Ephraim, Seraphim* produces.

V. N *longum*, ſed *in u* brevies, & *an in, tamen* addas.

N finita producuntur, ut *Pan Titan, Delphin en, non quin.* Græca plurima in ων; ut *Canon, Aedon*, & αν ut *Ænean, Borean*, ſi maſculina ſint, & *en*, à Nom Græcorum in *es* vel femininis in e, ut *Anchiſen, Calliopen.* ſive quæ per ην in Nominat. ſcribuntur, ut *Siren, lien.*

EXCIPE 1. In Latinis neutra 3. declin. in *en*, quæ in genit. *inis* breve habent, ut *carmen fulmen, tibicen.* Deinde, *an, in, tamen*, cum compoſitis *forſitan dein, attamen &c.* Denique à particula *ne* per apocopen compoſita quæ variari poſſunt. (licet quidam obnitantur) cum *Viden'* Virg. & alii corripiant, *Noſtin'* Ovid. contra *Nemon'* producat Horat. *Ten'* Virg. Monoſyllabica tamen. quorum ſimplex longum eſt, ut *tu, vis, ſcu*, non facilè in hac compoſitione *tun', vin' ſcin'*, corripienda duxerim: quòd obluctari ſuâ indole videantur.

EXCIPE 2. Græca in *on* per omicron. ut *Ilion, Pelion*, uti & accuſat. *Cerberon, Dedalon* &c. à nominibus in *os*. Deinde & alios accuſat. in *An* femineos, ut *Æginan, Majan, Thædran*, tum accuſ. utriuſque generis in *in* & *yn*: ut *Ibin, Mæotin, Chelyn, Ityn.* Quanquam & hæc vocabula, Latino ritu, in *um, am, im* terminari poſſint, atque elidi.

VI. R brevies, aſt ηρ Græcum, & monoſyllaba deme.

R finita corripiuntur ut *Cæſar, ſemivir, Hector, femur &c.* niſi vocalis longa apud Græcos, vel Hebræos, obſtet, ut *Aſſur, Segor, Agar, Eſther, æther, crater Iber* & omnia nomina in ηρ. Quâ tamen lege non excipiuntur ωρ, quæ habent in Genit. *oris* breve. ut *Crantor, Neſtor, Elpenor.* Tum deinde hæc tria in ηρ, *pater, mater*, & *Celtiber*, quæ ultimâ brevi uſurpantur.

EXCIPE monoſyllabica, ut *far, Lar, Nar, cur, ver fur & par* cum compoſitis, ut *trifur, compar, diſpar, impar.* præter *vir*, & *cor.* quorum hoc variatur, illud corripitur.

VII. *As longum*, ſed *adis* Græcum, tum *lampadas* aufer.

As finita longa ſunt, ut *Æneas, Pallas* antis, *pietas, fas, vas.*

EXCIPE Græca, quæ vel in genit. habent *adis* breve [quibus nonnulli adjungunt *anas* ătis à Petronio correptum, & *vas* ădis, ſed rectius producta] vel accuſativos declin. ut *lampadas, Threïcas, Heroidas &c.*

VIII. *Es longum*, patrius niſi curtus & epſylon obſtet.

Es finita longa ſunt. ut *Achilles, fides merces, dices, quoties.*

EXCIPE 1. Latina 3. declin. quorum genit. in *etis, itis.* vel *idis*, brevis exit. ut *teges, ales, præſes.* Præter *Abies, aries, paries Ceres.* Quibus accedit *pes* cum compoſ quæ ferè producuntur. Quanquam & hæc corripiantur à Probo Gram. *perpes* à Prudent. ut & *quadrupes*: *Bipes*, & *tripes* ab Auſonio.

EXCIPE 2. *Es* cum compoſ. à verbo ſum (non ab edo, es) ut *abes, potes, prodes, interes*, cũ præpoſitione *penes*, quæ breviantur. Quanquam *es* Prop. l. 7. el. 17. & Flaccus lib. 7. etiam producat.

EXCIPE 3. Græca in es per ε, ut ſunt neutra ſingularis numeri, ut *cacoëthes, panaces hippomanes, nepentes*, & pluralis tam nominativi, quàm vocativi caſus, ut *Arcades, Troës, Thraces, Tritónes Lacónes, Saxŏnes, Belides*, aliaque populorum nomina *Tigres* nunc breviat Ovid. in Epiſt. Ariadnæ, nunc producit metam. l. 15. *Pedes*, & *Alites* quoque Cicero ex Arato l. 2. de Nat. Deor. breviata adfert, non imitando facilè exemplo.

IX. *Is breve*, ſed Latium, patriumque hinc excipe longum.

Et voces quartæ, *vis ſisque, velisque, forisque.*

Is vel *ys* corripiuntur. ut *Avis, legis, bis quis, chelys, Tethys, inquis.*

EXCIPE 1. Nomina pluralis numeri. ut *Muſis, vobis, queis* pro quibus. Deinde quæ creſcunt in genitivo penultimâ longâ, ut *glis, lis, vis, Delphis, Phorcys, Gortys* ínis, *Samnis* ítis, *Simois* entis. *Tethys* apud Virg. in 1. Georg. etiam producitur.

EXCIPE 2. ſecundas perſonas quartæ conjugationis, num. ſingularis, modi Indicativi, ut *audis cuſtodis, hinnis, is, ſitis.* Quibus adde *Vis, ſis*, & *velis*, cum compoſ. ut *quamvis, quantivis, præſis, obſis, vides, ſis, mavelis*, vel *malis ne velis*, vel *nolis.* Quanquam *velis* à Lucr. l 1 *poſſis* à Juvenal. *neſcis* ab Ovidio etiam corripiatur, ut in ambiguis cenſeri poſſint. At ſubjunctiva verborum in *Ris*, ut *legeris, audieris, biberis, ſteteris*, cum leguntur pro-

ducta

ducta (quod non rarò fit) id beneficio cæſuræ factum creditur. Quanquam ſiquis contendat in his i à Poëtis produci, ut qui in plurali quandoque etiam dicant. Audiet*itis*, contiger*itis*, non magnopere repugnabo, diſſuadebo tamen imitationem.

EXCIPE 3. adverbia *gratis, comprimis, inprimis, foris* cum compoſ. *aforis, deforis.* *Bis* tamen variatur.

X. *s longum*, pauca hinc Latium, plus Græcia demit.

Os finita longa ſunt. ut *bos, ros, os* oris, *Heros, Minos* & reliqua Græca per ω ſcripta, ut etiam ſunt genitivi nominum in ευς, cùm Atticè flectuntur in εως; ut Nereως, Orpheως &c. quamvis communius per εος breve declinentur.

EXCIPE 1.

Os brevies, *oſsis*, ſimul *exos, compos* & *impos.*

EXCIPE 2. Græca neutra in *os*, ut Argos melos chaos epos: tum feminina, quæ Latinis ferè 2. declin ſunt ut Arctos, Attopos; Claros, Cypros, aliaque nomina inſularum denique varios plane genitivos nominum, ut *Arcados, Briſeidos, Perſeos, Theſeos, analyſeos, diæceſeos.*

XI. *Us brevies,* patrium longum, & monoſyllaba tolle.

Us finita breviantur. ut *Dominus, littus, pecus, manus, introrſus, vivimus, moribus,* (præter genitivos & accuſativos 1. declinationis, ut *manus.*

EXCIPE 1. in Latinis monoſyllabica; ut *erus, jus, mus, thus, grus, plus.* Deinde, quæ creſcunt in obliquis penultima longa: ut *incus, tellus, ſalus.* Quamvis *palus* ab Horat. *Senectus* à Corn. Gallo corripiatur.

EXCIPE 2. Græca vel Græcolatina in ȣς vel ευς ut *Ieſus, Emaus Opus, Atreus, Briareus, Alectus* & *Clothus,* genitivus ab Alecto, Clotho, per ω. Præter illa, quæ à πȣ̀ς ποδὸς derivantur, ut *Apus, Antipus, lagopus, melampus, tripus* &c. Cum enim Æolicè πὸς vertatur, & genitivum brevient, variè uſurpantur: quæque juxta communem dialectum producuntur, juxta Æolicam corripiuntur.

CAPUT VII.

Quot qualesq; ſint pedes metrici.

PEs in metro ſunt *plures ſyllabæ numero aliquo, & quantitate definitæ, quibus carmen nititur.* Hi diverſi ſunt, prout numerus & quantitas ſyllabarum variatur.

Pedes alii *diſſyllabi* ſunt, & quater variantur.

1. Pyrrichius conſtat *v v* id eſt, duabus brevibus, ut *Deus*.
2. Spondeus — —, id eſt, duabus longis, ut *regnans*.
3. Jambus *v* — ut *creans*.
4. Choreus ſeu Trochæus — *v aſtra*.

Pedes *Triſyllabi* octies variantur.

1. Tribrachys *v v v canere*.
2. Moloſſus — — — *cantantes*.
3. Dactylus — *v v concino*.
4. Anapæſtus, ſeu Antidactylus, *v v* — *recitans*.
5. Amphibrachys, utrimque brevis, *v* — *v poëma*.
6. Amphimacer, ſeu Creticus, utrimque longus — *v* — *concinens*.
7. Bacchius, primâ tantùm brevi, *v* — — *parabant*.
8. Antibacchius, ultimâ tantùm brevi, — — *v decreta*.

Pedes tetraſyllabi ſexiesdecies variantur.

1. Dipyrrichius, ſeu Proceleuſmaticus, *v v v v celeriter*.
2. Diſpondeus — — — — *oratores*.
3. Dijambus *v* — *v* — *paternitas*.
4. Dichoreus ſeu Ditrochæus, — *v* — *v commodare*.
5. Choriambus — *v v* — *conſulerant*.
6. Jambicotheus, ſeu Antipaſtus, *v v* — *v parentela*.
7. Sponde pyrrichius, ſeu Jonicus à majore, — — *v v ornabere*.
8. Pyrrhiſpondeus, ſeu Jonicus à minore, *v v* — — *generoſi*.
9. Chorepyrrichius, ſeu Pæon 1. — *v v v conſpicere*.
10. Jambipyrrichius ſeu Pæon 2. *v* — *v v docebere*.
11. Pyrrhichoreus ſeu Pæon 3. *v v* — *v moriemur*.
12. Pyrrhiambus ſeu Pæon 4. *v v v* — *celeritas*.
13. Jambiſponde' ſeu Epitritus (ſeu Hippius) 1. *v* — — — *ſalutabāt*.
14. Choreſpondeus ſeu Epitritus 2. — *v* — — *improbabant*.
15. Sponde jambus, ſeu Epitritus 3. — — *v* — *decreverant*.
16. Spondechoreus ſeu Epitritus 4. — — — *v decreviſſe*.

Plures hiſce compoſitiones pedum ſimplicium ex diſſyllabis ſimul & triſyllabis fieri poterunt ſed his immorari penè inutile eſt, cùm, qui ſimplices pedes novit, etiam has compoſitiones ſuopte judicio aſſequatur. nam in *reſipiſcentia* cùm Anapæſtum, Dactylum reperiat, ſi uno hunc nomine appellare libeat, vocet Anapæſtodactylum *ſupellectilibus* Bacchiochoreum *innumerabilibus* etiam Dactylochorepyrrichium dicere nil prohibebit.

CAPUT

CAPUT VIII.

De carminum varietate, diſtinctione, ac ratione etiam inveniendi.

SUnt, qui carmen à canendo quaſi canimen dictum arbitrentur; verſum certè à vertendo dici non ambigam. Græcis ille στίχος, quod eſt ordo, appellatur. unde hemiſtichium, verſus medius diſtichon, triſtichon, tetraſtichon, carmen duorum, trium, quatuor verſuum ſignificat. quin & metrum (quod Latinis menſura eſt) per ſynedochen dicitur.

Appellatio verò carminum omnino eſt varia, à rerum variarum, quæ ad carmen concurrunt affinitate ſumpta.

Primò enim à materia ſumitur appellatio. Sic, quæ rem ruſticâ tractant, Georgica, quæ paſtoritiam, Bucolica quæ res lætas, vel ſunt Genethliaca vel Epithalamia, vel Epicinia vel Propemptica, vel Apobateria & Epibateria &c. quæ res triſtes, ſunt Tragica, Elegiaca, Threni, Epicedia, Epitaphia: quæ laudes tractant ſunt: Hymni, Encomiaſtica, Soteria Panegyrica, Pædeuterica, Heroica. quo etiam revocari poſſunt, quæ rei vituperia, & execrationem continent, ut Satyræ, Diræ, Hipponactes &c. De his plerisq; lib 1. in fine à nobis actum eſt. His adjungi poſſunt Emblemata, Ænigmata Logogriphi, Anagrammatiſmi, Chronodiſticha, Acroſticha, Palindroma ſive retrograda, & Echones. quorum poſtrema, tamen ſua potius forma diſtinguuntur.

Deinde à forma variè carmina nuncupantur. 1. A pedibus, Dactylica, Jambica, Trochaica, Choriambica, Pæonia, Jonica, Scazontica, Anapæſtica. 2. A menſura ſeu metro, ut monometrum, dimetrum, trimetrum. Ubi obſervandum eſt, metrum in Jambicis & Trochaicis apud Græcos duorum pedum fuiſſe: ideò, quòd hæc carmina illi per διποδίαν metirentur: licet cetera ferè per μονοποδίαν, more nunc ubique apud Latinos recepto. 3. A numero verſuum, ut diſtichon, tetraſtichon. 4. A numero ſyllabarum, ut Pentaſyllabum, Hendecaſyllabum. 5. Ab uniformitate, vel difformitate eorundem, vel diverſorum ſpecie carminum. hinc Monocolon ſive Unimembre, Dicolon, Tricolon &c. 6. Ab additione vel detractione pedum ad metrum commune. ſic Brachycatalecticum dicitur, quod uno pede caret: Catalecticum, quod unâ ſyllabâ: Acatalecticum, quod juſtam habet menſuram: Hypercatalecticum, quod una ſyllaba, vel pede abundat.

Denique & carmina ab adjunctis aliis, præſertim à Poëtis ſive Inventoribus appellationem habent. Ita Sapphicum, Phaleucium, Pherecratium, Adonium, Pindaricum, Hipponacticum, Archilochium, Alemanicum, Alcaicum, Aſclepiadeum, Glyconicum, Ariſtophanicum, ab autoribus, Sappho, Phaleuco, Pherecrate &c. dicitur. Huc etiam ſpectant ab inſtrumentis dicta, ut Lyricum à Lyra Et à locis nuncupata, ut Deliacum à Delo.

Ceterùm, variæ carminum ſpecies ad quatuor ferè genera revocari poſſunt, hoc eſt, Dactylica, Jambica, Trochaica, Anapæſtica : à pedibus frequentioribus, ſive præcipuis ſic dicta: quanquam in Anapæſtico quandoque nullus Anapæſtus reperiatur. Hæc compendii facilitatiſque ac memoriæ gratia ita digeſſi, ut in una eademque materia funebris leſſus, de morte adoleſcentis inſtituti, eorum varietatem, ac conjunctionem quivis facile ingenio ac memoria complecti poſſit.

Breviſſime etiam, citra hæc exempla, te inſtruam. Dilige quodcunque, ſive in dactylicis, ſive in aliis, metri genus, illi, quam canis, rei idoneum; cui deinde, poſt unum, aut alterum, tertiumve verſum, repetito conſtanter inſiſte, & carmen Poëtis uſitatum conficies. Invenies plerumque etiam autorem ante te his uſum verſibus. Quod ſi tamen ille deeſſet: hoc tantùm abeſt, ut tibi Poëtæ laudem queat adimere (modò ne deſint cetera) ut novo etiam honore inventionis ſit cumulaturum. Quanquam, ut modò conſtabit, non multa carmina reperias hucuſque irreperta.

Per exempla jam nunc illâ quâ dixi, lege progrediemur atque à dactylicis, ſic à frequenti dactylo nuncupatis, exordiemur.

DACTYLICA.

Leſſus in mortem adoleſcentis.

Dimetra Catalect.	Ergò jacet? *Æn.3. Virgil.*
Acatalect.	Occidit eheu! *Adonium. Horat. l 1. Od. 2.*
	Pectora plangite. *Hymeniacum.*
Hypercat.	Occidit ille meus, *Archilochium. Hor l 4 Od 7.*
Trimetra Acat.	Primo in flore juvẽtæ? *Pherecratiũ. Hor. l. 1 Od. 5*
	Parca ferocior una. *Alcmanicum.*
	Atropos illud auſit? *Ariſtophanicũ. Hor. l. 1 Od. 3*
	Immanſueta nimis Dea! *Glyconicũ. Hor. l. 1. Od. 2*
	Improba perfidiæ parens, *Simonidu.*

Hyperc. Parcere debueras juveni, *Aleman. Virg. Æn.* 7.
Tetramet. Acat. Fuſaque continuare fila. *Idem Hor. l.* 1. *Od.* 9.
Hypere. Raptus indigno funere pallet. *Boet. l.* 4. *met.* 5.
Pulchros ante diem clauſit ocellos. *Alc. Boët. l.* 1. *met.* 2. (*l.* 1. *Od.* 1.
Vultus purpurei gratia concidit. *Aſclep. Horat.*
Te pietas virtuſq; tenere. *Archil Hor l.* 1. *Od* 7.
Simplicitas animiq; nives. *Ithyph Boët. l* 1. *met.* 1.
Et caſta mētis debuit indoles. *Alc Hor. l.* 1 *Od.* 9
Pentam Acat. Perſtant fata ſuis adamantina juſtis *Steſi hor.*
Flectitur & nullis janua ſurda minis. *Elegiacum*
Hypere. Quem ſemel abripuit rigidæ necis improba vis *Cyrillium.* (tris *Heroicum.*
Hexametra. Hic nunquam ſtygiis vitam revocabit ab an-
Acat. Nec mortis poterit tranſcendere munimenta. *Spondaicum.*
Præciſus miſeris eſt reditus; cum ſemel iverint. *Alcaicum l.* 1 *Od* 11. *Hor.*
Hexam. Hyperc. Dura nimis Lacheſis feræ repugnabit ſtygis. *Sapphicum, Hor. l. ep. Od.* 11.
Hanc, quam ſepultus poſſides, ſors ea perpetua eſt *Alcaicum Hor. l ep Od.* 13.
Quiſquis exitiū fugis noxiamq; ruinam. *Catull.*
Te pietaſque fideſque poteſt ſuper ignea tolle-re *Ibicium. Virgilius.*
Heptam. Acad. Atria, terribilemque necis minuiſſe ſalubriter ictum. *Steſichoricum.*
Ille beatus erit, quiſquis bene vixit ad ſepul-crum. *Archil. Hor l.* 1 *Od* 4.

Inter hos dactylicos quoſdam accenſui verſus, quos alii per Choriambos, Ionicos, & Epitritos metiuntur; ego rectius promptiusque per dactylos, jambos, ſpondeos, alioſve breviores pedes formari cenſeo modò in hypercata lectis in fine, aut medio, ſubinde pedem redundare noveris; advertaſque parvam eſſe illorum, quæ Hexametrum ſequuntur gratiam.

JAMBICA.

Monom Hyperc. Eheu jacet flos. *Ariſtophanicum*
Dimetr. Bruchy. Ætatis aureæ. *Euripium.*
Catal. Primæ decus juventæ. *Anacreonticum.*
Viridiſque robur ævi, *Anacreont.*

Acat. Quem blanda vultus gratia, *Archil Hor. ep Od. 2*
Hyperc. Quē frontis ac oris venuſtas *Archil Hor l. 1. Od. 9*
Trimet. Brachyc. Et ſparſa membris omnibus Charis, *Alcman*
Catal. Et pulchra virtus conſecrabat aſtris *Hipponact.*
Hor. l. 2. Od. 18.
Acat. Et celſa mentis indoles dedit Cœlo *Scazontic*
Hyperc. Quem terra primum vidit abripuit polus. *Arch*
Tetrametra Eheu! dolete. lacrymæ malis cadentes, *Autor.*
Brachyc. Et ora & omnes veſtiū ſuperfluant ſinus *Autor*
Catal. Eheu ferite pectus immites manus, ferite *Hipp.*
Acat. Laceroque vultu ſqualeant lugubriter ſciſſæ comæ. *Ariſtoph.*

TROCHAICA.

Tetr. Acat. Orbis ille cādidatus, dulcis ille puſionū, *Hippon.*
Catal. Ille flendus & dolēdus ille vitæ floſculus *Arch.*
Brachyc. Pallida nunc morte fractus, heu dolor! recumbit. *Sotadicum.*
Trim. Hyperc. Nec preces flexêre Stygem, nec pretium Tonantem. *Alcaic. Horat. l. 1. Od. 8.*
Illa concidit venuſtas frontis aurea. *Sapphicum*
Brachyc. Sed fruſtra queror impotentis iram: *Phaleucium Catullus.*
Et colum manu ſubita revulſam, *Catul. & Sen.*
Ac levem Parcæ malè culpo dextrā. *Sapph. Hor.*
Acat. Illud oris luminumque dulce ſidus, *Sotadicum.*
Catal. Illa mentis præcocis potentia, *Archiloc.*
Brachyc. Nectar illud oris eloquentis, *Sapph.*
Dim. Hyperc. Et Suada vocis inclyta, *Bacchilidium.*
Acat. Illa mentis imperatrix, *Alcman. Boët. l. 4. met. 2.*
Catal. Pulchra ſpes, & indoles, *Euripideum*
Brachyc. Ille, noſter, ille *Ithyphallicum*
Monom. Hyperc. Heu dolor! jacet. *Pancratium, Politianus.*

Verſus Jambici locis paribus ſemper Jambum & ſubinde Tribrachym (præterquam in pede ultimo) imparibus etiam Anapæſtum & Spondeum ac rarius Dactylum admittunt: uti contra Trochaici locis imparibus ſemper Trocheum, & quandoq; Tribrachym (ſi pedem quoque ultimum excipias) locis vero paribus ſpondeum, ac rarius Anapeſtum. Dactylum, ac Tribrachym.

Præter hos Jambicos & Trochaicos verſus 1. invenies inter Jambicos carmen Archilochium, quod ſexto, vel etiam ſeptimo (apud

(apud Comicos) pede ſpondeum admittit, penultimo tamen ſemper Jambo, quod à claudicatione pedis ultimi, dictum eſt Scazonticum.2. Reperies quoque *Choriambicum*, quo, poſt Anacreontem, Claudianus eſt uſus, ut

Quem Padus Electriferis admoduletur alnis.

Quod carmen tribus Choriambis, & Bacchio uno conſtat.

3. *Galliambicum* quoque apud Catullum aliosque reperies, ex Anacreontico & Euripideo compoſitum, conſtatque in primo ac ultimo pede Anapæſto, in medio poſt, duos jambos, duobus dactylis, ut

Super alta vectus Atys celeri rate maria.

vel, anapæſtum & duos jambos poſt ſyllabam interpoſitam iterat. ut

Vice Veris & Favoni glacies reſolvitur. *Horat.* (*tia.*

Verùm duorũ priorũ Choriambici & Galliambici, minor eſt gra-

ANAPÆSTICA.

Dimetr. Acat.	Madeant oculi. *Seneca*	
Hyperc.	Gena profluat undis.	*Choricum*
Tetram. Brach.	Meus, heu! meus ille jacet.	*Ariſtoph.*
Catal.	Lacheſis tulit improba pignus.	*Pindaricum*
Acat.	Lacrymis tellus Cœlumque fluat.	*Ariſtoph.*
Hyperc.	Amor ille ſoli rigidâ abditur urnâ.	*Alcman.*
	Amor ille Poli nece pallidus obriget.	*Pindar.*
Hexam. Catal.	Decus hoc noſtrum, decus egregium alget in urna.	*Alcman*
Hyperc.	Date nunc lacrymas, juvenemq; piis ſepelite querelis	*Ariſtoph*

Hoc carminis genus pleriſq; conſtat anapæſtis, quibus tamen ſpondei & dactyli admiſceri poſſint, qui in Archil nonnunquam ſoli regnant. Dantur verò, præter hæc anapæſtica, alia duo genera quæ tamen alii per Jonicos metiuntur, ut Jonicum â majore ſic dictum à primo & ſecundo pede, cui addit Ditrocheum & ſpondeum: tale eſt,

Has cum geminâ compede, dedicat catenas

Jonicum à minore, quod tertio hunc pedem repetit, niſi quod in tertio carmine, ab Horatio, quarto ſit repetitus Vid. l.3 Od.12

Miſerarum eſt neque amori dare ludum &c.

Sed hæc genera magis cognoſcenda, quàm imitanda propono.

Malim verò etiam quædam ſecari ex verſibus longioribus, atque ex monocolis in dicola transformari, quòd minus venuſtatis voluptatiſque habeant, tot pedes in unum verſum congeſti. Unde anapæſtica ita non invenuſtè ſecabis.

Date

Date nunc lacrymas, juvenemque piis
Sepelite querelis.

Trochaica hoc modo.

Ille flendus, & dolendus,
Illæ vitæ floſculus.

Dactylica & Iambica hac ratione.

Quamcunque moriens obtines,
Sors ea perpetua eſt.

Diligenter præterea rudi iſtorum carminum Poetæ obſervandum eſt. Cæſuraſne carmen amet ut heroica & pleriſq; locis jābica? an potius repudiet? ut multis locis trochaica & anapæſtica. Si enim hæc obſervatio neglecta fuerit, ingratis numeris aures cultas lædet. Hæc de ſimplici carmine, quamvis pauca ſuffecerint, oſtenduntque, qua aliquis viâ novas etiam carminum ſpecies invenire poſſit. Cum facilè pateat, quod nondum metri pedumque genus ac numerus adhibitus ſit hactenus. Id igitur ſi ſuapte modulateque ad rem, quàm cœperis, arripias, eique conſtanter adhæreſcas, novorum eſſe poematum inventor poteris.

Exemplis primum obviis quædam exhibebo.

NOVI VERSUS DACTYLICI.

Dimet. Acat. Ergo nunc jacet
Trimet. Acat. Mortis iniquo funere?
Tetram. Acat. Deploranda Stygis poteſtas!
Hyperc. Indignò raptus funere conditur,
Hyperc. Perditus primo flore pueritiæ.
Acat. Languet priſtina gratia vultus.
Pentam Acat. Heu fruſtra doleo culpoque fata,
Catal. Et Parcam malè culpo renitentem,
Acat. Ac rabidam ſtygis impotentis iram.

Paucis expediam, pluribus non eget exemplis, quiſquis obſervat uno etiam pede abdito, detracto mutato totam verſus harmoniam mutari, quod cum ſcite fecerit ac modulatè ad cultarum aurium judicium novi carminis inventor futurus eſt, perficiet verò, ſuapte deinde aliorum, vel eorundem etiam verſuum adjunctione iiſdem numeris appoſite inſiſtendo compleverit. Vis apertè exemplo oſtendam in noto carminis genere: ſit Hexametri hemiſtychium.

Imperium moderante Deo.

Horatius cum Alcmanne illud inflexit penultima ſyllaba mutata, & proprium ſibi, in ſtrophis quarto loco fecit. ut.

Impe-

Imperium moderante Cœlo.

Vis aliud carminis genus? dic.

Imperium regente Cœlo.

Vis aliud? *Imperii jura regente Deo.*

Vis aliud? *Et Deo moderante regnum.*

Vis aliud? *Et Cœlo moderante regnum.*

Vis aliud? *Cœlituum dextra moderante regnum.*

Ita ſi dactylicis trocheos, vel jambos, ſi trocheis anapæſtos aut jambos quoſdam harmonice admiſcueris, Jambicis etiam ſuis quandoque locis ſpondeos choreoſque ſubſtitueris, facilè animadvertes novam orationis melodiam aſſurgere. Verùm hic ſemper culto aurium judicio, & natis ad rem pedibus, tum in cœptis conſtantiâ opus eſt, niſi comica fortaſſe licentia evageris. Res ſane graves, triſteſque, ſpondeos ac moloſſos, præ tribrachis & dactylis, ſeu anapæſtis, malunt: tum etiam, inter Jambum & Choreum, iſtum malunt; cùm hic à longa ad brevem levius, quam ille à brevi ad longam tranſeat. Ita & verſus ille gravior, qui fine ſuo, quàm principio cunctatur, & oratio, quæ graviores in finem verſus conjicit. Magnopere emollit in diſtichis alter verſus levior querelis iccirco ac lacrymis, tum & amoribus idoneus, tenerioribus ſcilicet hominum affectionibus.

Facilis præterea mutandorum verſuum ratio eſt; ſi vel ſyllabam vel pedem ſuſtuleris, quo genere exercitationis, rudes carminum adeorum varietatem percipiendam erudiendi ſunt. Tolle ex Jambicis primum pedem, Trochaica efficies, ut in tertio & ſequentibus ſupra adductis Jambicis patet. Dic enim:

Blanda vultus gratia.

Frontis ac oris venuſtas &c.

Contra ex Trochaicis adjecta ſyllaba, Jambica effeceris; ut,

En pulchra ſpes & indoles.

Divina mentis imperatrix &c.

Ex Anapæſticis haud difficulter quoque addita ſyllaba, exſurgunt Dactylici ut,

Heu! madeant oculi,

Et genaprofluat undis.

Hoc Lacheſis tulit improba pignus &c.

Ex Dactylicis Glyconicis facile fiunt Phaleucia, ut ſi Bacchium jungas: v.g. *Immanſueta nimis Dea* adde.

Immanſueta nimis Dea poteſtas.

Ita

Ita ex Heroicis Elegiaca ex Sapphicis Anapæſtica, ex Aſclepiadeis Glyconica, & contra facile reddideris.

Multa, ni fallor, hoc capite ac nova methodo compendioque tradidi, quibus etiam ingenio tardiores capi excitarique poſſint. Nunc præcipua ex his carminum genera, deinde & eorundem diverſas compoſitiones proſequar.

CAPUT IX.

De diverſis carminum generibus.

Ex Dactylicis genera præcipua.

I. *HEroicum* carmen inter dactylicos verſus eminet, ſic dictum ab Heroum laude, in qua ſæpius verſatur, *Hexametrum* quoque à ſenis dictum pedibus, vel ſpondæis, vel dactylis; ita tamen, ut quintus plerumque Dactylus, ſextus Spondeus ſit. Tale eſt illud *Virgil.*

Semper bonos nomenq; tuum, laudesq; manebunt.

Quod dactylis & ſpondeis alternatis abſolvitur, de cujus natura & varietate ſeorſum agetur.

Dixi quintum pedem in Heroico verſu plerumq; Dactylum eſſe, uti & ſextum Spondeum. Nam quandoque ſecus evenire, ut quintus Spondeus ſit, & quartus Dactylus, in re gravi, triſtique: aut etiam (quanquam rariſſime) ut ſextus etiam Dactylus ſit, cùm multa aut latè explicata memorantur, alibi tradidimus, & in ſuperiori verſuum ordine exemplis patet.

II. *Elegiacum* à lugubri cantu, cui ſervit, etiam *Pentametrum* à quinque dictum eſt pedibus in quibus priores duo dactyli, vel ſpondei, ac deinde ſemipes, vel ſyllaba una; poſteriores duo dactyli cum una rurſum ſyllaba verſum hunc conſtituunt, ut illud *Ovid. Qui velit ingenio cedere, rarus erit.*

Sic quoq; licebit dicere. *Ingenio qui vult &c.* De hujus carminis dotibus etiam alibi actum prolixius.

III. *Glyconicum*, quod conſtat Spondeo & duobus dactylis Horatius etiam l. 1. od. 15. primo loco Choreum admittit. Apud Senecam tale eſt in Thyeſt. act. 2.

Illi Mors gravis incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur ſibi,

IV. Ado-

IV. *Adonium* eſt, quod conſtat Dactylo & Spondeo, ut,

Vive perennis.

V. *Aſclepiadeum* ab Aſclepiade inventore, quod conſtat Spondeo, Dactylo, & ſyllaba longa, poſtremò duobus dactylis. Hor. l. 1. od. 1. *Quod ſi me Lyricis Vatibus inſeris*

Sublimi feriam ſidera vertice.

VI. *Alcaicum* ab Alcæo repertum, conſtat Spondeo [& nonnunquam Jambo) deinde Jambo, & ſyllaba una, poſtremò duobus dactylis, ut Horat.

Regum timendorum in proprios greges

Reges in ipſos imperium eſt Iovis.

His propinqua ſunt, & acceuſeri jure poterunt, quæ ex Boëtio exempla in dactylicis dedimus.

Ex Jambicis præcipua carminum genera.

In Jambicis principatum obtinet

I. *Senarium*, ſeu *Trimetrum jambicū*, quod ſex pedibus conſtans, omnibus locis Jambum admittit, & Tribrachym quoque, præterquam ſexto, in quo ſolus Jambus admittitur. Spondeum quoque, Anapæſtum & Dactylum, primo, tertio, & quinto loco, præſertim in materia graviori, amat, ut Sen. in Hip.

Aliam ſilere, quod voles, primus ſile.

Sed de hujus carminis natura & indole plura alibi.

II. *Dimetrum jambicum* quatuor pedibus, eadem varietate, conſtat, & quarto ſolum Jambum admittit, ut,

Site, ſileri quod voles.

III. *Tetrametrum jambicum*, Acatalecticum cum eſt, octo pedibus conſtat, Jambo ferè ultimo, reliquis promiſcuè, etiam Amphibracho & Amphimacro admiſſis. Catalecticum ſyllaba una deficit, & Spondeum in fine tolerat: Brachycatalecticum ſeptem pedum (cum octavo deficiat] mavult Jambum. Et hoc carmen eſt comicis uſitatum, de quo alibi plura.

IV. *Scazonticum* ſeu *Choliambicum* carmen, ab Hipponacte, ut creditur, inventum, à Senario jambico ultimis tantùm differt pedibus, & penultimo Jambum, ultimo loco Spondeum graviori pondere defigit, ut,

Altum ſilere, quod voles, ſile primus.

V. *Hipponacteum* quinq; pedibus jambicis, & una ſyllaba conſtat, primo tamen, tertioque loco Spondeum amat, ut.

Ternos vetuſti congios falerni
Hauſit potentum Romuli nepotum
Regnator audax, arbiterq́; Regum &c. * * *Nero.*

VI. *Anacreonticum* tribus jambis, & ſyllaba una conſtat, primo tamen loco etiam fert Spondeum, ut *Boetius:*

Sat eſt quiete dulci:
feſſum fovere corpus.

Hoc nonnunquam primis locis Anapæſtum accerſit, ut Claudian. in Nuptiis Honorii:

Age cuncta nuptiali:
Redimita Vere Tellus.

Hæc præcipua & maximè uſitata ſunt genera Jambicorum, quamvis in ſacris hymnis plura reperiantur. Nec illud, quantumvis exile *Ariſtophanicum* contemnendum eſt ex Jambo & Bacchio, quod ſæpius iteratum placet.

Ex Trochaicis præcipua carminum genera.

I. *Sapphicum* quo *Sappho* Poetria uſa fertur, quinque conſtat pedibus, uno Trocheo, ſeu Choreo incipiens, & duobus carmen claudens, alter pes Spondeus, tertius Dactylus eſt. Quanquam & Seneca ſecundo loco Choreum, & Dactylum admiſerat. Carmen hoc quandoque Adonio verſu clauditur.

Integer vitæ, ſcelerisq́; purus,
Non eget Mauris jaculis, nec arcu,
Nec venenatis gravidâ ſagittis,
Fuſce *pharetra.* *Hor*

II. *Thaleucium* à Phaleuco autore, quod & *Hendeſyllabum*, à numero ſyllabarum, appellatur, quinque pedibus conſtat, Spondeo, Dactylo, & tribus choreis. Catullus pro Spondeo, Choreum quoque & Jambum primo loco admittit.

Terrarum Dea gentiumque Roma,
Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum. Mart.

Quod carmen paucis mutatis in Sapphicū transferri poteſt, ut:

Roma terrarum Dea, gentiumque,
Cui nihil par eſt, nihil eſt ſecundum.

III. *Archilochium* ab Archilocho ſeptem pedes & unā ſyllabam recipit; ita, ut, ſi purum ſit, locis imparibus, hoc eſt, primo, tertio, quinto, & ſeptimo, Choreum poſtulet, paribus, Choreum vel Spondeum, impurum, compares etiam pedes admittat,

mittat, hoc eſt, pro Choreo Tribrachym, pro Spondeo Dactylum, vel Anapæſtum (quia duæ breves ſyllabæ uni longæ æquivalent. ut,

Ecce, Cæſar nunc triumphat, qui ſubegit Galliam.

Quod carmen quartum pedem cum voce finire deſiderat, neglectâ cæſurâ: ideoque in duos verſus etiam ſecari poteſt, & in hymnis aſſolet.

Ex Anapæſticis.

Ariſtophanicum, ſive Senecianum, qui autores hoc maximè uſi ſunt, inprimis inter Anapæſtica celebratur, & quatuor conſtat pedibus, quorum quilibet Anapæſtus eſſe poteſt, aut Spondeus, primus verò & tertius etiam Dactylus. ut Seneca.

Minus in parvis fortuna furit,
Leviusq́ ferit leviora Deus.

Quanquam nonnunquam nullum Anapæſtum includat, ſed gemino verſu Adonio abſolvatur. ut,

Cingite feſtâ tempora lauro.

CAPUT X.

De compoſito carmine, ejusq́ tum apud veteres, tum recentes varietate.

HActenus de ſimplici carmine, nunc de compoſit. (cujus exemplo Græcorum magna in Horatio varietas) agendum eſt. Ex hoc aliud dicolon, ſive duorum membrorum dicitur, aliud tricolon, aliud tetracolon, aliud denique pentacolon, aut polycolon; cum aut duo, aut tria, aut quatuor, aut quinque, vel plura carminum genera complectitur. Quod verò poſt ſecundum verſum (uti diſticha) ad primum redit, diſtrophon appellatur, ſic triſtrophon, tetraſtrophon &c. quod poſt tres aut quatuor revertitur, uti ſtropham, unam talem, verſionem nuncupant.

DICOLA.

D*Iſtropha*, in quibus cum Hexametro varia ſociantur carmina. ut,

1. *Pentameter* Principiis obſta, ſerò medicina paratur,
Cū mala per longas invaluêre moras *Ovid.*

2. *Senarius Iambicus.* Altera jam teritur bellis civilibus ætas,
Suis & ipſa Roma viribus ruit. *Hor. ep. 16.*

3. *Dimeter Iambicus.* Nox erat,& Cœlo fulgebat Luna ſereno,
Inter minora ſidera *Horat.epod.*14.

4. *Hemiſtichi-um Heroicum.* Diffugêre nives redeunt jam gramina campis,
Arboribusque comæ. *Hor.l.4.Od.*7.

5. *Hemiſtichii Her. ultimum.* Mecum ſæpe viri,nunc ſomno pellite curas,
Cras ingens iterabimus æquor. *Hor.l.*1.*Od.*7.

6. *Dimet. Iamb cum hemiſtichio heroico.* Horrida tempeſtas Cœlũ contraxit,& imbres
Nivesque deducunt Jovem ; nunc mare,
nunc ſilvæ.

In heroicis hemiſtichiis,illud obſervandum,quod ex dactylis tantùm conſtent,ultima tamen etiam ſpondeum , ut exemplo 5. patet,admittunt.

7. *Duo Archilochii* conjunguntur, quorum primus ſeptem pedibus conſtat primis tribus dactylis,vel ſpondeis, quarto dactylo, reliquis choreis;ideoque mixtus eſt ex hexametro & trochaico:poteſtque in duos verſus diſſolvi,alter verſus jambicus catalectus eſt. ut,

Solvitur acris hiems,gratâ vice Veris & Favonî,
Trahuntque ſiccas machinæ carinas. *Hor.l.*1.*Od.*4.

8 *Ad Trim Iãbicum Pecti,hemiſt.heroic.cum di-met. iambico additur.* nihil me,ſicut aurea juvat
Scribere verſiculos , amore perculſum
gravi. *Hor.ep.Od.*11.

9. *Iambic. trimetrum cum dimetro.* Ibis Liburnis inter alta navium,
Amice,propugnacula. *Hor.ep.Od.*1.

10 *Troch.dim.cũ Iambico catal. Hipponactium.* Non ebur,neque aureum,
Meâ renidet in domo lacunar. *Hor. l.*2. *Od* 18.

11. *Glycon. dactylis cum Aſclepiadeo jungitur.* Audax Iapeti genus
Ignem,fraude malâ,gentibus intulit. *Hor l.*1.*Od.*3.

12. *Ariſtoph dact. cum Alcaic. Troch.* Cur neque militaris, (&c.
Inter æquales equitet,gallica nec lupatis

Hæc ultima duo diſticha alii per choriambos metiuntur, à quibus etiam *choriambica* dicuntur;ſed per ſimplices pedes facilius menſurantur,unde dactylicis accenſui.

13. Dicolon triſtrophon *Ionicum à minore*,de quo ſup.cap.repetitur apud *Horat.lib.*3.*Od.*12.

Miſerarum eſt,neque amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lavere,aut ex-
animari metuentis patriæ verbera linguæ.

14. Di-

14. Dicola tetraſtropha ſunt, inprimis *Sapphica* tria cum uno *Adonio*, quorum illa choreo (raro apud Senec. ſpondeo) ſpondeo (apud Senec. etiam dactylo) dactylo & duobus choreis conſtant, & hoc *Adonium* dactylo & ſpondeo, ut *Hor. l.2. Od.2.*

Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops,
Nec ſitim pellit niſi cauſa morbi
Fugerit venis, & aquoſus albo
Corpore languor.

15. Deinde *Aſclepiadei Choriambici* tres cum uno *Glycanico* his accenſentur, quorum illa ſpōdeo, & tribus dactylis (cū cæſura poſt primum dact.) hoc ſpondeo, & duobus conſtat dactylis.

Creſcentem ſequitur cura pecuniam,
Majorumque fames. Jure perhorrui
Latè conſpicuum tollere verticem,
Mecœnas equitum decus. Hor. l.3. Od.16.

16. Dicolo pentaſtropho *Catullus car.59.* utitur, in quo Glyconici quatuor, (qui tamen 1. loco choreum habent, cum alibi ſpondeum duobus dactylis præmittant) his Ityphallicum, uno pede Glyconico minus, aut dactylicum Pherecratium jungitur, hoc modo

Collis ô Heliconii,
Cultor Uraniægenus,
Qui rapis teneram ad virum
Virginem, ô Hymenæe *Hymen*,
Hymen ô Hymenæe.

Hæc de veterum dicolis ſtrophisque, quæ recentiorum inventione etiam crevêre. Nam *Boëthius* Buchananus aliiq; plura curioſo earum rerum inveſtigatori ſuppeditabunt. Ille enim modo Jambico trimetro, modo Phaleucio pentametrum ſubjunxit; alibi etiam Glyconicum ſociavit *Sapphico*: hic idem fecit, atque etiam Sapphico jambicum dimetrum conjunxit. Duobus adhæc Trochaicis dimetris acatalectis, alium verſum catalecticum adjecit; alibi Trochaicis dimetris catal. Jambicum dimet. acat. addidit.

TRICOLA.

Tetraſtropha Horatius eâ lege compoſuit: ut duobus dactylicis Alcaicis, Jambicus Archilochius, ac tandem dactylicus *Alcmanicus* jungeretur, quod ante Horatium Alcæus Poeta præſtitiſſe reperitur, ut

Di me tuentur. *D*is pietas mea
Et Muſa cordi eſt. *H*inc tibi copia
Manabit ad plenum benigno
*R*uris honorum opulenta cornu. *Hor l.1.Od.2.*

Primi duo verſus ſede prima ſpondeum & quandoque jambum, alterâ habent jambum cum cæſura longæ ſyllabæ, quam ſequuntur duo dactyli. Tertius licet jambicus, ſede tertia jambum rarò admittit. quartus, ex duobus dactylis totidemque choreis conſtat.

Alia apud *Horat. l.1.Od.5.14. & 21.* tetraſtropha, ex duobus choriambicis Aſclepiadeis, Pherecratio trimetro (quod dactylum inter duos ſpondeos habet) & Glyconico conſtant. ut,

Dianam teneræ dicite virgines,
Intonſum pueri, dicite Cynthium,
Latonamque ſupremo
Dilectam penitus Jovi.

Sic & illa dividi poſſunt, quæ ex Horatio ſupra inter dicola num. 6. & 8. propoſui, itaque partitus in ſuis eſt Buchananus.

Majoris hæc facilitatis gratia, eadem in materia ſociabimus ſtropharum genera. Sit hæc continuatio leſſus cœpti.

Dicola. De morte adoleſcentis.

Diſtropha. Palluit exangui generoſus funere ſanguis,
1. Et cecidit priſcæ nobilitatis honos.
2. Palluit ac triſti clauſit ſua lumina letho.
O fata nimium dura præproperæ necis!
3. Anchiſen rapuit, dedit Aſtyanacta Charonti,
Narciſſus illis additur.
4. Ite, ite, & fractis evertite diſſona plectris
Carmina Pierides.
5. Ordinibus confuſa ſuis, atque ebria luctu
Metra fluant, pedibusque vacillent.
6. Frangite flebilium ripas fluctus lacrymarum,
Mœſtæque deducant genæ flumina triſtitiæ.
7. Terpſichore citharā frangat modò, ſtridulasq; chordas
Apollo turbet aggemens dolore.
8. O fluxa vita, fluxa ſpes mortalium!
Naſcimur, ac morimur, cunis ſepulcrū proximū eſt.
9. Hic noſter, eheu! (præripit vocem dolor)
Narciſſus, eheu! oſcidit.

10. Ille, prô dolor, jacet,
Decorque, floſque ſanctitatis omnis.
11. Heu! vitæ juvenem rudis
Condemnat tenebris urna perennibus.
12. Quem coluêre blandis
Frondium ſertis Dryades, Pegaſideſque lauris.
13. Cui quamvis faveat mitis Olympus,
Triſtropha. Comes ipſum pietas ſtiper amica.
Nihil hincauxilii; nemo furorem abſtulit orci.
14. Iſte, quem vivum cecinere nuper
Tetraſtropha. Juliæ Nymphæ, vitreique norunt
Margines Rheni, coluitque ſacro
Murmure Rura;
15. Multarum juvenis cognitor artium,
Ac Phœbi docilis tangere barbiton,
Solers Palladio miles in otio,
Muſarumque receſſibus.
16. Ille dulcis, & innocens,
Pentaſtropha. Ille delicium ſoli,
Ille, dignus amoribus,
Ille dignus honoribus,
Immaturus abivit.
1. Thalia lætam deſine Muſicam:
Tricola. Non Hippocrenes, non Heliconides
Tetraſtropha Potentur undæ, obliviosam,
Muſa bibat moribunda lethen.
2. En, ut purpureis gratia defluit,
Immutata genis, ut ſubitis hiems
Lethi nubibus atra
Oris gandia ſubruit.

Recentiorum inprimis illa placent, quæ Anacreonticis dimetrum jambicum Archilochium ſubjiciunt, ut,

1. Non magna ſors avorum
Non divitum metalla,
Non Tulliana Svada,
Non Principum favores,
Mortis tributo liberant.

Deinde, quæ Trochaicis dimetris vacat, unum catalectum ſubjiciunt, ut,

a. Illa

2. Illa primæ ſpes juventæ,
Candidæque rara mentis
Caſtitasque, ſanctitasque,
Hoc ſepulcro conditur.

CAPUT XI.

Compoſitio metrorum rhythmica, aliaq; novorum generum.

HÆc cum hymnis melodieis inprimis idonea ſunt: tum illa *jambica* præſertim dimetra, Euripideum, Anacreonticum, & Archilochium, alternis aut per intervalla, idque rhythnico ſæpe metro, concurrentia, ut,

1. O luctus ô fatalium
Horror, pavorque rerum
Dum meta jam mortalium
Abſolvitur dierum!

Vel deme ultimi verſus ſyllabam, ut ſit: *dies abſolvitur.*

2. O quanta, quanta res,
Dum tota vitæ ſpes
Tremit pavore;
Dum ſors reſolvitur,
Et meta volvitur
Fatalis horæ.

Vel ultimo verſui pedem adde: ut ſit, *Mortis tremit pavore.*

3. Quantum doloris,
In mortis horis,
Heu, quam frequens ſuſpirium!
Dum mens futuris,
Et fortè duris,
Vitæ luet delirium.

Vel in ultimo verſu dimetrum jambicum, uno pede ſublato, adhibe, ut, *Luet delirium.*

4. Heu, blandiens carnis voluptas;
In morte, quàm triſtaberis!
Heu, candidæ frontis venuſtas,
Poſt fata quò dilaberis!

Hæc de Jambicis, neq; in *Trochaicis* minor venuſtas, aut gratia, & varietas. In quibus ante reliquos verſus in hymnis Euripideum

pideum,& Alcmanicum,tum Ithypallicum & Bacchilidium, locum habent.

5. Euge,mœſtum cordis æſtum,
Orba mater,comprimas.
Cur amore,cur dolore.
Immorata fluctuat?

Poſſunt primi verſus duobus etiam augeri pedibus,ut: *Eja,cur amore fare,cur dolore? &c.* vel uno ſolum pede. ut: *Fare, cur dolore ,cur amore?*

6. Ergo flos amœnus,
Ergo Sol ſerenus,
Nube mortis conditur?
Ergo tale lumen,
Et bonorum flumen,
Prorſus abſconditur?

Potuit & hic ultimus verſus,vel minui,vel augeri (uti & primus) uno pede,ut, *Ergo Sol ſerenus ille* (qui primus eſt) *Nube conditur,* (qui ultimus) vel certe uterque ſic augeri.

7. Ergo flos amœnus ille ſqualet,
Ergo Sol ſerenus ille pallet,
Mortis atra nube conditus? &c.

Poterunt & Trochaici variè cum Jambicis miſceri,ut,

8. Illa noſtrûm ſtirps avorum,
Heu,mortis ictu funditur,Et ſepulcro conditur.
Illa morum ſpes bonorum,
Quæ nata Cœli munere,Nunc jacet pro funere.
Spes tanta morum,Spes hæc proborum,
Heu,dolor,concidit!

Compoſitio hæc prorſus varia eſt,longumque eſſet eandem proſequi,ſuo quiſque ingenio id poterit, qui tabulas ſuperiores de Jambicis & Trochaicis quin etiam Anapæſticis , Dactylicisque,ſibi propoſuerit. Hæc de rhythmica molliori; cariminum compoſitione ſatis; nunc paucis aliis oſtendam , hæc ſtropharum genera varia prorſus eſſe,ex arbitrio Poetæ,poſſe.

Leſſus mortualis continuatio.

Dicola. 1 En,noſter ille,candidusque,melleusque,
Diſtropha. Occidit eheu! occidit:
2. Solers ingenio mens,& amabilis.
Vivere meruit pectoris ardor.

3. At cuncta falce meſſuit malignâ
Dextra mortis invidæ.
4. Lethi perpetuis conditur umbris
Spes tanta Parentum.
5. Si quicquam caſti poſſet conſtantia
Intemerata animi,
Triſtrophon Viveret ſupremæ
Una ſpes ſenectæ:
Sed (dolor!) occidit.
Tetraſtro-phon. Parris delicium, ac decus,
Matris baſiolum, ac amor,
Atræ mortis ab unguibus
Ereptus jacet.
Tricola triſtropha. 1. Si quicquam poterat virtus innoxia fati,
O mors, malorum ſi quid innocens vita,
Parcere debueras.
2. Si quid promeruit candida ſimplicitas,
Et ſiquid animorum nives,
Abſtinuiſſe manus.
Tetraſtro-phon. Indoles magni ſpecioſa vultus,
Mentis excelſæ generoſus ardor,
Si quicquam meruit,
Parcendum fuit.
Tetracola, Tetraſtro-pha, 1. O quantas lapis exiguus viliſque ſepulcri
Quantas urna recondit opes,
Inclytæ quondam juventæ,
Obſcurâ pereuntis urnâ!
2. Ah dura rerum ſors pereuntium,
Fluxæque ſpes mortalium!
Uno putantur ictu,
Uno funere corruunt.

Noſtram hic de metrica eloquentia diſciplinam finire lubet, cùm te illius copia juxta ac varietate utcunque eruditum ſperemus. Quæ reliqua ſunt, ſeorſum, de quovis carminum genere [illegible] ordine ac ratione trademus. Conſule hac de re Lyrica noſtra, ubi alia etiam novorum generum carmina reperies.

F I N I S.

EMANUELE ... ROMA ... BIBLIOTECA
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google